ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏ

Anthologie de la Poésie Arménienne

—0—

AVANT-PROPOS

A quoi me serais-je autant plu à rêver qu'à ce livre qui voit le jour après tant de patience mesurée, après tant aussi d'inquiète impatience, et dont ces pages, à les lire et relire, me donnent d'abord la raison de la durée d'un peuple des vieux temps jusqu'à nos jours venu pour porter témoignage — par la voix de ses poètes — de son histoire, de sa culture, de son territoire, et pour affirmer ainsi, parce qu'il le faut encore, contre l'oubli facile, qu'en un lieu de ce monde que domine l'Ararat et où coule l'Araxe, s'étend le pays arménien où prit racine une des civilisations les plus anciennes qui soit.

Le vaste domaine du chant arménien ici rassemblé où les siècles en nombre se succèdent et depuis l'antiquité se comptent, j'en aurai parcouru la dimension pour mieux connaître ou reconnaître, à l'accent alterné des deux langues qui furent miennes dès l'enfance, tout ce qui en fait la distante beauté de génération à génération transmise, préservée, épargnée, malgré les invasions et les guerres, les barbaries et les massacres. Malgré les déportations et l'ultime génocide de 1915.

Que j'entende soudain moduler la complainte anonyme de l'exilé invoquant l'oiseau migrateur, que je déchiffre, mot à mot lentement balbutié, la prière du moine en l'église dans le roc creusée, que la permanence d'une litanie me hante ou que m'accompagne la chanson du partisan, c'est toujours la même fidélité immémoriale qui se révèle à travers ces textes d'immédiate emprise, celle une fois pour toutes ancrée dans la terre arménienne dont est inséparable cette poésie-là.

Elle en a toute la géographie : hauts plateaux, grands lacs, abîmes et gouffres, plaines et sommets, sources et torrents, fleuves et ruisselets. Elle en a tout le paysage dans la diversité de ses structures et l'élévation de son architecture : supplications et imprécations tumultueuses des visionnaires et des mystiques ou envolées lyriques des romantiques ; quatrains sereinement ciselés des philosophes et clameurs de haine contre les tyrans et les oppresseurs ; strophes vengeresses des poètes promis au martyr et appels enflammés à la liberté et à la justice ; simples évocations paisibles de la vie quotidienne ou immenses élans révolutionnaires ; nostalgique douceur d'une berceuse ou fougueuse rudesse des légendes païennes ; hymnes à la joie qu'inspira le christianisme ; épopées à la gloire du socialisme.

La rhétorique, envahissante parfois, et le discours, aux tonalités solennelles et aux apparats somptueux, à l'imagerie foisonnante et, déjà dans les écrits des âges révolus, d'une étonnante modernité, n'y sont pas dédaignés, de même qu'une tendance au développement didactique d'une morale aux traditions ancestrales dont la rigueur d'expression est tempérée par la joliesse descriptive d'une ballade de trouvère ou d'un bref proverbe. Les vers y sont toujours enserrés dans les lois inexorables d'une métrique scrupuleusement observée grâce à laquelle peuvent être ordonnés us et coutumes, conseils religieux ou profanes par lesquels se perpétue la sagesse d'une nation à l'avenir sans cesse menacé, au devenir constamment remis en question.

Sérieuse, trop sérieuse poésie de l'Arménie, à l'image même de son peuple. Si rares furent les loisirs qu'il put avoir au cours des millénaires pour se complaire aux jeux apparemment gratuits du langage. Le merveilleux et la fantaisie dans cette poésie gardent un arrière goût d'amertume, que n'atténue même pas une pointe d'ironie, et le songe arménien s'y consume raisonnablement, dans les limites d'un horizon où de part et d'autre d'une frontière demeurent, pour en vérifier la réalité : à l'ouest, les ruines, seulement, et les stèles du passé magnifié ; à l'est, les villes au présent et les monuments de la patrie renaissante.

L'héritage revendiqué justifie alors à tout moment, par l'enchaînante douleur fortifiée puis par l'inaltérable espoir, vivifiée, la promesse du bonheur enfin accompli.

Puissance politique de la poésie : en est une immuable illustration la parole arménienne, tragiquement déterminée par la gravité de l'événement, et qu'assume dans la continuité de son écriture, par l'invention de son alphabet dans la mémoire fixée, le verbe rayonnant auquel ce peuple voue un amour sacré et auquel il assigne une fonction de sauvegarde de l'entité nationale, donnant ainsi naturellement aux poètes leur place privilégiée dans la cité pour qu'ils y soient de droit ses interprètes légitimes, respectés, honorés.

ROUBEN MELIK

(*) *N. D. L. R. — En avant-première, cet avant-propos qui ouvre « L'Anthologie de la Poésie Arménienne » à paraître en Septembre aux EFR.*

ՆԻԽԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼՕԶԱՆԻ ԳԻՇՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

—0—

Հայերուս համար այսքան վճռական մէկ ժամուն, մենք սրտի կսկիծով կուզանք պրաղեցնել ձեր յարգելի յանձնախումբը Հայկական Օճախի խնդրով :

Դուք գիտէք, պարոնները, որ մեր խընդիրը չատ համեստ է : Դուք գիտէք նաեւ, թէ ինչքան Հայեր կը տենչան խաղաղութեան, եւ թէ ինչքան երջանիկ պիտի ըլլան, երբ այս խորհրդաժողովի բարի նպատակը իրագործուի : Բայց մեզ կը թուի, թէ կան հարցեր, որոնց մասին մենք պէտք է մեր լուսաբանութիւնները տանք եւ, որոնց վրայ մենք պէտք է պընդենք :

1915 թ. դէպքերը մե՛ծ անդունդ մը բացին Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ : Երիտասարդ Թուրքերու դեկավարները այդ ժամանակ ոչ միայն ցանկութիւն ունէին անօրինակ կերպով դործել Հայերու, Թուրք կառավարութեան հաւատարիմ հպատակներու դէմ, այլեւ կ'անդիմանային իրենց երկրի չահերու տարրական զգրտնումները :

Ջնայած, որ համաձայն դերմանական դեսպանի եւ ուրիշներու վկայութեան, Թրքահայերը ելան պինակոչի եւ կատարեցին իրենց պինուորական ծառայութիւնները, անոնք ենթարկուեցան տեղահանութեան, ջարդի եւ կոտորածի իրենց բնակչութեան մեծագոյն մասը :

Ցամենայնդէպս, որքան եւ ողբերգական է եղած Թրքական այս քաղաքակրնութիւնը, մենք չենք ուզեր անդրադառնալ նորէն այդ խնդիրներուն, այլ կը դերադասենք յառել մեր աչքերը ներկայի եւ ապագայի վրայ :

Ներկայիս դժբախտաբար, փոխադարձ անբարեացակամութիւն կ'իշխէ Հայերուն եւ Թուրքերուն միջեւ եւ ոչինչ կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ մեղմելու համար սուր հանդամանք կրող երեւոյթները : Նորին դերազանցութիւն Իսմէթ փաչան բոլորովին անհրաժեշտ չի նկատեր մեր Ազգային Օճախի կազմումը, այլ՝ բաւական կը համարի այն լուծումը, որով օտար տեղեր գտնուող մեր դաղթակրնութեան թոյլ պիտի տրուի վերադառնալ Թուրքիա : Մենք, դժբախտաբար, չենք կրնար բաւարարուիլ միայն առով, նը-կատի առնելով այն վիճակը, որ կրնայ ստեղծուիլ, բոլոր եղած դէպքերէն եւ պարադաներէն :

Ահա օրինակ, Պալքէսէրի, Պուսայի, Պիզայի մէջ ապրող Հայերը, որոնք վըտահելով Հայրենակից Թուրքերու խոստումներուն, մնացին իրենց տուները, ի վերջոյ սպաննուեցան եւ ոչնչացան վերջին դէպքերու ժամանակ : Միւս կողմէ, սակաւաթիւ կենդանի մնացածները, բանք Մուդրոսի զինադադարէն ետք տարձակեցան մինչեւ Անատոլու երկրամասերը եղան նորէն բռնել պարճառան : Եւ մինչդեռ կիները, երախաները ու ծերերը, կորնցուցած ամէն իր ճամբան սառնամանիքներուն բռնեցին Մծովի ու Սուրիոյ ճամբան, առոյգ եւ ողջ տարրը պահուեցաւ կեդրոնական արդելարաններու մէջ :

Այսօր, մօտաւորապէս 700·000 Թրքահայութիւն կայ, որ վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, ցրուած է տեւեալ կեդրոնները.—

345·000 Կովկասի դանազան կողմերը, 140·000 Սուրիա, 120·000 Յունաստան, եդիպտական ծովի կղզիները, 40·000 Կարիա, 50·000 Պարսկաստան, մնացածները՝ դանազան կողմերը, չհաչուած հազար որբերը, որ կը դանուին նպաստատյգի հովանաւորութեան տակ : Այս բոլոր դաղթականները մեծ զրկանքներ են կրած, անթիւ զոհեր են տուած եւ այժմ անհամբերութեամբ կը սպասեն այն օրուան, որ պիտի դայ վերջ տալու իրենց ողբալի վիճակին : Աչխատող արտադրող տարրը, ներկայիս զրաղած բարեդործական հիմնարկութիւններու, բայց հասկնալի է, որ այդպիսի անորոշ վիճակ չի կրնար անվերջ տեւել :

Այսպէս է ահա, դժբախտաբար, իրողութիւնը : Դուք կը խոստովանիք ի հարկէ, պարոնները, որ անբնական կը լայ վերադարձնել այս ընտանիքները իրենց նախկին տեղերը, ուր անոնք թողած են սոսկալի յիշատակներ, եւ ուր պիտի վերսկսին անվերջանալի վէճերը : Ոչ ոք թոյլատուութիւն, ո՛չ մէկ հրաման, ո՛չ մէկ խոստում չի կրնար վստահութիւն տալ մեզի Ազգային Օճախի ստեղծումն է, զոր պիտի իրագործէ սոսկալի անցեալը վրայ, պիտի ոչնչացնէ ատելութեան բոլոր դացմունքը եւ ստեղծէ փոխադարձ վստահութիւն :

Դաչնակիցները առաջուընէ արդէն բոլոր ուներ Ազգային Օճախի մասին, որ յետոյ վերանորոգեցին Լոնդոնի, Փարիզի խորհրդաժողովներուն մէջ 1921 եւ 22 Թուականներուն :

Մենք չենք կրնար հասկնալ, թէ ինչու Թուրքեր, որ կռուեր են իրենց անկախութեան համար, եւ որ երբեմն ճանչցեր են իրենց կայսրութեան մաս կազմուրիչ մահմետական ազդերու անկախութիւնը, կրնան մերժել իրենց ուրիչ հպատակներու այնքան համեստ պահանջը : Թէ՛ Թուրք կառավարութիւնը եւ մասնաւոր մարդիկ տիրացեր են բոլոր այն չարժուն եւ անչարժ գոյքերուն, որոնք կը պատկանին, չիտեի մէջ անհետացած անժառանգ Հայերուն :

Մեր կարծիքով, Ֆրանկլին Պուլլոնի Սահմանադրութիւնը չի նախատեսեր մէկ պարագայ, որ արդելք ըլլայ Թուր-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Անհնարապրելի էր մեր զարմանքն ու անձկութիւնը :

Նորէն ասդին անդին իննականք. բարեբախտաբար ծանօթ սրճարանի մը մէջ հանդիպեցայ երկու ականաւորներու, որոնք արդէն պատուոյ տեղը զրաւած էին մեր ցանկին վրայ :

Տօքթ. Նազըմն ու Պէհաատտին Շաքիրը եւ անոնց հետ Մխիթիր պէյը, նամակ մը կարդալով զրաղած էին : Փութացի չուտով Մ.ին լուր տալու, տունը չէր. կըրկին վերադարձայ սրճարան. դեռ հոն էին, ընկերակցութեամբ չորրորդի մը, որ բոլորովին անծանօթ էր ինծի. երբ դուրս ելան, հետեւեցայ իրենց մինչեւ Օթէլ Բալաս. բախտը նորէն կը ժպտի, կ'ըսէի ինքնիրենս իրրեւ մխիթարութիւն :

Այս անգամ դացի մեր հայ տղոց յաճախած սրճարանը, որ բաւական հեռու էր Թրքական այդ միջավայրէն, Մ.ը անպայման գտնել կ'ուզէի : Անակնկալի եկաւ զիս հոն տեսնելով : Գարեջուր կը խմէր Օր. Ս.ին եւ եղբօրը Պ. Ս.ին հետ եւ կը խօսէին այդ օր իրենց այցելած Թանդարաններուն եւ Սան Փիեթրո եկեղեցւոյ հնութեանց մասին :

Նեղուած էի բայց յայտնի չըըի : Դուրս ելլելէ վերջ միայն, երբ քոյր եղբայր հեռացած էին, յայտնեցի կարեւոր Թուրքերուն ներկայութիւնը եւ հասկցուցի, թէ չատոնց ի վեր ես այստեղուանքը չատ կ'երեւամ : Խոստացաւ անձամբ հետս պընդել զանոնք. յաջորդ օրը նորէն ուչացաւ. դացի եւ տան առջեւ մեր կարախօսը սուլեցի. գլուխը պատուհանէն դուրս հանեց ու ըսաւ.— Գնա պանդոկ, ես կուգամ :

Դացի Օթէլ Բալաս ու սպասեցի. մարդիկը դուրս ելան ու ուղղուեցան դէպի Թեմփինալ, յետոյ դէպի Ֆրասքաթիի կայարանը. վաղեցի Մ.ի մօտ. տունը չէր. հաւանաբար պանդոկին առջեւն է, խորհեցայ ու հոն վազեցի. հոն ալ չդտայ. քրտինքներու մէջ չունչս առի Ֆրասքաթիի կայարանը. հանրակառքը եկաւ. մարդիկս ելան. ես ալ ելայ ու անոնց կռնակը տեղաւորուեցայ : Կը խօսէին ժողովի մը մասին, որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 27ին Թրքական թուականով կամ Դեկտեմբեր 19ին, եւրոպական թուականով : Այդ թուականը թանկագին առանդի մը պէս միտքս պահեցի : Պէտք է մեծ կարեւորութեամբ նկատի առնէինք այդ թուականը եւ ըստ այնմ կարդադրութիւններ ընէինք : Նոյեմբեր 18ին հեռադրեցինք Պատ. Մարմնին, անմիջապէս մեզի դրկելու Արամ Երկանեանը. մեր որոշումն էր ժողովատեղին կոխել եւ հոն ներկայ դաչնուղ Իթթիհատական բոլոր ջարդարար հրէշները տեղւոյն վրայ պնդակահարել :

Հանրակառքին մէջ անոնց հետեւեցայ մինչեւ Վիա Բորթա. որոշ էր որ Ֆրասքաթի կ'երթային. աւելորդ նկատեցի չարունակել ճամբան եւ վերադարձայ դարձեալ Մ.ը փնտռելու. նախաճաչ կ'ըներ սրճարանի մը մէջ : — Ես ալ քեզ կը փնտռեմ, չըսե՞ : Պատասխանեցի թէ ուշ մնացեր է... մարդիկը Ֆրասքաթի դացած են : Ելաւ ու մեկնեցանք. 12ին հոն հասանք. բայց երեւի Թուրքերը աւարտած էին խորհրդակցութիւնները. Միւնիր պէյ կը վերադառնար. Մ. փորձեց զայն չուտով լուսանկարել, բայց նա ջղեցաւ : Զորսէն վերջ վերադարձանք Հոտմ. Ջղայնոտութենէս եւ ապարդիւն դեդերումներէն յոդնած, տուն դացի. Մ.ին հետ ժամադրուելէ վերջ յաջորդ օրուան համար : Դացի եւ նորէն չգտայ ակռաները կը ցաւէին եւ հանդիպեցայ Ա. Օ.ին խնդրելով որ զիս ատամնարոյժ մը տանի :

Վերադարձին դէմս ելաւ Մ. լուսանկարչական դործիքը ձեռքին, ընկերակցութեամբ Օր. Ս.ին. Գաթակոմբներ այցելելէ կը դառնային : Այդ օր չատ դէմ եւ վիրաւորիչ ըլլալու ատիճան ուժգին վէճ մը ունեցանք. երեսին տուի բոլոր դանցառութիւնները : Ջանայ հաւատացնել թէ այսինչ ու այնինչ վայրերը դտնուած է, մինչդեռ ես այդ պահերուն, այդ տեղերը դտնուած էի եւ չուքն անգամ չնշմարած : Այդ հաշուով եւ գործերը այդ եղանակով ամիսներով պիտի մնային, առանց դործ մը գլուխ կարենալ հանելու : Գիշերը ընկեր Վարանդեանի դացի եւ տրտունջներս յայտնեցի : Համբերութիւն յանձնարարեց :

(73 – շար.)

ՀՈՎԻ ՁԱՅՆԸ

ԲՐՈՒՏ ՄԱՍ

ՊՍԱԿ ՀԱՅՀՀԳ

Ա.

Օվսաննա տեղեկացավ առ-ձեռն թղթակցի մը միջոցով, որ Մինկի մահվան լուրը հասած էր Ամերիկա։ Ամուսինը, որ Մինկի մահուան ժամանակ Ամերիկա գացած էր գործի համար, ետ դարձած էր։ Ան ալ, ինչպես Օվսաննա, կը կարծէր, որ Մինկի մահուան պատճառը ինքնասպանութիւն էր։

Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, Մինկի մահուան լուրը ծանր հարուած մը եղաւ Օվսաննայի համար։ Ան կը սիրէր Մինկը, ինչպէս կարելի է սիրել միայն մէկ անգամ։ Ան կը սիրէր Մինկը, որովհետեւ ան ալ կը սիրէր զինք։ Ան կը սիրէր Մինկը, որովհետեւ Մինկ ուրիշ ոչ ոքի նման էր։ Ան կը սիրէր Մինկը, որովհետեւ Մինկ ուրիշ ոչ ոքի նման էր։ Ան կը սիրէր Մինկը, որովհետեւ Մինկ ուրիշ ոչ ոքի նման էր։

Ինչպէ՞ս կրնար Օվսաննա ապրիլ առանց Մինկի։ Ինչպէ՞ս կրնար ան ապրիլ առանց Մինկի։ Ինչպէ՞ս կրնար ան ապրիլ առանց Մինկի։

Ան ապրեցաւ։ Ան ապրեցաւ, որովհետեւ ան ալ կը սիրէր Մինկը։ Ան ապրեցաւ, որովհետեւ Մինկ ուրիշ ոչ ոքի նման էր։ Ան ապրեցաւ, որովհետեւ Մինկ ուրիշ ոչ ոքի նման էր։

Ան ապրեցաւ, որովհետեւ Մինկ ուրիշ ոչ ոքի նման էր

Տէր եւ Տիկին Բարամ Բէքմէճեան (Ա–մերիկա), Օր· Զաիր Խոսրովեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ հօրաքրոջ՝

ՄԱՓՐՈՒհԻ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ Յուլիս 28ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոստոս 2, ժամը 16ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր–Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Մհերան Փափազեան, Տիկին Գէորգեան, Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պատմճեան կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ (Օգոստ· 5) Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԲՆԱՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիմաւորութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Վիէնի Հայ Ազգ· Մխիթեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զօրեանի եւ զաւակներուն (Էքսան–Փրովանս), Յովհ Ուզունեանի, Տէր եւ Տիկին Բարդէն Ուզունեանի (Վալանս) եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, մեծմօր, մօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին Տաճատ Մայրիկ Սուքիասեանի *մահուան տխուր առթիւ:*

Ի ԳԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դաւտեւորեան Տիկին Քնար Փափազեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ 100 Ֆր· կը նուիրեն Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ եւ 50 Ֆր· «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պ· Վազգէն Ալակէօզեանի Թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Փավիյոն սու Պուա – Սէն Տընիի մեր հաւատացեալներէն Պ Վահան Մարտիրոսեան 150 Ֆր·, եկեղեցւոյ եւ 300 Ֆր· դպրոցի Ֆոնտին: Վալանսէն Պ· Կարապետ Զօրթեան 50 Ֆր·, Տիկ· Փանոս Զօրթեան 50:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ· Ց· Դ· Վարդան Եղիազարեանի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ձէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր·
Առաքման ծախքով
17 ֆր·
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973

Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.

Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տաւուբեան իրենց զաւակաց՝ Արտեմիսի եւ Ժիրայրի ամուսնութեան առթիւ 100 Ֆր· կը նուիրեն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայկազեան որ Տան ներքնայարկի Ս· Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմանները:

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մխնիխէն ընկ· Գրիգոր Պալըգճեան 100 Ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի առ ի գնահատութիւն Մարսէյլի յուշարձանի դէպքերու առթիւ թերթին հրատարակած Ֆրանսերէն լրաբաղրականներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

URGENT

Recherchons ouvrières à domicile
pour tricot crochet
Téléphoner : 508-46-40

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑԱՆՔ

« Les quarante jours du Musa Dagh » *դրքի Ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը չքեղ կազմով: Գինն՝ 35 Ֆրանք: Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 Ֆրանք: Ստանալու համար դիմել.— Հ· Բալուեան գրատունը՝*

43, Rue Richer, 75009 Paris
Tél. : 770-25-46

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափիւն արձակուրդի վայրը ստանալ «Ցառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 Ֆր·ի դրոշմաթուղթ եւ հին ու նոր հասցէն:

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ: Այս պարագային մէկ ամսուան բաժնեգինն է 15 Ֆր· Ֆրանսայի համար, 20 Ֆր· արտասահմանի համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԷԿԷՆ 30

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT) — Téléphone : 76-01-76

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Պէզիէ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Մէկ ամիս՝ 600 Ֆր·, 14 օրէն աւելի, օրական 26 Ֆր·, 7 օրէն 14 օր՝ 29 Ֆր· 7էն պակաս՝ 32 Ֆր·

Արձանագրութիւնները՝ Շորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18էն 20 եւ Շաբաթ օրերը՝ 16էն 20: Ճամբորդութիւնը՝ օթոքառով Փարիզէն:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է
հետեւեալ ճամբորդութիւնները

×

2 — GRECE : du 4 au 25 Août 1973

Avec notamment visite d'ATHENES, circuit à travers le PELOPONNESE, croisière de 5 jours à bord du M/V « KENTAVROS », séjour d'une semaine au village Club KALOGRIA.
PRIX DU SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.

3 — ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973

Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ:

Այս ճամբորդութիւններուն կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2
JEUDI
2 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վերամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·778

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.778

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—0—

Ա.

Յուլիս 16էն 22 Փարիզի մատուռական կեդրոնին՝ Սորպոնի մէջ տեղի ունեցաւ Արեւելագէտներու 29րդ համագումարը։

Հարիւր տարի առաջ, 1873ին է, որ Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենար Արեւելագէտներու առաջին համագումարը։ Որով այս տարի հարիւրամեակն էր։

Կազմակերպիչները հարիւրամեայ այս յոբելեանին միացուցեր էին երկու ուրիշ յոբելեաններ ևս — Ա.) Ասիական Ընկերութեան (*Société Asiatique*) կազմութեան 150ամեակը, Բ) Շամփոլիոնի կողմէ հիերոգլիփական մեհենադրոշմներու բանալիին գտնուելուն 150ամեակը (1823)։

Համագումարին կը մասնակցէին աւելի քան 3500 հոգի, եկած աշխարհի բոլոր կողմերէն։ Հանդիսաւոր բացումը տեղի ունեցաւ Յուլիս 16ի երկուշաբթի առաւօտ՝ Սորպոնի մեծ ամփիթեատրոնին մէջ, որ չատ նեղ կուգար։

Յուլիս 19 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Արեւելագիտութեան, Ասիական Ընկերութեան եւ Շամփոլիոնի երրեակ յոբելեանին նուիրուած հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը։

Երկու հանդիսութեանց ընթացքին ալ խօսուեցան յաւուր պատշաճի ճառեր։ Հինգշաբթի իրիկուն Մերձաւոր Արեւելքի պատուիրակութեանց կողմէ հիւրասիրուեցան համագումարի մասնակից-ները։

Շատ ընդարձակ էր համագումարին ծրագիրը, տասնըմէկ զանազան բաժին-ներով եւ ենթաբաժիններով։

1) Հին Մերձաւոր Արեւելքի *բաժինը կ'ընդգրկէր աստղագիտութիւն, եգիպտագիտութիւն եւ սեմական ուսումնասիրութիւններ*։

2) Քրիստոնեայ Արեւելքի *մաս կը կազմէին՝ հայագիտութիւն, բիւզանդագիտութիւն, աստրերէն, ղպտի, եթովպական եւ վրացական ուսումնասիրութիւններ, եկեղեցական պաշտամունք, արուեստ, հնագիտութիւն, դրականութիւն եւ ժողովրդական աւանդութիւններ*։ Այս բաժինին վարիչն էր Փրոֆ· Ֆրեսերիք Ֆէյտի։

3) Եբրայական *ուսումնասիրութիւն-ներ*։

4) Արաբական եւ իսլամական *պատմութիւն, քաղաքակրթութիւն, լեզու եւ դրականութիւն*։

5) Իրանական հին եւ նոր *ուսումնա-սիրութիւններ*։

6) Կեդրոնական եւ վերին Ասիա (*Մոնկոլ, Թիպէթ, Թուրք*)։

7) Հնդկաստան, *հին եւ նոր*։

8) Հարաւ – արեւելեան Ասիա։

9) Չինաստան։ 10) Ճափոն։ 11) Մատենադարան, Մատենագիտութիւն։

Ֆրանսա չատ կանուխէն հետաքրքրուած է արեւելքով եւ իր դիտնականները — լեզուագէտ, պատմաբան, հնագէտ — զբաղած են Մերձաւոր եւ Մայրագոյն Արեւելքի զանազան ազգերու լեզուին, պատմութեան, մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան ուսումնասիրութեամբ։

Առանց ետ երթալու մինչեւ Լուի ԺԴ·, արեւ-արքան, որուն օրով տակաւ փորձեր եղան արեւելեան լեզուի հմուտ աչա-կերտներ հասցնելու համար՝ մանաւանդ առեւտրական եւ քարոզչական նպատակ-ներով, արեւելագիտութիւնը լուրջ հի-մերու վրայ դնելու ձեռնարկներ եղան ԺԸ· դարուն։ Ֆրանսայի դիտնականներ իրենց ուսումնասիրութեանց առարկայ դարձուցին ամէնէն առաջ Ասիան։

Ժոզէֆ Տրկիները 1756ին սկսաւ լոյս ընծայել «Հոներու, Թուրքերու, Մոնկոլ-ներու եւ այլ արեւմտեան Թաթարներու ընդհանուր պատմութիւնը»՝ հինգ հա-տորով։ Անքըթիլ – տիւ – Փէրոն 1771ին հրատարակեց Զենդ – աւեստան, 3 հա-տորով։

ԺԹ· դարուն աւելի եւս պիտի ծաղկէր ու բարգաւաճէր արեւելագիտութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Անցեալ դարու սկիզբը «արեւելագէտ» կը կոչուէին անոնք, որ եբրայական եւ իսլամական ուսումները մասնագիտութիւն էին դարձուցած։ Ա-սոնք միաժամանակ կը մշակէին արաբե-րէն, պարսկերէն եւ թուրքերէն լեզու-ները։ Այս դիտնականները հիմնական դա-սական կրթութիւն ստացած մարդիկ էին։ Արեւելագիտութիւնը պերճանք մը կը նկատուէր։ Անոնք ուսումնասիրութեան ընդարձակ դաշտ մը ունէին իրենց առջեւ։

1823ին Փարիզի մէջ հիմնուեցաւ Ասիա-կան Ընկերութիւնը՝ *զարկ տալու համար արեւելագիտութեան*։ Ֆրանսայի օրինա-կին հետեւելով, 1824ին Լոնտոնի մէջ կազմուեցաւ Րոյըլ Էյժիաթիք Սոսայիթին (*Ասիական Արքայական Ընկերութիւն*)։ 1842ին հիմնուեցաւ Ամերիկեան Արեւել-եան Ընկերութիւնը։ Նոյն տարին կեանքի կոչուեցաւ Գերմանական Արեւելեան Ըն-կերութիւնը։ Աւելի ուշ կազմուեցան նը-ման ընկերութիւններ ուրիշ երկիրներու մէջ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐՈՒԱՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

—0—

ԱԹԷՆՔ ԿԸ ԽՈՒՍԱՓԻ ՄԻՋԱՄՏԵԼԷ

Քանի օր է արդէն որ մթնոլորտը ծան-րացած է Կիպրոսի մէջ, ուր ահաբեկչա-կան արարքները իրարու կը յաջորդեն, մինչ չէ դադնուած դեռ Արդարութեան առեւանդուած նախարարը եւ Ղրիվասի կողմնակիցները կը փորձէին առեւանգել ուրիշ նախարար մըն ալ, այս անգամ ալ Ներքին նախարարը։ Ասկէ զատ երկու անգամ ալ յարձակում կատարած են Մակարիոս Արքի բնակարանին վրայ, բայց նախագահը բացակայ էր։

Էնոսիսի (*կղզւոյ՝ Յունաստանի*) չատա-գովը, միւս կողմէ, կը բազմապատկէ ահաբեկչական արարքները եւ օրական հարիւրաւոր ռումբեր կը պայթին հոս ու հոն հսկայ վնասներ պատճառելով։ Նա-խագահ Մակարիոս Նախարարաց Խոր-հուրդը նիստի հրաւիրած էր կացութիւնը

քննելու համար եւ այդ առթիւ յայտնած է իր վճռակամութիւնը «պայքարիլ յոյն ահաբեկիչներուն դէմ»։

Կղզիէն դուրս ալ մտահոգիչ է կացու-թիւնը։ Անգարա պատրաստակամութիւն կը յայտնէ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել եթէ որեւէ փորձ ըլլայ կիպ-րոսը Յունաստանի կցելու։ Մոսկուա, իր կարգին, կը դատապարտէ Պրեւդաի սու-նակներէն, Աթլանտեան Ուխտի ազդեցիկ շրջանակները, որ զօրավիդ կը կենան Ղրիվասի կողմնակիցներուն, հեռացնելու համար նախագահ Մակարիոսը և երկիրը դրկելու իր անկախութենէն, զայն ենթար-կելու համար Աթլանտեան դինակցութեան դինուորական չահերուն։

Գալով Աթէնքի, մտահոգ ըլլալով հան-դերձ կը նախընտրէ չմիջամտել եւ թո-ղուլ որ Մակարիոս մինակը դլուխ հանէ իր դժուարութիւնները։ Աթէնք զօրավիդ չի կենար Ղրիվասի, որ առանց անոր դի-տակցութեան կիպրոս դացած է դաղտ-նաբար։ Աթէնք չուզեր նաեւ տաղնապ մը ստեղծել Թուրքիոյ հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԸԶԱՆՍՈՆԻ դատական Ատեանը ի վեր-ջոյ տուաւ իր վճիռը եւ սնանկ յայտա-րարեց Լիփի ընկերութիւնը, հրահանգե-լով անոր լուծումը։ Ամէն բան չի կար-դադրուիր սակայն այսքանով, քանի բան-ուորներ կան որոնք կը չարունակեն աշ-խատիլ եւ չեն ուզեր վերջ տալ դործա-տան լինքնամատակարարման դրութեան, դոր կը դործադրեն աւելի քան երեք ա-միսէ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻՆ կը հաղորդեն որ Պաղես-տինի Ազատագրման ժողովրդական ճա-կատի բանբերը յայտարարած է թէ առ-ժամապէս կը դադրեցնեն օդանաւերու չեղումը բայց պիտի չարունակեն հար-ուածներ տալ աշխարհականութեան, ուր որ ալ ըլլան։ Բանբերը աւելցուցած է թէ իր չարժումը ոչ մէկ դործ ունէր ճափո-նական Պօյինկի չեղումին հետ։

ՅՈՒԼԻՍ 28էն 31, Ֆրանսայի ճամբանե-րուն վրայ եղած կառքի արկածներու հե-տեւանքով 102 հոգի մեռած է, 1216՝ վի-րաւորուած որոնց՝ 435ը ծանրօրէն։

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ որոշ զիջումներ պիտի ընէ յետ այսօրիկ վերամուծուցած ամուսնալուծութեանց նկատմամբ, ո-րոնց ցարդ մերժուած էր կրօնական յա-ղարկաւորութիւնը։ Պողոս Զ·ի հաւանու-թեամբ, կաթողիկէ վարդապետութեան Միաբանութեան լիակատար ժողովը այս ուղղութեամբ որոշած է աւելի ճկուն դարձնել դոյութիւն ունեցող կանոնները։

ՊՈՄՊԷՅԻ օդակայանը ճղմուած է Տի-Սի 9 ամերիկեան օդանաւ մը։ 85 մեռեալ կայ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթէնէն կը հեռաձայնեն ։—

Օդափոխութեան կայանի Փարիզի, Մարսէյլի եւ Լիոնի Օդուոտոսի խումբերը ողջ-առողջ կայան հասան երեքշաբթի իրիկուն։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՍԻՆԹ-ԱՆՏՐԻԷն կը հեռաձայնեն ։—

Նոր Սերունդի բանակումը սկսած է լաւ պայմաններու մէջ։ Փարիզի խումբը ողջ-առողջ հասած է Զորեքշաբթի առաւօտ։

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրէս, Յուլիս 27)

ՀԱՅ ՈՍԿԵՐԶԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հինէն ի վեր այն կարծիքը կը տիրէ, թէ բիւզանդական ոսկերչական արուես-տը դլխաւոր ազդեցութիւն ունեցած է հայ-կական ոսկերչութեան եւ արծաթագործ-ութեան վրայ։ Այս տեսակէտը յայտնած են Ֆրանսացի ականաւոր դէմքեր մը՝ Օ-կիւստ Բարիէր, Սիրաբիի Տէր-Ներսէս-եան, Յարութիւն Քիւրտեան, Գէորգի Զուրինիչվիլի, Արմէն Ղաչատրեան եւ ուրիշներ։

Լենինդրադցի դիտնական Ալ· Կակով – կին, որ կը զբաղի հայ ոսկերչական եւ, մասնաւորապէս, արծաթագործական ար-ուեստի ուսումնասիրութեամբ, բոլորո-վին այլ տեսակէտ մը կը պաշտպանէ։ Հայաստանի «Պատմա – բանասիրական Հանդէս»ին մէջ ան կը դրէ, թէ պէտք է նոր մօտեցում մը ունենալ այս հարցին նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրութիւններ կատարելէ ետք Լենինդրադի, Մոսկուա-յի եւ Երեւանի թանգարաններու մէջ, այն եզրակացութեան կուգայ, թէ հայ – կական արուեստը, մասնաւորապէս ոս – կերչութիւնը զարդացած է ինքնուրոյն ճամբով հայ արուեստը մշտական շփում ունենալով Հայաստանի դրացի արուեստ-ներուն հետ, բնականաբար ազդուած է անոնցմէ։ Մեհենոյն ատեն ինքն ալ ազ-դած է ուրիշներու վրայ, մասնաւորա-պար առարկաներու ձեւերու, զարդաքան-դակներու, աշխատանքի թեքնիքի մէջ։ Այսպէս, օրինակ, Անտիոքի մօտերը յայտնաբերուած Ք· դարու արծաթեայ սկիհը նմանութիւններ ունի այդ դարա-շրջանի քրիստոնէական աշխարհի տար-բեր վայրերու մէջ դտնուած սրուակնե-րուն հետ։

Պատմական աղբիւրներէ յայտնի է, թէ ժամանակին մեծ տարածում ունեցած են բիւզանդացի վարպետներու դործերը։ Հայկական արծաթագործութեան զար-դացման զանազան փուլերուն մէջ հայ վարպետները կրած են բիւզանդական ոս-կերչութեան ազդեցութիւնը. աւելին՝ չատ անդամ անոնք ընդօրինակած են դանոնք։ Սակայն աւելի ետք՝ հայկական արծաթագործութիւնը զերծ մնացած է յունական ազդեցութենէն։ Լենինդրադցի դիտնականը իրրեւ ապացոյց կը յիշա-տակէ այն փաստը, թէ հայկական բոլոր ոսկերչական իրերու վրայ կան ծակա-դրութիւնները, մինչդեռ բիւզանդացի վարպետներու դործերուն մէջ կը պակսին անոնք։

Ալ· Կուկուվկինի կարծիքով հայ վար-պետները իրենց աշխատանքի եղանակով զգալի կերպով կը տարբերին բիւզան-դացի վարպետներէն։

×

ՀԻՒՐԵՐ՝ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆ

Երեք օր Հայաստանի հիւրը եղած է Ֆրանս – Իւռս Ընկերութեան Քէնփէրի մասնաճիւղի անդամներու եւ արհեստակ-ցական միութեանց դործիչներու խումբը դլխաւորութեամբ Ռոպէր Քուրմի։ Հիւ-րերը ծանօթացած են Հայաստանի ար-հեստակցական կազմակերպութեան դոր-ծունէութեան, այցելած են Լճմիածին, Զուարթնոց, Գառնի, Գեղարդ, Երեւանի տեսարժան վայրերը եւայլն։

Խումբը Երեւանէն Բաղու մեկնած է։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ
ՔԵՆԵԱՅԻ ՄԷՋ

—0—

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

ՆԱՅՐՈՊԻ («Յառաջ», Յուլիս 24)·—

Սկաուտական Միջազգային Համաժո-
ղովը վերջացաւ Յուլիս 23ին երեկոյեան։
Բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչները
իրենց մայրենի լեզուով արտասանեցին
սկաուտին երդումը, եւ դեսպան Տելկա-
բոյի (Ֆիլիփին) փակման խօսքերէն ետք
24րդ համաժողովը վերջացաւ։

Այս տարի ամէնէն կարեւոր ժողովնե-
րէն մին տեղի ունեցաւ համաշխարհային
սկաուտութեան օրէնքները մեծապէս բա-
րեփոխելու եւ հինգ տարուան յայտա-
դիրը չատ մը յառաջդիմութիւններ ցոյց
պիտի տայ միջազգային չարժումին։

Յառաջիկայ ձմեռօրին տեղի պիտի ու-
նենայ Նորվեկիոյ մէջ 1975ին, եւ համա-
ժողովը Դանիա. իսկ 1979ին ձմեռօ-
րին՝ Պարսկաստան (Սպահան)։

Նոյն երեկոյեան Քենիայի սկաուտա-
կան միութիւնը հանդէս մը սարքած էր
հրաժեշտի առթիւ, նորակազմ թատերա-
սրահը, բացօթեայ, Նայրոպիի մէջ։
Սկաուտական ֆիլմերու ներկայացումէն
ետք տեղի ունեցաւ տոհմային պարերու
չարք մը Քենիայի լաւագոյն պարախում-
բերու կողմէ, որոնք եկած էին բոլոր
չրջաններէն։

Ինչպէս ափրիկեան բոլոր պարերը կա-
տարեալ ներկայացումներ էին։

Երկուշաբթի Յուլիս 23ին, հայկական
դաղութը հաւաքուած էր Մոմպաս Հին-
մոյեանի բնակարանը։ Միայն վեց ըն-
տանիք մնացած են Նայրոպի. իրենց զա-
ւակները կը մեկնին Անգլիա կամ Ամե-
րիկա՝ ուսանելու կամ հաստատուելու
վերջնականապէս։

Ներկայ էին դաղութին հին անդամնե-
րէն Պ. Պ. Թովմասեան, Սահաթճեան,
Սիմոնեան, Երեմեան, Վարդանեան, ու-
սուցիչ Պ. Թրքըրեան եւայլն։

Շատ ուրախ հացկերոյթ մը եղաւ մե-
ծերով եւ փոքրերով։ Հայ Աբիներու ընդ-
հանուր պետը չնորհակալութեան խօսքե-
րէն ետք պատմականը ըրաւ Հայ Աբինե-
րու ազգային եւ միջազգային գործու-
նէութեան, չեչտելով որ 43 տարիէ ի վեր
հայ արիները աչխարհի չորս մասերը
միչտ ներկայ եղած են, պատուաւոր եւ
ուժեղ խումբերով, իրենց ազգային դրօ-
շակով բոլոր սկաուտական միջազգային
հաւաքոյթներուն։

Յանդաւառուեցան հայ դաղութին ան-
դամները եւ կը յուսանք թէ հայ աբինե-
րու բերած այս նոր՝ տաք կրակը կը տեւէ
երկար։

×

Յուլիս 24էն սկսեալ պատյաններու չարք
մը սկսաւ բոլոր պատուիրակներուն հա-
մար։

ՆԻԿԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՅՈՒՇԱԳԻՐ

—0—

ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒԱԾ ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈ-
ՂՈՎԻՆ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՎ ՊԱՏՈՒԻՐԱ-
ԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ,
1922 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

Թրքահայաստանի ապաստազրումը Դաչ-
նակիցներու եւ Միացեալ Նահանգներու
պատերազմի նպատակներէն մէկն է ե-
ղած, ինչպէս որ կառավարութիւններու
ներկայացուցիչները հանդիսաւորապէս
յայտարարեցին այդ մասին պատերազմի

Նախ չրջեցանք, Նայրոպիէն 18 քիլո-մեթր հիւսիս, Նէյրիր չրջանը ուր բնա-կած է եւ քաչուած Պէյարսն Փաուէլ, սկա-ուտութեան հիմնադիրը։ Դիչերելով ան-տառին «Լոտճ»ին մէջ, տեսանք զանա-զան կենդանիներ (բորենի, վադերաձի (գէպր), փիղեր, վայրի դոմէչներ, եւն.), որոնք կուդային մեր քով ջուր խմելու։

Յաջորդ երկու օրերը 250 քիլոմեթր ղէպի հարաւ, իջեւանելով ուրիչ օթեակ-ներ, ծանօթացանք առիւծներու, փի-ղերու, դեռաձիերու եւ կոկորդիլոսնե-րու հետ։

Հազար տեսակ թռչուններ, անասուն-ներ ամէնքը իրենց ժամուն կուգան ջուր խմելու, բոլորն ալ իրենց ինքնուրոյն կեանքը ունին, համերաչխ կ'ապրին։

Քենիայի բնութիւնը բացառիկ գեղեց-կութիւն մը ունի. կլիման չատ հաճելի եւ առողջ լեռնային բարձրավանդակը կազդուրիչ կեանք մը կուտայ։

Հազարաւոր զբօսաչրջիկներ ամէն կող-մէ կուգան, կը չրջին չորս կողմ։

Ինչպէս մեր Մասիսը, Քիլիմանճարօ լեռը աւելի քան վեց հազար մեթր բար-ձրութեամբ կը նմանի Արարատին։

Այսօր կը վերջանան Քենիայի չրջան-ներու մեր պատյանները, երեկոյեան կը վերադառնանք Նայրոպի, ուր ունինք սկաուտական եւ բարեկամական հանդի-պումներու յայտագիր մը։

Երեք օր պիտի մնանք մայրաքաղաք, եւ Կիրակի երեկոյ կը մեկնինք՝ վերա-դառնալու Եւրոպա։

Եօթը հայ պատուիրակները, այս ան-գամ ալ Աբեւելեան Ափրիկէ, հայ երի-տասարդութեան ներկայացուցիչները 80 մասնակցող ազգերու կողքին իրենց ներ-կայութեամբ ցոյց տուին հայ սկաուտու-թեան կենսունակութիւնը։

Հայկական դրօչակը, հայ լեզուն եւ հայկական կեանքը անգամ մը եւս ի պատուի էին։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾՍՏՈՒՐԵԱՆ

ընթացքին։ Այս առթիւ եղած որոչում-
ները հետեւեալներն են.

1.— Ազգերու Դաչնակցութեան կանո-
նադրի 22րդ յօդուածը, որ լրացուցիչ
մասը կը կազմէ խաղաղութեան բոլոր այն
պայմանագրերուն, որոնք ընդունուած են
Սեւրի դաչնագրով եւ Միացեալ Նահան-
գաց նախագահի իրաւարարութեամբ։

2.— Լոնտոնի խորհրդաժողովը, որ
տեղի ունեցաւ 1921ին, երբ Բարձրագոյն
Խորհուրդը յայտարարեց Ազգային Օճա-
խի անհրաժեչտութիւնը Թրքահայաստա-
նի համար։

3.— Մարտ 26ի (1922) Խորհրդաժո-
ղովը, երբ երեք Պետութիւններու Ար-
տաքին Գործոց նախարարները աւելորդ
անգամ մը եւս հաստատեցին Դաչնա-
կիցներու ունեցած պարտականութիւնը
Հայերու հանդէպ։

4.— Ազգերու Դաչնակցութեան ընդ-
հանուր ժողովը, որ տեղի ունեցաւ 1921ին
եւ ուր միաձայնութեամբ քուէարկուե-
ցաւ անպայման իրականացումը այդ Օ-
ճախին։

5.— Եւ, վերջապէս, 1922 Սեպտեմբեր
22ին, Ազգերու Դաչնակցութեան Ընդ-
հանուր ժողովի եղրակացութիւնը, որ է
«Թուրքերու հետ առեւտրական դաչինք
կնքելու առեն պէտք չէ զանց առնել
Հայկական Օճախի հիմնումը»։

Վերոյիչեալ 22րդ յօդուածը անցաւ
դործադրութեան Պաղեստինի, Միջա-
գետքի եւ Սուրիոյ վերաբերմամբ, որոնք
ձեռք բերին իրենց ազատութիւնը, բայց
Հայերուն տրուած խոստումները տակա-
ւին չեն իրականացած՝ չնայած որ Թըր-
քահայ ժողովուրդի վիճակը աւելի դառն
է, քան երբեւիցէ։

1914 Թուականէն ի վեր մէկ միլիոնէ
աւելի Հայեր ոչնչացած են ջարդերու,
տեղահանութեան եւ զրկանքներու պատ-
ճառով. հարիւր հազարներ դաղթած են
օտար վայրեր։ Աւելցուցէք նաեւ 150·000
որբերու հսկայական թիւը, որ իր դոյու-
թիւնը կը պահպանէ միայն, չնորհիւ ա-
մերիկեան Նիր Իսա Րիլիֆի եւ կամ ու-
րիչ նման հաստատութիւններու։ Պաչ-
տօնապէս յայտարարուած է արդէն Ազ-
գերու Դաչնակցութեան, որ 73·350 հայ
կիներ եւ մանուկներ, բռնի ուժով, տար-
ուած են իսլամական հարէմները եւ դեռ
մինչեւ այսօր ալ հոն կը մնան։

Ի վերջոյ, երբ Ֆրանսացիք պարպեցին
Կիլիկիան, հոն ապաստանած հայ ազգա-
բնակչութիւնը ստիպեցին դաղթել Սու-
րիա կամ ուրիչ երկիրներ։ Հայերու մէկ
մասը, որ կը դտնուէր Զմիւռնիա, Պրու-
սա եւ կամ Փոքր Ասիոյ զանազան քա-
ղաքները, ուր ապաստանած էին վերջին
դէպքերէն յետոյ, ստիպուած, նորէն
բռնեցին դաղթի ճամբան։ Ապա՝ Ազգա-
բայի կառավարութիւնը նոր հրահանգ-
ներ տուաւ արտաքսելու մնացեալ Հայու-
թիւնը եւս — մօտաւորապէս 130·000 —
եւ ի լրումն այս բոլորի աքսորուեցան
ու քչուեցան նաեւ Սեւ Ծովի ափին
դտնուող Զոնկուլտաք եւ Բարթըն քա-
ղաքներու բնակիչները։ Եւ, վերջապէս,
հազարաւոր Հայեր այս վերջին օրերը,
Թողուցին Պոլիսը եւ հեռացան զանազան
վայրեր։

Այսպէսով, 700·000 Հայութիւն ներ-
կայիս զրկուած է իր ունեցածէն, քշուած
մայր երկրէն եւ կ'ապրի աչխարհիս զա-
նազան կողմերը՝ անապաստան եւ ենթա-
կայ սոսկալի տառապանքներու։

Պատերազմի ժամանակաչրջանին եւ
զինադադարի ընթացքին Թուրքիոյ Հա-
յութիւնը 10 միլիառ Ֆրանքի կորուստ կ
ունեցած — եկեղեցիներ, դպրոցներ եւ
զանազան բարեգործական հիմնարկու-
թիւններ, որոնք հիմնայատակ կործա-
նած են։

Այս անօրինակ աւերածութենէն յե-
տոյ, համաչխարհային խիղճը կը պա-
հանջէ իրրեւ առաջին տուրք, հիմնել
Հայկական Օճախ մը, ուր հայ ժողովուր-
դը կարողանայ անվտանգ տեղաւորուիլ,
պահպանելով իր ֆիզիքական դոյութիւ-
նը, զարկ տալով իր քաղաքակրթութեան։

Թուրքերն իրենք իսկ ընդունած էին,
որ հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի ան-
կախութիւն ստանալու, բայց Անդարայի
կառավարութեան անունով յայտարար-
ուեցաւ, որ այդ հարցը արդէն վճռուած
է, քանի որ Անդրկովկասի մէջ, Երեւան,
կազմուած է Հայկական Հանրապետու-
թիւն մը եւ որ հիմա Անդարայի ազգա-
յին կառավարութիւնը հակառակ է որեւէ
հողամասի անջատման։ Այսպէսով, Հայ-
կական Հանրապետութիւնը, որ կը զըտ-
նուի Անդրկովկասի մէջ եւ որուն հողե-
րը կրճատուեցան Կարսի դաչնագրով
(1921 թ.) եւ որ ունի միայն 9·000 քառ.
քիլ. մշակելի հող, հազիւ պիտի կարո-
ղանայ կերակրել երկու երրորդը իր ժո-
ղովուրդին, որուն զումարը 1·260·000 է։
Մնացած մէկ երրորդը կը մնայ Նիր Իսա
Րիլիֆի, Լորա Մէյերսի եւ կամ ուրիչ-
ներու հոգատարութեան։ Այնպէս որ՝
բոլորովին անհնար է տեղաւորել այսքան
փոքրիկ եւ աղքատիկ երկրի մը մէջ, որ-
պիսին է Հայաստանի Հանրապետութիւ-
նը, այն բոլոր դաղթականութիւնը, որ
ցրուած է Յունաստան, Մակեդոնիա, Ա-
րչիպեղագոսի կղզիները, Սուրիա, Պուլ-
կարիա, Պարսկաստան, Կովկասի զանա-
զան մասերը, եւայլն, եւայլն։

Եղրակացութիւն.— Որ՝ Հայկական
Հարցը Թուրքիայէն դուրս չի կրնար իր
լուծումը ունենալ։

Անդարայի Ազգային Ժողովը չի կրնար
հակառակիլ Ազգերու Դաչնակցութեան
կանոնադրին, ոչ ալ կրնայ ընդդիմադրել
Դաչնակից Պետութիւններու՝ Հայերու
հոգատարման պարագային։ Ներկայիս
Թուրքերը իրենք ալ չահագրգռուած են
հաստատելու անկեղծ մտերմութիւն եր-
կու ազգերու միջեւ, որպէսզի Արեւելքի
մէջ ստեղծուի զծուած սահմաններու
լիակատար գործադրութիւնը։

Մեր Պատուիրակութիւնը պատրաստ է,
ուրեմն, ընդունելու Հայկական Օճախի
կազմութեան ծրագիրը այն սահմաննե-
րով, որ նախատեսուած է Միացեալ Նա-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԹ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Պ. Գ. Մ. յեղափոխականի յայտնի
վարկ մը եւ անցեալ մը ունէր մեր կու-
սակցութեան մէջ։ Մասնակցած էր Հայ-
թաթարական կռիւներուն, գոնէ ինք
այդպէս կ'ըսէր. եղած էր Քրխտափորի
ձեռքին տակ եւ Պոլսոյ բոլոր ահաբե-
կումներուն հսկիչ մարմնի անդամ։

1919ին մասնակցած էր Կուսակցութեան
Ընդհ. Ժողովին Հայաստանի մէջ։

Պատերազմական նախարարը իրեն պաշ-

տօն տուած էր անցնիլ Ղարաբաղ, ուր
այդ չրջանին Թուրք Թաթարներ խառ-
նակութիւններ կը հանէին. սակայն ան
մերժած էր երթալ, անհնարին պայման-
ներ ներկայացնելով։ Եւ վերադարձած էր
Պոլիս, ուր առեն մը ձեռնթափ մնաց։
45–46 տարեկան էր, չէկ, միջահասակ,
լայն ուսերով, ըմբիչի կազմով եւ ահա-
կու ուժի տէր մէկ ձեռքով կրնար հարիւր
քիլօ վերցնել։ Պոլսոյ մէջ մանաւանդ
Վահէ Իհսանի դէպքէն վերջ, չատ ալ
կապուած էինք իրարու. կը սիրէր զիս
եւ ահաբեկումէն վերջ, երբ առեն մը
փախստական մնացի, իր տունը պահեց
ու եղբօր մը պէս կը դուրդուրար վրաս։
Այդ չրջանին ինչեր չէին ծրագրեր կամ
երազեր, բոլորն ալ ահաբեկումներու
մասին։

Մեր մեծադոյն երազն էր Թուրք Իթթի-
հատական ոճրագործ մեծ չարդարարները
համախումբ դտնել Եւրոպայի մէջ ու հա-
մախումբ ալ դնդակահարել, գործակցու-
թեամբ մեր անճնուէր եւ փորձուած ըն-
կերներուն։ Այդ երազը հոն Հռոմի մէջ
ալ կրակի պէս կ'այրէր մեզ ու կը խոր-
հէինք թէ արդարադատութեան այս ժե-
թը ինչ հսկայ ցնցում առաջ պիտի բե-
րէր. մեր ցեղին արժանապատուութիւնը
պիտի փրկէինք մէկ հարուածով, ապաս-
կելով նաեւ մեր ազգը չարաչար խարող
քրիստոնեայ Եւրոպան։ Մանաւանդ որ
ոգեմաճակատներու վրայ եւ չարք մը յա-

ջողած ահաբեկումներու մէջ թրծուած
ընկերներ հասած էին, խանդավառ եւ ան-
համբեր, հրահանգի կը սպասէին։

Ամէնէն առաջ կար Սողոմոնը, Թէհ-
լիրեան Սողոմոնը, այդ քաջարի տասե-
ը, զարդացած, հնաեվիզենա, բարե-
կիրթ, աղնիւ ու համեստ, կենդաղով ու
վարքով առաքինի, հաւատարակչռուած
ու ներկայանալի, ապրած՝ առաջնակարդ
ռոտաններու լաւագոյն միջավայրերու
մէջ։ Եղած էր ճակատներու վրայ եւ
Պոլսոյ մէջ, ընկերոջ մը հետ, ահաբե-
կած էր խաֆիէներու պետ Ցարութիւն
Մկրտիչեանը, Պէչիկթաչի Մուխթարը։
Ու անցած էր Ամերիկա։

Սողոմոն Թէհլիրեան, մեր Հռոմ եր-
թալէն քանի մը ամիս առաջ, Մարտին,
Պերլինի մէջ սատակմամբ ըրած էր պատ-
մութեան մեծադոյն եղեռնագործներէն
Թալաաթ փաչան, ճիւաղ մը, որ մէկու-
կէս միլիոն հայ անպէն ու անմեղ ժողո-
վուրդը բնաջնջած էր իր զարաւոր ու
պատմական հայրենիքին մէջ։ Սողոմոն
բռնուեցաւ եւ դատարանի յանձնուեցաւ։

Այդ զգայացունց դատավարութիւնը,
որ պահ մը ամբողջ եւրոպական մամուլը
եւ մասնաւորաբար գերմանականը զբա-
ղեցուց, վերջացաւ մեր հերոսին անպար-
տութեամբ։ Երդուեալներու Ատեանը իր
վճիռով արդար դատաւ Սողոմոնին՝ եւ ա-
նոր հետ ամբողջ հայ ժողովուրդին վրէժ-
խնդրական արարքը եւ անարդ մահու ալ

արժանի դատաւ Թուրք մեծ եղեռնագործը։
Այդ պատմական ահաբեկումը մխիթա-
րանակ հայանպաստ քարոզչութեան ըս-
քանչելի միջոց մը եղաւ, երբ ականաւոր
անձնաւորութիւններ, փրոֆեսօրներ,
մխիթարներ եւ զօրավարներ վկայու-
թեան գացին, դատապարտելով Թուրքե-
րուն անմարդկային գաղանութիւնները
եւ ի վեր հանելով հայ ժողովուրդին
բարեմասնութիւնները ու անմեղութիւնը։
Սողոմոնին արարքին պատճառած հա-
մազգային ուրախութիւնն ու մխիթարու-
թիւնը անսահման էր. եւ մենք կը խոր-
հէինք որ Սողոմոնի նման քանի մը կըր-
իճներու հետ, ինչպէս Աբրահամ, Աբշա-
լոմ, Շմաւոնին կամ ուրիչ անճնուէրնե-
րու հետ, որոնք ահաւասիկ առպարէզ չէին
նետուած, բայց անհամբեր կարզի կը
սպասէին, պիտի կարենայինք մեր փայ-
փայած մեծ երազը իրականացնել։

Մենք չուքերու պէս կը չրջէինք Սայիտ
Հալիմի, Էնվէրի, Պահաէտտին Շաքիրի,
Ճեմալ Ազմիի, Տոքթ. Նազըմի հետքե-
րուն վրայ, որոնք երեսուն կուգային ու
յանկարծ ալ կ'անհետանային։ Հարկ էր
զանոնք փնտռել եւրոպական ոստաննե-
րու մէջ։ Իսկ փնտռել եւ հետապնդել,
համբերութեան, խոհեմութեան եւ այլ-
ազան նեղութիւններ դիմագրաւելու դործ
մըն էր։ Բաներ, որոնք առ հասարակ կը
պակսէին Մ.ին քով։

(74 – շար.)

ՁԳՈՒՇ

ՈՍԿԵՀԱՐ ՊՍԱՆ

ՊՈՑՈՒ ՀԱՅՀԱՅԻ

Ա.

— Ան հիասարակ ձեռագրատուն է, տասը բաժանմունքներով։ Ամեն բաժնի վրայ ինձ մը կը նշանակեն եւ ես կը պատասխանատուն ամեն գրքի, որ կը մտնէ կամ կ՚ելլէ։ Ամէն առաւօտ ես կու գամ ստուգելու, որ գիշերուան պահակները ոչինչ գողցած ըլլան։ Ասիկա ինծի համար ամենէն ձանձրալի գործն է։ Ես կը սիրեմ գրքերը կարդալ, ոչ թէ զանոնք ստուգել։ Ես կը սիրեմ գրքերը ապրեցնել, ոչ թէ մեռցնել։ Ես կը սիրեմ գրքերը ձեռքս առնել, ոչ թէ ձեռքս կեղտոտել։ Ես կը սիրեմ գրքերը ինծի մօտ պահել, ոչ թէ ուրիշներուն տալ։ Ես կը սիրեմ գրքերը կարդալ, ոչ թէ ուրիշներուն կարդալ տալ։ Ես կը սիրեմ գրքերը ինծի համար ունենալ, ոչ թէ ուրիշներուն համար

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վարդանոյշ Թիքեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մանուկեան (Թաւերնիէ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տօնապարաճեան եւ զաւակները, Տիկին Մայրամ Խանդեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ–հօր, քեռայրին՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԹԻՔԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 28ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 30ին, Ռոմանի Սէն–Ժան Պօսքօ մատրան մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Սարգիս Քէօսէեան, Ժան եւ Ժաք Քէօսէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բրթինը եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գոհէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի 5 Օգոստոս, Սէն–Լու Կրանիէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, կնքամօր՝

ՏԻԿԻՆ ՋԱՐՈՒՀԻ (Զոհրա) ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

(ծնեալ Պագալեան — Տիգրանակերտցի)

մահուան ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին արձակուրդի վայրը ստանալ «Յառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 փր.ի դրոշմաթուղթ եւ հին ու նոր հասցէն։

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ։ Այս պարագային մէկ ամսուան բաժնեգինն է 15 փր. Ֆրանսայի համար, 20 փր. արտասահմանի համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Դաւիթեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները չբնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնք որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ ղրկուր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՊՕՂՈՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պր. Գրիգոր Փաթթուկեան կը նուիրէ 1·043 ֆրանք, իր աշխատանքներու փոխարժէքը։

ՆՈՒԷՐ

Ոմն 50 փր. կը նուիրէ Անարատ Յղութեան Քոյրերու պլրոցին (Ասնուվիլ)։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Լոյս տեսաւ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Չէնիերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաբանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գինն 15 փր.
Առաքման ծախքով 17 փր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ԵՒ ՁԱՅՆԱՊՆԱԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բոլոր հեղինակներէն, արուեստագէտներէն եւ հրատարակիչներէն որոնք գիրք կամ ձայնապնակ հրատարակ կը հանեն, կը խնդրենք մեզի ուղարկել մէկական նմոյշ· գրքերը՝ մեր գրադարանին համար, իսկ ձայնապնակները՝ մեր ռատիոժամին, այս վերջիններուն վրայ անդրադառնալու կամ գրախօսականներ մակագրելով «նուէր — ոչ վաճառելի»։

Սոյն նմոյշները ստանալէ ետք վարչութիւնս կրնայ, Մոնթրէալի մէջ սպառելու համար, ապսպրել անոնցմէ, եթէ անոնց պահանջքը ըլլայ եւ եթէ առաքին հետ վաճառման պայմաններուն չուրջ համաձայնութիւն գոյանայ։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
Համազգ· Հայ Մշակ· Ընկերակցութեան
Մոնթրէալի մասնաճիւղի
վարչութիւն

HAMASKAIN
Association Culturelle Arménienne
3401, Olivar Asselin, Montréal 390
P. Q. Canada

— E T E —

PRA - LOUP

ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.

LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de

Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

— HIVER —

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուաքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑԱՆՔ

« Les quarante jours du Musa Dagh »

գրքի ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը չքեղ կազմով։ Գինն՝ 35 ֆրանք։ Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել.— Հ. Բալուեան գրատունը՝

43, Rue Richer, 75009 Paris
Tél. : 770-25-46

Հ. Ռ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով

կազմակերպած է
հետեւեալ ճամբորդութիւնները

×

2 — GRECE : du 4 au 25 Août 1973

Avec notamment visite d'ATHENES, circuit à travers le PELOPONNESE, croisière de 5 jours à bord du M/V « KENTAVROS », séjour d'une semaine au village Club KALOGRIA.

PRIX DU SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.

3 — ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973

Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD

PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։

Այս ճամբորդութիւններուն կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Ուրմեան Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուաքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ գրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Աւընիւ Պուրկէն, Իսի։

ՀԲԸՄ

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

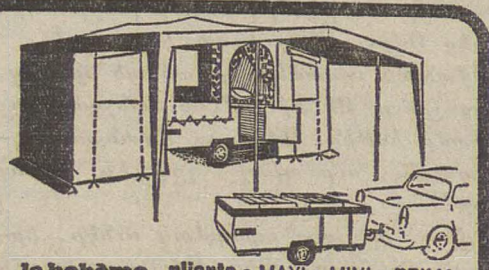
Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Յուլիս 30էն Օգոստ. 26։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, fractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ուրբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Ասնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան Եղիազարեանի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ Թանգարանի սրահը։

×

Կոպ· Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ· 14ին։

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3
VENDREDI
3 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.779

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.779

ՕՐՈՒԱՆ ՖՕՍՓԸ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—o—

Բ.— Հայերէնը արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ

ԺԸ. դարու վերջին տասնամեակներուն Ֆրանսայի մէջ ազատական դաղափարներու ծաւալումին եւ Մեծ Յեղափոխու – թեան առաջ բերած քաղաքական յեղա– շրջումներուն հետ միաժամանակ ծնունդ կ'առնէր մտաւորական զարթօնք մը :

Նափոլէոն, երբ մէկ կողմէ պինուորա– կան յաղթանակներով երկիրներ կը նուա– ճէր՝ Ֆրանսայի հմայքն ու հեղինակու – թիւնը տարածելով ամբողջ Եւրոպայի մէջ, մինչեւ Մոսկուա, Ափրիկէի մէջ կը գրաւէր Եգիպտոսը, իսկ Ասիոյ մէջ՝ Պաղեստինը, միւս կողմէ զարկ կուտար գիտութեանց զարգացման բոլոր ճիւղե – րու մէջ : Կը քաջալերէր գիտնականները, որոնցմէ խումբ մը իրեն հետ Եգիպտոս կը տանէր, Փարաւոններու դարաւոր քա– ղաքակրթութեան հրաշակերտներով հա– րուստ հնամենի այդ երկրին «Նկարա– գրութիւն»ը խմբագրել տալու համար բազմաթիւ մեծադիր հատորներով, զար– դարուած սքանչելի պատկերներով :

Նոյն այդ ԺԸ. դարու վերջերն էր, որ Փարիզի մէջ բացուեցաւ Արեւելեան կեն– դանի Լեզուներու Ազգային Վարժարանը, որ քանի մը տարի առաջ անուն փոխելով դարձաւ՝

Institut National des Langues et Civilisations Orientales.

Այս վարժարանին մէջ ամէնէն առաջ հիմնուեցաւ արաբերէն, պարսկերէն ու թուրքերէն լեզուներու յատուկ ամպիոն մը : Հետզհետէ չինարէն, ճափոներէն եւ այլ արեւելեան կենդանի լեզուներ պիտի ունենային իրենց առանձին ամպիոնը : Վարժարանին տնօրէնն էր արեւելագէտ Լուի–Մաթիէօ Լանգլէս, որ այդ պաշ – տօնը վարեց 1796էն 1824 :

1798ին, այսինքն այն տարին, երբ Նա– փոլէոնի դէպի Եգիպտոս կատարած ար– շաւանքին կ'ընկերանային քանի մը արե– ւելագէտ թարգմաններ, Փարիզի Արեւել– եան կենդանի Լեզուներու Վարժարանին պատին վրայ դրուած ծանուցում մը կը յայտնէր թէ աշնան վերամուտէն սկսեալ Յակոբ Շահան Զրպետեան անուն Հայ մը հայերէնի դասեր պիտի տայ :

Եղեսացի Զրպետեան Ֆրանսերէն լաւ չէր գիտեր : 1801ին դադար տրուեցաւ հայերէնի դասաւանդութեան չուրջ տասը տարի, մինչեւ որ մեր հայրենակիցը — որ Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնացած էր — բաւականաչափ յառաջացաւ Ֆրանսե– րէն լեզուի եւ գրականութեան մէջ, «իր դաղափարները ազատօրէն կարենալ փո– խանցելու համար իր ունկնդիրներուն» :

Իր դիմումին վրայ, կրթական նախա– րարը 1810 Դեկտ. 8ին արտօնեց ժամա– նակաւոր կերպով վերաբանալ հայերէնի ամպիոնը, որ 1812 Փետր. 27ին Նափո – լէոնի կայսերական հրամանագրով վերջ– նապէս ու պաշտօնապէս հաստատուեցաւ : Այդ թուականէն, այսինքն աւելի քան 160 տարիէ ի վեր, հայերէնը անխափան կը դասաւանդուի այդ վարժարանին մէջ :

Զրպետեան հասցուցած է քանի մը ա– կանաւոր աշակերտներ, ինչպէս Սէն– Մարթէն, հեղինակ Հայաստանի պատ – մութեան եւ աշխարհագրութեան վրայ երկի մը (1818–1819) եւ այլ հայագիտա– կան գործերու : Պէլօ, որ յետոյ քահանայ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՓ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԻ ԼՈՒԾՈՒԻՐ

—o—

Ճարտարարուեստի զարգացման նա – խարարին ծրագիրը չատ դէշ ընդունելու– թիւն գտաւ Պըզանսոն, ուր բանուոր թէ սենափքա աւելի կարծրացուցին իրենց դիրքը : Շարպոնթէլի ծրագիրը գործատէր – րական ծրագիր մը կը նկատուի եւ ի յա– ռաջագունէ արդէն, չի կրնար աշխատա– ւորական դասուն սրտին խօսիլ : Ինչ լու– ծում գտած էր կառավարութիւնը : Ինչ կը վերաբերի գործատան ժամագործական բաժնին, նիւթական հայթայթումը պի – տի գայ զուլեերական խոշոր խմբակցու– թենէն, որ իր մասնակցութեամբ բերած կ'ըլլայ արհեստին երաշխաւորութիւնը : Ծանօթ չէ սակայն թէ ինչ համեմատու– թեամբ է զուլեերական մասնակցութիւնը : Ջինումի ճիւղին յաջորդութիւնը պի – տի ստանձնէ Սփեմէլէքը, որ փարիզեան հաստատութիւն մըն է, բայց կը խորհի ի հարկին մասնաճիւղ մը բանալ Պըզան– սոն : Մեքենայ – գործիք ճիւղին համար Էրնօ–Սոմուա հաստատութիւնն է որ տը– րամադիր է չարունակել կէս ձգուած գործը :

Կասկած չկայ որ եթէ երեւութապէս ձեռնադրուեցաւ, հրատարակած է Փորձ Հայկական Լեզուի : Լըվայեան–տը–Ֆլո– րիվալ, որ 1830ին յաջորդեց Զրպետեանի իբրեւ դասախօս հայերէն լեզուի : Իրմէ վերջ նոյն պաշտօնին կոչուեցաւ բազ– մավաստակ հայագէտ Էտուար Տիւլօրիէ, որ մեռաւ 1881ին :

Արեւելեան Լեզուներու վարժարանի ա– շակերտներէն յիշատակութեան արժանի են Վիկտոր Լանկլուա (1829–1869) եւ Էօժէն Պորէ (1809–1878) : Էտուար Տիւ – լօրիէի յաջորդեց Օկիւսթ Քարիէր, ո– րուն աշակերտած են Ճիսուեան միաբան Հ. Ֆրանսուա Թուռնըպիչ եւ Հ. Լուի Մարիէս, նաեւ Անթուան Մէյեէ եւ Ֆրէ– տերիք Մաքլէր : Վերջին երկուքը հայե– րէնի դասախօս եղած են վարժարանին մէջ եւ հասցուցած բազմաթիւ աշակերտ– ներ : Ֆր. Մաքլէրի մահէն վերջ պահ մը երիտասարդ լեզուաբան Միշէլ Ժոնվալ ստանձնեց հայերէնի դասաւանդութիւնը : Անոր կանխահաս մահէն վերջ Փրոֆ. Ժորժ Տիւմէզիլ տարիներով աւանդեց մեր լեզուն այդ ղարաւոր վարժարանին մէջ :

Տիւմէզիլի յաջորդեց Փորփ. Ֆրէտերիք Ֆէյտի, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր հայերէնի դասախօս է այդ կրթական հիմ– նարկութեան մէջ :

Մեր նիւթէն դուրս է հայագէտներու կեանքն ու գործը ներկայացնել այս նեղ սիւնակներուն մէջ :

Ցիշենք սակայն, որ 1920ին Փարիզի մէջ կազմուեցաւ Հայկական Ուսումնա – սիրութեանց Ընկերութիւնը, որ այդ թը– ւականէն սկսեալ մինչեւ 1933 հրատա – րակեց Հայագիտական հանդէս մը (Ռըվիւ տէ գ'էթիւտ Արմէնիէն), 22 պրակ : Նա– խագահն էր յայտնի բիւզանդագէտ Շառլ Տիլ : Հանդէսին դլխաւոր վարիչներն էին Ֆր. Մաքլէր եւ Անթուան Մէյեէ :

Աւելի քան 30 տարի վերջ վերսկսաւ Հայագիտական Հանդէսի նոր շարքը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նպաստով : Վարիչն է Պ. Հայկ Պէրպէր– եան :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանը, Թուրքը եւ Ֆրանսա ...

—o—

Զորեքշաբթի օր, Մարսէյլի Փրովան– *սալը եւ Մարսէյեզը արձագանգ կը հան– դիսանային թրքական աղբիւրներէ (Հիւր– րիյէթ) առնուած կարգ մը նոր տեղեկու– թեանց : Ըստ այս լուրերուն, Թուրքերը դեռ քէն կը պահեն եւ անբաւարար նկա– տելով Ֆրանսայի յայտնած «ցաւը», ու– րիշ բանի կը սպասեն, օրինակ՝ պատ մը քաշել յուշարձանին առջեւ որպէսզի դուր– սէն չտեսնուի ..*

Մարդ առնուազն Թուրք պէտք է ըլլայ խորհելու համար որ պատեր կը քաշուին Պատմութեան առջեւ եւ թէ դիւանագէտ – ութիւնը կը բաւէ որպէսզի ցեղասպանը յանկարծ գառնուկ դառնայ :

Յաջորդով կ'անդրադառնանք, աւելի մանրամասնօրէն Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանի պատմութեան այս «նոր էջին» :

կառավարութիւնը ցոյց կուտայ որ չու– ղեր մէջտեղ ձգել Լիփը, միւս կողմէ չի լուծեր հիմնական հարցերը, որոնք կը մնան : Լիփի աշխատաւորները կ'ուզեն անմիջական կարգադրութիւններ մինչ իրենց կը խօսուի յետագայ աշխատանք– ներու մասին դեռ չբացուած գործատու– ներու մէջ, ան ալ ոչ անպայման Պըզան– սոնի մէջ :

Սենափքաներու առաջին հակազդեցու – թիւնը այն է արդէն որ «պայքարը կը չարունակուի» : Սենափքաները եւ բան – ուորները կ'ուզեն որ հաստատութիւնը բարգաւաճի ոչ թէ պառակտուի ինչպէս կը նախատեսէ Շարպոնթէլ ծրագիրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱԼԹԷՐ ՈՒԼՊՐԻԽԹ, Արեւելեան Գեր– մանիոյ նախկին դեկավարը, մեռաւ առջի օր 80 տարեկանին : Իր անունը կապուած կը մնայ երկու չարաբաստիկ դէպքերու՝ 1953 Յունիս 17ի հալածանքը եւ մաքրա– դործումը եւ Պերլինի պատը : Ծնած էր Լայփցիկ եւ ընկերվարական շարքերը մը– տած 1912ին, կայսրութեան ժամանակ : Նացիականութեան ծնունդին կը դաղթէ Փարիզ, ապա Մոսկուա : 1936ին քաղա – քական կոմիսար է Սպանիոյ մէջ Հանրա– պետական բանակի կեդրոնատեղին : 1945– ին Պերլին կը մտնէ Զօր. Ժուկովի հետ եւ 25 տարի իր ձեռքը կը պահէ այլեւս իշխանութիւնը :

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎԻՆ կը հաղորդեն որ յետ այսօրիկ վիզան անհրաժեշտ է այն Ֆրան– սացիներուն համար, որ կ'ուզեն Մատա– կասքար երթալ :

ՔՈԼԵՐԱՑԻ դէպքեր պատահեցան Թու– նուզի մէջ : Կարելի չէ ցարդ համաճա – րակի մասին խօսիլ, բայց պատուաստը պարտաւորիչ է անոնց համար որ Թունուզ կ'երթան կամ հոնկէ կուգան :

ՆԱԽՍԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որ չատ եր– կար տեւած է Զորեքշաբթի օր, կարգ մը կարեւոր որոշումներ տուած է : Ճչդած է Թաղային ընտրութեանց թուականները (Սեպտ. 23–30) : Բնակութեան տուրքերը պիտի այժմէականանան, ինչ որ քաղա – քավար բացատրութիւն մըն է յաւելումի մասին խօսելու համար : Փաթանքի դրու– թիւնը պիտի բարեփոխուի : Կը բարե – փոխուի նաեւ պատժական ճեւակերպու – թիւնը, մասնաւորաբար ինչ կը վերաբե– րի առժամեայ արդելափակման : –

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 27)

ԹՈՓՈՎԵՆՑ՝ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Վերջերս Անգլիոյ մէջ լոյս տեսած է Վահան Թոփուվենցի պատմուածքներու ժողովածուն, որ «Աա՛ ինձ, Պեյլա» խո– րագիրը կը կրէ : Հատորին մէջ տեղ դրա– ւած են արձակագրին վեց պատմուածք– ները՝ «Բաց կապոյտ ծաղիկներ», «Մի– րանի ծառ», «Երկու դերեզման», «Գաւա– ռական ողբերգութիւն», «Եոլտըզ», «Ա– աա՛ ինձ, Պեյլա» : Բրիտանական մամուլը դնահատանքով արտայայտուած է մեծ վարպետին տաղանդին մասին եւ Մորնինկ Սթար իր ընթերցողներուն համառօտակի կերպով ծանօթացուցած է հեղինակը : Թոփուվենց արդէն ծանօթ էր Անգլիա չնորհիւ Գիւտեանի, որ իր թարգմանու– թիւններով ներկայացուցած է հայ դրա– դէտը Անգլիացիներուն :

Գիւտեանի նախաձեռնութեամբ տասը տարի առաջ արդէն թարգմանուած ու Օքսֆորտ հրատարակչականի կողմէ հը– րատարակուած է «Կեանքը հին հռոմէա– կան ճանապարհի վրայ» նորավէպը :

×

ՈՐԱԿԱՆԻՇ

Երեւանի քոնեաքի գործարանի երկու արտադրութիւններ պետական որականիշ ստացած են : Այդ բարձր դնահատանքի արժանացած են «Հինդ աստղ» եւ «Ընտիր» քոնեաքները : Այս ձեւով Երեւանի ձեռ – նարկութեան որականիշ ունեցող ար – տադրութեան տեսակները ութի կը հաս– նին : Հայաստանի քոնեաքը Հայաստանէն դուրս ալ համբաւ չինած է մինչեւ Ամե– րիկա, Անգլիա, Ճափոն, Արեւմտեան Գերմանիա, Լիբանան :

×

«ԵՐԿՐԻՆ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»

Յուլիս 25ին կեդրոնական հեռատեսի– լէն տրուած է «Երկրին զեկուցում է Հա– յաստանը» հաղորդումը, զոր պատրաս – տած է Երեւանի հեռատեսիլի կայանը : Հեռաւոր Քամչաթքայի եւ մերձ Պալթի– կայի, Ծայրագոյն Հիւսիսի եւ Միջին Ասիայի բոլոր հեռատեսիլ դիտողները մօտ ժամ մը տեւող ուղեւորութիւն մը կատարած են Հայաստան, անցնելով Սե– ւանի ափերէն եւ Զանգեզուրի լեռներէն, Լոռիի եւ Արարատի դաշտերէն եւ ծա– նօթացած են երկրին նուաճումներուն :

Հաղորդումը սկսած է մամուլի ասու – լիսով մը, զոր կատարած է Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի քարտուղար՝ Կ. Դե– միրճեանը : Ցաջորդաբար դիտողներուն ներկայացուած են չինարարութեան եւ փոխադրութեան ճիւղերուն մէջ Հայաս– տանի կատարած աշխատանքները, Արփի– Սեւանի փապուղիի չինարարները, Հրազ– դանի արդիւնաբերական հաստատութիւն– ները, եւայլն :

×

ԱՄՈՐԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Արտաշատի շրջանի վերին Դուինի Մշա– կոյթի Տան կից կազմակերպուած է աս– պրական երգի–պարի, ինքնագործ խումբ մը, որու ղեկավարն է երգահան Եռիգա– րով : Վերջերս տեղի ունեցած է այս խումբի առաջին համերգը, որու ներկայ եղած է Հայաստանի Մշակոյթի նախա– րարը՝ Ռ. Պարսամեան, երաժշտագէտ՝ Ռ. Աթայեան, եւն., եւն. :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

Եթէ իմ պաշտօնակից Նորին Գերազանցութիւն Պր. Նորատունկեանի զեկոյցէն յետոյ ես խօսք կ'առնեմ, առիւծ մ'իյն անոր համար է, որ ապացուցանեմ, թէ հայ ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ, իր կուսակցութիւններով եւ զպրութիւններով, միանդամայն համամիտ է այն պահանջներուն, որ մենք ձեզ կը ներկայացնենք ահա:

Ցետոյ կ'ուզեմ ըսել, թէ որքան մեծ է Թուրքերու գործած անարդարութիւնը դէպի մեզ, Թուրքերո՛ւ, որոնք եկան այստեղ իրենց համար արդարութիւն հայցելու նպատակով:

Անոնք բռնագրաւած են այսօր ոչ միայն տաճկահայկական գաւառները, այլ եւ Երեւանի Հանրապետութեան մեծ մասը: Ես մտադիր չեմ չօշափելու այնպիսի հարցեր, որոնք կը վերաբերին Ռուսաստանի եւ կարող են անել վիճակի մէջ դնել Դաշնակիցները, բայց պէտք է ըսեմ, որ 1920ի վերջերը, երբ Հայաստանի Հանրապետութիւնը իրաւապէս ճանչցուած էր Դաշնակիցներու կողմէ, Քեմալի բանակը յարձակեցաւ Հայաստանի վրայ եւ գրաւեց Կարսի նահանգը, Արտահանը, Սուրմալուն եւ Նախիջեւանը:

Այս գրաւումով Թուրքերը աւելի եւս ծանրացուցին Կովկասահայերու կացութիւնը, որովհետեւ գրաւուած վայրերէն 180 հազար Հայեր, փախչելով Թրքական յառաջխաղացումէն, ապաստանեցան Հանրապետութեան մնացած մասերուն մէջ: Եւ եթէ աւելցնենք այս թիւին վրայ պատերազմի ընթացքին տաճկական արեւելեան նահանգներէն փախած 350 հազար Հայերը, որոնք նոյնպէս ապաստաններ էին այստեղ, այն ժամանակ հասկնալի կ'ըլլայ միանդամայն սովն ու համաճարակը, որոնք իշխեցին այս երկրի վրայ: Միայն Ամերիկայի եւ Եւրոպայի օգնութեամբ էր, որ կարելի եղաւ մեղմացնել աղէտը:

Տաճիկները այդ սոսկալի եղելութիւնը կ'արդարացնեն այն դաշնագրով, որ առաջարկուեցաւ Կարսի մէջ 1921 Հոկտեմբեր 13ին: Իրապէս միայն այդ մէկ դաշնագիրը չէ, այլ չորս դաշնագիր — Բրեստ-Լիտովսկի (1918), Բաթումի (1918), Ալեքսանդրապոլի (1920) եւ Կարսի (1921) դաշնագրերը: Վերջին երեքը Բրեստ-Լիտովսկի կրկնութիւններն են, բոլորն ալ մեզմէ պիտի խլէին վերոյիշեալ հողամասերը:

Մուդրոսի զինադադարով Բրեստ-Լիտովսկի եւ Բաթումի դաշնագրերը ոչընչացան, Ալեքսանդրապոլինը՝ 1921 թիւին Լոնտոնի մէջ կայացած Դաշնակիցներու խորհրդաժողովը չեղեալ համարեցաւ: Իսկ ինչ կը վերաբերի Կարսի դաշնագրին, ոչ ոք մեծ պետութիւններէն չուզեց ճանչնալ անոր գոյութիւնը:

Տաճիկները կ'ըսեն նաեւ, որ այդ բոլոր գաւառները իրենց կը պատկանէին դեռ ռուս-Թրքական պատերազմէն առաջ (1877), բայց եթէ այդպէս դատենք, այն ժամանակ այդ շրջանին Բուլղարիան ալ Տաճկաստանին կը պատկանէր. եւ եթէ անոնք այդպէս հեռու երթան, ո՞ւր պիտի հասցնեն արդեօք իրենց տիրապետութեան իրաւունքները:

Պէտք է նկատել, որ եթէ իրենց Ազգային Ուխտին մէջ, որով Տաճիկները չատ կը պարծենան, կը պահանջէին Կարսը, Արտահանը եւ Բաթումը պէտք է յիշեցնեմ, որ Սուրմալուն եւ Նախիջեւանը չէն պատկանած երբեք Տաճիկներուն: Ռուսերը զրաւեցին զանոնք Պարսիկներէն: Բայց Տաճիկները տիրեցին այս երկուքին ալ, որոնցմէ Սուրմալուն իրենց պահեցին, իսկ Նախիջեւանը տուին Ազրբեջանին:

Այժմ, անցնելով հայ Ազգային Օճախի խնդրին, թոյլ տուէք ինձ նկատել, որ հարցը չատ վատ ձեւով կը տրուի եւ վատ կը հասկցուի: Մեր խնդրածը ապահովութիւն մը չէ եւ ոչ ալ դաղթավայր մը, այլ մեր դարաւոր հայրենիքին մէջ Ազգային Օճախ մը կ'ուզենք ունենալ:

Դուք գիտէք արդէն, պարոնները, որ հայ ժողովուրդի մարտիրոսութեան ցաւոտ խնդրի հետ զուգընթաց դոյութիւն ունին նաեւ քաղաքական եւ դիւանագիտական հարցեր: Արդէն 1856 թուին Փարիզի եւ 1878ին Պերլինի խորհրդաժողովներուն մէջ ծեծուած է հայկական հարցը: Ազատիլ Համիտի թագաւորութեան օրով եղած ջարդերէն յետոյ, 1895 թուին ծրագրուեցաւ բարենորոգումներու հարցը եւ, վերջապէս, եօթը վիլայէթներու համար կայացան որոշումները, որոնք վերջացան անով, որ Հայաստան ուղարկուեցան եօթը բարձր կոմիսարներ Պ. Պ. Վեսթենէնկով եւ Հոֆ՝ մէկը Հոլանտացի եւ միւսը Նորվեկիացի: Վրայ հասաւ մեծ պատերազմը. Տաճիկները ճամբու դրին երկուքն ալ եւ սկսան ջնջելու հայկական հարցը ոչնչացնելով Հայերը: Այս ողբերգական պատմութիւնը քաջ ծանօթ է բոլորիս եւ կարիք չկայ անդրադառնալու անոր: Դաշնակիցներուն յաղթանակը, ինչ արդար հատուցում մեր դարաւոր տանջանքներուն եւ այն բոլոր զոհողութիւններուն, մենք միշտ ընդունած ենք, պէտք է ասյ մեզ Տաճկաստանէն եւ Ռուսաստանէն անջատուած՝ անկախ եւ ազատ Հայաստան մը:

Այսօր մեզ խորհուրդ կուտան մէկ կողմ թողուլ կովկասեան Հայաստանը, ձգել նաեւ Միացեալ Նահանգաց նախադահի գծած սահմանները, ինչքան ալ անոնք պակասաւոր էին ընդգրկելու համար ողջ Հայաստանը, եւ ամենաառարկան արդարութիւն չըլլա՞ր արդեօք առանալ դոնէ Ազգային Օճախ մը ծովակին եզերք: Մեր ժողովուրդը 25 դար շարունակ ապրած է այդ երկրին մէջ եւ Տաճիկները երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմած այդտեղ:

Այս պահանջքներու դէմ, որ ինչքան համեստ, նոյնքան եւ արդար են, իմդէթ փաչան՝ Թիւով 700·000 մեր գաղթականներուն ցոյց կուտար Քանատայի եւ Աւստրալիայի ճամբան:

Մենք չատ ենք ատնձուեր ու չատ արիւն թափեր մեր հայրենիքի համար, մինչեւ որ հասեր ենք այս կէտին: Քանատա կամ Աւստրալիա երթալու համար չէր, որ մեր ազգը մէկ սիրտ ու հոգի դարձած՝ նետուեցաւ ընդհանուր չփոթի մէջ եւ մէջտեղ դրաւ ոչ միայն իր ներկան եւ ապագան, այլեւ իր անցեալը, որովհետեւ ամբողջ սերունդի մը ոչնչացումը կը նշանակէ խզել բնաիւսական կապը մեր նախնիքներու եւ գալիք սերունդի մէջեւ: Ոչ մէկ մեծ կամ փոքր դաշնակից պետութիւն, որ մասնակցած է համաչխարհային մեծ պատերազմին չէ ունեցած այնքան ծանր տառապանքի օրեր, որքան փոքրիկ հայ ժողովուրդը: Ու այդ տառապանքներէն ալ կը բխի իր անբաժան իրաւունքը պահանջելու սեփական հայրենիք մը, որքան եւ ան ըլլայ համեստ:

Մեզ կ'ըսեն, որ հայ ազատագրական չարժումը խարդախօրէն ներշնչուած է դուրսի ազդեցութիւններով, որոնք կուգան եղեր ցարական Ռուսաստանէն եւ Բրիտանիայէն: Ես պիտի յայտարարեմ այստեղ, որ ցարական կառավարութիւնը եւ սուլթանը համամիտ էին միանդամայն՝ ոչնչացնելու համար բոլոր այն չարժումները, որոնք ուղղուած էին Տաճկահայաստանի մէջ դոյութիւն ունեցող բռնութիւններու դէմ: Կովկասեան բոլոր խումբերը, որոնք կը կազմուէին իրենց տաճկահայ եղբայրներուն օգնութեան հասնելու համար, կ'ոչնչացուէին սահմանագլխի վրայ, ռուսական բանակի կողմէ, որովհետեւ ցարական կառավարութիւնը չէր ուզեր նոր Պուլկարիա մը ստեղծել իր սահմաններուն հարաւային մասին վրայ:

Անգլիոյ քաղաքերութիւնը ուրիշ առաջարկ մըն է: Մեր ազատագրական չարժումը առաջ է եկած այն խոր պատճառներէն, որոնք առաջ բերին եւ պալքանեան ժողովուրդներու ազատութիւնները: Թուրքերու եւ անոնցմէ բաժնուած ազգերու պարզ համեմատութիւնը լաւագոյն ապացոյցը կը լինի՝ տեսնելու համար, թէ որքան իրաւացի էր պատմութիւնը եւ որքան այդ ազատագրումները համապատասխան են մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան չահերուն:

Այո՛, մենք միշտ ճդներ ենք մեր հայրենիքի ազատութեան, եւ Միացեալ Հայաստանը պիտի լինի մեր խէտլը: Բայց եթէ կան ներկայիս մեծ դժուարութիւններ, որոնք թոյլ կուտան Դաշնակիցներուն դնել միայն փոքր Հայաստան մը մեծի փոխարէն, այսինքն՝ Ազգային Օճախը հիմնուի Կիլիկիոյ մէջ, մենք պիտի ընդունինք այդ առաջարկը Դաշնակիցներու կամքը յարգած ըլլալու եւ անոնց աչքատանքը թեթեւցնելու համար:

Մենք համոզուած ենք որ պիտի հասնինք արդարութեան, որովհետեւ մենք ունինք Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ հանդիսաւոր խոստումները: Այն Անգլիան, որ մէկ օրուան մէջ ոտքի ելաւ ապացուցանելու համար աշխարհին, որ միջազգային համաձայնագրերը թուղթի կտորներ չեն միայն, այն մեծ Ֆրանսան, որ իր ամբողջ գոյութեամբ ապարդիւ նետուեցաւ Դաշնակիցներու հաւատարիմ մնալու եւ թոյլ չտալու համար, որ մարդկային մեծ զրկանքները ոտնահարուին, այն Իտալիան, որ կը ճանչնայ օտար լուծը. եւ այդ լուծը թօթափելու համար նետուեցաւ ռազմադաշտ, պէտք չէ մեզ լքեն: Մենք հանդիստ ենք այդ տեսակէտէն: Մենք համոզուած ենք, որ այս խորհրդաժողովը պիտի չցրուի, մինչեւ որ արդարօրէն լուծուի մեր դատը: Մենք դիտենք դործի ծանրութիւնը, սակայն համոզուած ենք, որ Դաշնակիցներու միակամ ոդին բաւական է, որ արդարութիւնը լինի լրիւ եւ իրական:

Ա. Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Ա.

1944 Յունուարին, դաշնակից բանակներու յառաջխաղացը կը բախէր գերմանական ուժերու բուռն դիմադրութեան, Մոնթէ Քասինոյի ամրոցէն մինչեւ Թիռաչինայի ծովափը:

Թշնամիին թիկունքը վտանգելու համար, պէտք էր կազմակերպել Հռոմի շրջանին մէջ գործող խտալացի վարժիչները եւ նոյն առեն կողմնակի յարձակումով մը, ի գին մեծ զոհողութիւններու, դրաւել անառիկ Մոնթէ Քասինոն: Խտալացի վարժիչներու հետ կապ պահելու պաշտօնը յանձնուած էր Ռոպ Մաքիսական սպասարկութեան դրասենեակին, այսինքն ամերիկեան երկրորդ դրասենեակին, որուն պետն էր զօրավար Տոնովան:

Քանի մը ամիս առաջ, դաղտնի համրենիքի ազատութեան, եւ Միացեալ Հայաստանը պիտի լինի մեր խէտլը: Բայց եթէ կան ներկայիս մեծ դժուարութիւններ, որոնք թոյլ կուտան Դաշնակիցներուն դնել միայն փոքր Հայաստան մը մեծի փոխարէն, այսինքն՝ Ազգային Օճախը հիմնուի Կիլիկիոյ մէջ, մենք պիտի ընդունինք այդ առաջարկը Դաշնակիցներու կամքը յարգած ըլլալու եւ անոնց աչքատանքը թեթեւցնելու համար:

Մենք համոզուած ենք որ պիտի հասնինք արդարութեան, որովհետեւ մենք ունինք Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ հանդիսաւոր խոստումները: Այն Անգլիան, որ մէկ օրուան մէջ ոտքի ելաւ ապացուցանելու համար աշխարհին, որ միջազգային համաձայնագրերը թուղթի կտորներ չեն միայն, այն մեծ Ֆրանսան, որ իր ամբողջ գոյութեամբ ապարդիւ նետուեցաւ Դաշնակիցներու հաւատարիմ մնալու եւ թոյլ չտալու համար, որ մարդկային մեծ զրկանքները ոտնահարուին, այն Իտալիան, որ կը ճանչնայ օտար լուծը. եւ այդ լուծը թօթափելու համար նետուեցաւ ռազմադաշտ, պէտք չէ մեզ լքեն: Մենք հանդիստ ենք այդ տեսակէտէն: Մենք համոզուած ենք, որ այս խորհրդաժողովը պիտի չցրուի, մինչեւ որ արդարօրէն լուծուի մեր դատը: Մենք դիտենք դործի ծանրութիւնը, սակայն համոզուած ենք, որ Դաշնակիցներու միակամ ոդին բաւական է, որ արդարութիւնը լինի լրիւ եւ իրական:

Ա. Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ.

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Իր պարտականութիւնն էր հետապնդել, խմինա՝ հարուածել:

Կասկածները չհրաւիրելու համար ահաբեկիչը պէտք չէ երեւայ եւ իր ժամուն սպասէ: Մինչդեռ հետապնդումն ալ վրաս առած էի, դիշերը ցերեկին խառնելով, միշտ լարուած ու պրկուած:

Այլեւս իր օգտակարութիւնը կասկածելի կը թուէր. եւ ձգձգումները վնասակար մեր գործին: Իր մասնակցութիւնը ձեւական բնոյթ ունէր եւ համոզուած էի, որ իրեն վերագրուած ձեռնարկներուն գործնականապէս չէր մասնակցած: Հաճելի չէր իրեն այդ յղնեցուցիչ հետապնդումը. համբերութիւնը կը պակսէր իր մօտ. յետոյ, դիւրաբորբոք էր եւ մեր տարիքներն ալ կը չեչտէին անհամակցողութիւնը, ինչպէս եւ խառնուածքներու տարբերութիւնը: Ալ ամէն օր վէճի մէջ էինք, ու օր մըն ալ յայտնեցի թէ ձեռնարկը յաջողցնելէ վերջ պիտի երթամ Պոլիս եւ Վերին Մարմնէն ուրիշ գործակից մը պիտի ուղեմ, ինչ որ յետագային ըրի: Մեզի վստահուած գործին մէջ հարկ էր մինչեւ իրիկուն քալել ու սլքտալ, երբեմն դիշերներն ալ, այդ հսկայ մայրաքաղաքին անծայրածիր փողոցներէն ու խուզարկել սրճարանները, պանդոկները, փաչային հեռքը դտնելու համար:

Աչքէ չէի հեռացներ թուրք մեծամեծներու խումբը, որոնց ժամադրավայրերուն մէկ քանին դտած էի: Փաչան չկար, բայց վստահ էի թէ օրին մէկը երեւան պիտի դայ: Տեւականապէս անոնց ետեւէն կ'երթայի, միշտ ալ խոհեմութեամբ եւ երբեմն մօտենալով խօսակցութիւնները լսելու աստիճան: Օր մըն ալ լսեցի որ մօտալուտ կարեւոր ժողով մը պիտի դումարուի. կը նշանակէր թէ Փաչան հոն պիտի դար, առանց անոր, անկարելի էր ժողով դումարել: Աչալրջութեամբ սկսայ մտնտուղարար քննել կայարանին կողմերը, Հռոմ հասնող կառախումբերուն ճամբորդները դիտելով: Բայց ուշադրութիւնս կեդրոնացած էր Բալաս պանդոկին վրայ:

Օր մը կէսօրէ վերջ կառք մը կեցաւ պանդոկին առջեւ: Կառքին մէջ նստած էր Փաչան, ընկերակցութեամբ Տոքթ. Նազըմի: Իսկոյն փութացի լուր տալու ընկերոջս՝ Մ.ին. նամակ գրելով զրաղած էր. անմիջապէս ձգեց եւ հետեւեցաւ ինծի, այնքան ատեն անյայտ մնացող Փաչային երեւումէն խանդավառուած: Երբ հասանք՝ կառքը մեկնած էր: Սպասեցինք, այն ակնկալութեամբ որ Փաչան պանդոկն է եւ ուշ կամ կանուխ դուրս պիտի ելլէ: Մ.ին հեռացայ ու քիչ անդին ձեռքիս դիրքը կազմելու ձեւ մը առի: Մ. վեր վար կը չափէր, բռունցքները սեղմած, կարծես մէկու մը քթին բերնին իջեցնելու համար:

Ցանկարծ փաչան դուրս եկաւ պանդոկին մօտ պտնուող անուշավաճառի մը խանութէն, ընկերակցութեամբ իր անբաժան Թիվնապահէն: Մ. ուրախութենէն անզուսպ արտայայտութիւն մը ունեցաւ: Թուրքերը դանդաղօրէն կ'անցնէին քիչ մը անդին: Մ.ի հետ փողոցին երկու մայթերուն վրան էինք: Թիվնապահը կառք մը կանչեց: Փաչան առանձին նստաւ: Մ.ի հետ նշանացի իրար հասկը ցանք. ես փաչային ետեւէն, ինքն ալ Թիվնապահին ետեւէն պիտի երթայինք: Բաւական դժուար էր. վազելով կրնայի կառքին հասնիլ, սակայն անցորդներուն ուշադրութիւնը պիտի դրաւէր. մարդկան թեթեւ վազքի ձեւով առաջացայ: Կառքը Հին Հռոմէն դուրս ելաւ ու նոր Հռոմ մտաւ, որ պարիսպով մը անջատուած էր: Վերջապէս հասաւ Վիա Խոթաքիօ փողոցը եւ կանգ առաւ տան մը առջեւ: Սեւամորթ ծառայ մը կը սպասէր դրան առջեւ: Կասկած չունէի այլեւս, գտած էի Փաչային բնակարանը:

Վերադարձայ Հռոմ եւ Մ.ը գտայ լուտրամադրութեան մէջ: Տուի զեկուցումս, ուրախացաւ եւ ինք ալ նկարագրեց թէ ինչպէս հետեւած է Թիվնապահին, բայց անիկա չատ հեռուները երթալուն, սոխոտած լքեր է հետապնդումը եւ վերադարձեր:

Իրիկունը, Բիացա Տէ Մոնթիի մէկ սրճարանին մէջ, որ Թուրքերուն յաճախած վայրերէն մէկն էր, լսեցի Թիվնապահ Թէվֆիկ Ազմիի մէկ խօսակցութիւնը, որմէ հասկցայ թէ Ալպանոյի մէջ պիտի դումարուի կարեւոր ժողով մը, որուն հրաւիրուած են ականաւոր Թուրքեր: Ալպանոն բոլորովին անծանօթ վայր մըն էր ինծի համար: Նոյն պահուն, 50-55 տարեկան կարճահասակ Թուրք մը նստաւ: Ազմին անոր հարցուց—

(75 – շար.)

թերթելով Հանդէսները

ՍԵՌԱՅԻՆ ԴԱՍԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

«Բացե՛լ վարագոյրները, թէ...» խոբադրին տակ, բժշկական դիտութիւննեբու թեկնածու Յարութիւն Աճէտրեան սեռային դաստիարակութեան հարցը կը չօշափէ «Գարուն» ամսագրի Յունիսի թիւին մէջ, որ, ինչպէս նկատել կուտայ յօդուածագիրը, այժմեական կարեւոր խնդիր մըն է ներկայիս Հայաստանի մէջ եւս:

Յօդուածագիրը դիտել կուտայ, թէ ծնողքները, ուսուցիչները յաճախ կը պահանջեն, որ պատանին դիտնայ, թէ երբ ծնած է Արխատուէլ, փարաւոնները երբ չինած են բուրգերը, երբ սկսած է Բաբելոնի աշտարակաշինութիւնը, սա – կայն անոնք ուշադրութիւն չեն դարձներ պատանիին անձնական կեանքին, անոր սեռային դաստիարակութեան խնդրին: Դատատուն, կ'ըսէ ան, կը խուսափի խոսելէ այդ մասին, ծնողքներն ալ կամ անտեղի դիտողութիւններ կ'ընեն եւ կամ ալ բոլորովին բախտի քմահաճոյքին կը ձգեն: Եւ որովհետեւ այս նիւթին վերաբերեալ դիրքերը քիչ են, չըսելու համար որ գրեթէ չկան, արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ անչափահասները կ'ենթարկուին փողոցի կամ շրջապատի ազդեցութեան, իսկ երբեմն ալ... մոլորութեան:

Իրրեւ կանոն, պատանիին սեռային դաստիարակութեամբ լրջօրէն կը մտահոգուին ծնողքները, երբ ան արդէն «դուրս եկած է սահմաններէն» կամ ակնարկ կերպով ոտնահարած է բարոյական ըմբռնումները:

Հարցը այս դեռնի վրայ դնելով, յօդուածագիրը կը մատնանշէ կարեւոր դէրը համապատասխան դիրքերու, քանի որ, ըստ իրեն, այդ դիրքերուն միջոցով պատանին պիտի կրնայ քննել իր սեռային հակումները եւ պիտի կրնայ չափաւորել զանոնք, առանց «ուրիշի» (դպրոց, մանկավարժ, ծնողք) միջամտութեան:

Ո՞ր տարիքէն պէտք է սկսիլ սեռային դաստիարակութիւնը, անկասկած՝ պատանի հասակէն: Կան հեղինակներ, որոնք խորհուրդ կուտան նոյնիսկ նախադպրոցական երախային բացատրել ծնունդի «զաղտնիքը»: Անոնք հակամարժա – կան կը համարին, երբ ծնողքներ կամ դաստիարակներ հարցասէր երախային կ'ըսեն, թէ՝ «արագիլը բերաւ քեզ», «քեզ դեահէն հանած ենք», «անտառին մէջ գտանք քեզ», «քեզ խանութէն գնեցինք», եւայլն: Անոնց կարծիքով սա ձեւի պատասխան մը պէտք է տալ հարցասէր մանուկին. «Այո, ճագա, ասիկա չատ հետաքրքրական պատմութիւն մըն է: Սկիզբը դուն այնքան պզտիկ էիր, որ հազիւ տեսանելի էիր: Ցետոյ մեծցար մէջս... եւ ուրախացայ, որ զաւակ պիտի ունենամ: Երբ արդէն դուն բաւական մեծցած էիր, ես քեզ բժշկեցի ինձմէ, որու հետեւանքով ցաւեր զգացի. ասոր համար ալ չատ կը սիրեմ քեզ...»:

Բաւարա՞ր է այսքանը. աւելի՞ բարդացներ հարցումները: Արդարեւ, երախան կը նայ նոր հարցումներ ուղղել մօրը. «Իսկ ես ի՞նչպէս մտայ մէջդ», «ե՞րբ», «ինչո՞ւ», «Ցետոյ դուն ինչո՞ւ բաժնեցիր ինձ քեզմէ», «Ի՞նչպէս բաժնեցիր», «Դանակո՞վ կտրեցիր» եւայլն:

Ցօդուածագրին տեսակէտն այն է, որ հարցումները եւ պատասխանները կրնան երկարիլ եւ փոխանակ «հետաքրքրական» պատմութեան մը ձեւը առանալու, կը դառնան «դաւեչտական»: Մէկ խօսքով՝ հակամանկավարժական է:

Անոր տեսակէտով ծնողքները եւ դաստիարակները զգուշութեամբ, նոյնիսկ աննկատելի կերպով, պէտք է ուղղութիւն տան երախային, հեռու պահելով զինքը մոլորութենէ, միշտ ի մտի ունենալով «մեծնամ՝ կ'իմանաս» սկզբունքը: «Այո, ասիկա հակամանկավարժական չէ: Պէտք է երախային համբերութեամբ եւ քաջութով (լաւ չէ, երբ կը սատեն՝ «լռէ, չե՛ս ամչնար, ատիկա քեզ չի վերաբերիր» եւայլն) բացատրել, որ աշխարհի մէջ չատ ու չատ զաղտնիքներ կան, որոնց չարքին նաեւ ծնունդի զաղտնիքը, որոնք կը լուծուին, երբ ան կը մեծնայ»: Այս է յօդուածագիրին եզրակացութիւնը:

«Գարուն»ի յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ սեռային գործողութեան հարցին ալ դիտել տալով նախ, թէ գժբախտաբար, ասիկա իրրեւ դասի նիւթ մաս չի կազմեր ոչ միայն բժշկական հիմնարկութիւններու, այլեւ բժիշկներու որակը բարձրացնելու տահմանուած ուսումնական ծրագիրներու, Հայաստանի մէջ:

Անոր կարծիքով, անչափահասներուն ժամանակին պէտք է բացատրել կեանքի այդ նոր շրջանը: Հայրերը իրենց մանչերուն, իսկ մայրերը՝ իրենց աղջիկներուն: Սեռային դաստիարակութեամբ պէտք է զբաղին նաեւ բժիշկները:

Հայաստանի կլիմայական պայմաններուն մէջ տղոց սեռային «հասունութիւնը» տեղի կ'ունենայ 13–15 տարեկանին, իսկ աղջիկներունը՝ մէկ–երկու տարի աւելի կանուխ:

Ծնողքները՝ իրենց 16–18 տարեկան զաւակներուն պէտք է բացատրեն, որ անժամանակ սեռային յարաբերութիւնը վնասակար է երկու սեռերուն համար: Հաշուի առնելով, որ կիները աւելի կանուխ «կը հասունանան», փափաքելի է, որ ամուսինը իր կնոջմէն քանի մը տարի մեծ ըլլայ: Մօտաւոր տարբերութիւնը պէտք է 4–7 տարի ըլլայ: Իսկ առաւելագոյն տարբերութիւնը՝ 10–12 տարի:

Լրիւ չափահաս դառնալէ եառ պէտք է ամուսնանալ, այսինքն՝ 20–22 տարեկանէն սկսեալ:

Բժիշկներու շրջանակին մէջ տարբեր կարծիքներ կը տիրեն սեռային արարքներու յաճախակի բնոյթին մասին: Ո – մանց տեսակէտով այրերու գործօն տարիքը կը թոյլատրէ շաբաթը 1–3 յարաբերութիւն: Մանագէտ մը թոյլատրելի կը դտնէ 2–3 մերձեցում շաբթուան մէջ, նոյնիսկ ամէն օր մէկ–երկու անգամ, եթէ ասիկա իսկական պահանջ մը նկատուի:

Ցօդուածագիրը, իր կարգին, կը դնէ, որ ամէնօրեայ, առաւել եւս ամէնօրեայ կրկնակի յարաբերութիւնները չեն կրնար իսկական պահանջի արդիւնք ըլլալ, այլ հոգեկան եւ մեքենական արուեստական գրգիռներու եւ այլ պատճառներու:

Կենսունակ տարիքի համար (20–40) սեռական մերձեցման ընթացքը բժիշկը կը համարի չաթթական երկու անգամ, քանի որ սերմերը կը զարգանան 3–4 օրուան ընթացքին: Իսկ 40–50 տարեկաններու թոյլատրելի է հինգ օրուան մէջ մէկ անգամ, 60–65 տարեկանի համար՝ մէկ անգամ երկու–երեք չաթթուան ընթացքին: «Յանկալի է ընտելանալ նչանակուած օրերուն: Նման կարգաւորում մը կը նպաստէ ռեֆլեքսի ստեղծումին»:

Սեռային դեռնի վրայ կարեւոր է նկատի առնել նաեւ ծխախոտին եւ ալքոլին վնասակար ազդեցութիւնները: Արդարեւ, երկուքն ալ վնասակար են, եթէ չափազանցութեան դիմուի, թէ՛ չափահասներուն եւ թէ անչափահասներուն համար (առաւել եւս այս վերջիններուն): Ալքոլը սկզբնական շրջանին կը զօրացնէ սեռային գրգռութիւնը, սակայն երկարատեւ գործածութեան պարագային հակառակ ներգործութիւնը կ'ունենայ:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Ա.

— Աղուոս, դուշակեցի՞ք թէ ո՛վ էր այն մարդը, որ Քէ Պուրպոնի խանութպանէն դանակ մը գնած էր:

Ամանոա առաւօտեան նայուածք մը ուղղեց Օվիտի եւ սուլոց ձայնով մը պատասխանեց.

— Մա՞րդը: Բայց լինդի չափ դուք ալ կը ճանչնաք զայն: Այդ մարդն է որ ժուանելի գացած ու Տիւբմէնի կեղծ պարտաւորհակը եւ իմ դողութեանս վրայ – տաթուղթերը ձեռք անցուցած է: Դուք էք այդ մարդը: Սիրելիս, մինչ կրնա՞ք էք այդ մարդը: Սիրելիս, մինչ կրնա՞ք երեւակայել որ չատոնց ձեզ հասկցած չըլլամ: Բան մը չեմ ըսեր, բայց կը խորհիմ այդ բանին վրայ: Իրիկուն մը պիս Լիւսիի բնակարանը առաջնորդած առնիդ է որ գնած էք դանակը, մինչ ես վերկ'ելլէի...: Ձեր ճարտար հարցումներուն տուած անմիտ պատասխաններուս չնորհիւ տեղեկացած ու դարանակալ սպասած էք այն ճամբուն վրայ, որուն պիտի հետեւէր մանկամարդ աղջիկը...: Դուք հարուածած էք զայն:

Սիրելիս, դուք ինձմէ վարնոց էք: Ես դող եմ, բայց դուք մարդասպան էք:

Ամանոա կ'ոգեւորուէր: Աւելի բարձաձայն կը խօսէր, ու ձայնը սուր կ'ելլէր: Օվիտ ոգքի ելաւ, լռութիւն պարտադրելու համար: Մանկամարդ աղջիկը ետ քաշուելով ազաղակեց.

— Ձգեցէք զիս, ձգեցէք զիս: Ա՛հ, կը ճանչնամ ձեզ, ոչ կատարելապէս, բայց քիչ առենէն պիտի հասկնամ ով ըլլալնիդ: Աւելի դէշ ձեզի համար, եթէ երբեք երեւան հանեմ պառոն ալ Ռայսի տակ ծածկուած անունիդ: Ա՛հ, գործած ոճիրնիս ապացոյցը ունիք...: Կրնաք կորսնցնել ամանել զիս: Բայց առաջին անգամ ես պիտի փճացնեմ ձեզ, եթէ չէք ուզեր որ ձեզի չատ սուղի նստի իմ լռութիւնս: Ինչո՞ւ կ'ուզէիք սպաննել Լիւսին: Ատոր մէջ զաղտնիք մը կայ որ պիտի լուսաբանեմ. խնդրին վրայ հարկ եղած լոյսը սփռուելէ յետոյ պայքարը պիտի վերսկսի. ես ալ աւելի զօրաւոր պիտի ըլլամ ու պարտամուրհակս ձեր ձեռքէն պիտի առնեմ...:

Օվիտի դոյնը նետած էր, ու ան կը դողար:

— Լռէ, քեզի կը հրամայեմ որ լռես:

— Իսկ ես կ'ուզեմ խօսիլ, յարեց Ամանոա ուժգնօրէն, արիւնախառնուած դէմքով մը: Մի կարծեր որ կոյր եմ, բան մը չտեսնելու համար, ու անմիտ՝ բան մը չհասկնալու համար: Շատ կը սխալէիր, մարդուկս: Հիմա քայլ առ քայլ պիտի հետեւիմ քեզի: Քու ստուերդ պիտի ըլլամ: Կ'ուզեմ հարուստ ըլլալ, ու դուն պիտի հարստացնես զիս, եթէ ոչ՝ թիարան պիտի դրկեմ քեզի: Կը հասկընա՞ս, թիարան: Հա՛, հա՛, հա՛, թիարան:

Ու մանկամարդ աղջիկը արձակեց երկար, ջղաձգական, ընդհատ եւ սուր ճիչ մը: Օվիտ կը վախնար որ այդ սոսկալի ծիծաղը դուրսէն լսուէր:

— Պիտի լռե՞ս, կրկնեց Օվիտ սպառնական ձայնով մը:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան եւ զաւակները, իւր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԱՐԲԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օդոստոս 1ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Օգոստ. 3, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Լեւոն Տէր-Սարգիսեան իր աղջկան Ժաքլինի ամուսնութեան առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար եւ 200 Ֆր. Վալանսի Դաւիթեան զպրոցի Ֆոնտին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մաքրուհի Սերոբեանի մահուան առթիւ Պ. Պարգեւ Սերոբեան (Քլամար) փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ՝ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին, 50 Հայ Կարմիր Խաչին (ստանալ Յառաջէն) և 50 Ֆր. Յառաջին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Եսայեանէ իրենց քրոջ՝ Մաթրուհի Սերոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի.— Պ. Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

(ծնեալ Էլմայեան)

յանկարծական մահուան առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Պր. Մուշեղ Տէր-Եղայեան (նախկին աշակերտ, Պելֆոր) նոր չէնքին կահաւորման համար կը նուիրէ անկողինի 110 ծածկոյթ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

ԿԱՐԵՒՈՐ

Արեւելեան Եւրոպայէն եկած եւ վերջերս Մարսէյլ հաստատուած անձ մը իրեն համար յարմար գործ կը փնտռէ։ Լուրջ, գործունեայ, հաւատարիմ եւ տարիներու առեւտրական, հաշուապահական ու կազմակերպչական փորձառութիւն ունեցող։ Պատրաստ է ստանձնել պատասխանատու պաշտօններ։ Դիմել՝ ամէն առաւօտ ժամը 8·30էն 9·30 հեռաձայնել՝ 69–98–06 (Մարսէյլ)։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ջկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Լոյս տեսաւ

Գին 15 Ֆր.
Առաքման ծախքով 17 Ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին արձակուրդի վայրը ստանալ «Յառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ նոր հին ու նոր հասցէն։

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ։ Այս պարագային մէկ ամսուան բաժնեգինն է 15 Ֆր. Ֆրանսայի համար, 20 Ֆր. արտասահմանի համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։
Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճ - նախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութիւններու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՑԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ - Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութիւններու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ գրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

ԳԻՆ 2600 Ֆրանք

Երթի ընթացքին մէկ դիշեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան - Մոսկուա - Փարիզ
Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Ամբենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով։ Բազմաթիւ շրջապտոյտներ։

Արձանագրութեանց համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ առաք ժամը 15էն 18։
MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՄԻՆ՝ Կ.Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքները, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխան հրանոտական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի տեսուչին հասցէն։—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.

Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

Հ Բ Ը Մ

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ցուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Յուլիս 30էն Օգոստ. 26։

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑԱՆՔ

«Les quarante jours du Musa Dagh» *դրքի ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը հասած կազմով։ Գինն՝ 35 ֆրանք։ Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 ֆրանք։*

Ստանալու համար դիմել.— Հ. Բալուեան գրատունը՝

43, Rue Richer, 75009 Paris
Tél. : 770-25-46

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ընդհանուր Ողնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ - Ամնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան Հնչակեանի ճաշ - պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանդարանի սրահը։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՇԱԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
4
SAMEDI
4 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·780

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.780

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԼԵՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—o—

Գ.— Հայագիտական բաժինը

Արեւելագէտներու համագումարը սկզբունքով տեղի կ'ունենայ չորս տարին անգամ մը եւ ամէն անգամուն տարբեր երկրի մը մէջ։

25րդը, որուն մասնակցեր էինք, տեղի ունեցած էր Մխիթարի մէջ 1958ին։ Հայագիտութիւնը առանձին բաժին չունէր. մաս կը կազմէր բիւզանդագիտութեան։ Փարիզէն ու Լոնտոնէն քանի մը հայեր ներկայ էին համագումարին։ Հայաստանէն մարդ չէր եկած, մինչ վրաց ինները կը մասնակցէին թիֆլիսէն եկած քանի մը պիոնականներով։

26րդը տեղի ունեցաւ Քէմպրիճի մէջ 1962ին։ Հայաստանէն Դոկտ. Սուրէն Երամեանի ղեկավարութեամբ պատուի – րակութիւն մը իր մասնակցութիւնը բերաւ համագումարին։

27րդը 1966ին Ազն Ակրերի (Միացեալ Նահանգներ, Տիթրոյթի շրջան), 28րդը Քանպէրրայի (Աւստրալիա, Սիտնէյի շրջան) մէջ տեղի ունեցան։ Հայագիտութիւնը այդ համագումարներուն մէջ ուշադրաւ բաժին մը չունեցաւ։

Տարբեր եղաւ 29րդը։ Նախ վայրը (Փարիզ) կարեւոր դեր կը խաղար։ Երկրորդ՝ կազմակերպիչ մարմնին մաս կը կազմէր Փրոֆ. Ֆրեեերիք Ֆէյտի։ Այս անգամ Քրիստոնեայ Արեւելք բաժնին մէջ ղեկավար տեղը յատկացուած էր հայագիտութեան զանազան ճիւղերուն։ Պզտիկ մաս մըն ալ՝ Բիւզանդիոնի, Պալքաններու, Վրացիներու, Ասորիներու եւ Սուրիոյ՝ ղեկավարաբար Հայերու հետ առընչուող հարցերու կապակցութեամբ։

Համագումարին մասնակցելու համար պրտսահմանէն եւ Ֆրանսայի կարգ մը չրջաններէն Փարիզ գալով հայագիտութեան նիստերուն ներկայ եղողներէն յիշենք՝

Միացեալ Նահանգներէն՝ Պրոֆ· Նինա Գարսոյեան, Նիւ Եորքի Քոլոմպիա համալսարանի Մերձաւոր Արեւելքի ճիւղի նախագահուհի եւ հայերէնի դասախօս։ Պրոֆ· Լուիզ Նալպանտեան (Ֆրէզնոյի ամերիկեան համալսարանի հայերէնի դասախօս)։

Լիբանանէն՝ Վահէ Օշական, դասախօս Պէյրութի Հայկազեան վարժարանի եւ Պրոֆ· Տիգրան Գուլումճեան, դասախօս Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի։

Անգլիայէն՝ Պրոֆ· Զարլս Դաուսէթ, դասախօս Օքսֆորտի Փէմպրոք Քոլէճի հայագիտական ամպիոնին եւ Դր· Ճոյ Փէննիպէքըր (Օքսֆորտէն)։

Պելճիայէն՝ Պրոֆ· Արբակ Մխիթարեան, եգիպտագէտ, լեզուագէտ ու պատմաբան, Հայր Լըլուար, հայագէտ։ Լիվիո Ամէտէօ Մըսըր, օժանդակ Ֆիրէնցէի համալսարանին, ներկայիս Պրիւսէլ։

Հունգարիայէն՝ Պրոֆ· Էտմոնտ Շիւց, հայագէտ, Պուտափեշտի համալսարանի դասախօս։

Հայաստանէն՝ Պրոֆ· Գ· Խ· Սարգիսեան, տնօրէն Երեւանի հայկ· պատմութեան կաճառին։ Ռումանիայէն՝ Դոկտ· Քոքինա Նիկոլեսքու (Պուքրէշ)։

Աւստրալիայէն՝ Պրոֆ· Ճ· Պաումէն (Մէլպուրն)։

Ֆրանսայէն՝ հայագէտ – արեւելագէտ կրօնաւորներ՝ Հ· Պեռնար Ութիէ (Մոլէմի Աբբայարան), Հ· Շառլ Ռբնու, Հ· Կիյեոմա եւ Հ· Կրաֆէն՝ ասորագէտներ։

Մոնփէլիէէն՝ ժէրար Տէտէեան (դասախօս համալսարանի), Փարիզէն՝ բիւզանդագէտ Փրոֆ· Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան, Փրոֆ· Ֆրետերիք Ֆէյտի, հայագէտ Օր· Շօմոն, Տիկին Արշալոյս Խանտանեան, Հրանտ Սամուէլեան եւն., եւն.։ Վերջին օրերու նիստերուն մասնակցեցաւ նաեւ Գարեգին Արք· Սարգիսեան (Նոր Ջուղայէն)։

Համագումարի յայտագրին մէջ յիշուած էին նաեւ Սարգիսեանց (Հայտէլ – պէրկի համալսարանէն), Մելիքեան — Շիրվանի (պարսկագէտ), Իրէն Մելիքով (արեւելագէտ), Ֆրանսայէն։

Հայագիտական բաժնին համար յայտնի մէջ յայտարարուածներէն կը բացակայէին՝ Թիֆլիզցի Պրոֆ· ժ· Շիլաֆածէ, Պրոֆ· Ալեքսանդր Ալեքսիձէ, Պրոֆ· Էլգուճա Խինտիրիձէ եւ Պրոֆ· Մ· Ի· Շիֆովանի։ (Լվովէն՝ Պրոֆ· Եա· Ռ·Դաշկևիչ, Պելկրատէն՝ Դ·Դրագոյլովիչ եւ Կէօթինկրնէն՝ Դր· Ա· կ· Քլուգկիստ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՇԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայէն հասած լուրերը Փարիզի Լը Մոնտին կը հաստատեն թէ ապստամբեանց բռնարարքովմ կը չարունակուի Թուրքիոյ մէջ եւ ապստամբանցման համար եղած խոստումները կը մնան խոստում։ Այս կացութեան դէմ բողոքելու համար է որ Անգարայի համալսարանի իրաւաբանութեան փրոֆեսէօր՝ Ֆարուք Էրիմ հրաժարած է իր պաշտօնէն, առարկելով թէ բարձրագոյն ուսուցման վերաբերեալ նոր օրէնքը «վանդալաւոր չըրջան մը կը բանայ համալսարաններու համար»։ Էրիմ կ'ըսէ թէ համալսարանին ներու ինքնավարութիւնը ջնջուած է քաղաքական պատճառներով եւ թէ լինք «չի կրնար ընդունիլ հսկողութեան տակ տեսակէտի ազատութիւնը»։

Ենթական որեւէ քաղաքական հոսանքի չի պատկանիր բայց համբաւի տէր փաստաբան մըն է եւ նախագահը Թուրք փաստաբանական կաճառի Դաշնակցութեան։ Իր դիրքը նոր փաստ մըն է այն անախորժ մթնոլորտին, որ կը տիրէ երկրին մատուցական եւ համալսարանական շրջանակներուն մէջ։ Վերջերս զանազան քննութիւն մը բացուած էր էրզրումի համալսարանի փրոֆեսէօրի մը դէմ, որու դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր թէ «ձախակողմեան գործեր ունի տունը»։ Այս պարագան մէջտեղ հանած էր կապարագործ մը (փլոմպիէ) որ անհրաժեշտ նկատած էր անմիջապէս տեղեկացնել ոստիկանութեան։ Արդարութեան (Ատալէթ) կուսակցութեան պարագլուխն ալ արդէն, հակառակ իր «դեմոկրատ» ըլլալուն, յայտարարած է վերջերս թէ անհրաժեշտ է սանձել տեսակէտի յանցանքները։

Դէտերը կը յիշեն թէ բոլոր յառաջդիմականները լինչ հոսանքի ալ պատկանին, մէկ ջուրով կը լուացուին։ Բեկանիչ Ատեանը վերահաստատած է 22 տարուան բանտարկութեան պատիժը, որու դատապարտուած էր Մուզաֆէր Էրոտոթ, ձախակողմեան հատորներ հրատարակած ըլլալուն համար։

Երեք տարիէ բանտն է նաեւ Սիւլէյման Ճէ որ նոյն դրդապատճառներով 30 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է։ Միւս կողմէ, ընտրութիւններէն առաջ, Տէմիրէլ եւ իր կողմնակից – ները կը փորձեն վարկաբեկել Հալքը եւ Սոսիալ–Դեմոկրատ կուսակցութիւնները։

Ակնկ դատ չատ կը խօսուի նաեւ չարչարանքներու մասին, որ կը գործուին բանտարկեալներու դէմ։ Վերջերս հինգանոցը մեռած 26 տարեկան ըլտասարդ կինի մը, Հաթիչէ Ալանքուս, որ բանտարկուած էր, կրկին մէջտեղ դրած է այս հարցը եւ արդելափակման պայմանները։

Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը վերցուց գործադուլներու դէմ եղած արգելքը։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յուլիս 30–31)

ԱՐԱՐԱՏ՝ ՄԻՇՏ ԱՌԱՋԻՆ

Կիրակի Յուլիս 29ին 18րդ չարքի մըրցումը «Արարատ» – «Տնեպր»ի միջեւ այս վերջինի դաշտին վրայ, ճակատա – դրական եղաւ Հայաստանի խումբին համար։ «Արարատ»ը դաշտ ներկայացաւ առանց իր երեք լաւագոյն խաղացողներու՝ Նիկոլա Ղազարեան, Ա. Կովալչկիս, եւ Զանազանեան, որոնք վիրաւորուած ըլլալով չկրցան մասնակցութիւն բերել այս մրցումին։

Առաջին վայրկեաններէն եղան ի նպաստ «Տնեպր»ի, որ նեղ կացութեան մատնեց Աբրահամեանի բերդը։ Հայաստանի խումբը սակայն յաջողեցաւ զսպել իր վճռակամութիւնը եւ ձեռք առաւ մըրցումին ղեկը 15րդ վայրկեանէն սկսեալ եւ տիրապետեց իր մրցակիցին վրայ, որուն բերդը խորտակուեցաւ 29րդ վայրկեանին Մարզարեանի կողմէ։

Այս կոլը սակայն յուսահատութեան չմատնեց «Տնեպր»ի խաղացողները, որոնք 44րդ վայրկեանին փենալթիով հաւասարեցան եւ կիսախաղը վերջ գտաւ 1–1 արդիւնքով։

Երկրորդ կիսախաղը եղաւ ծայր աստիճան հաւասարակշռուած։ «Արարատ»ի խաղացողները փորձեցին վերստին ձեռք ձգել առաւելութիւն մը, բայց ձախողեցան։ Զանազանեանի եւ Ղազարեանի բացակայութիւնը մեծապէս զգալի եղաւ։ 45 վայրկեանները սահեցան եւ մրցումը վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով (1–1)։

Ըստ 1973ի յղացուած նոր օրէնքին, երկու խումբերը ղիմեցին հինգական փենալթիներու։ Այդ առեղանքային հարուածներն ալ չկրցան արդիւնքը փոխել՝ 3–3։ Իրաւարը նշանակեց նոր 11 մեթրնոց հարուածներ մինչեւ առաջին վրիպումը։ Այդ վրիպումը ունեցաւ Արարատը եւ վերջնական հաշիւը եղաւ 6–5 ի նպաստ «Տնեպր»ի։

18րդ չարքի մրցումները միւս խումբերու միջեւ կանոնական փոփոխութիւններ առաջ բերած չեն ընդհանուր հաշուեկշիռին եւ այսպէս դասաւորման վիճակը անփոփոխ կը մնայ։ Արարատ առաջին տեղը կը գրաւէ 24 կէտերով, իսկ երկրորդ եւ երրորդ դիրքերուն վրայ են Մոսկուայի եւ Կիեւի Տինամօները 19 կէտ։ Ուրեմն ցարդ Արարատ ունի հինգ միաւորի առաւելութիւն։

×

ՆԱԽՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀ

Սիւնիքի լեռներուն մէջ, ծովէն աւելի քան 3000 մեթր բարձրութեան վրայ, յատուկ պատկերասրահներ կը կազմեն նախնադարեան հասարակութեան, մշակոյթի յուշարձանները՝ Լեռնապարերու լանջերուն կիտուած բիւրաւոր քարաբեկորները մեր նախնիք զգուշօրէն ղրաշմած են զիրենք չրջապատող բնութեան տեսարան – ներու, կենդանիներու, կենցաղի, որսի, գիւղատնտեսական գործիքներու պատկերներ։

Սիսիանի, Եղեգնաձորի եւ Ազիզբեկովի չրջանները յայտնաբերուած են տասնեակ քիլոմեթրեր ձգուած մեծ քանակութեամբ քարաչէզեր։

Քրիստոսէ առաջ 5–2րդ հազարամեակներուն պատկանող ժայռանկարներու բացօթեայ թանգարանը մեծ տպաւորութիւն կը թողու իր դեղարուեստով եւ բովանդակութեամբ։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ստեղծեն զուգպարի, խմբապարի, չուրջպարի տեսարանները։ Պատկերման ամէնէն տարածուած ձեւը եղած է դծանկարը, բայց կան նաեւ ծաւալային նկարներ։

×

ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Երեւան» հեռատեսիլի չարժանկարներու սթիւտիոն այս միջոցին կը լրացնէ Յովսէփ Օրբելիի կեանքին ու գործունէութեան մասին փաստանկար մը, որու մէջ իրենց յուշերով կը մասնակցին Վ· Համբարձումեան, բանաստեղծ Ն· Տի – խոնով, Լենինգրադի էրմիթաժի տնօրէնը, որ նաեւ փաստանկարի խորհրդատուն եղած է։

«Ակադեմիկոս Օրբելի» փաստանկարը պատրաստուած է ներկայացուելու համար կեդրոնական հեռատեսիլէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ափոլօն գործարութիւնը – ներ ունի եւ կը թուի թէ խզիկին խանգարումները թոյլ չեն տար որ երեք astronautները երկիր վերադառնան ապահով պայմաններու մէջ։ Այս իսկ պատճառով Նաղան որոշած է «փրկութեան» այերանաւ մը ղրկել։ Բայց այս վերջինը չի կրնար պատրաստ ըլլալ 45 օրէն առաջ։ Ուրեմն երեք այերանաւորդները դատապարտուած են Սքայլապի մէջ մնալ մինչեւ Սեպտեմբեր երբ իրենց ղբրկուի նոր այերանաւ մը։ Արդէն իրենց պաշտօնը 59 օր պիտի տեւէր սկզբունքով։

ՊՐԶԱՆՍՈՆԻ Լիի գործատան առջեւ միջադէպերու առաջքն առնուած է առջի իրիկուն երբ ոստիկանական ուժեր չըրջապատած են գործատունը եւ բանուորներն ալ դիրք բռնած, այն վախով որ գործատունը պիտի գրաւուի։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ ալ դրամը սղեց եւ պանք ու Ֆրանսի վարկի սակը 9,5ի բարձրացաւ, ինչ որ մրցանիշն է պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր։

ՋՕՐ· ԴՐԻՎԱՍ Մակարիոս Արք·ի հրաժարումը կը պահանջէ։ Կ'ուզէ որ Կիպրոսի նախագահը ընտրէ քաղաքականութեան եւ կրօնքին միջեւ։

ԱԼԷՆ ԿՐԻՎԻՆ Համայնավար Լիկայլ (լուծուած) պարագլուխը որ ձերբակալուած էր քանի մը չաբաթէ, ազատ արձակուեցաւ երաշխաւորագին վճարելով։

ՇԱՐԺԱՆԿՈՒՐի Ֆրանսայի բեմադիր ժան–Փիէր Մելվիլ սրտի տագնապէ մը մեռաւ առջի օր, 55 տարեկան էր։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՓՐԻԿԷԻՆ

ՓԵՆԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ ՏԵՍԱՆՔ

Երբ եօթը ժամուան թռիչքէ մը եաք, Եւրոպացին Նայրոպի կը հասնի՛ք, ձեր երեւակայած Ափրիկէն իր անապատներով, հիւղակներով եւ վայրի կենդանիներով չէ որ ձեզի կը ներկայանայ։

Օդանաւէն դուրս ելլելով, կը նկատէք, զով եւ հաճելի օդ մը շնչելով թէ 1600 մեթր բարձրութեամբ բարձրաւանդակի մը վրայ կը գտնուի՛ք։ Անգլիական լաւ հագուած պաշտօնէութիւնը կ'ընդունի ձեզ. հաւանաբար ձեր այցելութիւնը միջազգային կարեւոր արժէք ունենալուն ամէն բան աւելի ժպտուն է, աւելի արագ։

Մայրաքաղաքը Նայրոպի, Եւրոպական, կամ աւելի ճիշդ արեւելեան ոճով նորագոյն քաղաք մըն է, միեւնոյն չէնքերը, աշտարակներ, պարտէզներ, լայն պողոտաներ, ամէն ինչ արդիական ոճով, անցորդները սպիտակ թէ սեւ, հագուած, լուրջ եւ աճապարող։

Ի հարկէ կը հանդիպիք մուրացկան – ներու, առաւ–փախաններու, անցորդներու զանազան բաներ ծախողներու, կօշիկ ներկողներու։ Բայց այդ բոլորը անհրաժեշտ եւ մնայուն «ֆոլքլոր»ն է։

Ամէն տեղ Մզպու Քենիաթայի մեծադիր նկարը, Հանրապետութեան նախագահին նախկին «Մաօ–Մաօ»ներու պետը, տարիքը չեն դիտեր 75էն 85, մօրուսաւոր «նախագահը» երբեմնի «հայր»ը, «Քիու–Քիու» ցեղին պետը։ Երկրին երկու կարեւոր ցեղերը, «Քիու–Քիու» հիւսիսը, հարուստ, գործունեայ եւ հարաւը՝ «Մաուի» ժողովուրդը կ'ապրի անապատագոյն հողերու վրայ, աղքատ։ Կ'արգիլէ իր նախիրը, եւ ուր խոտ կայ հոն կ'երթայ, աղքատ նիհար անուշա՛ր։

Երկրին բոլոր պաշտօնները, կառավարութիւնը ի հարկէ «Քիու–Քիու»ներուն ձեռքն է։

Մոռցած են տասնեւհինգ տարի առաջուան կռիւները։ Անգլիացիք հաշտուած են, տուած ամէն բան Քենիայի, եւ ներկայիս տնտեսական օղնութեան մեծագոյն մասը իրենց վրայ առած։ Հոլանտացիք, Գերմաններ եւ քիչ թիւով Ֆրանսացիներ ալ ներկայ են չինելու, ծաղկեցնելու Քենիան։ 15·000 Անգլիացի, 400 Ֆրանսացի. կան եւրոպական դպրոցներ։

Ամէն բան նախագահ Քենիաթայի ձեռքն է, երկրին օբէնքները չատ խիստ օտարներուն հանդէպ, աշխատանքի արտօնութիւն ստանալ չատ դժուար։ Հնդիկնե – րուն ձեռքէն (նախկին իշխողները վաճառականութեան մէջ) կամաց կամաց ամէն բան կ'առնեն, դրամը միայն երկրին մէջ արժէք ունի, կարելի չէ դուրս հանել։ Բայց Քենիան «ընկերվարական» երկիր մը չէ այլ «պաղեստացի»։ Ապրուստը աւելի աժան է քան Եւրոպա, ամէն բան մաքուր, կանոնաւոր, մէկ խօսքով «անգլիական կառավարում ոճ, ամէն մարդ մէջ»։

Թուրքիաներու թիւը չատ մեծ է։ Ամէն օր կուգան հարիւրաւոր գործաշրջիկներ, Ամերիկայէն Հիւսիսային և Հարաւային, Եւրոպացին, Ճափոնէն։ Բոլորին վա – ճառքն է «Սաֆարի»ն, այսինքն երթալ 2·–300 քիլոմեթր կենդանիներուն յատկացուած մասերը, որոնց մէջտեղերը կան արդիական պանդոկներ, ուր գաղանները կուգան քանի մը մեթր անդին ջուր խմելու։ Բոլորն ալ իրենց ժամերը ունին։ Տեսանք մէկ հիւսիսային մասին «լոժ»ին մէջ, երեկոյեան, նախ եկան զեպրերը, յետոյ վայրի խոզերը, յետոյ բորենի – ներուն յաջորդեցին վայրի գոմէշները եւ վերջապէս փղերը։

Կառքով երբ կը սլանաք, ճամբան կը հանդիպիք ընձուղտերու, փղերու, հազարումէկ թռչուններու, եղնիկներու....

Երբ կառքը կը կենայ, առիւծները կը մօտենան, կը յօրանջեն, ֆիլմ եւ լուսանկար. այս է «Սաֆարի»ն այրեցեալ դօտիէն հարիւր քիլոմեթր միայն հիւսիս. Քենիան, Ափրիկէի ամէնէն բարեբեր հողը ունի, երկրագործութիւնը չատ հարուստ, ամէն բան կը բուսնի, ամէն բան կայ, ամէն բան կ'արտածուի. պարարտ հող, հրաշալի բարեխառն կլիմայ, չորքայտաւոր ճիւնապատ լեռներով։

Իսկ դիշերը կը տեսնէք Հարաւի Աստղը, փոխած ենք երկրագունդի կողմը։ Եւ եւրոպացի բնակիչները, փակած երկրին, կ'ուզեն հոն մեծնալ, հոն ապրիլ եւ հոն թաղուիլ։

Կախարդիչ երկիր մը, յաւաջդիմու – թեան մէջ, որուն ժողովուրդը, գրեթէ ամէն օր հեռատեսիլէն կը ստանայ իր նախագահին հայրական խրատները, աշխատիլ եւ ապրիլ սորվելու համար։ Ի հարկէ խեղճերը, թափառողները չատ են, կապուած անբերրի հողերու վրայ, փոքր աշխատավարձերը, բայց հարստացողները չատ են։

Իսկ հայ գաղո՞ւթը...

Հինգ–վեց ընտանիք մնացած, հաստատած Նայրոպի 1930–1938 թուականներուն գաղթած Սուտանէն, Եթովպիայէն (Իտալիոյ գրաւումէն վերջ) Եգիպտոսէն, բոլորն ալ չատ լաւ անճնական գործեր ունին, հարուստ են, երբեմն իրար կը տեսնեն, հայերէն թերթ չեն ստանար։ Իսկ իրենց մեծցած զաւակները կը մեկնին Ամերիկա կամ Անգլիա համալսարանական ուսումի համար, կամ ամուսնալու կամ հաստատուելու։

Գաղութ մը որ պիտի հատնի քանի մը տասնեակ տարիներ վերջ։

Բայց յարդելի ու հայրենասէր ծերունի մը կայ, Պ. Թըքըրեան, բանաստեղծ եւ նախկին վաստակաւոր ուսուցիչ, աւելի քան 85 տարեկան, լի հայկական ոգիով, կ'արտասանէ Մեծարենց, Թէքէեան եւ ուրիշներ։ Համեստ կ'ապրի իր ամուս – նացած աղջկան եւ չափահաս թոռներուն քով։

Իսկ կան նաեւ «հայ թուրիստներ», ինչպէս մենք փարիզէն Մարսէյլ կ'երթանք, անոնք ալ Աթիս–Ապապայէն Եօհանէսպուրկ (Հարաւային Ափրիկէ) կամ Ռոտեզիա, ազգականներու այցելութեան կամ պտոյտի, հազարաւոր քիլոմեթր հեռու եւ կ'անցնին Նայրոպիէն։

Շատ տարիներ առաջ, անգամ մը, վախճանած Դերենիկ եպիսկոպոսը այցելած է, իսկ անկէ ի վեր մերինները կը մկրտուին Անգլիքան եկեղեցին։

Քենիացիները կաթոլիկ են, բողոքականն են կամ ուրիշ զանազան քրիստոնեայ կրօնքներու մաս կը կազմեն։ Երկրին կիսապաշտօնական կրօնքը կաթոլիկ է, ունին կարդինալ մը, բայց երբեմն կը փոխեն իրենց եկեղեցին եւ կրօնքը...

Քենիան արեւելեան Եթովպիոյ դոհարն է, երկիր մը որ մեծ ապագայ ունի, Անգլիոյ եւ եւրոպական միւս ազդերու մրցակից խնամատարութեան տակ։ Երկիրը օր ըստ օրէ կը խլէ իր հին կալպերը նոյնիսկ աճապարելով, բայց միշտ իր խմաւուն նախապահին առաջնորդութեամբ դէպի կատարեալ անկախութիւն, ճարտարապետական եւ վաճառականա – կան մարզին մէջ։ Բոլոր տուեալները իրենց ի նպաստ են, իրենց բարեկամները չատ, չկայ չինացի կամ ռուս...

Շրջեցանք օրերով Քենիայի մայրաքաղաքը, տեսանք համալսարանները, հիւանդանոցները. շրջեցանք երկիրը, տեսանք հսկայական տարածութեամբ ագարակները, արդիական ճամբաները, օթեւանները, վայրի կենդանիներուն եւ թռչուններուն դրախտանման հազարաւոր մղոն տարածութեամբ, «Ռեզերվ»ները։

Տեսանք իր ժողովուրդը եւ զանազան ցեղերը, աղքատ, խեղճ, կլիսաւայրենի, տեսանք նաեւ քաղաքակրթուած ժողովուրդը, խելացի, գործունեայ, խմաւտուն, բոլորն ալ հայրենասէր։ Բայց տեսանք եւ ապրեցանք նաեւ Ափրիկէի արեւելեան մասին մէջ գտնուող դրախտանման երկրամասը Քենիան, իր բազմաւիլ բոյսերով եւ անտառներով, իր լեռնային բարձրաւանդակով, ձիւնապատ լեռներով, իր կազդուրիչ կլիմայով եւ հարուստ հողով, իր աստղաչատ երկինքով։ «Արեւմուտքի աստղ»ով։

Երկիր մը որ կը կախարդէ քեզ, կը շնչես ու կ'ապրիս։ Բայց պէտք է աճապարել թողելու այս դրախտանման երկրամասը, եթէ ոչ կը տարուիս մնալու հոս եւ օր մը մաս կազմելու իր կարմիր հողին...։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաու մը փլեթըր իմացաւ, որ դնդապետ Մոնթկոմըրի, թագաւորական կուսակցութեան պետը եւ դաշնակիցներու կողմնակից, ձերբակալուած էր Էս.Ս.Սականներու կողմէ։ Գնդապետը պիտի խրենց թաքստոցը եւ չարչարուելու պարագային կրնար խոստովանիլ։ Պէտք էր անմիջապէս դանել ուրիշ անկիւն։

Ոսոկան Զերվօ, անմիջապէս փլեթըրը տարաւ կանանց դերձակի մը աշխատանոցը եւ զայն ներկայացուց իրրեւ իտալացի սպայ մը, որ հետապնդուած էր Գերմանացիներու կողմէ։

Եւ որովհետեւ դերձակատունը ապահով տեղ մը չէր, յաջորդ օրը Զերվօ ոսոկական տարազով իր պզտիկ Ֆիաթին դեկը բռնած, փլեթըրը տարաւ ծերակուտական Լովաթէլլիի ապարանքը։ Քանի տարեկան աղջիկ մը դիրենք ընդունեցաւ ու փլեթըրը տարաւ գաղտնի սենեակ մը, ուր արդէն ապաստան դտած էին իտալացի երկու ընդդիմադիր օդաչուներ։ Փլեթըր ինքզինքը կը ներկայացնէր իրրեւ իտալացի ընդդիմադիր սպայ մը, եւ ոչ ոք կը կասկածէր որ ան ամերիկացի լրտես դործակալ մըն էր։

Յաջորդ օրը ամէն կողմէ լուրեր սկսան տեղալ։ Հիթլէր որոշած էր ծովը թափել դաշնակիցները եւ մեծ ուժեր կը զրկէր Անդլիոյի ճակատը։ Դաշնակիցները որոշեցին վայրաչուռ մեծ ուժեր իջեցնել դերմանական դիծերու եռեւը։ Իջքը կատարուեցաւ կէս դիշերին, բայց ճախադեպեալ լաւ պատրաստուած չըլլալուն համար։ Անոնց մեծ մասը մեռաւ երբ իրենց կրած պայթուցիկները պայթեցան դետնին բախելով։

Քանի մը օր անորոշութիւն տիրեց։ Փետրուար 15ին, Ֆրանքօ եկաւ թաքըստոցը եւ իմացուց թէ Գերմանացիները կը պատրաստէին մեծ յարձակում մը, դաշնակիցները ծով թափելու համար։ Նոյն առեն կը բերէր 15 Իտալացիներու անունը, որոնք Նափոլիի մէջ կը լրտեսէին դաշնակիցները։ Փլեթըր անմիջապէս այս լուրերը հաղորդեց կեդրոնին՝ Պի.Պի.Սի.ի խողովակով։

Մինչ պատերազմական ճակատի վրայ դաշնակիցներու կացութիւնը կը վատթարանար, Հռոմի մէջ անոնց դործակալները եւ համակիրները կ'ապրէին ողբերգական ժամեր։ Այնպէս որ Փլեթըր եւ իր դործակիցները ստիպուած էին ապաստանիլ տունէ տուն։

Քորնելիօ, որ նախաստակի աչքեր ունէր, կը պատկանէր Դեմոկրատներու նոնց եռեւէն գալի։ Քանի բազմամարդ փողոցներէն կը յառաջանային, դիւրին էր անոնց հետեւիլ, առանց կասկածի տեղի տալու, ոտկայն երբ մտան քաղաքին այն մասը, ուր տուները ցանցառ էին, խոհեմութիւն նկատեցի կարելի եղածին չափ հեռու մնալ։

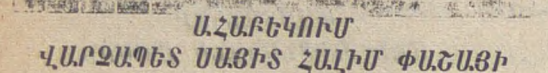
Թուրքերը մտան Վիլլայի մը պարտէզը։ Ինչպէս յետագային տեսնեցինք, այս տունը կը բնակէր Թօփալ Իսմայիլ Հազըզը, որ պատերազմի առեն Իթթիհատի կառավարութեան մէջ Պարենաւորման նախարար էր, դեղծարար, ուռզակա – բարոյ, անկուշտ մարդ մը, չաքալի եւ արմատի անգութ շահադէտ մը, որ ժողովուրդին կուտար սեւ հաց մը, աւելի կրթելու մանրուքներէն եւ փտած գարիէն պատրաստուած։ Վակոններով չաքար բերել կուտար Աւստրիայէն եւ սեւ սակրանի մէջ կը ծախէր միլիոններ դիզելով եւ միլիոններ չահեցնելով մէկ քանի պրծակիցներու։ Այս փաշան լրտեսական կազմակերպութիւն մը կը վարէր այդ միջոցին եւ փորձեր էին վարձկաններով, մեր դեսպան Վարանդեանը սպաննելու, երեւի Թալաաթին վրէժը լուծելու համար։

(76 – շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԻՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

— Ստացա՞ք հրաւիրագիրը։

— Այո, ստացայ. բայց չեմ գիտեր ինչպէս պիտի երթամ. անծանօթ եմ այդ վայրերուն։

— Ռուսթէմ Բէճէլին հետ եկէք, ան գիտէ, պատասխանեց Ազմին։

Աւելի բան մը չկրցայ հասկնալ։ Մէկ բան որոշ էր։ Ալպանօ պիտի հաւաքուէին։ Բայց ե՞րբ, ո՞ր օրը, յայտնի չէր։ Ուրեմն հարկ էր ամէն օր հսկել Ալպանօ տանող չոգեկառքին վրայ կամ ուղղակի Ալպանօ երթալ եւ հոն սպասել։

Գացի Մ.ի մօտ խորհրդակցելու համար. տան առջեւ սկսայ սուլել սովորականին պէս. բայց պատուհանը չբացուեցաւ. դիշերուան ժամը 11. չարունակեցի սուլել, մինչեւ որ քովի պատուհանէն մարդ մը վար նայեցաւ ու նախատական բառերով վռնտեց զիս։ Սահմռկեցայ քիչ մը հեռանալ ու սպասել։ Մօտ ժամ մը վերջ Մ. երեւան. եկաւ փողոցի ծայրէն։ Ալպանոյի մասին լսածներս յայտնեցի։ Որոշեցինք յաջորդ օրն իսկ Ալպանօ երթալ։ Առաուն կայարանն էինք. ճաշարանին մէկ անկիւնէն տեսայ դիշերուան կարճ Թուրքը, որ յայտնապէս Ռուսթէմին կը սպասէր. արագ որոշում մը տուինք։ Անմիջապէս հանրակառքով մը պիտի մեկնէի Ալպանօ, որ Հռոմէն երկու ժամ հեռու էր եւ կայարան մը առջի պիտի առնէի սպասելով Հռոմէն եկող գնացքին։ Մ. նստած պիտի ըլլար պատուհանին առջեւ. եթէ մեր մարդիկը ներսը ըլլային, ինք թաշկինակով պիտի սրբէր երեսին քրտինքը, որպէս հաստատական նշան։ Իսկոյն մեկնեցայ եւ որոշեալ կայարանին մէջ սպասեցի չոգեկառքին։ Գնացքները կուգային կ'երթային եւ մեր Մ.ն չկար. սաստիկ տաք էր. սոխուած էի կենալ այրող արեւուն տակ. ժամ տեւեց սպասումս. չափիկս խիստ կրճատած էր։ Ամէն գնով պէտք չէ առիթը փախցնել։ Վերջապէս չոգեկառքը դեռ չեկած Մ.ն տեսայ։ Ցոգնած մարդու երեւոյթով քրտինքները կը սրբէր։ Տոմսակ մը առնելս եւ չոգեկառք ցատքելս մէկ եղաւ։ Գացի եւ ընկերէս երեք նստարան հեռու տեղ մը դրաւեցի, բնականաբար իրարու չնայեցանք։ Մ. նստած էր Թուրքերուն քով, որոնք չորս հոգի էին։ Բարձրաձայն կը խօսէին ու կը վիճէին. բայց նստած տեղէս չէի կրնար հետեւիլ անոնց խօսակցութեան։ Կը նախանձէի Մ.ին խորհելով թէ ինչ թանկագին տեղեկութիւններ լսած կ'ըլլայ Թուրքերէն, որոնք բնաւ չեն կրցած կասկածիլ թէ այդ խառնուրդ – ներուն մէջ կը գտնուէր իրենց բոլոր ըսածները լսող Հայ մը։

Թուրքերը իջան Ալպանոյի կայարանը. մենք ալ իջանք. բազմութեան զուռ – նուած կառարեալ խառնուրդի մը կերպարանքը ունէի. փողկապս գըրպանիս կախուած, գլխարկս աչքերուս վրայ իջած, չսափիկս ճմռթկուած։ Զորս Թուրքերուն մէջէն զգուշաւոր միակ անձը Տոքթ. Նազըմն էր, որ աղուէսի աչքերը անընդհատ չուրջը կը պտըտցնէր եւ կասկածանքով ամէն կողմ կը նայէր։ Միւսները անտարբեր կը քալէին։ Խոհեմութիւնը կը պահանջէր մինակս հետապնդել պիրենք։ Հանրակառքին մէջ ճիշդ իրենց քով կեցած Մ.ին տեսքը կրնար կասկած հրաւիրել։ Բնական ձեւով մը առնոց եռեւէն գալ։ Քանի բազմամարդ փողոցներէն կը յառաջանային, դիւրին էր անոնց հետեւիլ, առանց կասկածի տեղի տալու, ոտկայն երբ մտան քաղաքին այն մասը, ուր տուները ցանցառ էին, խոհեմութիւն նկատեցի կարելի եղածին չափ հեռու մնալ։

Թուրքերը մտան Վիլլայի մը պարտէզը։ Ինչպէս յետագային տեսնեցինք, այս տունը կը բնակէր Թօփալ Իսմայիլ Հազըզը, որ պատերազմի առեն Իթթիհատի կառավարութեան մէջ Պարենաւորման նախարար էր, դեղծարար, ուռզակա – բարոյ, անկուշտ մարդ մը, չաքալի եւ արմատի անգութ շահադէտ մը, որ ժողովուրդին կուտար սեւ հաց մը, աւելի կրթելու մանրուքներէն եւ փտած գարիէն պատրաստուած։ Վակոններով չաքար բերել կուտար Աւստրիայէն եւ սեւ սակրանի մէջ կը ծախէր միլիոններ դիզելով եւ միլիոններ չահեցնելով մէկ քանի պրծակիցներու։ Այս փաշան լրտեսական կազմակերպութիւն մը կը վարէր այդ միջոցին եւ փորձեր էին վարձկաններով, մեր դեսպան Վարանդեանը սպաննելու, երեւի Թալաաթին վրէժը լուծելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԲՐՈՒՏԻ ՄԱՍՆ

Ա.

Մարտաս, որուն տարեդարձին ես կը հասնիս, տա՛ պատասխանը ուղիղ։

— Լե՛ռ։ Բայց ինչո՞ւ համար։ Ձմեռ։ Բուն ձմեռ։ Ես ալ ձմեռ մը ծնայ։ Դու կրնա՞ս ինծի ըսել թէ ինչո՞ւ համար ես ալ ձմեռ մը ընտրեցի ծնելու։ Ես չեմ ուզեր ձմեռ մը ծնիլ։ Ես կ՚ուզեմ ծնիլ գարնան, ամառ մը, աշուն մը, բայց ձմեռ մը չեմ ուզեր։ Ինչո՞ւ ես ձմեռ մը ծնայ։ Ինչո՞ւ ես ձմեռ մը ծնայ։

Ան կը կրկնէ այս խօսքերը, ինքզինքը հարցաքննելով, ինքզինքին հետ վիճելով, ինքզինքին հետ կռուելով։ Ան կը կրկնէ այս խօսքերը, ինչպէս որ ամէն անգամ, երբ ան կը մտնէ իր սենեակը, ուր ինքզինքը կը փակէ, ուր ինքզինքին հետ կը մնայ։ Ան կը կրկնէ այս խօսքերը, ինչպէս որ ամէն անգամ, երբ ան կը մտնէ իր սենեակը, ուր ինքզինքը կը փակէ, ուր ինքզինքին հետ կը մնայ։

Տիկին Վարսենիկ Քէչիճեան, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէչիճեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան, Պ. Աղեքսանդր Երամեան, Պ. Պ. Սահակ եւ Ժիրայր Քէչիճեան

Սիրուն եւ Սեւան ինչպէս նաեւ Մանուկ Բագոսեան եւ Պօղոս Հաճիաթթինեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՔԷՉԻՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. մէկին, Տօվիլ, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի Օգոստ. 6, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէնի հին գերեզմանատունը, Ռիւ տիւ Մենիլ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեանի եւ ընտանիքին:

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խիթ Հայ Մշակոյթի Տան յանձնա – խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սարգիսեան ընտանիքներուն իրենց մօր՝ Տիկին Լուսաբերի Սարգիսեանի մահուան առթիւ: Ողբացեալը սիրով սրամադրած էր իր հողը Մշակոյթի Տան շինութեան դիւրութիւններ ընծայելով:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Ճամուսեան 30 ֆր. կը նուիրէ:

Շաւիլէն, Պ. Շմաւոն Պալեան 30 ֆր. կը նուիրէ:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տիկին Սր – չալոյա Սարգիսեանէ իր սիրելի ընկե – րուհիին՝ Տիկին Քնար Փափազեանի յիշատակին:

×

Սամուէլ Համբարձումեան, եղիա Ջուվկիմեանի մահուան քառասունքի հո – գեհանգիստին առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շաբաթ, Օգոստ. 15, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 10էն 10·30՝

ԿՈՂՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՕՏ

Կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աթանաս (Առնուվիլ), հայր Ցարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան):

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերը Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաթանպուլ
Ջկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ցուլիս 29ի Սէն Մօրիսի պաշտահան – դէպի վիճակահանութեան չահած թիւերն են— 350, 218, 913, 321, 238, 357

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ ԿԱՐԵՒՈՐ

Արեւելեան Եւրոպայէն եկած եւ վերջերս Մարսէյլ հաստատուած անձ մը իրեն համար յարմար գործ կը փնտռէ: Լուրջ, գործունեայ, հաւատարիմ եւ տարիներու առեւտրական, հաշուապահական ու կազմակերպչական փորձառութիւն ունեցող: Պատրաստ է ստանձնել պատասխանատու պաշտօններ: Դիմել՝ ամէն առաւօտ ժամը 8·30էն 9·30 հետեւեալ հեռաձայնին՝ 69–98–06 (Մարսէյլ):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճ – նախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայրենեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն:

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին արձակուրդի վայրը ստանալ «Յառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ ու հին ու նոր հասցէն:

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ: Այս պարագային մէկ ամսուան բաժնեգինն է 15 ֆր. Ֆրանսայի համար, 20 ֆր. արտասահմանի համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑԱՆՔ

« Les quarante jours du Musa Dagh » գրքի ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը չքեղ կազմով: Գինն՝ 35 ֆրանք: Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել.— Հ. Բալուեան գրատունը՝

43, Rue Richer, 75009 Paris

Tél. : 770-25-46

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Ողբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Մարսէյլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան Եղիակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին:

×

ԲԱՅԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Դրուղներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանդարանի սրահը:

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին:

×

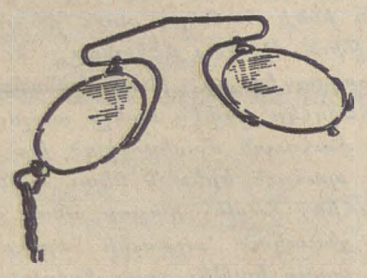
Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին:

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Ցունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դասախօսութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:
Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսուչիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

Տնտեսական եւ Լսողական
Ձեր բոլոր հարցերուն համար Մի՛ վարանիք
ԱՆՏՐԷ ԵՒ ՏԱՆԻԷԼԸ ՀԱՍՊԱՆԵԱՆ
POUR TOUS VOS PROBLEMES DE VUE ET D'AUDITION

ANDRÉ & DANIELLE HASBANIAN
Opticiens diplômés de Paris
Acousticiens diplômés de la Faculté de Médecine de Marseille
Vous font part de l'ouverture d'un magasin d'optique et laboratoire de surdité
- ՎԱԼԱՆՍ -
60, Rue Madier de Montjau
Tél. : 43-56-23
26000 VALENCE

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ
Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
Կազմակերպած է
ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ:
Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները:

ԻՍԻԽ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիխ Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուքներու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ դրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսիխ, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Ավընիւ Պուրկէն, Իսիխ:

Հ Բ Ը Մ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՒԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Մ. Մխիթեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան դրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Ցուլիս 30էն Օգոստ. 26:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
5
DIMANCHE
5 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·781

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.781

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—0—

Դ.— Ներկայացուած նիւթերը

Երկար պիտի ըլլար խօսիլ իւրաքանչիւր մասերը այն բոլոր նիւթերու մասին, որոնք ներկայացուեցան հասարակաց հայագիտական բաժնին («Բրիատոնեայ Արեւելք») :

Փորձե՛նք համառօտ գիծերով տալ գլխաւոր մասերը :

Վահէ Օշականի նիւթին էր «Ձմիւռնիոյ հայ թարգմանիչները ԺԹ· դարուն » : *Անցեալ դարուն Իզմիր կը գերազանցէր Պոլիսը՝ օտար գրականութեան հրաշալի կերտները հայերէնի թարգմանելով դանոնք մեր ազգին ճանչցնելու տեսակէտէն : Հոյլ մը մտաւորականներ, որոնք կը կոչուէին Սահեան Ոսկան, Գրիգոր Չիլինկիրեան, Յարութիւն եւ Տիգրան Տէմէճեան եղբայրները, Մեսրոպ Նուպարեան, Մաթէոս Մամուրեան, Մ· Մսերեան, Ա· Հայկունի, Պալթազարեան եւայլն երախտաշատ աշխատանք են տարած 1843էն մինչեւ 1893 երկարող չիսուն տարիներու ընթացքին միջազգային գրականութեան կարեւոր գործերը թարգմանելով : Աչքառաբերը չատ բան կը պարտի անոնց : Երբ Պոլսոյ մէջ գրաբարի եւ աշխարհաբարի կողմնակիցները բուռն պայքար կը մղէին իրարու դէմ, Իզմիրցիները գրեթէ կատարելութեան կը հասցնէին արդի հայերէնը :*

Վ· Օշական պատրաստած էր ցանկը թարգմանուած 95 գործերու, որոնք հրատարակուած են Իզմիրի մէջ : Հեղինակները ֆրանսացի են մեծ մասամբ, — Մոլիէր, Ալեքսանդր Տիւմա հայր եւ որդի, Վիկտոր Հիւկօ, Ժորժ Սան, Էօժէն Սիւ, Լամարթին, Ժիւլ Վէռն, եւայլն : Ցանկը լրիւ չէր անշուշտ, ինչպէս դիտել տուինք եւ ինչպէս ինք ալ խոստովանեցաւ : Կ'արժէ չարունակել պրպտումները այս ուղղութեամբ, երեւան հանելու համար մոռցուածները, ինչպէս Մոլիէրի «Փուրսոնեաք»ը :

Մոնփէլիէի համալսարանի դասախօս երիտասարդ ԺԷռար Տէտէեան, Իզմիրի Տէտէեաններու սերունդէն եւ Սորպոնի ծանօթ վրոփեսէօր Շառլ Տէտէեանի որդին, որ աւարտաճառ մը կը պատրաստէ կիլիկեան թագաւորութեան մասին, մեզի խօսեցաւ այս վերջինի ծագումին չուրջ՝ ԺԱ· դարու կէսէն մինչեւ ԺԲ·ի սկիզբը : Մեծ Հայաստանէն դէպի Հարաւ (Կիլիկիա) գաղթը սկսած է Ժ· դարու վերջերը, երբ (ծագումով հայ) մակեդոնական Հարստութեան օրով ամրապնդուեցան բիւզանդա – արաբական սահման – ները, մանաւանդ երբ Թուրքերը գրաւեցին Փոքր Ասիան :

Վարդան Օգինեան եւ Տիկին Նատին Օգինեան ներկայացուցին ամփոփ ակնարկ մը սիփիւռքի հայ համայնքներու աշխարհագրական բաժանումին մասին ԺԽ· եւ ԺԸ· դարերուն :

Պրոֆ· Նինա Գարսոյեանի նիւթին էր «Քրիստոնէական եւրիպապետութեան դերը Բիւզանդիոնի եւ Սասանեաններու դիւանագիտական յարաբերութեանց մէջ» :

Փեչթայլ համալսարանի դասախօս Պրոֆ· Խոմոնտ Շիւց, որ լաւ հայերէն կը խօսի, գերմաներէնով կարգ մը նկատողութիւններ ըրաւ արեւմտահայերէնի մասին, յիշեց անոր կապը կիլիկեան Մեծ Հայերէնի հետ եւ հնչական տարբերութիւններ ցոյց տուաւ մեր ձեռագիրներուն մէջ :

Ըստ իրեն, քանի մը օրինակներ ցոյց տալու սեւ տախտակի վրայ :

Դր· Ձոյ Փէննիպէքըր (*Օքսֆորտէն*), *որ նոր կը վերադառնար Հայաստանէն*, *խօսեցաւ* «Կրօնական հարցեր Հայաստանի մէջ ԺԹ· դարուն» *նիւթին չուրջ :*

Հ· Պէռնար Ուքթիէ (*Աբբայարան Սէն Փիէր տը Սոլէմի, Սապլէ սիւր–Սարթ*), — *որ 1973 Յուլիս 26 Թուականէր գրաբար նամակով մը մեզի գրկած է* «Ուք ձայնից հայկական եկեղեցական երաժշտութեան» *մասին իր հեղինակած եւ նոր տպագրուած գիրքը*, — *խօսեցաւ* «Եփրեմ Խուրիի վերագրուած հայերէն եւ վրացերէն ժողովածուներու» *մասին :*

Հ· Շառլ Ռընու *հաղորդագրութիւն մը կարդաց Եփրեմ Մծբնացիի աւորերէն եւ հայերէն բնագրերու մասին Նիկոմեդիոյ չուրջ :*

Տիկին Քորինա Նիկոլեսքու (*Պուքրէշ*) *մոգական լապտերով ներկայացուց Մոլտավիոյ ԺԹ·–ԺԷ· դարերու հայկական խաչքարերը, ռումաներէն արձանագրութիւններով :*

Պրոֆ· Արբակ Մխիթարեան (*Պրիւհէլ*), *որ վերջերս Նոր Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքի թանգարանը կարգի դնելու աշխատանքներուն էր մասնակցած, խօսեցաւ այդ վանքի թիւ 57 ձեռագրին մասին, որ Աւետարան մըն է՝ գրուած ԺԳ· դարուն Ռուբէն գրիչին կողմէ՝ Կոստանդինի համար : Զորս աւետարաններն ալ զարդարուած բազմաթիւ գեղեցիկ մանրանկարներով, զորս Պ· Մխիթարեան ցոյց տուաւ մոգական լապտերով, իւրաքանչիւրի մասին բացատրութիւններով :*

Տիկին Արշալոյս Խանտաճեան, Յառաջի *աշխատակիցը, ներկայացուց Ատրպատականի Մակուի չրջանի Ս· Թադէի վանքին զոյգ եկեղեցիները, մանրամասնութեանց նկարներով, զոր ցոյց տուաւ պատառիկ վրայ :*

Համագումարի վերջին օրուան՝ Յուլիս 21ի Շաբաթ առաւուան նիստին խօսեցան Պրոֆ· Ֆր· Ֆէյտի եւ Տիգրան Գույումճեան :

Պ· Ֆէյտիի նիւթն էր «Ալ դեւը եւ Ընկ·» : Ալը (*կամ Ալf*) *ծանօթ է Հայերուն, պարսիկներուն եւ Քիւրտերուն : Թուրքերէն Ալ պատը բացատրութիւնը կը գործածուի, երբ «ալ» կոչուած չար սատանան — կնոջ, կերպարանքով, — որ յղի կանանց արգանդին մէջ կ'ուտէ ծնելիք երախային միսը եւ կը խմէ արիւնը : Բազմավէպի 1973ի Բ· Թիւին մէջ պրոֆեսէօրը հրատարակած է երկար գրութիւն մը՝ «Հայ ժողովրդական հաւատալիքները» խորագրով : Իր հաղորդագրութեան վերջաւորութեան, Պ· Ֆէյտի կը թելադրէր յօրինել «ալ»ի մօտաւոր մէկ պատկերը (ռոպօ)*

Ներկաները զարմացան՝ երբ իրենց ցոյց տուինք մեր ձեռքին տակ գտնուած Հ· Ղ· Ալիշանի «Հին հաւատք Հայոց»ը, որուն 241րդ էջին վրայ տպուած էր «ալ»ի երեւակայական պատկերը : Այդ գրքին Ա· տիպը լոյս տեսած է 1838ին՝ Բազմավէպի մէջ մաս մաս հրատարակուելէ հաք երկրորդը՝ 1910ին :

Վերջին խօսողն էր Պրոֆ· Տիգրան Գույումճեան : *Նիւթը՝* «Երզնկայի Հայկական Եղբայրութեան 1280ի օրինագիրքը», *որուն հեղինակն է Յովհաննէս Երզնկացի : «Եղբայրութեան» հիմնադիրն է եղած Հայ քահանայ մը :*

Իւրաքանչիւր հաղորդագրութենէն վերջ հարցումներ կ'ուղղուէին խօսողին եւ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենային : Նիստերուն նախագահները կը փոխուէին ըստ մասնագիտութեան :

Վերջացնելէ առաջ յիշենք նաեւ, որ իբրեւ գործին մէջ Յուլիս 19ի նիստը յատկացուած էր Քիւրտերուն : Հաղորդագրութիւններ ներկայացուցին Պաղտատի համալսարանի դասախօսներէն Իհսան Ֆուատ, բանաստեղծ Ասլատիւր – բահման Հաճճար, Նուրի Արիֆ Մուհամմէտ (Միւլէյմանիէ), Շէրիֆ Վանլը (Ժընեւ), Քամալ Մաղհար Ահմէտ՝ անդամ «Քրտական Ակադեմիա»յի : Այդ առթիւ խօսուեցաւ նաեւ Խորհ· Հայաստանի Քիւրտերուն բարւոք կացութեան, քրտական մշակոյթին մասին Հայաստանի մէջ կատարուած ուսումնասիրութեանց եւ քիւրտ մտաւորականներուն ընծայուած դիւրութեանց մասին :

Յայտնեցինք իրենց, որ Հայերը միշտ հետաքրքրուած են Քիւրտերով : Երկու ազգերու յարաբերութեանց մասին գրքեր հրատարակուած են, — Ց· Շահպազեան Պոլիս՝ 1911ին, կարս Սասունի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, Արշակ Սաֆրաստեան՝ անդրէրէն՝ Քիւրտերու պատմութիւնը, Պրոֆ· Հասրաթեան Հայաստանի մէջ կը գրաւի քրտական մշակոյթով եւն· :

Նիստէն վերջ յայտարարեցին, որ կազմուած է Քրտական ուսումնասիրութեանց կաճառ մը, որուն նախագահ նըշանակուած է Հ· Թոմա Պուա, փոխնախագահներ՝ Մաքընդլ (Անգլիա) եւ Ժիլպէր Լազար (պարսկերէնի դասախօս, Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Վարժարանին) :

Յաջորդ Արեւելագիտական համագումարը տեղի պիտի ունենայ հինգ տարի վերջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԵՐԵՒՆԵՐԸ Կ'ԼՍԷԻՆ...

Ոսկի շաղով օծեցիր
կապոյտ ծաղիկն ակերուն,
լիճերու պորտը սարսռուն :
ու գետակներն ափնածիր :
Արե՛ւ, մե՛զ ալ ոսկեզօծէ արե՛ւ, մե՛զ ալ,
ա՛հ, մե՛զ ալ···

Ոսկի թոյրեր սրսկեցիր
բըլուրներու կողն ի վար·
փայփայեցիր հողմավար
դաշտերուն վարսքը ցանցիր :
Արե՛ւ, մե՛զ ալ գգուէ մօտէն, արե՛ւ,
մեզ՛ ալ, ա՛հ, մե՛զ ալ···

Ոսկի մատիկդ հըպեցիր,
եւ համբոյրիդ դըրիր բոց,
իրիկուան մէջ այս հեշտին,
մարիներուն, ու մարդոց
աղջիկներուն՝ կաթնաւածիր
ու վարդ մըշուշ ճակատին :
Արե՛ւ, մե՛զ ալ ողջագուրէ, արե՛ւ, մե՛զ
ալ, ա՛հ, մե՛զ ալ···

Ոսկի կեա՛ճքը մեզ տըւիր·
եւ առանցքը դուն եղար
մեր աւիշին հոծ տեղչին·
տակաւին մի՛ բաժնըւիր
եւ հնչեցուր ոսկեղար
անհուն էքնարդ՝ հե՛ղ մըն ալ·
ուզէ ֆիչ մը յամեցնալ,
համբուրե՛լ մեզ վերըստին :
Ու չըծագած դեռ չնչին,
բայց անգորով ու գրտին
Լոյսն անհունէն մոլորած
լուսաւորին առաջին
կեանսաւէտէ մեզ ամէնս ալ, արե՛ւ,
ամէ՛նս, ամէ՛նս ալ···

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

—0—

Կիպրոսի մէջ մթնոլորտը միշտ ծանր է եւ Զօր· Ղրիվասի սպառնալիքէն եռաք, Մակարիոս Աբք· յայտարարած է թէ չանթաժին տեղի պիտի չտայ : «Տրամադիր չեմ ոչ ընդունելու ոչ ալ վիճելու Ղրիվասի պայմանները», չեչտած է կըղզիին նախագահը, որ վճռած է դէմ դնել Ղրիվասի ճնշումներուն : «Եթէ ընդունէի պիտի չանթաժին, անկէ պիտի ծնէր անիշխանութեան մթնոլորտ մը եւ ժէօնկլի օրէնքը պիտի պարտադրուէր» :

Նախագահ Մակարիոս «խենթ» որակած է Ղրիվասը որ «կը փորձէ նոյնացնել իր կեանքին վերջաւորութիւնը կիպրոսի ազգին հետ» եւ կ'ամբաստանէ նաեւ Էոքայի պետը, որ ոճրային մեթոտներ կը գործածէ : Նոյնիսկ Մակարիոսը սպաննելու ծրագիրներ կան Ղրիվասի կողմէ պատրաստուած, կը պնդէ Մակարիոս Աբք· :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՆ կղզիին մէջ քանի մը վայրկեանի ընթացքին հրոյ ճարակ դարձած է պրօսախաղներու անգլիական կեդրոն մը : Սկսելի քան 50 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ : Կղզին կը դասուի Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ : Կը կարծուի թէ ոճրային արարքի մը արդիւնք է :

Գաւիրիի Ալ Ահրամը կը հաղորդէ թէ Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարը՝ Ֆ· Միթերան Եպիսկոպոս պիտի այցելէ Յունուարին ընդունած ըլլալով Թերթին խմբագրապետին՝ Հէյքալի հրաւէրը : Հէյքալի համար Միթերան փոմփիտուի «մրցակիցն» է :

Համաձնավար Լիկուդի պարագլուխը Ալէն Կրիվլին, ազատ արձակուելէն քիչ հաք մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ «դէպքը» (լ'Էվէնըման) որակեց իր առաժամեայ ազատ արձակումը : Յայտնեց նաեւ թէ միտք չունի գաղտնաբար վերակազմելու Համայնավար Լիկան եւ «զատութեանց թիւ մէկ թշնամին» որակեց Ներքին նախարար Մարսըլէնը, որ «հալածանքի մղձաւանջն ունի» : Ներքին նախարարը պատասխանեց Լիւքսէնպուրկի կայանէն եւ ըսաւ թէ «ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան դաս չունի առնելիք պարտն 1 %էն» (կ'ակնարկէ Կրիվլինի ստացած ձայներու համեմատութեան երբ թեկնածու էր) :

Յիսունն Համաձայնավար «Եհովայի Վկաներ» Քոլոմպի մարզադաշտը հաւաքուած են : Ասոնցմէ 3000ը մկրտուեցան ալ չուրը մտնելով : Այս հաւաքոյթը «միջազգային ժողովն» է կազմակերպութեան :

Մեր Այցելուները

Իմբաղրատուն այցելեցին.—

Սուրբեն Վրդ· Գաթարոյեան, *հոգեւոր հովիւ Մոնթրէալի Կիլիկեան Թեմի, որ Անթիլիաս կը վերադառնար :*

×

Ընկ· Յակոբ Պալեան, *Պէյրութէն, որ եկած է դասախօսութիւններու շարք մը տալու Նոր Սերունդի բանակումին :*

ԴԻՄԱՓԱՆԴԱԿՆԵՐ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԾՈՆԻ

—0—

Լրացաւ մահուան հարիւրամեակը՝ ո՛չ միայն իտալական, այլեւ եւրոպական ըրջանակներու մէջ ծանրութիւն ունեցող դրողի մը, — Ալեքսանդր Մանծոնիի: Իր մէջ ներդաշնակօրէն համադրուած էին գրականութեան եւ արուեստի, գիտութեան եւ հաւատքի տարրերը: Իր պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան տարիները ապրած էր Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ, երբ յեղափոխութեան յաջորդած էր կայսրութիւնը: Ցեղափոխական դրողները — պահ մը — ազդած էին իր վրայ, եւ կայսերական շառաչները՝ շլացուցած: Բայց չուտով թօթափած էր յիշեալ դրողներուն «լաւատեսութիւն»ը, խմացած էր — նոյնպէս չուտով — շառաչներուն անյատուրութիւնը: Իր հոգին հեզհեզէ կը հակէր դէպի խորունկ եւ սիրփարար ճշմարտութիւնները: Անդրադարձած էր թէ մարդը, բանաւոր այս էակը, չէր մատչած տակաւին իր կատարելութեան: Մարդերու պատմութիւնը՝ ողբերգութիւն մըն էր ամբողջապէս: Մարդկութեան անցեալը տրամութիւն կը պատճառէր իրեն, ապագան՝ անձկութիւն:

Դէպի խորունկ եւ սիրփարար ճշմարտութիւնները իր հակումին մէջ Ալեքսանդր Մանծոնի առաջնորդ ունեցաւ հզօր խորհուրդներն ու առենախօսները Ֆրանսայի, — Մասիյոն, Պօսիւէ, Փասքալ, Պուրտալու:

Մանծոնի իմացաւ՝ թէ Քրիստոնէութիւնը ճշմարիտ կրօնքն էր: Դարձաւ հաւատաւոր՝ մտքին ուժով, սրտին զգացումով, եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է Աստուածային Նորհով: Բախտաւոր եղաւ՝ ունենալով իր կողքին՝ կեանքի ընկերուհի մը, որ կատարելապէս ըմբռնեց զինք եւ դիւրացուց իր վերելքը դէպի դերազոյն ճշմարտութիւնը:

Թաքուն պատմութիւն մըն է, կարծես, Ալեքսանդր Մանծոնիի կեանքը, զոր ըրած է Նախախնամութեան ձեռքը, եւ զայն դրոշմած խղճմտանքին մէջ մարդու մը, որ առաք էր ոգւոյ կանդնելու եւ հեզհեզէ քալելու՝ ժխտումի եւ վրանումի աշխարհէ մը, դէպի Աստուծոյ որդիներուն խաղաղութիւնը, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակիցները:

Իր «Սրբազան Երգեր»ը մէկ օրէն միւսը յօրինուած երգեր չեն, այլ պատուղներն են երկարատեւ խորհրդածութիւններու եւ մտածումներու, պատուղներ՝ որոնք հասունցած են վերստին դառնուած հաւատքին ուրախութեան մէջ:

«Ալեքսանդր Մանծոնիի վերադարձը՝ դէպի Քրիստոնէութիւն», կը գրէ Ջովհաննէս Ֆալլանի, «տկարութիւն մը չէ երբեք, չէ՛ վերադարձ մը միամիտ դէպի մանկութեան յիշատակները, ինքն իր վրայ երկիւղալուր հակում մը չէ՛, կեանքի յանձնառութիւններուն դիմաց: Դարձի եկողներուն վրայ կը չոգայ լոյսը ընորհքի, ո՛ւրկէ որ ալ գան անոնք»:

Բարոյականի հիմքը փնտռեց Մանծոնի եւ այդ հիմքին համընթաց դասաւ Ցայտնութիւնը: Գրողը զարձաւ ջատագով Քրիստոնէութեան, կամաւորապէս ընթանալով դիալեկտիկ ուղիներէն: Իր հաւատքին ճշմարտութիւնը փաստեց հերքելով Սիսմոնտիի սխալները: Զինքը մօտէն ճանչցող քահանան վկայեց՝ թէ յանձին Մանծոնիի կը յառնուէր կարծես Պօղոս Առաքեալի աչակերտ մը, յետագայ տասնեւուէր դարերու համաւթեամբ ճոխացած: Առաջին դարերու քրիստոնեաներն էր կարծես, որ կը չնչէր ներկայ ժամանակներու մէջ:

Նոր օրերու քննադատ մը կը կարծէ թէ «Հրաշալի դէպք մը դերզգայուն դարձուցած էր Ալեքսանդր Մանծոնիի ջղային դրութիւնը, և զայն մղած՝ ստեղծագործութեան. նուիրակա՞ն հիւանդութիւն մը, որ յայտնաբերեց վիրաւոր հոգիին խռովքը»: «Դարձին յաջորդող ժամանակաշրջանին մէջ», հեղնանքով կը պատասխանէ Ֆալլանի, ջղային բոլոր հիւանդութիւնները կը յայտնուին. ուշագրութիւն ըրէք բոլո՛րը. դերջղայնութիւն, տուայտանք, մղձաւանջ, ջղասպառութիւն, մտասեւեռում, խռովք, բանդագուշանք, ահազդացութիւն, եւայլն, եւայլն»:

Մարդիկ այսպէս ուզած են տեսնել, դեռ կ'ուզեն տեսնել հանճարը. խենթութեան պէս բան մը: Ո՛չ Տանդէ, ո՛չ Շէյքսփիր զերծ մնացած են վերագրումէն: Եւ սա՝ ըստ տեսութեան՝ նո՛ր դիտութեան. — փսիքոտինամի՛ք, փսիքոժեննեթի՛ք, փսիքոսոմաթի՛ք. դիտութիւն, որ ընդփոյթ դարմանատո՛ւն (խենթանո՛ց) կ'առաջնորդէ հիւանդը:

Հէք Մանծոնի, նոր (եւ հին դիտութիւնը չի տեսներ դերբնական չնորհը՝ որ կը լուսապսակէ Աստուածապաշտ դրողը: Հանճարը, այո, զարտուղի ուժն է, վերին օրէնքով՝ ապերազային ուժ մը, որ իմաստութեամբ համակուած է:

Ի՞նչպէս կարելի է երեւակայել «անհատասարակչիռ» Մանծոնի մը, իր նկարագրած կամ ստեղծած հաւատասարակչիռ դէմքերով:

Կարդացէք Ալեքսանդր Մանծոնիի քսքանչելի վէպը, «Նշանածները»: Կարդայէք իր նոյնքան սքանչելի «Սրբազան Երգեր»ը: Պիտի համոզուիք թէ անոնց հեղինակը՝ կատարելապէս հաւասարակշիռ, լոյսին մէջ թաթաւուն հեղինակ մըն է, ի հեճուկս բոլոր վերագրումներուն, մեծ մասով անճիշդ եւ դիտումնաւոր:

ԿՈՐԻԻՆ

«Մասիս»

ԴՐՈՂՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

—0—

Տարիներէ ի վեր «Սերմնացան» դրոշմը դադրած է դործածուելէ: Ամէն տեղի Թղթատարական նախարարութիւնները իրենց երկիրներու փառքը ներկայացնող դեղեցիկ դրոշմներ կը հրատարակեն, դեղարուեստական նկարներ համբաւաւոր նկարիչներէ, դեղատեսիլ դաշտեր եւ հովիտներ, դետեր եւ լիճեր, բարձր լեռներ, մեծակառոյց չէնքեր եւայլն: Այս փոքրիկ դրոշմները աշխարհի չորսկողմը կ'երթան, յետոյ դրոշմահարէի չրջանը կ'ընեն, յետոյ դրոշմահաւաքներու կողմէ կը դետեղուին հաւաքածոներու մէջ, կ'ազդուին այդ դեղեցկութիւններէն եւ կը փափաքին վայելել արձակուրդի առեն իրենց տեղւոյն վրայ:

Բայց ինչո՞ւ համար արաբական փոքր երկիրները՝ Քաթար, Օման, Տուպայի, Սարըժա, Ապուտապի, Ֆուժէյրի, Ռասլ Քայմա եւ ուրիշներ կը տպագրեն դրոշմներ՝ որոնք կը ներկայացնեն օտար երկիրներու համբաւաւոր նկարները, քաղաքական եւ դիւանագիտական մեծ մարդոց նկարները նմանապէս: Այս երկիրները պէտք չունին այս անիմաստ արարքին դիմելու իրենց Թղթատարական պիւտճէն հարստացնելու, քարիւղի հարուստ երկիրներ են: Պատճառը չատ պարզ կը թուի ըլլալ:

Քանի մը անիծուճ եւ չահամոլ դրոշմի վաճառականներ կը միանան եւ կերպով մը արտօնագիր մը ձեռք կը ձգեն անվարձ պաչտօնեաներէն՝ տպելու այդ դրոշմները, յետոյ կառավարութիւնը կը ստանայ իրեն յատկացուած բաժինը, իսկ մնացած միլիոնաւոր դրոշմները կ'ոդողեն հրապարակը:

Ամէն մէկ չարք կը բաղկանայ 5–7 տեսակ դրոշմներէ, «հացին վրայ կարագ քսելու» պէս, կ'օգտուին Քենեատի, Ջըրչիլի, Տը Կօլի մահերէն, ասոնք դրոշմներուն վրայ կը ներկայացուին զանազան դիրքերով, երբեմն ծիծաղելի ըլլալու աստիճան: Կը ծախեն մեծաքանակ 30–40 հատ չարքը եւ ահա կը սկսին սկսնակ եւ անվարժ պատանիներուն որսը, թերթերու միջոցաւ նուէրներ կը խոստանան բոլոր անոնց որ հասցէներ կը հայթայթեն իրենց, առանց որոշ ապագրանքի կը դրկեն այդ հասցէներուն հօթը չարքնոց դրոշմներ 2–2·50 Ֆր., 30 տեսակ դրոշմներ 15 Ֆր., եւայլն. չատեր վար կը դնեն փոխարէնը վճարելով, մաս մըն ալ եան կը վերադարձնեն:

Մէկդի դնենք այդ վաճառողներուն անհոգ արարքը:

Այն պատանիները որ խարուած են այդ չլացնող նկարներէն եւ անոնցմով հաւաքածոյ մը կազմած՝ օր մը ցոյց պիտի տան դրոշմավաճառի մը. պատասխանը՝ Տղաս, ասոնք նկարներ են եւ իսկական դրոշմներու կարգէն հեռու կը մնան, չըսելու համար անարժէք:

Այսպէս, հազուադիւտ պատանիներ չեղած են իսկական դրոշմասէրի ուղիէն:

Դասական դրոշմները, ըլլայ առանց ակռաներու (ճոն տանիքըէ) կամ ակռաներով, միշտ կը փնտռուին մանաւանդ երբ լայն լուսանցքներ ունենան, ասոնց արժէքը միշտ կը բարձրանայ: Ժամանակակից «վեթերան» դրոշմներն ալ կը փնտռուին, արդէն արժէքաւորներու դասին կը պատկանին:

Տարիներ առաջ Լիբանանի Թղթատարական բարձր պաչտօնեաներէն մէկուն ալ նման առաջարկներ եղած էին, բայց խղճմտեալ պաչտօնեան յանձնած էր պաճոնք ոստիկանութեան, դատապարտած չորս ամսուան բանտարկութեան:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԴԱՀԱՒՕՋԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

—0—

ՄԱՐՍԷՒԼ (Ցառաջ).— Կիրակի Յուլիս 29: Մինչեկրակականեան կլիմայի տակ սովորական Կիրակի մը՝ կապոյտ երկինք, պայծառ արեւ, խորունկ ու լայն հորիզոն, թեթեւ հով մը եւ հապիւ մերթ ընդ մերթ երկչոտ քանի մը սպիտակ ամպեր որոնք կը սահին երկինքի բարձրութեան մէջ, յիշեցնելու համար կարծես, որ վարդավառ է, որ կուգան հեռուէն, որ հոն Արեւելքի լեռներու սառոյցը պաղած են իրենց ջուրը ի պահակ այն ջրհեղեղին որ Նոյեան տապանը տարաւ մինչեւ Արարատ:

Բայց ո՛չ վարդավառը, ոչ ալ անոր կապուած դեղեցիկ աւանդութիւններն են որ Յուլիս 29ի այս դեղեցիկ Կիրակին պիտի վերածէին բացառիկ Կիրակիի մը:

Արդարեւ, Կիրակի Յուլիս 29, օրն է հերոսներուն, օրն էմանասորի արշաւանքի ոգեկոչման, օրն է Վալապրի աւանդական դաշտահանդէսին:

Բացառիկ՝ որովհետեւ աննախընթաց բազմութիւն մը, քանի մը հազար, մէկ ամսուան երախայրէն մինչեւ ննիսուներեայ ալեհեր ծերունին, ընտանիքներ իրենց բոլոր անդամներով՝ երիտասարդ թէ երէց, «արշաւած» ու «վրան» հաստատած Վալապրի հսկայ դաչտին ամբողջ տարածութեան վրայ, վեհազդեցիկ կաղնիներու եւ մչտադալար նոճիներու հովանիին տակ:

Բացառիկ՝ որովհետեւ Վալապրի դաշտը այլեւս ժամադրավայրը մըն է ոչ միայն Մարսէյլի Հայութեան համար, այլեւ մօտակայ քաղաքներէն մինչեւ դէպի Ավինեոնի, Վալանսի, Կրընոպլի, Վիէնի, Լիոնի ու նաեւ Փարիզի Հայերուն համար: Այո, հիւսիսէն դէպի հա-

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

—0—

ՄԱՐՍԷՒԼ (Ցառաջ).— Կիրակի Յուլիս 29: Մինչեկրակականեան կլիմայի տակ սովորական Կիրակի մը՝ կապոյտ երկինք, պայծառ արեւ, խորունկ ու լայն հորիզոն, թեթեւ հով մը եւ հապիւ մերթ ընդ մերթ երկչոտ քանի մը սպիտակ ամպեր որոնք կը սահին երկինքի բարձրութեան մէջ, յիշեցնելու համար կարծես, որ վարդավառ է, որ կուգան հեռուէն, որ հոն Արեւելքի լեռներու սառոյցը պաղած են իրենց ջուրը ի պահակ այն ջրհեղեղին որ Նոյեան տապանը տարաւ մինչեւ Արարատ:

Բայց ո՛չ վարդավառը, ոչ ալ անոր կապուած դեղեցիկ աւանդութիւններն են որ Յուլիս 29ի այս դեղեցիկ Կիրակին պիտի վերածէին բացառիկ Կիրակիի մը:

Արդարեւ, Կիրակի Յուլիս 29, օրն է հերոսներուն, օրն էմանասորի արշաւանքի ոգեկոչման, օրն է Վալապրի աւանդական դաշտահանդէսին:

Բացառիկ՝ որովհետեւ աննախընթաց բազմութիւն մը, քանի մը հազար, մէկ ամսուան երախայրէն մինչեւ ննիսուներեայ ալեհեր ծերունին, ընտանիքներ իրենց բոլոր անդամներով՝ երիտասարդ թէ երէց, «արշաւած» ու «վրան» հաստատած Վալապրի հսկայ դաչտին ամբողջ տարածութեան վրայ, վեհազդեցիկ կաղնիներու եւ մչտադալար նոճիներու հովանիին տակ:

Բացառիկ՝ որովհետեւ Վալապրի դաշտը այլեւս ժամադրավայրը մըն է ոչ միայն Մարսէյլի Հայութեան համար, այլեւ մօտակայ քաղաքներէն մինչեւ դէպի Ավինեոնի, Վալանսի, Կրընոպլի, Վիէնի, Լիոնի ու նաեւ Փարիզի Հայերուն համար: Այո, հիւսիսէն դէպի հա-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒԻՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Օր մը, թերթերը իտալացի վաճառականի մը սպանութեան լուրը տուին. ոճրագործը, նոյնպէս իտալացի, կառափնթմբին մէջ կրակած էր վար ցատքելով: Բայց ոտքը կոտրած էր, եւ բռնուած:

Հարցաքննութեան առեն երեւան եկած էր որ ոճրագործը իր գործը չէր ճանչնար եւ զայն չփոթած էր մտանանչուած անձի մը հետ: Այդ անձը ընկ. Միքայէլ Վարանդեանն էր, որուն չատ կը նմանի եղեր գոհ գացող վաճառականը: Քննութիւնները խորացնելով, ոստիկանութիւնը դտած էր որ ոճրագործը կապեր ունէր Թօփալ Իսմայիլ Հաղդը փաչային հետ: Սակայն չեմ յիշեր ինչպէս խնդիրը չուտով փակուեցաւ:

Թուրքերը պարտէզ մտնելէ վերջ, ինծի չատ գործ չէր մնար. տեղը սորված էի եւ նախընտրելի էր դիչերանց հետապնդումը չարունակել: Գացի միացայ ընկերոջս. ահռելի յոգնած էի. Մ. եւս յոգնած էր, բայց ճիգ կ'ընէր ծածկելու իր յոգնութիւնը եւ դերմարդու — սիւփըրմէն — հովեր մը առած էր: Գացինք էմմիսարիա լճեզերը, հանդստանալու եւ ճաչելու համար: Սքանչելի տեսարան — ներով եւ բնական գեղեցկութիւններով վայր մըն էր Ալպանօն: Փառաւորապէս ճաչած եւ հանդստացած էինք ու սիկարէթ մը վառելու վրայ էի, երբ Մ. անակնկալօրէն հարցում մը տուաւ.—

— Գացեր եւ իմ մասիս բողոքեր ես վարանդեանին. այնպէս չէ՞...

Նախ չուզեցի վիճաբանութեան բռնուիլ եւ խուսափողական խօսքերով փորձեցի նիւթը փոխել:

Բայց որոշ էր որ Մ. կուզէր տրամադրութեան մէջ էր: Տեսնելով որ անկարելի է հանդարտեցնել զինք, ամբողջ մտածումս ըսի իրեն եւ վիճաբանութիւնը ռումբի մը պէս պայթեցաւ:

Մ. անիրաւուած մէկու մը դժդոհանքները կ'արտայայտէր եւ կը ջանար խըղճին տալ այնպիսի դարձուածք մը, իրեւ թէ ես ընկերականութեան դէմ դրծած ըլլայի, զանգատելով մեր դեկավարութեան: Շտկուեցայ աթոռիս վրայ եւ պազարիւն այլ վճռական ըսի.

— Դեղ չեմ մեղադրեր, Մ., տարիքդ տեղ մը հասած է ուր այլեւս չես կրնար գործօն մասնակցութիւն բերել գործին: Եթէ հինդ կամ վեց հոգի ըլլայինք, խըղիը կը փոխուէր: Հաւանաբար կրնայիր դեկավարել գործը եւ մինչեւ այսօր շաւերը մաքրուած կ'ըլլային: Այս ձեւով բան մը չենք կրնար ընել: Ջուր տեղ կը ծախսենք կազմակերպութեան դրամները: Դուն ժամանակդ կ'անցընես թանդարաններն ու հնութեան վայրերը, վրաս ձգելով հետապնդումի դժուար գործը: Այո՛, բողոքած եմ վարանդեանին եւ պիտի բողոքեմ նաեւ Պոլիս: Անկարելի է որ այլեւս քեղի հետ ուրիչ գործի երթամ. Հոմմի ձեռնարկը եթէ յաջողցնենք, մեր վերջին գործակցութիւնը պիտի ըլլայ. չեմ ուզեր որ ասոր համար վշտանաս ինծի: Գիտցիր նաեւ, թէ երբեք պիտի պիտի չմոռնամ այն եղբայրական դուրդուրանքը որ ցոյց տուիր ինծի հանդէպ Պօղոսոյ մէջ վախտական ըրջանիս: Անձնական վերաբերումիդ համար միշտ լաւ յիշատակ պիտի պահեմ քեզմէ. բայց մեղի վստահուած այս պատժական լուրջ եւ վտանգաւոր գործին մէջ այլեւս չենք կրնար գործակցիլ. փորձով համոզուեցայ:

Զարմանալի բան մը պատահեցաւ. դիւրադրդիռ Մ. որ սովորաբար նախայարձակ էր, բնաւ չպատասխանեց այս անդամ. ուրիչ տարօրինակ պարագայ. ինչ որ ծխող չէր, ուժգին սիկարէթներ կը քաչէր, մէկը միւսին հետեւէն: Մեր մէջեւ տիրեց երկարատեւ լռութիւն մը, ամբողջ ըսելիքս ըսած էի եւ նոր բան մը չունէի: Իսկ Մ. անսովոր լրջութիւն մը կը պահէր: Այդ պահուն կը դիտէի լճին փոքրիկ ալիքները, որոնք չարաճճի կատուներու պէս կուգային չփուիլ եղերքին եւ կը հեռանային:

Յանկարծ Մ. լռութիւնը խզեց եւ ինծի համար բոլորովին անսպասելի հարցում մը ուղղեց, գունէն ընդոստ արթնցող մէկու մը պէս:

— Ատրճանակդ կը մաքրե՞ս երբեմն...

— Այո, գրեթէ ամէն օր, եղաւ անմիջական պատասխանս:

Մ. պահ մը լռեց դարձեալ ու չետոյ չարունակեց.

— Երբեմն պէտք է փորձենք փամփուչտները. դիտե՞ս հոս հանդարտ եւ չատ չարմար վայր մըն է. երթանք փորձ մը ընենք:

(77 – շար.)

ՀԱՅԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՐՅԱՆ

Ա.

Նորեկները մտան խրճիթ։ Ծերունին ոտքի չկանգնեց ու բարևը չտվեց։ Հյուրերը նստեցին նրա դիմաց։ Ծերունին ոչ մի խոսք չասաց։ Նա ծխում էր ու նայում էր հեռուն։ Ծխի ամպերը ծածկում էին նրա դեմքը։ Ծերունին ոչ մի շարժում չէր անում։ Նա նայում էր հեռուն, ծխում էր ու լռում։

Հյուրերը նայում էին միմյանց։ Ծերունին ոչ մի խոսք չէր աս

Տիկին Վարսենիկ Քէչիճեան, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէչիճեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան, Պ. Աղեքսանդր Երամեան, Պ. Պ. Ստեփան եւ Թիրայր Քէչիճեան

Սիրուն եւ Սեւան ինչպէս նաեւ Մանուկ Բագոսեան եւ Պօղոս Հաճիարթինեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՔԷՉԻՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. մկկին, Տօվիլ, 75 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի Օգոստ. 6, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անէէռի հին գերեզմանատունը, Ռիւ տիւ Մենիլ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շաբէքշաբթի, Օգոստ. 15, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 10էն 10·30՝

ԿՈՉՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՕՏ

կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աթանաս (Առնուվիլ), հայր Յարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան)։

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառւքներու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ դրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի։

ՀՐՔՄ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւաւիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Յուլիս 30էն Օգոստ. 26։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 12, Տօն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, Յիշատակ է մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 12ին, Կիրակի օր, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·30ին, պատարագ 11ին։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Օգոստոս 12ին Կիրակի օր, իսկ Օգոստոս 15ին, Շաբէքշաբթի առաւօտ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդստեան պաշտօն ժամը 10ին, ի յիշատակ Բ. պատերազմի ամբակոծութեան Վալանսի հայ զոհերուն։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փաթիճ արձակուրդի վայրը ստանալ «Յառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 փր.ի դրոշմաթուղթ եւ հին ու նոր հասցէն։

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ։ Այս պարագային մէկ ամսուան բաժնեգինն է 15 փր. Ֆրանսայի համար, 20 փր. արտասահմանի համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 փր.
Առաքման ծախքով
17 փր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԿՕՋ

ԳԻՐՔ ԵՒ ԶԱՅՆԱՊՆԱԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բոլոր հեղինակներէն, արուեստագէտներէն եւ հրատարակիչներէն որոնք գիրք կամ ձայնապնակ հրապարակ կը հանեն, կը խնդրենք մեզի ուղարկել մէկական նմոյշ. գրքերը՝ մեր գրադարանին համար, իսկ ձայնապնակները՝ մեր ռատիօ–ժամին, այս վերջիններուն վրայ անդրադառնալու կամ ֆրանսերէն մակագրելով «նուէր — ոչ վաճառելի»։

Սոյն նմոյշները առանալէ ետք վարչութիւնս կրնայ, Մոնթրէալի մէջ սպառելու համար, ապսպրել անոնցմէ, եթէ անոնց պահանջքը ըլլայ եւ եթէ առաքդին հետ վաճառման պայմաններուն չուրջ համաձայնութիւն գոյանայ։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
Համազգ. Հայ Մշակ. Ընկերակցութեան
Մոնթրէալի մասնաճիւղի
Վարչութիւն

HAMASKAIN
Association Culturelle Arménienne
3401, Olivar Asselin, Montréal 390
P. Q. Canada

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ
ԿԱՐԵԻՈՐ

Արեւելեան Եւրոպայէն եկած եւ վերջերս Մարսէյլ հաստատուած անձ մը իրեն համար յարմար գործ կը փնտռէ։ Լուրջ, գործունեայ, հաւատարիմ եւ տարիներու առեւտրական, հաշուապահական ու կազմակերպչական փորձառութիւն ունեցող։ Պատրաստ է ստանձնել պատասխանատու պաշտօններ։ Դիմել՝ ամէն առաւօտ ժամը 8·30էն 9·30 հեռեւեալ հեռաձայնին՝ 69–98–06 (Մարսէյլ)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառւքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ընբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. վարդան Եղբայրամիւթի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Բացառիկ Կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

ԲԱՅԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանգարանի սրահը։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

ԱՄԱՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Pension complète avec excursions quotidiennes

Բնակութիւն Ա. կարգ — ամբողջական փանսիոն, ամէնօրեայ պտոյտներ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-16

2680 ՖՐ.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
7
MARDI
7 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·782

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.782

EDITORIAL

Un Génocide, Un Mémorial et puis la Diplomatie..

« Un mur érigé devant le Mémorial Arménien de Marseille, c'est ce que souhaiteraient certains milieux du ministère turc des Affaires Etrangères selon un quotidien de ce pays ».

C'est avec une certaine surprise que nous lisons cet énorme titre, étalé sur cinq colonnes à la trois du grand quotidien marseillais que dirige le député-maire de la cité phocéenne.

Ainsi, six mois après son inauguration par le ministre Joseph Comiti, le mémorial élevé en souvenir d'un million et demi d'Arméniens, victimes du premier génocide de ce siècle, n'a pas fini de faire couler de l'encre. L'ambassadeur de Turquie ne revient pas à Paris car, dit le ministre turc des Affaires Etrangères *« un patriote ne peut pas revenir sur sa décision »*. Quelle belle phrase ! Et pour que ce patriote revienne sur sa décision, la solution est toute trouvée : il suffit d'élever un mur devant le monument. On croit rêver !

Il est vrai que les murs de la honte n'ont pas encore disparu de par le monde et voilà maintenant que les Turcs veulent en élever un en France. Il faudra probablement inscrire sur celui-ci « Mur élevé sur l'exigence du gouvernement turc de 1973 pour sauvegarder l'amitié franco-turque aux dépens d'un million et demi d'Arméniens, alliés de la France, massacrés en 1915 par les Turcs ».

Mais les souhaits turcs sont une chose et la réalisation d'un projet aussi saugrenu en est une autre. Qui oserait élever un tel mur ? Et qui plus est, dans l'enceinte privée d'une église arménienne.

Depuis quand les murs peuvent-ils servir à masquer l'histoire ? Et suffit-il d'un peu de béton pour faire oublier que l'Euphrate regorge encore de cadavres et que le sable du désert de Deir-el-Zor n'a pas réussi, après plusieurs décennies, à couvrir tous ces ossements, qui n'ont même pas eu une fosse commune et qui, au nom de la Diplomatie, ne devraient même pas avoir droit à un mémorial.

La diplomatie est une chose nécessaire certes, l'amitié des peuples est une chose très belle, certes, mais il est des factures qu'on ne peut pas payer avec le sang d'un peuple.

Et, au prix de nous répéter, nous ne saurions trop conseiller aux Turcs d'aujourd'hui de se désolidariser de ceux d'hier, comme l'Allemagne d'aujourd'hui a renié les nazis d'hier. Cela vaut mieux que de chercher à élever des murs de la honte pour couvrir les crimes de la honte.

Le mémorial de Marseille, demeurera au-delà de tous les murs imaginaires, le symbole d'un peuple qu'on a voulu assassiner, et qui aujourd'hui, vivant plus que jamais, ne peut détourner son regard de ses villes en ruines, d'où ses bâtisseurs de cathédrales ont donné des leçons d'architecture au monde occidental.

Depuis Ani et Akhtamar, toutes les pierres arméniennes rappellent au monde le martyre d'un peuple. Et aucun mur ne pourrait changer quoique ce soit à ce qui fut, et ce qui fut ne fait pas honneur à l'humanité.

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԻՄ ԱԹԷՆՔԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ

———0———

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ ՋԵՌՆԱՒՈՒԻՄԲ ԿԸ ՆԵՏԵՆ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

3 ՄԵՌԵԱԼ, 55 ՎԻՐԱՒՈՐ

Կասկած չկայ որ այս ահաբեկումները ոչ մէկ ձեւով կը նպաստեն պաղեստինեան դատին, ընդհակառակն օրէ օր համակիրներու թիւն ալ կը պակսի եւ այս իրողութեան գիտակից են անշուշտ պաղեստինեան չարժումները եւ մինչ ահաբեկիչները կը յայտարարէին թէ մաս կը կազմեն «Սեւ Սեպտեմբեր» կազմակերպութեան, այս վերջինը կը ճշդէր թէ ոչ մէկ ձեւով պատասխանատու է եղածին եւ թէ խռովարար տարրեր մուտք գործած են պաղեստինեան չարժումներու մէջ :

Հազիւ երկու չաբաթ անցած էր ճախոնական Պօյինկի չեղումէն երբ կիբակի օր նոր ահաբեկում մը խուճապ կը ստեղծէր Ա.Թէնքի օդակայանը : Ժամը 3 էր, կէսօրէ յետոյ, եւ ճամբորդներ կը պատրաստուէին մեկնիլ դէպի Նիւ Եորք թիՏըպլիու–էյ թուիչքով երբ պայթումներու ձայները խուճապի կը մատնեն բոլորը : Կը թուի թէ պայուսակներու քննութեան ժամանակ է որ երկու արաբ այր եւ մէկ կին Թրանզիթի սրահին վրայ նետած են բաղմաթիւ ձեռնառումբեր : Երբ ոստիկանները ռումբեր գտած էին Ա.Բ.Ը.–ներու պայուսակներուն մէջ, ասոնք անմիջապէս իրենց տարճանակը կը հանէին, կ'առնէին ձեռնառումբեր եւ կը սկսէին սպառնալ ու գործադրել իրենց սպառնալիքը : Հաշուեկշիռը առաջին վայրկեանէն ծանր էր՝ երեք մեռեալ, 55 վիրաւոր : Մեռեալներու մէջ է 20 տարեկան կին մը, որ մեղրալուսնի ճամբորդութեան մէջ էր :

Ահաբեկիչները կը չարունակեն սակայն սպառնալ եւ երկու ժամ ղէնքի սպառնալիքի տակ կը պահեն սարսափած բազմութիւն մը, իբրեւ պատանդ : Կ'ուզեն ասոնց կեանքը փոխարինել իրենց ազատ մեկնումին հետ, դէպի արաբական երկիր մը :

Ի վերջոյ յունական ոստիկանութիւնը կը յաջողի ձերբակալել երկու ահաբեկիչները՝ Սեհատ Մոհամէտ, պաղեստին ծնած 1922ին եւ Թալաթ Հիւսէյն, Գահիրէ ծնած 1950ին :

Հաւանական կը նկատուի որ այս ահաբեկիչներուն ծրագիրն էր առեւանգել դէպի Թել Աւիվ դացող օդանաւը բայց ամերիկեան այդ թուիչքը արգէն իսկ մեկնած էր եւ օդակայանը գտնուող ճամբորդները բոլորն ալ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ էին : Երեք մեռնողներուն արդէն երկուքը Ամերիկացի են, մէկն ալ՝ Աւստրիացի :

Ըստ յունական ոստիկանութեան ձերբակալուածները ունէին նաեւ 2–3 մեղսակիցներ, որոնք կը փնտռուին :

Մինչ արաբական շրջանակները կ'ուրանան որեւէ պատասխանատուութիւն այս հարցին մէջ, Իսրայէլ չի ծածկեր իր մտահոգութիւնը :

ՎՐԻՊԱԿ.— կիբակի օրուան խմբագրականին մէջ (Ա. սիւնակ, ծրդ պարբերութիւն) Տիկին Նատին Օզինեան պէտք է ըլլայ ենթադրեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՐՈՆ չարունակելով աւանդութիւնը, իր կողքին փոխ–նախագահի թեկնածու ըրաւ իր կինը՝ (երրորդը) իզապելիթա : Տարաբախտ էվիթայի հետ ունեցած ժողովրդական յաջողութենէն եաք, Աւժանթինի նախկին դեկավարը կ'ուզէ փորձը կրկնել, այն յոյսով թէ իզապելիթա կըրնայ նոր էվա Փերոն մը ըլլալ ամբոխին համար :

ԹՈՒՆՈՒՋի մէջ ծագած քոլերայէ վարակուած են նաեւ հինգ զբօսաշրջիկները, որոնցմէ մէկը՝ Ֆրանսացի է :

ԵՀՈՎԱՅԻ ՎԿԱՆԵՐՈՒ միջազգային համագումարը, որ 50 հազար անդամ հաւաքած էր Քոլոմպոյ, վերջ դուաւ Կիբակի իրիկուն, ծանր յարձակումով մը «քրիստոնէութեան ազգերուն եւ եկեղեցիներուն դէմ, որ հակառակ իր ջերմեռանդութեան դատապարտուած է Աստուծոյ իրրեւ թշնամի» : Այս «վկան»երուն թիւը մէկուկէս միլիոնի կը հասնի աշխարհի մէջ եւ իրենց սովորութիւնն է դուռնէ դուռ պտրտիլ եւ ի բացակայութեան քրուձիկներ թողուլ՝ «կ'ուզէ՞ք հանկնալ Աստուածաչունչը» :

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Մակարիոս Ա.Բ. յայտարարեց թէ պատրաստ է դէմ առ դէմ ելլելու Ջօր. Ղրիվասի հետ նախագահական ընտրութեանց առթիւ : Ա.Բ. դարեւ Ղրիվաս վերջնագիր մը ուղղած էր Մակարիոս Ա.Բ.ի եւ ամրողջական պատերազմի սպառնալիք ըրած եթէ «Մակարիոս չամառի իր մերժումին մէջ եւ չհրաժարի նախագահութենէն» : Ի պատասխան Մակարիոս Ա.Բ. ըսած է թէ միակ պայմանը զոր կը դնէ Ղրիվասի այն է որ այս վերջինը ընդունի ժողովուրդին վճիռը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Մանհաթան թաղամասին մէջ եօթը յարկանի պանդոկ մը փլաւ եւ հաւանաբար 14 հոգի ողջ–ողջ թաղուած են փլատակներուն տակ : Շէնքը հարիւր տարուան էր :

ԾԵՐԱԿՈՑՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Ալէն Փոհէր Ռումանիա կը դտնուի Յուլիս 30էն ի վեր : Տեսակցութիւն ունեցած է վարչապետ Զաուչեսքուի հետ : Մամուլի ռումանական դործակալութիւնը կ'ըսէ այս առթիւ թէ «հանդիպումը տեղի ունեցած է բարեկամական տաք մթնոլորտի մը մէջ» երկու խօսակիցները մաղթած են որ Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ դործակցութիւնը սերտ եւ արդիւնաւոր ըլլայ :

ՊԸԶԱՆՍՈՆի մէջ Լիի դործատան հարցը միշտ լարուած մթնոլորտ մը կը պահէ : Նոր տնօրէն մը ժամանած է որ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ երեք շաբթի :

ՔԱՄՊՈՃի կառավարական ուժերը եւ համայնավար ուժերը (Հիւս. Վիէթնամ եւ Քամպոճեան) կատաղի կռիւներ կ'ունենան Փնոմ–Փէնի չուրջ :

ՄԱՐՈՔ 170 հազար հեկտար հող ազդայնացուց : Աստնք մեծ մասով Ֆրանսացիներուն կը պատկանին :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տի Վելթ (չափաւոր) թերթին հրատարակիչին դէմ ահաբեկում մը կատարուած է առջի օր : Հրատարակիչին ամարանոցի բնակարանը մասամբ քանդուած է :

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Միութեան կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը ձաղկէ կարգ մը ընկերվարական դեկավարներու «Փլիրթը» փեքինի հետ, ի մասնաւորի Բ. Միջազգայնականի փոխ – նախագահ՝ Փիէթրօ Նեննիի : Պրաւդա համոզուած չէ որ Նեննի եւ Փիէթրման (նախագահը) մասյսկան դարճած ըլլան, այլ կը տարուի մըտածելէ թէ «հակախորհրդային մոլուցքն է որ զիրենք կը ներչնչէ» :

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐ որոշեց հեռանալ Օֆմէն, որ ափրիկեան եւ մալկաշ համագործակցութեան կազմակերպութիւնն է : Մտահակաքար երրորդ երկիրն է որ մէկ ամսուան միջոցին կը քաշուի այս կազմակերպութենէն :

ՀՈԼԱՆՏԱՑի կառավարութիւնը արդիւած է Ամստրտամի նաւահրմի բաժնի մը, որ խարխոխ նեռէ Ամսթերտամ, որովհետեւ Փորթուկալ նաւ մը կար մէջը :

ԹԻԹՕ պաշտօնական այցելութիւն պիտի կատարէ աշնան, Փոխրնհակ :

TOUJOURS LE MONUMENT ARMENIEN DE MARSEILLE

———0———

Les quotidiens marseillais « Le Provençal » (Socialiste) et « La Marseillaise » (Communiste) ont reproduit dans leur numéro du 1er Août une « nouvelle » de source turque concernant le monument arménien de Marseille. Voici tout d'abord le texte de cette information, tel qu'il est reproduit par ces journaux :

« Le plus grand quotidien turc, « Hurriyet », a commenté, dans son édition d'hier mardi, le différend franco-turc consécutif à l'inauguration, le 11 février dernier, à Marseille, d'un mémorial sur lequel est inscrit l'épitaphe suivante : « Aux Arméniens morts pour la France et aux victimes des massacres en Turquie ».

Le grand quotidien note que les excuses faites par l'ancien ambassadeur de France à Ankara auprès du gouvernement turc, n'ont pas été acceptées. Le chef de la diplomatie turque, M. Bayulken, a déclaré à ce sujet « qu'un patriote ne peut pas revenir sur sa décision ».

Selon le journal, dans certains milieux du ministère turc des Affaires Etrongères on pense à une solution : l'érection d'un mur devant le monument des Arméniens à Marseille, la France érigeant par ailleurs un monument « à l'amitié traditionnelle entre elle et la Turquie ».

« Malgré cela, conclut le quotidien, il persiste un froid entre les deux pays (...) et certains milieux suggèrent déjà qu'un pays tiers pourrait servir de médiateur pour rétablir la « paix entre la France et la Turquie ».

×

Alors que le journal du Député-Maire de Marseille se contente de se faire l'écho du journal turc, sans y ajouter une seule ligne de commentaire, « La Marseillaise » ajoute :

« Voilà donc la polémique qui continue, une polémique stérile et difficilement admissible, car on comprend mal cette attitude qui vise à nier des faits historiques ».

×

On lira par ailleurs notre éditoral à ce sujet.

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԲԺ. ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

(1873–1947)

———o———

Քառընչվեց տարի առաջ, 1947, Յուլիս 31ին, Գահիրէի մէջ (Եգիպտոս) իր աչքերը յաւիտենապէս կը փակէր համազգային սիրոյ ու յարգանքի արժանացած բարոյասիրտ դէմքերէն մէկը Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդրանիկ սերունդի, — Համազասպ (Համօ) Օհանջանեան. բժիշկ, կուսակցական գեկավար ու պետական գործիչ, մասնաւորական մարդու ապրումներով, գործով եւ յարաբերութիւններով յայտնի յաւերժ յիշատակելի ներկայացուցիչներէն մէկը «անձինք նուիրեալը»ի՝ որուն ծննդեան հարիւրամեակին է այս տարի:

Ծնած է Ախալքալաք եւ աւարտելէ ետք Թիֆլիսի պետական վարժարանի ընթացքը՝ բժշկական դիւտութեանց հետեւած է Ժընեւի եւ Մոսկուայի համալսարաններուն մէջ:

Աշակերտական տարիներէն իսկ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, Քրիստափորի չունչին տակ, ի յայտ բերած է նուիրումի բացառիկ ոգի եւ ծառայութեան ազնիւ տենդ, ու Կովկասի թէ Զուիցերիոյ մէջ զարճած է անոր սերտօրէն գործակցող գործիչ մը:

Բժշկական մասնագիտութեան տիրա-նալէ ետք կը հաստատուի Թիֆլիս, ու անկախաբար իբրեւ բժիշկի իր ապահոված վարկէն, հանրային – կազմակերպական կեանքի մէջ կը դառնայ բարոյական հեղինակութիւն մը:

Օհանջանեանի նուիրուած իր յուշերուն մէջ ողբ. Ս. Վրացեան կը գրէ.—

«Բարեկազմ, վայելչատեսիլ, քնաւորութեամբ բարեհամբոյր, լրջախոհ, յարաբերութիւնների մէջ նուրբ եւ ասպետական, հաւոգութիւններուն մէջ ամուր եւ չափազանց բծախնդիր դէպի բարոյական սկզբունքները՝ Համօն՝ հասարապէս յարգուած ու սիրուած էր հասարակական բոլոր խաւերի եւ ընկերութիւնների, նոյնիսկ հակառակորդ կուսակցականների կող-մից»:

Ներքին կեանքի մէջ թէ յարաբերական ճակատներու վրայ ա՛յս անհատականութեամբ յատկանշուող դէմք մը իր բարոյական հեղինակութեամբ յարգանք միայն կրնար պարտադրել, ու այդպէս ալ եղած է: — Աբեւելեան Բիւրոյի անդամ եւ արտաքին յարաբերութիւններու մէջ կուսակցութեան ներկայացուցիչ՝ Համօ Օհանջանեան ռուս եւ օտար շրջանակներու մէջ մեծ յարգ է վայելած, իսկ Դաշնակցական գեկավարութեան մէջ գարճած է միչտ — չեչտօրէն տարակարծիք խմբաւորումներու միջեւ — ներդաշնակող ուժ:

ՄԵՂՐԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻՆ

———o———

Ա.

Աղա Ամուն — *Եղիակի ջաղացքին ջաղացպանը:*
Սահակ — *Աղա Ամուին տղան:*

1890ական թուականներէ մինչեւ 1908, Օհանջանեան՝ ներքին – կազմակերպականն թէ արտաքին – յարաբերական իր գործունէութեանց ճամբով համահայկական վարկ ապահոված էր արդէն, երբ ծայր տուին յարական հալածանքները Հ. Յ. Դաշնակցութեան գէմ ու հաբիւրաւոր ականաւոր դէմքերու հետ ինք եւս բանտարկուեցաւ եւ յետ դատավարութեան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ (Սիպերիա):

Առաջին աշխարհամարտի եւ կամաւորական չարժման օրերուն ազատ արձակուելով չատերու հետ՝ կ'անցնի Կովկաս, իսկ Վասպուրականի ազատագրութենէն ետք՝ Վան: 1917ին, ցարականութեան տապալումէն վերջ կը մեկնի Փեթրոկրատ, սակայն բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով կը մնայ Ռոստովի, անկէ ալ անցնելու համար Թիֆլիս, ճգնաժամային օրերու մէջ:

Զինադադարի հռչակումով (1918 Նոյեմբեր), Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը կուգար Փարիզ՝ Ահարոնեանի գլխաւորութեամբ: Համօ Օհանջանեան մաս կը կազմէր պատուիրակութեան, որուն ընծայած է իր գործակցութիւնը մինչեւ 1920ի սկիզբ՝ երբ, վերադառնալով Հայաստան, մաս պիտի կազմէր Ալեքսանդր Խատիսեանի դահլիճին, իբրեւ Աչխատանքի նախարար:

Ցետադային, բիւրօ – կառավարութեան օրով, սառնձնեց նաեւ վարչապետութիւնը, Թուրքեւրոլշեւիկեան գործակցութեան օրերուն եւ անոնց կողմէ միաս – նաբար ի գործ դրուած ճնշման հետեւանքով հակինալի դառնութեանց մատնուած, մինչեւ որ 1920 Նոյեմբերին իշխանութիւնը փոխանցուեցաւ նոր կառավարութեան:

Խորհրդայնացման օրերուն ձերբակալուեցաւ ու բանտարկուեցաւ Թէեւ, սա – կայն փրկուեցաւ Փետրուարեան ժողովրդային ապստամբութեան հետեւանքով ու Իրանի ճամբով հաստատուեցաւ վերջնապէս Եգիպտոս, նուիրուելով հանրային – կազմակերպական գործունէութեան, իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ նախագահ «Համազգային»ի:

Յարգա՛նք իր վաստակին:

Մ. Թ.

Դաւիթ — *Եղիակի հանգին պահապանը:*

1.

Եղիակի ջաղացքը չաչխատիր: Որով – հետեւ ջաղացքին առուն հեղեղներէն աւերուեր է:

Սահակ գեռը աչխատեր է, առուն բացեր է, պառկելու կուգայ:

Գիչեր է: Ջաղացքին ներսը մուսմութ է: Հայրը բաղարջի թոնիրին անկիւնը, քունքէն մթել մը տակը, մթել մը վրան, կը քնանայ, կը խռկայ: Խըխ բուք, խըխ բուք... այնքան բարձր որ ջաղացքը կը բռնէ ճայնը:

Սահակ խըմ–խըմ է: Քթէն կը խօսի: Ձայնը հաստ ու ազեղ է: Իր պիւղացիները կը զարմանան թէ ի՞նչ կայ քիթը, ինչո՞ւ առանկ կը խօսի:

Ամէնքը իր հօրը Աղա Ամու կը կանչեն: Ինք Ամու կ'ըսէ:

Սահակ ջաղացք կը մանէ: Մուրթը կը կայնի: Հօրմէն ոչ չատ հեռու, ոչ չատ մօտ: Կը պոռայ.

— *Ամո՛...:*

Աղա Ամուն.

— *Խըխ բուք... խըխ բուք...*

Սահակ աւելի բարձր.

— *Ամո՛...*

— *Խըխ բուք... խըխ բուք...*

Սահակ — ալ աւելի բարձր:

— *Ամո՛...*

Աղա Ամուն կը խռայ: Նոյնիսկ աւելի բարձրէն.

— *Խըխ բուք... խըխ բուք...*

Սահակ — չի պոռար: Ձայնը կը կամացնէ: Շեչտը կը փոխէ: Կը դանդաղի:

— *Ամու պէ, արթնցիր պէ Ամու...*

Աղա Ամուն կ'արթննայ: Աչքերը չի բանար:

— *Ի՞նչ է:*

Սահակ՝

— *Ամու, ես եկայ:*

— *Եկար նը եկար, ի՞նչ ընեմ:*

Սահակ կ'ուրախանայ: Պարծենկոտ է: Շատախօս է: Իր ռնգային ճայնովը կը պատմէ ինչեր ըրած ըլլալը:

— *Առու մը բացի, առու մը որ ջաղացքը ջաղացք եղեր է անանկ առու մը չէ ունեցեր: Աղբի օրուան սելը աւազով լեցուցեր էր առուն: Ես ինտո՞ր պիտի մաքրեմ ատչափը ըսի ինծի: Ձեռքերս թքուտեցի, դրծի սկսայ: Բահ բահ նետեցի ու նետեցի գետը: Ցերեկը անցաւ, եռինք եղաւ, անոր հետ էի: Մաքրեցի, սրբեցի խիճ մը անդամ չթողի առուն: Գետին հետ հարթ հաւասար ըրի: Ծանկապենց եղիին տակը թաղուած չորս խոչոր քարերը ետերցուցի, խախտեցի տեղերնէն, բերի, գետին առաջքը կայնեցուցի: Պինդ մը կապեցի, զլան կոկան, որչափ որ գաւազ քարերով պինդ մը որ Ծաչմանենց Աղան, Թեղուտցի Լեոնոն, Վերի գեղցի Կիրակոսը, Սիմացի Մոլլա Մուսթաֆան թող գան ու տեսնեն: Աղօնի ափերը թաղ ցրուն հասցնեն քեզի: Ցերեկ չեղած կ'ատաս, ճամբու կը դնես ամէնքը:*

Աղու Ամուն աչքերը գոց մտիկ կ'ընէ մթելի տակ:

— *Աղէկ, աղէկ, ապրիս, չատ ապրիս:*

Աղու Ամուին աչքերը կ'երթան: Կը վերսկսի.

— *Խըխ բուք... խըխ բուք...*

Սահակ՝

— *Ամու պէ:*

Աղա Ամուն կ'արթննայ: Աչքերը չի բանար:

— *Կինչ ի՞նչ է:*

Սահակ՝

— *Անօթի եմ: Բան մը ունի՞ս ուտելու: Ցերեկէն ի վեր բան մը կերած չեմ:*

Աղա Ամուն՝

— *Մայրդ երես մը ճուադեղ, երկու լեսպ պանիր բերաւ: Ձոր սոխ, աղի տախդեղի թթու ու հաց բերաւ: Կէսը պահեցի քեզի: Պատին քարը քաչէ: Հոն են: Ճրագը վառէ, կեր ու պառկէ:*

Սահակ՝

— *Կ'ըլլայ, կ'ըլլայ Ամու: Ես կ'ուտեմ ու կը պառկիմ: Դուն քնացիր:*

Սահակ ճրագը կը վառէ: Կը հեռանայ:

Աղա Ամուին աչքերը կ'երթան նորէն: Կը քնանայ, բայց յանկարծ մեղրերը կը յիչէ:

Աղա Ամուն՝

— *Հա, Սահակ, անպարին եռեւը մեր կաթին կթոցներուն մէջ մեղրը կայ: Ձարա Ձայացի պահիկէս ապտպրեր էի, բերաւ: Մէկ մէկ լիր են, տասներկու օխա են: Ձըլլայ որ ուտես: Ելպակենց եղեսունը կչիռքը պիտի բերեմ, պիտի կշռեմ: Պահիկը մեզ չխարէ: Վաղը կեր որչափ կ'ուզես:*

Սահակ՝

— *Ձեմ ուտեր, չեմ ուտեր: Դուն քնացիր Ամու:*

Թխթեղէ պզտիկ ճրագին լոյսովը կ'երեւնայ Ջաղացքին ներքին տեսարանը: Դրանը դէմը, պատին եռեւը, տինկին, ճաւարին, կորկոտին Ջրամբարն է, առաջքը վարը, գետինը, տինկին միակ երկանաքարը որ միակ անիւի մը պէս կեցեր է, Թրջուած ցորեններու վրայ գառնալու պատրաստ: Տինկին Ջրամբարէն անդին, աջը, երկրորդ աւելի մեծ Ջրամբարը, ցորենինը, նոյնպէս ամբողջ պատը գրաւեր է: Առաջքը երկու երկանաքարերն են: Անոնց տակը գետնափոր անցարն է ուր աղացուած ալիւրը կը հաւաքուի: Անկէ անդին, գետինը, սեւ մադէ պարկ մը, կիսով մուղի ալիւրով լեցուն է: Ջաղացպանին իրաւունքն է: Քովը փայտէ Թի մը, գետինը ու Թիէն անդին բաղարջին Թոնիրն է: Մէջը պարապ է, վրան ալիւրոտ տախտակ մը կայ: Անկիւնը, պատերու տակը, մթերներու մէջ Աղա Ամուն ոտքերը իրեն քաչեր է, ոտնիի մը պէս բոլորուեր կը խռայ:

Ճրագը կը մարի, խակոյն տեսարանը կը լուծուի մէջը: Երկու ճայներ կը լսուին: Դըը... րոպէ մը յետոյ նորէն դըը... մը: Ջուրի մը կաթիլն է որ տակաւ տանդերքէն մեծ Ջրամբարը, տան-

(78 – շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԽՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Ոտքի ելանք միասին. «Աս չատ լաւ եղաւ, կ'ըսէի մտքիս. վերջ ի վերջոյ հաճելի բան չէր նատիլ, այսպէս քէնուտած եւ իրարու դէմ խռով»:

Շրջակայքը տասը վայրկեան փնտրտուքէ ետք, գտանք յարմար վայր մը, որ քարայրի կը նմանէր:

— *Փորձէ ատրճանակդ, ըսաւ Մ., հոս մարդ չի լսեր:*

Հանեցի ատրճանակս եւ սկսայ կրակել. մէկ, երկու, երեք, չորս:

— *Շարունակէ, բոլո՛րը. չարունակէ, դոչեց...*

Իրեն դարձայ. դեպ–դեղին էր գոյնը: Մէկէն, ինծի այնպէս եկաւ որ ամբողջութեամբ կը տեսնեմ գայն, ներսով ու դուրսով: Ատրճանակը դեռ ձեռքս էր եւ մէջը երեք գնդակ մնացած էր: Ըսի իրեն.

— *Կը բաւէ խմինիս փորձը. կարգը քուկդ է:*

Մ. չփորձեց իր ատրճանակը եւ դուրս ելանք քարայրէն, առանց բառ փոխանակելու: Իրիկուան չասաեցինք եւ վերադարձանք Հռոմ, ամբողջ ճամբու ընթացքին բացարձակ լուութիւն պահելով: Ամառելի գլխացաւ մը ունէի..ինչո՞ւ Մ.փորձել տուաւ ատրճանակս եւ ինք չփորձեց իրը. ինչո՞ւ կ'ուզէր որ բոլոր վամպուչներս սպառեմ. ինծի կը թուէր թէ չափազանց չուտ գտանք քարայրը եւ թէ Մ. անծանօթ մը չէր այդ վայրերուն:

Երբ հասայ Վիա Քօլա Տի Րիէնցոյի սենեակս, կարծես գլուխս պիտի պայթէր: Տանտիրուհիս Մարիա, վիճակս տեսնելով, սպասուհիին հրամայեց քունեաք մը բերել. խմեցի. յետոյ առաջարկեց պտոյտ մը ընել Թեթեւնալու համար. միասին դուրս ելանք հանդարտ քայլերով դէպի Բլացա Տէլ Ռիզօրճիմենթօ:

Կ'արժէ որ քանի մը խօսքով փորձեմ ներկայացնել Մարիան եւ այն պայմանները, որոնց մէջ ծանօթացայ իրեն հետ:

ՄԱՐԻԱ

Մարիան առանձին կին մըն էր. հազիւ 27 տարեկան. միջահասակ, թուխ, բարեձեւ ու չափազանց նուրբ դիմագծերով: Ընտանիքը կուգար Իմմանեպլի աղնուականներէն: Ամուսնացած էր պնդապետի մը հետ, որ Ընդհ. Պատերազմին, Թրիէսթէի կողմերը սպանուած էր: Չէր ուզած վերամուսնանալ. տունը զարդարած էր ամուսնոյն բազմաթիւ նկարներով, որոնցմէ մէկ հատն ալ սենեակս կախուած էր: Վիշտն ու առանձնութիւնը դինքը ընկղմած էին հիւանդութեան մը մէջ, որ բժշկական բառով կը կոչուի «Մելամաղձոտութիւն»: Ժամերով իր սենեակը կը փակուէր, չէր ճաշեր եւ օրէ օր կը հիւծէր: Բժիշկները թելադրած էին ընկերուհի մը ունենալ եւ այդ նպատակով ծանուցում տուած էր թերթերուն մէջ, տրամադրելի սենեակի մը համար վարձակալ փնտռելով, հակառակ հարուստ ըլլալուն:

Մեր ուսանողներու չրջանակին մէջ երբ ծանուցումը կարդացուեցաւ, ամէն մէկը սկսաւ կատակ մը ընել. սիրային արկած մը փնտռող մեր տղոց համար, չատ գրաւիչ հեռանկարներ կը բանար ներկայացնել Մարիան եւ այն պայմանները, որոնց մէջ ծանօթացայ իրեն հետ:

Մեր ընկերներէն Օննիկը կը մտածէր նոյնիսկ... իբրեւ կին ծպտուիլ եւ ներկայանալ երիտասարդ այրիին: Առանձին մնալէս վերջ աչքերս չէին բաժնուեր ծանուցումէն: Ինչ սքանչելի առիթ էր ինծի համար. ինչ ապահով թաքստոց. պատկերներուն մէջ անպայման կ'արձանագրէին մեր անուն–մականունը, մինչդեռ մենաւորիկ կնոջ մը տան մէջ բնակելով, բոլորովին զերծ կը մնայի ոստիկանութեան հսկողութեան տակ իյնալու հաւանականութենէն: Թերթը վերցուցի ու դայլ բախտս փորձելու:

Երբեք պիտի չմոռնամ ամառնային այն յուսալից օրերն, երբ կանգ առի Վիա Գոլա Տի Ռիենցոյի թիւ 28 տան առջեւ: Գեղեցիկ չէնք մըն էր, խոչոր ափսէթման մը, որուն երրորդ յարկը ելայ եւ զանգակը զարկի: Ֆառասունի մօտ կին մը դուռը բացաւ. սպասուհին էր. ցոյց տուի թերթը եւ մատս դրի ծանուցումին վրայ: Կինը խնդաց ու իտալերէն բաներ մը ըսաւ: Բնականաբար կը փորձէր բացատրել թէ սխալ եկած եմ, թէ իրենք կին վարձակալ կ'ուզեն եւայլն... ես չհասկնալու կուգայի եւ անընդհատ ծանուցումը կը մատնանչէի:

Աղու Ամուն աչքերը գոց մտիկ կ'ընէ մթելի տակ:

— *Աղէկ, աղէկ, ապրիս, չատ ապրիս:*

Աղու Ամուին աչքերը կ'երթան: Կը վերսկսի.

— *Խըխ բուք... խըխ բուք...*

Սահակ՝

— *Ամու պէ:*

Աղա Ամուն կ'արթննայ: Աչքերը չի բանար:

— *Կինչ ի՞նչ է:*

Սահակ՝

— *Անօթի եմ: Բան մը ունի՞ս ուտելու: Ցերեկէն ի վեր բան մը կերած չեմ:*

Աղա Ամուն՝

— *Մայրդ երես մը ճուադեղ, երկու լեսպ պանիր բերաւ: Ձոր սոխ, աղի տախդեղի թթու ու հաց բերաւ: Կէսը պահեցի քեզի: Պատին քարը քաչէ: Հոն են: Ճրագը վառէ, կեր ու պառկէ:*

Սահակ՝

— *Կ'ըլլայ, կ'ըլլայ Ամու: Ես կ'ուտեմ ու կը պառկիմ: Դուն քնացիր:*

Սահակ ճրագը կը վառէ: Կը հեռանայ:

Աղա Ամուին աչքերը կ'երթան նորէն: Կը քնանայ, բայց յանկարծ մեղրերը կը յիչէ:

Աղա Ամուն՝

— *Հա, Սահակ, անպարին եռեւը մեր կաթին կթոցներուն մէջ մեղրը կայ: Ձարա Ձայացի պահիկէս ապտպրեր էի, բերաւ: Մէկ մէկ լիր են, տասներկու օխա են: Ձըլլայ որ ուտես: Ելպակենց եղեսունը կչիռքը պիտի բերեմ, պիտի կշռեմ: Պահիկը մեզ չխարէ: Վաղը կեր որչափ կ'ուզես:*

Սահակ՝

— *Ձեմ ուտեր, չեմ ուտեր: Դուն քնացիր Ամու:*

Թխթեղէ պզտիկ ճրագին լոյսովը կ'երեւնայ Ջաղացքին ներքին տեսարանը: Դրանը դէմը, պատին եռեւը, տինկին, ճաւարին, կորկոտին Ջրամբարն է, առաջքը վարը, գետինը, տինկին միակ երկանաքարը որ միակ անիւի մը պէս կեցեր է, Թրջուած ցորեններու վրայ գառնալու պատրաստ: Տինկին Ջրամբարէն անդին, աջը, երկրորդ աւելի մեծ Ջրամբարը, ցորենինը, նոյնպէս ամբողջ պատը գրաւեր է: Առաջքը երկու երկանաքարերն են: Անոնց տակը գետնափոր անցարն է ուր աղացուած ալիւրը կը հաւաքուի: Անկէ անդին, գետինը, սեւ մադէ պարկ մը, կիսով մուղի ալիւրով լեցուն է: Ջաղացպանին իրաւունքն է: Քովը փայտէ Թի մը, գետինը ու Թիէն անդին բաղարջին Թոնիրն է: Մէջը պարապ է, վրան ալիւրոտ տախտակ մը կայ: Անկիւնը, պատերու տակը, մթերներու մէջ Աղա Ամուն ոտքերը իրեն քաչեր է, ոտնիի մը պէս բոլորուեր կը խռայ:

Ճրագը կը մարի, խակոյն տեսարանը կը լուծուի մէջը: Երկու ճայներ կը լսուին: Դըը... րոպէ մը յետոյ նորէն դըը... մը: Ջուրի մը կաթիլն է որ տակաւ տանդերքէն մեծ Ջրամբարը, տան-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ԲԱՐՈՒՆ ՊՈՍՆ

ՊՍԱՔ ԼԻՆԱՆ

Ա.

— Պատմեր Լեռնը ո՞ր յարէն ու բռնա-
ւի, ծիծաղեց Լիւսի:
— Երթալէ յառաջ ... Պիտի ըսեմ ու ես
Պոսպէտ արմտաբեր Հայկազեան լեռնա-
շղթան ինչ խօսքեր ու ըսաւ ... Պատմեր Լեռները հոս չեն, ճամբան —
ըսաւ ան — ուրիշ տեղ մը կ՚երթայ, հոն
չենք ալ:
— Երնա՞յ ասկէ հոսկէ, հարց ըրաւ
Լիւսի:
— Չէ՛, ան ալ չենք պիտի ըսեր, ան
Լեռնային Արարատեան աշխարհին
Պոլսէն հիւսիս կողմը կ՚երթայ:
Լիւսի ցոյց մը տուաւ ձեռքով ու
ըսաւ.
— Ես ալ հոս:
— Ան ալ հոն կ՚երթայ, ես ալ հոն կ՚եր-
թամ, ըսաւ Պոսպէտ:
Լիւսի ժպտեցաւ ու ըսաւ.
— Ես ալ չեմ պիտի գամ: Լեռները
ինծի համար շատ ձանձրալի են, ամէն
կողմ նոյն բանը կը տեսնես, ոչ ծառ կայ
հոն, ոչ ջուր, ոչ ալ ուրիշ բան: Ես ալ
հոն չեմ երթար:
— Ինչո՞ւ ասանկ ըսիր, հարցուց Լեռ-
նը:
— Որովհետեւ ես ալ հոն կ՚երթամ,
պատասխանեց Լիւսի:
Լեռնը ժպտեցաւ ու ըսաւ.
— Ես հոն կ՚երթամ, որովհետեւ հոն
կ՚երթայ Լիւսի:
Լիւսի ալ ժպտեցաւ ու ըսաւ.
— Ես հոն կ՚երթամ, որովհետեւ հոն
կ՚երթայ Լեռնը:
Ապա Լեռնը ըսաւ.
— Ես հոն կ՚երթամ, որովհետեւ հոն
կ՚երթայ Լիւսի:
Լիւսի ալ ըսաւ.
— Ես հոն կ՚երթամ, որովհետեւ հոն
կ՚երթայ Լեռնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷԼ.— Պր. Սերոբ Հայրապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուրյումճեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, ի մասնաւորի Պուլվար Օտտոյի եւ քաղաքի Կապ. Խաչի մասնաճիւղերուն որոնք անձամբ, ընծաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով իրենց ուրախութեան մասնակից զարձան իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԵՍԳՈՒԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Կոստօեան)

մահուան առթիւ։

×

ՌՈՄԱՆ.— Այրի Տիկին Վարդանոյշ Թիքեան չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԹԻՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ անոր թաղմ յիշատակին հեռաւեալ նուէրները կ'ընէ—

200 ֆր. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, 100 ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան, 100 Մոնմորանսիի հանգստեան տան եւ 100 իր սիրելի «Ցառաջ»ին։

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Նոյն տխուր առթիւ Պ. Ս. Տէր-Սարգիսեան 30 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ եւ Աւետիս Քիւրքճեան ծնած Եողկաթ (Թուրքիա) 1915 տարազրու – թենէն յետոյ, 1938–39 թուականին եղած են Պոլիս, որբանոցը։ Որբանոցի տեղափոխութենէն ի վեր լուր չկայ։ Փընտռողն է իրենց քոյրը՝ Տիկին Անոյշ Զաքիկեան, ծնեալ Քիւրքճեան։ Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին—

Mme Zadikian Anouche
26, Impasse Trollat
Chemin de St. Marguerite
Marseille (9e)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շորեքշաբթի, Օգոստ. 15, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 10էն 10·30՝

ԿՈՋՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՕՏ

Կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աթանաս (Առնուվիլ), հայր Ցարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

69րդ եւ վերջին ցանկ

Տիկին Շնորհիկ Մարտիկեան եւ զաւակը (Վէնսէն) 50 ֆր., (մոռցուած իրենց կարգին), Պր. Մարզար Մխրճեան, Տիկ. Տօնապետեան (Վիէն) 3ական ֆր., Տիկին մը (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Էլմասեան (Տէսին) 20ական, Պր. Խաչատուրեան (Փարիզ) 50, Պր. Տօնապետ Տօնապետեան (Լիոն), Տիկ. Դեզան Շինկիքճեան – Փափազեան, այրի Տիկին Հրանդ Յովհաննեան (Փարիզ) 100ական, Պր. Յովհաննէս Պոսթանեան (Լիոն) 200։

Նախկին ցանկի գումար 157·074,38
69րդ ցանկի գումար 610
Տէր եւ Տիկ. Մելքոն Պասմաճեան (Փարիզ) հրատարակուած երկու անգամ
Ընդհ. գումար 157·634,38

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 12, Տօն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, Ցիշատակ է մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 12ին, Կիրակի օր, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·30ին, պատարագ 11ին։

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Օգոստոս 12ին Կիրակի օր, իսկ Օգոստոս 15ին, Շորեքշաբթի առաւօտ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 10ին, ի յիշատակ Բ. պատերազմի ռմբակոծութեան վալանսի հայ զոհերուն։

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ, Օգոստոս 12, Կիրակի առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի բաղում ազգականներու յիշատակին։ Ինչպէս նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաթանպուլ
Զկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՑԱՌԱՋ » 1973

« ՑԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Իտալիա իր արձակուրդին առթիւ, Պ. Կարապետ Ճիւրիքեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

LES EDITEURS FRANÇAIS
REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.
Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբը կ'յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անճամբ դիմել կամ պատուր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Աւէնիւ Պուրկէն, Իսի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայկազեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անճամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՑԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան Եղիազարեան Ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէթ Թանգարանի սրահը։

×

Կապ. Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

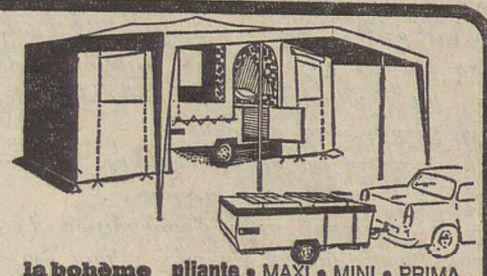
×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomiac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ԱԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8
MERCREDI
8 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·783

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.783

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1828–1923

—0—

Ա.— Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը

Նոր սահմանք 1972ին Երեւանի «Հայաստան» Հրատարակչականին կողմէ լոյս ընծայուած սուտար հատոր մը, որուն խորագիրն է՝

Հայաստանը միջազգային դիւանագիտութեան եւ սովետական արտաքին քաղաքականութեան փաստաթղթերում (1828–1923) : 810 էջ :

Հատորին սկիզբը դրուած է խմբագրութեամբ Պրոֆ· Զ· Ս· Կիրակոսեանի, իսկ երկրորդ էջին վրայ եւ վերջաւորութեան ճշդուած է այսպէս՝ ժողովածուն կազմեցին՝ Զոհ Սահակի Կիրակոսեան եւ Ռուբէն Գարեգինի Սահակեան :

Գիրքը կը բաղկանայ երեք մասերէ·

Ա· ՄԱՍ·— Հայաստանը միջազգային դիւանագիտութեան փաստաթղթերում 1828–1917 :

Այս մասը կը դրաւէ դրքին մեծագոյն բաժինը, 342 էջ : *Հայկական Հարցի սկիզբն մինչեւ 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, — այսինքն 90 տարուան պատմութիւն :*

Բ· ՄԱՍ·— Հայաստանը սովետական արտաքին քաղաքականութեան փաստաթղթերում (1917–1922) : 1917 Հոկտ· 26ի «Հաշտութեան դեկրետ»էն մինչեւ Լենինի երկտողը Մոլոտովին՝ 1922 Հոկտ· 28, «Հինգ տարուան պատմութիւն», էջ 407–530 :

Գ· ՄԱՍ·— Արեւմտաեւրոպական դիւանագիտութիւնը եւ Հայաստանը (1918–1923) : 1918 Յունիս 4ի Բաթումի դաշնագրէն մինչեւ Լօզան : էջ 531էն 764 : Նոյնպէս հինգ տարուան պատմութիւն :

Գրքի վերջաւորութեան դրուած են Յանձնարարութիւններ Անուանացանկ եւ Բովանդակութիւն :

Կազմողները երկու խօսքով կը բացատրեն թէ այս «ժողովածու»ի հրատարակութիւնը անհրաժեշտ են նկատած, որովհետեւ Հայաստանի վերաբերեալ միջազգային փաստաթուղթերու եւ պայմանագրերու հայերէն թարգմանութիւնները չկան :

Այս բացատրութիւնը բացարձակ իմաստ չունի անշուշտ, քանի որ քիչ վարը «կազմողները»ը կը յիշեն հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն այն աղբիւրները, ուսկից քաղած են իրենց փաստաթուղթերը : Այդ աղբիւրներէն մէկն է՝ հայերէն Լէօի Հայոց Հարցի վաւերագրերը, Թիֆլիս, 1915 : Նոյնպէս հայերէնով լոյս տեսած են՝ ժողովածու տիպլոմատիկական տոկումենտների : Բարեւորոգումները Հայաստանում : 1912 Նոյ· 26ից մինչեւ 1914 Մայիս 10· Թիֆլիս, 1915 : Նոյնպէս՝ 1960ին Երեւանի մէջ լոյս տեսած «Փաստաթղթերի եւ նիւթերի ժողովածու»ն :

Կազմողները չեն յիշած սակայն՝

Ա· «Հայաստանի ավտոնոմիան յեվ Անտանտա : Վավերագրեր իմպերիալիստական պատերազմի շրջանից : Աշոտ Յով – հաննիսյանի *Առաջաբանով*· Ցերեւան, 1926, 93 էջ, որ կը պարունակէ 1914 Նոյ· 17էն մինչեւ 1917 Օգոստոս 31ի վաւերագիրները եւ Յաւելուածներ :

Բ· Գաբրիէլ Լազեանի Հայաստան եւ Հայ Դատը ըստ դաշնագրերու եւ ըստ վաւերագրերու, 1942էն սկսեալ Գահիրէ,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՄՊՈՃ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԿԸ ՍԽԱԼԻՆ ՌՈՒՄԲ ՆԵՏԱԾ ԱՏԵՆ···

—0—

Ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւեր սխալմամբ ռմբակոծած են Քամպոճեան դիւղ մը, Մեքոնկի վրայ, ուր կայ նաեւ կառավարական ուժերու պահականոց մը : Զոհերու թիւը նախապէս հարիւր մեռեալ կը կարծուէր բայց վերջին լուրերը մինչեւ 200ի կը հասցնեն մեռեալներու թիւը առանց նկատի առնելու վիրաւորներու թիւը (300էն աւելի) :

Փնոմ – Փէն փոխադրուած վիրաւորներու վկայութեանց համաձայն, վնասները չատ մեծ են : Դեռ տասնեակներով դիակներ կան փլատակներու տակ, ու վերապրող մը կ'ըսէ «ականջներուս մէջ է դեռ անոնց պոռչտուքները : Կարծեցինք թէ աշխարհի վերջն էր» :

Պէտք է ըսել թէ վերջին չորսին Ամերիկացիք չաճախ «սխալած» են Քամպոճի իրենց ռմբակոծութեանց առեն :

Կ'ըսուի, իրրեւ արդարացում, թէ կառավարական ուժերու եւ ընդդիմադիր տարրերու դրացնութիւնը չատ կը դժուարացնէ ամերիկացի օդաչուներու դործը : Ուաչինկթըն կը յայտարարէ թէ Պաչտպանութեան նախարարութիւնը քննութիւն բացած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Քոմպաձի նախկին մենաշէրը Յուլճենչիօ Պաթիսթա, որ 14 տարիէ «աքսորական» չքեղ կեանք մը կ'ապրէր սպա-

Յուսաբերի ապարանէն լոյս ընծայած երեք հատորները, որոնք կը պարունակեն բազմաթիւ փաստաթուղթերու հայերէն թարգմանութիւնները : Լաղեան կը սկսի Իսրայէլ Օրիէն :

Ներկայ հատորին երկրորդ Ադաջաբաեը դրած է պատմական դիտութիւնների դոկտոր Պրոֆ· Զոհ Կիրակոսեան (էջ 5–62), որ Հայկական Դատի միջազգային դիւանագիտութեան առարկայ դառնալու թուական կը նկատէ Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը : Այս վերջինը ստորագրուեցաւ 1828 Փետրուար 10ին Ռուսիոյ ցար Նիկոլա Ա·ի եւ Պարսից Շահի ներկայացուցիչներ Իվան Պասկեւիչի եւ Աբբասկ Միրզայի միջեւ, պարսկական Թիւրքմէնչայ գիւղին մէջ, իրրեւ հետեւանք 1826 Յուլիս 29ին երկու Պետութեանց միջեւ ծագած պատերազմին, որ վերջացաւ Պարսիկ – ներու պարտութեամբ : Սոյն դաշնագրով Երեւանի խանութիւնը՝ Արաքսի այս եւ այն կողմերում եւ Նախիջեւանի խանութիւնը Պարսկաստանէն բաժնուելով միացուեցան ռուսական կայսրութեան :

Պարսկահպատակ բազմահազար Հայեր մէկ օրէն միւսը մտան ռուսական մակածին : Նիկոլա Ա. կայսրը 1827 Փետր· 2ին Թիֆլիսի առաջնորդ Ներսէս Աշտարակեցիին ուղղուած հրովարտակով իր «կայսերական երախտադիտութիւն»ը կը յայտնէր Հայերու « դովանքի ընթացք »ին համար : Այդ պատերազմին կովկասի մեր հայ եղբայրները կամաւոր արձանագրուած ռուսական բանակին, Աչտարակեցիի առաջնորդութեամբ մեծապէս օժանդակած էին Երմոլովի եւ Պասկեւիչի դինուորներու յաղթանակներուն :

Թիւրքմէնչայի դաշնագրով է, որ «հիմք դրուեց Ռուսահայաստանին, որն այդուհետեւ դարձաւ հայ ժողովրդի քաղաքական ձգտումների կորիզը», կը գրէ Կիրակոսեան, որ կ'աւելցնէ թէ «150 տարուայ պատմութեան բարձունքից է՛լ աւելի բիւրեղացած, է՛լ աւելի յստակ է երեւում այդ ակտի մեծագոյն նշանակութիւնը մեր ժողովրդի պատմական ճակատագրում» :

Ըսել կ'ուզէ թէ 1828ին ստեղծուած Ռուսահայաստանն է, որ այսօր դարձած է «Հայութեան հայրենիքը» :

Հայերու պաշտամունքը «խաչապաշտ քեռի»ին հանդէպ 150 տարիէն աւելի հին է : Պէտք է երթալ մինչեւ Յակոբ Դ· Զուղայեցի, էջմիածնի կաթողիկոս 1655էն 1680, մինչեւ Մեծն Պետրոս (1672–1725) և եկատերինա Բ· կայսրուհին (1729–96), Իշխան Պոտեմկին եւ Յովսէփ արքեպիսկոպոս Արղութեանց, որոնց ներշնչած յոյսերն ու պատճառած յուսախաբութիւնները պիտի մնան անմոռանալի Հայոց պատմութեան մէջ :

Հակառակ բոլոր հիասթափութեանց եւ, իրրեւ « ռուսապաշտ » մեր ենթարկուած այնքան անլուր հալածանքներուն ու ջարդերուն, տակաւին կառչած կը մնանք հիւսիսի մեր հարեւանին, անկէ սպասելով Հայութեան վերջնական փրկութիւնը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

նահանջ տիեզերուն վրայ, մեռաւ առջի օր 73 տարեկանին : Հաւանայէն քչուած Փիտէլ Քասթրոյի կողմէ, ոչ մէկ հաւանականութիւն կար, որ նման փերոնի կրկին ձեռք առնէր երկրին իշխանութիւնը :

ԹԱՆԻՍ ՊԱՂԱՇՈՎԱ ու քանի մը օր ետք՝ Անտրէ Պրիւնօ, ֆրանսական բեմի երկու մեծ դերասաններ, մեռան առջի օր : Պրիւնօ 93 տարեկան էր եւ նշանաւոր դարձած էր մանաւանդ Սիրանոյի դերին մէջ եւ չիսուն տարի խաղացած Քոմետի Ֆրանսէզի բեմին վրայ : Պալաշովա, որու համար Ժան–Լուի Պառօ կ'ըսէ «ամբողջ երիտասարդութիւն է», ծնած էր 1902 Ս· Պետերբուրգ եւ վեց տարեկանին արդէն Զեխով կը խաղար :

ՆԻԿՈՍԻԱՑԻՆ հասած լուրերու համաձայն, Յունաստանի կառավարութիւնը միտք ունի իր զօրքը քաշելու կղզիէն, որպէսզի չսաիպուի միջամտելու Ղբիվասի դէմ : Արդարեւ, Մակարիոս Արք· Աթէնքի կառավարութեան դէմած էր որպէսզի վերջ դնէ Զօր· Ղբիվասի դործունէութեան կիպրոսի մէջ :

Աթէնքի օդակայանին եղեռնափորձէն ետք, Յոյները որոշեցին յունական դատարանի առջեւ քաշել պաղեստինցի երկու ահաբեկիչները, որոնք պիտի դատուին դիտակցօրէն կատարուած մարդասպանութեան յանցանքով : Պաղեստինեան կազմակերպութիւնները բնաւ տէր չեն ըլլար այս ահաբեկումին եւ նոյնիսկ բազմաթիւ Պաղեստինցիներ համոզուած են որ ճափոնական Ձըմպօ Ձէքի եւ Աթէնքի արարքները իսրայէլեան դաղտնի դործակալութեանց դործն է :

ՀԻՐՈՇԻՄԱՑԻ քաղաքապետը նախապահած է հիւլէական ռումբին պայթումին 28րդ տարեդարձի հանդիսութեանց : Քանի մը վայրկեանի մէջ, ամերիկեան ռումբէն մեռած էին 120 հազար հոդի եւ 80 հազար հոդի վիրաւորուած : Բայց մինչեւ այսօր հիւանդանոցին մէջ, մարդիկ կը մեռնին անհուն տառապանքներէ եւք :

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 31, Օգոստոս 1–2)

Մ· ՍԱՐԵԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Թարթուփ մէջ բացուած է Մարտիրոս Սարեանի ջրանկարներու աշխատանքներու ու դծանկարներու ցուցահանդէսը, որ մինչ այդ մեծ ընդունելութեան արժանացած էր Էսթոնիոյ մայրաքաղաք՝ Թալլինի մէջ : Երեւանի Մ· Սարեան թանգարանէն Էսթոնիա բերուած են վարպետին զանազան չրջաններու ստեղծագործութիւնները, չուրջ 200 կտոր :

×

ԼԵԹՈՆՆԵՐԸ ՍԵՒԱԿ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՆԵՆ

Հայաստան դանուող Ռիկայի Լենինեան կոմերիմոլութեան պատանի հանդիսատեսի թատրոնի խումբ մը դերասաններ Հայերուն ներկայացուցած են Պարոյր Սեւակի «Եւ այր մի Մաչտոց անուն» թատերդութիւնը : Այս ներկայացումը մեծ անակնկալ մը եղած է արուեստասէրներու համար :

Ըմբռնելի հայերէնով եւ մեծ արուեստով ներկայացուած այս թատերդութիւնը դնահատանքի արժանացած է :

×

ՆՈՐ ԾԱՌԵՐ ԿԸ ԲԵՐՈՒԻՆ ԴՈՒՐՍԷՆ

Հայաստանի անտառներուն մէջ կարելի է հանդիպիլ Ղրիմի սոճիին, Վիրժինիի գեհիներու (նոճիներու չարքին պատկանող թուփ), ինչպէս նաեւ այլ ծառերու Քանատայէն եւ այլ վայրերէ :

×

ԴԱՐԵՐՈՒ ԽՈՐՔԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հաստատութիւնը կը զբաղի հայ ժողովուրդի նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի զարաւոր ժառանգութեան յայտնաբերման եւ ուսումնասիրական հարցերով :

Վերջին տարիներուն աշխատած են Լճաշէնի, Կարմիր Բլուրի, Մեծամօրի, Այգեվանի, Արենբերդի, Գառնիի, Հին Ամաւիրի, Նոր Ամաւիրի, Արտաչատի, Դուինի եւայլն վայրերը :

×

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՏԵԿԸ»

Ամէն տարի մօտ 1800 երախաներ կը հանգստանան Կիրովականի «Հայկական Արտեկ» ճամբարին մէջ : Վանաձորի պետաեսիլ կիրճի մէջ գտնուող ճամբարի համբաւը տարածուած է Հայաստանի զանազան կողմերը :

×

ՓՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան հիւրասիրուած են Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան խումբ մը դեկավարներ, ինչպէս Ազգ· ժողովի երեսփոխան Անրի Ֆեզպէն, Սրբիէժ նահանգի կուսակցական քարտուղար՝ Ժիլպէր Սեկալա եւ Քանթալի կուսակցական պատասխանատու Մօրիս Քոռնէյէր :

Հիւրերը այցելած են Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ ծանօթացած են երկրին նուաճումներով :

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԲԱՅՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ

(1918 ՕԳՈՍՏՈՍ 1)

—o—

Յիսունըհինգ տարի առաջ 1918, Օգոստոս 1ին, Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ Խորհրդարանի բացումը տեղի կ'ունենար Երեւանի մէջ, նախագահութեամբ Խորհրդարանի աւագ անդամ Աւետիք Սահակեանի (Հայր Աբրահամ)։

Յունիս 22–23ի, յաջորդական երեք օրերու ընթացքին կատարուած պատգամաւորական ընտրութիւնները տուած էին հետեւեալ արդիւնքը.

Հ. Յ. Դաշնակցութիւն 72 պատգամաւոր,

Սոց.–յեղափոխականներ 4 պատգամաւոր,

Թուրքեր՝ 3 պատգամաւոր,

Անկուսակցական գիւղացիական միութիւնը 1 պատգամաւոր։

Խորհրդարանական ընտրութիւններուն մասնակցած էին Քիւրտերն ու Ասորի – ները (առաջինները 2 եւ երկրորդներ 3 թեկնածուներով), սակայն ոչ մէկ պատգամաւոր կրցած էին ապահովել։ Իսկ Հայ Ժողովրդական կուսակցութիւնը թէեւ 65 թեկնածուներու ցանկով մը ընտրական պայքարի դաշտ էր իջած՝ սակայն ընտրութիւններէն երկու օր առաջ (Յունիս 20) ձեռնթափ եղած ու պայքար յայտարարած էր ընտրութեանց դէմ (*)։

×

Ութսուն հոգիէ բաղկացած անդրանիկ Խորհրդարանի բացումը կատարելով՝ Աւետիք Սահակեան կ'ըսէր մասնաւորապար.

— «Քաղաքացինե՛ր, Մի յուսեցէք Հայաստանի ներկայացուցիչնե՛ր,

«Ուղիղ մէկ տարի առաջ, Օգոստոս 1ին, մեր երկիրը չրջապատուած էր տաճկական զօրքերի երկաթէ օղակով. թշնամու սուրը կախուած էր մեր գլխին. մեր հայրենիքը դարձել էր բանտ։ Ես, որպէս նախագահ ղեկավարդին Ազգ. Խորհրդի, առաջին նիստին, անխախտ հաւատով եւ խորը համոզմունքով յայտարարեցի որ մեր Հանրապետութեան նեղ հորիզոնը — որի սահմանները խեղդում էին նրան — պէտք է ընդարձակուի, մեր հերոս ու մարտիրոս ժողովուրդը պէտք է լինի տէրը իր վայրկեան ու դուրգուրացեալ հայրենիքի (ծափեր)։

«Այսօր երջանիկ եմ վկայելու որ իմ դուշակութիւնը ոչ միայն արդէն կատարուած փաստ եւ իրականութիւն է դարձել, այլեւ մեր ժողովրդի կամքը սրբացան։ Հայութեան երկու կէսերը միացել են եւ յայտարարել մի պետութիւն. միացեալ, անկախ եւ ազատ Հայաստան՝ որի պաշտպանութեան համար մենք երդուել ենք զոհել մեր կեանքը, կռուել մինչեւ վերջին չունչ (ծափեր)։ Մենք հպարտանում ենք մեր նորածին Պետութեամբ։ Նա թոյլ է, հեռու է կատարեալ լինելուց բայց միացնում է իր ամբողջ հոմամասը։

«Ժողովուրդը սիրում է իր երիտասարդ Հանրապետութիւնը։ Նրա մէջ արմատացել է անկախութեան զաղափարը։ Նա երբեք չի բաժանուում նրանից եւ երբեք չի դիմի։ Ձիշդ է, մեր առջեւ, Տաճկահայաստանի փակ դռների եւս, մեր թշնամին չարունակում է կատարել իր մութ գործերը եւ ինորիշներ է սերմանում այս կողմը. բայց ես չեմ կասկածում, որ մենք կը ճեղքենք այդ դուռը մեր մեծ դաշնակիցների հետ միասին, կը տիրենք մեր երկրին՝ որ ցօղուած է անհամար մարտիրոսների եւ հերոսների արիւնով։

«... Երջանիկ եւ ոգեւորուած եմ ողջունելով մեր առաջին ընտրուած Խորհրդարանը, այս պատմական վայրկեանին»։

×

Խորհրդարանի երրորդ եւ չորրորդ նիստերուն մէջ ընտրուած առաջին կառավարութեան կազմը եղաւ հետեւեալը.

Վարչապետ՝ Ա. Խատիսեան, Ներքին Գործերու եւ Արդարադատութեան նախարար՝ Ա. Գիւլխանդանեան, Պարէնաւորումի եւ Երկրագործական նախարար՝ Ս. Արարատեան, Աշխատանքի եւ Ինամատուութեան՝ Ս. Սահակեան, Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի՝ Ն. Ադբալեան, Ձինուորական՝ Զօր. Ֆ. Ախրատեան։

Մ. Թ.

(*) Պօղոս Նուպարի նախագահութեան տակ գտնուող Ազգ. Պատուիրակութիւնը Փարիզի մէջ բանակցութիւններ կ'ունենար թէև Ահարոնեանի նախագահութեան տակ գտնուող Հ. Հ. Պատուիրակութեան հետ, սակայն խօսակցութիւնները դրական արդիւնքի չէին յանգեր։ Գլխաւոր պատճառներէն մին ա՛յն, որ Պօղոս Նուպար կը պահանջէր վարչապետութիւնը (առանց սակայն Երեւան գալու...) մինչ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը պայման կը նկատէր վարչապետին Հայաստանաբնակ ըլլալը։

Մ. Թ.

ՄԵՂՐԵՐԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առուէն կուգամ ըսաւ։ Ես ալ ճրագ չվառեցի, չխօսայ, չնոտայ, քունկլուխ էի, որ տեսնէի ո՞վ ըլլալը, մեղրերս առաւ ու փախաւ։ Ո՞վ ըրաւ կ'ըսես։ Ես կ'ըսեմ մեր գեղին տղոցմէն էր։ Մեր չունեցողներէն։ Գիտէր իմ քունս ծանր ըլլալը։ Սահակին առուն ըլլալը։ Ա՛ս խաղը խաղցաւ գլխուս։

Դաւիթ կը հառաչէ Ագա Ամուին խօսքերը։

— Մեր չունեցողներէն է, հարիւրին հարիւր։ Անոնցմէ զատ ով կը գիտնայ Սահակը դեռը ըլլալը, առուն բանալը, քու ալ քունդ ծանր ըլլալը։ Հայթայինը Գէորգն է ես կ'ըսեմ։ Կոյենց Գէորգը։ Շերպերենց Մըքայէլը։ Վերիվեղցի Բաբիկանց Գառնիկը, Արխանենց կարապետը, եա Արխանենց Սարգիսը։ Սահակին խօսիլը ամէնէն աղուոր ան կը նմանցնէ։ Ատոնցմէ պիտի ըլլան։ Հէմ մէկ հոգիի գործ չէ, երկու հոգի ըրած են։

Դաւիթ կը լռէ, յետոյ կը չարունակէ.

— Այսօր անոնցմէ մէկն ալ եղիակ չեկաւ, ես չտեսայ։ Եկան ալ նը ինձմէ ալ պահուեցան որ չգիտնամ։ Անոնք ի՞նչ մօրերնուն մանածը ծախած են։ Պահիկին մեղր բերելը տեսան, պահուեցան սպասեցին որ պիչեր ըլլայ։ Գիտեն որ դուն կը պառկիս Սահակը դեռը առու կը բանայ։ Իրենք գիրենք Սահակ ըրին, Սահակին պէս խօսեցան հեռու, մեղրերդ փախցուցին։

Ագա Ամուն.

— Ձիշդ ալ քու ըսածդ է։ Ես ալ իմ բնաւորութեան, քունիս ծանրութեանը չեմ հաւնիր, ըսը ի՞նչ պիտի ընես, ձեռքս չէ։ Ու աս տպիտութիւնը ինծի ըրին։ Հիմա աս պիչեր հանդը ո՞վ կայ։ Անոնց հարցնէիր, այսօր ո՞վ եկաւ, ո՞վ գնաց։

Դաւիթ՝

— Հարցնելը կը հարցնեմ։ Կը հասկըննամ։ Ես կ'ըսեմ անոնց ալ չեն երեւցած։ Անոնցմէ ալ պահուըտած են։ Այս գիչեր հանդը պառկող Այլայենց Մաման կայ, Մելիքենց Շմաւոն պապան կայ, Զաքթիա Նչանին կնիկը կայ, Կանճենք կան, Տէր Ովհէսենց Կամբղին կայ, Զիմաոցի Սվալըին աղջիկը կայ։

Ագա Ամուն.

— Իմ միտքս մեր տանը համար լիր մը մեղր առնել էր։ Ան ալ Տէրը կամենայ նը Սահակը Սուրբ Ակօրին պիտի կարդենք։ Հարսնիք ունինք, աղջկան կողմի խնամիները կիրակի որ գան, անոնց ճաշի պիտի հանենք։ Պահիկը դու ըրաւ։ Երկու լիր էր, տասներկու օխան ալ առնել տուաւ։ Ա՛ռ գնչու ըսաւ։ Ամէն տատանկ տանկ մեղրը չի հանդիպիր։ Սա մեղրին գոյնը նայէ, տասնկ մեղրը ո՞ւր տեսեր ես դուն, պատկերդ կ'երեւայ մէջը։ Նայէ խորիսխները ի՞նչ ծանր են, ամէն մէկը մէկ մէկ օխա կուգան ըսաւ։ Նայէ մէկ հատ պարապ բջիջ մը կա՞յ, ցուցուր ինծի։ Իմ մեղրերս ուրիչ մեղրերու պէս կէսը լեցուն կէսը պարապ բջիջներով չեն, հովուն տաս, հովը կը տանի, անոնց պէս թեթեւ չեն ըսաւ։ Ես սա մեղրերը Ակը տանիմ, ազանները գլխուս կը թափին, ան կ'ուզէ, ան կ'ուզէ ըսաւ։ Դուն դրացի ես, գնչու ես իրարու երես կը նայինք, թող քեզի խըսմէթ ըլլայ ըսաւ։ Ես ալ տասներկու օխան ալ առի։ Երկու հատ կաթի կթոցներ ունէի ջրացքը, մէկ լիրը մէկին, մէկ լիրն ալ մէկալին մէջ չարեցի։ Խորիսխները իրարու փակեր էին։ Ինչքան ալ ծանր էին։ Դժուարաւ իրարմէ կը զատէի, կը վերցնէի իմիններուս վրայ կը դնէի։ Իրաւ ալ մէկ հատ պարապ բջիջ չկայ։ Մեղրերը մէկզը լոյսերու պէս կը վառէին։ Ամէն խորիսխը վերցնելուս տասը մատներս մեղրերը կը վազէին կթոցներուն մէջ։ Թուքով կը լեցուէր բերանս։ Ամէն անգամուն մատներս կը լիզէի։ Ներսս այրեց, ալ չկրցայ լզել։

Լեռը տեւը պայող պիւղացիները չորիններով, էչերով կ'անցնին ձորէն։ Ջորեւորները ջորիները հեծած, իշուորները էչերուն ետեւէն քալելով։ Ակնոյ հարենը կը կանչեն։ Ակնցի կիներուն իրենց զաներուն պանդուխտ սիրոյ, կարօտի, հայրենասիրութեան ձիլ երկար երգերը։

Ա՛ս պիչեր ասոնցերը քիչ են։ Շիչն ու կչիռքը Զուատեղ Ադրիւրի բարտիներուն վրայ եկեր են Մըղայ լեռներուն վրայ սարսափի զոյն ցանուած ասոնցերուն մէջ յանկարծ ոսկեգոյն ասոզ մը կը փայլի։ Քեւրան Ղասոն է։ Ըսել է երկու ժամ կայ Լուսուն Աստղին, իսկ առաւ ըլլալու չորս ժամ։

Ագա Ամուն.

— Լիրը քեզի համար քանի գուրուչ կ'ըլլայ ըսաւ Պահիկը։ Երկու լիրին երկու մէճիտիէ, քառասուն գուրուչ տուի։ Կաթի կթոցներն ալ նոր նոր, ինչ աղուոր, ինչ խորունկ էին։ Պանտրացի Ճնոյին մուղիս ալիւրէն կոց մը արլիւրի առի։ Երկու մէճիտիէն ալ դնաց, կթոցներս ալ, մեղրերս ալ։

Դաւիթ՝

— Կթոցներդ ի՞նչ պիտի ընեն։ Վաղը կը բերեն, կը նետեն ջաղացքիդ դուռը։ Մեղրերդ ու երկու մէճիտիէդ դնաց։

Ագա Ամուն.

— Հոս կնանք ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Գետին ջուրերուն քով։ Հայտի երթանք։ Բաժնուեցան Դաւիթէն։ Հայր ու տղայ ջաղացք գացին։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(*) Տեւը կաղնիներու ոստերը, մատղաշ ճիւղերն են։ Գիւղացիները ամէն աշուն շաբաթներով կը կրեն, կը դիզեն, ձմեռը ոչխարին կերցնելու համար։ Մեծ ախորժով կ'ուտեն կը սեպհին տերեւներով։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁԱՓՈՆԻ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՄԻ ՄԻՋԵՒ

Էէրալտ Թրիպիւն կը գրէ.—

Ձափոն կառավարութիւնը սակարկութեան մտած է Ամերիկայի հետ եւ բարձրն կը ճառէ, առաւելագոյն արտածումը պահանջելով եւ միւս կողմէ ներա-

(79 – շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Այդ մէջօգին երիտասարդ սիրուն կին մը երեւան եկաւ. տանտիրուհին էր, Մարիան. հետաքրքրուեցաւ ու սպասուհին բացատրութիւն մը ուղեց. խեղճ կինը կը խնդար տակաւին երեւի յամառութեանս վրայ։

Մարիա, վերէն վար չափեց զիս, լուրջ ու տխուր աչքերով։ Ցետոյ ով ըլլալս հարցուց. կը չարունակէի անտեղեակ ձեւանալ. բայց կատր–փսոր խաւերէնովս հասկցուցի թէ յոյն ուսանող եմ, թէ ծնողք չունիմ եւ Հոմմ եկած եմ գիւղատնտեսական վարժարան մտնելու։

Գոց արտասանողի պէս նոյն բաները կը կրկնէի ու կրկնէի. Մարիային դէմքը բացուեցաւ մէկէն. երեւի կը զուարճանար նոր միամտութեանս վրայ. կը նայէր ինծի, կարծես կը զննէր դէմքս եւ զարմանալի է, յանկարծ ընդունեցաւ զիս. խորհած ըլլալու էր որ ի վերջոյ օտարական եմ, նոր լեզու կ'ելլեմ եւ չափազանց միամիտ ու անտեղեակ քանի որ հակառակ կին վարձակալ ուղելուն, ես համարձակած էի ներկայանալ եւ անպատեհութիւն չէի տեսած պարզուկ մը ուղել սենեակ մը։ Դերիս մէջն էի եւ բախտս կը փորձէի ու բախտս անդամ մը եւս կը ժպտէր ինծի։

Բռնեց ձեռքս եւ տարաւ սենեակը ցոյց տալու. փառաւորապէս կահաւորուած չքեղ սենեակ մը, առաջնակարգ պանդոկի մը սենեակներէն չատ աւելի ճաշակաւոր զարդարուած։ Սենեակը ցոյց տալով մէկտեղ, զարմացած էր հիացումիս վրայ եւ կը զուարճանար։ Ցետոյ մատներովը բացատրեց թէ ամսականը քանի լիրէթ է. ներքնապէս զարմացած էի. չատ աժան. անմիջապէս դրամը հանեցի ու վճարեցի։ Մարիա խնդալով դրամը առաւ ու դրան մէջ կանդնած եւ մեղ դիտող սպասուհին նշան մը ըրաւ։ Այս վերջինը մօտեցաւ. Մարիա, դրամը անոր դոզ – նոցին դրպանը դրաւ եւ երկուքը միասին խնդացին։

— Կրնա՞մ այս գիչեր գալ, հարցուցի։

— Որեւէ առեն որ փափաքիք, ըսաւ Մարիա ու սենեակէս դուրս ելաւ։

Սպասուհին ձեռքով–ոտքով ինծի կը բացատրէր, որ երթամ անմիջապէս պատրաստակներս բերեմ։ Եթէ դիտնար թէ իմ միակ զվխաւոր դոյքս ատրճանակիս փամփուշտներուն պահեստն է, հաւանաբար այդքան փութկոտութիւն ցոյց չտար եւ սիրալիր չըլլար։

Ահա այս պայմաններու տակ վարձած էի սենեակս ու ծանօթացած Մարիային, որուն հետ մտերիմ պիտի դառնայի։ Բնակավայրս գաղտնի պահեցի եւ ոչ ոքի ըսի, նոյնիսկ Մ.ին։

Երկար թարթիչներով սեւաչուի այրին օրէ օր կը կերպարանափոխուէր։ Սեւ հագուստները նետեց եւ կամաց կամաց նախ կապոյտի եւ ապա բաց գոյներու հետ հաշտուեցաւ։ Սենեակիս սեւ վարագոյրները ալ փոխեց եւ նոյնիսկ ամուսնոյն նկարն ալ ուրիչ տեղ փոխադրեց եւ զարդուեսուհական քանի մը սիրուն նկարներ դետեղեց։ Առաջ չատ լուրջ էր, երբեմն խոժոռ։ Օրէ օր բացուեցաւ ու պայծառացաւ, տրտմութիւնը փարատեցաւ եւ աչքերը պղտոր ու զուարթ փայլ մը առին։ Մարիան սկսած էր խնդալ, ծիծաղիլ կատակներուս վրայ, եւ նոյնիսկ չաղակրատել։

Մարիային հետ երկար պատմներ կ'ընէինք. Հոմմի մօտիկ գեղեցիկ Վիլլա մը ունէր. ամուսինէն ժառանգ մնացած. յաճախ հոն կ'երթար ու մէկ երկու օրով կը մնար։ Կ'ընկերանայի երբեմն, բայց գիչերը կը վերադառնայի Հոմմ, ուր «գործ» ունէի։ Մարիան տարօրինակ կը գտնէր այդ գործս, եւ զրաղումներովս կը հետաքրքրուէր։ Ձեռնարկած էր ինծի խտացերէն սորվեցնելու աշխատանքին եւ կ'ուզէր որ չուտ սորվիմ։ Լեզուի դիւրութիւն ունիմ եւ բաւական առաջացած էի. բայց որովհետեւ առաջին օրէն անտեղեակ ձեւացած էի, Մարիան կը հիանար հակայագայլ յառաջդիմութեանս վրայ, կարծելով թէ ինչ որ սորված եմ, արդիւնքն է իր մանկավարժական մեթոտներուն։

Մարիայի խաղաղ ու բարի ընկերակցութիւնը հետզհետէ փարատեց գլխուս ցաւերս եւ օրուան ծանր յոգնութիւնները։ Ալպանոյի ծանր ժամերուն տառապանքս ու մտատանջութիւնս նոյնպէս։ Մեղմ ձայնով յանդիմանութիւններ կ'ընէր, թէ վերջերս մանաւանդ մոռցած եմ դասերս, թէ կանոնաւոր կեանք չեմ վարեր եւ թէ ուսանողի մը համար լաւ բան չէ գիչերները այդքան ուշ մնալ դուրսը, եւայլն, եւայլն։ Ձայնին մէջ զորով կար։

ՀԵՂԿ ԳԱՂՓԱՐԻՆ

ԲՈՒՐԻՆ ՄԱՍՆ

Ա.

— Դո՞ւք եք, պրեմիո։

— Ես եմ, տիկին Լիզոն։ Ես եմ…

Ծ՚ԿՆ ՀԱՅՐ Լիւսի՛ Հասար ձայնը տանող մարդիկ ամբողջ ուժով ինչ-որ բան էին գոռում։ Ես ոչինչ չհասկացա։ Ես միայն տեսա, որ Լիզոն ինչ-որ մեկի հետ ուրախությամբ ողջունվեց։ Հետո նա ինձ ներկայացրեց։

— Պրեմիո, ես ձեզ շատ լավ գիտեմ։ Ես ձեր ամբողջ կյանքը գիտեմ։ Ես ձեր ամբողջ կյանքը գիտեմ։ Ես ձեր ամբողջ կյանքը

Այրի Տիկին Լուսին Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Վարդանեան եւ զաւակները, Օր· Անահիտ Վարդանեան, Օր· Սոնիա Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Անոյշ Եղիշէեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, աներ–ձագին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(քնիկ Սասունցի, Ահարոնի գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Օգոստ· 8, ժամը 13·45ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Մելքոնեան, Տիկին Լուսաբեր Մելքոնեան, Պ· Պ· Յարութիւն եւ Կարպիս Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Թումաեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Ժան Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ռամելեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ· 3ին, 84 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Օգոստ· 9) ժամը 16ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ·— Օր· Մարգրիտ Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Մարգարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զարուհի Կըկըղեան, Պ· Սուրէն Խաչատուրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց մօր, մեծ–մօր եւ քրոջ՝

ԱՃԻԻ ՏԻԿԻՆ ՄԵՆՏՈՒՀԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ։

×

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէսինէն Պ· Բենիամին Եղիկեան 100 Ֆր· կը նուիրէ Կապ· Խաչի օգափոխութեան կայանին (ատանալ «Ցառաջ»էն) իսկ ողբացեալին զաւակները 100 Ֆր· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի իրենց մօր յիշատակին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր·
Առաքման ծախքով
17 Ֆր·
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շաբթ քշաբթի, Օգոստ· 15, Հեռատեսիլի Ա· կայանէն, ժամը 10էն 10·30՝

ԿՈՉՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՕՏ

Կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աբեղայ (Առնուվիլ), հայր Յարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ եւ Աւետիս Քիւրքճեան ծնած Եոզկաթ (Թուրքիա) 1915 տարագրուած Թենէն յետոյ, 1938–39 թուականին եւզած են Պոլիս, որբանոցը։ Որբանոցի տեղափոխութենէն ի վեր լուր չկայ։ Փընտռողն է իրենց քոյրը՝ Տիկին Անոյշ Զաքիկեան, ծնեալ Քիւրքճեան։ Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին—

Mme Zadikian Anouche
26, Impasse Trollat
Chemin de St. Marguerite
Marseille (9e)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ԱԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT) — Téléphone : 76-01-76

Շաբթ քշաբթի, Օգոստ· 15 ամբողջ օրը
Կէսօրին՝ խաղողօրհնէք
Ժամը 16ին հանդիսութիւն

Բացման խօսք·— ԱՆՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
— կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Փակման խօսք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ր.Ք· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին բանակողներուն կողմէ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 12, Տօն է վերափոխման Ս· Աստուածածնի։ Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.Ր.Ք· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող· Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, Ցիշատակ մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն հանգուցեալներուն։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 12ին, Կիրակի օր, Ս· Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·30ին, պատարագ 11ին։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Օգոստոս 12ին Կիրակի օր, իսկ Օգոստոս 15ին, Շաբթ քշաբթի առաւօտ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 10ին, ի յիշատակ Բ· պատերազմի ամբարտաւթեան Վալանսի հայ զոհերուն։

×

ՏԷՍԻՆ — Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ, Օգոստոս 12, կիրակի առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի բազում աղքատկիցներու յիշատակին։ Ինչպէս նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մեծարգոյ ժողովուրդին թէ Ս· Աստուածածնի վերափոխման տօնը կը կատարուի Ս· Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կիրակի, Օգոստ· 12։ Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Սկիզբ· ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9·40, քարոզ 11, խաղողօրհնէք 11·40։

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Լասիոթայի կեդր· Թաղին մէջ դնուած սրահ մը վերածուեցաւ կարճ ժամանակաշրջանի մէջ մատուռի՝ Ս· Կարապետ անունով, ուր կը կատարուի, վերափոխման տօնը Օգոստ· 15, Շաբթ քշաբթի։

Պատարագը կը մատուցանէ, մատուռին օծումը կ'ընէ եւ խաղողօրհնէքը կը կատարէ ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.Ր.Ք· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Կրօնական արարողութեանց աւարտին տեղի կ'ունենայ հայկերոյթ, Լասիոթայի Սէն–Ժան Թաղի ծուխահայեաց փիճկ հայկական ճաշարանին մէջ, ի պատիւ սրբազան հայրերու եւ հոգեւոր ու աշխարհական ներկայացուցիչներու։

Բոլոր Հայերը սիրով կը հրաւիրուին այդ հոգեւոր հանդիսութեանց եւ խնջոյքին։ Սկիզբ ժամերգ· 8, պատարագ 10, օծում եւ քարոզ 10·30էն 12, խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 12էն 12·45։

ԼԻՈՆ Ս· ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ Աղթ· Մխիթեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Օգոստ· 12 Կիրակի, Ս· Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնութիւն։

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ գրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Աւընիւ Պուրկէն, Իսի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճ – նախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս· Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՑԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

ԳԻՆ 2600 Ֆրանք

Երթի ընթացքին մէկ դիչեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով։ Բազմաթիւ չրջապտոյտներ։

Արձանագրութեանց համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ· Ուլնեեանի, ամէն Երկուշաբթի, Շաբթ քշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եառ ժամը 15էն 18։

MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ·Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց· Պօյաճեանի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8
JEUDI
9 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·784

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.784

ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1828–1923

—0—

Բ.— Ադրիանապոլսոյ դաշնագրէն մինչեւ Խրիմի պատերազմը

Մինչ Պարսիկներու ախրապետութենէն ձերբազատած Հայերը Ռուսահայաստանի մէջ անհամեմատ խաղաղ պայմաններու մէջ ապրելան ու զոյատեւելին, տարբեր ընթացք ունեցաւ օսմանեան կայսրու – թեան ենթակայ Արեւմտահայութեան պատմական ճակատագիրը :

Այս մասին ձոն կիրակոսեան կ'արձա – նագրէ «մխայն մի ճշմարտութիւն» : Ժ· դարու սկիզբը Արեւմտեան Հայաստանի իրենց պապենական հողերուն վրայ կ'ապրէին, կ'ըսէ, աւելի քան երեք միլիոն Հայեր : Եթէ նուազագոյն «նորմա»ներով հաշուենք ժողովուրդներու բնական աճը, այժմ պէտք է լինէր ··· : «Բայց Թուրքիոյ այսօր կայ 150 հազար Հայու – թիւն» :

Աւտր կէտն ալ չկայ դժբախտաբար :

Մեր ողբացեալ բարեկամը՝ Աւտուա – ծատուր Վաչեանց՝ աւելի քան 30 միլիոնի կը հասցնէր Հայութեան ազը, եթէ թըր – քական ցեղասպանութեան զոհ դացած չըլլայինք Ապտիւլ Համիտէն սկսեալ :

Ժթ· դարու առաջին տասնամեակներ – րուն Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ Օսմ· կայսրութեան եւ եւրոպական Պե – տութեանց միջեւ կնքուած «դիւանագի – տական ակտերում Հայաստանը միջազ – գային իրաւունքի սուբյեկտ չէր, այլ մեծ տէրութիւնների ռազմական բախումների, դիւանագիտական մրցապայքարի օր – յեկտ», կը տրամաբանէ Կիրակոսեան : Միթէ ա՛յն է, որ օտար Պետութիւնները պարզապէս իրենց նիւթական ու քաղա – քական չահերուն զոհ կը գարձնէին Հայութիւնն ու Հայկական Դաւը :

Թիւրքմէնչայի ռուսեւպարսիկ հաշտու – թենէն հազիւ չորս տարի անցած, 1828 Յունիս 14ին պայթեցաւ ռուսեւթուրք պատերազմը : Երեւանի կոմս Զօր· Պաս – կեւիչի բանակները հարուածային յաղ – թանակներով դրաւեցին Ախլցխան, Ա – խալքալաքը, Արտահանը, Պայազիտը, Տիատինը, Թօփրաքքալէն, Էրզրումը, Ինուսը, Բաբերդը, Կիմիւշխանէն, Հա – սանքալէն, եւայլն :

Ինչպէս կը պատահի յաճախ, պատե – րազմը չահողները լիովին չեն վայելեր իրենց յաղթանակի պտուղը : 1829 Սեպ – տեմբեր 2ին Ադրիանուպոլսոյ մէջ ստո – րագրուեցաւ ռուսեւթուրք հաշտութեան դաշնագիրը : Անգլիոյ ճնշումով Ռուսիա Թուրքերուն վերադարձուց Կարսը, Էր – զրումը, Պայազիտը, եւայլն :

1820ական թուականներուն Յոյները ազատագրական պայքար կը մղէին օս – մանեան բռնակալութեան դէմ : «Սրբազան դաշինք»ի Պետութիւնները 1822ին խոր – հրդաժողով գումարելով վերոնայի (Ի – տալիա) մէջ, զրաղեցան Պալքաններու ոչ–թուրք ազգերու վիճակով : Այնտեղ է, որ առաջին անգամ Արեւելեան Հարց բա – ցատրութիւնը մտաւ միջազգային դիւա – նագիտութեան բառարանին մէջ :

Արեւելեան Հարցի առաջին չրջանը կ'ընդգրկէ յունական ապստամբութենէն մինչեւ Խրիմի պատերազմը (1853–1856) պատահած դէպքերը

Այդ չրջանի ամէնէն կարեւոր դէպքը հեռաւեալն է անկասկած :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Լիփ

ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Միջնորդ – տնօրէնը Պրազնոսի մէջ զա – նազան տեսակցութիւններ ունեցաւ Լիփի անձնակազմին հետ եւ Հինգշաբթի օր Փարիզի մէջ պիտի տեսնուի ճարտարար – ուեստի զարգացման նախարարին՝ Շար – պոնթլի հետ : Պէտք է ըսել միջնորդը, Անրի Ժիսօ խանդավառ ընդունելութեան մը չարժանացաւ : Հաւաքուած զործա – տան մէկ սրահին մէջ, բոլոքները կը բարձրանային ամէն կողմէ երբ Ժիսօ կը փորձէր լեզու դտնել բանուորներուն հետ :

Ժորժ Սեկի, Աչխատանքի Ընդհ· Հա – մադաչնակցութեան (Սէ· Ժէ· Թէ·) ընդ – հանուր քարտուղարը նամակ մը ղրկած է Ժիսոյի, ուր կը թուէ այն պայմանները որոնք անհրաժեչտ են լուծելու համար տագնապը : Ոչ մէկ պաչտօնապրկում պէտք է ըլլայ եւ զործատունն ալ պէտք չէ բաժան–բաժան ըլլայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆիՔՍընի եռք այս անդամ փոխ–Նա – խագահ Անեուն է որ զայթակղութեան դուռ կը բանայ : Թղթածրարներ երեւան հանուած են, որոնք կը վկայեն թէ Ա – նեու իր ազդեցութիւնը զործած է չատ մը ձեռնարկներու մէջ, մանաւանդ 1967–1968ին, Հանրային Գանձին ծախքերու վերաբերեալ : Ինք կը պնդէ որ մատ չունի այդ խարդախութեանց մէջ :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Ժիսքար տ'Էս – թէն նամակ զրած է բոլոր նախարարնե – րուն, ըսելով թէ չատ խառնակութիւն – ներ եւ անկանոնութիւններ կան անոնց ծախքերուն մէջ : Պէտք է ուչադիր ըլլան :

Եդիպտոսի փոխարքայ Մուհամմէտ Ա – լի փաչա իր որդեզրին դաւկին՝ Իպրահիմ փաչայի աչակցութեամբ երկու անդամ ապստամբեցաւ օսմանեան կառավարու – թեան դէմ՝ 1831–1833ին եւ 1839էն 1840 : Գրաւեց Պաղեստինը, Սուրիան, Լիբա – նանն ու Կիլիկիան եւ յառաջացաւ Տաւ – րոսի լեռներէն դէպի աւելի հիւսիս–արե – ւելք, սպառնալով գրաւել Պոլիսը : Նիկո – լա Ա· օգնութեան փութաց Սուլթան Մահմուտ Բ·ի, Սեւ ծովէն Վոսփոր մըտ – ցնելով ռուսական նաւատորմը :

Հիւնքեար Իսկէլէսիի 1833ի ռուսեւ – թուրք դաչնագրով Ռուսիա կարեւոր մե – նաչնորհներ ստացաւ Բարձրագոյն Դռնէն : Սակայն Անգլիա, որ աչալուրջ կը հսկէր, եւ կը ներկայանար իբրեւ պաչտպան Օսմ· կայսրութեան հողային ամբողջա – կանութեան, 1840–41ին Լոնտոնի խոր – հրդաժողովին մէջ յաջողեցաւ Վոսփորն ու Տարտանէլը փակել տալ օտարներու չարքին նաեւ ռուսական նաւատորմին առջեւ :

Սուրբ Տեղեաց եւ օրթոտոքսներու պաչտպանութեան հարցերուն առթիւ վէճ ծագած ըլլալով, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Սարտենիա դաշնակցեցան Թուրքիոյ հետ եւ Խրիմի մէջ պարտութեան մատնեցին Ռուսիան : 1856 Մարտ 18–30ին կնքուե – ցաւ Փարիզի ծանօթ դաշնագիրը, որով Ռուսիա Թուրքերուն վերադարձուց Կարսը եւ կովկասեան ճակատին վրայ այդ պատերազմի ընթացքին դրաւած հայկա – կան այլ չրջանները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՍԵՐՈՒՆԴԸ, ՈՐ ԿՈՒԳԱՅ

—0—

«Սոյն նամակովս կուգամ ձեզ շնորհա –ւորելու ուղղագրութեան ցաւոտ հարցին շուրջ ձեր բռնած յստակ, կտրուկ եւ հա – րազատ դիրքին համար (տես «Ցառաջ» թիւ 12·757) : Բարեբախտաբար դեռ կը գտնուին գիտակից անձեր, որոնք պահակ կանգնած՝ կը պաչտպանեն մեր լեզուն օտար ու խորթ ազդեցութիւններէն : Ան – տարակոյս, օր մը անպայման հայրենիքն ալ իր սխալագրութիւնները պիտի սըր – բագրէ : Մինչ այդ սակայն, Սփիւռքին կը պատկանի լեզուին պահպանումին սրբա – գան գործը յառաջ տանիլ· նոյնիսկ եթէ սպասումը տասնեակ տարիներ տեւէ ···» :

Այս տողերով կը սկսի նամակ մը զոր առացանք առջի օր եւ որ մեզի բացառիկ ուրախութիւն պատճառեց, վասնզի զրողն է Փարիզ ծնած, երիտասարդ համալսա – րանական մը, որ քանի մը առաջ աւար – տած է Սեւրի Սամուէլ–Մուրատեան վար – ժարանը :

Նամակագիրը — Հրայր Հրաչեան — դեռ ուրիչ բաներ ալ կ'ըսէ ի խնդիր Հա – յերէնի բառամթերքի հարստացման ու առողջ առաջարկներ կ'ընէ :

Նախ կ'ուզենք մենք դինքը չնորհաւորել : Արդարեւ չրջանի մը մէջ, ուր Սփիւռքի դիտակից նկատուած տարրերը անձնա – տուր եղած են ու օրէ օր կը պակսին Մայրենիքի բծախնդիր պահակները, խս – կապէս սրատպնդիչ երեւոյթ է մեր երի – տասարդ Թղթակցին անակնկալ նամակը, եթէ նոյնիսկ ընդունինք որ մէկ ծիծեռ – նակով գարուն չի գար :

Մատը վէրքին վրայ դնելով, Հ· Հրաչ – եան կ'ըսէ նաեւ· «Համեստ գիտելիքնե – րով եւ հայկական պատասխանատու մարմնի չգոյութեան պատճառով, պարտ կը համարիմ միջամտել ···», ու Հ· Հրաչ – եան կը մատնանչէ իր նախընտրութիւն – ները կարգ մը բառերու Թարգմանու – թեան համար :

Որքա՞ն ուրախ պիտի ըլլար Շաւարչ Մխաքեան, նման նամակի մը ընթերցու – մով : Ինք որ աչքին լոյսը քամեց ի պաչտ – պանութիւն հայերէնի անազարտ պահ – պանման : Եւ որքա՞ն լաւ պիտի ըլլար որ մեր երիտասարդ Թղթակիցը Շաւարչ Մխաքեաններ ունենար իրրեւ խօսակից, միասնաբար տանելու համար այն ան – հրաժեչտ աչխատանքը, որուն կը կարօտի հայերէնի բառապաչարի ճոխացումը :

*Էր երբեմն, այս նոյն սիւնակներէն կը մատնանչուէին (Ծուռն ու Շիտակը) լեզ – ուական սխալները, ու նաեւ առաջարկ – ներ կ'ըլլային նոր բառերու Թարգմանու – թեան : Մեր կարծիքն, քանիցս արձարձած ենք այս հարցը կոչ ընելով — որո՞ւ — պարզ է Մխիթարեաններուն, որ նախա – ձեռնարկ ըլլան համագումարի մը, ուր ծեծուին այս հարցերը : Բայց դժբախ – տաբար արձագանգ չենք գտած : Մեր պատուական Հայր Ներսէն խոկ, կլան – ուած Միաբանական ծանր աչխատանք – ներով, Թողած է այլեւս «ի սէր մեծա – գանչի» Բազմավէպի իր սիւնակը : Բայց եւ այնպէս մենք չենք ուզեր յուսահատիլ վասնզի համոզուած ենք որ այս մասին մտածողներ կան : Եւ փոխանակ հայա – դիտական ամպիոններ բանալու հոս–հոն, լաւ կ'ըլլայ որ նախ պարզ հայերէնը սոր – վինք, ճոխացնենք, անազարտ պահենք, այսօ՛ր, երբ արդէն ուչ է : Ու մերը կ'ը – նենք նաեւ Հրայր Հրաչեանի եղրակացու – թիւնը, որ իր նամակը վերջացնելով կը թելադրէ·— «Եւ կուգամ ես ինծի հար – ցընելու· արդեօք Միխիթարեան Հայկ· կաճառը (Ս· Ղազար), իր պանծալի ան – ցեալով չի կրնա՞ր բանի մը հայագէտնե – րու օգնութեամբ, իր վճռի ձայնը բար – ձրացնել մեր լեզուին վերաբերող հարցե – րուն համար : Հայերէնը այլեւս անտէր պէտք չէ մնայ : Արդ, որպէսզի մեր լեզուն շարունակէ հարստանալ ու զարգանալ ու – դիղ ընթացքով, որպէսզի նոր բառերուն իւրացումը կատարուի գիտական հի – մունքներով, անհրաժեչտ կը նկատեմ լրջօրէն խորհիլ այդ ուղղութեամբ եւ շուտով գործնական քայլերու դիմել : Քա – նի դեռ ուչ չէ» :

Ահաւասիկ ձայնը զոր կը բարձրացնէ երիտասարդ մը, որ Մխիթարեան հայ – րերէն առած է Մայրենիքի իր սէրը : Ու մենք որ յաճախ կ'ողբանք, այս սիւնակ – ներէն, սերունդը որ կ'երթայ, կ'ուզենք որ լսուի Հրայր Հրաչեաններու ձայնը, որպէսզի չյուսահատի նաեւ սերունդը որ կուգայ :

ՇԱՀԷՆ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 2)

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՅԱՂԹԷ

Օգոստոս մէկին, «Արարատ»ը դարձեալ նոյն «Տնեալը» խումբին կը հանդիպէր, բայց այս անդամ Խորհ· Միութեան բա – ժակի կէս–եզրափակիչ (տրմի փինալ) եր – թի մրցումին առիթով :

36 հազարի հասնող բազմութիւն մը նո – րէն լեցուցած էր ուկրանական մարզա – դաչտը ուր ոտնագնդակի դեղեցիկ խա – զարկութիւն մը կատարուելու էր հայ մար – զիկներու կողմէ : Մէկը միւսին բերդը զրաւելու համար երկու խումբերը ծա – ւալուն յարձակողականներու ղիմեցին : Եւ եթէ առաջին կիսախաղին կոլ չարձա – նագրուեցաւ ամբողջ դրուատանքն ու ար – ժանիքը կ'երթայ երկու բերդապահնե – րուն : Արարատի բուռն յարձակողական – ներուն դաչտի տէրերը կը պատասխա – նէին նոյնքան ուժգին հակադրոհներով, տեւական լարուածութեան մէջ պահելով Ալէքսան Աբրահամեանը, որ միչտ կա – տեցուց հակառակորդի հարուածները :

Ընդմիջումէն եռք պայքարին անդամ մը եւս վերջ դրաւ Մարզարով 62րդ վայր – կեանին : Մեսրոպեանէ ընդունելով լաւ փոխանցում մը, ան այնպէս վարպետու – թեամբ զնդակը զետեղեց ցանցէն ներս, որ դարպասապահը տեղէն անդամ չչար – ժեցաւ : «Արարատ»ի կեդրոնական յար – ձակողը այս անդամ ալ պիտի չխախտէր կէտ արձանագրելու իր սովորութիւնը : Այլեւս դաչտի տէրերն էին հայ մարզիկ – ները, որոնք խոհեմութիւնը նախընտրե – լով, ցոյց տուին միասին վարպետ խաղա – կերպ մը : Խաղը վերջ դտաւ Արարատի յաղթանակով 1–0 :

Այդ խաղը հեռատեսիլէն կը մեկնաբա – նէր Խ· Միութեան ոտնագնդակի Սպ· խումբի մարզիչը և պիտի յայտնէր թէ չի զարմանար, եթէ այս տարի Արարատը տիրանայ Խ· Միութեան բաժակին և ա – խոյեանական կոչումին :

Կէս եզրափակիչ մրցումին երկրորդ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ երե – ւան Օգոստոս 15ին :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՓՐԻԿԷԻՆ

Թանգանիկա, Ուկանտա, Քենիա, անգլիական նախկին գաղթավայր, «Արեւելեան Ափրիկէ»ն իրենց անկախութիւնը ստացած առաջ տարիներ առաջ, երկար պայքարէ մը վերջ, ներկայիս միացած դաշնակցային կապերով, բայց երեքէն Քենիան է ամենահարուստը, ամենապարարտը, եւ այս Դաշնակցութիւնը բաւական սուղի կը նստի իրեն: Բայց չդեկտեքի դիծէ մը ուրիշ առաւելութիւն չկայ իրեն համար: Տնտեսապէս կ'օգնէ այդ երկու աղքատ եւ քիչ մըն ալ փոփոխամիտ երկիրներուն:

Քենիա չրջապատուած հիւսիսէն Սոմալիէն եւ Եթովպիայէն, հարաւէն Ռոտեզիան, արեւմուտքը՝ նախկին պելժիական գաղթավայրերը որոնք միշտ անուն կը փոխեն, ներկայիս Զայիրը ամէնէն կարեւորը, արեւելքէն կոթնած Հնդկական ովկիանոսին, իր Մոմպասա արդիական նաւահանգիստով, յիշատակի նուէր Անգլիացիներէն, որ Սուէզի Ջրանցքին փակուելէն ի վեր, նաւային փոխադրութեանց կեդրոն մը դարձած է, դէպի Ասիա, հարաւային Ամերիկա, Եւրոպա եւ հարաւային Ափրիկէ որուն կէս ճամբան է Քենիան. իսկ Մոմպասաքարը հազիւ 2000 քիլոմեթր հեռու է:

Քենիայի տարածութիւնը Ֆրանսայի չափ է, իսկ բնակչութիւնը հազիւ մէկ տասներորդը: Բայց իր աշխարհագրական եւ արդիւնաւորութեան դիրքը դարձուցած է զայն արեւելեան Ափրիկէի քաղաքական եւ անտեսական կեդրոնը:

ԵՐԲ ԵՐԿԻՆՔԷՆ ԿԻՋՆԵՆ ՆԱՅՐՈՊԻ

«Ճումպօ Ճէթ»ը Ֆրանքֆուրթէն բեռցած իր 350 ճամբորդներու մեծ մասը, եօթը ժամուան թռիչքէ մը վերջ առաւօտ կանուխ կ'իջեցնէ Քենիայի մայրաքաղաքին միջազգային օդակայանը, Ցուլիսը ձմեռուան ամիսն է: Եղանակը լեռնային, զով եւ մեղմ, կը յիշեցնէ Եւրոպայի Ապրիլ ամիսը:

Անցագրի եւ պատուաստի վկայականներու քննութիւն, «չիք» հագուած պին – ուորականներէ, անգլիական ոճ, անայլայլ, եւ քաղաքավար: Կնիքները կը զարնուին բաւական լայն ազմուկով անցագրերուն վրայ, յետոյ մաքսային քննութիւն. մեղի համար պարզ ձեւակերպութիւն:

Եւ ահա դուրսն ենք, ինքնաշարժերը կը սպասեն մեզի, եւ տասը քիլոմեթրի անցքով մը կը դիտենք աչ ու ձախ, չատ լաւ չինուած ճամբայ, եւ ամէն կողմ բուրաստ եւ ծաղիկներով լի ծառեր. ամէն գոյն, ամէն տեսակ, անգլիական ոճով «փարք»եր եւ քիչ մը չորցած մարգագետիններ: Ու ահա քաղաքը, հեռուէն կը նմանի կրճնոպլի. արդիական չէնքեր, պարտէզներ, պաշտօնական հաստատութիւններ, լայն պողոտաներ, հրապարակներու վրայ Քենիայի դրօշակը սեւ, կարմիր եւ կանանչ, (Սեւ Ափրիկէ, ազատութեան համար թափուած արիւնը, եւ երկրի երկրագործական հարստութիւնը):

Քաղաքը եւրոպական ոճով է, ինքնաշարժեր ամէն տեղ, վճարովի կեցնելու տեղեր: 35·000 բնակիչով քաղաք մը, որ այսքան չատ կառք ունի: Մեծամասնութիւնը Ֆրանսական Փէժէոներն են, եւ ամէն տեղ նախագահին Մըզպէու Քենիաթայի մեծադիր նկարը:

Կը քալենք փողոցները, կը հանդիպինք մուրացկաններու, հաշմանդամներու, ադուռ-փախաններու, վաճառորդներու, բայց ոստիկանութիւնը կը դադրեցնէ այդ ցեղտները զրաւոր թոյլտիկներով՝ պանդոկներու մէջ:

Բնակիչները (ի հարկէ մայրաքաղաքին մէջ), մաքուր հագուած կ'երթան իրենց գործերուն, բայց Սեւերուն մէջ կորկորսուած չես զգար ինքզինքդ. այն տպաւորութիւնը ունիս թէ նոյնքան ալ ճերմակ կայ: Կը լսուի ամէն լեզու: Իսկ տեղական ժողովուրդը ունենալով հան – դերձ իր լեզուն, կը խօսի եւ կը գրէ անգլերէն:

ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ

Անգլիական իշխանութեան ժամանակ բեռնանաւերով խեզճ եւ անօթի Հնդիկներ կը բերուէին, աշխատելու Քենիայի մէջ: Տարիներու ընթացքին անոնք դարձած են հարուստ խանութպաններ, ադեւտրականներ եւ հողատէրեր, բայց կը նկատուին խարեբայ եւ խարդախ ժողովուրդին կողմէ, եւ ներկայիս որոշ ատելութիւն մը կայ անոնց դէմ, որոնք կը նկատուին երկրին նախկին չահագործողները, եւ հետզհետէ իրենց ձեռքէն կ'առնեն խանութին, գործերնին եւ երբեմն ալ դրամնին, քանի որ կարելի չէ Քենիայի չիլին մը անգամ դուրս հանել երկրէն:

ԻՍԿ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵ՞ՐԸ

Ազատագրութեան կռիւներու ընթացքէն մինչեւ անկախութիւն, մարտիկներու խումբեր կը յարձակէին անգլիական ագարակներուն վրայ, կը մեռցնէին բնակիչները եւ կ'այրէին տուները: Անգլիական իշխանութիւնը հսկայական բանակավայրերու մէջ հաւաքեց բոլոր ընդդիմադիրները տասնեակ եւ տասնեակ հազարներով, որոնց մէջ էր Քենիայի ներկայ նախագահը:

Երբ անկախութիւնը հռչակուեցաւ, հողերուն ակերը ծախեցին ամէն բան եւ մեկնեցան, իսկ չատերուն այրի կիները հիմնեցին օթեակները, չուզելով ձգել այդ երկիրը: Շատ մը պաշտօնեաներ մնացած են, եւ ներկայիս չատ մը վաճառականական, ընկերային եւ ուրիշ չատ մը դրամական եւ էլեմտական հաստատութիւններ կը զեկավարուին Անգլիացիներուն կողմէ:

«ՄԱՕ–ՄԱՕ»ՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ

Երբ կը չրջիմք անօտհման անտառներուն, կէս անապատներուն, չոր պաշտեռուն, նեղ եւ հողէ փուչիոտ ճամբաներուն վրայ, մեր ինքնաշարժ քշող սեւ Քենիացին ամէն անգամ որ զէմէն եկող ինքնաշարժի մը կամ «օթոքառ»ի մը կը հանդիպէր, կը բարեւէր իր աջ ցուցամատը վեր բարձրացնելով: Հարցուցինք թէ ի՛նչ նշանակութիւն ունի այդ:

— Այս նշանը մեր նախագահին պայքարին եւ յաղթանակին խորհրդանշանն է՝ մեր անկախութիւնը եւ մեր միութիւնը:

— Բայց ինչո՞ւ «Մաօ–մաօ» կը կոչեն ձեզ:

— Մեր ցեղը «Քիու–Քիու»ները, որուն պետն է մեր նախագահը Մըզպու Քենիաթան, յատկանշական բան մը ունի իր դէմքին վրայ. մեր բերնին վարի չորթունքը միշտ չառաջացած է, մանաւանդ երբ կը խօսինք եւ կամ կ'ուտենք: Երբ սկսանք մեր ազատագրման պատերազմը, Անգլիացիները հեղնելով մեր բերանին ձեւը մեզ կը նմանցնէին որոճացող կովերու, եւ կովերուն ձայնը ըլլալով «մօ–մօ» մեղի կովի տեղ կը դնէին, ըսելով «մաօ–մաօ». իսկ մեղի համար «մաօ–մաօ» կը նշանակէ հիմա յաղթական ցեղը որ ազատեց իր հայրենիքը:

Եւ Ժողէֆ, մեր կառավարը, կրօնքով բողոքական իր խանդավառ խօսքերուն ի հեռուանք կոտրեց ինքնաշարժին ամպրէաժը. կառքը մնաց ամայի ճամբան, զազաններու սպառնալիքին տակ... Հեռուորդ կառքերը մեզ ժողվեցին եւ փոխադրեցին բանակավայրը «լոճ»երնիս, ուր սպասեցինք հինգ ժամ մինչեւ 260 քիլոմեթր հեռու գտնուող Նայրոպիէն, որ նոր կառք եւ նոր սարքեր գան, եւ փոխուին կառքին մեքենաները...

ԵՐԿՈՒ ԶԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Նայրոպիի մէջ կը հրատարակուին չորս անգլերէն օրաթերթեր, ծաւալով եւ բովանդակութեամբ հարուստ, ինչպէս Լոնտոնի թերթերը: Բայց երբ կը կարդաք գրուած յօդուածները, կ'ըմբռնէք թէ բոլորովին ուրիշ երկրի մը մէջ կը գտնուիք եւ անոնց մտայնութիւնը ամէն բանէ առաջ հակաեւրոպական է:

Ամիս մըն է օրուան հրատապ խնդիրը իրենց համար Մոզամպիքի (Փորթուկալի գաղթային հողամաս) այրուած դիւղը եւ չարդուած 400 բնակիչներն են. ամէն օր երկար յօդուածներ այս մասին:

«Ահա եւրոպացի ճերմակներուն առելութեան ապացոյցը, փճացնել եւ մեռցնել Ափրիկէացիները»: Նկարները եւ «փաստերը» անպակաս են ամէն օր:

Մեզի կը մնար կողմ բռնել, հաստատել կամ ժխտել, բայց կ'ուզէինք յիշցնել թէ Մոզամպիքի մէջ, տեղացիները կը նկատուին հարատատ Փորթուկալցիներ, մեւեռնոյն իրաւունքներով եւ լեցուն են խառն ամուսնութիւնները:

Եւ ինչպէս ըսաւ Քենիա բնակող հարեւնակիցի մը անգլիացի կինը «իսկ երբ մէկուկէս միլիոն Հայ չարդուեցաւ ո՞վ բողոքեց...»:

Սակայն ոչ մէկ տեղական թերթ կը խօսի, ինչպէս պատմեց պելժիացի բարեկամ մը այն տասնեակ հազարաւոր, եթէ ոչ աւելի հաստատածներուն մասին, եւ Սեւերը Սեւերուն դէմ, Պուրունտուի չրջանին մէջ (նախկին պելժիական գաղթավայրերու չրջան) երբ ընդհանուր անտարբերութեան մէջ մէկ ցեղը միւսը կ'ոչնչացնէ անպատիժ, միայն հասակի տարբերութեան պատճառաւ:

Այս բոլորը նոր ստեղծուած եւ «պատած» երկիրներու երկար եւ դժուարին «ծննդաբերութեան» հետեւանքներն են: Պէտք է մաղթել որ տարիներու ընթացքին Ափրիկէի այս նոր երկիրները պահեն իրենց հաւատարակչռութիւնը: Աւրէգաւոր վարիչներ կան, մշակուած մտայնութեամբ եւ կարող, սակայն զգուշաբար տակաւին կան չատ մը կասկածելի հոսանքներ իրենց ազդեցութեամբ:

Մեւեռնոյն լարուած եւ խզուած կապերը Ռոտեզիոյ եւ Հարաւային Ափրիկէի դէմ, պահանջելով Սեւերուն անկախութիւնը եւ տիրական դառնալու այդ երկիրներուն, պայքարը չարունակական է, խուլերու խօսակցութիւն, անդլերէն տրամաբանական լեզուին մէջ ոգոյաւ...

ՄԵՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ֆրանսայի համակրելի եւ յարգելի դեսպանը Պ. Տըլօ ազնուութիւնը ունեցաւ հրաւիրելու բոլոր Ֆրանսահոս երկիրներու ներկայացուցիչները իր անձնական բնակարանը, քաղաքէն դուրս, կանանչութեան մէջ կորսուած գեղեցիկ փարիզի մը մէջ: Հեռուէն կը տեսնենք պարտէզին մէջ ծածանող, կայմին վրայ, Ֆրանսական Եռագոյնը, հրճուանքնիս նոյնքան մեծ է որքան երբ հայկական Եռագոյնը տեսանք համաժողովին: Ի՛նչ ուրախ եւ սիրալիր հաւաքոյթ «Ֆրանսայի հողին» վրայ, մենք մեզի ենքի տպաւորութեան տակ ենք: Գեղեցիկ եւ անմոռնալի չատակ մը եւս:

ՀԱՐԱԽԻ ԽԱՉԸ

Այրեցեալ գօտիէն 160 քիլոմեթր վար ենք եւ փոխուած է նաեւ մեր երկինքը, որ աստղերով աւելի հարուստ է այս խիտոր բաժնուեցայ Մ.էն եւ փետուած հաւու կը նմանէի: Ինչո՞ւ Փաչան ձենովա գնաց. կրկին Հռոմ պիտի դառնա՞յ: Իսկ եթէ նաւ առնէ եւ Պոլիս երթայ. ի՞նչ ծիծաղելի դրութեան մատնուած կ'ըլլամ ընկերներուս եւ Պ. Մարմին առջեւ, պատրաստ որսը առջեւէս փախցնելուս համար:

Կէսօրէ վերջ հանդիպեցայ քանի մը Թուրքերու, որոնց մէջէն էր նաեւ Պէքիր Սամի պէյ: Բարձրաձայն կը խօսէին ու կը վիճէին: Հետեւեցայ իրենց մինչեւ սրճարան մը, ուրկէ ներս մտան: Ես ալ աթոռ մը գրաւեցի քիչ անդին, իսալըէն թերթս բացի ու մխրճուեցայ անոր մէջ, թէեւ տասը բառէն մէկը հազիւ կը հասկնայի:

(80 – շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Թեւանոցով կը քալէինք պողոտաներէն. մեր արուարձանը բաւական հեռու էր ծանօթներուս չրջանակէն եւ կը բաժնուէր մայրաքաղաքին կեդրոններէն Տիբեր կամ Թեւերէ գետով: Ընկերուհիս հարցումներուն եւ հետաքրքրութեան կրցածիս չափ բաւարար պատասխաններ կուտայի, բայց դեռ միտքիս մէջ կը կրկնուէր նոյն հարցումը. — Ինչո՞ւ Մ.ն ուզեց որ քաղաքին մէջ պարպեմ բոլոր փամփուշտները եւ ինք բնաւ չփորձեց իր տարճանակը:

ՀԵԼԵՆԱ

Այդ օր արշալոյսը չբացուած Ալպանօ կը դանուէի այդ տունը մօտէն ուսումնասիրելու համար: Գործի գացող մէկ քանի Իտալացիներ հարցուփորձեցի եւ այս ձեւով է որ ստուգեցի թէ վիլլան կը պատկանէր Թօփալ Իսմայիլ Հաղգը փաչային: Ժողովը հոն տեղի պիտի ունենար. քանի մը օրէն բոլորը հոն պիտի գային եւ անշուշտ Սաորագամ փաչան ալ մէջերնին: Հռոմի անոր բնակարանը զբաղած էի եւ ժողովատեղիին ալ ծանօթ: Պէտք էր այդ երկու վայրերն ալ միշտ աչքի տակ ունենալ եւ յարմար րոպէին հարուածը տալ: Հռոմ վերադարձիս Վարանդեանին գացի թէյի ժամուն: Մ.մէջտեղ չկար: Նախորդ օրուընէ ի վեր իրար չէինք տեսած եւ կը սպասէինք Պոլսէն գալիք օգնական ընկերներու. բայց դեռ լուր մը չկար: Անհամբեր էի դիտնալու՝ այս պատճառով ալ թափառեցայ մեր ծանօթ ընկերներուն ժամադրավայրերը. սակայն անկարելի եղաւ զայն գտնել:

Նոյն գիշերուան համար Մարիա Օփեբայի երկու տոմս ապահոված էր եւ Ֆաուսթը կը ներկայացնէին. գացինք. անսպասելի հանդիպում մը վայելքս խաթարեց. ճիշդ մեր դիմացը, օթեակի մը մէջ բազմած էր Սայիտ Հալիմ փաչան, երկու թիկնապահներով: Եւ մինչ հոյակապ երաժշտութիւնն ու երգերը բեմին վրայէն Ֆաուսթին յաւիտենական ողբերգութեան մասնակից կ'ընէին սրահին հսկայ բազմութիւնը, ես կը խորհէի մեր ողբերգութեան վրայ եւ կը խորհէի թէ ի՛նչ դեղեցիկ պատեհութիւն մը ներկայացած է ինծի: Երթալ, օթեակի դուռը բանալ եւ տարճանակիս բոլոր փամփուշտները պարպել մեծ ոճրագործին գանկին մէջ: Բայց կասկածելի էր որ կարենայի փախուստ տալ: Եթէ յաջողէի ալ, ատիկա կրնար ըլլալ քանի մը անմեղ գոհեր պատճառելու գնով:

Ցաջորդ առաւօտ սովորական պահակութեանս տեղն, տեսայ երկու Թուրքեր, որոնք աճապարանքով կայարան կը փութային: Անպայման գալիք նոր հիւրեր կան, խորհեցայ եւ անոնց եռեւէն գացի: Կայարանին մէջ զարմանքս մեծ եղաւ: Հոն էին բոլորն ալ: Փաչան ալ միասին եւ խումբով ձենովա պիտի երթային. չոգեկառքի մեկնումին դեռ քանի վայրկեան կար. վազելով գացի Մ.ը գտնելու. գտայ եւ միասին աճապարանքով կայարան հասանք, բայց կառախումբը մեկնած էր. մէկ մասը հոն էին, բայց Փաչային. յայտնապէս միւսները առնոր ողջերթի եկած էին:

Ցուսահատական էր մեր վիճակը, չըլլար խիտոր բաժնուեցայ Մ.էն եւ փետուած հաւու կը նմանէի: Ինչո՞ւ Փաչան ձենովա գնաց. կրկին Հռոմ պիտի դառնա՞յ: Իսկ եթէ նաւ առնէ եւ Պոլիս երթայ. ի՞նչ ծիծաղելի դրութեան մատնուած կ'ըլլամ ընկերներուս եւ Պ. Մարմին առջեւ, պատրաստ որսը առջեւէս փախցնելուս համար:

Կէսօրէ վերջ հանդիպեցայ քանի մը Թուրքերու, որոնց մէջէն էր նաեւ Պէքիր Սամի պէյ: Բարձրաձայն կը խօսէին ու կը վիճէին: Հետեւեցայ իրենց մինչեւ սրճարան մը, ուրկէ ներս մտան: Ես ալ աթոռ մը գրաւեցի քիչ անդին, իսալըէն թերթս բացի ու մխրճուեցայ անոր մէջ, թէեւ տասը բառէն մէկը հազիւ կը հասկնայի:

(80 – շար.)

ՃԻԼԱ ՀԻԼԻ ՈՃԻՐԸ

—o—

Ա.

Այս պղերգութեան վայրը Լոնտոնի չրջակայքը ձիլա Հիլ կոչուած բնակարանն է: Թուականը՝ 1823 Հոկտեմբեր 24:

Գործող անձերը կը կոչուին Ճոն Թարթըլ, Ճոզէֆ Հանթ, Փրոպէրթ: Ջոհր՝ Ուիլեըմ Ուլէր:

Վաթերլոյի ճակատամարտէն ետք, անգլիական բանակը զործէ արձակեց իր սպաներուն եւ զինուորներուն մեծ մասը, որովհետեւ Նափոլէոնի չէզոքացումէն ետք, կը նախատեսուէր խաղաղութեան երկար չրջան մը:

Գործէ արձակուած սպաներու չարքին կ'պատկանէր նաեւ Թարթըլ, որուն հայրը Նորվիլքի փոխ քաղաքապետն էր եւ յարգուած մարդ: Թարթըլ սակայն կը սիրէր փարթամ եւ հաճոյալի կեանքը եւ չէր ուզեր իր օրերը անցընել Նորվիլքի պէս աննչան քաղաքի մը մէջ:

Ուստի որոչեց Լոնտոն հաստատուիլ: Նորվիլքէն չմեկնած առեւանգեց գեղեցիկ աղջիկ մը եւ զայն զործածեց իբրեւ հոմանուհի: Իր ունեցած դրամով սրճարան մը վարձեց մայրաքաղաքի մարդաշատ թաղերէն մէկուն մէջ եւ իր հոմանուհիին յանձնեց անոր գլուխը: Թարթըլ սիրող մարդ մըն էր, այնպէս որ իր հաստատութիւնը զարձաւ կռիւներու ձիավարներու եւ այս տեսակի մարզոց կեդրոնատեղին: Շատեր կուպային տիրուհիին գեղեցիկ աչքերուն համար:

Ցաճախորդներուն թիւը չատցաւ, երբ Թարթըլ հաստատեց դրաւի դրութիւնը, որուն միակ նպատակն էր պարզել միամիտներուն գրպանը: Սրճարանի եռուն սրահին մէջ կային խաղի սեղաններ, ուր ճարպիկ եւ խաբեբայ մարդիկ կը չորթէին խաղի մոլիները:

Ջոհերէն մէկ մասը սակայն բողոք ներկայացուց թաղի ոստիկանութեան, որ մանրակրկիտ քննութիւններէ ետք, գոցել տուաւ այս կողոպուտի հաւաքատեղին: Այսպէսով ցամքեցաւ նաեւ Թարթըլի եկամուտի աղբիւրը: Պէտք եղաւ նոր միջոցներու դիմել: Խաղի հաւաքոյթները չարունակուեցան տարբեր վայրերու մէջ, բայց արդիւնքները զոհացուցիչ չէին: Թարթըլ ունէր երկու ուրիշ զործակիցներ, Ճոն Հանթ անունով երգիչը եւ Փրոպէրթ կոչուած խաբեբայ վաճառական մը, որ հարստացած էր կեղծ անանկութեամբ եւ fոpէճ մը դնած էր, Լոնտոնէն 16 քիլոմեթր հեռու գտնուող ձիլա Հիլ կոչուած վայրը:

Երեք չարագործները զաղտնի խորհրդակցութիւն մը ունեցան եւ որոչեցին աւելի չահաբեր զործունէութեան մը ձեռնարկել: Ջոհը արդէն պատրաստ էր: Ուիլեըմ Ուլէր ճաշարանի համեստ սպասեակ մը, որ հարստացած էր ձիարշաւներու արդիւնքներուն վրայ զրաւի դալով: Ժամանակին Թարթըլի սրճարանին կանոնաւոր յաճախորդներէն մէկը եղած էր: Ուիլեըմ Ուլէր կը սիրէր բախտախաղը եւ որսորդութիւնը:

Փրոպէրթ անոր առաջարկեց իր բնակարանը պիչերել եւ յաջորդ օրը որսի երթալ ձիլա Հիլի երէներով հարուստ չըրջաններու: Հարկաւ ուրիշ հիւրեր ալ պիտի ըլլային եւ կարելի պիտի ըլլար կազմակերպել հաճելի եւ չահաբեր թղթախաղի նիստեր:

Եւ Ուրբաթ, 1823 Հոկտեմբեր 24ի երեկոյեան, երկու կառքեր ճամբայ ելան Լոնտոնէն ու բռնեցին ձիլա Հիլի ճամբան: Առաջինին մէջ տեղ առած էին Թարթըլ եւ Ուիլեըմ Ուլէր, երկրորդին մէջ՝ Փրոպէրթ եւ Ճոն Հանթ: Ճամբան կանգ առին ճաշարանի մը առջեւ եւ դնեցին մեծաքանակ խմիչք ու ուտեստեղէն: Ռատկլիֆ պիւղէն քիչ մը անդին կառքերէն մէկը չեղեցաւ դէպի աջ ու ցանկապատով եզերուած նեղ արահետէ մը ուղղուեցան դէպի Փրոպէրթի բնակարանը: Ծառերն ու բոյսերը անխնամ մնալով այնքան աճած էին որ իրարու միանալով կամար կը կազմէին եւ արահետը կը վերածէին նրբանցքի մը, ուր չէր կրնար հասնիլ ոչ մէկ նայուածք:

Մութը առած էր ամէն կողմ եւ լռութիւնը հեղձուցիչ էր: Արահետին վրայ գտնուող կառքին մէջ նստած էին Թարթըլ եւ Ուիլեըմ Ուլէր, մինչ երկրորդ կառքը կ'ուշանար անհասկնալի պատճառներով:

Ժամ մը եաք, Փրոպէրթի վարած կառքը մտաւ դալարածածկ արահետին մէջ, որուն կիսուն կանգ առած էր առաջինը: Երբ հասան ձիլա Հիլի գոթիէթը, ուր տիկին Փրոպէրթ իրենց կը սպասէր, անոնք միայն երեք հոգի էին:

— Ո՞ւր է ձեր չորրորդ բարեկամը, — հարցուց տիկինը:

— Կարծեմ հօրեղբօրը թաղումին համար հեռաւոր գիւղ մը գացած է: Բաւական սպասեցինք իրեն, թէ ոչ՝ աւելի կանուխ կը հասնէինք:

×

Յաջորդ առաւօ երկու զործաւորներ կը քալէին ձիլա Հիլի արահետէն դէպի Լոնտոն տանող ճամբան: Օրը հպարտ լուացած էր, եւ ընդհանրապէս այս ժամուն կատու մը իսկ չէր անցներ այս կողմերէն: Սակայն զործաւորները զարմացան, երբ արահետին վրայ նչմարեցին երկու քաղաքացիներ, որոնք խոտերուն մէջ բան մը կը փնտռէին: Երբ տեսան երկու զործաւորները, անոնք քալեցին իրենց կողմը:

— Կրնայի՞նք ձեզի օգտակար ըլլալ, — հարցուց զործաւորներէն մէկը:

— Չեմ կարծեր: Երէկ կառքի արկած մը ունեցանք եւ ցնցումի ընթացքին կորնչուցինք առարկայ մը, որ լինկած ըլլալու է խոտերու մէջ: Դանակ մըն էր, որուն արժէքը աւելի զգացական է, քան նիւթական:

Երկու պարոնները հեռացան ու անհետացան ձիլա Հիլի կողմը: Գործաւորները սակայն չչարունակեցին իրենց ճամբան եւ յուսալով արժէքաւոր առարկայ մը գտնել, մտան ծառերուն մէջ եւ հասան տեղ մը, ուր խոտերը ոտնակոխուած էին: Կառքը հոս չրջած ըլլալու էր: Առանց վախնալու փուչերէն, անոնք պրպտեցին աչ ու ձախ եւ մացառներու փունջի մը տակ տեսան փայլուն մեհաղ մը: Բաց դանակ մըն էր, լայն ու սուր չեղրով մը, որուն վրայ արեան թարմ հետքեր կային: Երկրորդ զործաւորը, որ քիչ մը աւելի յառաջացած էր, չորցած տերեւներու կոյտի մը տակ նչմարեց արճանակ մը, որուն փողը ծածկուած էր մոխրագոյն եւ լարծուն նիւթով մը, որ կը նմանէր մարդկային ուղեղի:

Հազիւ զրպանած էին այդ երկու կասկածելի առարկաները, երբ իրենց դէմը ելաւ ուրիչ քաղաքացի մը, զոր տեսած էին յաճախ այս կողմերը: Վերի գոթիճին տէրն էր, մըսթըը Փրոպէրթ: Նորեկը տեսնելով այս երկու անցորդները, պահ մը վարանեցաւ, յետոյ չարունակեց ճամբան, բարեւեց զանոնք, քանի մը խօսքեր փոխանակեց օդի եւ անձրեւի մասին եւ հարցուց որպիսութիւնը:

Գործաւորները քաղաքավարօրէն պատասխանեցին, բայց ոչ մէկ բան յայտնեցին իրենց կատարած գիւտի մասին: Երբ հասան մօտակայ գիւղը, յանձնեցին իրենց զտած դանակը եւ ատրճանակը:

Շատ չանցած, նոյն ոստիկանատունը մուտք զործեց Ֆիլիփ Սմիթ կոչուած ադարակապան մը, որ տուաւ յաւելեալ տեղեկութիւններ:

Նախորդ իրիկուն, ժամը 9ի մօտերը, ան բարեկամի մը տունէն ազարակ կը վերադառնար իր կնոջ եւ զաւկին հետ, երբ յանկարծ ձիլա Հիլի կողմերէն լսեց անիւներու ձայն մը եւ կրակոց մը, որուն յաջորդեցին մարդու մը աւաչները: Սմիթ կը պատրաստուէր այդ կողմերը վազելու, սակայն կինը արգելք հանդիսացած էր:

Ուրեմն երկու զործաւորներուն եւ ադարակապանին ըսածները իրարու կը համապատասխանէին:

Մարդ մը սպաննուած էր ձիլա Հիլի կողմերը, Հոկտեմբեր 24ի իրիկուան ժամը 9ին: Բայց ո՞վ էր զոհը եւ որո՞նք էին ոճրագործները:

Առաջին կասկածները կեդրոնացան այն երեք մարդոց վրայ, որոնք այնքան կանուխ ինկած էին ճամբաներու վրայ՝ կորսուած դանակ մը գտնելու համար: Անոնցմէ մէկը, Փրոպէրթ ծանօթ էր չըրջապատին, որովհետեւ ամէն չաբաթ վերջին խումբ մը ձիավարներով, կոփամարտիկներով եւ խաղամոլներով — բոլորն ալ օրէնքի լուսանցքին վրայ ապրող մարդիկ — կուգար իր գոթիճը եւ անոնց հետ կը սարքէր կերուխումի եւ ապօրինի որսորդութիւններ: Գիչերները մինչեւ ուշ ատեն անոնք կը պոռային ու կ'երգէին եւ յաճախ ատրճանակներ կը պարպէին օդին մէջ:

Եւ սակայն եթէ ոճիր մը զործուած էր, ո՞ւր էր զոհին դիակը: Հարցը փուճ ու կնճռոտ երեւոյթ ունէր: Ոստիկանապետը պատրաստեց իր թղթածրարը եւ զայն զրկեց Լոնտոնի ոստիկանութեան կեդրոնական գրասենեակը, իր մէջոց ներկն վեր գտնելով զէպքին լուսաբանութիւնը:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (250)

ՀԱՅՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Ա.

— Ուրեմն պիտի՞ք այդ զաղտնիքը: Ո՞ւրկէ իմացաք:

— Լիւսիէնը տեսայ:

— Լիւսիէնը տեսեր էք ու լնծի բան մը չէք ըսեր, յարեց Լիւսի զողզոջուն:

— Ուզեցի ձեզի խնայել այդ վիչտը:

— Խնայե՛լ: Ի՛նչ օգուտ: Մի թէ կրնա՞մ հիմակուընէ աւելի տառապիլ: Մի խնայէք լնծի: Լիւսիէնի հեռացման մէջ ի՞նչ յանգանք ունիմ:

— Ոչ, ոչ, զաւակս, ձեր վրայ կասկածող չկայ բնաւ: Լիւսիէն ձեզմէ հեռացած է, որովհետեւ ձեր ամուսնութիւնը անկարելի է:

— Անկարելի: Միակ պատճառ մը կըրնայ անկարելի զարձնել զայն իմ անարժանութիւնս, ու ես անարժան չեմ: Ի՞նչ կը նչանակէ աս: Մի թէ ոճի՞ր զործած են անոնք որ պիտ աչխարհ բերած ու անդթօրէն նետած են Ընկերիկ Մանուկներու ապաստարան մը: Հայրս անպատի՞ւ մարդ մըն էր: Իր անպատուութեան պատի՞ժը պիտի կրեմ:

— Զաւակս, զաւակս, լռեցէք, թոթովեց Ժանն, իր ազերսագին ձեռքերը Լիւսիի երկարելով...: Կը հայհոյէք: Մի զրպարտէք ձեր հայրը:

— Ո՞վ զրպարտեմ ուրեմն, յարեց մանկամարդ աղջիկը բուռն չեչտով մը: Մայր Լիզան, դուք տեսաք էք Լիւսիէնը...: Ան ձեզի յայտնած է աղէտալի զաղտնիքը...: Ինչ որ ալ ըլլայ ան, ըսէք ինծի: Եթէ կը հայհոյեմ հօրս դէմ, ուրեմն մօրս կողմէ կուզայ անպատուութիւնը:

Ժանն ոտքէն մինչեւ զլուխը սարսռաց: Կ'ուզէր իր աղջկան երեսին պոռալ. «Քու մայրդ ես եմ, եւ ահա ինչ վիճակի մէջ կը դտնուիմ»: Բայց անկարելի էր այդ բանը ըսել: Չէր բաւեր իր անմեղութիւնը հաւաստել, այլ պէտք էր ապացուցա նել, բայց ի՞նչպէս: Պատասխան չունենալուն, Ժանն զլուխը ծռեց ու լուռ մնաց: Լիւսի չարունակեց.

— Խօսեցէք, բայց ինչո՞ւ չէք խօսիր: Մա՞յրս ոճիր մը զործած է: Ինչո՞ւ Լիւսիէն յայտարարած է թէ մեր ամուսնութիւնը անկարելի է:

— Որովհետեւ կը բռնադատեն զայն:

— Ո՞վ իրաւունք եւ զօրութիւն ունի այդ բանը ընելու:

— Չէ՞ք զուչակեր: Լիւսիէն պիտի կրնա՞ր այդ բանը խմանալ, որ անդունդ մը կը բանայ ձեր միջեւ, եթէ երբեք մէկը չահ չունենար յայտնելու անոր: Մարդ մը անցեալը պրպտելով ըսած է Լիւսիէնի. «Եթէ աղջկանս հետ չամուսնանաք, թոյլ պիտի չտամ որ Լիւսիին հետ ամուսնանաք: Չեզի կ'արգիլեմ այս ամուսնութիւնը կնքել: Եթէ համարձակիք անաստել, այն ատեն պիտի ի – մացուի որ...»:

Ժանն ընդհատեց խօսքը: Ուժը կը պակսէր չարունակելու համար:

— Ի՞նչ պիտի իմացուի, հարցուց Լիւսի ուժգնօրէն: Մայր Լիզան, պիտ կը մեղանչէ...: Կը խեղդուիմ, ու խելքիս կուգայ...: Չեզի կ'ըսեմ որ պէտք է դիտնամ: Եթէ դուք չիմօսիք, ես պիտի բռնադատեմ որ Լիւսիէն խօսի: Եթէ ան ալ չիմօսի, Օր. Հարմանի պիտի դիմեմ: Եթէ ան եւս մերժէ, պիտի երթամ զրտնեմ անոր հայրը ու պիտի հարցաքննեմ:

— Ոչ, Լիւսի, հոն պիտի չերթաք... ամէն ինչ պիտի ըսեմ ձեզի...: Կ'երդնում:

— Այն ատեն որեւէ տարակոյս պիտի չունենամ, ու պիտի կրնամ Լիւսիէնի ներել:

— Լիւսիէն չի կրնար ձեզի հետ ամուսնանալ...: Մնաց որ, դուք ալ պիտի մերժէք անոր կինը ըլլալ, ձեր մօրը անմեղութիւնը ապացուցանելէ առաջ...:

Մանկամարդ աղջիկը չափազանց դուն նատած ըսաւ.

— Իմ մօրս անմեղութիւնը ապացուցանե՛լ, կրկնեց ան: Ուրեմն մայրս ամբաստանուա՞ծ է:

— Ձեր մայրը դատապարտուած է, Լիւսիէն Լապրուի հայրը սպաննած ըլլալուն համար...:

Լիւսի սրտակեղէք ճիչ մը արձակեց ու ձեռքերովը ծածկեց գլուխը: Քանի մը երկվայրկեան, ահռելի լռութիւն մը տիրեց: Մանկամարդ աղջիկը խզեց այդ լռութիւնը եւ թոթովեց.

— Ուրեմն, իմ մա՞յրս է որ սպաննած է Լիւսիէնի հայրը, ու կրակի տուած է անոր զործարանը...: Ա՛հ, սոսկալի բան է...:

— Բայց անմեղ էր ան, Լիւսի, ոչ՛եց Ժանն:

— Դատապարտած են զայն:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սերոբ Հայրապետեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուլումճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ զոքանչին՝

ԵԱԳՈՒԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Կոստոյեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Մարսէյլի Ս. Յակոբ եկեղեցին (Պուլ. Օտտօ) Կիրակի Օգոստոս 12։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան, Տէսինի եկեղեցւոյ խորանի եւ յարակից մասերու, հայ զարդանկարչութեամբ օժ – տելու մասնաւոր ուխտ մը ըրած ըլլալով, Աստուածածնայ ծոնին, Օգոստոս 12 Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշ – տօն կատարել կուտան Պահատուրեան զերդաստանի հին եւ նոր ննջեցեալներու յիշատակին Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ։

Կը խնդրուի անոնց յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Յարչէթ Յարութիւնեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Լուսարբի Սարգիսեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շաբաթ, Օգոստ. 15, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 10էն 10.30՝

ԿՈՉՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՕՏ

Կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԵԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աթանաս (Ալնուվիլ), հայր Յարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83. Rue d'Hauteville, Paris (10e)

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.
Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ԱԶԱՐԻԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

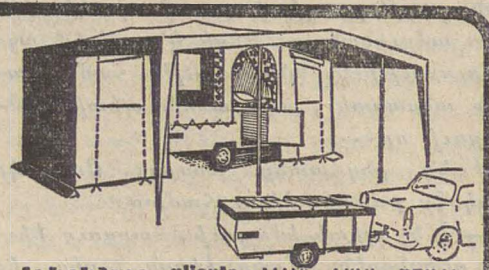
CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT) — Téléphone : 76-01-76

Շաբաթ, Օգոստ. 15 ամբողջ օրը
Կէսօրին՝ խաղողօրհնէք
Ժամը 16ին հանդիսութիւն
Բացման խօսք.— ԱՆՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
— Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Փակման խօսք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին բանակողներուն կողմէ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 12, Տօն է Վերա – փոխման Ս. Աստուածածնի։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, Ծիշատակ է մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 12ին, Կիրակի օր, Ս. Աստուածածնի ծոնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.30ին, պատարագ 11ին։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման ծոնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Օգոստոս 12ին Կիրակի օր, իսկ Օգոստոս 15ին, Շաբաթ առաւօտ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 10ին, ի յիշատակ Բ. պատերազմի ամբակոծութեան Վալանսի հայ զո – հերուն։

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ անուանակոչ – ման ծոնին առթիւ, Օգոստոս 12, Կիրակի առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի բազում ազգա – կիցներու յիշատակին։ Ինչպէս նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Երջեցողութիւնք տեղւոյն երջեխումբին կողմէ։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման ծոնը կը կատարուի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Օգոստ. 12։ Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9.40, քարոզ 11, խաղողօրհնէք 11.40։

ԼԱՍԻՈՒԱՅԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Լասիոթայի կեդր. Թաղին մէջ գնուած սրահ մը վերածուեցաւ կարճ ժամանակաշրջանի մէջ մատուռի՝ Ս. Կարապետ անունով, ուր կը կատարուի, Վերափոխման ծոնը Օգոստ. 15, Շաբաթ։

Պատարագը կը մատուցանէ, մատուռին օծումը կ'ընէ եւ խաղողօրհնէքը կը կատարէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Կրօնական արարողութեանց աւարտին տեղի կ'ունենայ հացկերոյթ, Լասիոթայի Սէն–Ժան Թաղի ծովահայեաց Քինկ հայկական ճաշարանին մէջ, ի պատիւ սրբազան հայրերու եւ հոգեւոր ու ազգային ներկայացուցիչներու։

Բոլոր Հայերը սիրով կը հրաւիրուին այդ հոգեւոր հանդիսութեանց եւ խնջոյքին։ Սկիզբ ժամերգ. 8, պատարագ 10, օծում եւ քարոզ 10.30էն 12, խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 12էն 12.45։

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Օգոստ. 12 Կիրակի, Ս. Աստուածածնայ ծոնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, պատարագ ժամը 10։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնութիւն։

×

ՍԷՆ–ԺԵՌՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. Աստուածածնայ վերափոխման ծոնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն Ժերմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք։

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10
VENDREDI
10 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վերջամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·785

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.785

ՕՐՈՒԱՆ ԹՕՍՓԸ

Անժամանցելին

(Սեւրի դաշնագրի 53ամեակը)

——o——

Երկու թիւնամի ունէր Սեւրի դաշնագիրը, Թուրքն ու Ռուսը։

Հակնայի էր առաջինին թիւնամութիւնը, քանի որ անիկա մահավճիռն էր օսմանեան կայսրութեան։

Անհմանալի էր սակայն թիւնամութիւնը Ռուսին, որ երէկ Թուրքին «յաւիտենական թիւնամի»ն, այսօր կարմիր պատմութեան հագած՝ դարձեր էր անոր դինակիցն ու պաշտպանը։

Ու մինչ Լեւոն Շանթ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ կը փորձէր Մոսկուայի աջակցութիւնը ապահովել մեր նորագոյա հայրենիքին, ճիշդ նոյն օրերուն Զիւերին եւ օգնականը՝ Ցոլէպի Գարա-խան՝ սկսն խոստումներով կ'օրօրէին զայն, ու անոր կռնակէն զաղտնի դաշնագիրը կը կնքէին Մ. Քեմալի ներկայացուցիչնե-րուն հետ։

Հետեւա՞նքը։ Քեմալական Արտաքին գործավար Պէքիր Սամի եւ ընկերը՝ Եուսուֆ Քեմալ՝ իրենց հետ Մոսկուայէն Անգարա կը փոխադրէին անտուկներով ցարական կարմիր ոսկի եւ ռուսական մեծաքանակ զէնք ու ռազմանիւթ, գորս չատ չանցած կը գործածէին Հայաստանի դէմ։

Ցիսուներեք տարի առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին, յաղթական դաշնակիցները կը հանդարտեցնէին իրենց խիղճը՝ Սեւրի մէջ հանդիսաւորապէս նուիրագործելով Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը։

Սեւրէն քանի մը ամիս վերջ Հայաստանի խորհրդայնացումը զերազոյն պատրուակ ծառայեց դաշնագիրը մեծ Պետութեանց՝ չյարգելու իրենց առորագրութիւնը։ Ուրանալու Հայութիւնն ու անոր անկորնչելի իրաւունքները, որոնց արդարութեան մասին սրտառուչ ճառեր կը խօսէին պատերազմի նեղ օրերուն եւ խոստումները կը չռայլէին Հայաստանի ազատութեան համար։

Իրականին մէջ նիւթական չահերը աւելի ծանր կշռեցին նժարին վրայ։ Աւերէն առաւելադոյն բաժինն առանալու մրցակցութիւնը՝ միացած իբրեւ թիւնամի Մոսկուայի դրկէն ձերբազատելու սխալ եւ անըմբռնելի քաղաքականութեան, ողջնգուցին աշխարհամարտին բոլոր ճակատներու վրայ չարաչար պարտուած եւ Մուտրասի մէջ ծունկի եկած օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդները։

Ո՛չ մէկ դաշնագիր պետութիւն վաւերացուց Սեւրի դաշնագիրը։

Զորս մեծ պետութիւններ — Խորհրդային Ռուսիա, Ֆրանսա, Իտալիա, նոյնիսկ Անգլիա — իրենց երէկի պարտուած թիւնամին իբրեւ յաղթական նստեցուցին Լէմանի ափերուն վրայ։ Ցիսուն տարի առաջ Լոզանի չարաչուք դաշնագրով զուխերական մեծ լիճի ջուրերուն մէջ փորձեցին թաղել Հայկական արդար Դատը։ Մոռցան մեր բազմաչարչար ազգի անհուն զոհողութիւնները դաշնակից բանակներու կողքին։ Մեր բերած նպաստը անոնց յաղթանակին։ Ուրացան մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու թափած հեղեղանման արիւնը։

Մուսուլի քարիւղը եւ Արդնիի հանքերը անկէ աւելի ծանր կշռեցին։

Հակառակ բոլոր ուրացումներուն եւ մոռացումներուն, Հայութիւնը ի սիւնս աշխարհի պահանջատէր կը մնայ։

Անժամանցելի է Սեւրի պարտամուրհակը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Մէթնոլորտը աւելի լարուած է Պըզանսոնի մէջ, ուր Վերաքննիչ Ատեանը վճռած է կնքել Լիի գործառնութիւնը եւ պարզել բանուորները, որ ներսը կը դանուին։

Այս որոշումը նոր իրարանցում մը առեղծեց անչուշտ եւ կուշուած չէ մտքերը հանդարտեցնելու։ Զորեքշաբթի դիշեր բանուորները, կիները իրենց երախաներով դիրք կը բռնէին գործատան մէջ եւ չուրջը, որպէսզի ի հարկին արգելք հանդիսանան Ատեանի վճռին գործադրութեան։ Մինչ այդ նոր միջնորդ–նախօրէնը կը տեսակցէր նախարար Շարպոնթլի հետ, պարզելու համար իր տեսած կացութիւնը, ապա կրկին Պըզանսոն պիտի երթար, այս անգամ դրական առաջարկներով։

×

Ռոմանի մէջ ալ թէեւ մթնոլորտը աւելի հանդարտած է բայց եւ այնպէս կը թուի թէ ժամանակ չահելու խնդիր մըն է միայն եւ տագնապը պարզապէս յետաձգուած է։ Լիւքս եւ կէս–լիւքս կօշիկը ծանր տագնապ մը կ'ապրի Ֆրանսայի մէջ։ Շաուլ Ժուբրան որոշած էր ճամբել իր աշխատաւորներու մէկ կարեւոր մասը եւ այդ իսկ պատճառով ծայր տուաւ գործադուլ մը, որ առժամապէս գադրած է, բայց հարցը լուծուած չէ։ Այսօր Խանլիայէն ներածուած կօշիկը աւելի աժան է Ֆրանսայի մէջ քան տեղական ապրանքը ինչ որ անել կացութիւն մը կը ստեղծէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ գրագարաններէն վտարուած են Ժիա, Սոլժենիցին եւ... Առակոն։ Թաղապետական եւ համալսարանական գրադարաններու մէջ մաքրութեան գործման լայնածաւալ արշաւանք մը սկսած է եւ գանկեր պատրաստուած են ուր կը դանուին Մարքսի եւ Լենինի գործերը (որոնց յառաջարանները գրած են «անբաղձալի» հեղինակներ), Լուի Առագոնի եւ Անտրէ Մօրուայի «Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու դուռհեռ պատմութիւնը», Սէնթ–Պէօվի «Փորթրէ է էսէ», Ժիտի ամբողջական գործը եւ Սոլժենիցինի բոլոր գործերը, նոյնիսկ անոնք որոնք արտօնուած են Խորհ. Միութեան մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴՈՒԺԸ նոր սխալ մը գործած է իր ամբակոծութեանց առեն, կրկին անգամ ռումբ թափելով Քամպոճի կառավարական ուժերու ձեռք եղող գիւղի մը վրայ։ Այս անգամ 8 մեռեալ եւ 16 վիրաւոր կար։ Նախորդ ամբակոծութեան զոհերու թիւն է՝ 189 մեռեալ եւ 315 վիրաւոր։

ՆԱՆԹՈՒԱՑԻ ժայռը լինքնիրեն փլաւ Զորեքշաբթի կէս գիշերին, հարցը հիմէն լուծելով։ Շրջակայքը բնակողները, չուրջ հազար հոգի առենին հեռացած էին եւ զոհ չկայ։

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ կառավարութիւնը խորհրդային քաղաքացիութենէ վտարած է Ժօռէս Մեմվեեւը, որ տարուան մը համար Լոնտոն կը գտնուի։ Բնազէտը անցեալ Դեկտեմբերին Անգլիա գացած էր աշխատելու համար բժշկական հետազոտութեանց կեդրոնի մը մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 3)

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

Զարեհ Պաուկեան յայտնի դրամագէտ է եւ մանաւանդ հայկ. դրամներու մասնագէտ։ Ցարդ չորս գիրք հրատարակած է հայկ. դրամներու մասին։ Իր «Կիլիկեան Հայաստանի դրամները» արժէքաւոր գործ է, հրատարակուած ամերիկեան դրամատիրական ընկերութեան կողմէ։ Շարունակելով իր ուսումնասիրութիւնները վերջերս ան լոյս ընծայած է «Միջնադարեան հայկ. դրամներ» խորագրով հատորը։ Հոն տեղ գտած են Հայաստանի քարտէզը, պատկերատախտակներ, գծագրեր, դրամներու նկարներ։ Տասը պատկերատախտակներու վրայ ներկայացուած են 128 դրամներ։

×

ԳՈՒՍԱՆ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Գրիգոր Բիւեզեանի ղեկավարած «Գուսան» երգչախումբը բոլորած է իր տասնամեակը եւ յոբելենական հանդիսութեամբ մը նշած իր տարեդարձը։ Այդ առթիւ ղեկավարը պատրաստած էր բոլորովին նոր յայտագիր մը։ Երգչախումբի համար Բիւեզեան դաշնաւորած է կոմիտասի «Սիփանայ քալլերը», ինչպէս նաեւ «Զարթիր Լաօ» եւ այլ ազգ. երգեր։

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՎԱՍՏԱԿԸ

Վրաստանի երաժշտագէտներու Միութեան վերջերս գումարուած լիակատար յայտագրին մէջ տեղ է գտած վրացական արուեստի վաստակաւոր գործիչ Նիքիթա Մկրտչեանի թաւջութակի եւ դաշնակի համար գրուած նոր սոնաթը, երեք մասէ բաղկացած։

Սոնաթը նուագած է թաւջութակահար Ալեքսանդր Ցովհաննիսեան, Անդրկով–կասեան մրցումի առաջին մրցանակի արժանացած։

Սոնաթը մեծ յաջողութիւն գտած է։

×

ՏԷՐԵԱՆԱԿԱՆ ՕՐ ԴԱՆՁԱՑԻ ՄԷՋ

Վերջերս բանաստեղծի ծննդավայրը կրկին անգամ այցելուներու բազմութիւն մը ունեցած է։ Տէրեանի տուն–թանգարանը հատկացուած են բանաստեղծին երկրպագուները իրենց սիրոյ եւ յարգանքի տուրքը տալու անոր յիշատակին։ Հանդիսութիւնը բացած է տուն–թանգարանի տնօրէնը՝ Սերգէյ Հասրաթեան։ Տէրեանի ստեղծագործութեան եւ կեանքի մասին խօսք առած է Մ. Աբեղեան դրատեսու–թեան հատուածութեան աշխատակից՝ Ա. Եղիազարեան։ Խօսք առած են նաեւ Գանձայի միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչ՝ Վ. Ղազարեան, բանաստեղծին աղջիկը՝ Նելլարդ Տէրեան, տեղւոյն Փարվանա դրամական խմբակի եւ գիւղի երիտասարդու–թեան ներկայացուցիչները։ Տէրեանի նուիրած իրենց նոր քերթուածները կարդացած են Վ. Կարենց, Թ. Բոլորչեան, Յ. Կարճիկեան։

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 6)

Ա.Ի. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

«Հայաստան» Հրատարակչականը Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակի առթիւ կը պատրաստուի հրատարակելու բանաստեղծի ժողովածուն, վեց հատորով։ Ա. հատորին մէջ տեղ պիտի գտնեն հեղինակին բանաստեղծութիւնները, երկրորդին մէջ՝ պոէմները, առակներն ու թարգմանութիւնները, երրորդի մէջ՝ պատմուածքներն ու հէքեաթները, չորրորդի՝ «Ուստա Կարօն» վէպը, հինգերորդի՝ յօդուածներն ու յուշերը, վեցերորդի՝ նամակները։

Ակնկ զատ առանձին հատորներով լոյս կը տեսնեն Իսահակեանի ասացուածքները, ռուսերէն լեզուով ժողովածուն երեք հատորներով, Աբու–Լալա Մահարին եւ այլ ստեղծագործութիւնները։ Հարիւրամեակի օրերուն հրապարակ կ'ելլեն նաեւ Արամ Ինճիկեանի «Իսահակեանի ստեղծագործութեան անյայտ էջերը», Մկրտիչ Մկրեանի «Իսահակեանի հումանիզմը», Գարիկ Ցովհաննիսեանի «Իսահակեանի ստեղծագործական աշխարհը», Լեւոն Հախվերդեանի «Իսահակեանի կեանքը» ինչպէս նաեւ «Ժամանակակիցներն Ա. Իսահակեանի մասին», «Աւետիք Իսահակեանը ռուսական թարգմանութեան մէջ», «Աւետիք Իսահակեան աշխարհի տարբեր լեզուներով»։

×

ՆՈՐ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կարելի էր քիլոմեկրներ կտրել եւ նոյնիսկ դարնան չէր ժպտեր կենսաբոյր կանաչը։ Ամէն կողմ դորշ քարքարուտներ էին, խոժոռադէմ բլուրներ, ամուլ, անբերրի սարահարթեր։ Ոչ ոք մտքին կ'անցընէր որ մեռեալ այս անտառները օր մը երանգ կ'առնեն, կը պարուրուին դեղատեսիլ կանաչով։ Մարդու արարչագործ միտքը սակայն երազը իրականութեան վերածեց։ Զօրաւոր թեքնիքը, կենարար ջուրը, քարէն հայ հանելու մարդոց հաստատակամութիւնը արդասաւոր եղան։ Եւ այս ամէնը սակայն, քանի մը տարուան մէջ միայն։ Նոր իւրացուած այս հողերու մշակները են Նայիրի չբրջանի Նոր Երզնկայի եւ մրցակից Զուռնի տնտեսութեան մարդիկ։ Նոր Երզնկայի պետական տնտեսութեան հաւաքականը յաջողութեամբ փակեց անցած տնտեսական տարին եւ այժմ գործադրած է բոլոր չանքերը կատարելու համար 1973ի առաջադրանքները։

×

ՄՐՑԱՆԱԿ՝ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ

Մոսկուայէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Խորհ. Միութեան Սնունդի եւ Արդիւնաբերութեան նախարարութեան հաւաքականի եւ ճիւղային արհմիութեան կեդր. կոմիտէի որոշումով 1973ի երկրորդ եռամսեակի լաւագոյն աշխատանքի բարձր ցուցանիշերով պետական առաջադրանքները կատարելու համար յաղթական նկատուած է Հայաստանի Ծախսոտի արտադրական միաւորումը։ Ան արժանացած է առաջին մրցանակի եւ փոխանցիկ դրօշի։

ԱՆՍԱԿԱՐԿ ՆՈՒԻՐՈՒՄՈՎ

—o—

Հարիւր տասնըչորս երիտասարդներ՝ տասնեւուրթ ուսանող, իննըտասնվեցը աշխատաւոր, կողք կողքի կանգնած հայ ժողովուրդի իրաւունքներու վերականգնումին համար մղուող պայքարին մէջ, կատարեցին սրբազան երդումը՝ հայ ժողովուրդին ծառայելու ամբողջական նուի-րումով: Անոնք իրենց ուխտը կատարեցին հայրենի պատմական հողերէն հե-ռու, Լիբանանի լեռներուն վրայ փռուած Այնճար գիւղին մէջ, որ ժառանգորդն է Մուսա Տաղին:

Այդպէս է սահմանուած պատմութեան դէպքերու անողոք դասաւորումով: Հայրենի բնաշխարհին մեծ մասը պարպուած է Հայութենէն՝ ցեղասպանութեամբ: Հայկական բարձրաւանդակին միւս մասը ներկայ Հայաստանն է, որուն հողին վրայ կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ երկուքուկէս միլիոն Հայ: Այնտեղ թաղուած են ոճիւնները բազմաթիւ դաշնակցական հերոսներու, որոնք իրենց կեանքը զոհաբերեցին, որպէսզի ըլլա՛յ Հայաստանը, եւ ըլլայ հա՛յօրէն: Այնտեղ կը հանգչի, անչուք շիրիմի մը մէջ, նաեւ ան՝ որ Դաշնակցութեան չունչը բերաւ Սարդարապատի հերոսական ճակատա-մարտներու ընթացքին, եւ որուն ձայնին ընդառաջելով է որ ամբողջ հայ ժողովուրդը, մէկ մարդու նման ոտքի կանգնեցաւ հեռացնելու համար մահը Հայութեան հայրենի հողերու վերջին պատառէն, վերականգնելու համար ազատօրէն, հայօրէն ապրելու իրաւունքը հայ ժողովուրդին. — Արամը: Հայաստանի վարչաձեւին միակուսակցական սիստեմին իսկ բերումով, ինչպէս Խորհրդային Միութեան տարածքին ամենուրեք, նաեւ Հայաստանի մէջ, արգիլուած է այլ կուսակցութեան կազմակերպ գոյութիւնն ու աշխատանքը. որով, այսօր արգիլուած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան գոյութիւնը ա՛յն երկրէն ներս, որուն կերտումին համար ան զոհաբերեց ամէն ինչ:

Ու ահա, հայօրէն զգացող, Հայութեամբ տառապող երիտասարդութիւն մը, հարիւր տասնըչորս հոգի Լիբանանի մէջ, եօթը հոգի Քալիֆորնիոյ մէջ, եւ ուրիշ տասնեակներ Սփիւռքի տարածքին կեդրոններուն մէջ, իրենց գաղնակցականի ուխտը կը կատարեն պատմական հողէն հեռու:

Սփիւռքի ծնունդ, այսօրուան երիտասարդութիւնը կը չնչէ հայօրէն ու կը ձգտի ծառայելու իր ժողովուրդին ու հայրենիքին, ամբողջական նուիրումով: Այդ է ճամբան իրեն համար հողեկան արմատները երկարելու դէպի պատմական հողը: Այդ երիտասարդութիւնը կը փնտռէ ծառայութեան ճամբան եւ կ'ուզէ լսել ձայնը իր պապերուն, պատգամը անոնց:

Ազգային խոչընդոտներու, ազգային պահանջներու չեմորումը, բնական պայմաններու մէջ, Հայաստանէն պիտի դար: Սփիւռքը պիտի արձագանգէր հայկական իրաւունքներու վերականգնումի պահանջին: Հարկադրաբար լուռ է Հայաստան՝ ազգային պահանջներու մասին ու կեանքի դառն խաղով մը, Սփիւռքն է որ դարձած է արտայայտիչը հայկական պահանջներուն, եւ գործողը՝ Հայութեան իրաւունքներուն վերականգնումին համար:

Հայ ժողովուրդի ձգտումներուն իրականացման համար երբ գործել կ'ուզէ հայ երիտասարդը, երբ կը փնտռէ իր ժողովուրդի պատմութեան խիզախումի, ծառացումի, եւ ազատ ու անկախ գոյութեան համար կեանքը զոհելու պատրաստակամութեան դիմերը, պանոք խըտացած կը գտնէ Հ. Ց. Դաշնակցութեան մէջ:

Պատմութեան հազարամեակներու ընթացքին հայրենակցական ապրումներու, ազգային իւրայատուկ նկարագրի ժառանգութեան է, որ տէր կը կանգնի հայ երիտասարդութիւնը, կատարելով Դաշնակցութեան երդումը, եւ բերելով իր նոր թափը, երիտասարդական խանդավառութիւնն ու զոհաբերութիւնը Հայ Դատի ծառայութեան ի սպաս:

Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը դարերով, վտահութեամբ ու հաւատքով կ'ըսէ բոլոր անոնց որոնք երէկ եկան իր շարքերը ու անոնց որ վաղը պիտի գան. — Բարի եկաք: Ու ձեր մատնեւեռումը Թող ըլլայ այն, որ միշտ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը եղաւ՝ ծառայել, մինչեւ մահ ծառայել հայ ժողովուրդի չահերու պաշտպանութեան, անսակարկ նուիրու-մով:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԻԱԼԻ մէջ գանի մը չարաթ առաջ յանկարծամահ եղած է ընկ. Վազգէն Եսայեան: Նախ եղիպտահայ ապա քանահայ Ազգ. կեանքի մէջ, ողբացեալը կարեւոր դեր խաղացած էր, գաստիարակուած իր հօր՝ Համազգայինի հիմնադիրէն Սահակեան Եսայեանի ոգիով: Կանուխէն մտած Հ. Ց. Դ. չարքերը, Վազգէն Եսայեան նուիրումով մասնակցած է հանրային կազմակերպական գանազան ձեռնարկներու:

ՃԻԼՍ ՀԻԼԻ ՈՃԻՐԸ

—o—

Բ.

Թղթածրարը հասած էր Պօ Սթրիթի կեդրոնատեղին, երբ հոն ներկայացաւ Ռեքավորթի անունով անձ մը, որ ունէր պիլիարտոյի սրահ մը, որուն ամէնէն ճշդապահ յաճախորդներէն մէկն էր Ուիլեըմ Ուէյը կոչուած անձ մը: Ձիշդ է, որ Ուէյը մտաղրած էր քանի մը օր բացակայիլ, բայց ահա երկու չարաթ անցած էր իր մեկնումէն ի վեր եւ Ռեքավորթի այս բացակայութիւնը բնական չէր գտներ:

— Արդեօք գաղափար մը ունի՞ք, թէ ձեր բարեկամը ո՛ւր մտաղրած էր անցնել այդ քանի մը օրերը, — հարցուց ոստիկանը:

— Լոնտոնէն դուրս, իր բարեկամներէն ձոն Թարթըլի հետ:

Ձոն Թարթըլի անունը ծանօթ էր Լոնտոնի ոստիկանութեան, որ դողել տուած էր անոր խաղատուն – սրճարանը: Դործատուներուն տեսած երեք անձերէն մէկը ան ըլլալու էր, երկրորդը Փրոպերթին էր, որուն անունը տուած էին: Դժուար չէր գաղտ տարբեր հիւրերը չկային, սկսած էր կասկածիլ եւ յարմար առիթէ մը օգտուելով կծիկը դրած էր, ու փրկած իր մորթը:

Այս ձախողութեան վրայ, երբեակը ուշնեցած էր գաղտնի նիստեր, որոշելով յաջորդ գործողութիւնը կատարել աւելի լաւ պատրաստութեամբ:

Ընտրուած գոհը, ինչպէս դիտենք, Ուէյըմ Ուէյն էր: Ոճիրին վայրը արդէն ծանօթ՝ Ճիլս Հիլի նեղ արահետը: Ես որովհետեւ գաւազանները եւ բիլերը լաւ արդիւնք չէին տուած, որոշուեցաւ դիմել աւելի հասու դէնքերու, այսինքն՝ սուրճանակի:

1923 Հոկտեմբեր 24ին իրիկունը երկու կառքեր ճամբայ ելան դէպի Ճիլս Հիլ: Մէկուն մէջ տեղ առած էին Թարթըլ եւ Ուէյը, իսկ միւսին մէջ Փրոպերթ եւ Հանթ, որ պիտի քալէր առջեւէն, բայց բաւական հեռուէն, Ուէյրի կասկածները չարթնցնելու համար: Փրոպերթի կառքը կանգ պիտի առնէր Ճիլս Հիլի սրահէն մէջտեղը, Հանթ պիտի իջնէր եւ պիտի թաքնուէր ցանկապատին եռեւ. կառքը պիտի չարունակէր իր ճամբան մինչեւ fոթէն: Աոեն մը եօք պիտի հասնէր երկրորդ կառքը, Հանթ դուրս պիտի դար իր թաքստոցէն եւ սուրճանակը պիտի ուղղէր Ուէյրի վրայ, Թարթըլ պիտի ընէր նոյնը: Ուէյրի մարմինը պիտի ծանր պատիժէ, եթէ նոյնիսկ վաստակի իր գործօն մասնակցութիւնը ոճիրին:

Հարցաքննիչ դատաւորները ուսումնասիրեցին երեք ամբաստանեալներուն խառնուածքը, անցեալը եւ եկան այն եզրակացութեան, որ Թարթըլ՝ առաջին պատասխանատուն ըլլալով, չէր կրնար վայելել թագաւորի վկայ նշանակուելու չնորհը: Նոյնիսկ եթէ անոր անպարտութիւն առաջարկէին, ան պիտի մերժէր իր ընկերները ամբաստանելու վտանգաւոր: Թարթըլ, որ քաջ գինուորական մը եղած էր, հակառակ իր ներկայ վիճակին, իր սրտին մէջ պահած էր պատուի զգացումը: Թարթըլ սոզուն մը չէր իր միւս ընկերներուն պէս:

Հանթ եւ Փրոպերթ անմիջապէս մըցումի ելան թագաւորի վկայ նշանակուելու համար: Մահացու հակառակորդներ գարձած էին: Լաւագոյն մասնիչը պիտի կարենար իր մորթը փրկել...:

Հանթի եւ Փրոպերթի մանրամասն վկայութիւններէն ետք, դատաւորները կրցան յստակ գաղափար մը կազմել գործուած ոճիրի մասին:

Ուրեմն, մեր երեք չարագործները որոշած էին կազմակերպել չահաբեր ապտնուքիւններ՝ կանխաւ որոչելով իրենց գոհերը, որոնք պէտք է լրացնէին ունեւոր ըլլալու պայմանը:

Առաջին փորձը կատարած էին արդէն Ուուտս կոչուած անձի մը վրայ, որ տիկին Փրոպերթի ազգականն էր եւ կասկածները չունէր իրեն վերապահուած ճակատագրի մասին: Զայն հրաւիրած էին ամայի տուն մը, իբրեւ թէ տարեդարձ մը տօնելու: Սակայն Ուուտս տեսնելով որ իրմէ զատ ուրիշ հիւրեր չկային, սկսած էր կասկածիլ եւ յարմար առիթէ մը օգտուելով կծիկը դրած էր, ու փրկած իր մորթը:

Այս ձախողութեան վրայ, երրեակը ուշնեցած էր գաղտնի նիստեր, որոշելով յաջորդ գործողութիւնը կատարել աւելի լաւ պատրաստութեամբ:

Ընտրուած գոհը, ինչպէս դիտենք, Ուէյըմ Ուէյն էր: Ոճիրին վայրը արդէն ծանօթ՝ Ճիլս Հիլի նեղ արահետը: Ես որովհետեւ գաւազանները եւ բիլերը լաւ արդիւնք չէին տուած, որոշուեցաւ դիմել աւելի հասու դէնքերու, այսինքն՝ սուրճանակի:

1923 Հոկտեմբեր 24ին իրիկունը երկու կառքեր ճամբայ ելան դէպի Ճիլս Հիլ: Մէկուն մէջ տեղ առած էին Թարթըլ եւ Ուէյը, իսկ միւսին մէջ Փրոպերթ եւ Հանթ, որ պիտի քալէր առջեւէն, բայց բաւական հեռուէն, Ուէյրի կասկածները չարթնցնելու համար: Փրոպերթի կառքը կանգ պիտի առնէր Ճիլս Հիլի սրահէն մէջտեղը, Հանթ պիտի իջնէր եւ պիտի թաքնուէր ցանկապատին եռեւ. կառքը պիտի չարունակէր իր ճամբան մինչեւ fոթէն: Աոեն մը եօք պիտի հասնէր երկրորդ կառքը, Հանթ դուրս պիտի դար իր թաքստոցէն եւ սուրճանակը պիտի ուղղէր Ուէյրի վրայ, Թարթըլ պիտի ընէր նոյնը: Ուէյրի մարմինը պիտի

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Խօսակցութիւնը կը դառնար քեմալական Թուրքիոյ հաշուոյն կատարուելիք քանի մը միլիոն ոսկիի փոխառութեան մը շուրջ, Փաշային նախաձեռնութեամբ: Բոլորն ալ Իթթիհատի փախստական անդամները էին, բայց մեծ հաւատքով ու հոգածութեամբ կ'արտայայտուէին նոր Թուրքիոյ մասին եւ կը չեչտէին ժամ առաջ Անատոլու ղէնք հասցնելու անհրաժեշտութիւնը: Ցետոյ խօսակցութիւնը դարձաւ իրենց վիճակին շուրջ. բոլոր ծրագիրներուն առանցքը Փաշան էր դարձեալ. կը յուսային որ անիկա ֆեմալին հետ բանակցելով պիտի յաջողի Թուրքիա վերադառնալու արտօնութիւն ձեռք բերել իրենց համար: Մէկը սա խօսքը ըսաւ.

— Փաշան փաշա է, բայց չկրցաւ Տօքթ. Նազըմին գործը յաջողցնել. խեղճ մարդը սիրտը կոտրած վերադարձաւ Թրընեւ: Ուրիշ մը պատասխանեց.

— Ինչ մը համբերութիւն ունեցէք. ամէն ինչ կը կարգադրուի քանի մը ամիսէն. քիչ մը համբերութիւն պէտք է ունենալ:

Ինչ վերջ երկու հոգի եւս եկան եւ միացան միւսներուն. կայարանը տեսած մարդերէս մէկն էր: Կը խօսէին ճամբորդներու մասին: Մէկը հեղնելով ըսաւ.

— Փաշա պիտի ըլլայ, չկրցաւ քիչ մը սպասել պատգամաւորները ճամբելու համար:

Եւ տեսնելով որ Փաշային կոմմնակիցներէն մին կը փորձէ զայն արդարացնել, բորբոքած չարունակեց.

— Ի՞նչպէս կը պաշտպանես ասանկ մէկը. երբ առ ի քաղաքավարութիւն իրեն ըսինք՝ «Փաշա կը մսխա, պէտք է հանգիստ ընես», փոխանակ կենալու, եւ ասիրական չեչտով մը պատասխանեց. «կը մսխա, հը՞մ... այո, կրնամ մսխել». յետոյ ալ «կառքը դնա բեր, տուն երթանք»:

Այստեղ՝ պատմողը փաչային ձեւերը կ'ընէր ու ձայնը կը կեղծէր:

Այս խօսակցութեան մէջ կարեւորը, ինծի համար, սա էր՝ որ Փաշան չէր մեկնած ու Հռոմ կը գտնուէր. ուրեմն մեր վախը զուր էր. անմիջապէս դայլ այս պարագան Մ.ին յայտնելու. ձայն չհանեց. յուսահատ ու ընկճուած երեւոյթ մը ունէր եւ անվերջ նամակներ կը դրէր Պոլիս. կը գանգատէր որ մեր տղաքը չեն հասնիր: Անկեղծօրէն ցաւեցայ իր վրայ: Խեղճը ուղղակի կը տառապէր որ ձեռնարկը չի յաջողիր եւ կը զգար թէ պատասխանատուութեան մեծ բաժինը իրեն պիտի մնայ: Ու որոշումս տուի: եթէ Մ.ն այդ պահուն կարենար մատածութա կարզալ, պիտի հասկնար որ պարզապէս իր սիրոյն էր որ տուի վճռական որոչումս: Դարձայ իրեն եւ ըսի.

— Այլեւս մինակս պիտի ընեմ հետապնդումը եւ ինչ կ'ուզէ ըլլայ հետեւանքը, վստահ եղիր որ այս գործը գլուխ պիտի հանեմ:

Մ. ձայն չհանեց, եւ նոյն ընկճուած վիճակը կը պահէր. կարծես յանցաւոր կը զգար ինքզինքը: Հեռացայ իրմէ եւ գացի տուն. հաւաքեցի Պոլսէն ստացած նամակները եւ ամէն կարգի թուղթերս, իմայ գետեղերք. մանր-մանր պատռեցի բոլորն ալ եւ ջուրը նետեցի. նպատակս էր ամէն հետք մէջտեղէն վերցնել եւ այնպէս մը ընել, որ եթէ ձերբակալուիմ կամ սպաննուիմ, ինքնութիւնս յայտնող որեւէ թուղթ չգտնուի վրաս կամ սենեակիս մէջ: Իրրեւ միակ ատացուածք, վրաս ունէի երկու հարիւր Թրքական Թղթադրամ, քանի մը հազար լիրէթ եւ ատրճանակս վեց փամփուշտներով:

Այդ օրը վեցերորդ անգամ ըլլալով անցայ Փաշային տան առջեւէն. փոռաւոր չէնք մըն էր, իսկական դղեակ մը, Հռոմի պղնուպետական Թաղամասին մէջ: Միշտ լուռ ու խաղաղ էր այդ տունը եւ տեւական կամ յաճախակի թափառումներս այդ տեղուանքը, կրնային կասկածներու տեղի տալ: Ձիշդ այդ պատճառով յաջողած էի յարաբերութիւն մշակել աղջկան մը հետ, որ Փաշայի բնակարանին դիմաց, քիչ մը վերջ, ափսէթքմանի մը առաջին յարկը կը բնակէր:

Այս նոր բարեկամուհիս Հելենա կը կոչուէր. յոյն ծնողքէ, քիչ մը յունարէն կը խօսէր, ինչ որ մեծապէս դիւրացուցած էր մեր բարեկամութիւնը: Ամէնէն տարօրինակ պարագաներու տակ ծանօթացայ Հելենային:

Փաշային դղեակը լրտեսած պահերուս, դղեակին նայելէ աւելի չբնակայ տուներու լուսամուտներուն վրայ կը պտըտինէի նայուածքս, պարզապէս զգուշութեան եւ կասկածներ չհրաւիրելու համար:

(81 – շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԵՐ

ԲՐՈՆԶ ՄԱՍՆ

ՊՈՀԻ ԼԻՍԱՅԻ

Ա.

— Գուշակ, ասեղդաստառդ մոխրոտ տուր– ծիրանի մեջ: Չլսեցի՞ր ինչէն էր: Լիսեին ելեր, ձմեռ ատեն, ինկեր էր ջրհորը, ինկած տեղը ջուրը ծանծաղ էր, ելեր կանգներ էր ներսը, ձեռքերը վեր բռներ, ինչպէս որ կ՚ընեն խեղճ կիները, երբ կ՚աղաղակեն: Ես ալ ելեր էի ձիուս վրայ, կ՚երթայի տուն, ինկայ ջրհորին մօտ, ձիուս գլուխը ջրհորին մէջ կախեցի, ինքս ալ ներքեւ իջայ, ոտքերս ջրհորին պատերուն դրի, ձեռքս երկնցուցի, բռնեցի ձեռքը, վեր հանեցի, ձիուս վրայ դրի, տարի տունը, ամուսինը ետեւէս եկաւ, ինծի շնորհակալութիւն ըրաւ, ես ալ ըսի, որ ինչ որ ըրի, Աստուծոյ համար ըրի, ինծի համար ոչինչ ըրի,

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 12, Տօն է վերա–փոխման Ս. Աստուածածնի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկե–ղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, Ճիշատակ է մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց–ւոյ մէջ Օգոստոս 12ին, Կիրակի օր, Ս. Աստուածածնի ծոնին առթիւ հանդիսա–ւոր պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·30ին, պատարագ 11ին:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն:

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման ծոնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Օգոստոս 12ին Կիրակի օր, իսկ Օգոստոս 15ին, Ջորեքշաբթի առաւօտ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 10ին, ի յիշատակ Բ. պատերազ–մի ամբակոծութեան Վալանսի հայ զո–հերուն:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ անուանակոչ – ման ծոնին առթիւ, Օգոստոս 12, Կիրակի առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր պա–տարագ: Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի բազում ազգա – կիցներու յիշատակին: Ինչպէս նաեւ ա–ւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախում–բին կողմէ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչու – թիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողո – վուրդին թէ Ս. Աստուածածնի վերա – փոխման ծոնը կը կատարուի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Օգոստ. 12: Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 8, պա–տարագ 9·40, քարոզ 11, խաղողօրհնէք 11·40:

ԼԱՍԻՈԹԱՑԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Լասիոթայի կեդր. թաղին մէջ գնուած սրահ մը վերածուեցաւ կարճ ժամանա–կաշրջանի մէջ մատուռի՝ Ս. Կարապետ անունով, ուր կը կատարուի, Վերափոխ–ման ծոնը Օգոստ. 15, Ջորեքշաբթի:

Պատարագը կը մատուցանէ, մատուռին օծումը կ'ընէ եւ խաղողօրհնէքը կը կա–տարէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կրօնական արարողութեանց աւարտին տեղի կ'ունենայ հացկերոյթ, Լասիոթայի Սէն–Ժան թաղի ծովահայեաց Քինկ հայ–կական ճաշարանին մէջ, ի պատիւ սրբա–զան հայրերու եւ հոգեւոր ու ազգային ներկայացուցիչներու:

Բոլոր Հայերը սիրով կը հրաւիրուին այդ հոգեւոր հանդիսութեանց եւ խնջոյ–քին: Սկիզբ ժամերգ. 8, պատարագ 10, օծում եւ քարոզ 10·30էն 12, խաղողօրհ–նէք եւ հոգեհանգիստ 12էն 12·45:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Բա–նամակալութիւնն ու Տնօրէնութիւնը չը–նորհակալութեամբ ստացած են 50 Ֆր., Օրիորդ եւ Պարոն Որբերեանէ, Օրիորդ Մ. Խոսրովեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր–Յովհաննէս–եան 600 Ֆր. կը նուիրեն հետեւեալ կա–մակերպութեանց.—

100 Աղքատախնամին, 100 Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, 100 Դպրոցա–սէր Տիկնանց վարժարանին, 100 Կապոյտ Խաչին, 100 Կարմիր Խաչին (սահմանալ Յա–ռաջէն) եւ 100 «Յառաջ»ի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ջորեքշաբթի, Օգոստ. 15, Հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 10էն 10·30՝

ԿՈՉՈՒՄԸ ՀԱՑԵՐՈՒ ՄՕՏ

Կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աթանաս (Առնուվիլ), հայր Ցարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան):

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՄԵԾ ԳԱԶՏԱՀԱՆԴԷՍ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT) — Téléphone : 76-01-76

Ջորեքշաբթի, Օգոստ. 15 ամբողջ օրը
Կէսօրին՝ խաղողօրհնէք
Ժամը 16ին հանդիսութիւն

Բացման խօսք.— ԱՆՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Փակման խօսք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին բանակողներուն կողմէ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵՑԷ՛Ք ՄԱՑՏ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշան – տուքներու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ դրա–ւոր տեղեկանալու համար պայմաննե – րուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մի–ութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Օգոստ. 12 Կիրակի, Ս. Աստուածած–նայ ծոնին առթիւ կը մատուցուի հան–դիսաւոր պատարագ: Սկիզբ ժամերգու–թեանց ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խա–ղողօրհնութիւն:

×

ՍԷՆ–ԺԵՌՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. Աստուածածնայ Վե – րափոխման ծոնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն Ժերմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ: Ցաւարտ պա – տարագի խաղողօրհնէք:

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Աստուածածնի Վերա – փոխման տաղաւարին առթիւ, հանդի – սաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ինչպէս խաղողի աւանդական օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ՝ 10:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին արձակուրդի վայրը ստանալ «Յառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ եւ հին ու նոր հասցէն:

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ: Այս պարագային մէկ ամսուան բաժնեգինն է 15 ֆր. Ֆրանսայի համար, 20 ֆր. արտասահմանի համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ԵՒ ՁԱՑՆԱՊՆԱԿ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բոլոր հեղինակներէն, արուեստագէտ–ներէն եւ հրատարակիչներէն որոնք դիրք կամ ձայնապնակ հրապարակ կը հանեն, կը խնդրենք մեզի ուղարկել մէկական նմոյշ. դրքերը՝ մեր դրադարանին հա–մար, իսկ ձայնապնակները՝ մեր ռատիօ–ժամին, այս վերջիններուն վրայ անդ–լերէն կամ ֆրանսերէն մակագրելով «նուէր — ոչ վաճառելի»:

Սոյն նմոյշները ստանալէ ետք վար–չութիւնս կրնայ, Մոնթրէալի մէջ սպա–ռելու համար, ապսպրել անոնցմէ, եթէ անոնց պահանջը ըլլայ եւ եթէ առաքո–ղին հետ վաճառման պայմաններուն շուրջ համաձայնութիւն գոյանայ:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

Համազգ. Հայ Մշակ. Ընկերակցութեան
Մոնթրէալի մասնաճիւղի
վարչութիւն
HAMASKAIN
Association Culturelle Arménienne
3401, Olivar Asselin, Montréal 390
P. Q. Canada

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ–բերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. վար–դան Ենթակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

— ETE — — HIVER —

PRA - LOUP
ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.
LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2
Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre
Ambiance « montagne » créée par des spécialistes
se renseigner auprès de
Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

ՇԱԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
11
SAMEDI
11 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Վերջամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·786

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.786

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1828–1923

—0—

Գ.— Սան–Ստեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրները

Արեւելեան Հարցի երկրորդ փուլը կ'ընդգրկէ 1856էն մինչեւ ԺԹ. դարու վերջին տարիները: Այդ շրջանին է, որ տեղի ունեցաւ 1877–78ի ռուսաթուրք նոր պատերազմը: Թուրքերը չարաչար պարտուեցան արեւմտեան եւ կովկասեան զոյգ ճակատներու վրայ: Նիկոլա Նիկոլայեւիչի բանակները հասան մինչեւ Պոլսոյ դուռները, Սան–Ստեֆանո: Ասիական ճակատին վրայ Լօրիս Մելիքով, Տէր–Ղուկասով, Շապոշնիքով եւ այլ հայ զօրավարներ փառապանծ յաղթանակներ տարին օսմանեան բանակներուն վրայ, գրաւելով Կարսը, Արտահանը, Կիւմրիին (Ալեքսանդրապոլ), հասնելով մինչեւ Էրզրում:

Եւրոպա նախանձոտ աչքերով կը դիտէր Ռուսիոյ հեղինակութեան վերելքը, չնորհիւ պալքանեան քրիստոնեայ ազգերու օսմանեան բռնապետութեան դէմ մղած ազատագրական պայքարներուն իր բերած օժանդակութեան:

Ջոն Կիրակոսեան կը գրէ· «Յաղթում էր ռուսական զէնքը, հարցերը լուծում էր եւրոպական դիւանագիտութիւնը»:

Սան–Ստեֆանոյի դաշնագիրը (19 Փետրուարէն 3 Մարտ 1878) պատկումն էր Ռուսերու յաղթանակին: Հայերն ալ 16րդ յօդուածով բաւարարութիւն կը զգային, քանի որ ռուսական բանակները Հայաստանի մէջ իրենց գրաւած շրջաններէն պիտի հեռանային այն առեն միայն, երբ օսմանեան կառավարութիւնը լրիւ կ'իրագործէր հայաբնակ մարզերու տեղական կարիքներէն բխող բարեփոխումներն ու բարենորոգումները:

Անգլիա սպառնաց Ռուսիոյ եւ պահանջեց չեղեալ նկատել Սան–Ստեֆանոյի դաշնագիրը: 1878 Մայիս 18–30ին Լոնտոնի մէջ կնքուած անգլեւռուս համաձայնագրով երկուստեք համաձայնեցան, որ Անգլիա եւս երաշխաւոր ըլլայ Ռուսիոյ հետ հայկական բարենորոգումներուն: Ցետոյ նաեւ Անգլիոյ պահանջով Ռուսիա յանձն առաւ Թուրքերուն վերադարձնել Ալաշկերտի հովիտն ու Պայազիտը:

1878 Յունիս 4ին Պոլսոյ մէջ ստորագրուեցաւ այն դաշնագիրը, որով Թուրքիա Անգլիոյ կը զիջէր Կիպրոս կղզին, փոխարէնը խոստանալով պաշտպանել Օսմ. կայսրութեան անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը ընդդէմ ռուսական նոր յարձակումներու:

Մեծն Բրիտանիա ի վերջոյ յաջողեցաւ վերաքննութեան ենթարկել տալ Սան–Ստեֆանոյի դաշնագիրը Պերլինի մէջ, ուր վեց մեծ պետութեանց մասնակցութեամբ դումարուեցաւ վեհաժողովը եւ 1878 Յուլիս 1–13ին կնքուեցաւ ծանօթ դաշնագիրը:

Սան–Ստեֆանոյի 16րդ յօդուածին փոխարէն Պերլինի մէջ մեզի տուին չարաչուք 61րդ յօդուածը, որ յառաջիկային դուռ պիտի բանար ամէն տեսակ չարիքներու: Վեց մեծ պետութիւններ երաշխաւոր պիտի ըլլային Հայկ. նահանգներու մէջ իրագործուելիք բարենորոգումներուն: Այսինքն վեց օտար կառավարութիւններ պիտի խառնուէին Թուրքիոյ ներքին գործերուն:

Աւժանապատուութեան հարց էր այս՝ օսմանեան մեծազօր կայսրութեան համար: Թուրքերը երբեք չներեցին մեզի, որ պատճառ ենք դարձեր ուրիշներու քիթը խօթել տալու իրենց տուներն ներս: Իսկ «երաշխաւոր» կոչուած պետութիւններուն համար Հայկական Հարցը երկրին ներուն համար Հայկական Հարցը երկրին քէն իսկած մանանայ էր· հատու զէնք մը՝ զոր կը գործածէին Ապտիւլ Համիտին դէմ, ամէն անգամ որ փափաք ունենային չհաւէտ մենաշնորհ մը կորզելու անկէ:

Ինչպէս դիտել կուտայ նաեւ Ջոն Կիրակոսեան, 16րդ եւ 61րդ յօդուածները, որոնք տասնամեակներ չարունակ կ'օրօրէին հայկական ազգային եւ ազգայնական կուսակցութիւնները... «Մնալու էին եւ մնացին անօգուտ թղթի կտորներ, բացի վնասից ոչ մի լաւ բան չտալով բարմաչարչար հայ ժողովրդին»:

Եւ սակայն պալքանեան ազգերու օրինակը խթան կը հանդիսանար Հայերուն՝ թօթափելու թրքական ծանր բեռը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԻԼ

ՁԵԴՈՒՄ.— Խմբագրականներու մէջ ապրած տպագրական սխալները երբեմն ընթերցողները կը սրբագրեն ինքնաբերաբար: Հարկ կը տեսնենք սակայն ճըշդել վերջին օրերուն նկատուած կարգ մը սխալներ: Այսպէս Օգոստոս 3ի խմբագրականին մէջ հայագէտ Հ. Ֆրանսուա Թուռնըբիչը պէտք է կարդալ Թուռնըպիզ: Հ. Գ. Ալիշանի Հին հատատ Հայոցի Ա. տիպը 1898ին, ո՛չ թէ 1838ին Օգոստոս 5): Պարսից Շահի ներկայացուցիչը կարդալ Աբբաս Միրզա (ոչ թէ Աբբաւն, Օգոստոս 8): Մուհամմէտ Ալի որդեգրին զաւակը կարդալ որդեգիր զաւակը (Օգոստոս 9):

Հ.–Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւմթական նախարարը կարգ մը կարեւոր դիւրութիւններ կը չնորհէ այլեւս երկրէն դրամ դուրս հանելու համար: Այսպէս առանց արտօնութեան կարելի է այլեւս մարդ գլուխ 5000 ֆրանսական ֆրանք հանել բացի բոլոր տարադրամներէն (տրվիզ) որոնք անհրաժեշտ են արտասահմանի ըլլալիք ծախքերուն համար, առանց որեւէ սահմանափակումի:

ՊԸՋԱՆՍՈՆԻ վերաքննիչ Ատեանի վճիռը (կնքել Լիի գործարանը) կարելի չէ եղած գործադրել: Դատաւորը ներկայացած է գործատուն բայց բանուորները չեն ձգած որ ընելիքը ընէ եւ ձեռնունայն վերադարձած է:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ կրկին անդամ ամուսնացած է ըստ կարգ մը աղբիւրներու եւ բոլորովին գաղտնի կերպով: Ըստ դուրանական օրէնքի կրնայ միաժամանակ չորս կին ունենալ բայց ցարդ ամէն անգամ ամուսնալուծուած էր: Բայց չէր կրնար բաժնուիլ Ֆարա Տիպայէն, որ կայսրուհի է եւ գահաժառանգ տուած է: Կ'ըսուի թէ Շահին նոր կինը 18 տարեկան, բացառապէս գեղեցիկ աղջիկ մըն է բայց ամուսնութիւնը, եթէ ճիշդ է, բացարձակապէս գաղտնի պիտի մնայ, կարգ մը շրջանակներ չեն կրնար բնական գտնել բազմակնութեան դրութիւնը, վարչակարգի մը կողմէ, որ արդիական բնոյթ կ'ուզէ տալ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Տէյլի Թելեկրաֆը արձագանգ

(Լուրերու շար.ը կարդալ 4րդ Էջ)

ՀՈԳԻՆ ՍԻՐԸ ՈՐ ՉԻ ՄԵՌՆԻՐ...

ԲԱՆԱԼԻՆԵ՞Ր ԲԱՆԱԼԻՆԵ՞Ր ՄԱՅՐ ԱՐԱՔԻՍ

ԳՐԵՑ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Շատ է գրուած Շահ–Աբբասի կղզմէ Հայոց բռնագաղթի մասին Հայաստանէն դէպի Պարսկաստան եւ յատկապէս Արաքս գետի անցքի տխուր դրուագի մասին:

Գարեգին Սրբազան իր այս յօդուածաշարքով երեւան կը բերէ գաղթական ժողովուրդի *հայրենապաշտութեան* ամէնէն ուժեղ զգացումը, որ առիւսարակ շուքի տակ է մնացած այս դրուագի պատկերացման մէջ:

Ա.

Ա.երած էր չորս դին, մահ, փլուզում, տուներու հրկիզում: Հայաստանի վերայ սկսեր էր փչել մահասարսուռ խորշակը, որ կարծես ախորժակն ունէր հայկական բարձրաւանդակին: Ցաճախ իր մահաբեր չունչն արձակեր էր ան հայկական հողին եւ անոր վերայ ապրող ու կենսագործող ժողովուրդին վրայ: Հաճո՞յք կ'առնէր Հայաստանի հողէն: Իր գառնաչունչ այցելութեամբը տուները վերածուեր էին փլատակի, եկեղեցիները՝ աւերակի, ծառերը՝ խանձողի, արտերը՝ կոխոտուած խոտի, եւ մարդերը՝ դիակներու կամ դիականման դոյութիւններու, « գերի », « տարադիր », « գաղթական » անուններով տուեր հազած:

17րդ դարը նոր էր բացուեր Հայաստանի վերայ: Սարկութեան լուծը ծանրօրէն օղակուած էր հայ ժողովուրդի վիզին: Օսմանցին կ'աւերէր, կ'աւարէր: Հարկերը կը ճնշէին խեղդելու աստիճան: Ճնշելը գործեր էր տաժանք: Հայաստանի կենսախայտ ու կենսատու մթնոլորտը գործեր էր հեղձուցիչ իր հարազատ զաւակներուն համար: Թեթեւացման յոյսը համազօր էր գործեր ազատութեան, որուն հորիզոնը անհունօրէն հեռու էր դեռ, անհասանելի թուելու չափ:

Թեթեւացման յոյսի նշոյլ մը ահա կը պպզայ արեւելքէն, երբ կեղեքումին տակ կքած եւ հեւատ ժողովուրդը յանկարծ լսեց որ կուգայ Շահը Պարսից կռուելու համար Սուլթանին դէմ: Շահ ու Սուլթան երբ բախէին, ուժը երբ ուժը չէզոքացնէր, Հայը կը սպասէր որ լուծը իր վրայէն թեթեւնար, կուրծքը բացուէր, լայն չունչ քաշէր, «հորովե՛լ» երգէր եւ հողին բարիքը վայելէր:

Այդ յոյսը սրտէն դէպի թեւերը տարածուած՝ ահա բացուեցան բազուկները ընդունելու համար նոր արքան, Պարսկաստանի մեծազօր տէրը՝ Շահ Աբբաս, որուն համբաւը հեռուոր Սպահանէն արդէն իրմէ չատ առաջ հասեր էր Հայաստան:

Երբ Արաքս գետն անցնելով՝ ոտք դրաւ հայկական հողին վրայ, Արաքսի միւս ափին ծագած չէին Ջուղայի ժողովուրդը՝ իշխանք եւ ազնուականք, արհեստաւորք եւ վաճառականք, քաղաքականք եւ վիճակնակք, ծերք եւ երիտասարդք «ոսկեհուռն» եւ «սխրատեսիլ» հագուստներով պճնազարդուած, քահանայք՝ վառուած մոմերով, քուլայ–քուլայ ծխացող խնկաւիլ բուրվառներով եւ անուշաթոյր կընդրուկով, երգեցիկ խումբեր «յարմարական» երգերով ու նուագարաններով, մատղաշ, նորաբողբոջ մաքրահոգի մանուկներ ոսկի բաժակ ի ձեռին, լիքն անուշահամ եւ բուրումնաւէտ դինիով, դոյնզդոյն դորգերով զարդարուած ճանապարհներով դեռ ափունքէն մինչեւ վաճառաշահ քաղաքի կեդրոնը, Յովսէփ Յաչիկի ապարանքը առաջնորդեցին կայսերական Պարսկաստանի կայսերափառ արքան: Շքեղազարդ ապարանքին մէջ հաղիւ գահաւորակին վրայ բազմած՝ Յովսէփ Հարազատ որդին ոսկեղէն սկուտեղն ի ձեռին ոսկիով ոսկի կը մատուցանէր ոսկեծարաւ արքային: Հիւրընկալ Յաչիկ իշխանին հետ մրցութեան էին ելեր, կարծէք, միւս մեծամեծները մեծափառ այս քաղաքին արժանավայել ընծաներով թագաւորին բերելով իրենց ունեցածներուն — խնայածներուն — լաւագոյն բաժին ները, անոնցմով չահելու համար Շահին յագեցումը եւ հեռացնելու համար վտանգ հօրէն բռնութեամբ տարուելիք «զամբ նայն ինչ, զոյիւ չափ դկեանս իւրեանց»:

Երեք օր, երեք գիշեր տօն էր Ջուղայի մէջ: Աւրքան պատուասիրուեցաւ ամէնէն ճոխ պայմաններու տակ, օրէ օր տեսնելով աւելի մեծ շքեղութիւններ: Ջուղայեցիք համադամ կերակուրներով եւ Հայաստանի ծաղիկներու բոյրով օծուն գինիով («ծաղկեհամ գինեաւ») սնուցին եւ չէնցուցին արքան, ինչպէս վայել էր արքային...:

Թագաւորը դիտեց եւ տեսա՛ւ: Բայց ոչ ոք կրցաւ տեսնել իր տեսածը...: Ոչ ոք կրցաւ կարդալ այն միտքը, որ ձեւ առաւ իր գանկին մէջ: Շահը ոսկին միայն չտեսաւ: Ոսկիէն անդին հասաւ իր նայուածքը եւ տեսա՛ւ ոսկին չինող, քարէն ու հողէն, ծովերէն ու գետերէն, օտար աշխարհներէն, արհեստի այլազան ճիւղերէն ոսկի հանող հայկական ձեռներէցութիւնը, չինարար եւ ստեղծագործ այն ոգին ու կամքը, որով լեռներու լերկ ամայութեանց մէջ կառուցեր էին այդքան հոյակապօրէն Ջուղայ քաղաքը՝ հանդոյց միջազգային առեւտուրի եւ օճախ արհեստագիտական հնարումներու, ինչպէս հպարտօրէն կը վկայէ օրուան պատմագիրը· «էր մեծ եւ երեւելի չէնն այն ի ժամանակին յայնմիկ ի մէջ արեւելեայ աշխարհի» (Առաքել Դաւրիժեցի):

Տեսա՛ւ: Տեսածը չբաւաւ: Ծրարեց իր ուղեղի ծալքերուն մէջ ու գնաց Հայաստանի խորերը — Երեւան ու Վան, Բաղէշ ու Արճէշ, Մանազկերտ ու Ալաշկերտ, Անի եւ Բերկրի, Արծկէ եւ Բասեն, Գանձակ ու Շիրակ, Կարս ու Կապուտան, հասաւ մինչեւ Կարին: Տեսա՛ւ անձամբ: Տեսա՛ւ իր զօրավարներու եւ պինուորներու աչքերով: Նոյն ժողովուրդը՝ տառապանքներու եւ նեղութեանց ենթակայ, հարկապահանջութեան եւ հարկատուութեան ծանրապոյն ճնշումին տակ հեւացող կեանքով, իր հողը կանանչ կը պահէ, իր լեռներու ժայռերէն տաճար կը ձեւակերտէ, իր գերեզմաններուն վրայ քարէ հիւսուածք կը սարքէ խաչով ու խաչը ծաղկող զարդաքանդակներով, իր վանական անապատները միտքի ուսախաներու կը վերածէ, կենդանիի կաշիէն մագաղաթ սարքելով, ծառերու արմատներէն նրբա-

ԻՆՉ ԴԿՈՒՏԿ

Գ. ՍԱՍՆԱ

ՊՈՂՈՍԻ ՀՎՈՒՅՆ ՏՎՅՈՒՆ ՏՂԱՅՈՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Օր մըն ալ նկատեցի որ վճռատիպ ու իմացող, կամ գոնէ այդպէս կ՚ընէր թէ գիտէ ամէն բան։ Ես ալ ամչցայ ու ինքզինքս ծանր զգացի։ Ինչո՞ւ ամչնամ, ինչո՞ւ ինքզինքս ծանր զգամ։ Ես ալ գիտէի ամէն բան։ Ես ալ գիտէի որ ամէն մարդ ունի իր ուզածին պէս ապրելու իրաւունքը։ Ես ալ գիտէի որ ամէն մարդ ունի իր ուզածին պէս մեռնելու իրաւունքը։ Ես ալ գիտէի որ ամէն մարդ ունի իր ուզածին պէս սիրելու իրաւունքը։ Ես ալ գիտէի որ ամէն մարդ ունի իր ուզածին պէս ատելու իրաւունքը

ՀԱՄԱՓՈՓՈՒՄ

ԲՐՈՒՏ ԱՍՈՒ

ՊՈՒՇԿԻՆԸ

Ա.

Կէսօրէն յետոյ տասնհինգ վայրկեան առաջ Տարսէի տունէն դուրս ելած Լիւսին, դէպի Ֆէրֆուե տանող ճամբան վրայ, կանգ առած էր: Ան ոչ միայն ետեւ չէր նայած, այլեւ ամբողջ ուժով կը վազէր, ինչպէս որ կ՚ընէ ամէն մարդ, որ կը վախնայ, որ կը փախչի, որ կ՚ուզէ ազատիլ ետեւէն հալածող վտանգէն:

Լիւսին, որ ամբողջ կէս ժամ ետք միայն կրցած էր հասկնալ, թէ ինչ կը պատահէր իրեն, ինչ կը սպասէր իրեն, ինչ կը նշանակէր իրեն համար Տարսէի ներկայութիւնը, Տարսէի ամուսնութիւնը, Տարսէի հարսնիքը, Լիւսին, որ ամբողջ կէս ժամ ետք միայն կրցած էր հասկնալ, թէ

Այրի Տիկին Իւղարեր Էֆեեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էֆեեան, Տէր եւ Տիկին Տիրոն Էֆեեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էֆեեան, այրի Տիկին Օլիմփիա Էֆեեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արման Էֆեեան (Պոլիս), Օր· Օաէթ Էֆեեան, Մէթր Զ· Սրապեան, Օր· Սրապեան, Տէր եւ Տիկ· Թիրացու եւ զաւակները (Անգլիա), Տէր եւ Տիկին Լինթոն Ռօպէրթս (Անգլիա), Տիրան Բարապէկեան եւ զաւակները (Լա Շարիթէ սիւր–Լուար), Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եւ զաւակները, Հօտաղեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մալճեան, Տէր եւ Տիկին Վիքթոր Սրապեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՌՈՒԲԷՆ ԷՖԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ· 8ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Օգոստոս 13ին, երկուշաբթի ժամը 16ին, Սէն–Ժորժ եկեղեցին, 114 Ավընիւ Սիմոն Պոլիվար, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ·— Մեր ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Էֆթեանի։

(Շար· Ա· Էջէն)

ըմ հանդիսանայ խորհրդ· վաստաթուղթի մը, զաղտնաբար արեւմուտք հասած եւ ըստ որուն Մոսկուա «կայծակ պատերազմ» մը կը պատրաստէ Զինաստանի դէմ։

ՏՈՒԹ· ՌՈՒԲԷՆ ՆԱՃԱՐՈՎ պատասխանելով Թաս գործակալութեան յայտարարած է թէ բոլորովին սխալ է որ յիմարանոցներու մէջ արգելափակուած են առողջ մարդիկ, այն պատճառով որ տարակարծիք են վարչակարգին հետ։ Նաճարով Մոր· Միութեան Բժշկական Ակադեմիայի յիմարաբուժութեան հիմնարկի փոխ–տնօրէնն է։ Բժիշկը կը չեշտէ թէ «Մոր· Միութեան մէջ, հիւանդի մը հիւանդանոց դրուիլը կարելի է միայն բժշկական յանձնախումբի մը տուած որոշումին վրայ», աւելցնելով թէ խորհրդային օրէնքները պատիժներ կը սահմանեն բոլոր անոնց համար որոնք անարդար կերպով կրնան մէկը յիմարանոց դրած ըլլալ···։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը յայտնակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Հայկուհի Թովմասեանի, եւ Տէր եւ Տիկին Արա Թովմասեանի, իրենց տապրոջ եւ եղբօր Մկրտիչ Թովմասեանի մահուան առթիւ։

×

Այս սխտւր առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Թովմասեան 200 ֆր· նուիրած են Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։

ՆՈՒԷՐ

Ս· Աստուածածնայ Մեռելոցի ծօնին առթիւ Զապէլ Թորոսեանի եւ Զարուհի Պօյաճեանի յիշատակին մի ոմն Մոնմոռանսիէն, կը նուիրէ 50 ֆր· Մշակոյթի Տան եւ 10 ֆր· «Յառաջ»ի (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 12, Տօն է Վերափոխման Ս· Աստուածածնի։ Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող· Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, Ցիշատակ է մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 12ին, Կիրակի օր, Ս· Աստուածածնի ծոնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·30ին, պատարագ 11ին։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

ՎԱԼԱՆՍ — Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման ծոնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Օգոստոս 12ին Կիրակի օր, իսկ Օգոստոս 15ին, Չորեքշաբթի առաւօտ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 10ին, ի յիշատակ Բ· պատերազմի ոմբակոծութեան Վալանսի հայ զոհերուն։

ՏՏՍԻՆ — Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ անուանակոչման ծոնին առթիւ, Օգոստոս 12, Կիրակի առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի բազում աղջակներու յիշատակին։ Ինչպէս նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Երդեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մեր ազգ ժողովուրդին թէ Ս· Աստուածածնի վերափոխման ծոնը կը կատարուի Ս· Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Օգոստ· 12։ Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Սկիզբ· ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9·40, քարոզ 11, խաղողօրհնէք 11·40։

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ
Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Լասիոթայի կեդր· թաղին մէջ դնուած սրահ մը վերածուեցաւ կարճ ժամանակաշրջանի մէջ մատուռի՝ Ս· Կարապետ անունով, ուր կը կատարուի, Վերափոխման ծոնը Օգոստ· 15, Չորեքշաբթի։

Պատարագը կը մատուցանէ, մատուռին օծումը կ'ընէ եւ խաղողօրհնէքը կը կատարէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Կրօնական արարողութեանց աւարտին տեղի կ'ունենայ հացկերոյթ, Լասիոթայի Սէն–Ժան թաղի ծովահայեաց Փինք Հայկական ճաշարանին մէջ, ի պատիւ սրբազան հայրերու եւ հոգեւոր ու ազգային ներկայացուցիչներու։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Օգոստ· 19, ամբողջ օրը

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ
Կը պատարագէ ԴԱՒԻԹ Ծ· ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
ԿԷսօրին՝ ճաշ

Գեղարուեստական յայտագիրը պատրաստուած կայանի տղոց կողմէ

×

Լիոնէն օթոքար կը մեկնի Կիրակի առաւօտուն ժամը 7·30ին եկեղեցւոյ առջեւէն։ Ապահովագրուիլ Տիկին Մամուրեանի մօտ կամ եկեղեցին։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT) — Téléphone : 76-01-76

Չորեքշաբթի, Օգոստ· 15 ամբողջ օրը
Կէսօրին՝ խաղողօրհնէք
ժամը 16ին հանդիսութիւն

Բացման խօսք·— ԱՆՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Փակման խօսք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ր.Ք· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին բանակողներուն կողմէ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ օթոքարով մեկնում կայ պատրաստած Նոր Սերունդի կողմէ։
Ապահովագրուիլ՝ Ահարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ ոէ Քոնվալէսան 18·30էն 1945

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՈՒԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Չորեքշաբթի, Օգոստ· 15, հեռատեսիլի Ա· կայանէն, ժամը 10էն 10·30՝

ԿՈՉՈՒՄԸ ՀԱՅՑԵՐՈՒ ՄՕՏ

Կը մասնակցին՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒ ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ քոյրերը, հայր Կոմիտաս (Սէն Շամոնէն), հայր Աթանաս (Առնուվիլ), հայր Յարութիւն (Սամուէլ Մուրատեան վարժարան)։

Բոլոր Հայերը սիրով կը հրաւիրուին այդ հոգեւոր հանդիսութեանց եւ խնջոյքին։ Սկիզբ ժամերգ· 8, պատարագ 10, օծում եւ քարոզ 10·30էն 12, խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 12էն 12·45։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Օգոստ· 12 Կիրակի, Ս· Աստուածածնայ ծոնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնութիւն։

×

ՍԷՆ–ԺԵՌՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս· Աստուածածնայ վերափոխման ծոնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն Ժերոմի Ս· Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք։

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Աստուածածնի վերափոխման տաղաւարին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ինչպէս խաղողի աւանդական օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ՝ 10։

ԱՄԱՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Pension complète avec excursions quotidiennes

Բնակութիւն Ա· կարգ — ամբողջական փանսիոն, ամէնօրեայ պտոյտներ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-16

2680 ՖՐ.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
12
DIMANCHE
12 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վերջամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·787

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.787

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1828–1923

——0——

Դ. Պերլինեն մինչեւ բարեկորոգումներու 1914ի համաձայնագիրը

Օսմանեան կառավարութիւնը ակամայ ստորագրած էր Պերլինի դաշնագիրը, ո– րուն բոլոր որոշումները գործադրելու ո՛չ մէկ նպատակ ունէր : Մասնաւորաբար դէմ էր հայկական նահանգներուն մէջ բարենորոգումներ մտցնելու ծրագրին :

Ա՛յնքան խոր էր մրցակցութիւնը վեց մեծ պետութեանց միջեւ, որ հաւաքական որեւէ բողոք Սուլթան Աբտիւլ Համիտին՝ անհնար կը դառնար :

Բարենորոգումներու խնդրին մէջ ա՛յն– քան ակնյայտ էր Բարձրադոյն Դրան չկամութիւնը եւ զաւառի մէջ Հայերու կացութիւնը ա՛յնքան ծանրացեր էր, որ Պոլսոյ դեսպանները մտածեցին ծանու– ցագիր մը ներկայացնել օսմանեան կա – ռավարութեան : Չեռնպահ մնացին Գեր– մանիա, Աւստրեւհունգարիա եւ Իտալիա (երբեակ Զինակցութիւն) : Միայն Անգ – լիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա (երբեակ հա– մաձայնութիւն) 1895 Մարտ – Ապրիլին միացեալ յիշատակագիր մը ներկայացու– ցին Բ· Դրան : Մայիսեան Ծրագիր անու– նով ճանչցուած այս յիշատակագրին պա– տասխանեց Օսմ· կառավարութիւնը 1895 Յունիս 3ին բացասական եղանակով : Դեսպանները լռեցին :

Ակազեմական հոգեշահ դրութիւններու այս փոխանակութիւնը ո՛չ մէկ դրական արդիւնք ունեցաւ : Եւ սակայն Մայիսեան Ծրագիրը պահ մը ա՛յնքան խանդավառեր էր Պատրիարքարանի շրջանակները : Եւ– րոպական դիւանագիտութեան անզօրու – թենէն չփացած Աբտիւլ Համիտ ընդհա– կառակն այդ թուականէն վերջ չարունա– կեց ջարդի քաղաքականութիւնը, դոր սկսած էր Սասունի մէջ 1894ին : Երկու տարուան մէջ (1894–96) 300·000 անմեղ, անպաշտպան Հայեր զոհ գացին Թրքա – կան ցեղասպանութեան՝ արեւելեան նա– հանգներէն մինչեւ Կիլիկիա, անցնելով Թուրքիոյ հայաշատ քաղաքներէն ու գիւղերէն :

1896 Օգոստոս 14–26ին Օսմանեան Դրա– տատան դրաւումը պատրուակ ծառայե – ցնելով, կարմիր Սուլթանը՝ Պոլսոյ «ե– րաշխաւոր» վեց դեսպաններու քթին տակ՝ երեք օր չարունակ սպանդանոցի վերա– ծեց իր մայրաքաղաքը, վեց հազար Հայ ջարդելով : Փարիզի 1856ի դաշնագրին համաձայն, դեսպանները իրաւունք ստա– ցեր էին իրենց « կարիքներուն » համար լրացուցիչ մէկական թեթեւ ռազմանաւ պահելու Մարմարայի մէջ : Ո՛չ մէկ ռազ– մանաւ տեղէն չարժեցաւ, երբ Պոլսոյ փողոցներուն մէջ կը ջարդուէին Հայերը, մինչդեռ մէկ ռումբ բաւական էր դադ– րեցնելու սպանդը :

1912ի պալքանեան պատերազմը կրկին օրակարգի վրայ դրաւ հայկական նա – հանգներու բարենորոգումներու հարցը, — Պերլինի դաշնագրի չարաչուք 61րդ յօդուածի գործադրութիւնը :

Ժողովածուին մէջ հրատարակուած են միջազգային դիւանագիտութեան այն բո– լոր փաստաթուղթերը, որոնք կը վերա – բերին Հայկական Հարցի վերարծարծու– մին՝ 26 Օգոստոս – 8 Սեպտեմբերէն սկը– եալ մինչեւ Բարենորոգումներու մասին Պոլսոյ մէջ 26 Յունուար – 8 Փետրուա– րին ստորագրուած ռուսեւթուրք ծանօթ Համաձայնագիրը : Ցետոյ նաեւ՝ այդ թը– ւականէն մինչեւ 17–30 Յունուար 1917 երկարող շրջանին Պոլսոյ, Փարիզի, Լոն– տոնի, Պերլինի, Վիէննայի եւ Հռոմի ռու– սական դեսպաններուն ու Արտաքին Նա– խարար Սազանովի միջեւ փոխանակուած հեռագիրները, մէջն ըլլալով Սայքս– Փի– քոյ դաշնի համաձայնագիրը (էջ 149– 403) :

Գրքի երկար (ո՛չ թէ երկրորդ) Առա– ջաբանի հեղինակ Զոն Կիրակոսեան կը գրէ թէ «Հայկական հասարակական–քա– ղաքական շրջաններն իրենք չունէին նպա– տակների, տեսակէտների մի որոշակի դրական ծրագիրը ...» (էջ 37) :

Սխալ է այս հաստատումը :

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայ – նին, երբ հնչած էր Թուրքիոյ հաշիւ տա– լու ժամը, Հայերը՝ Պոլսէն մինչեւ էջ– միածին միատեակ ծրագիր ունէին : Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե· Սուրբհնեանց, իբրեւ ներկայացուցիչ հա– մայն Հայութեան, փարիզաբնակ Պօղոս Փաշա Նուպարի պաշտօն կը յանձնէր հետապնդելու Հայկական Հարցը (այս – ինքն «Բարենորոգումները»ը) երաշխաւոր Պետութեանց մօտ : Այդպէս է, որ 1912ին կազմուեցաւ Ազգային Պատուիրակութիւ– նը, որ պատասխանատու քայլեր պիտի առնէր աշխարհամարտի տարիներուն — ինչպէս Հայկական Լեգէոնի կազմու – թիւնը, — եւ զինադադարի բախտորոշ տարիներուն, Ա.Հարոնեանի հետ կա – տարած դիմումները, եւայլն :

Էջմիածնի հետ միաժամանակ Պոլսոյ Պատրիարքարանն ու Ազգային Երեսփո – խանական Ժողովը, որուն մէջ ներկա – յացուած էին բոլոր հոսանքները, նոյն նպատակով գործի լծուած՝ դիմումներ կը կատարէին վեց մեծ Պետութեանց Պոլ– սոյ դեսպաններուն մօտ : Քաղաքական ժողովին կողմէ այդ պարտականութիւնը յանձնուած էր երկու ծանօթ իրաւագէտ– ներու, — Գրիգոր Զօհրապի եւ Տիրան Երկանեանի, դասախօս Պոլսոյ իրաւաբա– նական վարժարանի :

Թուրքիոյ եւ Կովկասի Հայութիւնը մի– ատեակ նպատակ եւ ծրագիր ունէին, դ ո ն ե մէկ անդամուան համար , Բարենորոգումներու այս ցաւոտ խնդրին մասին, որ յանգեցաւ 1914 Յունուար 26 – 8 Փետրուարի ռուսեւթուրք ծանօթ Համաձայնագրին :

Խօսելով այս մասին, Ալեքսանդր Մի– ասնիկեան ըսէր է· «Հայկական ռեֆորմ– ների նախագիծը ո՛չ մի պատասխան չի տալիս այն անիծեալ հարցին, որի անունն է Թուրքահայ Խնդիր» : (էջ 38) :

1914 Մայիս 10ի յաւելուածական հա– մաձայնագրով հայկական նահանգներու մարզպան նշանակուած Նորվեկիացի Հոփ եւ Հոլանտացի Վէսթենէնկ կը դառնային ըստ էութեան Թրքական պաշտօնեաներ :

Զարդարարները կ'օգտուէին պատերազ– մէն՝ դամբիւղ նետելու համար Բարե – նորոգումներու Համաձայնագիրը, իբրեւ նախաքայլ Մեծ Եղեռնի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ հալածիչ օդուժը Պէյ– րութի երկնքին մէջ ստիպեց Միւլ–Իսթ– խուէզի օդանաւի մը որ ճամբան չեղէ եւ էջք կատարէ իսրայելեան դինուորական օդակայան մը : 74 ճամբորդ կը փոխադ– րէր օդանաւը, որոնց մէջ Իրաքի Ծրագրի նախարարը եւ պաղեստինեան կազմա – կերպութեանց չորս անդամներ : Զորս ժամ Պէյրութի օդակայանի իշխանութիւնները ամէն կապ կը կորսնցնէին արաբական օ– դանաւին հետ, որ Պէյրութէն պաղատատ պէտք է երթար : Չորս ժամ եռք օդանաւը իր բոլոր ճամբորդներով Պէյրութ կը վերադառնար : Կը թուի թէ իսրայելեան իշխանութիւնները ուզած են «դաս» մը տալ պաղեստինեան ահաբեկչական տար– բերուն : Կ'ըսուի նաեւ թէ Իսրայելացիք չեն դտած օդանաւին մէջ պաղեստինցի այն ղեկավարները զորս կը փնտռէին : Ամէն պարագայի մէջ արարքը աննախընթաց է տրուած ըլլալով որ իսրայելեան հալածիչ օդուժը երբեք նման «առեւտ– րական» մը չէ ձեռնարկած :

ԱՆԴՐԷՅ ՍԻՆԻԱՎՍԿԻ, խորհրդ· դրա– դէտը որոշեց Ֆրանսա հաստատուիլ : Դրագէտը, եօթը տարի «վայելած» է խորհրդային արդելափակման կայանները (դատապարտուած էր 1966ին Եուրի Դա– նիէլի հետ) : Սինիավսկի արդէն դաս– խօսի ամպիոն մը ապահոված է Օտրպոն եւ Փարիզ ժամանած, Ուրբաթ օր, կնոջը եւ ութ տարեկան զաւկին հետ : Իր ամէ–

(Շար·ը կարդալ 4րդ էջ)

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԱՉ տօնին «կամուրջին» առթիւ «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Հինգշաբթի (Ուրբաթի թիւ, Օգոստոս 17) : Խմբագրատունը փակ է մինչեւ Հինգշաբթի Օգոստոս 16 :

«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ»

(ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ)

Քաղն – Լա Պոֆֆա, 8 Օգոստ· 1973

Սիրելի «Յառաջ»,

Հազար բարով եկաւ Մատենաշարիդ նորատիպ մատեանը, «Կրակը կողքիս» : Այսպէս, անդամ մը եւս միօրեայ կեանքէ կը վրկես գրուածքներ որոնք նախասահ– մանուած էին շատ աւելի երկար ապրելու անտարակոյս : Վարձքդ կատար : Կեցցե՛ս :

Ձեռագիրը մեկներ էր Միջերկրականի ափերէն, — յայտնի օրրան քաղաքա – կրթութեան : Բարձրացեր էր Փարիզ եւ, ահա, այլեւս մեղի ընտանի ու սերկեւելի կոկոնին դոյնը յիշեցնող անոյշ կողքովը՝ գիրքը լոյս աշխարհ կ'ելլէր տպարանէդ, կ'իջնէր Միջերկրական, կ'անցնէր զինքը երկնողին պատուհանին տակէն, որդիա– կան ժպիտ մը կ'ուղարկէր հեղինակին, կը կարէր երեսուն եւ հինգ քիլոմեթր եւս ու կը հասնէր ամարանոց, պիտի ըսէի հովոց, որուն ճակատին վրայ դուարթօ– րէն կը խաղայ Միջերկրականին լոյսը, իսկ քամակը կ'ապաւինի զալարաւէտ պուրակներու սփոփարար անդորրին :

Մօտաւոր անցեալին մէջ, մէկէ աւելի անդամներ, վկան եղած ես դրասէր ըն– թերցողին անվերապահ հիացումին եւ դնահատութեան՝ հանդէպ բանաստեղծ – դրագէտին, որ առաջին մէկ օրէն պիտի յայտնուէր Սփիւռքի յատաղապահ մէկ դրիչը : Ու եթէ մարդը կ'ալեւորի ֆիզի– քապէս, արուեստագէտը, թէպէտ աւելի հասուն, կը մնայ աշխոյժ, կայտառ, ա– ռոյգ, կենսունակ, միշտ անակնկալնե – րով լեցուն, մտածումով եւ արտայայ – տութեամբ ինքնատիպ, կենդանի, դու – նեւէտ եւ ազատ, անկեղծ, անկախ եւ ինքնարերք :

Շահան Շահնուրի արուեստը անտար– բեր չէ արհեստին հանդէպ : Ան կ'ընդու– նի թեմինիէին կարեւորութիւնը : Պէտք կը զգայ գործիքին անթերի ալակերտ– թեան : Ուստի, կը հակի վրան, կը տքնի վրան, կը կռկէ, կը յղկէ զայն :

Իր լեզուն չի յոգնիր երբեք : Ան միեւ– նոյն թարմութիւնը կը պահէ դրուածքին մէկ ծայրէն միւսը : Երբեւիցէ թափթփա– ծութիւն չի ճանչնար այդ լեզուն, որ եթէ իր բծախնդրութեամբ, խղճամիտ հսկողութեամբ, հոգածու աչալրջու – թեամբ, ճշդրտութեամբ եւ նախադասու– թեանց տրամաբանական ու պայծառ կա– ռուցուածքովը մեզի կը յիշեցնէ Լուտուտի հեղինակը, Լ· Բաչալեանը, այնուամե – նայնիւ կը յատկանշուի առաւելութեամբը մշտնջենական երիտասարդութեան եւ ու– ժականութեան : Լեզու մը որ չի սայթա– քիր, չի մեղանչեր :

Զորսական կտորներ գիրքը կը բաժնեն երկուքի : Ա·ը յայտնապէս կը բովան – դակէ զուտ ստեղծագործականը, դրա – կանը : Իսկ Բ·ը, Նիւթեր Լուսաբացքի վրայ, կը թուի թէ յատկացուած է հրապարա– կագրականին : Կարծեմ թէ Շահնուրի պարագային, զուտ հրապարակագրականի մասին դժուար է խօսիլ : Որովհետեւ, շատ անդամ, դեղարուեստ կը խառնուի անոր : Զոր օրինակ, Մտերիմ Օրագիրը, որուն առաջին կէսը, Այս Կողմը, դրական վաստակ է :

Գրասէր ընթերցողը կը հաւատայ թէ «Կրակը Կողքիս»ին պիտի հետեւին ուրիշ երկունքներ : Վասնզի հեղինակին իմա – յականութիւնը, կորովմտութիւնը, թա– փանցողութիւնը, տեսողութիւնը, քննա– կան միտքն ու ստեղծագործական թափը ըսելիքներ ունին : Ըսելիքներ՝ նորու – թեամբ, համարձակութեամբ եւ ինքնա– տպութեամբ :

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

ԽՄԲ·— Ինչպէս անդրադարձած էինք («Յառաջ» Օգոստ· 3 եւ 7) *Փրովանսալ* եւ *Մարսէյլեզ* արձագանգ հանդիսացած էին *Հիւրրիէթի* մէկ լուրին ըստ որուն Թուրբերը «կը փապփին» եղեր որ պատ մը բարձրանայ Մարսէյլի Ապրիլեան Յու– շարձանին առջեւ : Այս առթիւ բազմաթիւ հակազդեցութիւններ եղած են եւ Օգոստ· 7ի իր թիւին մէջ, *Լը Փրովանսալ* կը հրատարակէ Տիրան Խայիկեանի գրու – թիւնը, նոյն ձեւով եւ նոյն էջին վրայ :

« Մարսէյլցիները իրենց ամօթի պատը պիտի ունենա՞ն» խորագրին տակ, Պ· Խայիկեան կ'ըսէ ի մէջ այլոց·—

« ... Այդքան արագ մի՛ չարժիք, պա– րոն պատասխանատուներ Թուրքիոյ : Տա– կաւին նուաճուած երկրի մէջ չէք գըտ– նուիր ձեր հրամանները արձակելու հա– մար եւ խափանելու համար ազատու – թիւնը Մարսէյլցի քաղաքացիներուն, ո– րոնք յուշարձան մը բարձրացուցած են իրենց մեռեալներուն ի յարգանս : ... Այս ցեղասպանութիւնը անժամանցելի է, այս– ինքն դատապարտելի, ինչ որ ալ ըլլայ Թուականը, երբ գործուած է, ինչպէս կը մատնանշէ Միացեալ Ազգերու Ընդհ· Ժո– ղովին 1968 Նոյեմբեր 26ի բանաձեւին ա– ռաջին յօդուածը : Ուրանալ այս պատ – մական իրողութիւնը, կը նշանակէ անդամ մը եւս ձեզ մեղսակից եւ օրինաւոր ժա– ռանգորդներն ընել այդ պարտազանցու– թեան» :

ՀՈՂԻՆ ՄԷՐԸ ՈՐ ՉԻ ՄԵՌՆԻ...

ԲԱՆԱԼԻՆԵ՞Ր ԲԱՆԱԼԻՆԵ՞Ր ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ

ԳՐԵՑ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հողը սպաննելէն առաք — եւ հողը այսպէս չարչարագին ձեւով սպաննելով — ահա նաեւ փորձ մը հողին սէրը սպաննելու ժողովուրդին սրտին մէջ: Որովհետեւ ոչ միայն տեսած էր հողին չէնութիւնը եւ հողատիրոջ հնարագործ ճարտարու – թիւնը, այլ եւ ուելի խոր էր թափանցած իր սրատես հայեացքը կարդալու համար իր սրտերուն մէջ արիւնին պէս ամբարուած հողին, հայրենիքին սէրը:

Շահը տեսած էր այն ինչ որ կը վկայէր 17րդ դարու Փորթուկալցի ժամանակակից ճանապարհորդագիր Օղոստինեան կրօնաւոր Հ. Անթուան Տը Կուվէան.—

« Նրանց (հայ ժողովուրդի) ուժերը սիրտ էին շարժում եւ տեսնել պէտք էր թէ ի՞նչ էին անում նրանք բաղաքների դռների առաջ. ոմանք գետին էին ընկնում, գրկում հողը եւ համբուրում բանից. այլք հրաժեշտ էին տալիս իրենց հայրենիքին եւ բնակարաններին այնպիսի սրտամորմոք բառերով, որ կարծես թէ պատերը զգացմունք ունէին »(*):

Այո՛: Այն պատերը, որոնք նոյնացած իրենց բնակիչներուն հետ. անոնց տառապանքի պահուն «լացի պատ» կը դառնան...: Իրենց վրայ դրոշմուած համբոյրները այնքան տարիներու մաերմութենէն և հարազատութենէն եաք, չէին կրնար այդ պատերուն չփոխանցել սէրն ու հոգին իրենց մէջ ապրողներուն, անոնց տաք շունչին եւ դուրգուրոտ ձեռքերուն հետքերն իրենց չաղախին խառնած եւ քարին հետ ընդելուզած:

Որքան մարդիկ հողին սէրն ունէին, կարծես հողն ալ իրենց սիրովը կ'ապրէր յաճախ տառապելով, հազուադէպօրէն հրճուելով: Երբ մարդիկ էին իր հետ՝ աղբիւր կը բլուր իրմէ: Երբ իրենց ձեռքերը խառնէին իր մէջ՝ ցորեն ու խաղող, հաց եւ գինի, կեանք եւ ուրախութիւն կը ցայտէին իրմէ: Երբ իր ժայռերը զգային իրենց վրայ իրենց տէրերուն հրաշագործ ձեռքերը, վարժ ու նրբին դուրդուրանքով՝ կը դադրէին ժայռ ըլլալէ եւ կը դառնային արբաստաչ, հաստահեղոյս քարեր, խոյակ ու քանդակ, կամար ու գմբէթ, խաչքար եւ յուշարձան:

Հողն ալ սիրտ ունի՝ եթէ սիրտ ունինք այդ սրտին տրտին զգալու:

Հողն ալ կեանք ունի՝ եթէ չունէ ունինք այդ կեանքին չունչը շնչելու:

Կրակը կրցաւ այրել դաշտին խոտը, ցորենին ցօղունն ու հասկը, ծառին ճիւղն ու պտուղը, տունին գերանն ու ձեղունը: Հարուածը կրցաւ քանդել պատն ու սիւնը, խորտակել քանդակն ու խաչքարը: Բայց ո՛չ կրակը եւ ո՛չ ալ հարուածը կրցան իջնել մինչեւ հողին ու քարին սիրտը, ուր կը բարախէր Հայուն Սիրտը:

Այդ սրտին տէրը սրտի տէր հայ ժողովուրդն է: Անոր գաղտնի ճամբան միայն Ի՛նք գիտէ, որովհետեւ հո՛ն է դրած իր սիրտը, հո՛ն է ցանած իր կեանքը: Որովհետեւ՝ հո՛ն է իր «Գանձ»ը, իր ողջ պատմութիւնը: Եւ իր պաշտած Երկնաւոր Վարդապետին՝ Յիսուսի բառերով. «զի ուր գանձն ձեր է՝ անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին»:

Բայց դեռ վազաժամ է պահը այսպիսի խորհրդածութեանց ալեծուփ ընթացքին յանձնուելու համար: Եկէք չարունակենք հետեւիլ պատմիչին եւ իր պատմութեան. դիտենք այն ժողովուրդը տարագրու – թեան ճանապարհին վրայ եւ հողին սէրը հոգիին մէջ...:

×

Համախմբուած այս հարիւր հազարներով Հայութիւնը նոյն հպարտութեամբ, քանի օսմանեան բանակը «կրնկակոխ» կը հետեւէր պարսիկ բանակին, դուրս բերուեցաւ Հայաստանի սիրտը եղող Արարատեան դաշտէն եւ քշուեցաւ դէպի Պարսկաստան:

Արաքս գետէն անցքը հայ ժողովուրդի կեանքի ամէնէն աղետալի դէպքերէն մէկն է: Կ'անցնիմ անոր վրայէն չկրկնելու համար յաճախ կրկնուած նկարագրութիւնը՝ սեւազոյն գիծերով արուած բոլոր հայ պատմագիրներու, ժամանակագիր քերուն, ակտան իրենց զոյքերը հաւաքել դրիչներու եւ պատմաբաններու կողմէ, մարդուն սրտին տառապանքը մինչեւ ապրիքներուն դալարումը հասցնելու աստիճան: Ջուրին խեղդածը կը լրացուէր սուրին կերածովը: Մահացողին թիւը կը հաւասարէր ապրողներու, ուելի ճիշդ՝ վերապրողներու թիւին:

Այդ մարդակուլ տեսարանին մէջ ահա մէկ փոքրիկ անկիւն, ինչպէս Այվազովսկիի վրձինով մարմին զգեցած ալեկոծեալ ծովու տեսարանի մէկ մանրամասն պատառիկ (տէքայ): Մանրամասնութիւն՝ որ ամէնէն խորիմաստն է, ամէնէն յատկանշականը մեր ժողովուրդի եւ իր հողին սուրբ ամուսնութեան անքակտելի սէր–կապը բարացուցող: Անտեսանելի, միստիք նարօտ մը կայ մեր ժողովուրդին եւ մեր աշխարհին միջեւ: Նարօտ՝ զոր այնքան մարդիկ եւ այնքան պետութիւններ ուզեցին քակել, խորհելով որ այդ քակտումը պիտի ըլլար երկուքին ալ մահը: Նարօտ՝ զոր միշտ հայ պապիկը փոխանցեց հայ թոռնիկին Երեմեանններու օրհնութեամբ: Նարօտ՝ որուն պատմութիւնը հազարումի դրուագներով պատմեցին Թլկատինցիները, Զարդարեաններ, Համաստեղներ, իրենք հող դառնալէ առաջ հայ հողը անմահացնելով հայ դիրին հրաշքովը...:

Ահա այդ նարօտի պատմութեան մէկ դրուագն է, որ պայծառօրէն կը պարզուի այլապէս տխրասարսուռ եւ մահագոյն պատմութեանը մէջ Ջուղայի հայ ժողովուրդի Պարսկաստան գաղթին:

Շահը տեսե՛ր էր Ջուղան: Ջուղայե – ցիներու ոսկի նուէրներուն փայլը ցոլացեր էր իր աչքերուն մէջ եւ... մնացեր այնտեղ: Տեսեր էր Մոլայ Մաչիկի տան մէջ թէ ինչ միջոցներով տարողութեամբ առեւտուրի առատ եւ վարժ մարդիկ էին անոնք: Հայատանէն տեղահանուած ամբողջ ժողովուրդին մէջ յատուկ տեղ ունէր Ջուղայեցին Շահի մտքին մէջ: Ընտանքով եւ զգուշութեամբ ծրագրեց ապնոց գաղթը դէպի Սպահան.—

Վրացի ծագումով, հաւատուրաց Թահմազղուլի զօրավարին յանձնեց այդ «փափուկ» գործը: Հրովարտակ հանեց հրահանգելով «միահաղոյն» քշել Ջուղայեցիները դէպի Պարսկաստան «եւ ոչ թողուլ ի նա քնակիչ՝ եւ ո՛չ գմի»: Իրեն համար ամէն մէկ Ջուղայեցիի չնորհքն ու հնարքը կարեւոր քար մըն էր իր կառուցելիք փառքի քաղաքին համար:

Թահմազղուլի հանդիսաւոր կերպարանք տուաւ իր «առաքելութեան»: Կանչեց քաղաքի աւագանին: Հրապարակաւ, պաշտօնապէս, ի ներկայութեան ժողովուրդին, կարդաց անոնց հրովարտակը, որուն մէջ յատակօրէն կը հրահանգուէր. «ելանել ի տեղեաց ձերոց եւ գնալ ի Պարսկաստան աշխարհ»: Սպառնաց չարչարանքով մահով պատժել չհնազանդողները Շահի ամենազօր կամքին: Ապա մունետիկ բարձրացուց քաղաքի կառուները եւ ձայնեղէն զանգակով հրահանգը — աւելի ճիշդ՝ ահազանգը — հասցուց իւրաքանչիւր հայկական երդիքը: Մունետիկը ճչաց բարակ ու ձիգ ձայնով.—

— Երեք օր պայմանաժամ կուտանք ձեզի, որ ձեր կամքով թողուք այս քաղաքը եւ ճամբայ իյնաք դէպի Պարսկաստան: Երեք օր եաք, ինչ մարդ որ գտնենք քաղաքին մէջ՝ մահո՛վ կը պատժենք զինք եւ իր ողջ ընտանիքը, եւ կը գրաւենք իր բոլոր ինչքերը: Իսկ եթէ գտնուին խոյս տուողներ կամ թաքնուողներ, անոնք որոնք այդպիսի անձերու տեղերը ցոյց տան անոնց գոյքերը իրե՛նց կը պատկանին՝ որպէս վարձք, իսկ գլուխները՝ թագաւորին:

Հրահանգէն մահուան հոտ կուգար: Շա՞տ մահ էր տեսեր այդ ժողովուրդը: Մահուան դաղափարին, վիշտին եւ սուգին համար ա՛լ տեղ չկար իր մխիթին ու սրտին մէջ: Իրենց աչքերը Արաքսի կարմրած ջուրերուն կարմիր ցոլքն ու նէին իրենց բիւրերուն արեւը խաւարեցնող մշուշին պէս: Ջուղայեցիք, արցունքն աչքերուն, սկսան իրենց զոյքերը հաւաքել դնացքով «դարիւ դարիւ խփելով» ու անվերջ կարկաչելով: Միւս ափին, Հայոց ամենահին գերեզմանատունն էր, ուր յաւերժօրէն բնակութիւն էին հաստատեր հայ հողին մէջ ննջելու բախտով աչքերը լոյսին փակած հազարաւոր հայ մարդիկ: Հին Ջուղայի ողջերը անցեր էին Արաքսի այս ափը ու խորացեր դէպի Պարսկաստանի հարաւային դաշտերը: Մեռելները մնացեր էին միւս ափին եւ հողին հետ խառնուած հող էին դարձեր իրենց մխա–ու–ոսկորովը, բայց մնացեր էին կենդանի իրենց յիշատակին անմահացնող եւ ափին կենդանի պահող խաչքարերով դեղեցկագոյն նմոյշները հայ յիշատակարանային քանդակագործութեան:

Աչքերս երկա՛ր կը յամենան դամբանաքարերու այդ անտառին: Բանաստեղծին բառերը, յանկարծ կեանք կ'առնեն յիշողութեանս մէջ, բառերը սակայն չրջուելով այնտեղ.

«Մեռելներուս իրրև ծառ՝ ես այս խաչը տնկեցի...»:

Ինձ այնպէս կը թուի որ խաչքարերը ողջերու բացակայութեան դարձեր են ծառե՛ր հայ կենդանութիւնը, Հայութեան ողջութիւնը, մեր ժողովուրդի ներկայութիւնը խորհրդանշող: Ոմանք մամուռ են կապեր: Ոմանք գետին են փուռեր: Ոմանք կիսով թեքուեր են դէպի հող: Շատեր մնացեր են կանգուն չուրջ չորս հարիւր տարիներու իրենց որբութեանը մէջ անդամ հպարտ:

Ոչ ոք չկայ այնտեղ որ մամ մը վառէ իրենց վրայ, խունկ ծխէ իրենց պատուանդաններուն եւ «hոգւոց» աղօթք մը արտասանէ եւ կամ «ի վերին Երուսաղէմ» մը երգէ իրենց հոգւոյն: Ցանկարծ սեպ լեռներն Հայոց աշխարհին կը հանդիպին աչքերուս խաչքարերու չուրջ բոլորուած անմար մոմերու պէս, ամպերն իրենց փչչերուն խունկի ծուխներու պէս, կարկաչ–մեղեդին Մայր Արաքսի անլռելի չարականի պէս:

Երջանի՛կ մեռելներ...:

Կը նստիմ Արաքսի ափին դարերով անխախտ նստած ժայռի մը վրայ եւ կը դիտեմ դեռը: «Հի՛ն, հի՛ն դարուց յիշատակ»ները վերստին կը յառնեն մտքիս մէջ: Եւ այդ յիշատակներուն մէջէն ամէնէն սրտապրուր այդ պահուն Ջուղայի հայ եկեղեցիներու եւ հայրենական երդիքներու բանալիները են...:

Ո՞ւր են այս պահուն: Արաքսի հունին ո՞ր խոռոչին մէջ են թաքնուած կամ ո՞ր ոիզմի չերտին տակ թաղուած: Չո՛ւր աչքերս կը փնտռեն: Պզտոր է Արաքսը անթափանցելիօրէն: Եւ պէ՛տք է որ ըլլայ պզտոր որպէսզի ոչ ոք կարենայ տեսնել ու գտնել Հայոց Հոգին ու տունին, հայրենիքին ու եկեղեցիին սէրն իրենց մէջ կողպած բանալինե՛րն Հայաստանի: Անոնք աղօթքով, արցունքով, խորհուրդով են նետուած այնտեղ: Այո՛նք ալ սիրտ ունին եւ կը ճանչնան իրենց հարապատ տէրը: Արաքսը գորշ ու թանձր սաւան է փռած անոնց վրայ: Խոստացած է պահել գանոնք մինչեւ տէրերուն վերադարձը: Արաքսը չի՛ յատակնար մինչեւ չգայ ի՛ր տէրը: Հայո՛ւ, Հայաստանի տէ՛ր Հայու աչքերու նայուածքին առջեւ միշտ պատրաստ է իր վարագոյր պղտորութիւնը պատռելու եւ արցունքի պէս ջինջ հայելի դառնալու որպէսզի երեւան գան բոլոր բանալիները Հայաստանի...:

Այս պահուն Արաքսի ջուրերուն մէջ իմիքա կը հանդիպի բոլոր այն բանալիներուն, զորս հայ մարդիկ թաղեցին Հայաստանի հողին մէջ, թաքուցին լեռներու ծերպերուն մէջ, պահեցին քարերու տակ կամ քարայրներու խոռոչներուն մէջ:

Միքիս մէջ յանկարծ կը զգայ ոմանկական յիշատակ մը դիւղի կեանքէս.

— Ամէն անգամ երբ մեր դիւղի տունէն հեռանայինք ընտանիքով եւ դուռը կողպէինք, բանալին կը պահէինք պատի մը ծերպին մէջ կամ քարի մը ներքեւ, կամ ծառի մը բունին բացուած ճեղքին մէջ, այնպիսի տեղ մը, որ հեռու ըլլար ծուռ մարդոց ծռուած նայուածքներէն:

Հապա երբ Հայը հարկադրուեցաւ լսպառ հեռանալ իր հայրենի տուներէն վերադարձի յոյսը պզտիկ լոյսի մը պէս միայն ունենալով իր սրտին մէջ, հակառակ անդադարձի իր բուռն կամքին և անոնցուն հաւատքին, ո՞ւր պահեց իր բանալիները: Արաքսի եւ Ախուրեանի խոր ու խորխորատ հուներուն մէջ, Անիի սիներուն տակ, Վանայ լիճի խորութեանց մէջ, Թուխերու տակ, պատերու մէջ, հո՛ն ուր չիլ աչքերէ հեռու եւ ծածուկ մնան ու դերի չիյնան, եւ թշնամին իրենց

ձեռքով, իրենց լեզուակով չբանայ հայ տուները··· : Թող խորտակէ — քի՞չ խորտակեց — : Բայց Հայո՛ւ ձեռքով չինուած Հայու բանալիով չբերանայ Հայու հողին, սեփական տունին, մարդկային եւ ազգային ամէնէն նուիրական եւ անհրաժարելի իրաւունքին :

Բանալինե՛ր, բանալինե՛ր Հայաստանի :

Ժանգ մի՛ կապէք ձեր վրայ : Ձեզ պատրաստող, ձեզ դործածող, ձեզ սուրբ պահող, ձեզ թաքցնող, ձեզ սպասող ձեռքերը, Հայո՛ւ ձեռքը, ձեր տէ՛րն է ն միշտ, ձեր կարօտն ունին յաւէտ : Հին սերունդէն նոր սերունդին չղթայի օղակներուն պէս իրարու մէջ անցած Հայու ձեռքեր, հիներուն տնատիրոջ, հողատիրոջ, հայրենատիրոջ իրենց մէջ պինդ սեղմած Հայու նո՛ր ձեռքեր, ո՛չ այլեւս բանատեղծին երգով վայելեալ «որբ ձեռքեր»ը, այլ կամքո՛վ եւ ուժով պըրկուած եւ իրաւունքով սեղմուած բռունցք-ձեռքեր, տեսիլքով բացուած ըզդուա մատներով ձեռքեր, բանալիները ձեզի՛ կը սպասեն··· :

Բանալինե՛ր, բանալինե՛ր Մայր Աթոռի :

Երբ դեռին կարկաչը պահ մը մեղմանայ, ականջ դրէք ու լսեցէք երգը ձեր տէրերու զաւակներուն, անոնց զաւակներուն, անոնց թոռներուն, անոնց ծոռներուն, «Մայր Ծնողի» Աթոռի նոր եւ անզաւաճան սերունդներուն .—

«Հայաստանի հողին մեռնիմ սրտիս խորքիցը···» :

Բանալինե՛ր, բանալինե՛ր Հայաստանի :

Երկա՛ր տեւեց ձեր քունը : Մի՛ երկնչիք : Ձեր տէ՛րն է արթուն : Աթոռի ջուրերը բանալիներուն հետ միասին իրենց մէջ են պահած ձայները ձեր տէրերուն, որոնք ձեզ յանձնեցին Մայր Աթոռի եւ Մայր Աստուածածնի մայրական պաշտպանութեան : Ձայներն իրենց՝ Աթոռի կար - կաչներուն միախառնուած եւ «Անթառամ Վարդիկ»ի պէս միշտ թարմ ու կանանչ, թող ըլլան մելամոյշ օրօր ձեր պատմական մրափին, ու հնչեն յանկերգի պէս .—

« ··· Որպէսզի մեզ ետ դարձնես այն օտար վայրերէն, ուր մեզ կը տանին » :

Քնացէք հանդարտ մինչեւ որ օր մը լսէք ձեր տէրերուն, իրենց որդո՛ց, որդո՛ց, որդո՛ց որդիներուն ձայները·

«Զարթի՛ր նոր ժողովուրդ»

մինչեւ որ դայ նոր Մայիսեան առաւօտ մը

«Հռչակելով ազատ Հայաստան»

եւ այն ատեն՝

Բանալինե՛ր, բանալինե՛ր Հայաստանի,

Ձեզմո՛վ բացուին « դռներն յուսոյ » պղիս Հայոց անջնջելի··· » :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊՍ· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(*) « Relations des grandes guerres et victoires obtenues par le Roi de Perse Chah Abbas contre les empereurs de Turquie... », tr. fr. Rouen, 1646.

Տե՛ս հայերէն թարգմանութիւնը «ԼՈՒՄԱՅ» գրական հանդէսին մէջ 1899, Դ· տարի, Ա· Գիրք, Յունուար, էջ 204–219 :

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՏԱԳՆԱՊԸ՝ ՁՈՐ Կ'ԱՊՐԻՆՔ...

———o———

Նիւթական հարստութիւններու հանդէպ մարդոց եւ կազմակերպութիւններու կեցուածքը՝ ընկերային կեանքի քննելի երեւոյթներէն մէկն է անկասկած, որովհետեւ այդ վերաբերումէն ի յայտ կուգայ անոնց անձնական կամ կազմակերպական նկարագիրը, — մարդկային ու բարոյական անհատականութիւնը :

«Նիւթը արհամարհել» բացատրութիւնը՝ մխանձնական կեանքի, այսինքն աչխարհէն կորուած ու ճղնակեաց մարդուն համար մխայն խմաստ կրնայ ստանալ : Կարելի չէ արհամարհել նիւթը՝ որքան ատեն որ մեր ոտքերը հողին վրայ են ու մարդկային ընկերութեան մէջ կ'ապրինք, որքան ատեն որ սրտին ու մտքին հետ ստամոքսը կայ :

Սակայն այդ բացատրութիւնը նչա - նակութիւն կը ստանայ ա՛յն պարագային, երբ հարց կը ծագի նախընտրութիւն մը կատարելու սկզբունքներու եւ միջոցներու միջեւ, գաղափարականութեան եւ գործնապաշտութեան միջեւ, բարոյական իմացումներու եւ ընթացիկ շահերու միջեւ :

Աչխարհի բոլոր մասերուն վրայ եւ բոլոր ժողովուրդներու կեանքին մէջ՝ օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրներէն մէկն է, ներկայիս, «բարոյականութեան տագնապը» : Հարկ չենք տեսներ պարզելու թէ այդ տագնապը ընկերային ի՛նչ պզտկներու, քաղաքակրթական ի՛նչ հոլովոյթի հետեւանք է : Ամէն օր կարելի է լսել, կարդալ, տեսնել այն խոր անդրադարձումները՝ զորս դիտութիւնը ի յայտ բերաւ ճարտարարուեստի, թեքնիքի եւ մարդկային խմացումներու մարզերուն մէջ, իր անժխտելի բարիքներուն առընթեր նաեւ անհերքելի չարիք ստեղծելով բարոյական - հասկացողութեանց ճակատի վրայ :

×

Մեզ հետաքրքրողը, ընդհանուր այս երեւոյթին մէջ, հայկական փոքր ածուն է : Ազգային մեր իրականութեան մէջ հետզհետէ չարաղէտ տարողութիւն ստացող բարոյականութեան տագնապն է՝ որուն հակազդելու մեր միջոցները օրէ օր կը նուազին դժբախտաբար :

Հարստութեան ձգտումն ու նիւթապաշտական հակումները բնական են մարդկային են այնքան ատեն որ ի վնաս բարոյական հիմնական ըմբռնումներու չեն զարդանար, չեն կազմեր ժխտում մը նկարագրի, սրտի եւ հոգիի : Երբ նպատակ կը դառնայ հարստութիւնը եւ այդ նպատակին կը ստորադասուին անհատ մարդն ու հաւաքականութիւնները բարոյապէս բարձր պահելու կոչուած անձնական եւ ազգային արժէքներ՝ խաթարումը կը դառնայ անխուսափելի :

Ցաւով պիտի հաստատենք թէ հայկական աչխարհը ամէն ատենէ աւելի են - թակայ է, այսօր, ամէն ինչ նիւթին եւ հարստութեան գոհելու հակամիտութեան : Պէտք չէ յանձնառել ինքնախաբէութեան՝ տեսնելու համար այն ֆիչերը, որոնք կը չարունակեն ամբօրէն կառչիլ մեր աւանդութեանց, հետեւողականօրէն դաւանիլ սկզբունքներու, նուիրական հռչակել նըկարագրային եւ բարոյական յատկանիչները մարդոց ու ազգերու, յարգանքի ղդացումը դաւանիլ ապահով ճանապարհ հին ու նոր սերունդներու գործակցութեան, բայց մանաւանդ կարդն ու օրէնքը վեր դաւանիլ անձերէն, չահերէն, նկատումներէն ու յեսին միտքերէն··· :

Հայութիւնը ինքնապատուկ եւ լայատրիկ պայմաններու մէջ կ'ապրի իր տարափուռ համրանքով ու ամէնէն աւելի ենթակայ է ազգային-բարոյական աղճատումի : Երեւոյթներ ու անցուդարձեր կան քիչ մը ամէն մարդի վրայ՝ որոնք կը մղեն մեզ տխրօրէն հաստատելու թէ լարծուն դեռնի վրայ են մեր հանրային ու կազմակերպական հաստատութիւնները :

Պարբերաբար պիտի փորձենք մատնանչել իրողութիւններ, զորս հանրային ուչադրութեան յանձնելու պարտաւորութիւնը կը զգանք հանրային մեր ըմբռնումներուն ու Մաքոյ դերակատարութեան մասին մեր հասկացողութեանց թելադրանքով :

Մ· Թ·

ԱՐԱՐԱՏԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Փայլուն յաղթանակներու շարքէ մը ետք, Օգոստ· 3ին Երեւանի «Արարատ»ը պարտուած է Լվովի մէջ, նախավերջին 15րդ տեղը գրաւող «Կարպատներ»էն 3–0 արդիւնքով :

Այս հանդիպումը սակայն տարբեր մեկնաբանութեանց առիթ տուած է : Ստորեւ կուտանք նախ Երեւանի հեռատիպի (Արմէնփրէս) հաղորդումը·—

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ· 6

Խորհ· Միութեան ֆութպոլի բարձրադոյն Լիկայի առաջնութիւնը, որ մտած է իր մարթճոնեան վադքի հասարակածը, մարզասէրներուն կը խոստանայ թէժ մարտեր : 19րդ չրջանի առաջին երեք հանդիպումները, որոնք կայացան անցած Շաբաթ օր, եղան անոր վկայութիւնը եւ անդամ մը եւս հաստատեցին թէ թոյլ խումբեր չկան : «Թոյլ» խումբերը, որոնք օրացուցային աղիւսակին մէջ կը դրաւեն հեռաւոր տեղեր, առաջատարներու հետ կը խաղան կրկնակի եռանդով :

Այսպէս, նախավերջին՝ 15րդ դիրքի վրայ դտնուող Լվովի «Կարպատները» իրենց դաշտին մէջ ընդունեցան մրցում - ներու առաջատար՝ Երեւանի «Արարատ»ը եւ, առաջին խաղակէսին, երեք անպատասխան դնդակ անցուցին անոր դարպասէն ներս : Այդ արդիւնքով ալ վերջ դտաւ հանդիպումը : «Արարատ»ի կազմէն կը բացակայէին վիրաւոր մարզիկներ Ն· Ղազարեան, Ս· Պօղոսեան, Ա· Կավալենկօ եւ Ս· Գէորգեան : Չէր խաղար նաեւ Արկադի Անդրէասեան, որ փորձերու հրաւիրուած էր Խորհ· Միութեան հաւաքականին կողմէ : Երեւանցիներու մօտ պղալի էր նաեւ դերծանրաբեռնուածութիւնը : 13 օրուան մէջ, անոնք ունեցած էին հինդ խաղ :

Նոյն այս մրցումին մասին սակայն Պէյրութի փրանսերէն օրաթերթը «Սափա» Օգոստ· 6ի իր թիւով հետեւեալը կը գրէ·

«Այս ծանր սքորը երբեք չի ցոլացներ մրցումին պատկերը, քանի որ Հայերը, որոնց միջին տարիքը 22ը չէր անցներ եւ որոնք 14 օրուան մէջ իրենց հինգերորդ պաչտօնական հանդիպումը կ'ունենային, մրցումին մէկ ծայրէն միւսը իրենց տիրապետութեան տակ առին հակառակորդ խումբը :

Լվովցիները, որոնք ինը հոգիով խըրնուած էին իրենց բերդապահին առջեւ եւ կողինկիեւիչի յանձնած էին առանձին յարձակումներ կատարելու պարտակա - նութիւնը, անկասկած երբեմ պիտի չյաջողէին նչանակել իրենց երեք կէտերը, եթէ բացայայտօրէն իրենց չօդնէր լինինկրատցի իրաւարար Սմիրնով, որ ե - րեւակայական « ավսայտ »ներ կը տուէր «Արարատ»ի դէմ եւ նկատի չէր ունենար «Կարպատներ»ու «ավսայտ»ները : Բայց ներկայ պատասխանատուները եւ այցե - լու խումբին կողմնակիցները չատ ընդ - վզեցան այն պահուն, երբ սեւազդեստ մարդը, յատկօրէն տեսնելով որ Պո - թոչնիաք, պետին տրուած հարուածով մը, Մարդարեանը դետին կը նետէ հատուցման քառակուսիին մէջ, չտուէց անվիճելի փէնալթին : Ասիկա պատահեցաւ Յրդ վայրկեանին : Մրցումը անկասկած տարբեր ընթացք պիտի ունենար, եթէ «Արարատ» նչանակած ըլլար այդ պահուն... Մնաց որ ասիկա մէկ օրինակն է այն չատ կարճ խաղին, զոր կիրարկեցին տեղացիք մրցումի ամբողջ ընթացքին, որպէսզի խափանեն իրենց հակառակորդներուն վտանգաւոր յարձակում - ները» :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԿԱՐԵԼԻՆ (թատերգու - թիւն երեք արարով), դրեց Մովսէս Պըչաքճեան, Պէյրութ 1973 :

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Ա·

— Ձեմ պիտեր, պատասխանեց Լիւսիէն, ճակատը ձեռքերուն մէջ սեղմելով : Խեղկորոյս վիճակի մը մէջ կը դտնուիմ : Գիտցածս սա է որ ես կը սիրէի, ու այլեւս պէտք չէ սիրեմ··· :

— Դուք ասկէ առաջ համոզում յայտնեցիք թէ Ժանն Փորթիէ անմեղ էր :

— Այդ համոզումը ճչդրիտ բանի մը վրայ չի հանդչիր : Մարդկային արդարութիւնը Ժանն Փորթիէն դատապարտած է իբր հօրս մարդասպանը : Մինչ կըբնաւ մտքովս չանցաւ նա՞մ Ժանն Փորթիէի աղչկան հետ ամուսնանալ :

— Երբեք, պատասխանեց Ժորժ· վրանում իսկ ունենալու չես : Մոռցի՛ր Լիւսին··· : Արդէն ուրիչ ի՞նչ որոշում կրնայիր տալ :

— Կ'ուզեմ Ժանն Փորթիէի անմեղութիւնը ապացուցանել եւ անոր պատուոյ վերահաստատումը ձեռք բերել :

— Շատ լաւ : Ի՞նչ միջոց ունիս, ի՞նչ թուղթ կրնաս ներկայացնել : Որո՞նք են այն իրողութիւնները, զորս պիտի կրնաս պարզել, դատին վերաքննութիւնը պահանջելու համար :

— Ախո՛ս, այդպիսի թուղթեր չունիմ : Եթէ երբեք Ժանն Փորթիէն տեսնէի, թերեւս ան կարենար ինծի հայթայթել այդ միջոցները :

— Ան խոյս տուած է, բայց ենթադրենք որ ձերբակալուի եւ դուն յարաբերութեան մէջ մտնես անոր հետ : Քսանը-մէկ տարի առաջուան դէպքե է, ու ան որ չէ կրցած իր անմեղութեան ապացոյցը ընծայել, հիմա ի՞նչպէս պիտի կրնայ ընծայել : Օ՛հ, էրիկ մարդ եղիր, զօրաւոր եղիր : Ոչ մէկ խուսափանք : Ընդունէ կատարուած իրողութիւնները· Լիւսիի եւ քու միջեւդ անանցանելի պատուար մը կայ· ուրեմն ետ կեցիր Լիւսիէն ու ամուսնացիր Օր· Հարմանի հետ : Սիրելի իմաստակ, դուք ալ այդ կարծիքը չունի՞ք միթէ :

— Ոչ, պատասխանեց էթիէն Քասթէլ բացորոշապէս : Դիպուածը լաւ բան մը ըրած է, իրարու դիմաց հանելով Ժանն Փորթիէի աղչիկը ու Ժիւլ Լապրուի որդին : Հետեւաբար, Ժանն Փորթիէի անմեղութիւնը կրնայ յանկարծ երեւան ելլել :

— Եւ եթէ այդ դիպուածը առաջ չդայ, Լիւսիէն իր ապագան պիտի կորնչնէ :

— Եթէ երբեք օրին մէկը երեւան ելլէ թէ Ժանն անմեղ էր, ամբողջ կեանքին մէջ ցաւ պիտի ղդայ երջանկութեան քովէն անցած ըլլալուն համար :

— Մոսկալի՛ կացութիւն է, մրմնջեց Լիւսիէն : Ի՞նչ ընելու է հիմա :

— Ժամանակ չահելու է, փօլ Հարմանի այնպէս հաւատացնելով թէ օրին մէկը իր աղչկան ամուսինը պիտի ըլլաք : Միւս կողմէ՝ Ժաք կարօն փնտռելու է, որ այս պահուս անգտանելի չէ թերեւս :

— Նչան մը գտա՞ծ էք, հարցուց Լիւսիէն ուժգնօրէն :

— Ոչ տակաւին, բայց կարգ մը հետաքննութիւններ պիտի ընեմ եւ անոնց վրայ մեծ յոյս ունիմ : Բարձր դիրքի տէր անձեր կը ճանչնամ, որոնց պիտի դիմեմ : Կարճ խօսքով՝ քիչ մը առաջ ըսածիս պէս, ժամանակ պիտի չահիմ : Գալով ներկայիս՝ թոյլտուութիւն կը խնդրեմ հարցում մը ընելու ձեզի : Գիտէ՞ք թէ հայրերնիդ ի՛նչ դիւտ ըրած էր սպան - նուելէ քիչ առաջ :

— Հօրաքոյրս յաճախ կ'ըսէր թէ հայրս կը յուսար հարստութիւն մը դիզել դեղաքանդակումի նոր մեքենայով մը :

Այս խօսքին վրայ՝ էթիէն Քասթէլ ցնորք ու հանդարտ երեւոյթ մը առաւ : Ճօնքերու թեթեւ պռոտում մը միայն ցոյց տուաւ զղացած յուզումը : Վերջապէս իրարմէ բաժնուեցան :

Լիւսիէն Լապրու իր բնակարանը դնաց : Էթիէն Քասթէլ իր տունը դարձաւ ու փոքր սենեակ մը քաչուեցաւ, որ իբր դրադարան եւ աչխատասենեակ կը ծառայէր : Դրամարկղ մը բացաւ ու թուղթերու տրցակ մը հանեց, որուն պահանին վրայ կային սա անունը եւ թուականը·

Ժորժ Փորթիէ (1861)

Նկարիչը այդ նոթերու ընթերցման մէջ թաղուեցաւ : Նոթերէ ոմանց մէջ ժաք կարօյի անունը կը յեղյեղուէր, իսկ ուրիչ նոթերու մէջ՝ փօլ Հարմանի անունը : Ինչո՞ւ համար էթիէն Քասթէլ թղթածրար մը պատրաստած էր այդ երկու անձերու մասին, որոնք իրարմէ այնքան տարբեր էին երեւութապէս : Ապագան ցոյց պիտի տայ :

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար·)

Այրի Տիկին Մելքոն Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տօնիկեան, այրի Տիկին Իւղարեր Եագուպեան եւ զաւակը Արմէն, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Տօնիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պալանցեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ֆլէօր Ադամեան (Արժանթին), այրի Տիկին Պէթրիս Ադնաուրեան եւ զաւակը Վահէ (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարօ Ադնաուրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Նագդաչեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Նագդաչեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մշմշեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Օրիորդներ Մաքրուհի եւ Անահիտ Մշմշեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մաշտոցեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեան, և զաւակները, Տէր և Տիկ. Պերճ Աբրահամեան և զաւակները, ինչպէս նաև Թօփալեան, Մարտիկեան, Սէմէրճեան եւ Գալայճեան, Պալանցեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելեալ ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին, կնքահօր, զարմիկին, հօրեղբօր տղուն, խնամիին եւ ազգականին՝

ՄԵԼՔՈՆ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 64 տարեկանին, Օգոստոս 9ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15, ռիւ Ժան Կուժոն, երեքշաբթի Օգոստոս 14, ժամը 14·15ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ–Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մամագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մելոճ Պասմաճեանի եւ ընտա–նիքին։

Տիկին Սաթենիկ Տէմիրճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկ. Պրիէ եւ Պ. Առաքել Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան, Պ. Եղիշէ Պետրոսեան, այրի Տիկին Սիրանոյշ Խաչիկեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Մօրուքեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչիկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ–հօր՝

ԹՈՐՈՍ ԴԱԼՖԱՑԵԱՆԻ
(քնիկ Թեֆիրտաղցի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 9ին, Վիլ–վէնթի հիւանդանոցը։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի օր, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ, ըստ ողբացեալի փափաքին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Հաճինտարեան ընտանիքը իրենց եղբօր՝ Գրիստափոր Հաճինտարեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 50 Դպրոցասէրին, 50 Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Ցառաջէն) եւ 50 Ֆր. «Ցառաջ»ին։

(Շար. Ա. Էջէն)

նէն ծանօթ գործն է՝ «Լիւբլիմով, սիրելի քաղաք», զոր ստորագրած է Աբրահամ Տերոյ կեղծանունով։ Չոն է առաւելաբար որ կը քննադատէ որեւէ սիմթեմի անհեթեթ բնոյթը։

ՓԱՐԻԶի Ֆոշ հիւանդանոցին մէջ, Փրոֆ. Կիյմէ սրտի վոխանցում մը կատարած է 13 տարեկան աղջնակի մը վրայ։ «Տուողը» 24 տարեկան երիտասարդ մըն էր, նոր մեռած։ Գործողութիւնը որ կատարուած էր Հինգշաբթի գիշերը, մինչեւ Շաբաթ դրական կը թուէր, բայց ցարդ կարելի չէր անշուշտ վերջնական կարծիք յայտնել։

ԵՈՒՍԹՐՆԻ մէջ (Թեքսաս) ահաւոր ոճիր մը երեւան եկած է որու հեղինակն է 17 տարեկան պատանի մը։ Վերջին երեք տարիներու ընթացքին այս տղան երկու մեղադրիցներով, 17 եւ 18 տարեկան, չուայտանքի խնջոյքներ կազմակերպած են ուր բռնարարումներ եւ ամէն տեսակի սեռային մոլութիւններ կազմակերպած են, սպաննելէ առաջ մասնակցողները։ Ցարդ ոստիկանութիւնը 24 դիակներ գըտած է, բոլորն ալ պատանիներ 13էն 18 տարեկան։ Այս առթիւ ոստիկանութիւնը յայտնած է նաեւ թէ 1972ին 5200 հոգի անհետացած է Եուսթրնի մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէ Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է ողջ. Ատպ Ցակոբեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.

Եկեղեցիին՝ Նագդաչեան ընտանիք 50, Վարուժան Անտոնեան, Համազասպ Ադամեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Մանկիեան եղբայրները, Պ. Պուասոնիէ 10ական։ Դպրոցին՝ Տէր–Մինասեան ընտանիք 30, Կարապետեան Կարապետ 20, Մինասեան ընտանիք 10, Սարգիս Տութլուեան 50, Մանկիեան եղբայրները 10, Ռուբէն Ժամկոչեան եւ Մինաս Ադէմեան 20ական ֆ.ր։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կիրակի, Օգոստ. 19, ամբողջ օրը

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԻՔ
Կը պատարագէ ԴԱԻԻԹ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
ԿԷսօրին՝ ճաշ
Գեղարուեստական յայտագիր պատրաստուած կայանի տղոց կողմէ

×

ԼԻՈՆԷՆ օթոքար կը մեկնի կիրակի առաւօտուն ժամը 7·30ին եկեղեցւոյ առջեւէն։ Աւթանաղրուիլ Տիկին Մամուրեանի մօտ կամ եկեղեցին։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT) — Téléphone : 76-01-76

Շորեքշաբթի, Օգոստ. 15 ամբողջ օրը
Կէսօրին՝ խաղողօրհնէք
Ժամը 16ին հանդիսութիւն
Բացման խօսք.— ԱՆՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Կը խօսի ընկեր ՑԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Փակման խօսք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.ՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին բանակողներուն կողմէ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ օթոքարով մեկնում կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ։
Աւթանաղրուիլ՝ Ահարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ ու Քոնվալէսան 18·30էն 1945

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵԻԱՆԻ ՄԷՋ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

Գինն 2600 ֆրանք

Երթի ընթացքին մէկ գիշեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով։ Բազմաթիւ չրջապտոյտներ։

Աւթանաղրութեանց համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ. Ուճճեանի, ամէն երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եառք ժամը 15էն 18։

MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ.Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբը չնորհակալութիւն կը յայտնէ Տիկիններ Անիկ Պաղըրճեանի եւ Շաբէ Առաքելեանի որոնք անձնուիրաբար փոքրիկ հանդանակութիւն մը կատարեցին պանդան ազգայիններու մօտ, Շ. Մխաքեան սրահին կահաւորման առթիւ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մաքրուհի Սերոբեանի մահուան առթիւ.—

100 Թորոս Գասպարեան, 50 Արիս Գաբայեան, 30 Կարպիս Գարակէօզեան, 30 Գենան Ազատեան, 30 Միրիճան Շիրվանեան, 20 Կարապետ Թօփալեան, 20 Ցարութիւն Շիրվանեան, 20 Սերճիվան Շէրպէճեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը կիրակի Հոկտ. 28ին, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

ԿՈՉ
ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

1914էն ի վեր, Ֆրանսական բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ, Կովկասի եւ Սարդարապատի մէջ, հայ զինուորը քաջաբար կռուած ու իր արիւնը նուիրած է յանուն արդարութեան եւ հայրենիքի։

Ցաւերժացնելու համար անոնց նուիրական յիշատակը, Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է արժանավայել յուշարձան մը կանգնել Փէր–Լաչէզի գերեզմանատան մէջ, Ֆրանսական կառավարութեան սիրայօժար տրամադրած մէկ հողամասին վրայ։

Հակառակ այն իրողութեան որ մենք՝ Հայերս սփիւռքի մէջ պետականօրէն չենք ներկայացուած, սակայն չնորհիւ հայ կամաւորներու եւ Հայաստանի Սուր Ընկերակցութեանց հետեւողական ջանքերուն, ու մանաւանդ այս վերջին Ընկերակցութեան պատուոյ Անդամ դարձած ու անոր չքանչանով պարզեւատրուած Ֆրանսայի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու բարեացակամ միջամտութեանց պատկան իշխանութեան մօտ, կարելի եղաւ Հայերուս համար ալ ուրիշ ազգերու՝ Պելճերու, Չեխերու, Իտալացիներու եւ Յոյներու կողքին հողամաս մը ապահովել, ձրի, Փարիզի մեծադոյն գերեզմանատան ամէնէն ընտիր մէկ բաժնին մէջ։

Բացառիկ պատիւ մըն է որ ընծայուած է Հայերուս, այս հողամասի նուիրումով, նկատելով որ ան կը գտնուի հրապարակային վայրի մը մէջ՝ բոլորէն տեսանելի։ Մեր վրայ պարտականութիւն կ'ինկնայ, ուրեմն, ամէն միջոց ի գործ դնել այդ հողամասին վրայ կանգնելու համար փառահեղ յուշարձան մը, նուիրուած հայ ռազմիկին՝ որուն զերադոյն զոհողութեան կը պարտինք մասամբ մեր երկրորդ հայրենիքին մէջ մեր վայելած տեղացիներուն համահաւասար իրաւունքները։

Գեղեցիկ «մաքէթ» մը պատրաստուած է արդէն, որուն իրագործումը կախում պիտի ունենայ մեր ժողովուրդի նիւթական քաջալերութենէն։ Կասկած չունինք որ տարիներու ընթացքին այս յուշարձանը ուխտատեղացութեան վայր մը պիտի ըլլայ գալիք սերունդներուն համար։

Կազմուած է Ցուշարձանի Կառուցման Ցանձնախումբ մը, Ռազմիկներու նախարար Պր. Անտրէ Պուռի Հովանաւորութեան տակ, որուն Պատուոյ Անդամներն են մեր երեք Ցանրանուանութեանց Պետերը, ինչպէս նաեւ կարգ մը Ֆրանսացի եւ հայ ծանօթ անձնաւորութիւններ։

Հանգանակութիւնը բացուելէն իսկ առաջ այս պատուոյ անդամները, որոնց դիմուած էր միայն իրենց պատուոյ անդամութեան հաւանութիւնը խնդրելու համար, ինքնաբուխ նուիրատուութիւններով իրենց մասնակցութիւնը բերած են եւ արդէն ստացուած է չուրջ մէկ միլիոն հին Ֆրանքի գումար մը։

Սրտագին կոչ կ'ուղղենք մեր հայրենակիցներուն, Ֆրանսայի մէջ թէ այլուր, բերել իրենց նիւթական առատաձեռն աջակցութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ չուտով իրականացնել հայ քաջարի ռազմիկին նուիրուած հրապարակային յուշարձան մը կանգնելու մեր ազգանուէր ծրագիրը։

Նուիրատուութիւնները կարելի է ուղարկել հետեւեալ հասցէին՝

Comité pour l'Erection d'un Monument
destiné aux A. C. Arméniens
morts pour la France
Siège Social :
32, Rue de Trévise, Paris (9e)
C.C.P. No 31 492 66 La Source

Բոլոր նուիրատուները պիտի ստանան Ցուշարձանի Կառուցման Ցանձնախումբին տեղեկագիրն եւ դանճապետին կողմէ ստորագրուած պաշտօնական ընկալագիր մը։

Վստահ ենք որ մեր այս կոչը լայն արձագանգ պիտի գտնէ հայ հասարակութեան մօտ որ պիտացած է միշտ ըստ արժանւոյն գնահատել եւ քաջալերել ազգօգուտ ձեռնարկները։

Արտասահմանի հայ թերթերէն կը խնդրենք արտատպել Հայ Ռազմիկներու այս կոչը։

Ի դիմաց Հայ Ռազմիկներու
եւ Ցուշարձանի Կառուցման
Ցանձնախումբի
ՍՈՒՐԻՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17
VENDREDI
17 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12·788

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.788

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1828–1923

——0——

Ե· Աշխարհամարտը եւ Զաւրիեւի ծրագիրը

1914ի պատերազմի բռնկումէն վերջ, երբ տակաւին Թուրքիա միայն ընդհանուր զօրաշարժ էր յայտարարած, Յուլիս 21ին (Հ· Տ·) Ռուսիա ճիգեր կ'ընէր լեզու գտնելու հարաւի իր հարեւանին հետ, որպէսզի զերմանականէն զատ երկրորդ ճակատ մը եւս չունենայ:

Պոլսոյ դեսպան Պ· տը Գիրսին ուղղած Յուլիս 30էն Օգոստ· 12 թուակիր գաղտնի հեռագրով Սրատքին նախապատրաստ Սազոնով կը յայտնէր թէ Ռուսիա կ'ենթաշխատութ Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը, սակայն չի հրաժարիր հայկական բարենորոգումներէն: Նոյն նախարարը Օգոստոս 17–30ին վարչապետ Գորեմիկինին ուղղուած գաղտնի նամակով մը կը չեշտէր թէ «ներկայ քաղաքական հանգամանքներուն բերումով... բարենորոգումներուն անյապաղումն այժմ թերեւս է միանգամայն տարաժամ եւ անիրագործելի» (էջ 366–367):

Գէորգ Ե· Սուրէնեանց կաթողիկոս 1914 Օգոստոս 5–18ին Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով – Դաշկովին ուղղած նամակով կը նշէր, որ Բ· Դուռը գաղտնի կերպով քաջալերուած Գերմանիայէն՝ կարողացեր է «անվաւեր դարձնել Յունուար 26ի համաձայնագիրը»: Եւ Ռուսիոյ օգնութիւնը կը խնդրէր:

1914 Նոյեմբերին Յարը Թիֆլիսի մէջ «բարձրագոյն ընդունելութիւն» չնորհած էր կաթողիկոսին: «Լաւատեսական ելեկէտն այն էր, որ Նիկոլայ Բ·ը կը համաձայնուէր Թուրքահայաստանին ինքնավարութիւն տալ: Միապետը պատասխանեց, թէ իր կարծիքով «Հայերին սպասում է պայծառ ապագայ եւ հաւատում է, որ Հայաստանն ապագայում չի հեռանալ Ռուլղարիայի օրինակին, որ «հայկական հարցը Հայերի սպասելիքների համեմատ կը լուծուի պատերազմի աւարտից յետոյ, հաշտութեան բանակցութիւնների ժամանակ» էջ 39):

Այս էր ըսել ճշմարտութիւնը, մինչ մեր ռուսահայ եղբայրներու ոտքը դեռեւին կորեր էր եւ Պոլսոյ Թրքերէն Թերթերն ալ Հայերու անկախութիւն տալու մասին չխնդու խօսքեր կը դնէին Յարին բերանը՝ Թուրքերը զրգռելու համար Հայերուն դէմ:

Սազոնով դիտնալով հանդերձ, որ «համաեղ յայտարարութիւնը կարող է նոյնիսկ ոչ մի ազդեցութիւն չգործել Թուրքական կառավարութեան վրայ», 1915 Ապրիլ 25ին Փարիզի եւ Լոնտոնի ռուս դեսպաններուն միջոցաւ կը դիմէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ: Մայիս 24ին երեք Պետութիւնները ազդարարութիւն կ'ուղղեն Թուրքիոյ՝ հայկական կոտորածներուն համար անձնապէս պատասխանատու նկատելով Թրքական նախարարական Խորհուրդի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ այն բոլոր քաղաքացիական եւ զինուորական պաշտօնատարները, որոնք առընչութիւն են ունեցեր այդ իրագործութիւններուն:

Սազոնովը հետաքրքրողը « առաջին հերթին յարիզմի արտաքին քաղաքական, ռազմական չահն էր... : Բայց նա զբաղում էր, որ դա «յամենայն դէպս կը բարձրացնի Հայերի ոգին, որոնք մեզ կարող են օգտակար լինել Թուրքիայի դէմ մղուող պատերազմում»:

Ժամանակին մանրամասնօրէն գրած ենք 1916ի Մարք Սարքս – Ժորժ Փիքոյ գաղտնի համաձայնագրի մասին, որով Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա իրարու միջեւ կը բաժնէին Թուրքիան: Հայաբնակ շրջանները բաժին կը դառնային Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի: Ո՛չ մէկ խօսք Հայերու անկախութեան կամ ինքնավարութեան մասին՝ Թրքահայաստանի կամ Կիլիկիոյ մասին:

Դաշնակցական յայտնի գործիչ բժիշկ Զաւրիեւ 1915ի գարնան Ռուսիայէն կը մեկնի Փարիզ եւ Լոնտոն՝ «յիշեցնելու երկրներում կառավարութիւններին եւ հասարակական կարծիքը հայկական բաղձանքների իրագործման օգտին տրամադրելու նպատակով»: Ներառով 4/17 Ապրիլի հեռագրով Լոնտոնի եւ Փարիզի դեսպան Բենկենտորֆին եւ Իզվոլսկիին կը յանձնարարէ Զաւրիեւը, որ «մինիստրութեանը յայտնի է ամենալաւ կողմից» եւ կը խնդրէ ծանօթացնել զայն քաղաքական շրջանակներուն եւ անոր ցոյց տալ հովանաւորութիւն:

Զաւրիեւ 1915 Մայիսին Լոնտոնի եւ Փարիզի ռուսական դեսպաններուն կը ներկայացնէ հաւորին մէջ երեք էջ (371–373) գրաւող դրութիւն մը, որով կը յայտնէ թէ Ռուսիոյ 1·700·000 Հայերը, որպէս կայսրութեան քաղաքացիներ, ռուսական բանակին բազմաթիւ կանոնաւոր զօրքեր եւ սպաներ տալէ զատ նաեւ կազմաւորեր են կամաւորներու չոկատներ, որոնք իրենց յուսալքած մարտական յատկութիւններուն համար արժանացեր են ռուս զօրավարներու գովասանական դնահատականին: Հայերը ուրիշ ծառայութիւններ ալ մատուցեր են, օրինակ աւելի քան երկու միլիոնի նիւթական նուիրատուութեամբ եւ անճնական աշխատանքով մեծ խանդավառութեամբ մասնակցեր են վիրաւոր եւ հիւանդ զինուորները խնամելու գործին: Ցետոյ յիշելէ վերջ Կովկասի փոխարքայի եւ կաթողիկոսի թղթակցութիւնները «պատերազմի աւարտից յետոյ, Ռուսաստանի խնամակալութեան ներքոյ, Թուրքահայաստանին ապահով տերրիտորիա եւ ինքնավարութիւն» տալու մասին, կը ներկայացնէ հինգ կէտերէ բաղկացած պահանջներ՝ «Թուրքական կայսրութեան սահմաններում ինքնավարութեան սկզբունքներով կառավարուող Հայաստանի ստեղծում»ին մասին:

Դեսպան Իզվոլսկին այս մասին կը յայտնէ Ռուսիոյ Արտաքին նախարարին: «Սազոնովը պատասխանելով Իզվոլսկու հարցումին, թէ ի՛նչպիսին պէտք է լինի իր պատասխանը Զաւրիեւին հայկական ինքնավարութեան՝ կիլիկիայի հարցում, մանաւանդ որ վերջինիս յանկնում էր Ֆրանսիան, չէր թաքցնում, որ «զրոյցները Հայերի հետ կրել են ակադեմական (վերացական) բնոյթ», որ երբեմ չի մրշակուել որեւէ որոշակի ծրագիր: Սա դիւանագիտական խարկանճի տիպիկ օրինակ է» էջ 40):

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՓ

——0——

ԳՈՐԾԱՏԱՆ ԳՐԱԽՈՒՄ – ՑՈՑՑԵՐ ԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

——0——

Հինգշաբթի Պըզանսոնէն փարիզ եւ Ֆրանսայի զանազան գաւառները համախոհութեան ցոյցեր տեղի կ'ունենային:

Ծանօթ է որ Լիփ գործատունը գրաւեցաւ առջի օր ոստիկանական ուժերու կողմէ, մինչ որ չատ բնականաբար գործադիրութեանց եւ բողոքներու դուռ բացաւ թէ բանուորներու մօտ եւ թէ սենտիքաներու եւ կարգ մը կուսակցութիւններու:

Զորեքշաբթի իրիկուն նոյնիսկ բախումներ տեղի ունեցած են Պըզանսոնի մէջ ցուցարարներու (որոնք ոչ մէկ կապ ունէին գործատան հետ) եւ Ազահովութեան Հանրապետական դունդերու միջեւ: Վիրաւորներ կան երկու կողմերէն ալ: Մինչ ցոյցերը եւ բողոքները իրարու կը յաջորդեն, Ճարտարարուեստի զարգացման նախարարը՝ Շեռպոնիէ յայտարարած է թէ «գործազրկական ժամանակացոյց» մը պատրաստած է, որ արդիւնաւոր պիտի ըլլայ: Պէտք է հաւանարար քանի մը օր ալ սպասել կարենալ դաշտաւար մը կազմելու համար գործատան ներկայի եւ ապագային մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը դատապարտեց Իսրայէլը, միաձայնութեամբ, լիբանանեան օդանաւին «առեւանգումին» համար: Բանաձեւը, պարզ է, միայն բարոյական արժէք մը կը ներկայացնէ:

ՆԻՔՍԸՆ խօսեցաւ Զորեքշաբթի իրիկուն հեռատեսիլէն, բայց ոչ մէկ նորութիւն ըսաւ եւ իր արդարացումները Ուաթըրկէյթի հարցին վերաբերեալ համոզիչ չեն:

ՖՐԱՆՍԱ. քանի օրէ ի երաշտի չրջան մը կ'ապրի: Նոյնիսկ Փարիզ մրցանիշը կոտրած է 31 աստիճան տաքով, երեք – չաբթի օր:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 9)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԱԽՈՑԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Օգոստոս 8ին Խորհ· Միութեան չորս քաղաքներու մէջ ոտնագնդակի ախոյենական հինգ խաղեր տեղի ունեցան՝ բարձրագոյն լիկայի 19րդ խաղաշրջանի շրջագիծին մէջ: Այս մրցումները որոշ փոփոխութիւններ մտցուցին աղիւսակին մէջ: Արդարեւ, ցանկին գլուխը դանուող «Արարատ»ին հետեւող խումբեր՝ Կիեւի եւ Մոսկուայի «Դինամօ»ները, բանակի կեդրոնական սփոռի ակումբը (ԲԿՍՄ), ինչպէս նաեւ անոնց մօտեցող «Դնեպր»ը եւ «Շախտէօր»ը մեծ ճիգ կը թափեն «Արարատ»ի տեղը գրաւելու համար:

Ասոր առաջին ազդանշանը տուաւ Կիեւի խումբը, որ 0–4 կէտով պարտութեան մատնեց Մինսկի խումբը: Այժմ Կիեւցիները «Արարատ»էն եւս կը մնան երեք կէտով եւ միւս խումբերուն համեմատութեամբ չատ նպաստաւոր դիրքի մէջ կը դտնուին իրենց արձակած եւ կոլ արձանագրած թիւերով (28–15): Եւ եթէ նկատի առնենք, թէ երկրորդ խաղաշրջանին «Արարատ» Կիեւի մէջ է, որ պիտի մրցի այս խումբին հետ, պարզ կը դառնայ, թէ ինչու հայ մարզիկներուն առաջին լուրջ մրցակիցը Կիեւի «Դինամօ»ն է: Ակռէ զատ, ինչպէս հաստատուած է տարիներու ընթացքին, Կիեւցիները առանձին խաղաշրջանին զգալի դժուարութիւններու հանդիպելէ ետք, ուժն ու քաջութիւնը կ'ունենան երկրորդ խաղաշրջանին լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգելու:

Մոսկուայի ԲԿՍՄն այժմ երրորդ տեղը կը գրաւէ (21 կէտ): Նոյնքան կէտ կը նայ ապահովել նաեւ Մոսկուայի «Դինամօ»ն, որ վերջերս քանի մը կէտ եւս ապահովեց, երբ պարտութեան մատնեց Տաչքենդի «Պախտակոր»ը:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 13)

ԱՐԱՐԱՏ ԿՐ ՊԱՐՏՈՒԻ

Օգոստոս 12ին տեղի ունեցան Խ·Միութեան Ֆութպոլի ախոյենական բարձրադոյն լիկայի 20րդ հանդիպումները: Երեւանի Արարատը, իր դաշտը կ'ընդունէր Դոնի Ռոստովի բանակի մարզական ակումբի խաղացողները:

Երեւանցիք խաղը սկսած են գրոհով եւ առաջին պահուն իսկ Արկադի Անդրէասեան նչանակած է առաջին կէտը: Սակայն անկէ ետք Արարատ տեղի տուած է հակառակորդներուն եւ խաղը վերջացած է հաւասար 2–2: Բայց Արարատցիները կարող մը առիթներ կորսնցուցած են: Ըստ օրէնքի լրացուցիչ ժամանակին նչանակուած են 11 մեթրնոց հարուածները, զորս լաւագոյնս օգտագործած են Ռոստովցիները, վերջնի արդիւնքը եղած է 7–6 ի վնաս Արարատի:

Այս երրորդ պարտութիւնը պատճառ եղած է որ Արարատ պահպանելով հանդերձ իր առաջին տեղը կէտեր կորսնցնէ եւ միայն 24 կէտ ունենայ ներկայիս, մինչ իրեն կը յաջորդեն Կիեւի Դինամօն (23) եւ Մոսկուայի Դինամօն (22):

×

Երկուշաբթի օր, Նիս–Մաքէն կ'անդրադառնար Արարատի յաղթանակնե – րուն, որոնք կը մտահոգեն Կիեւի եւ Մոսկուայի «Դինամօ»ները:

×

16 ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Երեւանի Բազմարուեստիցէն շրջանաւարտ եղած են՝ ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, 16 հայ երիտասարդներ արուեստագիտնէն: Բազմարուեստիցը կը յաճախեն հարիւր հայ երիտասարդներ զանազան երկիրներէ:

×

« ՍՈՎ· ՀԱՅԱՍՏԱՆ » ՀԱՍՏՈՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Մոսկուայի « Պրեգրես » հրատարակչականը « Սովետական Հայաստան » խոշոր հատոր մը լոյս ընծայած է Ֆրանսերէն: Նախապէս նոյն խորագրով համանման հատորներ լոյս ընծայած էր ռուսերէն եւ անգլերէն:

×

ՎԵՐԵԼԱԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ

Սալիսպուրի քաղաքի մէջ վերջերս գործատուն մը՝ մարզաբարձ վերելակներու պատրաստութեան համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՎԱՀԱԳՆ ՀԱՅԿԱԶՆՅԱՆ

ՀԻ ԴԱՐՁ

Գրքից՝ ՀԱՅԿԱԶՈՒՀԻ ՀԱՎՔԱՅԻՆ

Ա. ՍԱՍՆ

ՎՀԱՏՎԱՓ ՍՈՎՈՐ ՏՂԱՅՈՑՄԱՆ ՈՒՀԱԿԱՄԱՏՆ

Ամբողջ գիշերը քամին էր կատաղել, ձյունը փոթորկել, ցուրտը հալածել ամեն տեղ։ Ցրտից ոչ ոք չէր համարձակվում դուրս գալ տնից։ Ամեն տեղ լռություն էր տիրում։ Միայն ձորի ներքևում, ուր գետն էր հոսում, լսվում էր ջրի մռնչյունը։ Ձորի երկու կողմերում էլ ամայի լեռներ էին։ Ոչ մի ծառ, ոչ մի թուփ չկար այդ լեռների վրա։ Ամենուրեք ձյուն էր։ Ձյունը ծածկել էր ամբողջ երկիրը։ Ոչ մի ճանապարհորդ չէր երևում այդ ձորում։ Ոչ մի ոտնաձայն չէր լսվում։ Ամեն ինչ քնած էր։

Ձորի ներքևում, գետի ափին, կանգնած էր մի հին ջրաղաց։ Ջրաղացի ներսում, մի անկյունում, կրակ էր վառվում։ Կրակի մոտ նստած էր ջրաղացպանը՝ Ստեփանը։ Նա ծերացած մարդ էր։ Նրա գլուխը ձյան պես սպիտակ էր։ Նա մենակ էր ապրում։ Ոչ ոք չկար նրա մոտ։ Նա ամբողջ օրը աշխատում էր։ Ցորեն էր աղում։ Ալյուրը տանում էին գյուղերը։ Ստեփանը ալյուրի դիմաց ստանում էր ցորեն, գումար։ Նա ապրում էր այդ ցորենով ու գումարով։

Ստեփանը ծեր էր, բայց ուժեղ։ Նա ամբողջ օրը աշխատում էր։ Ոչ ոքի չէր օգնում։ Ոչ ոքի չէր խնդրում։ Ոչ ոքի չէր սիրում։ Ոչ ոքի չէր ատում։ Ոչ ոքի չէր նախանձում։ Ոչ ոքի չէր ուզում։ Ոչ ոքի չէր վախենում։ Ոչ ոքի չէր ամաչում։ Ոչ ոքի չէր ծաղրում։ Ոչ ոքի չէր ծիծաղում։ Ոչ ոքի չէր լալիս։ Ոչ ոքի չէր ողջունում։ Ոչ ոքի չէր ճանաչում։ Ոչ ոքի չէր հիշում։ Ոչ ոքի չէր մոռանում։ Ոչ ոքի չէր ներում։ Ոչ ոքի չէր պատժում։ Ոչ ոքի չէր սպասում։ Ոչ ոքի չէր հավատում։ Ոչ ոքի չէր կասկածում։ Ոչ ոքի չէր հարցնում։ Ոչ ոքի չէր պատասխանում։ Ոչ ոքի չէր նայում։ Ոչ ոքի չէր տեսնում։ Ոչ ոքի չէր լսում։ Ոչ ոքի չէր զգում։ Ոչ ոքի չէր ուզում։ Ոչ ոքի չէր ատում։ Ոչ ոքի չէր սիրում։ Ոչ ոքի չէր ատում։ Ոչ ոքի չէր սիրում։

Ստեփանը ոչ ոքի չէր ատում։ Ոչ ոքի չէր սիրում։

հետամուտ էին նախաձեռնողները: Հակառակ յանձնախումբերու կատարած աշխատանքին — թափ տալ անտեսական հաստատութեան — զժուարութիւն — ներ կ'արձանագրուին այս մարզին մէջ: Երկու երկիրներու իշխանութիւնները կը կրկնեն միշտ, թէ կը վախնան, որ առեւտրական յարաբերութիւնը քաղաքական յարաբերութեան չափանիշին հասնի: Ճիշդ է, որ փոխանակութիւնները զարգացան, եւ դեռ պիտի զարգանան յաջորդ տարիներուն: Առեւտուրը 15 առնչակից տարիներուն՝ 1972ին, 1971ի հետ բաղդատմամբ: Մոսկուա եւ Փարիզ կը յուսան, թէ 1973ին (անցեալ տարուան համեմատութեամբ) առեւտուրը պիտի զարգանայ 25–30 տոկոս: Որով առեւտուրը կ'առաջադրուի՝ կրկնապատկել փոխանակութիւնները, պիտի իրագործուի:

Արդարեւ, վերջին կնքուած տասնամեակի համաձայնագրին անդրադառնալով պատասխանատու, խորհրդային Արտաքին Առեւտուրի նախարարը, նկատել կուտար, թէ «Մոր. Միութիւն եւ Ֆրանսա որոշեցին, առաջին անգամ ըլլալով, իրենց անտեսական յարաբերութիւնը՝ երկու երկիրներու չափերու ճամբով, զարգնել մըտայուն»: Իր կարգին, Ֆրանսայի Երկտասական եւ Տնտեսական նախարարը կ'առաջարկէր հաստատակաց նոր ծրագիրներ մըշակել: Այդ ծրագիրները կը նախատեսէին «հինգ կամ վեց մեծ գործառնութիւններ, զարգացած թեքնոլոժի եւ մեծ տարողութեամբ արտադրում»: Այսպէս, Ֆրանսա պիտի մասնակցի Ուզոկանի պղինձի հանքերու չահագործումին: Կը ծրագրէ նաեւ իր մէկ միլիառ Ֆրանքի հասցնել իր վարկերը 1975–1980 ժամանակաշրջանի համար: (4,5 միլիառ է 1970–1974 ժամանակաշրջանը): Այս վարկերը կը դիւրացնեն Ֆրանքեւխորհրդային առեւտուրը:

Սակայն այս հարցերը չեն կրնար լուծուիլ պարզ ծրագիրներու մշակումով: Նախարարներու ցանկութիւնները ապարդիւն կ'անցնին, եթէ առեւտրական շրջանակները ընթացք չտան չարժումին եւ ձգտումին: Մոր. Միութեան պարագային, ուր ամէն ինչ կեդրոնացած է վերին իշխանութիւններու ձեռքը, դիւրին է այս վերջիններուն՝ յանձնարարութիւններ լսանձնելը: Ազատ անտեսութեան դրութեան հետեւող երկրի մը պարագային (ինչպէս Ֆրանսան է), պէտք է առեւտրական շրջանակներու օժանդակութեան դիմել: 1970ին, երբ Փոնփիտու պաշտոնական այցելութիւն կը կատարէր Մոր. Միութիւն, իրեն ընկերանալու հրաւիրած էր մէկուկէս տասնեակ դրամատէրեր, որպէսզի նախատեսուած համագործակցութիւնը յստակ դիմագիծ ստանայ:

Ֆրանսա, հակառակ իր բոլոր յայտարարութիւններուն, միւս դրամատէր երկիրներէն շատ եռ կը մնայ այս մարզին մէջ: Դաշնակցային Գերմանիա եւ Ճափոն իրմէ առաջ կ'անցնին, իսկ մօտ ատենն՝ Մ. Նահանգներն ալ: Ի՞նչպէս բացատրել այս յարաբերական տեղքայլը: Բնականաբար, արտաքին առեւտուրի պատասխանատուները միշտ կը տատամսին, երբ պէտք կ'ըլլայ զգալի փոփոխութիւն կատարել փոխանակութեան չրջագիծին մէջ: Չէ՞ որ ազգային տնտեսութիւնը կրնայ վտանգուիլ քաղաքական վերիվայրումներով, որոնք միշտ ալ կրնան արձանագրուիլ: Սակայն միայն այս չէ տեղքայլին պատճառը: Արդարեւ, Ֆրանսացի առեւտրականները, ի տարբերութիւն Գերմանացիներուն, դեռ պէտք եղած փորձառութիւնը չունին: Գերմանացիները տարիներ չարունակ աշխատած են Արեւելեան Եւրոպայի չուկաներուն վրայ եւ դիտեն իրենց հատնական յաճախորդներուն սովորութիւնները: Անոնց դրասենեակները մանրակրկիտ կերպով կ'ուսումնասիրեն համապատասխան երկիրներու ծրագիրները, կը կազմեն ցանկը այն ապրանքներուն, որոնք կրնան գնորդներ ունենալ: Միւս կողմէ, անոնց ներկայացուցիչները վարժուած են արեւելեան կըրոյթին: Մինչ յաճախ Ֆրանսացիները կը շտապեն համաձայնութիւն մը կնքել եւ յուսախաբ կ'ըլլան երբ խուսափողական պատասխաններ կը ստանան, Գերմանացիները այցելութիւններ կը կատարեն՝ միայն չփոյթ պահպանելու համար բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ: Աշխատանքի այս ձեւը իր արդիւնքը կուտայ:

Ուրիշ հարց մըն ալ կայ, այն որ կը կոչուի առեւտրական հաշուեկշիռի անհատապարակչռութիւն (292 միլիոն ֆրանք 1972ին ի վնաս Մոր. Միութեան): Այս բացը մասամբ կրնայ գոցուիլ «հատուցումի դրծառնութեամբ»: Օրինակ, Փերանական ընկերութիւն մը մեքենաներ կը հայթայթէ գործատան մը, որ չինուելու վրայ է Ուստ-Իլիսկի մէջ: Ֆրանսա «կը վճարուի» հում նիւթով, այլ խօսքով գործատունը իր արտադրութեան մէկ մասը կը զրկէ Ֆրանսա: Սակայն երկու արդի պետութիւններու առեւտուրը չի կրնար ամբողջովին սահմանափակուիլ հում նիւթով: Պէտք է աւելի ճկուն ձեւով հաւասարակշռել առուծախը: Որով Մոսկուա կ'առաջարկէ իր կարգին մասնակցիլ ճար ճար – տարարուեստի կեդրոններու հաստատման Ֆրանսայի մէջ: Այս պարագային ալ իրագործումները ձգտումներուն համահաւասար չեն: Այսպէս, Մոր. Միութիւն կը փափաքէր Ֆօս-սիւր-Մէրի մեքենաներուն մէկ մասը հայթայթել: Անոր առաջին առաջարկները նկատի չառնուեցան ամբողջովին: Այժմ կը յուսայ մասնակից դառնալ աշխատանքի երկրորդ փուլին:

Ճիշդ պիտի չըլլար մտածել, թէ իրաց այս կացութեան պատճառը միայն անտեսական համագործակցութեան դանդաղ ընթացքն է: Արդարեւ, ըլլայ հիւլէական զէնքերու սահմանափակումի, ըլլայ զինուորական ուժերու հաւասարակշռուած նուազումի թէ հիւլէական փորձերու դադրեցնելու, անհամաձայնութեան դիծեր կը նըշմարուին Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ: Ֆրանսա դադրած է Մոր. Միութեան առանձնաչնորհեալ գործակիցը դառնալէ. ասիկա՝ առանձնաչնորհեալ գործակցութիւնը այն չրջանին էր, երբ Բրեժնեւ Արեւմուտքի հետ խաղաղ գոյակցութեան քաղաքականութեան ձեռնամուխ կ'ըլլար: Փարիզ անշուշտ գոհ է, որ ուրիշ երկիրներ ալ իր օրինակին կը հետեւին: Այսուհանդերձ, Փոնփիտու չի կրնար հաւատալ Բրեժնեւի հաւատիացումին, թէ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն երբեք նպատակ չունին խորհրդային եւ ամերիկեան պետաղհութիւն մը հաստատել: Հանրապետութեան Նախագահը միշտ կը վախնայ, որ այս երկու գեր–Պետութիւնները կրնան օր մը աշխարհի ճակատագիրը իրենց միջեւ կարգադրել: Կը վախնայ նոյնպէս, որ Գերմանիա օր մը փորձէ չհագործել իր մերձեցումը Արեւելքի հետ, որպէսզի իրագործէ իր ազգային նպատակները: Փոնփիտու բազմաթիւ առիթներով արտայայտուած է այս խնամտով:

Այս կէտերը երբ նկատի կ'առնուին, անշուշտ, աւելի հասկնալի կը դառնան Հելսինքիի ժողովին պարզած պատկերը: Մինչ Մոր. Միութիւն ապահովութեան խորհրդաժողովին աշխատանքները կը դրուատէր, Ժոպէր, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, ցայտուն կերպով իր յոռետեսութիւնը կ'արտայայտէր: Արեւմուտքի իր պաշտօնակիցներուն նման ան եւս պնդեց, որ անհրաժեշտ է «միտքերու եւ անձերու» աղատ չրջադայութիւն եւ փոխանակութիւն հաստատել Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ: Խորհրդային մամուլը դրեթէ լուռ անցաւ այս հարցին վրայէն, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ ինչքան նեղ կացութեան մատնուած են Մոսկուայի վարիչները:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին վերջին յայտարարութիւնները ցայտուն կը դարձնեն միանգամ ընդմիշտ Փարիզի մտահոգութիւնները: Արդարեւ, Ֆրանսա կը վախնայ, որ Եւրոպայի հաւասարակչռութիւնը կը խախտի եւ Մոր. Միութիւն նպատակաուղ դիրքի մը մէջ կը դրնուի, երբ զինուորական ուժերու նուազումին չուրջ համաձայնութիւն գոյանայ: Այս է պատճառը, որ Փարիզ դէմ կը կենայ, զանազան առարկութիւններով, Վիէննայի Հոկտեմբեր 30ի խորհրդաժողովին դէմ արտայայտուելու, որ, ինչպէս յայտնի է, պիտի գրաղի Եւրոպայի մէջ հաստատուած խորհրդային եւ ամերիկեան ուժերու կրճատումին հարցով:

Այնքան աւելի, որ հարցը կը վերաբերի Վիէթնամի կամ Մերձ. Արեւելքի, Ֆրանսացի եւ խորհրդային դիւանագէտները կրնային պնդել, թէ իրենց տեսակէտները մօտ են իրարու եւ, երբեմն ալ համանման են: Անոնք կրնային կրկնել Զօր. ը Կոլի միտքը, թէ նախ վերջ տալու է լարուած կացութեան, ապա համաձայնելու է եւ, վերջապէս, համագործակցութիւն մը ստեղծելու է: Լարուած կացութիւնը վերջ գտած է ճակատներու միջեւ: Համաձայնութեան աշխատանքը սկսած է: Սակայն տարակարծութիւններ երեւան կուգան Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ համագործակցութեան եւ ապահովութեան մարզերէն ներս: Ոչ ոք կրնայ յաւակնիլ թէ այս հիմնական հարցին մէջ երկու երկիրները իրարու մերձ կամ նոյնանման տեսակէտներ ունին:

Թ. Ա. Թ.

ԳՂՈՒԹԷ ԳՂՈՒԹ

ՊԵԼԺԻՈՑ հայ գաղութը վերջերս պըժբախտութիւնն ունեցած է կորնցնելու իր նուիրուած անդամներէն՝ Արամ Ագըլեանը, որ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Քաննի մէջ, 48 տարեկանին: Ողբացեալը ճարտարապետ, զաւակն էր Պոլսոյ Պատրիարքարանի նախկին խորհրդատու վաստաբան՝ Մարտիրոս Ագըլեանի: Պելժիոյ մէջ շատ գնահատուած եւ փնտռուած ճարտարապետ մըն էր Արամ Ագըլեան, որ իր կնոջ հետ հիմնադիրներէն եղած է նաեւ Պրիւսէլի Հայ Տան: Կը մասնակցէր ազգային կեանքին, նամակցէր ազգային կեանքին, նամակցէր Հ. Բ. Ը. Մ.ի գիւանին եւ երբեք չէր սակարկեր իր աջակցութիւնը իր հայրենակիցներուն, մանաւանդ՝ հայ ուսանողներուն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. Թ. Յուլիսի 22ին Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում տեղի ունեցաւ քահանայական ձեռնադրութիւն ձեռամբ Գերաշնորհ Տ. Սիմոն արքեպիսկոպոս Մանուկեանի եւ խարտաւիլակութեամբ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ՝ Հոգեշնորհ Տ. Արիս Ծ. վարդապետ Շիրվանեանի:

Այս առթիւ քահանայական աստիճան ստացան հոգեւոր ճեմարանի չրջանաւարտներ Յակոբ սրկ. Գէօկչեանը, որը վերանուանուեց Տ. Յակոբ քահանայ, Սամուէլ սրկ. Պետրոսեանը, որը վերանուանուեց Տ. Եղնիկ քահանայ եւ Աւետիք սրկ. Աբրահեանը, որը վերանուանուեց Տ. Անանիա քահանայ:

Ձեռնադրութեան արբազան խորհուրդին ներկայ էր նորին Սրբութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ տեղի ունեցաւ վեղարի տուչութիւն Տ. Եղնիկ եւ Տ. Անանիա կուսակրօն քահանաներին:

Վերջում երկու նորընծայ աբեղաները եւ քահանայ հայրը ներկայացան Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայոց Հայրապետին եւ ստացան վեհափառ Հօր օրհնութիւնները:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

27 Յուլիս 1973 թ. (կնիք)

Ս. Էջմիածին

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (254)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Դ.

Քանատական ըմպելիին առաջ բերած սոսկալի վիճակին յաջորդող թմրութենէն սթափելէ յետոյ՝ Օր. Ամանտա մտովի հարցուց թէ ի՛նչ անցած զարճած էր եւ ինչո՛ւ այդքան ուժաթափ եղած էր: Զանգակի հարուած մը լսուեցաւ դուրսէն:

— Անշուշտ, բժիշկն է, երթամ բանամ, ըսաւ Օվիտ:

Ու դուրս ելաւ:

— Բժի՛շկը, կրկնեց տիկին Օկիւսթինի գործաւորուհին. ինծի համար ըլլալու է: Ուրեմն ի՞նչ եղած եմ: Գլուխս ծանր է: Կուրծքս կրակի մէջ է: Երէկուընէ ի վեր ի՞նչ եղաւ:

Օվիտ ներս մտաւ Տօքթ. Ռիչարի ընկերակցութեամբ: Ամանտա առաջին ակնարկով ճանչցաւ այն բժիշկը, որուն ծոխրը նուաղած Տիւբմէնի վրայ՝ տեսած էր իր աչքերով:

— Տիկին, այս առտու ի՞նչպէս էք, հարցուց բժիշկը:

— Հիւա՞նդ էի, հարցուց մանկամարդ կինը:

— Ձգային սաստիկ տագնապ մը ունեցաք: Բարեբախտաբար, ես կրցի անոր առաջքը առնել ու հիմա հաճոյքով կը հաստատեմ որ ձեր վիճակը շատ գոհացուցիչ է:

— Տօքթէօր, մեծ յոգնութիւն մը կը զգամ: Ինծի այնպէս կը թուի որ չիղերս ու մկաններս կակուղցած են: Ի՞նչ է պատճառը:

— Տագնապին բնական հետեւանքն է: Մտահոգ մի ըլլաք: Կատարեալ հանգիստ պիտի, մէկ օր ուտելիքի չափաւորութիւն, ու վաղը բան մը պիտի չմնայ: Ամէն ինչ անցած պիտի ըլլայ:

— Բայց ի՞նչպէս ու ի՞նչ առթիւ առաջ եկաւ այս տագնապը զոր չեմ յիշեր բնաւ:

— Պարոնը այդ մասին ինձմէ աւելի լաւ կրնայ պատասխանել ձեզի, աւելցուց բժիշկը, ցոյց տալով Օվիտը:

— Ճաշէն յետոյ, չղային նոպայի մը պէս բան մը ունեցաք, առանց որեւէ պատճառի: Ձեր հեծեծիւններէն եւ աղաղակներէն կը հասկցուէր որ շատ կը տառապէիք:

— Տարօրինա՛կ բան, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը: Առանկ բան դլխուս եկած չէր բնաւ:

Բժիշկը յարեց.

— Մոքերնիդ մի չարչարէք, յիշելու փորձ մը ընելու եւ հասկնալու համար: Կը կրկնեմ որ, ամէն վտանգ անհետացած է ու իմ դարմանս աւելորդ է: Ուրեմն մնաք բարով տիկին:

Օվիտ մինչեւ փողոցին դուռը առաջնորդեց բժիշկը, որ բաժնուած պահուն ըսաւ.

— Պարոն, չըըլլայ որ երկրորդ անգամ այս կնոջ տաք այն քանատական ըմպելիէն զոր չափին աւելի խմցուցած էիք երէկ դիշեր: Ան կը մեռնի, եթէ նորէն խմէ:

— Նորէն պիտի չխմցնեմ, ըսաւ Օվիտ:

Տօքթ. Ռիչար որեւէ վարձատրութիւն չընդունեցաւ եւ հեռացաւ:

— Բախտ ունիմ եղեր որ չմեռաւ, խորհեցաւ Օվիտ: Բժիշկը պիտի չհնայէր ինծի...:

Ու Ամանտայի սենեակը վերադարձաւ:

— Պարոն, հիմա որ առանձին կը գտնուինք, անկեղծօրէն խօսեցէք ինծի հետ, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը: Երէկ ի՞նչ անցաւ դարձաւ մեր միջեւ:

— Նոնոշս, ես ալ քեզի չափ չեմ դիտեր: Ոչ մէկ բան պատճառ եղաւ այդ յանկարծական անհանգստութիւնը առաջ բերելու: Իսկոյն դուրս խոյացայ, մտահոգութեան մատնուած, բժիշկ մը գտնելու համար, ու քիչ մը առաջ այցելող բժիշկը գտայ: Մտալէնը պիտի զրկեմ ձեզ, ու ես ճաշի պիտի երթամ:

Օվիտ դուրս ելաւ: Ամանտա մինչեւ դուռը անոր հետեւեցաւ նայուածքով ու յօնքերը պռատեց:

— Ոչ, ոչ, բնական չէ աս, մրմնջեց Ամանտա: Որքան կը խորհիմ՝ այնքան կասկածելի կը թուի ինծի: Բան մը չեմ յիշեր: Սակայն սուրճս խմած էի, ինչպէս նաեւ երկու գաւաթ Շարթրէօզ: Եւ ահա յանկարծ բան մը չեմ այլեւս...: Սա անզգամ Անոլտ զիս թունաւորած ըլլալու է:

Հազիւ թէ այս դաղափարը մտքին մէջ բանաձեւած, Ամանտա իր տկարութիւնը մոռնալով՝ անկողնէն վար նետուեցաւ, ապատը չվերցուած սեղանին քով փութաց, Շարթրէօզի չիշը առաւ ու քննեց զայն: Պարապ էր չիշը:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

ՅԱԻԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Վաղանսի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Օր. Մարգրիտի, Տէր եւ Տիկին Մարգարեանի, Զարուհի Կրկըզեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաններուն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝ այրի Տիկին Մենուհի Մարգարեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վաղանսի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացածէ Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Մարտիրոսեանէ, Տէր եւ Տիկին Ա. Կիրակոսեանէ 100 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր կնոջ մահուան առթիւ, Ամերիկա։ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն 20 ֆր.։

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.
Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձ – նախօրեակը կը յայտարարէ Փարիզի Հայոց Թեան որ Տան Ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութիւններու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութիւններու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ գրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սեբոբեանի 25 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի։

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՇԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւնները դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Ընբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. վարդան Եղիազոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Աղբատախնամի տարեկան պարահանդէսը Կիրակի Հոկտ. 28ին, ժողժ ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանգարանի սրահը։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ձեռքերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաբանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՑԱՌԱՋ » 1973

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին արձակուրդի վայրը ստանալ «Ցառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ ու հին ու նոր հասցէն։

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ։ Այս պարագային մէկ ամսուան բաժինը 15 ֆր. Ֆրանսայի համար, 20 ֆր. արտասահմանի համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Իմաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Հէքեաթներ եւ ասացուածքներ)
330 էջ, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 ֆր.
լաթակազմ 20 ֆր.

×

Հայաստանի

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

իրրեւ գաղափար եւ իրրեւ առաջադրութիւն)
Գին 5 ֆր.

Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն
17. Ռիւ Պէօ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։

Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Օգոստ. 19, ամբողջ օրը
ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԻՔ
Կը պատարագէ Դ.Ա.Տ.Ի.Ր Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կէսօրին՝ ճաշ
Գեղարուեստական յայտագիր պատրաստուած կայանի տղոց կողմէ

×

Լիոնէն օթոբար կը մեկնի Կիրակի առաւօտուն ժամը 7.30ին եկեղեցւոյ առջեւէն։ Արձանագրուիլ Տիկին Մամուրեանի մօտ կամ եկեղեցին։

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՇԱԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
18
SAMEDI
18 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Հատը	0,70 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·789

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.789

ՕՐՈՒԱՆ ՆՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1828–1923

—0—

Ջ.— Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը

Թուրքերը մեզ կոտորեցին իբրեւ ռուսապաշտ, իսկ Ռուսերը՝ խաչապաշտ թէ խաչհալած՝ ապերախտ դտնուեցան մեզի հանդէպ եւ մեր բախտին լքեցին մեզ՝ ճակատագրական վայրկեաններուն :

Ջոն Կիրակոսեան կը յիշէ թէ «ցարական իշխանութիւնները Ս. Պետերբուրգում հրապարակ էին հանում Թուրքա-մոլ եու. Կաղի-Բէկ Ամեդուկովի հայմիտ մեծարմանը նուիրուած մի փիրք, որտեղ մեղադրւում էին Հայերը, նրանց առաջնորդները, որոնք «դրդռում էին ժողովրդին» ընդդէմ սուլթանի : «Հայերը նրան քիչ հոգսեր չպատճառեցին — ասուած էր այնտեղ, — եւ եթէ տեղ տան բոլորին յայտնի դժբախտութիւնները, ապա սուլթանը նրանցում եւ ոչ մի մասնակցութիւն չի ունեցել» : Սուլթան – ցար համեմատութիւնները, որ յորդում էր այդ պատուռ դրուած-քի էջերից (էջ 30) :

1917ի կրկնակ յեղափոխութիւնները աւելի պիտի բիւրեղացնէին Ռուսերու, մանաւորաբար բոլշեւիկներու դիրքը հանդէպ Հայկական Հարցին :

Տեսանք թէ Ռուսերը Մեծն Պետրոսէն մինչեւ Նիկոլա Բ. ինչպէս չահագործելէ վերջ մեզ, ուրացան մեր դասը : Սպղտնով ամէն ճիգ կ'ընէր ապացուցանելու համար, որ Հայերը «փոքրամասնութիւն» կը կազմեն եւ թէ «անկապատակայարմար» էր իրագործել հայկական ինքնավարութիւնը : Կովկասի փոխարքայ Նիկոլա Նիկոլայեւիչ կը պատասխանէր Արտաքին նախարարին, որ բարդ է Հայկական Հարցը եւ դժուար է լուծել գայն : «Ռուսական կայսրութեան ներկայ սահմանների ներսում հայկական հարցը, իմ խոր համոզմունքով, քնաւ գոյութիւն չունի, եւ պէտք չէ անգամ թոյլ տալ յիշեցում այդ մասին» :

Բոլշեւիկները կը քննադատէին կէրէնսկիի ժամանակաւոր կառավարութիւնը թէ կը չարունակէ ցարիզմի քաղաքականութիւնը «ազգային հարցում» : Լենին 1917 Յունիս 22ին կը մեղադրէր այդ կառավարութիւնը, որ բանակ կը պահէ Թրքական ռազմաճակատին վրայ եւ «անեքսիա»ներ կ'ընէ Հայաստանի մէջ :

Այդ մտայնութիւնն էր, որ մղեց Լենինը իշխանութեան գլուխ անցնելուն պէս տուն կանչել Թրքահայաստանը պրաւող ռուս զինուորները, առանձին ձգելով հայ կամաւորական տկար ուժերը Թրքական սպառազէն եւ դերակշիռ կանոնաւոր բանակներուն եւ Թուրք ու քիւրտ անկանոն խուժանին դէմ :

Կիրակոսեան ի զուր կը ճդնի արդարացնել բոլշեւիկները՝ մէջտեղ քչելով Լենին–Ստալինի 1917 Դեկտեմբեր 31ի ծանօթ Դեկրետը Թրքահայաստանի մասին (էջ 418–419) : Ծիծաղելի էր հակասութիւններու տիպար այդ Դեկրետը, որ «ազատ ինքնորոշման իրաւունք» կը ճանչնար «Ռուսաստանի կողմից օկուպացուած «Թուրքահայաստանի» Հայերուն, «ընդհուպ մինչեւ լիակատար անկախութիւն» :

Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէր Թուղթի վրայ արուած այս հոյակապ խոստումը, երբ նոյն այդ «Թուրքահայաստան»էն կը քաշէր ռուսական բանակները, չարդարութիւններու ողբերգութեան ճգելով անպաշտպան հայ բնակչութեան բեկորներն ու կամաւորները :

1917 Դեկտ. 18ին Երզնկայի մէջ կընքուած էր ռուսեւթուրք զինադադար : Սառագրողներուն մէջ էր մեր ողբացեալ ընկերը՝ Արշակ Ջամալեան, ռուսական Ս. բանակի սպայակոյտի նախագահ զօրավար Վիշինսկիի կողքին : Թուրքերը 1918 Փետր. 12ին դաւադրօրէն խզեցին զինադադարը եւ Երզնկայէն սկսեալ չարկարծակի յարձակեցան Հայերուն վրայ : Բոլշեւիկեան իշխանութիւնը ո՛չ մէկ ակնկալութիւն ցոյց տուաւ հայ կամաւորներուն, որոնք հերոսաբար կռուելով իրենց հետ Արեւելեան Հայաստան հասցուցին տասնեակ հազարաւոր հայ զաղթականներ : Ու 1918ի Մայիսեան կռիւներուն, մասնաւորաբար Սարդարապատի հերոսամարտին չնորհիւ Հայութիւնը տիրացաւ անկախութեան. հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Շատ դրած ենք բոլշեւիկ Ռուսիոյ եւ քեմալական Թուրքիոյ գործակցութեան մասին : Աւելի չերկարելու համար այս յօդուածաշարքը, զանոնք կ'ընենք կրկին անդրադառնալ անոր : Հատորին մէջ մանրամասնօրէն հրատարակուած են 1918 Յունուար 15–28էն մինչեւ 1923 Յուլիս 24 Լօզանի դաշնագիրը երկարող չրջանին վերաբերեալ փաստաթուղթերը՝ էջ 419էն մինչեւ 764 : Շատ կարեւոր մեր ժամանակիս պատմութեան համար : Մասամբ ծանօթ մեր ընթերցողներուն :

Հայկական ողբերգութեան վերջին վարագոյրը իջաւ Լօզանի մէջ, ուր յաղթական դաշնակիցները մրցումի եկած էին իրարու հետ դարպասելու համար Թուրքը : Բոլշեւիկները դժբախտաբար անոնց-մէ էտ չմնացին :

Բարեկամ թէ թշնամի՝ բոլորը դաւանեցին Հայկական արդար Դատին :

×

Վերջացնելէ առաջ կ'ուզէինք չեչտել այն տխուր երեւոյթը, որ նկատելի է Հայաստանի մեր դրողներուն մօտ : Ա՛յն է իրենց դրութեանց մէջ օտար բառեր խրացնելու ձգտումը, որ օրէ օր աստիճան մը աւելի մտահոգիչ կը դառնայ : Ջեն խղճահարիր, որ իրենց այդ ընթացքով կ'աղճատեն, կը սրբապղծեն մեր մեծաքանչ հոյակապ լեզուն, որ մեր նախնիքներէն ժառանգ է մնացած մեզի :

Նեռելի է գործածել — որոչ չափով եւ բացատրելով — օտար մասնագիտական նոր բառեր, որոնց համապատասխան հայերէնը չունինք դեռ մեր բառարանին մէջ :

Ի՞նչպէս արդարացնել սակայն Ջոն Կիրակոսեանը, –որ իր Առաջաբանին մէջ գործածած է ա՛յնպիսի ռուսացած օտար բառեր, որոնց սքանչելի հայերէնն ունինք եւ կը գործածենք չատոնց :

Ահա՛ իր արձակէն քաղուած քանի մը նմոյշներ.

Ագիտացիա, ագրարային, ագրեսիվ, ակտ, ակտիվացում, ակցիա, անախրոնիզմ, անեէսիոնիստական, ասպեկտ, աւտոնոմիա : Բռուակացիա : Գլորալ : Դեկրետ, դեմարշ, դիսկուսիա, դուետ, զաւթել : Էքզիկական, Էպիկական, Էվակուացնել, Էմստերիտորիալ, Էմսցես : Ինտերվենտ, ինտերվենցիա, ինտրիգա : Լոկալ : Կապիտետ, կապիտուլացիոն, կոլեկտիվ, կոմպանիա, կոմպենսացիա, կոմպլեքս, կոմպրոմիսային, կոնգլոմերատ, կոնգրես, կոնկրետացնել, կոնսերվացնել, կոնստրուկտիվ, կոնտրատ, կոնֆլիկտ, կոռուպցիա : Շտար : Պուտչ : Պրեզիդենտ, պրոտեկտորատ, պրոցես : Ռատիֆիկացնել, ռեալիստական, ռեկտիֆիկացիա, ռեսուրս, ռեֆորմ : Սանկցիա, սիտուացիա, սովերենութիւն, սուբյեկտիւ, ստատուս քվոյ, ստատուտ, ստրատեգիական : Տենդենց, տերմին, տերրիտորիա, տոն, տրադիցիա, տրակտատ : Ցինիկօրէն : Օբյեկտ, օկուպացնել, օպտիմալ : Ֆինանս, փիլանտրոպիական, փորում :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Լիփի ՏԱՓՆԱՊԸ 2ի ԼՈՒՆՕՈՒԻՐ

—0—

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻ

ՅՈՑՑԵՐ ՊԸՋԱՆՍՈՆԻՆ ՓԱՐԻԶ

Սենոթքանները եւ Լիփի անճնակազմը մերժեցին կառավարական ծրագիրը, որու դէմ եղած գլխաւոր առարկութիւնն այն է թէ նոր բան մը չառաջարկեր այլ պարզապէս ներկայացուած ձեւին մէջ է փոփոխութիւնը :

Նախապար Շարպոնէլ ժամանակացոյց մը կ'առաջարկէ, որ արդարեւ չատ տարբեր չէ Օգոստոս մկկին ըրած առաջարկներէն : 250էն 300 բանուոր կը մնան անդործ եւ պէտք է աշխատանք փնտռեն Պըզանսոնի չրջանը : Անոնք որ կրկին դործի պիտի առնուին, աշխատանքի հրաւէրը պիտի ստանան Սեպտեմբեր մկկին : Լիփ դործատուները իր երեք ճիւղերով պէտք է բանի Հոկտեմբեր մկկէն : Ջուիցերական դրամադլուխը որ կուզայ «փրկել» նիւթական կացութիւնը պիտի չօտարացնէ ձեռնարկը, մեծամասնութիւնը Ֆրանսական մնալով : Շարպոնէլի ծրագիրը ունի նաեւ իր նախապայմանները : Պէտք է վերջացնել առաջ կ'ուզէինք չեչտել այն տխուր երեւոյթը, որ նկատելի է Հայաստանի մեր դրողներուն մօտ : Ա՛յն է իրենց դրութեանց մէջ օտար բառեր խրացնելու ձգտումը, որ օրէ օր աստիճան մը աւելի մտահոգիչ կը դառնայ : Ջեն խղճահարիր, որ իրենց այդ ընթացքով կ'աղճատեն, կը սրբապղծեն մեր մեծաքանչ հոյակապ լեզուն, որ մեր նախնիքներէն ժառանգ է մնացած մեզի :

Նեռելի է գործածել — որոչ չափով եւ բացատրելով — օտար մասնագիտական նոր բառեր, որոնց համապատասխան հայերէնը չունինք դեռ մեր բառարանին մէջ :

Ի՞նչպէս արդարացնել սակայն Ջոն Կիրակոսեանը, –որ իր Առաջաբանին մէջ գործածած է ա՛յնպիսի ռուսացած օտար բառեր, որոնց սքանչելի հայերէնն ունինք եւ կը գործածենք չատոնց :

Ահա՛ իր արձակէն քաղուած քանի մը նմոյշներ.

Ագիտացիա, ագրարային, ագրեսիվ, ակտ, ակտիվացում, ակցիա, անախրոնիզմ, անեքսիոնիստական, ասպեկտ, աւտոնոմիա : Բռուակացիա : Գլորալ : Դեկրետ, դեմարշ, դիսկուսիա, դուետ, զաւթել : Էքզիկական, Էպիկական, Էվակուացնել, Էմստերիտորիալ, Էմսցես : Ինտերվենտ, ինտերվենցիա, ինտրիգա : Լոկալ : Կապիտետ, կապիտուլացիոն, կոլեկտիվ, կոմպանիա, կոմպենսացիա, կոմպլեքս, կոմպրոմիսային, կոնգլոմերատ, կոնգրես, կոնկրետացնել, կոնսերվացնել, կոնստրուկտիվ, կոնտրատ, կոնֆլիկտ, կոռուպցիա : Շտար : Պուտչ : Պրեզիդենտ, պրոտեկտորատ, պրոցես : Ռատիֆիկացնել, ռեալիստական, ռեկտիֆիկացիա, ռեսուրս, ռեֆորմ : Սանկցիա, սիտուացիա, սովերենութիւն, սուբյեկտիւ, ստատուս քվոյ, ստատուտ, ստրատեգիական : Տենդենց, տերմին, տերրիտորիա, տոն, տրադիցիա, տրակտատ : Ցինիկօրէն : Օբյեկտ, օկուպացնել, օպտիմալ : Ֆինանս, փիլանտրոպիական, փորում :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Պոլսոյ Պիք Փազարը այրեր է

—0—

Պոլսոյ թերթերը, Օգոստոս 13ի իրենց թիւերով կը հաղորդեն թէ նախորդ գիշերը հրդեհ ծագած է Պիք Փազարէն, ուր կահագործներու եւ հանդերձեղէնի հարիւրաւոր խանութներ կան : Հրչէջները ջուրի նեղութեան հետեւանքով դժուար կացութեան մատնուած են. կրակը մարելու համար :

107 խանութներ այրեցան եւ չուկային կարեւոր մասը հրոյ ճարակ եղած է :

×

Հրդեհներ ծագած են նաեւ Մարմարա – բիսի անտառը, ուր վնասը հարիւր միլիոն Թրքական ոսկիի հասած է :

Օգոստոս 12ին հրդեհներ ալ ծագած են Պոլիս՝ Պուրկազ կղզիի եւ Գանլըճայի մէջ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Քաննի մէջ, ուր արձակուրդը կ'անցընէր, երկուշաբթի ցերեկ, Օգոստոս 13ին, յանկարծամահ եղած է Պ. Գրիգոր Թովմասեան :

Ողբացեալը ընիկ Արաբանպէկցի, ծանօթ անուն մըն էր գլխաւորաբար Լիոնի մէջ, ուր տարիներ չարունակ իր մասնակցութիւնը բերած է տեղւոյն ազգ. կեանքին : 1971ին նախաձեռնարկ եղած էր «Պատմութիւն Արաբանպէկի» հատորին հրատարակութեան (խմբագրութեամբ Գեղամ Ֆէնէրճեանի) :

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

Մեր ցաւակցութիւնները Թովմասեան եղբայրներուն :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ աւոր որ կիրակի օրուան մեր թիւով (Օգոստ. 12) յայտնած էինք թէ Աստուածածնայ տօնին առթիւ «Յառաջ» երկու օր լոյս չի տեսներ, Հինգշաբթի ամբողջ օրը, հեռաձայնով մեր բաժանորդները իրենց զարմանքն ու դժգոհութիւնը կը յայտնէին թէ··· երկու օր է թերթ չեն ստանար··· :

Ուրեմն կրկնենք, «Յառաջ» ԲԱՅՈՒԹԻՒՆ լոյս չտեսաւ Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի :

Ամէն պարագայի մէջ, հանոյքով ընդունեցանք եղած բողոքները, որոնք ցոյց կուտան թէ «Յառաջ»ի բացակայութիւնը, միայն երկու օր, այդքան զգալի է հայ տուներէն ներս, ու մինչ փրանսական կարգ մը թերթեր դադրեցուցած են իրենց հրատարակութիւնը, ամբողջ Օգոստոսին, արձակուրդի առթիւ, «Յառաջ»ի 48 ժամուան դադարն իսկ անբնական կը նկատուի :

Շնորհակալութիւն մեր ընթերցողներուն եւ··· ներողութիւն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՏԿԻ ԻՐ ՂԿՈՏԿ

ԳՐԵՑ՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ

ՎԱՀԱԳԻՈՒՀԻ ՀԱՄԱՐ ՍՈՒՐԲ ՏԱՃԱՐԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Բ. ՄԱՍ

«Երդ» բառը ինձ համար մի հեռու ու եզերական բան է, որ ինչ-որ կերպ կապվում է իմ մանկության հետ: Ես չգիտեմ, թե ինչպես ծագեց այդ կապակցությունը, բայց ես միշտ զգում եմ, որ «երդ» բառի մեջ կա մի ինչ-որ առեղծվածային ուժ, որ ինձ ստիպում է ինձ մոռանալ, ինձ տանում է դեպի անծանոթ աշխարհներ, որոնք ես երբեք չեմ տեսել, բայց որոնց մասին ինչ-որ մեկը ինձ պատմել է: Ես չգիտեմ, թե ինչ է նշանակում «երդ», ես չգիտեմ, թե ինչ է նշանակում «ես», «դու», «նա», «մենք», «դուք», «նրանք», «եղել», «կա», «կլինի», «գնալ», «գալ», «տեսնել», «ասել», «լսել», «ուտել», «խմել», «քնել», «արթնանալ», «սիրել», «ատել», «ապրել», «մեռնել», «ծնվել», «ծնունդ», «մահ», «հավիտենություն», «ժամանակ», «տարածություն», «ոգի», «մարմին», «հոգի», «աստված», «սատանա», «դրախտ», «դժոխք», «հրեշտակ», «դև», «ոգի», «ուրվական», «ուրվագիծ», «ստվեր», «ամպ», «ամպրոպ», «կայծակ», «անձրև», «ձյուն», «կարկուտ», «ծով», «ալիք», «ջրվեժ», «գետ», «ծառ», «ճյուղ», «տերև», «ծաղիկ», «պտուղ», «խոտ», «արտ», «ցորեն», «հաց», «ոսկի», «արծաթ», «պղինձ», «երկաթ», «քար», «ժայռ», «լեռ», «ձոր», «ձորակ», «ձոր», «ձորակ», «ձոր», «ձորակ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻՆ՝ ԹԱՄԱՆԱԿԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋ

(Իր ծննդեան 70ամեակի առթիւ)

———o———

Անցնող ժամանակները անտես ու ան– ղուլ յամառութեամբ անում են իրենց գործը՝ ճշդելով, վերագնահատելով, բիւրեղացնելով նոյնիսկ մօտիկ անցեա– լում հեռացած գրողների ժառանգութեան արժէքը։

Շատ ժամանակ չի անցել Գուրգէն Մա– հարու մահուան օրուանից։ Գրողի մահ – ուան չորրորդ տարելիցին եւ ծննդեան 70ամեակի այս օրը մի առիթ է անդրա– դառնալու նրա թողած գրական ժառան– գութեան գնահատմանը։ Ինչպէս ամէն մի գրողի, Գուրգէն Մահարու ստեղծագոր– ծութեան մէջ եւս չատ գրուած քներ պատ– կանում են բացառապէս իրենց ստեղծման ժամանակներին, բայց չատ երկեր էլ գի– մացան ժամանակի քննութեանը եւ ձեռք բերեցին մնայուն արժէք։

Մահարին իր գրական կեանքն սկսեց իրրեւ չնորհալի բանաստեղծ եւ աւարտեց իրրեւ նշանաւոր արձակագիրը, այնքան նշանաւոր, որ տուների մէջ թողեց բա– նաստեղծին, թէեւ մէկը միւսի բնական չարունակութիւնն էր, իսկ նրա պոէզիայի ընթերցողին, իր մտերիմ հնչերանգով, ան– կեղծ ու անմիջական ներչնչումով եղել եւ մնում է մեր բանաստեղծական ար– ուեստի պայծառ արտայայտութիւններից մէկը։ Բայց նոյն 20ական թուականնե– րին ստեղծուած նրա չափածոյ գործերից չատերն արդէն ներկայացնում են աւելի պատմա – բանասիրական, քան կենդանի հետաքրքրութիւն։ Այդպէս էլ նրա որ– քան բազմատեսակ, նոյնքան բեղուն գրչի ուրիչ արտադրանքներ՝ զանազան պատ – մուածքներ, երգիծականներ, թատերա– գութիւններ։

Եւ, այսուամենայնիւ, Գուրգէն Մահա– րու ստեղծագործական ճակատագիրը ե– զաւ բախտաւոր։ Նա գրեց գարից առաջին քսանմեակում հայ ժողովրդի ապրած անլուր ողբերգութեան, ապա 1920ին յա– ջողած նրա սոցիալիստական վերածնու– թեան մասին, եւ հէնց այդ գրուածքները ձեռք բերեցին կայուն արժէք, դիմացան ժամանակի քննութեանը։ Պատմական է՛ւ մէկ, է՛ւ միւս շրջանների մասին անհնար է լիակատար պատկերացում կազմել, ա– ռանց գրանց գեղարուեստական արտա – յոլումների, ուրեմն նաեւ՝ առանց Մա– հարու երկերի։ Մենք խօսում ենք նրա տրիլոգիայի («Մանկութիւն», «Պատանե– կութիւն», «Երիտասարդութեան սեմին») ճանաչողական արժէքի մասին, բայց նոյնքան անտարակուսելի է գրա նաեւ գեղարուեստական արժէքը, որի չնորհիւ է միայն գրական երկը ձեռք բերում ժա– մանակի անողոք քննութեան դիմանալու զօրութիւն։ Ցուղական ներգործութեան հասնելու համար Մահարին երկար–բա – րակ արտասուախառն նկարագրութիւն – ների չի դիմում, այլ գտնում է յուզական լիցք կրող այն միակ հնարաւոր պատկե– րը, որ աւելորդ է դարձնում ամէն մի նկարագրութիւն։ Ահա՝ գաղթը, վանը գատարկւում է իր հնամենի բնակիչներից։ «Շրա՛նկ, փակուեց փողոցի դուռը մեզ համար այլեւս չբացուելու համար։

Այդ բոպէին բակից գիլ ու երկար կան– չեց մեր աֆաղաղը։

Ես երբե՛ք, երբեք չեմ մոռանայ նրա ձայնը, որովհետեւ ոչ մի աֆաղաղ նրա նման չի կանչել»։

Այսքանը։ Ցուղական բռնադատութեան ամբողջացումը Մահարին թողնում է ըն– թերցողին, վստահում նրա երեւակայու– թեանը՝ իր զբելաճեւի գլխաւոր յատկա– նիշներից մէկը։ Միւսը՝ հիմարը, նոյն– իսկ այնտեղ, ուր թւում է ամէնից քիչ սպասելի։ Բայց դա ունի իր դեղապիտա– կան հիմնաւորումը։ Գաղթի, որբանո – ցային կեանքի պատկերներն այնքան ծանր են, որ գրանց մասին գրել առանց հիւ– մուրի նշանակում է գրել այնպէս, որ անհնար լինի կարդալ։ Մինչդեռ հիւ – մուրի միջամտութեամբ... Ահա մի գրո– ւած որբանոցային կեանքից։ «Այսօր ե– կաւ Արտաշի մայրը եւ գտաւ Արտաշին։ Արտաշի մայրը լաց եղաւ, յետոյ հաւաբ– ուեցին որբեր, նրանք էլ լաց եղան, եկան օրիորդներ, օրիորդներն էլ լաց եղան, բոլորն էլ մի խօսքով լաց եղան, ի հար– կէ, ես էլ լաց եղայ։

Շատ ուրախ էր»։

Ժպիտ արցունքի միջով՝ կեանքի այսօ– րինակ բարդ ղղացողութեան հմուտ վեր– արտադրողը, ոճերից թերեւս ամենաբար– դի՝ կատակ–ողբերգական, հիւսուածքի երեւելի վարպետն է Մահարին հայ ար– ձակում։ Ու եթէ ժպիտն անպակաս է նրա կեանքի նոյնիսկ ամենամռայլ պատկե – րումներից, ապա որքան աւելի մեծ ի– րաւունքով նա իր տեղը գտնում է 20ա– կան թուականների խանդավառ Երեւանի մասին պատմող գործերում։ Դրանք բո– լորը՝ «կեանքի խաչմերուկներում», «է– լեկտրական Լուսին», «երգի եւ աշխա– տանքի լեզուն», «Մայրը», «Սարդեր», «Երբ գարունը բացւում է···», «Զինգակ– ներում՝», «Հին այգու պատմութիւնը», մի ամբողջ չարք բանաստեղծութիւններ գրուած են ժպիտով։ Բայց սա արդէն ուրիշ ժպիտ է, սրա հետ արցունքը գործ չունի։ Սա մօտիկ անցեալի մղձաւանջ – ներից ազատուած մարդկանց եւ նրանց պատկերով արուեստագէտի ժպիտն է՝ խինդով ու խանդաղատանքով լի։ Նորի ծնունդը եւ հնի յամառ նահանջը, բարո– յական նոր հասկացողութիւնների ներ– խուժման եւ նոր կեանքի կառուցման աղ– մուկը, — ահա այդ գրուածքների պա– թոսը, որ անդիմադրելի համակում է ընթերցողին այն օրէնքի տրամաբանու – թեամբ, որ մէկ ուրիշին որեւէ դաղա– փարով համակելու համար պէտք է ինքդ դրանով համակուած լինես։ Սրանք գրը– ուած են լիկկայաններին ու բանփակնե– րի (??), Երեւանի, Ստաֆեան փողոցի և Ղանթարի տակի Երեւանի, «այգիների քաղաք (Մ. Կորքի) Երեւանի, քաղաքա– յին նորօրեակ կեանքի եւ քաղաքաբնակ մարդու հոգեբանութեան նուրբ ղգա – յողութեամբ։

Նորաստեղծ կեանքի այս պատկերում– ները, ինչպէս եւ Մահարու յուշագրու – թիւնները (յատկապէս Զարենցի նուիր – ուածը, որ մեմուարային գրականութեան դլուխ գործոց է) այնպիսի աստղ պատ– կերացում են տալիս մեր մօտիկ անցեա– լի մասին, գրուած են այնպիսի արուես– տով, որ ինչքան հնանան, այնքան հրա– պուրիչ կ'երեւան։ Ձիշդ է ասուած, ժա– մանակը կրկնակի գործ է տեսնում՝ անար– ժէք գործերը մաանում է իսպառ մոռա– յութեան եւ արուեստի ճշմարիտ գոր – ծերը արժէքաւորում բազմապատիկ։

Գուրգէն Մահարու արուեստն առհա – ասարակ ուսանելի չատ բան ունի իր մէջ։ Նրա արձակը մի լուռ բանաւէճ է ամէն ինչ մանրամասնող, ծանրաբարշ, տաղտ– կալի չարադրանքների դէմ, որ նոյնպէս արձակ է կոչւում։ Մահարու արուեստը ստղծ, բայց եւ սակաւաբառ, գործի գրուած միջոցների մէջ ժլատ, բայց ներ– գործութեամբ չռայլ արուեստ է, ուրիշ խօսքով՝ արդիական արուեստ։

Մահարին մեծ եռանդով, տարիքին ան– յարիր պատանեկան խանդով մանկութիւ էր լինում գրական չարժմանը։ Ցօդուած– ներ, պատասխաններ, գրական նամակա– նի, բանաւէճեր, գրական ֆելիետոններ, ինչ ասես որ չէր յօրինի նրա անհանգիստ միտքը՝ գրական կեանքում չարժում, խմորումներ ու բախումներ առաջ բերե– լու համար։ Ոչինչ նրա համար միեւնոյն չէր, ոչինչի հանդէպ նա անտարբեր չէր։ Կամ՝ հաւանում էր կամ՝ ոչ, եւ պէտք է արտայայտուէր անպայման՝ ընդդէմ կամ յօդուտ։ Անվիճելի չէր բոլորովին եւ ան– վիճելի լինելու ցանկութիւն էլ չունէր։ Թւում է, նոյնիսկ, դիտմամբ էր վիճա– յարոյց բաներ էր գրում, Թող լինի վէճ, Թող ամէն ոք իմանայ իր տեղը, բարձր տեղի իրաւունքը միայն ձիրքն է տալիս, կը լինեն նեղացողներ՝ Թող լինեն ինչ– քան ուզում են, Թող անհատները նեղա– նան, բայց ոչ գրականութիւնը։ Ինչքա՜ն դառն հապարներ է հրամցրել քննադատնե– րին չափից դուրս շրջահայեաց լինելու, հաշուի առնելու, անհամարձակ լինելու համար։ Եւ իրաւունք ունէր, քանի որ սեփական վարքագծով տալիս էր հակառակ օրի – նակը։ Սա էր նրա տարերքը, նկարա – գիրը։ Մորթպէս գրական մարդու նկա– րագիր։

Այսպիսի նկարագրի տէր գործը չէր կարող սխալներ ու վրիպումներ չունե – նալ։ Մահարու ամենահակասական, ա– մենաբարդ գիրքը «Այրուող այգեստան – ներ» վէպը եղաւ։ Որքան հաւասար, գրա– ւիչ եւ հրապուրիչ են վէպի այն մասերը, որ ներկայացնում են հայրենի Վանն իր բնանկարով, բարքերով ու երանգներով, այնքան անհաւասար ու մերժելի է այն մեկնաբանութիւնը, որ գրողը տուել է հայ ժողովրդի ողբերգութեան առաջին աշխարհամարտի տարիներին։ Մեզ հա – մար միանգամայն մերժելի է պատմական մեծաթիւ փաստաթղթերով հերքուած այն միամիտ մեկնաբանութիւնը, որի համաձայն ժողովրդի դլխին եկած աղէ– սըբացատրւում է նրա ըմբոստութեամբ,

Ինչ եւ իցէ, ինչպէս ամէն մի գրողի, Գուրգէն Մահարու վաստակն ու ժառան– գութիւնը եւս մեզ համար թանկ է ու գնահատելի ոչ թէ թոյլ էջերով ու վրի– պումներով, այլ այն ամէնով, ինչը դեղեցիկ է ու արժէքաւոր։ Իսկ Գուրգէն Մահարին այնքան դեղեցիկ էջեր է նուի– րել հայրենական դրականութեանը, որ արժանի է սերունդների մշտական ու – շադրութեանը։

ԼԵՒՈՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈՓԵՐ

———o———

Մարդիկ ե՞րբ սկսած են դեղձանիկներ բաղմացնել վանդակներու մէջ։ Այնիկա յայտնի չէ, սակայն չատ հաւանաբար 1496էն ետք, երբ Սպանացիները գրա – ւեցին Քանարեան կղզիները։ Դեղձանիկ– ները չուտով Սպանիոյ մէջ գարձան նո– րաձեւութեան թռչուններ։ Գրեթէ հա – բիւր տարի չարունակ Սպանացիք ար – դիլեցին էզ դեղձանիկներու արտածումը։ Սակայն անդամ մը Իտալիոյ ափերուն, Լիվոռնօ նաւահանգիստին մօտերը, ըս– պանական առագաստանաւ մը խորտակ – ուեցաւ։ Նաւը կը փոխադրէր դեղձանիկ– ներ։ Ասոնք ազատելով իրենց վանդակ – ներէն՝ մօտակայ էլպա կղզին Թոան եւ հոն խաչաձեւուելով տեղական թռչուն– ներու հետ՝ դեղին վիզով եւ սեւ աո – տիկներով թռչնիկներ մէջտեղ բերին։ Իտալացիք գանոնք խաչաձեւեցին Սպա– նացիներէն գնած իրենց դեղձանիկներուն հետ։ Այսպէս բազմացան այսօրուան դե– դեցիկ երգիչ թռչունները՝ դեղձանիկ – ները։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Դ.

— Սակայն, ամբողջ չիշը չեմեցի, յա– րեց մանկամարդ կինը դրեթէ բարձրա– ձայն։ Կը յիշեմ որ առնուազն երկու–երեք գաւաթ մնացած էր չիշին խորը։ Այս ան– չահ մարդը Շարթբէօղլին մէջ դրած ըմ– պելու է թոյնը եւ յետոյ անհետացուցած է խառնուրդը, որ պիտի կրնար իրը ա– պացոյց ծառայել։ Ահ, որքան իրաւունք ունէի անկէ կասկածելու։ Աւելի քան եր– եք ղղուշացայ իր կասկածները զգալի ընելէ դիմացինին։ Պահ մը կեղծ պառնին դառ– նալով ըսաւ.

— Տիկին Օկիւթինին նամակ պիտի դրեմ, Պուա–լը–Ռուայէ մէջ բնակու – թիւնս երկարաձգելու մասին թոյլտուու– թիւն խնդրելու համար։ Անպատեհու – թիւն մը կը տեսնէ՞ք ասոր մէջ։

— Ոչ մէկ անպատեհութիւն։ Միայն ձեզի իմաց տամ որ պիտի ստիպուիմ քա– նի մը օր առանձին ձգել ձեզ։

— Չիս առանձի՛ն ձգել, կրկնեց Աման– տա, բայց ինչո՞ւ։

— Տունը ըսած եմ որ Փարիզէն մէկ չաբաթ բացակայ պիտի մնամ. հետեւա– բար երկարաւոր բացակայութիւնս մտա– հոգութիւն պիտի պատճառէ։ Ձեմ կրնար Պուա–լը–Ռուայէն թուագրուած նամակ մը ղրկել, երբ կը կարծեն թէ Մարսի– լիա կը գտնուիմ. չատ վրան–բաց ձա– խաւերութիւն մը պիտի ըլլայ։ Ուստի ա– ւելի լաւ է որ առանձին մնաք հոս։

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ Ամանտա։

Մանկամարդ աղջիկը փենուար մը հա– գաւ, երկտող մը ղրեց, պահարանի մը մէջ դրաւ, վրան հասցէն ղրեց ու Օվիտի տուաւ ըսելով.

— Բարեհաճեցէք նամակատուփը ձգել այս նամակը։

Օվիտ դուրս ելաւ։ Ամանտա ձեռքը գիրք մը բռնած՝ դնաց նստաւ դալարա– դեղ փոքր հովանոցակի մը տակ, որ չըր– չափակի պատին յենած էր այն սեփա – կանութեան, ուր կը բնակէր Տոքթ. Ռի– չարի քոյրը։ Մանկամարդ աղջիկը կար– դալու փափաք չունէր բնաւ։ Գիրքը ծուն– կերուն վրայ դրաւ ու անրջանքի մէջ խորասուզուեցաւ։

— Ոչ, ոչ, իմ ձեռքէս պիտի չպրծի, կ'ըսէր Ամանտա մտովի։ Եթէ փորձ մը ընէ, պիտի կրնամ գտնել զայն։ Եթէ ստուգեմ որ ան փորձած է զիս թունա– ւորել եւ ուզած է Լիւսին սպաննել, այն ատեն վրէժս պիտի լուծեմ, ի հարկին աչք առնելով իմ կորուստս։

Վիլլային դուրս ելլելուն պէս՝ Օվիտ հեռեւեցաւ Սէնի քարափին, կայարան հասնելու համար։

Ցառաջակողմը, քիչ մը հեռուն նչմա– րեց Տոքթ. Ռիչարը, ընկերակցութեամբ եօթանասնամեայ մարդուն, ինչպէս տե– սած էր Պուա–լը–Ռուա ժամանած օրը։

Տարիքոտ կինը եւ երկու մանկամարդ աղջիկները կը լրացնէին խումբը։

Այդ շրջագայողներուն քովէն անցած պահուն Օվիտ բարեւեց բժիշկը։ Այս վեր– ջինը ցուրտ բարեւով մը փոխադարձեց։ Օվիտ հազիւ թէ քանի մը քայլ առած էր, երբ բացագանչութիւն մը լսեց։ Եաին դարձաւ ու տեսաւ որ յարդէ դլխարկ մը գետին դլտորած էր հողայոյզքէն. բռնեց գայն ու ծերունիին տուաւ.

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

(Շար. Ա. Էչէն)

երբ օդահէնը զէնքի սպառնալիքի տակ, զայն առաջնորդած է Իսրայէլի Լոտ օդակայանը: Հոն ամէն ինչ չատ արագ անցած է եւ օդանաւը հազիւ էջք կատարած էր երբ իսրայելեան ոստիկանական ուժեր օդանաւ բարձրացած են եւ ձեր – բակալած Լիբիացին, որ ըստ կարգ մը աղբիւրներու զինով էր:

Հանելուկը չի լուծուիր սակայն, տըրուած ըլլալով որ եթէ օդահէնը կ'աշխատէր Պաղեստինցիներու համար, տրամաբանական չէ որ օդանաւը Իսրայէլ տանիլ տար: Ուրեմն կը խօսուի նաեւ իսրայելեան «դաւ»ի մը մասին: Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարած է թէ արաբ դեկավար մը կար օդանաւին մէջ, բայց ոչ Հապաշն էր, ոչ ալ անոր չորրորդ աչքը: Կայ նաեւ այլ վարկած մը, որ տաք-գլուխի մը գործն ըլլայ այս առեւանգումը: Օդահէնը ապաստանի իրաւունք ուզած է Իսրայէլէ:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մաքրուհի Կիւլեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Զարուհի Եագուպեան (Իսի) 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Մելիոն Պասմաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղը իր դպրոցին համար չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Մաքրուհի Կիւլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ղուկասեան Մարիամ, Տիկին Ղուկասեան Մարինոս եւ Տիկին Թէճիրեան Նազիկ (Մարսէյլ) 50ական ֆր., Տիկին Սղրճեան 10, Պր. Փասքալ Կիւլ 100 ֆր.:

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջենճերն Ամառուան
Առկայ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

— E T E —

— HIVER —

PRA - LOUP

ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.

LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de

Mr. SAMUELIAN

RESTAURANT « LA FOURCHETTE »

04400 PRA-LOUP

Tél. : 81 à Pra-Loup

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, 1973 Օգոստոս 21էն սկսեալ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովի, կեդրոնական Գրասենեակի, «Յուշարար Միութիւն» պաշտօնաթերթի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի կեդր. Յանձնաժողովի եւ անոր գրասենեակին նոր հասցէն է՝

Armenian General Benevolent Union
628 Second Avenue
New York, N. Y. 10016

Բարեհաճեցէք ձեր առաքումները կատարել վերոյիշեալ հասցէին:

Հեռաձայնի թիւը՝ (212) – 684–7530, *կը մնայ անփոփոխ:*

ԴԻՒԱՆ ԿԵՆՏ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Ն. Ե. Օգոստ. 7, 1973

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին արձակուրդի վայրը ստանալ «Յառաջ»ը, պարտին վարչութեան դիմել մեկնումէն չորս օր առաջ, կցելով իրենց դիմումին 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ եւ հին ու նոր հասցէն:

Արձակուրդի շրջանին համար նաեւ, հատագնորդ մեր ընթերցողները կրնան ամսուան մը համար բաժանորդագրուիլ: Այս պարագային մէկ ամսուան բաժինը գինն է 15 ֆր. Ֆրանսայի համար, 20 ֆր. արտասահմանի համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ԱԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ:
Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները:

ԱՄԱՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Pension complète avec excursions quotidiennes

Բնակութիւն Ա. կարգ — ամբողջական փանսիոն, ամէնօրեայ պտոյտներ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-16

2680 ՖՐ.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Օգոստ. 19, ամբողջ օրը

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԻՔ

Կը պատարագէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կէսօրին՝ ճաշ

Դեղարուեստական յայտագիր պատրաստուած կայանի տղոց կողմէ

×

ԼԻՈՆԷՆ օթոբար կը մեկնի Կիրակի առաւօտուն ժամը 7·30ին եկեղեցւոյ առջեւէն: Արձանագրուիլ Տիկին Մամուրեանի մօտ կամ եկեղեցին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան ենթակոմիտէի ճաչ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը կիրակի Հոկտ. 28ին, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դասախարսութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին հասցէն —

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
19
DIMANCHE
19 AOUT
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·790

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.790

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

Ա.

Հանրապետական Թուրքիա, հետեւելով քաղաքակիրթ երկիրներու օրինակին, պարկ կուտայ զբօսաշրջիկութեան, զայն վերածելով արդիական ազգային հասոյթաբեր ճարտարարուեստի մը։

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի զվարճալի քաղաքներուն մէջ բացուած զբոսենեակները քարոզչական բոլոր միջոցներով աչխատանք կը տանին առաւելագոյն թիւով զբօսաշրջիկներ հրապուրելու համար զԹուրքիա, զայն ներկայացնելով իբրեւ օրրան մը հին քաղաքակրթութեանց։

Մանաւանդ կը չահագործեն այս վերջին պարագան, յաչս օտարներու իրենք զիրենք ցուցադրելու համար իբրեւ ժառանգորդները զարաւոր մչակոյթի տէր ազգերու, որոնք իրարու յաջորդած են իրենց կողմէ բռնագրաւուած հողերուն վրայ։ Իրրեւ «թրքական» կը ներկայացնեն մնացորդները, բեկորները ճարտարապետական հրաչակերտներու, որոնք դիմակալելով քանդելու մէջ դափնեպսակի արժանի իրենց ցեղակիցներու վանդալականութեան եւ բնաւթեան աւերներուն, եկած, հասած են մինչեւ մեր օրերը։

Ամէն լեզուով բազմաթիւ «Ուղեցոյց»ներ հրատարակուած են եւ կը շարունակեն հրատարակուիլ բոլոր երկիրներու մէջ Թուրքիոյ «տեսարժան» վայրերու փայլուն լուսանկարներով եւ չոզչոզուն բնական տեսարաններով։

Կը յիշենք, որ տարիներ առաջ Փարիզի մէջ հրատարակուած Ուղեցոյցի մը ֆրանսացի հեղինակը զբօսաշրջիկներուն կը յանձնարարէր ՀԱՅ աւուրը չյիշել երբեմ՝ Թուրքիա կատարած իրենց այցելութեանց ընթացքին։

Թուրքերը առանց խղճահարութեան իւրացուցեր էին Անին, Աղթամարը եւ այլ սրբավայրեր եւ յուշարձաններ, որոնց հայկական ըլլալուն քիչ–չատ տեղեակ էին օտար զբօսաշրջիկները։ Թուրք առաջնորդը կամ առաջնորդուհին զանոնք կը ներկայացնէին իբրեւ «Թրքական» արուեստի նմոյշներ։

Զբօսաշրջիկները իրաւունք չունէին հարցում ուղղելու՝ ստուգելու համար անոնց հայկական ըլլալը։

Հայերս զժրախտաբար չունինք միջոցներ՝ հակազդելու համար Թրքական քարոզչական մեքենայի յերիւրանքներուն եւ «բանագողութեան»։

×

Երբ ա՛յս է իրականութիւնը, որուն չափով մխիթարական երեւոյթ պէտք է նկատել հրատարակութիւնը անգլերէն դրքի մը՝ լոյս տեսած Լոնտոնի մէջ 1972ին։ Գրքին անունն է Արեւելեան Թուրքիա. ենթախորագիրը՝ Ուղեցոյց եւ պատմութիւն մը, 255 էջ, զարդարուած երկէջեայ քարտէսով մը եւ բնագրէն դուրս 44 լուսանկարներով, որոնցմէ չորսը կը ներկայացնեն Աղթամար կղզին (Թիւ 14) և հայկական եկեղեցին (15–17)։

Գրքին հեղինակն է անգլիացի Փրոֆ. Կուիճ Ուիլերմս, որ ութ տարի անգլիական դրականութեան դասախօս է եղած Պոլսոյ համալսարանին մէջ, այժմ հանգստեան կոչուած։ Թուրքիոյ մէջ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին փորձեսէօրը առիթ է ունեցեր այցելելու «Արեւելեան Անատոլու»ն, այսինքն Թրքահայաստան–նը, որ, ըստ հրատարակիչին կողմէ գրքի կողքին վրայ տրուած ծանօթութեան, «գլխաւոր աղբիւրն է մեր արեւմտեան Եւրոպական մչակոյթին»։ Հայկական հին եկեղեցիներու կոնաձեւ գմբէթներն ու բարձրաքանդակ զարդարուեստը ի մէջ այլոց գրաւած են ուչադրութիւնը հեղինակին, որ ամէն առթիւ յիչած է Հայոց անունը։ Ակներեւ է իր անկողմնակալութիւնը մեր ազգի մչակոյթին ու արուեստին մասին։

Հակառակ այն հանգամանքին, որ Թուրք Զբօսաշրջիկութեան դրասենեակն է հայթայթած դէպի Արեւելեան Անատոլու կատարած իր ճամբորդութիւններէն մէկուն ծախքերը եւ գրքին մէջ հրատարակած լուսանկարները, անգլիացի հեղինակը իր պատմական ծանօթութեանց եւ նկարագրական տպաւորութեանց մէջ ջանացած է մնալ առարկայական, առանց նենգափոխելու պատմութիւնը, ինչպէս կ'ընեն յաճախ օտար ուրիչ հեղինակներ։

Ցիշե՛նք նաեւ, որ Կուին Ուիլերմս նախապէս հրատարակած է ուրիչ գիրք մը եւս Թուրքիոյ միւս շրջաններուն մասին՝ նոյնպէս սահմանուած օտար զբօսաշրջիկներուն։ Անոր մէջ նկարագրած է Միջերկրականի եզերքները Տրոյական մինչեւ Կիլիկիա, կեդրոնական Անատոլուի տեսարանները, մանաւանդ կէսդարէմէկի բիւզանդական ժայռափոր եկեղեցիները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վինուտրական Գերագոյն Խորհուրդը, որ առջի օր վերջացուցած է իր աչխատանքները, նոր բարեփոխում – ներ մտցուցած է բանակին մէջ։ 59 զօրավար հանդատեան կոչուած են, որոնց մէջ է Զօր. Ֆայիք Թիւրիւն։ Կարդ մը պղրիւրներու համաձայն Թիւրիւն հեռացուած է Պոլսոյ ճարտարարուեստական չրջանակներու հետ իր կապերուն պատճառով։ Միւս կողմէ Տէմիրէլ (Ատալէթ) կը փորձէ զինուորական չրջանակներու համակրանքը չահիլ եւ արդէն իսկ ատրճանները առաջարկած է ի նախատեսու – թիւն Հոկտեմբերի ընտրութեանց։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ձայնասփիւռին համա – ձայն, կասկած չկայ որ լիբանանեան օդանաւին չեզոքմը իսրայելեան օդահէ – նութեան արարք մըն է։ Միւս կողմէ Սուրիա հարիւր օր փակ պահելէ ետք, բացաւ Լիբանանի հետ իր սահմանը։

ՓԱՐԻԶԻ Պարսից դեսպանատունը կը հերքէ թէ Շահը կրկին ամուսնացած ըլլայ։

Լիփ զործատունը ցարդ անելի մէջ է։ Երկաթուղիէն ետք, ածխահանքերն ալ ժամ մը զործադուլ ըրին Շաբաթ օր, զօրավիգ կենալու համար Լիփի բանուոր – ներուն։

ՎԻԵՆՆԱՅԻ մէջ տասը խորհրդային Հրեաներ կամաւոր ծոմ բռնած են որպէսզի Ա. Միութիւնը արտօնութիւն տայ իրենց Վրաստան վերադառնալու։ Ասոնք 200 ուրիչներու հետ, 2 տարի առաջ Իսրայէլ ներգաղթած են բայց չեն կըրցած յարմարիլ երկրին պայմաններուն ու կ'ուզեն վերադառնալ։ Վիեննայի Խորհ. իշխանութիւնները կ'առարկեն սակայն թէ Իսրայէլ գաղթելով ասոնք կորսնցուցած են խորհրդային իրենց հպատակութիւնը։

ԵՐԵԻԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵԻԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 16)

ԱՐԱՐԱՏ՝ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՊԻՏԻ ՄՐՑԻ ԲԱԺԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Արարատի մարզիկները քանի մը պաշտութիւններէ ետք Օգոստ. 15ին, իրենց դաչտին վրայ յաղթեցին ուկրայնական «Դնեպր» խումբին, կէս–եզրափակիչ մըրցումին։

Արարատի համար կը բաւէր արդէն հաւասար մնալ, որպէսզի մնայ յաղթական եւ կարենայ մրցիլ բաժակին համար, մինչ Դնեպր պէտք է առնուազն մէկի դէմ երկու կէտով յաղթէր որպէսզի ինք մնար եզրափակիչ։

Այդ իսկ պատճառով խաղը սկիզբէն իսկ սուր բնոյթ առած է։ Արարատցիները անմիջապէս զրոհի անցան եւ ցոյց։ Զանազանեան ուժգին կերպով գնդակը ղրկած է մրցակցի դարպասը։ Երրորդ վայրկեանին, Եդուարդ Մարզարովի ղրկած գնդակը անցած է ուղղահայեաց դարպասի բերդի ճողպափայտէն։ Առաջին հինգ վայրկեաններու ընթացքին Երեւանցիք երկու անգամ տուգանքի իրաւունք ունեցած են բայց չեն կրցած կէտ նչանակել։ Մարտականօրէն տրամադրուած Դնեպրի խաղացողներն ալ քանի մը անգամ փորձած են դրաւել Արարատի բերդը։ Խաղի 18րդ վայրկեանին, երիտասարդ պաչտպան Արմէն Մարզարեանը դեղեցիկ կերպով ետ մղած է հակառակորդի ղրկած գնդակը։ Արարատի պաչտպանութիւնը ամուր եղած է ամբողջ հանդիպումին ընթացքին։ Լաւ խաղացած են Սուրէն Մարտիրոսեան (Թիւ 5), կիսա – պաչտպան Մանուէլ Պետրոսեան եւ միւսները։

Խաղի 40րդ վայրկեանին, Եդուարդ Մարզարով ընդունելով լաւ փոխանցուած գնդակը արագ առաջ անցած է եւ զեղեցիկ հարուածով մը նչանակած է կոլ մը։ Հարկ է չեչտել թէ Մարզարով այս տարուան բաժակի Արարատցիներու լաւագոյն հարուածողն է։ Մրցակիցներու բերդը մտած տասը գնդակներու հինգի հեղինակը ինքն է։ Հաչիւը սկսելէ ետք, երկու կողմերն ալ աւելի բուռն կերպով սկսան խաղալ։ Ուկրանացիք յաճախ հակագրոհներու անցած են բայց Ալէքսան Աբրահամեանի պաչտպանած դարպասը մինչեւ վերջ անառիկ մնացած է եւ խաղը վերջացած է 0–1 արդիւնքով, ի նպաստ Արարատի, որ այս ձեւով եզրափակիչ կը դառնայ։

×

ՀՐ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Մարմնամարզութեան բնագաւառին մէջ իր կատարած բազմամեայ աչխատանք – ներուն, ինչպէս նաեւ իր ծննդեան 50ամեակին առթիւ, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուոյ դիրը ստացած է Հրանտ Շահինեան, որ «Ֆիզիքական կուլտուրայի եւ սպորտի կոմիտէ»ի փոխնախագահն է։

Հ. Շահինեան անցեալին աչխարհի եւ ողիմպիականի ախոյեան եղած է մարմնամարզի մէջ։ Մարմնամարզիկներ պատրաստող յատուկ դպրոց մը հիմնած է։

×

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՏԵՏՐԸ

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած է առաջին տետրը՝ հայ երգահաններու երաժչտական վարժութեան, որ պիտի դրծածուի երաժչտական դպրոցներու բարձրադոյն դասարաններու մէջ։ Զայն կազմած ու խմբագրած են Երեւանի երաժչտանոցի դասատուներէն Հ. Աբաչեան եւ Շ. Աբոյեան։ Ընդգրկուած գործերը (դաչնակի վարժութիւններ) կը պատկանին Ցարօ Ստեփանեանի, Գրիգոր Եղիազարեանի, Ալ. Ցարութիւնեանի, Առնօ Բաբաջանեանի, Էդկար Ցովհաննիսեանի եւ ուրիչներու։ Շուտով լոյս կը տեսնէ հատաքածոյին երկրորդ տետրը։

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ԱՑՑԸ

Հայաստան այցելած են ամերիկեան «Հենրի Ուայնզ» ընկերութեան տնօրէնը եւ այլ մասնագէտներ։ Այցելուները տեսակցած են Հայաստանի Սնունդի Արդիւնաբերութեան փոխ–նախարարին հետ (Լեւոն Զանփոլատեան)։ Ամերիկացի մասնագէտները Երեւանի քոնեակի գործատան մէջ համտեսած են զանազան քոնեակներ եւ գինիներ։ Անոնք յատկապէս սիրած են «Ցորելեանական» եւ «Տօնական» քոնեակները, ինչպէս նաեւ «Այրում», «Մեղրաճոր» եւ «Աչտարակ» գինիները։ Ամերիկացիները նկատել տուած են, թէ ամերիկեան չուկային վրայ մեծ պահանջ կրնան ներկայացնել իրենց համտեսած եւ գնահատած հայկական քոնեակներն ու գինիները։

ՄԱՐՄԱՔՅԱԼԻ ՅՈՒՀԱՐՀԱՆՔ...

«ԹՈՒՐՔԸ ԿԸ ԲԱՐԿԱՆԱՑ»

—o—

Այս անգամ Միհիւք չաբաթաթերթին է (Օգոստ. 8–14) որ կ'անդրադառնայ, իր հասկցած ձեւով, Մարսէյլի Հայկական Ցուչարձանին։

Թերթը հեգնական ոճով կը գրէ.— «Անհամ պատմութիւն մը կասքոն Տէֆէրի համար։ Ահա ինչ է որ ծնունդ տուած է դիւանագիտական տագնապի մը Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Այս ամբողջը որովհետեւ Թոյլ տուած է որ Մարսէյլի մէջ յուչարձան մը կառուցուի «ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն եւ Թուրքիոյ չարդերու զոհերուն»։ Բացումէն իսկ, թրքական կառավարութիւնը, կարելի է յիշողներ կան, բուռն կերպով բողոքած էր։ Եւ որովհետեւ հպարտ չենք Ֆրանսայի դեսպանը ներողութիւն խնդրած էր։ Անգարա կը տեղեկացնէ թէ այդ ներողութիւնը մերժուած է եւ թէ Թուրքիա երկու բան կը պահանջէ։ Նախ կառուցումը պատի մը որ ծածկէ յուչարձանը։ Երկրորդ, կառուցումը լաւ տեղ մը, փրանչեւթրքական բարեկամութիւնը ոգեկոչող յուչարձանի մը։ Ասոր իրրեւ հետեւանք ենք կացութիւն մը ստեղծուած է Մարսէյլ եւ Փարիզ։ Եւ որոշ է որ Քոլոմպէ ըլլայ թէ այլուր միշտ ներողութիւններ կ'ըլլան յուչարձաններու առթիւ»։

×

Ցատակ չէ անչուչտ թէ ի՞նչ է այս թերթին տեսակէտը Մարսէյլի յուչարձանին առթիւ (եթէ անչուչտ տեսակէտ ունի) բայց յստակ է որ Մարսէյլի յուչարձանը պատրուակ կը ծառայէ նաեւ Ֆրանսական կարգ մը շրջանակներու, ներքին հաչիւներ յարուցանելու համար։

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՄԵՆԱԽՈՆԱՐՀ ԾԱՌԱՅՈՂԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբեմն ապագրանքներ կը սառնանք տպագրական պղտիկ գործերու: Շատեր կ'ուզեն իրենց յուշերը կամ իրենց ուսումնասիրութիւնները տպել տալ: Բայց աւելի՛ յատկանշական են այցեւոմսի հետեւեալ երկու պատուէրները:

Առաջինը գրկուած էր մօտակայ քաղաքէ մը եւ կը խնդրէր որ հազար հատ այցեւոմս պատրաստենք իրեն համար եւ անոնց վրայ հայերէն գրուի միայն այսքան,

Մխիթար Մռվսէեան
Մշեցի

Թէեւ սովորաբար այցեւոմսի վրայ կը գրուի անհատին մասնագիտութիւնը, — բժիշկ, ճարտարապետ, փրոֆեսէօր, դերասան, ներկայաբար եւայլն — բայց այս պարագային՝ մարդը կը բաւարարուէր պարզ «Մշեցի» մակդիրով: Ճիշդն ըսելով՝ զգացուեցայ այս անծանօթ Հայուն այդ անկեղծիկ հայրենասիրութենէն:

Բայց կան նաեւ ուրիշ տեսակ մարդիկ: Ջոջի մտայնութիւնը նո՛յնը կը մնայ նոյնիսկ քսաներորդ դարուս: Անգը – գակրոսեան աշխարհէն այցելու մը եկած էր այս ափերը եւ ալ ու ձախ բաժնելով իր այցեւոմսերը՝ կարճ ժամանակուան մէջ սպառած էր իր հետ բերած այցեւոմսի պաշարը: Գրասենեակ եկաւ այցեւոմս տպել տալու համար: Բնականաբար հարցուցինք թէ ի՛նչ պիտի գրուի: Օրինակ մը գրպանէն հանեց իրրեւ նմոյշ, եւ ապագրեց որ նոյնութեամբ հարիւր հատ հատ տպենք: Կարդացի ի ծի սրբուած այցեւոմսը, բայց խորհեցայ թէ սխալ տեսած եմ: Ուշադրութեամբ նայելով՝ տեսայ որ գրուած էր միայն անձին անունը և տակը իր սիրտղսը՝ «Ագգային Բարերար»:

Թող չկարծուի թէ միայն Պոլսոյ մէջ տարածուած էր հոսհոսի մտայնութիւնը: Այսօր մեր բոլոր գաղութներու չատ մը մեծահարուստներ կրնան դաս տալ Պոլսոյ մեր երբեմնի «Մենծ Աղաներուն»: Ինչպէս անցեալին, նոյնպէս եւ այսօր՝ մեծամտութիւնը միայն մէկ–երկու հոգիներու մենաշնորհը չէ: Դրամը զարձած է ընդհանուր չափանիշը: Եթէ ունեւոր ես, ինքնաբերաբար կը զառնաս մտաւորական, քաղաքագէտ, զրպէտ եւ արուեստագէտ: Ժողովուրդը ա՛յդպէս կը հաւատայ, եւ այդ համոզման առարկան ի՛նքն ալ կը սկսի հաւատալ իր անձին ուղղուած ովասիոնաները, ու բնականաբար, ազգին գործերն ալ բան այնմ կ'ընթանան:

Վերջին աշխարհամարտին, գինուորական ժողովի մը ընթացքին, երբ ռազմադիտական հարցեր կ'ուսումնասիրէին՝ Մուսոլինի իր հրամանատարներուն կը հարցնէ թէ ամէնէն վնասակար կազը ո՛րն է: Տարիքոտ զօրավար մը կուտայ այս խորհրդատու պատասխանը.— «Ջերդ վախմափառութիւն, խո՛ւնկն է ամէնէն վնասակար կազը»:

Փա՛ռք Աստուծոյ, մեր մէջ անպակաս են բուրվառ չարժողները, ու բազմաթիւ են նաեւ անոնք որոնք այդ խնկախառն օդը լիաթոք կը քաշեն ներս:

Այս խորհրդածութենէն եառ, հիմա անցնինք հայկական թերթի հետ ազերս ունեցող ուրիշ խնդիրներու:

Մատնանշենք հասցէի փոփոխութեան հարցը: Ընթերցողներէն չատեր աչնան կը մեկնին դէպի տաք նահանգներ կամ արտասահման: Ու ծիծեռնակներուն հետ՝ կը վերադառնան գարնան: Երկու անգամ պէտք է հասցէ փոխել, ու թէեւ ասիկա վարչական տաղտուկ մըն է, բայց աւելի ընդվզեցուցիչ է ոմանց ակնկալութիւնը թէ թերթին գրասենեակը պէտք է ինքնաբերաբար տեղեակ ըլլայ այս հասցէի փոփոխութիւններուն առանց բաժանորդ – դէն որեւէ լուր առանալու: Անցեալ Սեպտեմբերին էր, առտու կանուխ՝ օր մը հեռաձայնը զարկաւ:

— *Բարի լոյս· ինչո՞վ կրնամ օգտակար ըլլալ», հարցուցի:*

— *Ի՞նչ տեսակ գրասենեակ կը դարձրնէք հոն», պատասխանեց զայրացած չեշտով:*

— *«Ի՞նչ եղած է», հարցուցի:*

— *«Ձա՛ներմ, երէկ չորս անգամ գրասենեակ հեռախօսեցի եւ պատասխան չկար»:*

— *«Ե՞րբ հեռախօսեցիք»:*

— *«Գիշերուան ժամը 11ին»:*

— *«Դժբախտաբար թերթիս գրասենեակը մինչեւ ժամը չորսուկէս բաց է»:*

— *«Օ՛, Աւ, Սի: Ես կը կարծէի թէ գիշե՛րն ալ կ'աշխատիք: Ինչ որ է, ես ֆանի մը օրէն կը մեկնիմ Ֆլորիտա: Ամսոյս 15էնետ թերթս դրկեցէ՛ք հոն»:*

— *«Ձեր անունը ի՞նչ է»:*

— *«Սորմակէչեան»:*

— *«Ի՞նչ է ձեր հասցէն»:*

— *«Ձաներ՛մ, անցեալ տարի ալ գացած էի: Հասցէս ԻՇՏՏ նոյնն է: Այդ֊ֆան մը բան չէ՞ք կրնար հաշիւ ընել»:*

Ներքին ձայն մը կը դրդէր զիս որ քարերը հանեմ լեզուիս տակէն, ու հաստչէի փոփոխութեան կարգադրութիւնը ըստ ամենայնի լրիւ բացատրեմ մեր յարգելի արձակուրդի գացող բարեկամին: Բայց խուլ ականջ մը զարձուցի չար սատանային եւ քաղաքավարութեամբ՝ հարկաւոր մանրամասնութիւնները խմանալով, կարգադրեցինք հասցէի փոփոխութեան խնդիրը:

Հակառակ որ ամէն գործ իր դժուարութիւնը ունի, բայց եւ այնպէս՝ երբեմն ամէնէն նեղացուցիչը բաժանորդագրի դէնի գանձումն է: Բաժանորդներու մեծամասնութիւնը — իննսունեւինը — ամսաթուերը — կանոնաւոր կերպով եւ պարտաճանաչութեամբ կը վճարեն: Բայց միւս մէկ առ հարիւրէն դրամ գանձելը առաջ քաշելէ աւելի դժուար է:

Ոմանք կը վիրաւորուին եթէ հաշուեդիր դրկես: Այս դասակարգէն մէկը, երբ ամիս անտեսելէ եառ մեր յիշեցումները, դրկեց մեզի հետեւեալ երկտողը.— «Ի՞նչ համարձակութեամբ ինծի հաշիւ կը դրկէք եւ կը սպառնաք թերթս դադրեցնել եթէ չվճարեմ: Չէ՞ք գիտեր թէ ես ո՛վ եմ»: Ինչ մնաց պիտի պատասխանէի, «Սիվրիհիսարի Քայմաքամը ըլլալու ես»:

Ուրիշ մը լսեցինք թէ իր ամուսինը մեռած է, եւ հարկ չկայ այլեւս թերթ դրկելու: Գործադրելով կնոջ այս հրահանգը, երկու չարաթ չանցած՝ զայրացած ամուսինէն նամակ մը ստացանք: Բացատրութիւն կը պահանջէր թէ ինչո՛ւ դադրեցուցեր ենք իր թերթը: Մարդը կ'երեւի Ղազարոսին պէս յղնցած էր:

Այդ թիւրիմացութենէն եառ, չատ ժամանակ չանցած, ստացանք ուրիշ տարօրինակ նամակ մը: Կը գրէր այդ անձնաւորը բաժանորդը, — «ես բաժանորդ գըրուեցայ անցեալ տարի եւ ատենին արդէն վճարեցի: Հիմա ինծի դա՛րձեալ հաշիւ դրկած էք: Ի՞նչ խայտառակութիւն է ասիկա··· միթէ ամէն տարի պիտի վճարե՞ք թերթին համար»:

Այս նամակն ալ ստացանք·

«Պատուարժան վարչութիւն,

Սրան կից ուղարկում եմ օրաթերթի իմ բաժանորդագրութեան մի մասը (5 դոլար — մրցի օրդըր): Խնդրում եմ ներողամիտ լինե՛ք ինձ հանդէպ: Դուք ուշ թէ կանուխ ձեր փողը կը ստանաք:

Յարգանքներով»,

Իսկ ամէնէն ինքնատիպ նամակը հեռեւեալն է զոր ստացանք վաո — եւ զործնական — երեւակայութիւն ունեցող բաժանորդէ մը·

«Սիրելի վարչութիւն,

Թերթի բաժանորդագինիս փոխարէն, ձեզի կը դրկեմ երկու օրինակ իմ բանաստեղծութիւններու հատորէն:

Չերմ բարեւներով»,

Վերի նամակներուն հետ մէկտեղ կը ստանանք նաեւ բաղմաթիւ յուսադրական նամակներ որոնք մոռցնել կուտան ղազնուութիւն, նեղութիւն եւ տաղտուկ: Ի՞նչպէս չյուզուիլ այս խորագոյց տողերը կարդալով·

«Յարգելի վարչութիւն,

Հպարտութեամբ կրնամ ըսել թէ 1900էն ի վեր (73 տարի) առանց ընդհատումի բաժանորդ եմ «Հայրենիք»ի, ինչպէս նաեւ «Հայրենիք»ի բոլոր հրատարակութիւններուն իրենց լոյս տեսած օրէն սկսեալ:

Յուսանք եւ մաղթենք որ մեր նոր սերունդը օժանդակէ մեր թերթերուն որպէսզի պահենք մեր մայրենի լեզուն եւ մշակոյթը:

Թերթը կը կարդամ մեծ հաճոյքով եւ հոգեկան բաւարարութեամբ: «Հայրենիք»

ԷՐՆԷՍԹ ՌԸՆԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԻՐԱՀԱՐ ՄԸ

(1823–1892)

———0———

Ա.

Ճիպէյլ քաղաքէն քանի մը քիլոմէթը հեռու կը գտնուի Ամչիթ գիւղը: Բլրակի մը վրայ, կաղնիներու հովանիին տակ, կայ քարաշէն զամբարան մը, որուն երկաթէ դուռը, դեռ քանի մը տարի առաջ, մէկ կողմ ինկած էր խոնաւութեան քանդիչ ներգործութեան հետեւանքով: Տեղացիներուն համար, անիկա Ֆրանսուհիին զամբարանն էր: Գրականութեան սիրահարները դիտեն սակայն, որ այնտեղ կը հանգչի Հաւրիէք Ռընան, ծանօթ գրագէտ Էրնէսթ Ռընանի քոյրը:

Ժ֊ր· դարու երկրորդ կիսուն, Էրնէսթ Ռընան կը նկատուէր գրական եւ փիլիսոփայական մեծագոյն դէմքերէն մէկը: Ան ծնած էր Պրըթանյը գաւառին Թրեհիէ քաղաքը, համեստ ընտանիքի մը մէջ: Մայրը, որ կանուխէն այրեցած էր, իր ընտանիքին պէտքերը հոգալու համար նպարավաճառի խանութ մը բացած էր մայր եկեղեցիին մօտերը: Մեծ քոյրը՝ Հաւրիէթ, վարժուհիի պաշտօն կը ստանձնէ՝ օգնելու համար մօր եւ անչափահաս եղբօր: Հաւրիէթ ծայր աստիճան խելացի, տաղանդու խառնուածքով աղջիկ մըն էր, որ մինչեւ մահը պահապան հրեշտակի մը պէս պիտի հսկէր Էրնէսթի վրայ:

Մինչեւ տասնըհինգ տարեկան հասակը, պատանին յաճախեց քաղաքի կրօնատարրեաներուն վարժարանը: Աչքի կը զարնէր իր ուշիմութեամբ եւ սուր դատողութեամբ:

1838ին, մօր պնդումներուն վրայ, Ռընան կը մեկնի Փարիզ ու կը մտնէ Ս. Նիքոլա դպրեվանքը: Հոն ոչ միայն կը ծանօթանայ փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան, այլեւ դասական մեծ դրագէտներու գործերուն: 1841ին, կ'անցնի Սէն Սիւլփիսի մեծ դպրեվանքը եւ կը սերտէ արեւելեան հին լեզուները՝ մաս-

---

օրաթերթը ո՛չ միայն իմ տանս զարդն է, այլեւ իմ կեանքիս ընկերը: Խորապէս կը գնահատեմ ձեր աշխատանքը եւ նուիրումը որպէսզի այս սեռանչելի օրաթերթը շարունակէ իր ազգօգուտ առաքելութիւնը, եւ ապրի դեռ շատ երկա՛ր, երկա՛ր տարիներ»:

Ցուսանք որ կատարուի այս անծանօթ ընթերցողին սրտաբուխ մաղթանքը եւ «դեռ շատ երկա՛ր, երկա՛ր տարիներ» ապրի հայ մամուլը: Այլապէս մոայլ պիտի ըլլայ մեր պաղեստինասիրի դոյութիւնը առանց մամուլի:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԹ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ· ՄԱՍ

Աբալանցանի պղտոտային վրան էի· քրտինքը աչքերս կ'այրէր· չունէի կը պակսէր թոքերուս մէջ: Վերարկուս լուրջ արդելք էր· նեռեցի եւ նոր թափ առի: Հոն մայթին վրայ, բազմութեան խառնուած տեսայ Մ·ը: Ամէն գնով պէտք էր ազատիլ: Նոմենթանա պղտոտան զարկի, յանկարծ ինքնաշարժ մը դէմս ելաւ· ամէն կողմէ «բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք» ազաղակները կը չարունակուէին: Ինքնաշարժին վարիչը, ճամբան կտրելու նպատակով, սկսաւ օճապտոյտ դարձնել իր կառքը, զիս կոխկռտելու ասպիճան վըտանգաւոր եւ յանդուգն չարժումներով: Ճարահատ կանգ առի: Ինքն ալ կեցուց ինքնաշարժը, կարծելով որ անձնատուր պիտի ըլլամ: Կը պատրաստուէր դուրս ելլել, երբ մէկ ձեռքով հրեցի դռնակը եւ միւս ձեռքով ատրճանակը ուղղեցի ճակատին ու գոչեցի·

— *Տեղդ ծանր նստիր, եթէ ոչ կը մեռնիս:*

Եղած տեղը զամուած մնաց:

Նոմենթանան հանրակառքի պղտոտան էր: Իրարանցումն ու պռոշտուքները կը չարունակուէին եւ անցորդները, անտեղեակ եղելութեան, կանղնած կը դիտէին ու բան մը չէին հասկնար փախուստէս: Այդ միջոցին զոյգ հանրակառք մը կը հասնէր· ոստումով մը առջեւէն անցայ, յաջողելով պղտոտան կտրել· մինչ բազմութիւնը միւս կողմ կը մնար անչար – ժացած: Կը յուսայի վտանգը հեռացուցած ըլլալ, բայց գլխարկս պահող անիծեալ բանուորն ալ եռեւէս կուգար յաջողած ըլլալով պղտոտան կտրել: Պէտք էր ամէն գնով զայն չէզոքացնել:

Առաջին փողոցը դառնալուս պէս կանգ առի եւ պատին փակայ ու սպասեցի: Հետապնդողը կուգար եւ իր կարգին փողոցը պիտի դառնար, երբ անակնկալ կերպով դիմացը ելայ ու ատրճանակը փորին սպառնացի թէ գինքը պիտի սպանեմ, եթէ անմիջապէս եառ չդառնայ: Վտանգաւոր փորձ մըն էր ըրածս, բայց ուրիշ ճար չունէի: Մարդը տատամսումի վայրկեան մը ունեցաւ· ոչ կը յարձակէր, ոչ ալ կը նահանջէր:

— *Լաւ նայէ աչքերուս, ըսի իրեն, ատրճանակս առանց փորէն հեռացնելու· ոճրագործի դէմք ունի՞մ· ես ոչ մարդասպան եմ, ոչ ալ աւազակ: Մեղսուցած մարդս հրէշ մըն էր· մեղք կ'ըլլայ որ պարապ տեղը դուն մեռնիս եւ ես ալ ձերբակալուիմ: «Ասիսանթօ փոլիթիքօ»· քանի մը անգամ այս խօսքը կրկնեցի եւ աւելցուցի, — կորսուէ՛···*

Չեմ դիտեր, բառե՞րս աւելի համոզիչ էին թէ մարմնին սեղմուած ատրճանակիս փողը: Մարդը հրաժարեցաւ զիս բռնելէ եւ ետ դարձաւ· փախուստս չարունակեցի:

Դժբախտաբար, այդ անակնկալ հետապնդումներուն եւ իրարանցումին պատճառով չեղած էի նախօրօք ճշդուած փախուստիս ուղեգծէն, եւ չուտով ինկայ անել փողոց մը: Ուրիշ ճամբայ մը դտնելու յոյսով վերադարձայ· բոլոր քառուղիներուն վրայ Գարապինիէներ — հեծեալ ոստիկաններ կեցած էին: Մուսոլինիի մօտալուտ յեղափոխութեան օրերն էին: Բարեբախտաբար այդ ոստիկանները բոլորովին այլ պարտականութիւն ունէին եւ առանց հրամանի չէին կրնար իրենց տեղերէն չարժիլ: Տեսանելի հետապնդողներ չկային, սակայն եառէն փողոցներէն կը լսուէին բացագանչութիւններ:

— *Ա՛յս կողմէն գնաց···*

— *Զինուած է, զգուշացէ՛ք···*

— *Վտանգաւոր մէկն է···*

Այս կարգի խօսքեր լսելով, հասկցայ թէ ազատ չէի տակաւին եւ վտանգը հեռացած չէր: Պարտէզի մը պատին առջեւ հասած էի: Պատը հասակիս երկու անգամ բարձր էր եւ վրայէն ցատքել կարելի չէր: Պատին մօտ սակայն կար հեռաձայնի ձող մը, անյապաղ մէկ երկու փորձէ վերջ, յաջողեցայ չուլլուիլ վեր եւ պարտէզ ցատքել: Շատ հաչոցէն վըրուկ խոչորակազմ կին մը երեւցաւ ու բացատրութիւն պահանջեց պարտէզին մէջ գտնուելուս մասին: Նախ կարեւորութիւն չտուի եւ չպատասխանեցի, բայց վրայ հասաւ նաեւ ամուսինը, որ նոյն հարցումը կրկնեց՝

— *Ձլսեցի՞ր որ մարդ մը սպանուած է դուրսը, ըսի զայրոյթով, եւ ցոյց տուի ատրճանակս··· ասիսանթօ ըսի:*

Սարսափահար լռեցին:

— *Նայեցէք, որ ձեր չունը խելօք կեցնայ եւ չղթան չքակէք···:*

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 7)

ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲՈՒՀԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջնակարգ եւ բարձրագոյն մասնագիտական կրթական հաստատութիւնները յաճախելու համար, այս օրերուն, երկու սեռէ հազարաւոր պատանիներ եւ երիտասարդներ դիմում կը կատարեն: Միայն Բուհերը (բարձրագոյն ուսման հաստատութիւնները) դիմում կատարողներու թիւը աւելի քան 45 հազար է: Ասոնք գոյքագրական նստարանին դեռ նոր հրաժեշտ տուած աշակերտներ են, ոսկէ չքանչանակիրները (մեդալակիր – ներ) (*), աշխատանքի վարժութիւն ունեցողներ, դինուորագրութենէ դուրս եղածներ եւայլն: Մուտքի քննութիւններու ճամբով՝ դիմում կատարողներէն արժանաւորները միայն պիտի ընդունուին:

Այս տարի Երեւանի պետական համալսարանը եւ երկրին 11 հիմնարկութիւն – ները պիտի ընդունուին 10·700 հոգի: 1972ի համեմատութեամբ 400 հոգի աւելի է: Մասնագիտական ուսումնարանները պիտի յաճախեն աւելի քան 16·000 երիտասարդներ:

×

(*) ԽՄԲ.– Ոսկէ չքանչան կը տանուն այն դպրոցականները, որոնք իրենց ուսումնական տարիներուն բարձրագոյն նիշեր ձեռք կը ձգեն բոլոր նիւթերու մէջ: Միեւնոյն տարին օրինակելի վարք կը ցուցաբերեն եւ գործօն մասնակցութիւն կը բերեն դպրոցի ներքին կեանքին մէջ:

Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին ոսկէ չքանչան տանելու համար դպրոցներու տնօրէնութեան կողմէ 600 հոգի ներկայացուած էին, իսկ ներկայ ուսումնական տարեշրջանին՝ 581 թեկնածուներ: Քննութեանց տուգումը կը կատարէ Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը: Անցեալ տարուան եւ ներկայ տարեշրջանի քննութիւններն ու տուգումները ցոյց տուին, թէ դպրոցներու տնօրէնները չատ անգամ ոսկէ չքանչանի թեկնածու կը ներկայացնեն՝ դրուատանքի տողեր արձանագրելով անոնց վկայականներուն վրայ, այնպիսի աշակերտներու, որոնք ոչ մէկ ձեւով կ'արդարացնեն իրենց թեկնածութիւնը:

կը վարակուի ճահճատենդէ եւ հակառակ իրենց երկու բարեկամ բժիշկներու խնամքին՝ կը մահանայ 1861 Սեպտեմբեր 24ին, Զախիա Խալապի տան մէջ: Էրնէսթ, որ վարակուած էր նոյն հիւանդութենէն, հազիւ ապաւեցաւ մահէն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ»

(Հրատարակութեան առթիւ)

——o——

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

«Յառաջ»ի Մատենաշարէն նոր լոյս տեսած գործը՝ «կրակը կողքիս» փարոս մըն է, Հայը Հայ պահելու, առանց երգի ճահաճող Հայութեան:

Լոյս քաղաքը՝ փոթորկածին «Մենք»ի սերունդ մը տուաւ:

Եւ սակայն, հոգիները տակաւ էին ու սիրտերը անդո՛ղ, եւ ահա՛ հեղեղը առաւ տարա՛ւ...:

Այդ սերունդին լաւագոյններէն, ամէնէն ամուրը՝ Շահան Շահնուր, Աստուածատուր Մեսրոպի լեզուով, եւ իր պերճախօսիկ ոճով մեր հոգիները կը տաքցնէ:

Սուրբ Սահակի լոյսո՛վ չաղուխս Շահնո՛ւր:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Սէն Շամոն, 1973 Օգոստոս 3

«Սա բացարձակ աչքակապութիւն է», կը դրէ Արծ. Կարապետեան «Սով. Հայաստան»ի Օգոստոս 3ի թիւին մէջ. «Մեղալը հեղինակազրկում է...» խորագրին տակ:

Յօդուածագիրը իր երկար յօդուածով թիւեր եւ փաստեր կը մատնանշէ. «Անցեալ տարի դպրոցների կողմից ներկայացուած ոսկէ մեդալի 600 յաւակնորդ – ներից Լուսաւորութեան մինիստրութիւ – նում հաստատուեց միայն 366ը: Այս տարի մեդալի ներկայացուած թեկնածուների թիւը հասնում էր 581ի: Սակայն, երբ մինիստրութիւնում սուուգուեցին թեկ – նածուների մայրենի լեզուի ու գրական – նութեան, մաթեմատիկայի գրաւոր աշխատանքները, պարզուեց, որ նորից աչք է ծակում լիբերալ վերաբերմունքը:... Հանրապետութեան դպրոցներից ներկա – յացուած միայն Հայոց լեզուի եւ գրա – կանութեան 476 չարաքրութիւնից մինիմումութեան յանձնաժողովը Հայոց գրա – կանութիւնից էլեցրել է 182ի դնահատա – կանները, Հայոց լեզուից 235ինը: Մեծ թուով դնահատականներ են իջեցուել նաեւ մաթեմատիկայի գրաւորից:... Նման երեւոյթ պէտք է խիստ անհան – դստացնի Հայկական ՍՍՀ Լուսաւորու – թեան մինիստրութեանը: Մինիստրութիւնը հաշիւ պէտք է պահանջի դպրոցների դիրեկտորներից, ժողովրդական կրթու – թեան բաժինների վարիչներից իւրաքանչիւր խախտման, նշանակուած իւրաքանչիւր ոչ ոչալ դնահատականի համար»:

Յօդուածագիրը ուրիշ երեւոյթ մըն ալ կը մատնանշէ յաւով. «Վերջերս Հայկական ՍՍՀ Լուսաւորութեան մինիս – տրութիւնը սուուգում, վերանայում էր 1972–1973 ուսումնական տարում դրպ – րոցների կողմից ներկայացրած ոսկէ մեդալակիրների գրաւոր աշխատանքները: Այդ օրերին մինիստրութեան չէնքը, սուուգող յանձնաժողովների աշխատա – սենեակները օդակման մէջ էին առել Հանրապետութեան չատ վայրերից եկած մինչնորդներ ու հանդիսատ չէին տալիս աշխատողներին: Ինչո՞ւմն է բանը: Ինչո՞ւ մեդալի յաւակնորդների ծնողքները, բարեկամները, ուսուցիչները, ժողովրդական կրթութեան առանձին բաժինների վարիչներ անհանգստանում եւ ամառ – ուան չոգին գալիս, հասնում են Երեւան: Նրանց բոլորի նպատակը նոյնն է. որեւէ կերպ ազդել մինիստրութեան յանձնա – ժողովի անդամների վրայ, որպէսզի գրպ – րոցների կողմից նշանակուած դնահա – տականները ուժի մէջ թողնեն»:

×

Հայաստանէն բազմահազար ուսանողներ (վերջին եօթը տարիներուն աւելի քան 23·000) այս ամառ եւս մեկնած են Մարկ. Մուրեթեան այլ չրջանները՝ «կոմունիստական չինարարութեան ակտիւ մասնակցութիւն բերելու համար»: «Սով. Հայաստան»՝ «ուսանողների աշխատանքային քննաչրջանը» խորագրով համբերականով թիւեր կը ներկայացնէ (տես Սով. Հայաստան, Յուլիս 31):

«Հայաստանի աւելի քան 5·600 ուսանողներ, երկրի բանուոր դասակարգի եւ կոլտնտեսային գիւղացիութեան հետ միասին, տարբեր վայրերում այժմ կանգնել են հնդամեակի վճռական տարուայ աշխատանքային հերթափոխի: Շուրջ 2·000 ուսանողներ աշխատանքի են մեկնել Ղազախական ՍՍՀի կոկչետաւի մարզը՝ կատարելու աւելի քան հինգ միլիոն ռուբլու չինարարական աշխատանքներ: Եղբայրական Ղազախստանում աշխատանքային հետաքրքիր կենսագրութիւն են ստեղծում Հայաստանի ուսանողական չինարարական ջոկատները: Նրանք իրենց ուժերով անցած տարիներին կառուցեցին բնակելի տներ, դպրոցներ, գիւղատնտեսական տարբեր օբիեկտներ:... Երեւանի Վ. Բրիւսովի անուան Ռուսաց եւ օտար լեզուների մանկավարժական ինստիտուտի ուսանողական ջոկատը ակտիւ մասնակցութիւն է ունենում Սմոլենսկի մարզի Եռ. Գագարինի անունը կրող երիտասարդ քաղաքի կառուցմանը:... Երեւանի պետական համալսարանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ուսանողական խմբերը աշխատանքի են մեկնել Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա եւ Լեհաստան, իսկ սոցիալիստական մի շարք երկրների սովորող – ներ մեզ մօտ հայ ուսանողների հետ մէկ ինտերնացիոնալ համերաչխ ընտանիք կազմած՝ եռանդուն աշխատում են Մեհանի չրջանի կառոյցներում:

«Հայաստանի ուսանող երիտասարդութեան բազմահազարանոց բանակը աշխատանքային ամառը սկսել է մեծ ոգեւորութեամբ: Լուրեր են ստացուել Ղազախստանից, Օրենբուրգի եւ Սմոլենսկի մարզերից, որ Հայաստանի պատուիրակները խանդավառութեամբ կեանքի են կոչում տրուած առաջադրանքները, նոր, վայելուն էջեր գրում իրենց աշխատանքային կենսագրութիւնում»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Դ.

— Պարո՛ն, ձե՞ռն է այս գլխարկը:

— Շատ աղնիւ էք, պարո՛ն, ըսաւ Ռընէ Պոսք, աչքերը միշտ Օվիտի վրայ յառած: Ես ձեզ...:

Ծերունին չաւարտեց խօսքը: Իր դէմքը յանկարծ այլայլած էր: Յետոյ դո՛ւրս եկաւ, քայլ մը եւս քաշուելով.

— Ա՛հ, դուք հո՞ս: Ամերիկայէն հե – ռացե՞ր էք:

— Ձեր դիմագծերը անծանօթ չեն ինծի, պատասխանեց Սոլիվօ, բայց ի զուր կը պըպտեմ յիշողութիւնս...:

— 1861ին, Լորտ Մէյր չոգենաւին մէջ կը գտնուէի, ըսաւ Ռընէ Պոսք:

Օվիտ սարսռաց:

— Եթէ երբեք դուք չէք յիշեր, ես լաւ կը յիշեմ, յարեց ապահովութեան նախկին պաշտօնեան: Ես Ռընէ Պոսք կը կոչուիմ:

Յետոյ, առանց ուրիշ խօսք ընելու, կռնակը դարձուց Օվիտին, որ արագօրէն հեռացաւ, չափազանց գունատած:

— Ուրեմն կը ճանչնա՞ք այս մարդը, հարցուց բժիշկը, չափազանց հետաքրքրուած:

— Այո՛: Հիմա պիտի պատմեմ:

Օվիտ մեծաքայլ ուղղուելով դէպի կայարան, կը խորհէր.

— Այս նախկին ոստիկանը Պուա–լը–Ռուայի մէջ կը գտնուի ու Տոքթ. Ռիշարի հետ բարեկամացած է: Ա՛հա բան մը որ պիտի փութացնէ իմ մեկնումս...: Այստեղ լաւ չէ ինծի համար:

Կայարան հասնելուն՝ քովը գտնուող նամակը ձգեց տուփը, ու հետեւեալ հեռագիրը քաշեց.

«Փօլ Հարման, ճարտարագործ, Քուրպըվուա (Սէն). վաղը փարիզ կը դառնամ. Պառոն տը Ռայս»:

Ռընէ Պոսք, իր ընտանիքը եւ բժիշկը հասած էին այս վերջինին քրոջ տունը, որ վիլլային քով կը գտնուէր, ինչպէս յայտնի է: Ամանուա պարտէզին մէջ նըստած էր մեծ ծառերէ կազմուած դալարագեղ կամարին տակ, որ շրջափակի պատին յարակից կը գտնուէր: Բժիշկը հեռուէն նշմարեց մանկամարդ կինը ու դէպի հոն առաջնորդեց իր այցելուները:

— Պարո՛ն Պոսք, հոս իմ մօտս նստէք, որպէսզի խիստ անհաճոյ հովէն ղերծ մընաք, ըսաւ բժիշկին քոյրը, խօսքը ծրուարկին ուղղելով:

Նորեկները տեղաւորուեցան:

— Տիկին, արդարեւ, խիստ անհաճոյ հով մը կայ, պատասխանեց Ծերունին: Քանի մը վայրկեան առաջ, հովը թռցուց գլխարկս, ու ես դէմ առ դէմ գտնուեցայ անդամ թշուառականի մը:

Ինչպէս ըսինք, Ամանուա ձեռքը փերթ մը, վիլլային պարտէզին մէջ նստած էր, պատին կից հովանոցակի մը տակ: Իր եւ խօսող անձերուն միջեւ այդ պատը միայն կար: Ռընէ Պոսքի ձայնը վերջ տուաւ անոր խորհրդածութիւններուն: Ան մտիկ ըրաւ ըսուած խօսքերը, որոնք մինչեւ իր ականջին կը հասնէին որոշապէս:

— Անդամ թշուառական մը, կրկնեց բժիշկը: Ձեր գլխարկը բռնող մարդուն համա՞ր կ'ըսէք:

— Այո՛:

— Պառոն տը Ռա՞յս:

Ամանուա ընդոստ չարժում մը ըրաւ: Ռընէ Պոսք բժիշկին նայեցաւ ծիծաղելով:

— Ի՞նչ անուն է ատիկա:

— Պառոն Ռայսի անունը:

— Այն մարդո՞ւն համար կ'ըսէք, որուն հետ կը գտնուէինք 1861ին, Լորտ Մէյր չոգենաւին մէջ:

— Այո՛:

— Ուրկէ՞ կը ճանչնաք զայն:

— Անցած գիշեր կանչուեցայ, մանկամարդ կին մը դարմանելու համար, որ այդ մարդուն հետ կը բնակի Վիլլա տէ Միւրիէ...:

Աւելի լաւ լսելու համար, Ամանուա ոտքի ելած ու նստարանին վրայ մազըլցած էր: Իր գլուխը պատի դագաթին կը հասնէր գրեթէ: Ռընէ Պոսք յարեց.

— Սիրելի տոքթորս, այդ մարդը Պառոն չէ, ինչպէս դուք եւ ես պառոն չենք: Քմածին անուն մը եւ ոխերդոս մը կը դործածէ ան, մինչդեռ իրականին մէջ Օվիտ Սոլիվօ կը կոչուի:

— Օվիտ Սոլիվօ, մրմնջեց Ամանուա: Պիտի չմոռնամ այս անունը: Տարօրինակ դիպուած, որուն չնորհիւ անչուչա պի – տի իմանամ ինչ որ կը փափաքիմ դիտնալ:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Գ. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ.Հրան Թովմասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նչան Ստեփանեան եւ զաւակները (Տիթրոյթ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տեմթանեան, Տիկին Ազգանոյշ Աբթինեան, Պ. Բիւզանդ Կուրտիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրանոյշ Տէմիրճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարթէն Օֆլազ, Տէր եւ Տիկին Արթաքի Շահինեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սերոբեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արիս եւ զաւակները (Պոլիս) ինչպէս նաեւ Նազարեան, Հայոցեան եւ Քոչունեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին, քենակալին եւ խնամիին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ իր արձակուրդի վայրը, Երկուշաբթի Օգոստոս 13ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Օգոստ. 21, ժամը 14ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 rue Paul Bert, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի գերեզմանատունը, Ավընիւ Պերթըլօ:

Յաւակցութիւն՝ տոմարով:

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առած է 50 ֆր. Յակոբ Երանեանէ փոխան ծաղկեպսակի Մարգրիտ Տէր-Անդրէասեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յոսրով Ներսէսեան — Վչտունի 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի Օգոստ. 7ի ֆրանսերէն խմբագրականին առ ի պնահատութիւն:

ՆՈՒԷՐ

ՊՕՐՏՈՑԷՆ Պ. Պետրոս Քէնտիրեան իր եղբօր զաւկին կառքի ծանր արկածէ մը հրաշքով ազատելուն առթիւ 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

1920ին Տիւզճէի լեռը նահատակուած Տաւուտեան եւ Հաճիյակոբեան զերդաստանին եւ անոնց ընկերներուն (18 հոգի) յիշատակին Օր. Մարի Նալպանտեան 10ական ֆր. կը նուիրէ Աղբատախնամին, կապոյտ Ծաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ առացած է ողբ. Հաճի Յակոբ Չէրչիեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եկեղեցին՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Զօպանճիեան Համբարձում 50, Յովհաննէս Սիմոնեան, Նազար Անտոնեան, Սարգիս Զալլաքեան, Հաճի Յակոբ Ահարոնեան, Մխիթարեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պարսամիկեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Յովհաննէս Ժամկոչեան 10ական ֆր.:

Դպրոցին՝ Յակոբ Խաչիճեան 10 (եւ 10 «Յառաջ»ի), այրի Տիկ. Երանուհի Տէր-Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Մուշեղեան 20ական ֆր.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գինն 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ
Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ:
Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18
ԳԻՆ 2600 Ֆրանք
Երթի ընթացքին մէկ գիշեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ
Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ:
Արձանագրութեանց համար դիմել
TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ. Ուրբաթի, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:
MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱՂԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ.Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
Մնողքները, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:
Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
«Իհաստութեանց Ուղիով»
Ամբողջական հատորը
(Հէքեաթներ եւ ասացուածքներ)
330 էջ, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն
Գինն՝ թղթակազմ 15 ֆր.
լաթակազմ 20 ֆր.
×
Հայաստանի
ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ
իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն)
Գինն 5 ֆր.
Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն
17. Ռիւ Պլէօ

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique
Anthologie de la Poésie Arménienne
des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel, Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.
Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

ԵՐԲ ՎԱՂԱՆՍԷՆ ԱՆՑՆԻՔ ԿԱՄ ՎԱՂԱՆՍ ԵՐԹԱՔ
ՄԷԿ Հասցէ՝
Hôtel California
— SNAK-BAR —
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ Ա. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Ave. Maurice-Faure
Sortie Autoroute Sud à droite
VALENCE
CALME — CONFORT — PARKING
Tél. : 44-36-05

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Ընբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. Վարդան Եղիշեական Ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

×

Աղբատախնամի տարեկան պարահանդէսը կ'ըլլայ Հոկտ. 28ին, ժողմ ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ Թանգարանի սրահը:

×

Կապ. Ծաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21
MARDI
21 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·791

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.791

ՕՐՈՒԱՆ ՀՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

——0——

Բ.

Երկու մասէ կը բաղկանայ Կուին Ուիլհելմի դիրքը Արեւելեան Թուրքիոյ մասին :

Առաջին մասին մէջ բացատրելէ ետք թէ ինչպէս եւ ինչո՛ւ պէտք է այցելել Թուրքիոյ այդ շրջանը՝ հեղինակը կը նկարագրէ տեղւոյն աշխարհագրական դիրքն ու արտադրութիւնները : Ցետոյ կը խօսի ի հնումն անոր այնտեղ բնակող կամ տիրապետող ազգերուն եւ անոնց մշակոյթին մասին :

Նախապատմական շրջանին վրայ ընդհանուր ակնարկէ մը վերջ, առանձին գլուխներու մէջ պատմական որոշ տեղեկութիւններ կուտայ խնդրոյ առարկայ ազգերու մասին : Ասոնք են՝ կարգով՝ Հիթիթները, Ուրարտացիները, Փռիւգիները, Պարսիկները, Հայերը, Մեծն Ալեքսանդր, Գաղատիացիները, Քիւրտերը, Նեստորականները, Հռոմէացիները, Բիւզանդացիները, Սելճուկները, Խաչակիրները, Մոնկոլները, Վրացիները, Լազերը, Տանիշմէնտները, Արաուկները, Պէյերն ու Էմիրները, Արաբները ու Օսմանցիները :

Ցատկանշական է, որ Հայերու անունը յաճախ յիշած է միւս ազգերու մասին խօսած ատեն եւս : Հայերուն յատկացուած գլուխը կը գրաւէ էջ 51–58 : Ամէնէն երկարը : Պատմական մասին մէջ համապատասխանաբար կ'անդրադառնայ Հերոդոտոսի, Քսենոփոնի եւ Ստրապոնի գրածներուն, չեշտելով որ հին դարերուն Հայերը ճանչցուած էին իբրեւ լաւ երկրագործներ, պարիտմաշկներ եւ արջառաբոյծներ, մանաւանդ՝ նշանաւոր առեւտրականներ, որոնք եփրատի վրայ տիկնանաւերով ապրանք, մասնաւորաբար տակառներով գինի կը տանէին Բաբելոն :

Ուրարտուն գրաւելէ վերջ, Հայերը Ուրարտացիներուն պէս կ'ապրէին ամրացեալ քաղաքներու մէջ եւ գինուորական ճարտարապետութեան վարպետներ էին : Մեծն Ալեքսանդր Ք. Ա. 331 թուականին Փոքր Ասիոյ մէւս մասերուն պէս Հայաստանն ալ ազատեց Պարսից տիրապետութենէն եւ առիթ ընծայեց Հայերուն իրենց առեւտուրը հասցնել Միջագետքէն անդին մինչեւ Եգիպտոս, Հնդկաստան եւ կեդր. Ասիա : Մեծն Տիգրանի օրով (95–54 Ք. Ա.) Հայաստան բարգաւաճ եւ լայնատարած երկիր մըն էր : Սակայն Լուկուլլոսի եւ Պոմպէոսի արշաւանքներէն ետք նախ Հռոմի, յետոյ Բիւզանդիոնի հարկատու եւ թոյլ երկիր մը դարձաւ : Պարթեւները Արշակունեանց հարստութիւնը հիմնեցին Հայաստանի մէջ առաջին դարուն : Սակայն 66ին երկիրը մտաւ Ներոնի դերիշխանութեան տակ :

Հեղինակը կը յիշէ Տրդատ Թագաւորը, Լուսաւորիչը, Ս. Մեսրոպն ու հինգերորդ դարու Թարգմանիչները, Հայ մանրանկարիչները, Քաղկեդոնի ժողովը (451ին) եւ Յուստինիանոս կայսրը : Ցետոյ արաբական տիրապետութիւնը եւ Հայոց դաղթը դէպի Կիլիկոս, Կրեթէ, Թրակիա եւ Քալապրիա : Հայերը առաջնակարգ դեր կատարեցին, կ'ըսէ, բիւզանդական բանակներուն մէջ : Ներսէսի պէս զօրավար մը եւ քանի մը կայսրեր տուին Բիւզանդիոնի գահին : Նոյնպէս կարեւոր եղաւ իրենց դերը Բիւզանդիոնի մատուռական կեանքին մէջ : 1080ին Կիլիկիոյ տիրուն վրայ հիմնեցին թագաւորութիւն մը, որ տեւեց մինչեւ 1375 : Կորիկոսի դղեակ – ները այդ շրջանէն մնացած յիշատակներ են : Իրենց հայրենիքին մէջ Հայերը գարկ տուին եկեղեցական ճարտարապետու – թեան իրենց յատուկ նշանաւոր ոճին :

885ին Աչոտ Բագրատունի վերականգ – նեց հայկական թագաւորութիւնը : Անի դարձաւ Հայաստանի մայրաքաղաք Սմբատ Բ.ի (977–989) օրով : Սմբատ հիմը դրաւ մայր եկեղեցիին, զոր լրացուց իր որդին՝ Գագիկ Ա. (989–1019) : Ինք է որ կառոյց Ս. Գրիգոր եկեղեցին, ցարդ կանգուն, յատկանշական տիպար հայ եկեղեցական ոճի :

ՀՐԱՆՑ–ՍԱՄՈՒԻԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՈՒԻՄ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՉՆՉՈՒԵՑԱԻ

——0——

Յունաստանի Հանրապետութեան առաջին նախագահը՝ Փափատոփուլոս յայտարարեց թէ ընդհանուր ներում կը շնորհէ քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն (շուրջ 300 հոգի պիտի օգտուին) : Ասոնց մէջ է նաեւ Ալեքսանդրոս Փանագուլիս, որ 1968էն ի վեր բանտն է վարչապետին դէմ (Փափատոփուլոս) մահափորձ կատարած ըլլալուն համար :

Նախագահը յայտնեց թէ կը վերնայ պատերազմական վիճակը որ հաստատուած էր իր իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր եւ կը վերահաստատուին անհատական բոլոր ազատութիւնները, այլ խօսքով՝ Սահմանադրութեան այն յօդուածները որոնք առկախ կը մնային 1968–էն ի վեր, կրկին գործադրութեան կը դրուին : Ներման ենթակայ են նաեւ մամուլի յանցանքները :

Փափատոփուլոս այս ձեւով կը ձեռնարկէ նոր շրջանի մը : Աթէնքի մայր տաճարին մէջ է որ կատարուած է իր երդման արարողութիւնը Յունաստանի աւագերէցին՝ Գերպ. Հիէրոնիմոսի առջեւ : Հանրապետութեան լրբեւ նախագահ իր նուիրագործումը ժողովուրդին հաղորդուեցաւ Թնդանօթի 21 հարուածնե – րով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ.ՈՍԻ մէջ պետական հարուած մը ձախողած է և ապստամբներու ղեկավարն ալ մեռած :

Զիլիի մէջ գործադուլները ծաւալ կ'առնեն եւ լուրջ տագնապ մը կը ստեղծեն երկրին համար : Բեռնատար կառքերու վարորդներու գործադուլը արդէն ստիպած նախարարին որ հրաժարի : Հիմա կարգը եկած է բժիշկներուն :

ԻՄՐԱՑԻԼ հաչուեցոյց մը ներկայացուցած է լիբանանեան օդանաւային Միաւորեալ Խմբ Խոուէղին, որ կը ներկայացնէ առջի օր Լոսի օդակայանը իջած օդանաւին ծախքերը : Այդ ծախքերը 8000 ֆր.ի հասած են եւ կը ներկայացնեն 2800 լիբր վառելանիւթ եւ էջքի իրաւունքը :

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս)

ՀՐԱԶԴԱՆ

Մէկ անդամէն եւ արագ կերպով փոխուած է Թեղինիսի սառոյցը : Կարծես մոգական հարուածով Հրազդանը վարպուղիի մէջ մտած է որպէսզի գործի դնէ Գեւամուղի եւ Աթարբեկեանի ելեկտրակայանները, իսկ որպէս անոր գոյութեան անմիջական վկայ, ճամբայով եւ կամուրջով երկարած լիճն է որ կը ծփայ Աթարբեկեանի ելեկտրակայանի դիմաց : Հրազդան քաղաքի համապատասխերի վրայ կեդրոնական դիրք ունի լիճը, որու շուրջ կը բարձրանայ քաղաքը : Անոր մուտքին իսկ կ'երեւայ նորացումը : Երեւան – Սեւան մայրուղիի կամրջակէն կը սկսի քաղաքը, որու ծայրամասին կը շինուի էրէբունի նոր ճաշարանը :

Ընդհանրապէս քաղաքը աչքի կը զարնէ ճարտարապետական ձեւերու բազմազանութեամբ : Մշակոյթի պալատը կառուցուած է հայկ. ճարտարապետութեան բնորոշ ձեւերով : Գեղարուեստական քարակերտուած-քները այսօր կը զարդարեն Հրազդանի հին եւ նորաբաց փողոցները՝ Շահումեան եւ Երեւանեան, Խանջեան եւ Րաֆֆի ինչպէս եւ ամբողջ փոքր տարածքը :

×

ՀԱՅԸ

Այս տարի Հայաստանի հացահատիկի դաշտը ընդլայնուած է 6,3 հազար հեկտար եւ կը կազմէ 171,7 հազար հեկտար : Հողագործները կը գործադրեն բոլոր ջանքերը միութենական չափանիշի մէջ իրենց բաժնեչափը աւելցնելու համար : Անոնք պարտաւոր են այս տարի պետութեան յանձնել 44 հազար թոն հացահատիկ, նախատեսուած 38 հազարի փոխարէն, իսկ հացահատիկի համախառն արտադրանքը 260 հազար թոն կը կազմէ : Հայաստանի պայմաններու մէջ, ատիկա մրցանիշն է : Հեկտարը անհամեմատ աւելի ծանրակշիռ է դարձած եւ տարի մէջ կը զգացուի պետութեան եւ թեքնիքի գործօն միջամտութիւնը : Էջմիածնի շրջանին մէջ հացահատիկի միջին բերքը հեկտարէն կը կազմէ 41,3 ցենտներ, Արարատի՝ 35, Հոկտեմբերեանի՝ 33,6 :

×

ՈՒՇԱԳՐԱԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է բժշկական դիտութիւններու փրոֆ. Ռ. Մամիկոնեանի եւ դոցենտ Գ. Գէորգեանի «Շաքարախտ եւ չաքարախտային անգիոպաթիաներ» տառատարածական դիրքը նուիրուած բժշկագիտութեան կարեւորագոյն հարցերէն մէկուն : Գիրքին մէջ տրուած են շաքարախտին վերաբերող հարցերու դրական պատասխաններ ժամանակակից բժշկագիտութեան չափանիշով, հիւանդներու բուժման եւ բարդութիւններու առաջքն առնելու միջոցները :

×

ԱԼՊՈՄ ՀԱՑԱՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Լայփցիկի «Քուլըր–Ամելանկ» հրատարակչական տունը Թանգարանի հարուստ հաւաքածոն ամբողջացած է քանի մը նոր ցուցանմոյշներով : Ասոնք երդահանի ժամանակակիցներու ձայնա – դրուած յուշերն են, իրագործուած Երեւանի պետական երաժշտանոցի դոցենտ Մ. Տէրեանի կողմէ : Շահեկան են Սպենդիարեանի եւ հայ առաջին ազգագրա – գէտներէն մէկուն՝ երաժշտագէտ Նիկողայոս Տիգրանեանի համատեղ աշխատանքի նուիրուած էջերը :

×

ՔԱՈՍԸ՝ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«Հայֆիլմ» չարժարուեստի ընկերութեան խնամքով ատարտելու վրայ է «Քաոս» վէպի ֆիլմի վերածումը : Ամէն ջանք թափուած է որպէսզի հարազատութիւն տրուի Շիրվանզադէի վէպին ոգին : Ֆիլմին արտաքին տեսարանները կը դարձուին Բագու :

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՐՓԻ–ՍԵՒԱՆԻ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Վերջերս Հայաստանի Գրողներու Միութեան Լենինականի բաժանմունքի 20 անդամներէ կազմուած խումբ մը այցելած է Արփի–Սեւան եւ հանդիպում ունեցած է շինարարներու հետ :

×

ՋԱՐԵՆՑ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵՐԷՆ

1962էն ի վեր Պրազիլիոյ Սան–Փաւլո քաղաքի համալսարանին մէջ կայ հայագիտական ամպիոն, զոր կը վարէ Փրոֆ. Եսայի Գոնդեան : Ամպիոնը պարբերաբար լոյս կ'ընծայէ Հայոց լեզուի եւ մշակոյթի վերաբերեալ գրքեր, որոնց շարքին՝ Ե. Գոնդեանի «Հայոց լեզուի ընթացքը», «Հայոց լեզուի քերականութիւնը», «Հայ–փորթուկալերէն զրուցագիրքը» :

Վերջերս Եսայի Գոնդեան դործակցութեամբ Սան–Փաւլոյի համալսարանի արեւելեան լեզուներու փիլիսոփայութեան գիտութիւններու լսարաններու կարգ մը դասախօսներու, պատրաստած եւ լոյս ընծայած է «Եղիշէ Չարենցը եւ Հայաստանի նոր գրականութիւնը», չուրջ 300 էջնոց աշխատանքը, փորթուկալերէն :

Գիրքը բաժնուած է տարբեր գլուխներու : Առաջին մասի մէջ ուրուագծուած է 1885–1915 թուականներու հայ գրականութիւնը, երկրորդը կ'ընդգրկէ 1915–18էն մինչեւ մեր օրերու հայ գրական նուիթեան համառօտ պատմութիւնը եւ երկու՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ հատուածներով : Գրքին հիմնական երեք գլուխները նուիրուած են Եղիշէ Չարենցի կեանքին, անոր ստեղծագործութեանց վերլուծման եւ դնահատանքին : «Ես իմ անույշ Հայաստանի» բանաստեղծութիւնը գիրքին մէջ տպագրուած է 17 լեզուներով (փորթուկալերէն, իտալերէն, գերմաներէն, երբայերէն, չինարէն, ճափոներէն, եւայլն) :

բակչութիւնը լոյս ընծայած է «երեք – հազարամեայ Հայաստանը» ալպոմը, որու հեղինակն ու կազմողն է Պերլինի համալսարանի փրոֆեսէօր՝ Պուրհարտ Բրենտիեան : Հատորը կը պատկերացնէ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալը, անոր մշակոյթն ու արուեստը :

×

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.լ. Սպենդիարեան տուն–թանգարանի հարուստ հաւաքածոն ամբողջացած է քանի մը նոր ցուցանմոյշներով : Ասոնք երդահանի ժամանակակիցներու ձայնադրուած յուշերն են, իրագործուած Երեւանի պետական երաժշտանոցի դոցենտ Մ. Տէրեանի կողմէ : Շահեկան են Սպենդիարեանի եւ հայ առաջին ազգագրագէտներէն մէկուն՝ երաժշտագէտ Նիկողայոս Տիգրանեանի համատեղ աշխատանքի նուիրուած էջերը :

×

ՔԱՈՍԸ՝ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«Հայֆիլմ» չարժարուեստի ընկերութեան խնամքով ատարտելու վրայ է «Քաոս» վէպի ֆիլմի վերածումը : Ամէն ջանք թափուած է որպէսզի հարազատութիւն տրուի Շիրվանզադէի վէպին ոգին : Ֆիլմին արտաքին տեսարանները կը դարձուին Բագու :

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՐՓԻ–ՍԵՒԱՆԻ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Վերջերս Հայաստանի Գրողներու Միութեան Լենինականի բաժանմունքի 20 անդամներէ կազմուած խումբ մը այցելած է Արփի–Սեւան եւ հանդիպում ունեցած է շինարարներու հետ :

×

ՋԱՐԵՆՑ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵՐԷՆ

1962էն ի վեր Պրազիլիոյ Սան–Փաւլո քաղաքի համալսարանին մէջ կայ հայագիտական ամպիոն, զոր կը վարէ Փրոֆ. Եսայի Գոնդեան : Ամպիոնը պարբերաբար լոյս կ'ընծայէ Հայոց լեզուի եւ մշակոյթի վերաբերեալ գրքեր, որոնց շարքին՝ Ե. Գոնդեանի «Հայոց լեզուի ընթացքը», «Հայոց լեզուի քերականութիւնը», «Հայ–փորթուկալերէն զրուցագիրքը» :

Վերջերս Եսայի Գոնդեան դործակցութեամբ Սան–Փաւլոյի համալսարանի արեւելեան լեզուներու փիլիսոփայութեան գիտութիւններու լսարաններու կարգ մը դասախօսներու, պատրաստած եւ լոյս ընծայած է «Եղիշէ Չարենցը եւ Հայաստանի նոր գրականութիւնը», չուրջ 300 էջնոց աշխատանքը, փորթուկալերէն :

Գիրքը բաժնուած է տարբեր գլուխներու : Առաջին մասի մէջ ուրուագծուած է 1885–1915 թուականներու հայ գրականութիւնը, երկրորդը կ'ընդգրկէ 1915–18էն մինչեւ մեր օրերու հայ գրական նուիթեան համառօտ պատմութիւնը եւ երկու՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ հատուածներով : Գրքին հիմնական երեք գլուխները նուիրուած են Եղիշէ Չարենցի կեանքին, անոր ստեղծագործութեանց վերլուծման եւ դնահատանքին : «Ես իմ անույշ Հայաստանի» բանաստեղծութիւնը գիրքին մէջ տպագրուած է 17 լեզուներով (փորթուկալերէն, իտալերէն, գերմաներէն, երբայերէն, չինարէն, ճափոներէն, եւայլն) :

ԷՐՆԷՍԹ ՌԸՆԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԻՐԱՀԱՐ ՄԸ

(1823–1892)

———o———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ջախիա ընտանիքը Հանրիէթը կը նկատէր մօտիկ ազգական մը, այնպէս որ՝ զայն թաղել տուաւ իր սեփական դամբարանին մէջ, եկեղեցիին ճիշդ քովը:

1861 Հոկտեմբեր 10ին, Ֆրանսա վերադառնալէ առաջ, Ռընան այցելութիւն մը կուտայ Ամշիթ, քրոջը գերեզմանին, եւ չնորհակալութիւն յայտնելէ եառք հիւրասէր ընտանիքին, կը մտադրէ մարմինը Ֆրանսա փոխադրել տալ՝ յարմար առիթով մը:

Տարի մը եառք, կը դրէ հառորիկ մը իր քրոջը մասին, որուն մէջ կ'ըսէ հետեւեալը.

«Կը վարանիմ զայն հեռացնելու այդ գեղեցիկ լեռներէն, ուր ապրեցաւ այնքան երջանիկ օրեր, այդ բարի մարդոց մէջ: Հարկաւ իմ փափաքս է, որ օր մը ան հանգչի իմ կողքիս, բայց ո՞վ կրնայ ըսել, թէ աշխարհի ո՛ր անկիւնը պիտի թաղուի մարմինս: Թող ուրեմն ինծի սպասէ Ամշիթի արմաւենիներուն տակ, Ս. Պիպլոսի մօտ, հին խորհուրդներու երկրին մէջ»:

1865ին, Ռընան կնոջը հետ կը վերադառնայ Լիբանան եւ կրկին այցելութիւն մը կուտայ Հանրիէթի գերեզմանին: Տեսարանը այնքան կը յուզէ զինք, որ կը մտադրէ թաղուիլ քրոջ մօտ:

Քանի տարի եառք, պաշտօն կուտայ իր զաւկին՝ Արի Ռընանի, որ Արեւելք կը մեկնէր, որպէսզի պէտք եղած նորոգութիւնը ընէր եւ քարին վրայ փորագրել տար լատիներէն այն արձանագրութիւնը, զոր ինք պատրաստած էր:

Մայիս 1914ին, Մօրիս Պարէս, որ չըքսապոյա մը կ'ընէր Արեւելքի մէջ ուխտագնացութեան կ'երթայ Ամշիթ եւ զարմանքով կը նկատէ, որ Հանրիէթի գերեզմանին վրայ ոչ մէկ արձանագրութիւն կայ:

1963ին, Փարիզի կոմսը, Ֆրանսայի դեսպանին ընկերակցութեամբ, կը հետեւի Պարէսի քայլերուն: Հանրիէթ Ռընանի դամբարանը աւերակի վերածուած էր: Պատերը խարխլած, դուռը տեղէն ելած եւ պահապան կաղնին տարիներով չոր տերեւ խաւեր կուտակած էր անոր շուրջ: Անմիջապէս լուր տրուեցաւ Ֆրանսական կառավարութեան եւ Ռընան ընտանիքին, որոնք ձեռնարկեցին պէտք եղած նորոգութիւններուն եւ, 1965 Նոյեմբեր 12ին միայն, Ֆրանսական դեսպանին, Լիբանանի Համալսարանի տնօրէնին եւ մտաւորականներու ու քաղաքական դէմքերու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ՝ նորոգուած դամբարանին վրայ դեռ ուեցաւ տախտակ մը, որ կը կրէր հարիւր տարի առաջ Էրնէսթ Ռընանի պատրաստած լատիներէն արձանագրութիւնը:

1862ին, Ռընան դասախօս նշանակուեցաւ Գոլէճ տը Ֆրանսի երբայերէնի, ասորերէնի եւ խալթերէնի: Սակայն ազատականներու եւ կաթոլիկներու ընդդիմութիւնը ստիպեց, որ հրաժարի իր պաշտօնէն 1864ին, եւ նուիրուի գրական գործունէութեան: 1863ին, հրատարակեց «Ցիսուսի կեանքը» եւ նոյն տարին «Քրիստոնէութեան ծնունդը» չարքին առաջին հատորը, մնացեալ վեցը լոյս պիտի տեսնէին պարբերաբար, մինչեւ 1881:

1869ին, Ռընան կը փորձէ մուտք գործել քաղաքական կեանքին ներս, բայց երկու անգամ կը ձախողի երեսփոխանական ընտրութիւններուն: 1870ի պատերազմը յեղաշրջեց իր համամարդկային դաղափարները եւ հասկցաւ, որ ազգերը դեռ հասուն չէին եղբայրանալու համար:

Նափոլէոն Գ.ի անկումէն եառք, Ռընան վերստացաւ դասախօսի իր պաշտօնը: Հոծ բազմութիւն մը ներկայ կ'ըլլար իր դասաւանդութիւններուն: 1887էն 1893, գրեց ու աւարտեց «Իսրայէլի ժողովուրդին պատմութիւնը»: *Արժանացաւ մեծ պատիւներու եւ համբաւը տարածուեցաւ իր հայրենիքին սահմաններէն դուրս:* Իր վերջին գործը եղաւ մանկութեան նուիրուած գիրք մը՝ «Մանկութեան եւ երիտասարդութեան յիշատակներ», որ կը հանդիսանայ իր ամէնէն ժողովրդական գործը:

Ռընան աչքերը փակեց 1892 Հոկտ 2ին, յայտարարելէ եառք, թէ «կը մեռնիմ հաղորդուելով մարդկութեան եւ ապագայի եկեղեցիին հետ»: Լաւատեսութիւն մը, որ այսօր անիմաստ կը դտնենք, նախադասութիւն մը, որ բազմաթիւ անգամ – ներ լսած ենք բոլոր անոնց բերնէն, որոնք մարդկութիւնը նկատած են սպանդանոցի արջառ:

Իրրեւ մտաւորական՝ Ռընան եղած է բարդ անձնաւորութիւն մը: Հրաժարելով հանդերձ կրօնական համոզումներէն, ան ոչ մէկ առեն ժխտած է կրօնքներու եւ մասնաւորաբար քրիստոնէութեան կարեւորութիւնը եւ նպաստը մարդկութեան յառաջդիմութեան մէջ:

Տարուած օրուան հոսանքներէն՝ ան մարդկութեան վերկութիւնը կը տեսնէ դիտութեան մէջ եւ մէկ գրիչով կը ջնջէ դերբնականին գոյութիւնը եւ քրիստոնէութեան ծնունդը կը բացատրէ աշխարհագրական եւ պատմական տուեալներով եւ Աւետարաններէն կ'ընդունի միայն այն, ինչ որ կը յարմարի իր տեսութիւններուն:

Այսօր Ռընանի տեսութիւնները եւ փիլիսոփայութիւնը կորսնցուցած են իրենց այժմէականութիւնը եւ եթէ անունը դեռ կենդանի կը մնայ, անոր պատճառը իր դրական անժխտելի տաղանդն է:

Այս տաղանդը կը յայտնուի մասնաւորաբար իր առաջին եւ վերջին գործերուն մէջ՝ «Ցիսուսի կեանքը» եւ «Մանկութեան եւ երիտասարդութեան յիշատակները»:

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

(ՍԱՍՈՒՆՑԻ ՊԵՏՐՈՍԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՒԹԻՒ)

———

Կարդացի երէկ «Ցառաջ»ի չորրորդ էջ, ընտանեկան համայնապիտարանը եւ տեղեկացայ որ՝ պէնքի վաղեմի ընկեր մը, Վարդանի լաւ Պետրոսը Սասունցի, մե՛ծ ճամբորդութեան մը մէջ է, եւ վազեցի Ալֆորվիլի իր բնակավայրը երկու խօսք ըսելու համար:

Ա՛հ ժամանակի դաւադիր մամուռը ի՛նչ ժայռեր կը ծածկէ կ'անհետացնէ ո՛ւր մնաց ճահիճներէն ստեղծուած հայկական այս քաղաքը, փոխուա՛ծ, եւրոպականացա՛ծ է այն աստիճան որ ինծի անծանօթ վայր մը թուեցաւ հակառակ անոր որ տասը տարի բան գործ ճգած, նոյն այս ճամբան մաշեցուցեր եմ նոր սեռունդ դաստիարակելու համար:

Հարցուցի կլոր գլխով, սեւ, տրտում աչքերով մարդոց մեր լեզուով, Պետրոսի մասին. ինծի ըսին անտարբեր.

— Գնա՛ եկեղեցի, հիմա հոն ըլլալու է:

Եւ եղիցի՛ն վեհ ու անճայն խորհուրդով կ'ապաշխարէր թեւատարած դէպի իր ապաւէնին հզօր, որպէսզի «անչարժ պահէ զինքը» առ յաւէտ ինչպէս դարեր հայ եկեղեցիները:

Դառն ժպիտով երկիւղած զպրապետը երբ երեւցայ, յանկարծ զօրանչեց զանգը ինչպէս արհաւիրքի կանչ, կամ մեկնող անդարձ կարաւանի մղձաւանջ:

Ահա այդ միջոցին է որ մարդիկ ներքինին ժամանակաւոր պատսպարան մը եւ... Ֆրանսական ասպետական եռագոյնով ծածկուած, որուն մէջ կը հանգչէր մեր Պետրոսը, վարուցանը աւարտած մշակի մը պէս յոգնած, պարտասած:

Մօտեցայ խօսքս ըսելու մրմունջով.

— Ո՞ւր կ'երթաս Վարդանի լաւ Պետրոս, տղայ լաւ՛, չուտ մոռցար խոստումդ: Այդ ճամբո՞վ կ'երթան զնաւուն, ան ալ առանց լուր տալու ինծի:

Արեւելեան Լեգէոնի մտերիմ ընկերներէս էր Պետրոսը: Մեր բանակին վիճակուած էր կիլիկիա մտնել Հայկական Ցդէն Փայտ եւ Այտ նահանգիսանների վրայէն Զոք–Մարզուանը (Տէօրթ–եոլ) ազատագրելու համար... երեք փամփուշտով: Արդէն մեր անարդ թշնամին առիկ աւելին արժանի չէր եւ անհետացած էր խլուրդի պէս. եւ կարծես մենք օպափսութեան կ'երթայինք վերադարձող կարաւան մը մեր եաեւէն, որոնք արդէն հարսանիքի պատրաստութիւն կը տեսնէին...:

Մենք կազմուած էինք իրարմէ տարբեր հորիզոններու միացմամբ. ոմանք եկու Ամերիկաներէն ինչպէս իմ խումբս Արժանթինէն կիպրոսի ճամբով, մաս մըն ալ Անգլիացին նուէր գրկած էր Թրքական բանակէն պերեվարածները մաղելով:

Պետրոսը Թրծուած էր մեր երդուեալ թշնամիին դժոխքին մէջ եւ իր ճարպիկութեան (ինչպէս ոմանք) չնորհիւ ողջ մնացած էր տարբեր... լեզու դիտնալուն մանաւանդ: Իր Տարօնցիի քաջութիւնը չէմլը Սասունցիի ապացոյցը չուշացաւ:

Զեմ դիտեր թէ՝ ես ո՞ր չար ասղին տակ ծնած եմ որ, ժամանակաց նոյն դիշերն իսկ ինծի բաժին ինկաւ պահակութիւնը, այսինքն չորս հարիւրէ աւելի դինուորներու կեանքի ապահովութիւնը դարանակալ թշնամիի հողին վրայ:

Զոք – Մարզուանը անծանօթի մը համար, մանաւանդ նորեկի մը աչքին՝ վտանգներով յղի վայր մըն է, իր թեւերը բացած է խիտ անտառները չալկելով եւ ճակատը լայն՝ ուղղած է դէպի ծով իր միակ խոցելի կէտը ինքնապաշտպանութեան համար:

Ես ուրախ ու ախուր խոհերով տարուած՝ աչալուրջ կը կատարէի պարտականութիւնս, աղմկարար ձորի փրփրադէզ ջուրերուն մօտ եւ ժայռերու քրանցքին դանուող չարժուն պահակներուն այցելելով, երբ յանկարծ ուշադրութիւնս դրաւեց տեղւոյն տարածութեան ընդարձակ օդակին երեք քառորդին վրայ կոյր մթութեան մէջ չրջուն ստուերու աներեւակայելի գոյութիւնը:

*Պարզ էր անխոհեմ թշնամիին լայդով կ'ապաշխարէր թեւատարած դէպի իր ապաւէնին հզօր, որպէսզի «անչարժ պահէ զինքը» առ յաւէտ ինչպէս դարերու

տերներն էին, պաշարուած էինք…։

Օղնականիս յանձնելէ ետք զօրանոցը (Քէլէկեան որբանոցը), արթնցուցի պա – տասխանատու սպայ Նիքոլան, որ ինքն ալ առաջին քննական ակնարկով համոզուեցաւ ճշդութեան, եւ իմ դիմումիս վրայ երկու տոպրակ փամփուշտ յանձնեց։ Զուշցաւ առաջին դնդակը ձորին կողմի բլուրին վրայ դանուող Թրքական դիւղէն եւ առաջին զոհը եղաւ իմ ընկերներէս Սիմոն կարապետեան, վահկացի։

Արթնցած էր զօրանոցը եւ ես սառցած էի յարձակման հրամանը մեր դպրոցական ենթասպայէն, որուն անունը չեմ յիշեր։

Տոպրակներէն մէկուն պարունակութիւնը բաժնեցի տղոց, միւսը՝ չալկած անցանք դեռ ցանցառ ծառերով մացառներով բլուր մըն է մեր թիրախը, այլեւս գիրար չէինք կրնար տեսնել, միայն համազարկին չառաչը կը լսուէր։ Անոնց մերկ դիրքը նպաստաւոր էր մեզի համար, ապուշ թշնամին այնքան չփացած էր որ չէր անդրադառնար թէ իրենց յումպէտս վառնած «տում–տում» դնդակներուն ճառագայթը դիւրաւ մէջ ազատ նշանառութեան ընդունակ էր։ Ես կրկնակի զգուշութեամբ կը մագլցէի մեր արձակած դնդակներուն ձայնէն առաջնորդուելով, երբ յանկարծ գիրար գտանք Մշեցի Սմբատը Շահնա – զարեան (Ամերիկա) եւ Սասունցի Պետրոսը։ Հետզհետէ կրցանք կապ հաստատել պաշարման չղթայի օղակաւորումը սեղմելով եւ յայտնի էր որ կազմակերպուած յարձակում մը չէ թշնամին կողմէ եւ դիւրաւ կը հաստատուէր որ անփորձ ոճրագործներ են՝ խուժան։

Որոշեցինք մենք մեզի անխնայ կեղ – ռոնացնել մեր զարկը լուսաւոր կէտին եւ լեցնելէ յետոյ յառաջնալ քանի որ մինակ չէր մեր դիւերային պահակա – խումբը։ Սմբատ եւ Պետրոս զօրանոցէն կուգային եւ հաւանաբար ուրիշներ դիրք գրաւած էին։

Բաժնեցինք քովս դտնուած երկրորդ տոպրակի բովանդակութիւնը, ինծի հրահանգուած էր ստացուած ձեւով վերադարձնելու առաուն։ «Հրաժարիմ սատանայէ եւ խոստովանիմ», որ մենք կիպրոսի մէջ, խանձած հոտը մեր քթին՝ ամէն մէկս մեր դաղտնի պաշարն ունէինք փամփուշտի։ Անցա՛ծ օրեր եւ մոռցուած։

Եւ երբ հիմա, ժամէն բաժնուած, խուռներամ բազմութեամբ դէպի «սուրբ հողերը» կը տանէինք Պետրոսի առաժամահայ ծաղկազարդուած գահաւորակը եւ ես անձնուէր ընկերոջ մը՝ Հրանդին կառքին մէջ նստած այդ անցեալը կը խոկամ, դեռ կը յիշեմ իր կատակախառն խօսքերը։

— Տօ լաւ ձեր Զմշկիկ Սուլթանին ազջիկը չէ՞ր որ պաննեց մեր Թրլոր ահեղ Դաւիթը։

= Սխալ ես իմ ազբեր Պետրոս, մեր Զմշկիկը կարգուն չէր որ աղջիկ ունենար։ ան ինկած էր յոյն աղջիկներու եւ տեւէն Ս. Սարգիսի պէս, առոր համար մեր կողմի Ցոյները (յունադաւան) Ս. Սարգիսի մեր պահոց օրերուն անոնք անպատճառ միս պիտի ուտեն, միս չգըտնեն՝ տրեխը կը կրծեն։

Մեծ կայսր էր մեր Զմշկիկը ան էր որ Պուլկարները ծունկի բերաւ ի շահ Բիւզանդիոնի, բայց սխալ մը ունէր. յոյն աղջիկները չատ կը սիրէր. չհաւնածը կ'աքսորէր հեռաւոր Հայաստան, բայց անոնցմէ մէկէն թունաւորուելով ալ մեռաւ՝ հաղորդութիւն առած առեն։

— Տէ լաւ, տէ, լաւ, կ'ըսէր իր սկեպտիկի ծիծաղով, դուն ալ պիտի դա՞ս Սասուն. գիտնա՞ս «իմ ալ անոյշ հայրենիք է»։

= Կիպամ, կիպամ, էս հրացանով կիպամ։

— Տղայ, մենք այս կերպ պէնք եթէ ունենայինք, էդ Նոր Պուդան, էդ եօթ – դլխանի վիշապը կը քաղէինք արմատէն, մեր վիշապաքաղ անմահ Վահագնի պէս։

= Էհ, հիմա կը կարծես մեր Հանրապետութիւնը — մատաղ իրեն դրօշակին — պարապ տե՞ղը Սասունցիները Արադածի քղանցքներուն փռած է…։

Կուգայ օրը, սիրելի Պետրոս, դուն հիմա մեղի պէսներուն ճամբան ընտրած ես, պարտականութիւնդ կատարած ես դուն ու կ'երթաս, եւ քանի որ հոգին անմահ է կ'ըսեն, ուրեմն վստահ եմ որ պատկներդ եւ անոնց անմխիթար սգաւոր մայրը թողած դուն թեւ պիտի առնես հոգւով դէպի Սասուն, որովհետեւ ինչպէս դուն ամբողջ Հայութիւնը հաւատացած է Ամբողջական Հայաստանի Ազատագրութեան։

Կը լսե՞ս տղայ, Վարդանի լաճ, սեւաւոր կնոջդ կսկծալի եւ զպուած լացի ազաղակը, դեռ կը լսես, գիտեմ նաեւ իր եղբօր Վարդանի դէնքի մեր ընկերոջ հեկեկանքը եւ բոլոր այն մրմունջները, զորս յուզարկաւորներդ կ'արտայայտեն չուրջդ.— Բարի, առաքինի մարդ էր, արդար, մարդամօտ տղամարդ էր. եւ այժմ լսէ իմ խօսքս, «կամաւոր» էր։

Դուն մինակդ չես այդ ճամբով գացող, մենք բոլորս, բոլոր պարտուածներս կարգի կը սպասենք, բայց մեր ժառանգած Ազատութեան ոգին անաղարտ կը յանձնենք երջանիկ մնացողներու. երջանիկ, որովհետեւ անոնք անպայման պիտի տեսնեն Սասուններու ապատագրումը վերջնական։

Գնա՛ հանգիստ, ով դէնքի ընկեր։ Տղայ լաւ, բարեւ խօսէ Սամսոնին, քեզմէ առաջ մեկնող որբ Սամսոնին։

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Կարելի է գրել եւ դեռ ի վիճակի եմ վկայելու Փորթ – Սայիտի, Կիպրոսի եւ Տէօրթ–եոլի եւ այլուր պատահած ծանրակշիռ խնդիրներու մասին։ Մանաւանդ « Ալեքսանտրէթի դէպք »ի մանրամասնութիւնները կ'արժէ պատմութեան յանձնել իմ ականատեսի վկայութեամբ եւ հանգամանօրէն։

«Յառաջ»ը դիւաններու կեդրոն մը չէ, եթէ կայ այդ կարգի մարմին մը հոս կամ այլուր, ես պատրաստ եմ դեռ գոհացում տալու։ Ամօթ է մոռացութեան տալ։

Լեգէոնական նախկին ենիչասպայ

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

– ՀԱՅԱՍՏԱՆ –

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կառքերու երթեւեկութեան յատկացուած ճամբաներու չինարարութեան ուղղութեամբ զբաղի աշխատանք կատարուած է յատկապէս վերջին քանի մը տարիներուն։ 1971ին եւ 1972ին կառուցուած եւ շահագործման յանձնուած են աւելի քան 130 քիլոմեթր ուղիներ, բոլորն ալ կատարելագործուած ձեւով։ Աւարտած են Երեւան – Սեւան, Գորիս – Ղափան, Աթարբէկեան – Մեղրաձոր եւ այլ ուղիներու աշխատանքները։ Մեծ գործ է կատարուած Լենինական – Մարալիկ, Մարալիկ – Լանջիկ, Էջմիածին – Հոկտեմբերեան ուղիներու հատուածներուն վրայ։

Այս տարուան ծրագրով պէտք է շինուին եւ շահագործման յանձնուին 70 քիլոմեթր ընդհանուր երկարութեամբ ուղիներ։ Աւելի չատ աւելի է նախորդ տարուան ծրագրէն։

Ներկայիս արագ թափով կառուցուելու վրայ են Աչտարակ – Օհանաւան, Լեռնինական – Իսահակեան, Արարատ – Երասխ, Լճափ – Կամօ, Էջմիածին – Հոկտեմբերեան, Էջմիածինը շրջանցող ճամբաները եւայլն։ Առանձնապէս մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի գիւղական ճամբաներու կառուցումին։ Դեղեցիկ խճուղիներ կառուցուելու վրայ են Ալավերդի–Այրում կառուցուիկն դէպի Հաղպատ գիւղը եւ Աչտարակի շրջանի Զորափ գիւղին մինչեւ Տեղերի ամարանոցը երկարող ճամբաները։ Քառասնեկու քիլոմեթր երկարութիւն պիտի ունենայ Եղէգնաձոր շրջանի Ծաչիկ – Ամաղու – Արեւիկ լեռնային ուղին։

Դժբախտաբար ցած է կառուցումի աշխատանքին որակը։ Հակառակ տրամադրուած թեթնիք լայն միջոցներուն, բազմաթիւ վայրերու մէջ ուշադիր չեն ճամբաներու որակին եւ կը խախտեն շինութեան ընթացքը, որու հետեւանքով կառուցուած ճամբաները չուտով անդորձածելի կամ դժուար օգտագործելի կը դառնան։

Բազմաթիւ վայրերու մէջ ալ անուշադրութեան ձգուած է ճամբաներու նորոգութիւնը (Արագած – Մանթաչ – Փանիկ, Արթիկ – Անուչաւան – Մեղրաչէն, Սիսիանի եւ Թալինի շրջաններու երթուղիները)։

×

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԱԽԱՆ ՄԸ

Լեռներով շրջապատուած ընդարձակ տարածութիւն մը՝ Մեղրի շրջանին մէջ, տարիներ առաջ ամայի էր։ Արաքսի ափին դտնուելով հանդերձ, ամառուան ամիսներուն հողը այտեղ կ'այրէր կիզիչ արեւէն։

Օր մըն ալ հոս «այցելեցին» ընդերքի հետախոյզները։ Ու գտան անդին դանձեր՝ պղինձ, մոլիբդէն, եւ որոշուեցաւ կառուցանել ատան մը՝ հանքագործներու համար։ Այսպէս է, որ հիմնուեցաւ Ադարակ ատանը։ Այսօր, Մեղրիի շրջանի Ադարակ ատանը ունի պղինձի – մոլիբդէնի գործատուն, նախակրթարան, մասնագիտական եւ երաժշտական դպրոցներ, մշակոյթի տուն, պանդոկ, հիւանդանոց, ճաշարան եւայլն։ Հաստատուած են ծառայասէր փողոցներ եւ հրապարակներ, որոնց եզերքներն հիմնուած են առանձնատուներ, մրգաչատ պարտէզներ։

Մօտ ապագային Ադարակը տասնեակ հազարաւոր բնակիչ պիտի ունենայ։

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Այս կայանը հիմնուած է 1843ին, պարզունակ կայանի մէջոցաւ կը նախատեսուէին օդերեւութաբանական կարգ մը երեւոյթներ, ինչպէս քամիներու ուղղութիւնը, արագութիւն, ամպամածութեան աստիճանը, օդի ճնշումը եւայլն։

Մինչեւ այսօր ալ դեռ պահպանուած է Նիկոլայ Ա. Թագաւորի ժամանակուան հողմացոյցը, որ 130 տարուան հնութիւն ունի։

Ներկայիս այս կայանին որոշ աշխատանքները կը կատարուին բացօթեայ՝ դաշտի վրայ, ուր գետեղուած են օդերեւութաբանական սարքեր եւ գործիքներ։ Կայանի հսւաքած տուեալները կը հաղորդուին թերթերու եւ ձայնասփիւռին։ Կայանը՝ չնորհիւ նորագոյն սարքերու, ի վիճակի է ճշդորօրէն ճշդելու կարկուտը, բուքը, մրրիկը, ձիւնը եւայլն։ Նոր գետեղուած ինքնաչխատ սարքի մըն ալ չնորհիւ այժմ կարելի է միաժամանակ ճշդել օդին խոնաւութիւնը, ջերմաստիճանը, հովերուն ուղղութիւնն ու արագութիւնը։

Կայանին տնօրէնն է Հ. Յակոբեան, որ 35 տարիէ ի վեր կ'աշխատի այդ ճիւղին մէջ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Գ.

Ըընէ Պոսք չարունակեց.

— Այս ախորհուրդ մարդը արհեստով մեքենապետ է, ու քանըմէկ տարի առաջ Ֆրանսայի մէջ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է իր դէմ։ Ամերիկա կ'երթար, Նիւ Եորք դտնուող ձէյմս Մորթիմէրի աշխատանոցը մտնելու համար։ Զեղի եւ ինծի պէս, ան կը դտնուէր Լորտ Մէյր նաւուն մէջ։ Արդ, այդ թշուառականը դողցաւ ամբողջ հարստութիւնս։ — Անպատի՞ժ ձգեցիք գայն։

— Զեզի ըսած եմ թէ Փօլ Հարման անուն ճամբորդ մը ներսում խնդրած էր անոր համար, ամբողջ հարստութիւնս ինծի վերադարձնելով։

— Անոր մասին բան մը չէի գիտեր, բայց իր դիմազծութիւնը սկիզբէն իսկ անհաճոյ թուեցաւ ինծի։ Երկկ դիշեր, Վիլլա ատ Միւրիէի մէջ պատահածը աւելի քան կասկածելի բան մըն է։ Կը յիշե՞ք քանի մը օր առաջ ձեզի պատմածս քանատական հեղուկի մասին, որուն յատկութիւնները գրուատած էին ինծի։

— Ամերիկայի մէջ ճշմարտութեան ըմպելի կը կոչեն գայն. լաւ կը յիշեմ։

— Այդ մարդը, այդ ինքնակոչ Պառոն որ Ռայսը երկկ դիշեր գործածած է քանատական հեղուկը, գառանցանքի յանդող սաստիկ գինովութիւն մը առաջ բերելու եւ իրեն ընկերացող կինը խօսեցնելու համար։ Վաղանցիկ գառանցանքի ենթարկուած այդ կինը անչուշտ յայտնած է իր մտածումները. յետոյ սոսկալի եւ ահաբեկիչ նոպայ մը ունեցած է։ Կարճ խօսքով՝ ճիշդ առենին հասայ։ Վտանգը կը մեծնար։

— Ինչո՞ւ։

— Հեղուկին չափը չատ գօրաւոր էր։ Եթէ հանդարտեցուցիչ դեղ մը չտայի, տարաբախտ կինը ուղեղային արիւնա – խտնումէ պիտի մեռնէր։

— Շատ վտանգաւոր դրացիներ են անոնք, յարեց բժիշկին քոյրը։ Թերեւս լաւ պիտի ըլլայ որ Ռանտէվու տէ Շասէօրի պանդոկապետուհիին տանք հարկ եղած տեղեկութիւնները իր վարձակալներու մասին։

— Ի՞նչ հարկ կայ։ Այդ մարդիկը քանի մը օրուան համար միայն հոս եկած են, ու վաղը պիտի անհետանան։ Թող երթան ուրիշ տեղ գտնեն իրենց փորձանքը։

Խօսակցութեան նիւթը փոխուեցաւ։ Ամանտա իր աթոռէն վար իջաւ, դունատ, դողդոջուն, ու տաղտուկ դարձաւ։

— Օ՛հ, ես չատ լաւ դուշակած էի, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը։ Աւեհնօք գող եղող այդ անձը յետոյ մարդասպան դարձած է։ Ամերիկայի մէջ Փօլ Հարմանի պաշտպանեալը եղած է, այսինքն հօրը Օր. Մէրիլ, որուն համար կ'աշխատէր Լիւսի։ Ամէն ինչ կը չղթայուի։ Պէտք ունեցած տեղեկութիւնները քաղելու համար, Օվիտ ինծի դիմած է, եւ ես ալ անմտօրէն անոր գործիքը դարձած եմ։ Քիչ մնաց որ գիս սպաննէր, քանատական հեղուկը ինծի խմցնելով, գիս խօսեցնել տալու համար, ու ես անտարակոյս խօսած եմ։ Իր մասին ունեցած կարծիքս գիտէ ան, բայց ինչ տեղեկութիւն չունի թէ ես գիտեմ իր բոլոր գիտցածները։ Պայքարը պիտի սկսի, ու այն ատեն պիտի տեսնենք թէ ո՛վ յաղթական պիտի ելլէ։ Օվիտ Սոլիվօ կրնայ մեկնիլ։ Ան կը ճանչնայ Փօլ Հարմանը, ու ես այս վերջինին միջոցաւ պիտի դտնեմ զայն։ Իր գործածած հեղուկը հոս գըտնուելու է…։ Ա՛հ, եթէ կարենայի…։

Օրիորդ Ամանտա մանրազնին խուզարկութիւն մը պիտի կատարէր, երբ աղմուկ մը լսեց անդաստակին մէջ։ Աթոռի մը վրայ նստաւ ու կարդալ ձեւացուց։ Օվիտ ներս մտաւ, ժպիտը շրթունքներուն վրայ։

— Կը կարծէի որ պարտէզն էք, աղուորս, ըսաւ Օվիտ։

— Հովը ցրտելուն, ներս եկայ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը։ Նամակս ձգեցի՞ք։

— Ամէն բանէ առաջ։

— Միշտ մտադի՞ր էք մեկնելու։

— Միշտ, եւ նոյնիսկ այս իրիկուն ճամբայ պիտի ելլէի, աւելի կանուխ վերադառնալու համար, եթէ երբեք չվախնայի որ քեզ կը նեղացնեմ։

— Ուրեմն այս իրիկուն մեկնեցէք։ Միայն թէ չատ պիտի ճանճրանամ։ ե՞րբ պիտի վերադառնաք։

— Անտարակոյս վաղայաջորդ օրը։ Բայց չեմ ուզեր առանց դրամի ձգել ձեզ։ Ահա ձեզի դրամ, ի հարկին գործածելու համար…։

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շարք.)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Գ. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօղ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թովմասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նշան Սահեփանեան եւ զաւակները (Տիթրօյթ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տեսթանեան, Տիկին Ազգանոյշ Աբթինեան, Պ. Բիւզանդ Կուրտիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրանոյշ Տէմիրճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարթէն Օֆլազ, Տէր եւ Տիկին Արթաքի Շահինեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սերոբեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արիս եւ զաւակները (Պոլիս) ինչպէս նաեւ Նազարեան, Հայոցեան եւ Քոչունեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը յայտնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, քեռայրին, քենեկալին եւ խնամիին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ իր արձակուրդի վայրը, Երկուշաբթի Օգոստոս 13ին, 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Օգոստ. 21, ժամը 14ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 rue Paulet, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիլօթիէռի գերեզմանատունը, Ավընիւ Պերթըլօ։

Յաւակցութիւն՝ տոմարով։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մելքոն Պասմաճեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ ղրկուր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԵԼՔՈՆ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Այրի Տիկին Իւղարեր Էֆթեեան, Էֆթեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՌՈՒԲԻՆ ԷՖԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Մելքոն Պասմաճեանի մահուան առթիւ Մ. Նշանեան ընտանիքը 50 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգնակցութեան կայանին եւ 50 ֆր.՝ «Յառաջ»ի։

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Պաղչէճեան եւ Օր. Արմինէ Փափազեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգնակ. կայանին եւ 50 ֆր. Էսաեան Սանուց Միութեան (սոսանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն ժեռոմի Թաղական Խորհուրդը սոսացած է ողբ. այրի Տիկին Մարի Գաբրաչեանի (Ծնեալ Սինան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցիին՝ Անդրանիկ Թիմանեան 30, այրի Տիկ. Տէլի Պօյաճեան զաւակը 50։ Դպրոցին՝ այրի Տիկ. Աշխալոյս Հաճի վարդանեան եւ զաւակը 30, Ա.յվաճեան ընտանիք 10, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մանուկեան 30, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հայր Զիլէքեան, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Գասպարեան 20ական Ֆրանք։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Աբշաւը Գաբրիէլեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Յարու – թիւն Պիւլպիւլեանի, ինչպէս նաեւ Պիւլպիւլեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին։

ՆՈՒԵՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ սոսացած է ընկերուհի Սիրանոյշ Զաքրեանէ յիսուն Ֆրանք իր տարեկան անդամա – վճարին առիթով։

Լոյս տեսաւ

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջենճերը Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
Կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։

Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Իմաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Հէֆեաթ-ներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, ընտիր թուղթ,
մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 ֆր.
լաթակազմ 20 ֆր.

×

Հայաստանի ԱՆԿԱԽՕՒԹԻՒՆԸ

իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն)

Գին 5 ֆր.

Կարելի է սոսանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն
17. Ռիւ Պլէօ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՕՒԱԾ ԵՆ

Մնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապա – տասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, դիմել յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 31ին։ Քանի մը տրամադրելի տեղեր կան միայն։ Յուլիս 31էն ետք, ոչ մէկ դիմում կ'ընդունուի։

Les inscriptions seront closes le 31 Juillet. Il reste quelques places disponibles. Aucune inscription ne sera reçue au-delà de cette date.

Դիմել՝
Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 027-18-28

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Կեդր. վարչութեան ժողովը ներկայս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 60րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 2 1973, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Առաջնորդարանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան Միութային կեդրոնի Գաւուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքզնա Էվընիւ Նիւ Եորք Ն. Ե. : ԱՄՆ։

Ներկայս 60րդ ընդհ. ժողովին համաձուած միակ հրաւիրադիրն է։ Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգ. իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտեմբեր 5, 1973, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր անօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—
Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40th Stseet, New York, N.Y.1001

ՕՐԱԿԱՐԳ

1· Ներկայացում եւ վաւերացում 19 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։
2· Ներկայացում եւ վաւերացում 19 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։
3· Մասնակի ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի։
4· Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5· Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6· Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց կեդր. վարչ. ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր, Բ. Ֆ. ԿՐԿՈՐԵԱՆ

Մայիս 1, 1973, Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ողբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ը. Դ. վարդան Եղիազարեանի ճաշ – պարահանդէս Հոկտեմբեր 27ին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
22
MERCREDI
22 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատ	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·792

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.792

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

——o——

Գ.

Թուրքմէն ցեղախումբերը Ժ.Դ. դարուն արշաւեցին Հայաստան, ջարդեցին կարս, Մուշի եւ Մալաթիոյ Հայերը: Մահկերտի մէջ Ռոմանոս կայսեր պարտութիւնը վերջ տուաւ հայկական անկախութեան: Ձինկիզ խան Հայաստան արշաւեց 1239ին: Իսկ 1319ին սոսկալի երկրաշարժ մը վերջին հարուածը տուաւ Հայաստանի մայրաքաղաք Անիին: Այնուհետեւ Հայերն իրենց օտարներու — Ժ.Դ. դարուն օսմանեան սուլթաններու — տիրապետութեան տակ: Հայերը զաղթեցին Թուրքիա, Նոյնիսկ Լեհաստան: Ներկայիս անոնք ամէն տեղ են: Հեղինակը Եգիպտոս բնակած ատեն տեսեր է, որ լատզոյն կօշկակարները, չափագործներն ու ոսկերիչները Հայերն էին: Նոր զաղթականներ Ամերիկայի մէջ կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք բերած են արուեստ – ներու եւ առեւտուրի մէջ: Դարերէ ի վեր հայկական մեծ զաղութ մը ապրած է Պոլսոյ մէջ, երկար ատեն իրենց մաս – նակցութիւնը բերելով արուեստներու մասնաւորաբար թատրոնի: Իսկամ կինեռուն արգիլուած ըլլալով դերասանուհինը մինչեւ Ա.Թաթիւրք, հայ կիներն էին թատրոնի արուեստագիտուհիները: 1860ին Պոլսոյ կէտիկ փաշայի թատրոնի 19 դերասաններն ու 18 դերասանուհիները Հայեր էին, 7ը միայն թուրք: Կը խազային հայերէն եւ թրքերէն:

Քիւրտերուն համար կ'ըսէ թէ Հայոց թշնամիներն են եղած միշտ: Կը յիշէ 1863ի Ազգային Սահմանադրութիւնը: Ազգ. երեսփոխանական ժողովը կանոնադրապէս նիստ գումարեց, կ'ըսէ, մինչեւ 1892, երբ կառավարութեան եւ Հայերու յարաբերութիւնները սկսան վատթարանալ, յանգելու համար վերջնական ազէտներու:

Ժ.Դ. դարուն Թուրքիա իբրեւ քրիստոնեայ համայնքներու պաշտպան սկսաւ միջամտել Թուրքիոյ ներքին գործերուն: Արմէն պատերազմը հետեւանքն էր եւրոպական Պետութեանց մրցակցութեան՝ Թուրքիոյ առեւտուրին ու զինուորական ճամբաներուն տիրանալու համար: Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու յաղթանակը Հայերը մղեր է դառնալու դէպի Արեւմուտք՝ անկէ յուսալով քիչ մը անկախութիւն: Ըստ հեղինակին, Անգլիա Ժ.Դ. դարու վերջերը քաջալերեր է հայ յեղափոխականներու չարժումը Պոլսոյ մէջ (?): Թուրքերուն Անատոլու հաստատուելէն ի վեր Հայերը մշակութային լայն ինքնավարութիւն են վայելեր, սակայն օսմանեան կառավարութիւնը զայրացեր է երբ Հայերը բնականօրէն ձգտեր են կատարեալ ազատութեան: Արդիւնքն է եղած 1895ի զարհուրելի ջարդերը: Հազարաւոր անմեղ եւ ոչ–քաղաքական Հայեր զոհ են դացեր՝ յոյս դնելով արտաքին օժանդակութեան վրայ, մինչ իրականին մէջ անոնք խաղալիկ էին զարձեր աշխարհակալներու ձեռքը:

Անգլիացի հեղինակը որքան որ չանայեր է անկողմնակալ ըլլալ, չէ կրցած սակայն հրաժարիլ իր տուրքը տալէ այսօրուան Թուրքերուն: Բնաւ չի խօսիր ցեղասպանութեան վրայ: Երկու տողով կը յիշէ միայն թէ «նոյն սխալը կրկնուեցաւ առաջին աշխարհամարտին, երբ Հայերն ու նեստորականները միացան Ռուսերուն, որոնք կարսէն իջնելով դրաւեցին էրզրումն ու Վանը...»:

Իրրեւ եզրակացութիւն կը դրէ, որ եթէ Ա.Թաթիւրք չարդիւլէր Թուրքիոյ անդամահատութիւնը, Հայաստան կրնար անկախ Պետութիւն դառնալ: Ներկայիս Հայերը ցրուած են եւ Թուրքիոյ մէջ մընացողներն ալ արագօրէն կը ներսուղին երկրի բնակչութեան (?):

Հատորի երկրորդ մասին մէջ մասնաւոր գլուխներ յատկացուած են Վանի չըրջանին, Թոխրաքքալէի, Էօյչնպուրճի (որուն համար կ'ըսէ թէ Սատմանիս կը կոչուէր՝ երբ հայկական էր), Աղթամար կղզիին, Շրճաղտոյտ Վանայ լիճի, Ատճէվազի, Ախլաթի, Թատուանի, Հէքքեարիի, Պիթլիսի, Սղերդի, Տիարպէքիրի, Մուշի եւ Պինկէօլի, Խարբերդի, Քէպանի ամբարտակին, Մարաշին, Ուրֆայի, Այնթափ, Մալաթիոյ, Երզնկայի եւ Ալթընթէփէի, Տիվրիկի, Էրզրումի, Արարատի, Պայազիտի, Կարսի, Անիի, Արդուինի եւ Սեւ ծովու, Պոնտական ափերուն, Կիրասոնի, Տրապիզոնի, Րիչէի եւայլն:

Գրքի վերջաւորութեան հեղինակը կը հրատարակէ ցանկը այն գրքերուն, որոնցմէ օգտուած է:

Կարգ մը պատմական թերիներ ներելի են:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստ· 16)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

Երեւանի պետական համալսարանը այսօր աւելի քան 50 մասնագիտութիւն – ներու ուսուցման համար բոլոր յարմարութիւնները ունեցող կեդրոն մըն է: Համալսարանը կը դասաւանդէն մօտ 500 ակադեմիկոսներ, ակադեմիայի թղթակից–անդամներ, տոքթորներ եւ թեկնածուներ:

Այսօր նաեւ համալսարանի միջազգային կապերը պատկառելի չափերու հասած են: Համալսարանի ֆիզիքայի, մեխանիկայի – մաթեմաթիկայի եւ կենսաբանական լսարաններու մէջ այժմ կ'ուսանին 87 պատանիներ Արեւելեան Գերմանիա – յէն, 37 Վիէթնամէն եւ երկու՝ Պուլկարիայէն: Այս օրերուն Երեւանէն վիէթ – նամ վերադարձած են 9 չրջանաւարտներ:

Լայն տեղ կը զրաւէ նաեւ դասախոսներու մասնագիտութիւնը դիտական հա – մաժողովներուն ու խորհրդակցութիւն – ներուն: Փրոֆեսէօրներ Գ. Բրուտեան, Ա. Գաբրիէլեան, Վ. Թառայեան, Ս. Յակոբեան, Հ. Գաբրիէլեան, Ս. Համբարձումեան եւ ուրիշներ մասնակցած են Ամերիկայի, Հնդկաստանի, Լեհաստանի, Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ գումարուած դիտական ժողովներու: Համալսարանի դիտական զրադարանը կապ կը պահէ աշխարհի մօտ 70 երկիրներու համալսարաններու զրադարաններուն հետ եւ փոխանակութիւններ կը կատարէ:

×

ԳԻՐՔ ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը վերջերս

լոյս ընծայած է «Գրական ժանրերը» զիրքը զոր պատրաստած են ակադեմիայի Մ. Աբեղեան հասարակութեան աշխատակիցները: Հոն քննարկուած են զրական ժանրերու չափանիշները եւ դասակարգման սկզբունքները, ծագումը, պատմական զարգացումն ու կրած արակի փոփոխութիւնները: Իւրաքանչիւր ժանր ուսումնասիրած ատեն հեղինակները հիմնուած են հայ, ռուս եւ աշխարհի միւս ժողովուրդներու զրականութեանց ստեղծագործական փորձի վրայ: Գիրքը նախատեսուած է բանասէրներու, ուսուցիչներու, զրականութեան հարցերով հետաքրքրուողներու համար:

×

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՔ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Ամէնփրէսի Եալթայի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ չինարարները ձեռնարկած են ճարտարապետական սքանչելի կոթողի՝ հայկ. եկեղեցիին նորոգման: Թէեւ յուշարձանի տարիքը մեծ չէ, բայց մրթնոլորտային խանգարումները եւ բնական այլ գործօնները ժամանակի ընթացքին քայքայած են անոր չինութիւնը:

Յուշարձանի նախագիծը պատրաստած են ճարտարապետները՝ Տէր–Միքելովը եւ Տարագրոսը Էջմիածնի Հռիփսիմէ տաճարի եւ Անիի եկեղեցիներու մոտիվներով: Շինարարական աշխատանքները կատարուած են 1903–1921 թուականներուն: Որմնանկարները հայկ. հին զարդանիւթերու ոճով կատարած է Վարդգէս Սուրէնեան:

×

ԲԵՄԻ ՎՐԱՑ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԷՋ

Լիթուացի բեմադիր Ժալակեավիչուսի «Այդ քաղցր բառը՝ ազատութիւն» փիլմի մէջ (որ Մոսկուայի 1973ի միջազգային փառատօնի ոսկի մետալ ստացած է) երեւանցի Դաւիթ Մկրտիչեանը իր առաջին քայլերը ըրած է իրրեւ չարժարուեստի դերասան:

Մկրտչեան 32 տարեկան է, արդէն խա–

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

Գ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ Ա· ՏԵՂԱԿԱԼ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթը Օգոստ· 14ի իր թիւով Ա· էջ հրատարակած է հետեւեալ «Հրամանագիրը»·—

«Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը որոշում է ընկ· Գեորգիի Ամազասպի Մարտիրոսեանին նշանակել Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Սովետի նախագահի առաջին տեղակալ»:

Հայկ· ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահ՝ Ն· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Հայկ· ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան քարտուղար՝ Ռ· ՍՎԵՏԼՈՎԱ.

13 Օգոստ· 1973

×

Օրաթերթի նոյն թիւին 4րդ էջի վրայ հրատարակուած փոքր լուրէ մը, որ «Խրոնիկա» խորագիրը կը կրէ, կ'իմանանք թէ Հայկ· ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը Ս· Հ· Մովսիսեանին «ազատել» է Հայկ· ՍՍՀ Մինիստրների Սովետի նախագահի առաջին տեղակալի պարտականութիւններից՝ կենսաթոշակի անցնելու կապակցութեամբ:

Լոյս ընծայած է «Գրական ժանրերը» զիրքը զոր պատրաստած են ակադեմիայի Մ. Աբեղեան հասարակութեան աշխատակիցները: Հոն քննարկուած են գրական ժանրերու չափանիշները եւ դասակարգման սկզբունքները, ծագումը, պատմական զարգացումն ու կրած արակի փոփոխութիւնները: Իւրաքանչիւր ժանր ուսումնասիրած ատեն հեղինակները հիմնուած են հայ, ռուս եւ աշխարհի միւս ժողովուրդներու գրականութեանց ստեղծագործական փորձի վրայ: Գիրքը նախատեսուած է բանասէրներու, ուսուցիչներու, գրականութեան հարցերով հետաքրքրուողներու համար:

×

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՔ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Ամէնփրէսի Եալթայի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ չինարարները ձեռնարկած են ճարտարապետական սքանչելի կոթողի՝ հայկ. եկեղեցիին նորոգման: Թէեւ յուշարձանի տարիքը մեծ չէ, բայց մրթնոլորտային խանգարումները եւ բնական այլ գործօնները ժամանակի ընթացքին քայքայած են անոր չինութիւնը:

Յուշարձանի նախագիծը պատրաստած են ճարտարապետները՝ Տէր–Միքելովը եւ Տարագրոսը Էջմիածնի Հռիփսիմէ տաճարի եւ Անիի եկեղեցիներու մոտիվներով: Շինարարական աշխատանքները կատարուած են 1903–1921 թուականներուն: Որմնանկարները հայկ. հին զարդանիւթերու ոճով կատարած է Վարդգէս Սուրէնեան:

×

ԲԵՄԻ ՎՐԱՑ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԷՋ

Լիթուացի բեմադիր Ժալակեավիչուսի «Այդ քաղցր բառը՝ ազատութիւն» փիլմի մէջ (որ Մոսկուայի 1973ի միջազգային փառատօնի ոսկի մետալ ստացած է) երեւանցի Դաւիթ Մկրտիչեանը իր առաջին քայլերը ըրած է իրրեւ չարժարուեստի դերասան:

Մկրտչեան 32 տարեկան է, արդէն խա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆՈՒՔ՞Ր

——o——

Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան պաշտօնական ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ Նիքսըն պիտի սպաննուէր առջի օր երր Նոր–Օրլէանը անցնէր բայց կատարով: Ցայտնի չէ թէ ո՞րքան հիմնուած է ամերիկեան ազբիւրներու այս լուրը եւ երկրին հանրային կարծիքն ալ չատ չէ յուզուած, որուան ըլլալով որ Ուաթերկէյթի պատմութենէն ի վեր, բացառիկ վատահութիւն մը չի տիրեր Սպիտակ Տան հանդէպ: Ամէն պարագայի մէջ Նիքսըն նախատեսուած ճառը խօսած է Նոր – Օրլէանի մէջ, ուր ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին: Ոստիկանութիւնը մէկ կասկածելի գտած է, որ նախկին ոստիկան մըն է, կռիւի պատճառով դործէն արձակուած: Այս պատճառով Նիքսըն հրաժարած է բայ կատարով կատարելէ իր ճամբորդութիւնը եւ Նոր–Օրլէան հասած է կողմնակի ճամբաններով եւ զրահապատուած լիմուզինով:

Իր ճառին մէջ, Նիքսըն բացատրած է թէ «բացարձակապէս անհրաժեշտ» է որ Քամպոճի ռմբակոծութիւնները չարունակուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մեծ գիտնականը՝ ակադեմական Անդրէյ Սախարով լուրջ զգուշացում մը ստացած է դատական իշխանութիւններէն: Այս լուրը ինք ան–ձամբ հաղորդած է օտար մամուլի թղթակիցներուն, աւելցնելով թէ Մոսկուայի դատախազը մեղադրած է զինքը որ օտարներու հանդիպած է եւ լուրերը տրուած, որոնք կրնան հետաքրքրել արեւմտեան սպասարկութիւնները: Սախարով պատասխանած է թէ չի խորհիր որ օրէնքը բռնաբարած է օտար թղթակիցներու հետ տեսակցելով: Ընդհ· տպաւորութիւնն այն է թէ ամէնէն լուրջ զգուշացումն է զոր խորհրդային հալէլական ռումբին «հայրը»ը ստացած ըլլայ ցարդ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Համայնավար կուսակցութեան եւ համայնավար դրագէտ Փիէր Տէքսի վիճաբանութիւնը կը չարունակուի մամուլով: Ֆրանս–Նուէլի մէջ, Տէքս կը բողոքէ այն ձեւին դէմ զոր որդեգրած է կուսակցութեան տեսաբանը՝ Լըրուա, երբ կը խօսի Տէքսի գործին մասին (ինչ որ գիտեմ Սոլժենիցինի մասին) եւ կը քննադատէ դեկավարները Ձեխոսլովաքիոյ ներկայ կացութեան նկատմամբ, իրենց բռնած դիրքին համար: Կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն ի պատասխան կ'ըսէ թէ Փիէր Տէքս, այս ընթացքով կը մասնակցի հակահամայնավար պայքարին:

զացած է հայկ· Ֆիլմերու մէջ ինչպէս նաեւ թատերդութիւններու:

×

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Երեւանի «Երազ» կառքի գործատան աշխատաղները հնդամեակի վճռական տարուան երկրորդ եռամսեայի լաւագոյն արդիւնքներու հասնելու համար նուաճած են Ծորհ· Մխիթեան կառքի արդիւնաբերութեան նախարարութեան 3րդ կարգի մրցանակը:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԲԱՑՑ ԻՐԱՒ

«ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ»...

—o—

Կախարդական բառ մը, անկասկած, որ Նեղը մնացողը կրնայ փրկել, աստ խօսողին երեսը ճերմկցնել, եւ ճշմարտու – թիւնը ծածկել ուզողին համար ալ՝ ապահով թաքստոց մը դառնալ, — «ուրիշ – ները»։

«Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» դըրքին չորրորդ հատորը ունինք աչքի առ – ջեւ, ուեւէլի ճիշդը, վերջին քանի մը էջե – րը, ուր կը խօսուի նաեւ «Սփիւռքահայ դրականութեան» մասին։ Եթէ միւս հա – տորներն ու էջերն ալ գրուած են այս ո – գիով եւ մտաւորական նոյն պարկեշտու – թեամբ, վա՛յ մեզի։ Նմոյշ մը։

«Ցետպատերազմեան տարիներին փը – րանսահայ գրականութեան մէջ աչքի ըն – կան Մարի Աբմանեանը (բանաստեղծ Սեմայի քոյրը), Հրաչեայ Զարդարեանը, Բիւզանդ Թօփալեանը եւ ՈՒՐԻՇՆԵՐ»։

Այս «ուրիշներուն» մէջ պէտք է ծրար – ուած տեսնել անշուշտ Վազգէն Շուշան – եանը, Շահան Շահնուրը, Սարաֆեանը, Պէշիկթաշլեանը, Նարդունին։ Որակի ու քանակի կշռող վաստակով ծանօթ այս դրագէտները անտեսելէ ետք, հեղինակը, յանկարծ, կարեւոր զանցառում մը դար – մանող մէկուն փութկոտութեամբ կ'ա – ւելցնէ, տալով նաեւ բաղարջ հայի համ առող անունը մը։— «Ֆրանսահայ գրող – ներից յայտնի է նաեւ Հրանտ Գուլումճեան անունով մէկը...

Եթէ հարց տաք հեղինակին, թէ ինչ արժէչափով (եւ օբէնքով) դրական ո – րակներ կը յիշուին եւ տաղան – դաւոր դրիչները կը մոռցուին, վստահ եղէք, պիտի պատասխանէ.— «Ի՛նչ էք ասում, բոլորն էլ կան հնարեղ — «ուրիշ – ները»։ Փրկուած է։

Բայց մենք կը կարծէինք թէ 50ական թուականներուն յատուկ այս բարքերը 70ին տպուած դիրքերուն մէջ տեղ չեն գտներ այլեւս։ Ախո՛ռ։ Մնաց որ հա – տորներուն հեղինակն է «Պրոֆ. Շ. Ռ. Ցարութիւնեան» մը եւ մեր ընթերցող – ները դիտեն թէ ինչ կը մտածենք «պրո – ֆէսէօր – տոքթորներուն» մասին։ Անց – նինք։ Ֆրանսայէն եւս, ահա եւ մենք։

«Երկրորդ համաշխարհային պատե – րազմից յետոյ արաբական երկրների հայ գաղթավայրերում գրական երիտասարդ սերնդի աչքի ընկնող ներկայացուցիչներն են լիբանահայ գրողները Արմէն Դար – եանը, Գառնիկ Ադդարեանը, Վահէ Վահ – եանը եւ ՈՒՐԻՇՆԵՐ»։

Միջանկեալ նախադասութիւնները զանց ըրած ենք բայց արուած անունները այս երեքն են։ Նոյն հարցումը տուէք, եւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1973 ՅՈՒՆՈՒԱՐ-ՅՈՒՆԻՍ

(Ընդհանուր պատկեր)

—o—

Ա.

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրա – կան վարչութեան պաշտօնական «Հաղոր – դագրութիւն»ը, Հայաստանի 1973 տարե – շրջանի Յունուար – Յունիս վեցամսեայի տնտեսութեան ներկայացուցած պատկե – րին մասին, լոյս տեսաւ «Սով. Հայաս – տան»ի Յուլիս 28ի թիւին մէջ։

Վիճակագրութեան առաջին բաժինը, որ երկրին արդիւնաբերութեան կը վերա – բերի, ցոյց կուտայ, թէ անցեալ տար – ուան համապատասխան ժամանակամի – ջոցին բաղդատմամբ, ներկայ տարեշըր – ջանի առաջին վեց ամիսներուն, Հայաս – տանի արդիւնաբերութեան արտադրու – թիւնը 3,3, իսկ աշխատանքի արտադրո – ղականութիւնը՝ 0,8 տոկոս աճ արձա – նագրած են։ Այս ցուցանիշերը պոհա – ցուցիչ չեն։ Աւրդարեւ, 1973ի ծրագրով նախատեսուած է 5,6 տոկոս աճ մինչդեռ արձանագրուած յաւելումը կիսով նուազ է։ Աւելցնենք, որ 1972ի առաջին վեց – ամսեային, 1971ի նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ, այս մարդին մէջ 8 տոկոս յաւելում արձանագրուած էր, այլ խօսքով՝ ներկայ վեցամսեայէն 4,7 տո – կոս աւելի։

Ինններորդ հնգամեայ ծրագիրը (1971– 1975) լրիւ իրագործելու համար անհրա – ժեշտ է, որ արդիւնաբերութեան օրական միջին արտադրութիւնը, 1972ի համեմա – տութեամբ, կազմէ 10,8 տոկոս աճ, սա – կայն, փաստօրէն անիկա 5,1 տոկոսէն աւելի չէ։ Արդ, որպէսզի այդ ցուցանի – շի դիծով կարելի ըլլայ ապահովել այս տարուան ծրագիրը, անհրաժեշտ է Յու – լիս – Դեկտեմբերին, նախորդ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին համեմատու – թեամբ, յաւելումին թափը հասցնել 7,8 տոկոսի։ Ասիկա դիւրաւ իրագործելի չէ (1)։

Ծորհրդային եւ, հետեւաբար, Հայաս – տանի տնտեսութեան յետագայ զարգաց – ման համար մեծ կարեւորութիւն կը ներ – կայացնէ աշխատանքի արտադրողակա – նութիւնը։ Հարցը պարզ է՝ տնտեսու – թեան բոլոր ճիւղերուն յառաջընթացը ապահովել, առաւելագոյն չափով, աշխա – տանքի մեքենայացումով (առաւելաբար ինքնաշխատ) եւ լաւ կազմակերպումով։ Միեւնոյն ատեն հարկ է աշխատող ձեռ – քերը նուազագոյնի իջեցնել։ «Ամենակա – րեւորը եւ ամենագլխաւորը» խորագրին տակ «Սով. Հայաստան» կը գրէր (2)։ «Ինչպէս սովետական ամբողջ ժողովուրդը, այնպէս էլ մեր Հանրապետութեան աշխատաւորները տարուայ հէնց սկզբից սոցիալիստական լայն մրցութիւն են ծա – ւալել հնգամեակի երրորդ տարին (իմա՝ 1973) հարուածային աշխատանքով նշա – ւաւորելու, տեխնիկատնտեսական առա – ւել քարձր ցուցանիշներով եզրափակելու համար։

«Այդ նպատակով նրանք ստանձնել են կոնկրետ պարտաւորութիւններ, որոնց կենսագործումը կ'ապահովի մեր էկոնո – միկայի նոր առաջընթացը հնգամեակի բնագծերը նուաճելու համար մղուող պայքարում։ Այդ պարտաւորութիւնների մէջ առանձնայատուկ տեղ է յատկացուել ամենակարեւորի, ամենագլխաւորի՝ աշ – խատանքի արտադրողականութեան բարձրացման ապահովմանը։ Այսպէս, Հան – րապետութեան արդիւնաբերութեան աշ – խատողները որոշել են 1973 թուականին աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման առաջադրանքը գերակատա – րել 15 տոկոսով եւ արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալի աճի առնուազն 90 տոկոսը ապահովել դրա հաշուին»։

Արդ, աշխատանքի արտադրողականու – թեան մարդին մէջ զոհացուցիչ պատկեր մը չի պարզուիր, գոնէ քայլատարբեր։ Այս – պէս, ինչպէս ցոյց կուտայ վիճակա – գրութիւնը՝ ներկայ տարեշրջանի Յունո – ւար – Յունիսին, անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին բաղդատմամբ, յաւե – լումը շատ քիչ է՝ ընդամէնը 0,8 տոկոս։ Մինչդեռ անցեալ տարի՝ առաջին վեց – ամսեային, այդ յաւելումը, 1971ի ա – ռաջին վեց ամիսներուն բաղդատմամբ, 4 տոկոս եղած էր։ Ձշդենք, որ 1973ի ծրագիրը 3 տոկոսի յաւելում կը նախա – տեսէ աշխատանքի արտադրողականու – թեան արդիւնաբերութեան մէջ։ Ձշդելի կէտ մը եւս. աշխատանքի արտադրողա – կանութիւնը աւելցած է մեծ մասով աշ – խատաւորներու յաւելումով (2,8 տոկոս)։ Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ արտադրու – թեան յաւելումը արդիւնաբերութեան մէջ ձեռք ձգուած է ո՛չ թէ աշխատանքի արտադրողականութեան յաւելումով, այ – լ նաեւ ներդրումներու թիւի բարձրացումով (3)։

Վիճակագրութիւնը կը թուէ արդիւ – նաբերութեան ղեկաւար ճիւղերու ար – տադրութեան աճի տոկոսները՝ 1972ի ա – ռաջին կիսամեակի համեմատութեամբ. էլեկտրուժ՝ 3 տոկոս, սեւ գունաւոր մե – տաղագործութիւն՝ 7 տոկոս, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերու – թիւն՝ 4 տոկոս, մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակութիւն՝ 11 տոկոս, անտա – ռային, փայտամշակման եւ սելիլոզ – թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 7 տոկոս, շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 11 տոկոս, կենցաղային եւ տնտեսական գոր – ծածութեան ապրանքներու արտադրու – թիւն՝ 10 տոկոս։

Երկու այլ կարեւոր ճիւղեր՝ քիմի – արդիւնաբերութիւնը եւ սնունդի արդիւ – նաբերութիւնը չեն յաջողած ցանկալի մէջ։ Ընթացիկ սովորութիւն է Խորհր – դաժողովի վիճակագրական մարմինները – րու մօտ, չներկայացնել այն ճիւղերը, որոնք ձախողած են իրենց ծրագիրները իրագործման մէջ։ Արդէն Հայաստանի «Կենտվիճվարչութիւն»ը կը հաստատ – դրելով։ «Արդիւնաբերութեան քիմիա եւ սնունդի ճիւղերում, անցեալ տարուան հա – մապատասխան ժամանակաշրջանի համե – մատութեամբ, արտադրութեան ծաւալի աճի տեմպերը նուազել են»։ Փափաքելի էր, որ «Կենտվիճվարչութիւն»ը թուէր նուազումի տոկոսները։

Ի դէպ, վերոյիշեալ զոյգ ճիւղերուն մէջ Խորհ. Միութիւնը տարիներէ ի վեր դժ – ուարութիւններու կը բախի։ Արդէն տա – րեսկիզբի առաջին երկու ամիսներուն նը – կատելի էր թէեթեւ արդիւնաբերութեան ձախողութիւնը։ «Քէքեւ արդիւնաբեր – ութիւնը չպէտք է ետ մնայ» խորագրին տակ «Սով. Հայաստան» կը գրէր հետեւեա – լը (5) «Ցայտնի է, որ քէքեւ արդիւնա – բերութեան մինիստրութեան ձեռնարկու – թիւնները (խօսքը Հայաստանի մասին է) 1972 թուականը փակեցին զգալի ետ – ճումբով։ Թուում էր, թէ հնգամեակի երրորդ տարում (իմա՝ 1973) գործերը կը շտկուեն, արդիւնաբերութեան այդ ճիւղը կը յաղթահարի իր ետ մնալը։ Բայց այդպէս չեղաւ։ Յունուարին եւ փետր – ուարին քէքեւ արդիւնաբերութիւնը զգա – լիօրէն քերակատարեց երկու ամսուայ պլանը, աւելին, նախորդ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ նոյնիսկ իջեցրեց արտադրութեան աճի տեմպերը»։

Ձշդենք, որ 1972ի առաջին կիսամեա – կին, 1971ի նոյն ժամանակաշրջանի հա – մեմատութեամբ, քէքեւ արդիւնաբերու – թիւնը՝ 4, իսկ սնունդի արդիւնաբերու – թիւնը՝ 5 տոկոս յաւելում արձանագրած էին։

Այժմ բաղդատութեան դնենք 1973ի եւ 1972ի առաջին վեց ամիսներու ան – տոկոսները արդիւնաբերութեան դեկա – ւար ճիւղերու մէջ։

Ելեկտրուժ՝ 1972ին 7 տոկոս, 1973ին

Օգոստ. 5 (Պէյրութ)

պիտի առանձք նոյն պատասխանը։ Միշտ նոյն փրկարար «ուրիշները»։

Բայց ներելի՞ է «արաբական երկրնե – րի» հայ դրականութեան մասին խօսիլ ու չյիշել գոնէ Մ. Իշխանը, Եդ. Պօյաճեա – նը, Ժաք Ճակոբեանը եւ... եւ... ուրիշ – ներ։

Ձըսի՞նք թէ փրկարար եւ հրաշագործ բառ մըն է։ Քիչ մնայ, սայթաքէինք։ Այս անգամ ալ «ուրիշները» մեզ կը պաշտպանէ ահա... անհամեմատութեան ղէմ։

Մխիթարուինք սակայն։ Բարեբախտա – բար հայ ժողովուրդին եւ հայ դրակա – նութեան պատմութիւնը դրելը ո՛չ պրո – ֆէսէօրներուն կը մնայ, եւ ոչ ալ Սթա – լինի որբեւայրիներուն։ Ժամանակը ի՛նքն է որ կը փրկէ կոչեցեալները ու եղած տեղերնին կը թողու... ուրիշները։

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Եւ իսկապէս ալ իրիկուան բոլոր թեր – թերը առաջին էջերու վրայ խոշոր վեր – տառութիւններով կուտային Սայիտ Հա – լիմ Փաշային սպանութեան լուրը, բոլորն ալ կը գրէին թէ մահը վայրկեանական եղած է։

Իսկ թերթ մըն ալ երեւակայութեան թափ տալով եւ արձագանգ ըլլալով ակա – նատեսներու սարսափին կ'ըսէր թէ ահա – բեկիչը «Ֆանթոմ»ի նման վերէն նետ – ուած էր կառքին վրայ։ Բնականոն վի – ճակս գոյ եւ վերապրայ սովորական զուարթութիւնս։ Եւ անմիջապէս Ֆիլմի նման աչքիս առջեւէն արագօրէն անցան նախորդ օրուան դէպքերը եւ վերջին պա – հուն մաքարոնին կէս ձգելս ու ընկեր – ներուս կասկածներ տալս, Գ.-ին ձախա – ւեր եւ անխոհեմ մեղադրանքն ու դիս պղտիկ ձգելու չարակամ լուրը։ Ցետոյ Մարիային հանդէպ իմ ունեցած բիրտ վերաբերումս։ Պէտք էր դարմանել։

Թերթերը առհասարակ աննպաստ էին մեռնողին հանդէպ։ Թերթ մը կը գրէր։ — «Օտար հորիզոնի տակ իր պերճ ապա – րանքին մէջ, կ'ապրէր ճիւաղ մը, որ պատերազմի ընթացքին որպէս թուրքիոյ վարչապետ, ծրագրեց ու գործադրեց դարաւոր ազնիւ ժողովուրդի մը բնա – ջնջումը։ Բայց կասկած չկայ թէ մար – տիրոսացած հայ ժողովուրդին վրէժ – խնդիր զնդակը ի վերջոյ պիտի հասնէր եւ զգեստէր մեծազոյն պատասխանա – տուն, ինչպէս պիտի զտնէ եւ տապալէ այդ մեծ ոճիրին բոլոր մեղսակիցները»։

Գրեթէ նոյն տրամադրութիւնն ու ոճը ունէին իտալական միւս երեկոյեան թեր – թերն ալ։ քանի մը օր վերջ միայն փոխ – ուելու կարգ մը մեծ թերթերու լեզուն, երբ յայտնի եղաւ որ Փաշային մահով իտալական կարգ մը ճարտարարուեստա – կան հաստատութիւններու չահերը վտան – գուած են, տակախեղուի Փաշային կողմէ կնքուած կամ կնքուելու վրայ եղող չարք մը առեւտրական համաձայնութիւններ։

Բժիշկին զոհունակութիւնն ու ուրա – խութիւնը սահման չունէին. առեղը մէյ մը քոնեաք մը կը պարպէր եւ նոյն զո – րովարիր բացագանչութիւնը հասցէիս։ Ժամը ութ անցած էր երբ դուրս ելայ։ Ձմեռան փողոցի մը անկիւնը «խափէխօ» մը առի — փոքր զաւաթով տաք սուրճ — եւ գացի Բիացա Վենեցիա, ուր նոր վե – րարկու մը եւ գլխարկ մը գնեցի ինձի համար։

Ուղղուեցայ դէպի տուն։ Հպիւռ փողոց մտած, ճիշդ մեր տան դիմաց բազմու – թիւն մը տեսայ, որ պատին վրայ փակ – չուած թուղթ մը կամ ազդարարութիւն մը կը կարդար։ Մօտեցայ։ ոստիկանու – թեան մէկ յայտարարութիւնն էր, որով խոշոր գումար մը կը խոստացուէր այն անձին, որ Սայիտ Հալիմ Փաշային սպան – նիչը յայտնող ցուցմունքներ պիտի կա – տարէր։ Միւսներուն պէս ես ալ կարդացի յայտարարութիւնը եւ մեր տան նայե – ցայ։ սենեակիս պատուհանէն իսկ կը տեսնուէր թուղթը։ Ի՞նչ ընէի։ տուն մտնէ՞ թէ ոչ։ Վստահ էի որ ոստիկա – նութիւնը դեռ հետքս չէր գտած. բայց եթէ ինքնութիւնս ճշդէին եւ փնտռտուքի դային, ծակին մէջ բռնուած մուկին պէս պիտի ըլլայի։ Բնակարանս պիտցող չկար։ Բայց կար կարեւորը, տանտիրուհիս, Մարիան...

Ի՞նչ պիտի ըլլար իր հակազդեցութիւ – նը, եթէ արարքս յայտնուէր... նեղ մտայ եւ վերարկուս ու գլխարկս կախեցի սովորական տեղը։ Մարիան տունն էր եւ նախաճաշի կը պատրաստուէր։ քիթը բե – րանը ծռած, բարեւ առաւ։ Փութացի նե – րողութիւն խնդրել իրիկուան տզեղ ըն – թացքիս համար, յետոյ կատակեցի ու ըսի թէ բժիշկի գացած եմ եւ հիմա չատ լաւ եմ։ Ուշադրութեամբ կը նայէր ին – ծի, կարծես կը գնահէր զիս. դիշերուան ջղայնութեանս պատճառները փնտռած էր. կասկա՞ծ մը ունեցած էր արդեօք։ Միշտ ալ սիրով եղած էինք. ինչո՞ւ իր սիրտը կոտրած էի։

Սեղանին վրայ լայն փռուած էր Ֆռ – րիէրա Տելլա Սերա թերթը, որուն առա – ջին էջին կէսը յատկացուած էր օրուան դէպքին։ Նկարներ ալ կային. որքան ալ հետաքրքիր ըլլայի, չուզեցի մօտենալ սեղանին եւ չահադրգռուած ցոյց տալ ինքզինքս։

Տանտիրուհիս անպայման կարդացած էր թերթը եւ կասկածի մը կրնար երթալ. չէ՞ որ ներս մտած առեւնս, ուշադրու – թեամբ զննած էր զիս։

ԼՈՒԴՈՎԻԿՈՍ ԺԶ-Ի ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Ա.

Լուդովիկոս ԺԶ-ի եւ թագաւորական ընտանիքի փախուստի վերաբերեալ դէպքերը կը քաղենք Անտուէ Քասթելոյի մէկ յօդուածէն:

Ինչպէս ծանօթ է, Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան առեն, Լուդովիկոս ԺԶ. եւ իր ընտանիքը դէպի արտասահման փախուստի ճամբուն վրայ բռնուեցան Վառէնի մէջ:

Մեծաղեայ յուշատախտակ մը ցոյց կուտայ թէ կամաբեայ անցքէն դուրս կը դանուէր Պոա–տ'Օռ կապելան, հոն ուր Տուէ պատրաստած էր թափարդը որուն մէջ ինկաւ փախստական թագաւորական ընտանիքը: Ըստ Նափոլէոնի այս ողբերդութիւնը փոխեց աշխարհի դիմագիծը:

1791ին նպարավաճառ Սոս ունէր մխարկի չէնք մը: Ժանուէթը կը դանուէր դեռնայարկը եւ նեղ անցք մը կրնային բարձրանալ առաջին յարկը:

Սոս դատախազն էր նաեւ այս վտքը համայնքին եւ 21 եւ 22 Յունիսի այդ դիչերը արքայական ընտանիքին ձերբակալութենէն քանի մը ժամ առաջ, իրմէ նամակ մը ցոյց կուտայ թէ որքա՜ն հպարտ էր որ պիտի ընդունէր իր փոքր աւանին մէջ վաթսուն հիւսարներու առժամեայ պահակազօրքը որ «դանձ»ի մը անցքը պիտի ապահովէր: Ուրիչ չոկաններ ալ անցած էին այս աւանէն երթալու իրենց օթեւանը: «Իսկական մայրաքաղաք ենք

---

3 *տոկոս*, (– 4 *տոկոս*), սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 1972ին չէ յիշա – *տակուած*, 1973ին՝ 7 *տոկոս*, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 1972ին 3 *տոկոս*, 1973ին 4 *տոկոս* (+ 1 *տոկոս*), մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակութիւն՝ 1972ին 13 *տոկոս*, 1973ին 11 *տոկոս* (– 2 *տոկոս*), ատոմային փայտամշակութեան եւ սելիւլոզթուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 1972ին 6 *տոկոս*, 1973ին 7 *տոկոս* (+ 1 *տոկոս*), շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 1972ին 7 *տոկոս*, 1973ին 11 *տոկոս* (+ 4 *տոկոս*), կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու գործածութիւն՝ 1972ին 16 *տոկոս*, 1973ին 10 *տոկոս* (– 6 *տոկոս*):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

---

(1) «Սով. Հայաստան» 1973, Յուլ. 17:
(2) «Սով. Հայաստան» 1973, Յուն. 1:
(3) «Սով. Հայաստան» 1973 Յուն. 21:
(4) «Սով. Հայաստան» 1973, Յուլ. 28:
(5) «Սով. Հայաստան» 1973, Մարտ 28:

պարձեր», կը դրէր եւ քնաւ չզարմացան երբ երկու սպաներ փոխնորդ ձիեր կը պատրաստէին Կռան Մոնարբ պանդոկին մէջ:

Շուարդէօլ դուքսին ղեկավարութեան տակ այս ասպաղինուած այրուձին կը սպասէր իրիկուան ժամը ութէն ի վեր պանդոկին ախոռներուն մէջ եւ պէտք էր որ աւանին մուտքը երթար երբ հասնէր թագաւորական կառքը:

Իրիկուան ժամը իննին քառորդ մնացած երկու սպաները՝ հարիւրապետ Ռէժքուռ եւ տեղակալ Տը Պուէյ, զօրավարին տգան, անփոյթ քաղաք կը հասնին եւ կ'իջեւանին Կռան Մոնարբ պանդոկը:

— Կոկորս պէտք էր որ թագաւորէն մէկ ժամ առաջ հասնէր, ան մեր «կողմնայոյցն» է եւ սակայն այս խեղճ կողմնայոյցը կորսնցուցած էր ճամբան, կ'ըսեն:

— Շատ կարեւոր է որ վարչութիւնը մէջ չկասկածին մեր առաքելութեան մասին, պէտք չէ որ հաղորդակցինք հիւսարներու սպային հետ, որ այս քաղաքի զօրամասին առաջնորդն է:

Հիւսարներու այս ենթասեղակալը 23 տարեկան վերմոնտայի մըն էր՝ Լէոնառ Ռէօհռիկ եւ սխալ էր թերեւս չհաղորդել անոր գաղտնիքը:

Անոնք կը հասնին Պոա տ'Օռ կապելան եւ քանի մը քայլէն, կառքը նպարավաճառ Սոսի խանութին առջեւն էր:

Ժամը իննուկէսին առեններուն արքայական կառքը մօտեցաւ Վարէնի: Թագուհին տեսնելով որ թագաւորը մտահոգութեան մատնուած էր չուրջը որեւէ շարժում չտեսնելով, կ'աչխատի հանդարտեցնել, սակայն թագաւորը ցոյց տալով ուղեցոյցը, որ միշտ ձեռքն էր, կ'ըսէ թէ պէտք է որ արդէն հոն ըլլային ձիերը եւ ձիերու փոխնորդ սուրհանդակը:

Կառքը կանգ առաւ աւանին մուտքին: Ճամբան մամայի էր: Վալէռի դրկուած է քննելու պուրակը, բայց ի դուր:

Թագաւորը եւ թագուհին վար կ'իջնեն կառքէն: Քանի մը քայլ կ'առնեն եւ ախոռով տուն մը նշմարելով թագաւորը դուռը կը զարնէ եւ կը հարցնէ թէ արդեօք հո՞ն էին ձիերը:

Կէս քուն կէս արթուն ձայն մը կ'ըսէ·

— Ճամբանիդ գացէք:

Մաամ Էլիզապէթ (քոյրը թագաւորին) եւ Մաամ Տը Թուրզէ ալ վար կ'իջնեն կառքէն: Բոլորը վերստին կառք կը նստին եւ կ'ըսեն կառավարիչներուն որ արագացնեն, բայց անոնք կը մերժեն մինչեւ անգամ առաջարկուած լիսուն ոսկին չի վճացներ զիրենք:

Քանի մը վայրկեան ետք Տուէ եւ Կիյոմ, երկար հետազօտութիւններէ ետք, քաղաք կը մտնեն: Ձափ ու սահման չունի անոնց ուրախութիւնը երբ կը նշմարեն կառքը: Կասկածի տեղի չտալու համար կը նետեն Թրկապները, պահելով միայն սուրերը, եւ իրարու կ'ըսեն·

— Մ՛հ քիչ մը ուշ պիտի հասնինք կռանխոհ եւ կամ պիտի չկրնանք հասնիլ· ձիերը չատ յոգնած են:

Տուէ լսած էր որ վճճ մը տեղի կ'ունենար կառավարիչներուն եւ երկու պահակներուն մէջեւ: Քլեռմոնի սուրհանդակապետը յանձնարարած էր սուրհանդակներուն որ ջուր տան ձիերուն վառէնէն չմեկնած, բայց թագաւորը չէր ուզեր լսել, ձիերը պէտք չունէին ջուր խմելու···:

Պոա–տ'Օռ կապելային անցած առեն Տուէ մէկ կողմ կը քաշէ պանդոկապետը եւ կը հարցնէ·

— Դուն լաւ հայրենասէ՞ր ես:

Հաստատական պատասխանին վրայ, Սէն Մենեհուլտի սուրհանդակը կ'երթայ փակել կամուրջը: Ձիշդ ալ հոն կը դըտնուէր կարասիի մեծ կառք մը որ կրնար դործը տեսնել: Տուէ կ'երթայ եւ նպարավաճառ Սոսի դուռը կը զարնէ:

Սոս չուարած կը հագուի եւ փողոց կ'իջնէ: Անմիջապէս կ'իմանայ լուրը: Նախ կ'երթայ թաղապետական պաշտօնեայ Փիալթիեի լմաց տալ, ապա արթընցնելով դաւակները (երեք մանչ մէկ աղջիկ) կը հրամայէ որ երթան քաղաքին մէջ պոռան թէ կրակ կայ: Ցետոյ տեսան որ կառքերը դէպի Սէն Ժանկուլթ եկեղեցին կ'երթային: Մեծ նուէրի մը փափարէն կառավարները քշեցին դէպի Կռան Մոնարք պանդոկը:

Կամարին տակէն ձայներ կը լսուէին: Կառքը անշարժացաւ երկու ազգայնական պահակներու սպառնալիքին տակ: Երկու սենեկապահուհիները վար իջան եւ տեսան նիհար մարդ մը ձեռքը լապտերով: Սոսն էր:

— Ձեր անցագիրները:

— Երկրորդ կառքին մէջն են:

Սոս դէպի այդ կառքը գնաց· կամարին տակ նպարավաճառը վեր վերցուց լապտերը եւ ըսաւ·

— Ո՞ւր կ'երթաք:

— Ֆրանքֆորթ, պատասխանեց ձայն մը:

— Ձեր անցագիրները:

— Շուտ ըրէք, ըսաւ թագուհին երկարելով անցագիրը, կ'աճապարենք տեղ հասնիլ:

Բայց Սոս չէր աճապարեր եւ կը քննէր թուղթերը Պոա–տ'Օռ կապելային սրահին մէջ, ուր խիստ վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենար: Սոս տեսաւ որ թուղթերը կարդին էին, բայց Տուէ վճռական կը խօսէր չեչտելով բառերը, ինչ որ խոր տպաւորութիւն գործեց Սոսի վրայ:

— Վստահ եմ որ ձեր կեցուցած կառքին մէջն են թագաւորն ու իր ընտանիքը: Եթէ թոյլ տաք որ արտասահման անցնին, յանցաւոր պիտի ըլլաք իրենց դաւաճան:

Սոս նեղուած՝ մեծ լապտեր մը ձեռքը կառքին ներսը նայեցաւ: Աղեօ՛ք արքայական ընտանիքն էին այդ երեք կիները, երկու փոքրերը, դիրուկ դլխարկաւոր պարոնը: Թէեւ կասկածով, Սոս հետեւեցաւ Տուէի խորհուրդին եւ հրամայեց որ վար իջնեն:

— Վար իջէք, անցագիրները վազը պիտի վաւերացուին:

Թագաւորը ի զուր բանակցեցաւ: Երեք դինեալ եւ ծպտուած թիկնապահներ պատրաստ էին գործածելու իրենց զէնքերը, բայց թագաւորը նշան մը ընելով հանդարտեցուց զանոնք: Վեց հիւսարներ մօտեցան լսելով աղմուկը: Բայց ո՛չ հեծելազօրքի չիսնապետ, ոչ ալ սպայ կար մէջտեղ: Պէտք եղաւ վար իջնել:

Դատախազ Սոսին տունը դրեթէ դէմն էր: Ան առաջարկեց որ իր տունը սպասեն մինչեւ արշալոյս: Արքայական ընտանիքը մտաւ խանութ:

Բայց ամէն յոյս կորսուած չէր տակաւին: Անտարակոյս ենթասեղակալ Ռէօհռիկ, վաթսուն հոգինոց զինուորական դունդով վառէն կը դանուի արդէն եւ չուտով պիտի հասնի: Բայց վեց ձիաւորներ միայն հոն կը դանուէին:

Մ. Մ.

(Շար.)

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ՆԱՐԴԻԻ ՀԱՑ ՄԱՄՆԱԳԻՏԸ

Հազարամեակներու պատմութիւն ունի Նարդին: Կ'ըսուի, թէ այդ խաղը ճատրակէն աւելի հին է: Այս հինաւուրց խաղին ծանօթ են չատ չատերը: Անիկա մինչեւ այսօր ալ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Անդրկովկասի եւ կեդր. Ասիոյ երկիրներուն մէջ:

Մօտաւորապէս տասը տարի առաջ Երեւանի օփերայի չրջակայ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ Նարդիի անդրանիկ ախոյեանական մրցաշարքը: Երեւան քաղաքի ախոյեան նկատուեցաւ Ա. Շահբազեան:

Այս վերջինը 1967ին դիրք մը լոյս ընծայեց Նարդի խաղին եւ անոր կանոններուն մասին: Գիրքը, որ ուղեցոյցի դեր կը կատարէ, չուտով սպառեցաւ: Այս դիրքը իր տեսակին մէջ առաջինը կը նկատուի:

Ա. Շահբազեան այժմ կը դլխաւորէ Հայաստանի մարմնամարզի կոմիտէի Նարդիի ճիւղը: Այժմ կը պատրաստուի տպադրութեան յանձնել նոր դիրք մը՝ այս անգամ նուիրուած կարոցի (տամա) խաղին եւ անոր կանոններուն:

Հայաստանի մարմնամարզի կոմիտէն, ըստ արժանւոյն գնահատելով Ատոմ Շահբազեանի կատարած աշխատանքը, անոր 80ամեակին առթիւ պատուոդիր մը չնորհած է:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Գ.

Օվիա սեղանին վրայ պանքառմա մը փնելով ըսաւ·

— Իմ ազուորիկս, մնաք բարով կամ յանձնութիւն: Կառախումբին հասնելու համար ժամանակ ունիմ···:

— Գացէք ուրեմն:

Օվիա պայուսակը հանեց գգրոցէն, արդուզարդի քանի մը առարկաները դրաւ հոն, համբուրեց Ամանտայի երկարած ճակատը ու դուրս ելաւ խոհէն:

— Մ՛հ, անզգամ, ատախօս ու նենգամիտ արարած, ըսաւ Ամանտա մտովի, Օվիայի հեռացող ոտնաձայնը լսելով: Ի՞նչ չուտ կը մեկնի, աւելի ճիշդը՝ խոյս կուտայ, Ռընէ Պոսքէն վախնալուն համար···: Վաղայայնդ օրը պիտի վերադառնայ եղեր, ինչպէս կ'ըսէ ինք ամսեղուկ կերպով: Ան կը յուսայ որ իմ երեսս պիտի չտեսնէ այլեւս, բայց կը սխալի: Պառոն Արնոլտ տը Ռոյս, ձեր բուն անունովը Սոլիվօ, քիչ առեներէն իրար պիտի տեսնենք···:

Երբ Մաամէն իրիկուան եկաւ, Ամանտա անոր ըսաւ թէ ընդհանուրի սեղանին վրայ պիտի ճաշէր այլեւս. յետոյ վիրաւոր Տիւշմէնի որպիսութիւնը հարցուց: Նոյնիսկ փափաք յայտնեց որ գաղտնաբար տեսնէ զայն: Մաամէն խոստացաւ վիրաւորին քով առաջնորդել զայն, խօսելու կարողութիւնը վերստանալուն պէս, քանի որ սպասուհին վարժուած էր ամէն ինչ տեսնել ու լսել, առանց բան մը ըսելու:

Ե.

Տիկին Օկիւսթին յաջորդ թղթատարով պատասխանեց Ամանտայի նամակին, ու խնդրուած արձակուրդը տուաւ: Գործակիրոջ տակաւին նոր դրկած էր Ամանտայի ուղղած նամակը, երբ իրեն լմաց տուեցաւ որ Օր. Հարման սալոնին մէջ իրեն կը սպասէր: Տիկին Օկիւսթին խելոյն հոն գնաց, ու զարմանքով տեսաւ Մէրիի երեւոյթին մէջ առաջ եկած փոփոխութիւնը: Իր այտերը նուազ փոսացած էին, աչքերը նուազ տենդոտ, խնճորակներուն կարմիրը՝ նուազ կարմիր:

— Սիրելի տիկին, ընդունելութեան, պարահանդէսի եւ հարսանեկան հագուստներու կերպասները ու ձեւերը ընտրելու եկած եմ, ըսաւ Օր. Հարման:

— Հարսանեկա՞ն զգեստ, կրկնեց Տիկին Օկիւսթին: Պատիւը պիտի ունենա՞մ ձեր հարսանեկան չրջազգեստը չինելու:

— Կրնայ ըլլալ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը ժպտուն: Ինդիրը սկզբունքով որոշուած է, բայց թուականը չէ որոշուած տակաւին: Չեմ ուզեր այդ պատրաստութիւններով զբաղիլ հարսնիքէն քիչ առաջ, եւ ինչպէս կը տեսնէք, գործը կը կանխեմ···:

— Ձեր հրամանին պատրաստ եմ: Միայն թէ այս անգամ իմ տրամադրութեանս տակ չի գտնուիր սովորաբար ձեզի համար աշխատող գործաւորուհին: Խեղճ աղջիկը չատ տկար է:

Մէրի յօնքերը պռատեց ու չոր ձայնով մը պատասխանեց·

— Լ՛հ, ի՞նչ կ'ըլայ, ուրիչ գործաւորուհիներ ունիք: Կ'պաղչեմ, կերպասները ցոյց տուէք ինծի:

Տիկին Օկիւսթին մանկամարդ աղջկան նայեցաւ զարմանքով եւ խելոյն հարցուց անոր·

— Լիւսի ձեզի անհաճոյ ըլլալու կամ ձեզ վշտացնելու դժբախտութի՞ւնը ունեցած է մինչ: Ասկէ առաջ, մեծ համակրութիւն ունէիք անոր նկատմամբ:

— Ձիս չնորհապարտ պիտի կացուցանէք, եթէ երբեք այդ աղջկան վրայ չխօսիք այլեւս:

— Սակայն կ'ուզեմ հասկնալ թէ Լիւսի ի՞նչ յանցանք գործած է:

— Օրիորդ Լիւսին չեմ ամբաստաներ, զանգատ մը չունիմ անոր դէմ: Միայն կը փափաքիմ որ յառաջիկային այլեւս չաշխատի ինծի համար, ու իմ տունս ոտք չկոխէ:

— Բայց ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ այնպէս կ'ուզեմ. ըսածս կը բաւէ, կարծեմ, յարեց Մէրի խրոխտ շեշտով մը:

Ինչպէս յայտնի է, Տիկին Օկիւսթին մանուսւոր, դրեթէ մայրական դուրդուրանք մը ունէր Լիւսիի նկատմամբ: Մէրիի յարձակողական ընթացքը անոր դէմ՝ դժնդակ կը թուէր գործատիրուհիին: Ցարդալից այլ անդրդուելի շեշտով մը պատասխանեց·

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար.)

Ա.յբի Տիկին Ադրինէ Պօյաճեան, Օրիորդ Նելլի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ եւ Անոիկ Լիբան, Կ. Պօյաճեան, Տիկին Աչխէն եւ Օր. Ժանին Իրգրանեան, Վովա եւ Անդրանիկ Պօյաճեան (Ռուսաստան), Հայկազուն Լէվիեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Լէվիեան (Պոլիս), Շարամ եւ Աստղիկ Շուչէեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր-Յակոբեան (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Համամճեան եւ զաւակները (Միացեալ Նահանգներ), Թեւանեան, Փաշայեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին եւ աղգականին՝

ՅՈՎԱԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան Օգոստոս 19ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստ. 23ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանկէօ-Քոմիւնալ գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Կ. Պօյաճեանի։

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աբա Թովմասեանի իրենց եղբօր Մկրտիչ Թովմասեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պր. Աբա Թովմասեան կը նուիրէ Լիոնի Կապ. Խաչին, իր եղբօր Մկրտիչ Թովմասեանի մահուան առթիւ 200 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները.—

Աբա Թովմասեան, իր եղբօր Մկրտիչ Թովմասեանի մահուան առթիւ, փոխանակ ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ 200 Ֆր.։ Այրի Տիկ. Վարդանոյշ Եագուպեան իր ամուսնոյն Յակոբ Եագուպեանի մահուան 7րդ տարելիցի հոգ. առթիւ եկեղեցւոյ 100, դպրոցին եւ Աղքատախնամին 50ական։ Այրի Տիկ. Վերոնիք Պասմաճեան, իր ամուսնոյն Գասպար Պասմաճեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգ. առթիւ Աղքատախնամին 50։ Պօղոս Գալուստեան, Նշան Թէրզեանի մահուան առթիւ Փա Ծաղկ.ի եկեղեցւոյ 20, դպրոցին եւ Աղքատախնամին 30ական։ Պաքտարեան ընտանիք, Մանուկ եւ Զարուհի Պետրոսեանի հոգ. առթիւ Աղքատախնամին 50։ Տիկ. Աբշալոյս Բէհլիվանեան, եկեղեցւոյ եւ Աղքատախնամին 50ական։ Տիկ. Լիւսի Գալայեան եկեղեցւոյ 50։ Պր. Ալիքսանեան եկեղեցւոյ 20։ Ծունտատանէն Տէր եւ Տիկին Եսայի Եսայեան եկեղեցւոյ եւ Աղքատախնամին 50ական։ Պ. Վահան Էպրիւհիմ, իր զաւկին Օհաննէսի մկրտութեան առթիւ եկեղեցւոյ 30։

Խաղողօրհնէքի.— Պ. Գրիգոր Գալա – օղլանեան, Տիկ. Մավլինէ Տիւմէճեան, ամն 50ական։ Տիկ. Ալիս Գասպարճեան, Տիկ. Մելքայէլեան 30ական, Տիկ. Շնորհիկ Օհաննէսեան, Տիկ. Շահինեան, Տիկ. Յովակիմեան, Պ. Յակոբ Ալիքսանեան 20ական, Տիկ. Մ. Գասպարեան Տիկ. Ս. Զաքոյեան, Տիկ. Ս. Մարտիրոսեան, Տիկ. Մ. Տէմէեան, Տիկ. Թ. Զալաքեան, Տիկ. Ս. Խաչատուրեան, Տիկ. Մ. Թավշանճեան, Պ. Կ. Մարգարեան 10ական։ Տիկ. Եանաքոյեան, Տիկ. Շ. Մարկոսեան, Պ. Յ. Սինանեան մէկական կոդով խաղող։

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ձէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր.
Առաքման ծախքով 17 Ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Լիոնի խումբը, Լիոն կը հասնի Օգոստոս 28ին ժամը 19ին, եկեղեցին (295 Ռիւ Պուալօ)։

Մարսէյլի խումբը Մարսէյլ կը հասնի Օգոստ. 28ին կէս գիշերին (Ս.Հարոնեան ակումբ)։

Փարիզի խումբը, Փարիզ կը հասնի Շաբաթ Օգոստ. 29ին, ժամը 18–19ին Սքուար Մոնթոլոն։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Մնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող Ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, դիմել յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.
Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Եղիազարեանի Հայ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանգարանի սրահը։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։

Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵԻԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

ԳԻՆ 2600 ՖՐԱՆՔ

Երթի ընթացքին մէկ գիշեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ

Երկու հոգիներ առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով։ Բազմաթիւ շրջապտոյտներ։

Աւելի տեղեկութիւններ համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուլնիեանի, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եւք ժամը 15էն 18։
MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ.Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Իմաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, ընտիր թուղթ,
մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 Ֆր.
լաքակազմ 20 Ֆր.

×

Հայաստանի

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

իրրեւ գաղափար եւ իրրեւ առաջադրութիւն)

Գին 5 Ֆր.

Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն
17. Ռիւ Պլէօ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23
JEUDI
23 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·793

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.793

ՕՐՈՒԱՆ ՖՕՍՓԸ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մահուան հնգամեակի առթիւ)

——0——

Հինգ տարի առաջ, 1968 Օգոստոս 23ին իր աչքերը յաւիտենութեան կը փակէր ժիրայր Միսաքեան հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, հեռու հայրենիքէն, որուն սիրով էր տոչորուած : Իր կեանքի թելը կը փրթէր յանկարծակի, առանց ազդանշանի, երբ տակաւին ա՛յնքան առոյգ էր եւ աշխատելու, արտադրելու, ստեղծագործելու ա՛յնքան եռանդ ունէր :

Իր մահը սուգի ենթարկեց ոչ միայն ցառաջը, որու հետ հոգեւին կապուած էր անոր ծնունդէն ի վեր, այլ նաեւ հայ հրապարակագրութիւնը, որուն նուիրեալ սպասարկուն էր եղած աւելի քան քառասուն տարի :

Կրասեր եղբայրն էր Թերթիս Հիմնադիր-խմբագրապետին : Ծնած էր Պոլիս, կէտիկ փաշա՝ 1899ին : Աւարտելէ վերջ Պոլսոյ կեդրոնականը՝ Զինաղարարին անցած էր Եւրոպա ուսումը կատարելագործելու համար : Մանչեսթերի համալսարանի քաղաքական Գիտութեանց ճիւղին հետեւելէ եռք եկած էր Փարիզ, ուր ճանչցանք զինքը 1920ական թուականներուն, երբ կ'ուսանէր Քաղաքական Գիտութեանց վարժարանին մէջ : Մաս կը կազմէր դաշնակցական համալսարանական ուսանողներու խմբակին : Այդ խմբակէն քանի մը հոգի ենք մնացած միայն :

1923ին Անգլիա հաստատուած, Րաֆֆիի զաւկին մահէն վերջ ժիրայր Միսաքեան նշանակուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան Լոնտոնի ներկայացուցիչ· պաշտօն՝ զոր վարեց քառորդ դար, մինչեւ 1948, երբ վերջնապէս հաստատուեցաւ Ամերիկա, Պոսթըն : Տարիներով մաս կազմեց Հայրենիք օրաթերթի խմբագրութեան (մինչեւ 1960) : Այնտեղ է, որ սկսաւ գրել իր ամէնօրեայ տոմսերը՝ Եւրոպացի տառապագրութեամբ : Անգլիացի «ճէնթլմէն»ի տիպար դարձած՝ չատ չէր համակրեր Ամերիկացիներուն : Այդ պատճառաւ ալ ուղեց չեշտել իր Եւրոպացիի հանդամանքը եանքինները երկրին մէջ : Զէր սիրեր նաեւ ամերիկերէնը, զոր կը նկատէր անգլերէնի աղճատումը :

Իր համալսարանական կրթութեամբ եւ մտաւորական պաշարով կոչուած էր դեր մը խաղալու մեր քաղաքական կեանքին մէջ, եթէ Հայաստան չկորսնցնէր իր անկախութիւնը : Ապրուստի հոգը մղեց զինքը դառնալու մասնագէտ տոմարակալ :

Միաժամանակ նուիրուեցաւ մտաւորական աշխատանքի : Նախապատերազմեան շրջանին, իբրեւ մնայուն աշխատակից Ցառաջի, Լոնտոնէն զրկած թղթակցութիւնները օրուան հրատապ խնդիրներու շուրջ, կը կարդացուէին մեծ հետաքրքրութեամբ : 1947ին պահ մը վարեց նաեւ Թերթին խմբագրութիւնը՝ եղբօրը բացակայութեան, Ամերիկա մեկնելէ առաջ :

Օրը օրին խորագրին տակ այս էջերուն մէջ Եւրոպացի տառապագրութեամբ հրատարակուած իր Տոմսերը կը չօշափէին ազգային – քաղաքական, մանաւանդ լեզուաբանական հարցեր : Վերջին ծայր բոծախնդիր հայերէնի քերականական օրէնքներուն, անխնայ կը «հարթէր» բոլոր անոնք, որ կը մեղանչէին մեր Մեծագոյն Քէմ : Ազգային մարզի մէջ մերօրեայ «Փանջունի»ները չէին խուսափեր իր սուր սլաքներէն : «Ցառաջ» կոչուած էջերը կը կազմեն իր Տոմսերէն մաս մը՝ «Բուռ մը Տոմս» խորագրով գրքոյկի մը չնորհիւ :

« Հայկական Հարցի Լուսաբաձակ » մը հրատարակեց Պոսթընի մէջ 1950ին անդրերէն լեզուով, Ամերիկահայերուն ճանչցնելու համար մեր ազգային դատի գլխաւոր փուլերը, թուականներով : Նոյնպէս անգլերէնի թարգմանեց Պատարագի աղօթքներն ու երգերը :

Անոնք կը մնան՝ Անգլերէն լեզուի ծագումն ու զարգացումը, Հայերէն էթրականութիւն, Եւրոպայի դիւանագիտական պատմութիւն եւ խորհրդարանական կանոններ խորագրով երկասիրութիւն – ները :

Անոնցմէ մէջ իր ամէնէն հոյակապ գործն է Անգլերէն – Հայերէն – Ֆրանսերէն ընդարձակ բառարանը, արդասիք տարիներու անխոնջ ու ներհուն աշխատանքի եւ բծախնդիր պրպտումներու : Շուրջ 2000 տպագրական էջերէ բաղկացեալ այս բառարանը կուտայ աւելի քան 250·000 նախադասութեանց նմոյշներ, ինչպէս նաեւ անգլերէնի եւ ամերիկերէնի արտասանական, ուղղագրական եւ իմաստի տարբերութիւնները :

1960ին Պոսթընի մէջ անձամբ քննեցինք ու դնահատեցինք 60 տետրակներէ բաղկացած այս բառարանին վերջին մասը :

Իր մահուան հնգամեակին առթիւ յուսով կ'արձանագրենք, որ Կարօ Գէորգեանի որակումով «կոթողական» այս գործին ձեռագիրները 46 տետրակները «անհետացած» են եւ կարելի չէ եղած յարդ դանել անոնց հետքը :

Սրտագին կը մաղթենք, որ իր յիշատակը յաւերժացնելու եւ հայկական մշակոյթի անդաստանին անկորնչելի դանձերէն մէկը դառնալու սահմանուած այս բառարանին կորսուած պրակները չուտով երեւան ելլեն եւ տպագրութեան յանձնուին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԻԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՓ

——0——

ԽԶՈՒԻՄ ԹԷ ՅԵՏԱՋԳՈՒԻՄ

Երեքշաբթի օրուան հանդիպումը նշանակուած մրկնորդ – տնօրէն ժիրոյի եւ սենտիքաներու միջեւ ոչ մէկ լուծումի յանգեցաւ :

Կողմերը կը խուսափին սակայն խզումի մասին խօսելէ : Արդարեւ խօսակցութեանց ընթացքին, սկիզբէն հազիւ 45 վայրկեան եռք, ՍԷ· ԼՓ· ՏԷ· ԹԷ·ի ներկայացուցիչները դուռը զարնելով, կը ձգէին կ'երթային մինչ միւսները կը մնային մինչեւ վերջ :

Հանդիպումը տեղի կ'ունենար Պըլանտոնի մօտ, Արք է Սենոնս եւ կէս ճամբան կը մնար : ՍԷ· ԼՓ· ՏԷ· ԹԷ·ի պատասխանատուներէն՝ կալմիչ խիստ բարկացած ոտքի կ'ելլէր ու կը մեկնէր «այլեւս կարելի չէ, մեր քթին կը խնդան» պոռալով, մինչ ՍԷ· ԺԷ· ԹԷի պատասխանատուն կը նախընտրէր մնալ, յայտարարելով· «կ'ուզենք առաջքն առնել խըզումին, անել չէ եւ կը խորհինք թէ մինչեւ Հինգշաբթի նորութիւններ կ'ըլլան» :

Այս էր մթնոլորտը երեքշաբթի իրիկուն եւ նոր ժամադրութիւն մը կ'առնուէր Հինգշաբթի օրուան համար : Մինչ այդ ժիրօ նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Շարպոնէլի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ, պետական Սախարովի, երեւի աչք առած նոր ազգարարութիւններ, մամուլի ասուլիս մը տուած է առջի օր օտար թղթակիցներուն եւ չեշտած թէ Արեւմուտքը պէտք չէ մեր – ձեցում կատարէ Խորհ· Միութեան հետ ցորչափ այս վերջինը ժողովրդավար սկզբունքները չի կիրարկեր իր երկրին մէջ : Սախարով մեղադրած է Արեւմուտքի «գործի մարդիկ»ը որ միայն քարիւղով եւ կաղով կը զբաղին անգիտանալով միւս բոլոր հարցերը : Խորհրդային գիտունը յայտնած է նաեւ թէ 1969ին 193 հազար ռուբլի տուած էր Պեսուիթեան հիւանդանոց մը կառուցանելու համար եւ թէ կը զղջար : Ներկայիս ամսական 400 ռուբլի կը չահի (պաշտօնական սակով 1600 ֆր·) իբրեւ ակադեմիայի անդամ եւ 350 ալ իբրեւ հետազօտող :

ՓՐԱԿԱՅի ժողովուրդը երեքշաբթի օր, ժամերով տոդանցած է Եան Փալաքի շրիմին առջեւ, այդ ձեւով ոգեկոչելով խորհրդային հրասայլերու մուտքը Չեխոսլովաքիա, 1968ին : Փալաք այն երիտասարդն էր որ ինքզինքը այրեց, ի նշան բողոքի խորհրդային գինեալ միջամտութեան : Կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Ռուտէ Պրաւօ, այս առթիւ երկրին «ետխոտագիտութիւնը» կը յայտնէ վար – չեայի Ուխոի երկիրներուն որոնք իրենց աջակցութեամբ «փրկած են» Չեխոսլովաքիան :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի մէջ չուրջ 300 քաղաքական բանտարկեալ աղատ արձակուեցան առջի օր : Անոնց մէջ է Փանակուլիս, որ փորձած էր սպաննել Փափատոփուլոսը : Ազատ արձակուելէն եռք, յայտարարեց թէ պայքարը կը չարունակուի, բան չէ փոխուած եւ թէ երբեք պիտի չընդունի «օփերէթի դնդապետի» մը իչխանութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆ անճկութեան մթնոլորտ մը կ'ապրի քանի մը օրէ : Թակարդ-նամակներ կամ ծրարներ եւ հոս ու հոն պայթումներ մեծ մտահոդութիւն կը պատճառեն : Թէեւ Իռլի կը վերագրուին այս ահաբեկչական արարքները, բայց ընդհանրապէս Իրլանտայի Ճեղափոխական Բանակը ետչն է իր գործունէութեան եւ այս անգամ այդ առընչութեամբ որեւէ յայտարարութիւն չէ ըրած : Կը խօսուի նաեւ անգլիացի անիչխանականներու մասին :

ՀԱՅԸ կը սղէ Ֆրանսայի մէջ, Օգոստ· 23էն սկսեալ բայց պակէթներու գինը չի փոխուիր : Մէկ քիլոնոց հացերը 10 սանթիմ պիտի աւելնան :

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ աղէտալի ողողումներ պատահած են եւ ցարդ 1700 մեռեալի մասին կը խօսուի եւ հազարաւոր աղէտեալներու :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 16)

ԱՐԾԱԹԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

Փերէյայի (Ցունաստան) մէջ վերջ գտած է սեղանի թենիսի Եւրոպայի պատանեկան անհատական ախոյենութիւնը : Արծաթէ մետալներու արժանացած են երեւանէն՝ Է· Անտոնեան, Բ· Բուռնազեան :

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԻՍ ՊՐԱԶԻԼԻ ՄԷՋ

Սան Փաւլոյի մէջ բացուած է խորհրդային առեւտրական – արդիւնաբերական ցուցահանդէսը եւ այցելուներու մասնաւոր ուչադրութեան արժանացած է Հայաստանի «Նայիրի 3–1» էլեկտրոնիկ հաշուիչ մեքենան :

×

ԳԻՐՔ՝
ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ ճարտարապետութեան զարգացումը հնադոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը արտացոլուած է «Հայ ճարտարապետութեան պատմութեան ակնարկներ» գիրքին մէջ, որ լոյս տեսած է նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի :

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԵՐԵՒԱՆ

Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ Ասիոյ եւ Ափրիկէի երկիրներու բանաստեղծութեան միջազգային սիմպոզիում : Այդ առթիւ ասիական եւ ափրիկեան երկիրներէն Երեւան պիտի ժամանեն բանաստեղծներ եւ մտքերու փոխանակութիւն պիտի ունենան :

×

ՀԱՅԵՐԵՆԻՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՅԵՐ

Երեւանէն ոչ շատ հեռու գտնուող Աբովեան քաղաքը արտասահմանէն Հայաստան վերադարձած Հայերու թիւը ներկայիս մօտ 8000ի կը հասնի : Այդ նոր քաղաքը կ'ընդունի հայրենադարձները, որոնք կը տեղաւորուին նոր բնակարաններ եւ աշխատանք կ'ունենան :

Ժիրայր Միսաքեանի Բառարանին... առեղծուածը

——

«Ցառաջ»ի եւ Սփիւռքի զանազան թերթերու մէջ, բանիցս գրուած է ժիրայր Միսաքեանի այս եզակի աշատանքին մասին : Քիչ անդին, իր խմբագրականով Հրաչեա–Սամուէլ կ'անդրադառնայ նաեւ ասոր «անհետացման» : Արդարեւ 1968ին երբ ծ· Միսաքեան յանկարծամահ եղաւ, ջանք չխնայեցինք գտնելու համար պակսած հատորները : Այս հատորներուն հետ, իր բնակարանը չգտնուեցաւ նաեւ կարգ մը այլ անտիպ ձեռագրեր, որոնց ծանօթ էինք : Վստահ ենք թէ անոնք տեղ մըն են : Մեզ չեն հետաքրքրեր թէ ինչ–ինչ պատճառներով այդ ձեռագրերը մէջտեղ չհանուեցան, բայց չենք կրնար համակերպիլ անոնց անհետացման : Ուրեմն ջերմապէս կը խնդրենք այն անձէն կամ անձերէն, որոնց մօտ են այդ հատորները, որ անպայման հասցնէ (են) զանոնք մեր ձեռքը, որեւէ միջոցաւ : Հրապարակաւ յանձն կ'առնենք որեւէ բացատրութիւն կամ լուսաբանութիւն չպահանջել : Մեզի համար կարեւոր է որ չկորսուի հսկա տարիներու տճնաջան եւ — բառին իսկական առումով — *աննախընթաց* աշխատանք մը, որ կոչուած է մեծ ծառայութիւն ընծայելու Հայ Դպրութեան :

Համոզուած կը մնանք որ օր մը չէ օր մը, այս հատորները երեւան պիտի ելլեն : Կը մաղթենք որ աւելի չուշանայ :

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագրութենէն արտատպել :

ՏՈՄՍԵՐ

«ՋՊԱԽԱԼ»...

—o—

Ամէն Պոլսահայ լսած է Սամաթիայի Թաղականին պատմութիւնը։

Ձկնավաճառ Սեդրոսը, հրաչքով մը, Թաղական Խորհուրդին անդամ — եւ Ա-տենապետ — կ'ընտրուի։ Եւ օրին մէկն ալ, պատարագէն ետք, ժողովին մէջ կ'ա-ռաջարկէ.

— Փէֆ ազէկ ամա, սա վարժապետանե-րուն ասչափ փարա ֆի կուտանք կոր ձէ, խապար ունի՞նք ֆի չոճուխներուն բան մը կը սորվեցնե՞ն կոր մի չեն սորվեցներ կոր...

— Ի՞նչ կ'առաջարկես, կը հարցնեն, Թաղական Խորհուրդին մնացեալ անդամ-ները։

— Լսե՛մ... Վաղ առաւ, ամէնքս մէ-կէն կ'ելլենք դպրոց կ'երթանք եւ չոճուխ-ներուն քանի մը հարցում կ'ընենք...

Յաջորդ առաւ, Թաղական Խորհուր-դին անդամները, ձկնավաճառ Սեդրոսի առաջնորդութեամբ, կ'արշաւեն վարժա-պետ Աբթինի դասարանէն ներս։ Եւ կը սկսին «չափել» աշակերտներուն դիտցած հայերէնը։

Ձկնավաճառ Սեդրոսի աչքին կը զարնէ կայծակի նայուածքով մանչուկ մը։

— Հո՛ս եկու, նայիմ, մանչս...

Կաս-կարմիր դողնոցով մանչուկը թե-ւերը կռնակին վրայ կապած, կը ներկա-նայ Թաղական Էֆէնտիներուն։

Եւ ձկնավաճառ Սեդրոսը, որ չմո-նաք, Թաղական Խորհուրդին Ատենապետն է, կը հարցնէ.

— Ըսէ՛, նայիմ, ծօ՛, պախալին հա-յերէնը ի՞նչ է...

Կայծակէ աչքերով մանչուկը կը դո-ղայ, կը դողդողայ, կը կարմրի, կը ճեր-մըկի եւ աղերսարկու նայուածքներ կը նետէ իր դասընկերներուն, որոնք իրեն չափ ամքած էին հարցումին... մեծու-թենէն։ Բայց, յանկարծ, վրան քաջու-թիւն մը կուգայ։ Ու կը պատասխանէ՝ հերոսաբար.

— Զպախա՛լ, էֆէնտի...

×

Այս անուշիկ մանչուկին դիտցած «հա-յերէն»ին հետ կարելի է բաղդատել մեզ չրջապատող կարգ մը ո՛չ-մանչուկներու դիտցած «դրաբար»ը։

Մարդիկ, որոնք ձեւեր կ'առնեն, հո-վեր կ'առնեն, կը բարակնան եւ ամէնէն սովորական խօսակցութեան մէջ անգամ կը գործածեն «կիրակնօրեայ» բառեր։ Որպէսզի դիմացինը ըսէ.

— Այս ի՛նչ զարգացեալ մարդ է պէ...Ա-նանկ բառեր դիտէ կոր որ մեր վարդա-պետը անգամ չի դիտեր...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1973 ՅՈՒՆՈՒԱՐ-ՅՈՒՆԻՍ

(Ընդհանուր պատկեր)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անցեալ տարուան առաջին վեցամսեայի համեմատութեամբ արտադրութիւնները աւելցած են բազմաթիւ ճիւղերու մէջ՝ ելեկտրուժ (74 միլիոն քիլովաթ-ժամ), հանքային պարարտանիւթ (չուրջ 42ու – կէս հազար թոն), քիմիական թել (121 թոն), ճգազող (չուրջ 36·000), բեռնա-տար ինքնաշարժ (530), կրաղիւս (133 հազար թոն)։ Կարգ մը ճիւղերու մէջ, ինչպէս, օրինակ, ելեկտրուժինը, 1972ի վեցամսեայի արտադրութեան յաւելում-ները աւելի բարձր են, այլ ճիւղերու մէջ, ինչպէս ճգազող, բեռնատար կառք եւն., այս վեցամսեայինը աւելի բարձր են։

Առաուն կանուխ կամ իրիկունը ուշ տեսն, ճամբագ կը կարէ այս «բարակ-ցող»ներէն մէկը։ Սովորութիւն մը յար-գած ըլլալու համար կը հարցնես.

— Ի՞նչպէս էք, տնեցինե՞րը ինչպէս են, Տիկի՞նը, մայրի՞կը։

Կը սպասես որ պատասխանէ.

— Շատ լաւ են, շնորհակալ եմ։

Չէ՛, այդքանը չի բաւեր։ Պէտք է զգացնել տայ քեզի թէ մաքրամաքուր հայերէն դիտէ։ Եւ ահաւասիկ գլխուղ վրայ կը պարպէ տօնական օրերու դոր-ծածուղ բառերու իր տոպրակը.

— Իմ որպիսութիւնս աքանչելապա-տում կացութեան մը մէջ պարուրուած ըլլալով հանդերձ, խորապէս կը ցաւիմ ու կը տառապիմ եւ մինչեւ իսկ կը տուայ-տիմ ու կը տոչորիմ յայտարարելու հա-մար որ իմ սիրասուն տիկնոջս առողջա-կան վիճակը իր լաւագոյն եւ գերագոյն բարձրութեան եւ վեհութեան դափաթ – նակէտէն գահավիժած է դէպի անդունդը խորխորատի մը եւ օր ըստ օրէ կը վատ-թարանայ եւ դառնակսկիծ հոգեկան տա-ռապանքներու ճանկերուն եւ չղթաներուն մէջ կ'առնէ իմ բովանդակ էութիւնս... Իսկ իմ թանկագին եւ աստուածատիպ ու աստուածապարգեւ մայրիկս...

Համբերութիւն — եւ ժամանակ — պի-տի ունենաս որ իրեն չպատմես Սամա-թիացի մանչուկին պատմութիւնը։ Եւ պատուիրես իրեն խաւօրէն.

— Բարեկա՛մ, մի՛ «գրաբարանար»... Պախալին հայերէնը «նպարավաճառ» է...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Թերակատարուած ճիւղերը ընդհան-րապէս թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբե-րութիւններուն կը վերաբերին՝ ծծմբա-թթու, բուրդէ բանուածք, սպիտակեղէն եւայլն։

Գիւղատնտեսութիւնը անցեալ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին համեմատու-թեամբ աւելի լաւ պատկեր կը պարզէ։ Ներկայացնենք թիւերը։ Բերքի ցանքի տա-րածութիւնները 409·900 հեկտար են, ինչ որ կը նշանակէ, թէ 11·800 հեկտար ա-ւելի մշակուած հող կայ։ Հացահատիկի ցանքերը ընդլայնուած են 6·300 հեկտար եւ, ներկայիս, 171·700 հեկտար կը կազ-մեն. ասոնց 98·500 հեկտարին վրայ մի-այն ցորեն ցանուած է (1972 Յունուար – Յունիսին՝ 94·600 հեկտար)։ Ընդարձակ-ուած են չաքարի ճակնդեղի, դեռնա-ինճորի, բանջարեղէնի ցանքերը։

Բերքի արդիւնքը յայտնի կը դառնայ «կենսովիճվարչութեան» երրորդ եռամսե-այի (Յուլիս – Սեպտեմբեր) եւ տարե-վերջի վիճակագրութիւններուն հրապա-րակումով։ Յամենայն դէպս բերքի ար-տադրութեան քանակի վրայ կրնայ իր անդրադարձը ունենալ, այն իրողութիւնը, որ մինչեւ Մայիս 10 գարնանացանի աշխատանքի թափը ընդհանրապէս դան-դաղ էր։ Աւրպարեւ, Ապրիլ 30ի հաշուով 72·076 հեկտար գարնանացան կատար-ուած էր, որ ծրագրին 41,8 տոկոսը կը ներկայացնէր։ Այս մասնաւորաբար կատա-րելէ ետք, «Սով. Հայաստան» Մայիս 11 թիւով կը գրէր նաեւ՝ «Անցեալ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցի համեմատու-թեամբ պակաս է ցանուել աւելի քան 8·500 հեկտար հացահատիկ եւ գրեթէ 1·400 հեկտար եգիպտացորեն։ Շատ տե-ղերում ետ է մնում նաեւ բանջարեղէնի եւ կերային կուլտուրաների ցանքը»։

Մթերացու անասուններու թիւը եւ հա-ւերու ու թռչուններու քանակը ընդհան-րապէս աւելցած են։ Այսպէս եղջերաւոր կենդանիներ՝ կով եւայլն, 1973 Յուլիս 31ին 506·500ի հասած է (1972 Յուլիս 31ին 496·900 էր)։ Խոզերու թիւը՝ 151·500 (նախորդ տարուան առաջին վեցամսեա-յին՝ 145·400)։ Ոչխար եւ այծ՝ 1·740·200 (նախապէս՝ 1·748·700)։ Հաւ եւ թռչուն՝ 5·555·900 (նախապէս՝ 4·909·100)։ Ինչպէս կը տեսնուի, բացի ոչխարի եւ այծի թիւէն, բոլորն ալ աւելցած են։ Ոչխարի եւ այծի նուազումն ալ քիչ է։

Անասնապահական մթերքներու արտադ-րութիւնը, անցեալ տարուան առաջին վեցամսեային բաղդատմամբ, աւելցած է. կաթը՝ չորս տոկոս, հաւկիթը՝ 20 տոկոս, միսը՝ 17 տոկոս (տասը տոկոսը եղջերաւոր անասունի միս, 15 տոկոսը՝ խոզի միս, 28 տոկոսը՝ ոչխարի եւ այծի միս, 47 տոկոսը հաւի, թռչունի միս)։

1973ի առաջին կիսամեակին, անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին հա-մեմատութեամբ, շատ աւելի մեծ թի-ւով մեքենաներ հայթայթուած են դիւ-ղատնտեսութեան։

Գործատուներու, չէնքերու, բնակա-րանների չինարարութեան թափը թէեւ անցեալ տարուան առաջին վեցամսեայէն աւելի է, սակայն ընդհանուր առմամբ ծրագիրները չեն ամբողջացած, այլ խօս-քով թերակատարուած են։ Նոյնիսկ կարգ մը ճիւղերու մէջ 1972 Յունուար-Յունիսի ժամանակաշրջանէն նուազ են։ Համեմա-տաբար գործերը յաջող եղած են բնա-կարաններու չինութեան մարզին մէջ (7·500 բնակարան՝ 397·000 քառակուսի մեթր) (*)։

Բանուորներու, պաշտօնեաներու թիւը վեցամսեային մէջին հաշուով 920 հազար եղած է. 1972ի առաջին վեցամսեային 882 հազար էր։ Որով 4 տոկոս աւելցած է (35·000 հոգի)։

Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու մի-ջին աշխատավարձը, որ 1972ի առաջին վեցամսեային 127 ռուբլի էր, բարձրա-ցած է 131 ռուբլիի, ինչ որ անբաւարար ամսական մըն է։

Նկատելի է, որ աշխատավարձի աճի թափը զգալի կերպով աւելի բարձր է, քան աշխատանքի արտադրողականութիւ-նը, ինչ որ որոշ մտահոգութիւն կը պատ-ճառէ իշխանութիւններուն։ «Վատն այն է, որ աշխատավարձի գոնդի աճի տեմ-պը զգալիօրէն բարձր է, քան աշխատան-քի արտադրողականութեանն է, երեւոյթ, որի հանդուրժումը լաւ բանի հասցնել չի կարող», նկատել կուտայ Զ. Այվազեան «Սով. Հայաստան»ի Յուլիս 17ի թիւին մէջ։

Շահագործման յանձնուած են 6·844 աշակերտական տեղով նոր հանրակրթա-րաններ, եւ 2·270 տեղով նախադպրոցա-կան չէնքեր։

Կիսամեակի ընթացքին կազ ստացած են աւելի քան 17·000 բնակարան։

Ուսման կը հետեւին 946·000 հոգի, որ-մէ 678·000ը կը յաճախէ նախակրթարան, 54·000ը՝ բարձրագոյն ուսումնարաններ, 50·000ը՝ մասնագիտական եւ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւններ։ Ուժամեայ դպրոցը աւարտած են 41·500 աշակերտ, նախակրթարանները՝ 41·500 աշակերտներ։ Բարձրագոյն եւ միջնա-կարգ մասնագիտական հաստատութիւն-ներէն չրջանաւարտ եղած են 22·900 հո-գի։ Բուհերը (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները) պատրաստած են տասը հազար ճարտարագէտ, բժիշկ, ու-սուցիչ եւայլն, իսկ միջնակարգ մասնա-գիտական ուսումնարանները՝ 12·900 մասնագէտներ։

Կրթական պատկերը փայլուն է։

Սա 1973 Յուլիս մէկ, Հայաստանի բը-նակչութեան թիւն է եղած 2·699·500։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Սով. Հայաստան» (Յուլիս 17) տարբեր թիւ կը ներկայացնէր. «կիսա-մեակում շարք մտաւ աւելի քան 320·000 քառակուսի մեթր բնակելի տարածու-թիւն»։

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒԻՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԻՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Անտարբեր կերպարանք մը առի եւ այս անգամ, հակառակ սովորական լրջու-թեանս, բարձր տրամադրութիւն արտա-յայտող կատակներ ու չարժումներ ըրի։

Մարիա, կարծես չլսելու կը զարնէր եւ միայն գլխս նախաճաշի հրաւիրեց։ Իր ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր գլխար-կիս եւ վերարկուիս վրայ։ Ես ալ չտես-նելու գարկի իր զբաղիլը եւ բնական չարժումով մը թեթեւը վերցուցի։

Առջին ակնարկով իսկ ամէն ինչ հաս-կըցայ։ Իտալական թերթը, առ ի չգոյէ ուրիշ նկարներու, զատ զատ տպած էր վերարկուիս եւ գլխարկիս լուսանկար-ները եւ անոնց ներքեւ գրած էր.— «Գի-տէ՞ք տէրը այս գլխարկին եւ վերար-կուին. գտած պիտի ըլլաք Սայիտ Հալիմ Փաշային սպանիչը»։

Մարիան զարմանալի ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ դեռ կը նայէր վերար-կուիս եւ գլխարկիս։ Քայլ մը առաւ, մօտեցաւ անոնց եւ վերցուց գլխարկս ու զննեց։ Մեր մտերմութիւնը հասած էր տեղ մը, ուր այլեւս միայն տանտիրուհի եւ վարձակալ չէինք իրարու համար։ — Գրեթէ ամէն օր սովորութիւն ունէր խո-զանակելու գլխարկս ու վերարկուս։ Եւ հիմա կը գտնէր նոյն նոր գլխարկ մը, որ երէկուանը չէր. նոր էր նաեւ վերար-կուս։ Ու թերթին մէջ կար գլխարկի մը եւ վերարկուի մը պատկերները, կեր-պասին եւ ձեւին մանրամասն նկարա-գրութեամբ։ Մարիա հասկցած էր ամէն ինչ եւ դիչերուան անսովոր ջղայնու-թեանս պատճառը։ Ի զուր կը ջանայի անտարբեր երեւալ։ Բայց ի՛նչ ընէի։ Շա-բունակեցի բնական ընթացքս եւ յան-կարծ առջնարկեցի միասին դուրս ելլել՝ ճաշելու համար։

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, գոչեց մէկէն, սպաս-ուածէն շատ աւելի արագ ու բարձր ձայ-նով։ Ո՛չ. սպասուհին հրաշալի ճաշ մը պատրաստած է այսօր. տունը ճաշենք. դուրս չենք ելլեր... դուրս չենք ելլեր...

Վերջին նախադասութիւնը կրկնեց ու-ժեղ, մասնաւոր շեշտով մը, կարծես բո-ղոքելու համար դուրս ելլելու մտադրու-թեանս դէմ եւ անպայման արգիլել ու-զելով նման անտեղի քայլ մը...

— Լաւ, տունը կը ճաշենք, ըսի հան-դարտեցնելով զինք. եւ պայման դնելով որ յաջորդ օրը ինք իմ հիւրս պիտի ըլլայ։

— Կ'ընդունիմ, ըսաւ փութկոտու-թեամբ եւ սպասուհին հրամայեց սե-ղանը պատրաստել։ Ինքն ալ խոհանոց գնաց։ Մինչ ես՝ թաղուած էի թերթին մէջ եւ կը ջանայի որեւէ մանրամասնու-թիւն չվախցնել ու հասկնալ։

Սեղանը պատրաստ էր. հասկցայ ոչ թէ սեղանէն, այլ պարզապէս սպասուհիին մեկնումէն։ Այնպէս էր սովորութիւնը։ Միշտ միասին կը պատրաստէին սեղանը եւ դրեթէ միշտ, սպասուհին կը չքանար, երբ սեղան նստելու ժամը գար։

Մարիա, սեղանատան դրան առջեւ կե-ցած, խորունկ նայուածքով մը դիս կը դիտէր։

— Ընթերցումդ վերջացուցի՞ր, հար-ցուց յանկարծ, երբ մեր նայուածքները իրարու հանդիպեցան։

— Օ, չէի կարդար արդէն. պատկեր-ները կը դիտէի...

— Գլխարկի մը եւ վերարկուի մը պատ-կերները կան. ատոնք ալ դիտեցի՞ր...

Այլեւս կասկած չէր վերցներ։ Մարիա ամէն ինչ դիտէր եւ աւելորդ էր խօսք ընել իրեն։ Բայց խոստովանելու ալ որ-եւէ պատճառ չունէի. որով չհասկնալու գարկի վերջին ակնարկութիւնը, եւ յան-կարծ, նիւթը փոխելով, ոտքի ցատքեցի ու ըսի.

— Տեսնենք, ի՞նչ է սա հրաշալի ճաշը։

Ինքնայատուկ մտերիմ չարժումով մը փորձեց արգիլել ճաշարան մուտքս եւ չարաճճի ժպիտով մը ըսաւ, — «Զար-տաղնեբուն ճաշ չկայ»...

Հանդարտ նստած կը ճաշէինք։ Զար-մանալի խաղաղութիւն մը եկած էր վրաս։ Կը մտածէի որ Հռոմի մէջ ալ գործ չունիմ։ Կը մնար առեն մը պահուիլ վերջ մեկնիլ Իտալիայէն եւ երթալ ուրիշ գործերու, որոնց հրահանգներն ու ծրա-գիրները ունէի. պատուով կատարած էի պարտականութիւնս, ընկերներէս ամբէ-նալու պատճառ չունէի եւ վախ չէի զգար որեւէ մէկէն։ Ու մխքս ուրիշ հորիզոն-ներու վրայ կը թափառէր։

— Կարդացի՞ր թերթերը...

Մարիան էր խօսողը. ներկայութիւնը բոլորովին մոռցած էի...

— Օ, այո, կարդացի... կարծեմ ըսա-դարաբեր թուրք փաշա մը սպաննուած է ե-րէկ։

ԼՈՒԴՈՎԻԿՈՍ ԺԶ-Ի ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՞ւր էին Ռէօժքուա եւ Պուլէն, որոնք պիտի հսկէին ձիերու փոփոխման կռաւ Մոնթարճ պանդոկին առջեւ: Բայց երբ այն երկու սպաները իմացան թագաւորին ձերբակալութիւնը, իսկոյն դպրին Ռէօռիկի հետ (որուն այլեւս յայտնած էին գաղտնիքը), լմնցնելու զօրավար–Մառքի գաղտնիքը, որ Տէօնի կողմերը կը դտնուէր: Պուլիի, որ Տէօնի կողմերը կը դտնուէր: Վտանգի զանգը սկսաւ զարնել կրկնակ հարուածներով: Ամբողջ Վառէն արթնցաւ եւ վազեց Սոսի տունը: Արքայական ընտանիքը քանի մը վայրկեան սպասելէ ետք խանութին ետին, բարձրացաւ առաջին յարկ, բռնելով չուանէ բազրիկները: Երկու փոքր սենեակի մէջ սկսաւ թագաւորին եւ թագուհիին խաչի ճամբան, որ վերնէ առաջնորդեց Ցունուարի առաւօտ մը եւ Հոկտեմբերի առաւօտ մը դէպի Ցեղափոխութեան հրապարակը...

Ազգային պահակները եւ Վառէնի թագաւորական մարմինը, մանդաղներով զինուած գիւղացիներ առաջին սենեակը մտան: Բայ մնացած դուռնէն մտիկ ըրին թագաւորին եւ Սոսին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը, սակայն ոչ ոք տեսաւ թագաւորը:

Արդեօք այդ դիրուկ մարդը որ չէկ կեղծամի վրայ կլոր գլխարկ մը կը կրէր, հայ կ'ուտէր եւ տեղւոյն դինին կը խմէր, թագաւո՞րն էր:

Անվերջանալի ժամեր կը հոսէին: Ցանկարծ Սոս նեղս մտաւ, դառաւոր Մէթէլի հետ որ ամուսինն էր թագուհիին սեղանապարդարին աղջկան եւ լաւ կը ճանչնար Լուդովիկոս ԺԶ.ն եւ երբ նեղս մտաւ խոնարհեցաւ եւ

— Բարի լոյս, Տէր իմ, ըսաւ:

Տարօրինակ լռութիւն մը տիրեց, յետոյ թագաւորը բանալով թեւերը դրկեց Սոսը:

— Այո՛, ես ձեր թագաւորն եմ:

Թագաւորը եւ թագուհին գրկեցին բոլոր անոնք որ հոն կը գտնուէին եւ անոնցմէ գտան միեւնոյն զգացական արտայայտութիւնները:

— Մայրաքաղաքին մէջ գաշոյններու եւ սուիններու միջեւ էի, ըսաւ Լուդովիկոս ԺԶ. արցունքոտ աչքերով, դառաւ եկայ իմ հաւատարիմ հպատակներուս մէջ գտնելու ապաստութիւնը եւ խաղաղութիւնը: Չէի կրնար մնալ Փարիզ, ուր կրնայինք մեռնիլ բնտանիքս եւ ես:

Ցուզուած՝ Սոս եւ թագաւորական պաշտօնեաները խոնարհեցան, թագաւորին ոտքերը ինկան, լացին, երդում ընելով որ պիտի թափեն իրենց արիւնը, պաշտպանելու համար Լուդովիկոս ԺԶ.ն:

— Առաուն կանուխ, ըսաւ Սոս, Նարին Վեհափառութիւնը կրնայ մեկնիլ Մոն–մեաի հարիւր ազգային պահակներով:

— Ցիսուն, ըսաւ թագաւորը:

Սոս հաւանեցաւ:

Բայց յանկարծ աղմուկ մը բարձրացաւ փողոցը: Փոն տը Սոմ–Վիլլի քառասուն հիւսարներն էին, որոնք հեռացած էին, մտածելով թէ թագաւորը պիտի չանցնէր որովհետեւ ուշացած էին փախստական–ները: Անոնք եկան Շուազէօլի եւ Կոկ–լայի առաջնորդութեամբ եւ պարպեցին սան չուրջբոլորը: Քանի մը վայրկեան ետք Շուազէօլ եւ Կոկլայ սենեակ մտան. անոնց կը հետեւէր Տամաս, որ միեւնոյն ատեն Քլերմոնէն կուգար վիշապաղօր–քով: Անոնք յայդնեցան թագաւորն ու թագուհին մէկ կողմ քաշել:

Տամաս բացատրեց իր ջոկատին մեծ մասին ապստամբութիւնը: Հաւանական է որ Քլերմոնցիները լսած ըլլային Սէնթ Մենեհուլտէն արքայական կառքին անցնելը:

— Ի՞նչ ընել:

— Ձեզ փրկել, կը բացագանչէ Տամաս:

— Տէր, քառասուն հիւսար ունիմ որ մինչեւ Տէօն պիտի երթայ: Անոնց եօթը վար կ'իջեցնեմ, դուք մէկ ձիուն վրայ կը նստիք, արքայորդին ձեր թեւերուն մէջ, թագուհին ուրիշի մը վրայ, եւ Մառամ Ռուայալն ալ ուրիշի մը, մէկ–մէկ ձիու վրայ ալ Մառամ Էլիզապէթ, Մառամ տը Թուրզէլ, Մառամ տը Նէօվիլ եւ Մառամ Պռիւնիէ: Մենք պիտի չընդապատենք ձեզ 33 հիւսարներով: Պէտք է աճապարել, ժամանակ չկայ կորսնցնե–լիք:

— Կ'երաշխաւորէ՞ք թէ այս անհատա–ապ պայքարին մէջ երեսուն եօթը պի–տի կրնայ դէմ դնել եօթը–ութ հարիւր հոգիի, հարցուց թագաւորը, թէ հրա–ցանի հարուած մը պիտի սպաննէ թա–գուհին, աղջիկս, տղաս, քոյրս:

— Եթէ այդպիսի դժբախտութիւն մը պատահի, իմ տուած խորհուրդիս վրայ, կը սպաննեմ ինքզինքս ձեր աչքին առջեւ:

— Լաւ ուրեմն, կ'ըսէ թագաւորը: Պաղարիւնով դառնանք: Թագապետութիւ–նը չի մերժեր մեր մեկնումը, միայն կ'ուզէ որ առաուն կանուխ մեկնինք: Ե–րիտասարդ Պուլէն իսկոյն կը մեկնի ի–մացնելու իր հօր որ ճամբայ հանէ զօր–քը: Զօրավար Պուլէ իրարմէ հեռու, հե–ռու վայրերու մէջ տեղաւորած էր զօրքը, որոնք հեզհեզիկ հոն պիտի հասնէին: Ժամը 4ին կամ 5ին սը Պուլէն հոս պիտի ըլլայ եւ ապահով պիտի մեկնինք առկէ:

Բայց զօրքը չէ որ հասաւ «յաջորդա–բար», այլ ըրջակայքի ժողովուրդն էր որ վազելով եկաւ վտանգին կոչը իմանալով:

Վառէն մեծ ռօնավաճառի մը երեւոյ–թը ստացաւ: Ամէն կողմ հայ կ'եփէին, զինին առատօրէն կը հոսէր: Ուտելիք եւ խմիչք կը բաժնուէին նաեւ հիւսարներուն որոնք միշտ ձիերուն վրայ են: Անոնք ալ Սպրին կենացը կը խմեն երբ Կոկիւլա կարգի կը հրաւիրէ զանոնք:

— Կեցցէ՛ Ազգը, մենք անոր կողմն ենք եւ միշտ ալ անոր կողմը պիտի մնանք:

Բազմութիւնը կը չատնայ, ոմանք մին–չեւ վեր կը բարձրանան թագաւորին մօտ, որ հանդարտ է եւ հաճոյակատարու–թեամբ կը պատասխանէ հարցերուն:

Մինչ Մառամ Ռուայալ եւ դահաժա–ռանգը կը քնանային, Սոսի մեծ մայրը, որ Աբեւ թագաւորին օրով ծնած էր, ծնրադրած անոնց անկողինին առջեւ եւ համբուրելով փոքրիկ թաթիկները դառ–նօրէն կուլար, որովհետեւ քրէական յան–ցանք կը նկատէր ինչ որ կը տեսնէր:

Անձկութեան մէջ կը հոսին ժամերը:

Սոս իսկոյն կը կանչուի քաղաքատու–նէն ժամը հինգը անց: Լաֆայէթի դրկած երկու սպաները, Պայոն եւ Ռոմէօֆ կը հասնին: Անոնք ղրկուած էին հետապըն–դելու թագաւորական ընտանիքը: Բայց Ռոմէօֆ որ անկեղծ թագաւորական մըն էր, իր առաքելութիւնը կը կատարէ չհա–մուրհամ:

Սէնթ Մենեհուլտէն անցած ատեն, լսած էին որ Տոուէ մեկնած էր: Երկու փո–րիպցիները հասած էին Քլերմոն, երբ ձիաւոր մը Վառէնէն փարիզ կ'երթար լ–մացնելու Ազգ. ժողովին թէ՝ ձերբա–կալուած էին թագաւորը եւ ընտանիքը: Այդ պահուն Քլերմոնի ժողովուրդը զին–ուած եւ թմբուկներով կը զիմէր Վառէն, որ այլեւս այդ գիշերն իսկ պատմութեան անցաւ:

Երկու Փարիզցիները ժամը հինգին հա–սան Վառէնի քաղաքատունը, ուր հա–ւաքուած մեծերը կը վիճէին եւ չէին կրնար լուծում մը տալ: Պէտք է ձգէ՞ն թագաւորը որ չարունակէ ճամբան, թէ պէտք է ձերբակալէին: Հետեւաբար թե–թեւ սրտով դիմաւորեցին երկու Փարիզ–ցիները, որոնք որոշ լուծում մը կը բե–րէին Ազգ. ժողովին հրամանագիրը:

Սոս թեթեւցած մեծ պատասխանա–տուութենէն կը վազէր տուն: Ժողովուր–դը խոնուած էր դրան առջեւ: Երկու սպաները բաւական դժուարութեամբ ճեղ–քելով բազմութիւնը վեր կը բարձրանան: Պայոն դողդոջուն կ'ըսէ.

— Տէր, գիտէ՞ք թէ վտանգի տակ են մեր կիները, մեր զաւակները:

Թագուհին իսկոյն յառաջ կը նետուի, ձեռքը կը բռնէ սպային եւ կը տանի դէպի իր զաւակները, որոնք կը քնանան եւ կ'ըսէ տխրութեամբ.

— Ես ալ մայր չե՞մ:

— Եւ վերջապէս ի՞նչ կ'ուզէք, կը հար–ցնէ թագաւորը:

— Տէր, հրովարտակ մը ունինք Ազգ. Ժողովէն:

— Ո՞ւր է:

— Ընկերոջս քովն է:

Դուռը կը բացուի եւ կը տեսնուի Ռո–մէօֆ, որ սենեկապանուհիին կոթնած էր, հազուստը քակուած եւ փոշոտ: Թուղթը ձեռքը կը մօտենայ լալով.

— Ի՞նչ պարտն, կը բացագանչէ Մառի Անթուանէթ, այն որ ամէն օր կը տես–նէր Թիւլլըրիի մէջ: Այդ դո՞ւք էք, եր–բեք պիտի չհաւատայի:

Թագաւորը կ'առնէ թուղթը եւ կը կար–դայ հետեւեալը.— Կը հրամայեմ որ բացատրութիւն տաք, ըսաւ Լիւսի: Նախատի՞նք է ասիկա: Օ–րիորդ, մոռցա՞ք որ հազիւ ութ օր առաջ, բարեհաճեցաք Ք.Է Պուրպոն գալ, ու երբ աղերսարկու այցելել խեղճ գործաւորու–հիի մը, զոր այսօր կ'արհամարհէք:

— Ալ կը բաւէ, հրամայեց Մէրլի:

— Պէտք է որ վիս մտիկ ընէք: Կ'ուզեմ ինքզինքս արդարացնել, կը հասկնա՞ք: Այո, կ'ուզեմ:

— Այլեւս պիտի չլսեմ ձեր խօսքը, ը–սաւ Մէրլի, սենեակէն դուրս խոյանալով:

Լիւսիէնի նշանածը գոչեց անոր ճամ–բան:

— Լիւսի, թոթովեց տիկին Օկիւսթին ահաբեկած...:

ԿԶԱՒԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹՔՓԻՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

պաշտօնակալներուն ձերբակալել տալու թագաւորը եւ իր արբայական ընտանի–քը... Ամէն միջոց ի գործ դնել կասեցնե–լու փախուստը:

Թագաւորը աչքերը վեր վերցուց եւ ը–սաւ.

— Այլեւս թագաւոր չկայ Ֆրանսայի մէջ եւ թուղթը ղրաւ գատակներուն ան–կողինին վրայ: Մառի Անթուանէթ չկըր–նալով զսպել իր բարկութիւնը, առաւ թուղթը եւ դեռին նետեց:

— Չեմ ուզեր որ ատիկա ազատուէ զա–տաւորը:

«Ընդհանուր չշուկ» մը բարձրացաւ, դատապարտելով այս վարմունքը:

Շուազէօլ կ'ըսէ թէ՝ «իսկոյն վերցուցէ թուղթը եւ սեղանին վրայ դրէ»: Իսկ թագաւորը հառաչելով կ'ըսէ.

— Կը համարձակին ձերբակալել իրենց թագաւորը: Մինչ «դէպի փարիզ, դէպի փարիզ» կը պոռան, թագաւորը կը խըն–դրէ ներկաներէն որ առանձին ձգեն զինք, Ազգ. Ժողովէն ղրկուած երկու պատգա–մաւորներուն հետ: Ան խնդրեր էր ատոնց–մէ որ յետաձգեն իրենց մեկնումը:

Այս երկու պատգամաւորներէն մէկը՝ Ռոմէօֆ, որ թագաւորական էր եւ ան–կեղծօրէն կը սիրէր թագաւորը եւ թա–գուհին, յուսահատութեան մատնուեցաւ: Պայոն, ընդհակառակն, կեղծաւորու–թեամբ, իրրեւ թէ կը խղճայ թագաւորին վրայ, կը խոստանայ ամէն միջոցի դի–մել յետաձգելու ճամբորդութիւնը:

Տասնեակ մը հազար հոգի խոնուած Վառէնի մէջ կը պոռան «Դէպի Փարիզ, դէպի Փարիզ»: Քաղաքապետութեան պաշտօնէութիւնը վախէն կը դողայ եւ կ'առաջարկէ թագաւորին որ կառք նստի թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ հպատակներու ճա–կատագիրը իր ձեռքին մէջ էին:

Այդ պահուն պզտիկ յոյս մը կը ծնի, ժամը վեցի առեներդը զօրագլուխ տ'Էս–լօն նեղս կը մտնէ վաթսուն հիւսարներով առանձին կը ներկայանայ թագաւորին, որ կ'ըսէ.

— Կը տեսնէք բանտարկեալ մրն եմ:

Տ'Էսլօն դէպի թագուհին կը դառնայ եւ զերմաներէն կը հարցնէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել:

— Սպասեցէք սը Պուլէին, ան պիտի ըսէ թէ ինչ պէտք է ընել: Շատ չուշանար:

Տասը հազար հոգի լեցուած են Վառէնի մէջ. կը պոռան, «ոտքերէն պիտի քաչենք մինչեւ կառքը»:

Կը խնդրեն որ թագաւորը եւ թագուհին պատուհան ելլեն, մտածելով թէ անոնց տեսքը պիտի հանդարտեցնէ ժողովուրդը: Բայց ժողովուրդը կը պոռայ, «մենք կը պահանջենք զայն կամ մեռած կամ ողջ»:

Թագուհին պահակներէն կը խնդրէ, որ զիրենք չվքեն:

— Քիչ մը եւս կ'աղերսէ թագաւորը: Անկարելի՞ է սպասել մինչեւ ժամը տաս–նըմէկ: Վերջապէս թագաւորը կը համաձայնի վերադառնալ Ցոնթէնպլօ: Բայց ժամանակ չհաւելու համար կը խըն–դրէ որ ճաշը տան: Անմիջապէս քանի մը պնակ կերակուր կը դնեն սեղանին վրայ. արքայական ընտանիքը կ'ուտէ լռութեան մէջ. երբ վերջին պատառը կը լսացնէ, թագաւորը մրսիլ կը ձեւացնէ:

Փախստականները ամէն հնարք կը դոր–ծածեն յետաձգելու մեկնումը, այն յոյ–սով որ Պուլէ կրնայ հասնիլ: Մառամ տը Նէվիլ ջղային տագնապ կը կեղծէ: Կը գալարուի աթոռի մը վրայ, իրրեւ թէ ուժեղ խիթեր ունի: Թագուհին կ'ըսէ թէ չի կրնար մեկնիլ լքելով իր սենեկապա–նուհին: Բժիշկի մը եաեւէ կը վազեն, մինչ այդ Մառամ տը Նէվիլ ինքզինք կը զտնէ: Այսպէսով հազիւ թէ քսան վայրկեան կրցան չահիլ:

Ամբոխը կը չարունակէ պոռալ: Թա–գուհին նոյնիսկ կը պաղատի նպարավա–ճառին կնոջմէ, բայց ան կ'ըսէ թէ ամու–սինը պատասխանատու է: Սոս կը հա–մաձայնի երթալ բերել թուղթերը կառքին պաղտնի բաժնին մէջէն: Թագաւորը պա–տրուակ եաք զանոնք, կը վառէ: Այդ վայրկեանին դուռը կը զարնուի, եւ թա–գաւորական ընտանիքը ահաբեկած ամէն բան պատուհանէն վար կը նետէ: Մարդիկ կը ժողվեն, բայց որեւէ փաստաթուղթ չեն գտներ:

Վերջապէս թագաւորը դուրս կ'ելլէ եւ կը հրամայէ պատրաստել կառքը:

Ժամը եօթուկէսն է:

Բոլորը կը նստին եւ Շուազէօլ կը դոցէ դուռը: Թէեւ թագաւորը կը հրամայէ որ քշեն դէպի Մոնմեաիի ճամբան, սակայն կառքը կ'ուղղուի դէպի Փարիզ:

Մ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (259)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ

ՄՍՅՐ ԼԻԶՒՆ

Ե.

— Օրիորդ, ես այդ խօսքերով չեմ գոհանար: Իմ բովանդակ վստահութիւնս վայելող այդ աղջիկը ծառայութեանս մէջ վտանգաւոր կերպով վիրաւորուեցաւ: Բացայայտ է որ անուանջ մը ունիք անոր դէմ: Իրաւունք ունիմ եւ պարտաւոր եմ պնդելու, որպէսզի իմանամ ձեր տրտունջին ինչ ըլլալը: Այլեւս վստահութիւն պիտի չունենամ անոր վրայ, եթէ երբեք արժանի չէ:

— Ձեզի տալիք պատասխան չունիմ:

Մէրլի այս խօսքը ըրած պահուն սալոնին դուռը բացուեցաւ, ու Լիւսի մեռ–եալի մը պէս դուռնատ, սեմին վրայ երեւ–ցաւ. հազիւ կարողութիւն ունէր ոտքի վրայ կենալու:

— Օրիորդ, թշնամացողը քաջութիւնն ունենալու է ամբողջովին թշնամանալու, ըսաւ խեղդուկ ձայնով մը:

— Լիւսի՛... Լիւսի՛... գոչեց Տիկին Օկիւսթին:

— Օ՛հ, ներեցէք տիկին, պատասխա–նեց Լիւսի: Դրան վարագոյրին ետին կը գտնուէի...: Կը սպասէի որ առանձին մնաք, ներս մտնելու համար: Դիպուա–ծին չնորհիւ կրցի իմանալ օրիորդին կող–մէ ըսուած խօսքերը, ու գայթայթը թոյլ չտուաւ ինծի՝ ինքզինքս զսպելու: Ան կը նախատէր զիս... ու իմ վրաս այն–պիսի խօսքեր կ'ընէր որ կրնային զիս վարկաբեկել ձեր քով... ձեր վստահու–թիւնը եւ բարեկամութիւնը կորսնցնե–լուս պատճառ ըլլալ, որոնք թանկագին են ինծի համար...: Մանկամարդ աղջը–կան պատուոյս կը զգէջէր: Կարելի՞ բան է որ ինքզինքս չպաշտպանէի...: Եւ ահա ներս մտայ: Օր. Հարմանէն խնդրեցէք որ իմ ներկայութեանս ըսէ թէ ինչո՞ւ համար չուզեր որ յառաջիկային իր տունը ոտք կոխեմ: Թող աւարտէ իր զրպար–տութեան գործը, եթէ կը համարձակի:

— Տիկին, դուք թոյլ կուտաք որ ձեր գործատեղիին մէջ զիս նախատեն...

— Կը խնդրեմ որ բացատրութիւն տաք, ըսաւ Լիւսի: Նախատի՞նք է ասիկա: Օ–րիորդ, մոռցա՞ք որ հազիւ ութ օր առաջ, բարեհաճեցաք Ք.Է Պուրպոն գալ, ու երբ աղերսարկու այցելել խեղճ գործաւորու–հիի մը, զոր այսօր կ'արհամարհէք:

— Ալ կը բաւէ, հրամայեց Մէրլի:

— Պէտք է որ վիս մտիկ ընէք: Կ'ուզեմ ինքզինքս արդարացնել, կը հասկնա՞ք: Այո, կ'ուզեմ:

— Այլեւս պիտի չլսեմ ձեր խօսքը, ը–սաւ Մէրլի, սենեակէն դուրս խոյանալով:

Լիւսիէնի նշանածը գոչեց անոր ճամ–բան:

— Լիւսի, թոթովեց տիկին Օկիւսթին ահաբեկած...:

ԿԶԱՒԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹՔՓԻՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Աարինէ Պօյաճեան, Օրիորդ Նելլի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ եւ Անդրանիկ Լիւրան, Կ. Պօյաճեան, Տիկին Աչխէն եւ Օր. Ժանին Իրգրանեան, Վովա եւ Անդրանիկ Պօյաճեան (Ռուսաստան), Հայկազուն Լէվիեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Լէվիեան (Պոլիս), Շարամ եւ Աստղիկ Շուշէեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր-Ցակորեան (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Համամճեան եւ զաւակները (Միացեալ Նահանգները), Թեւանեան, Փաչայեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՅՈՎԱԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան Օգոստոս 19ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգ· Օգոստ· 23 ժամը 14·15ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանկէօ-Քոմիւնալ գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակները տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէի դասատրաթեան, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր գլխոյն Տեսչուհիին Հասցէն։—

1, Bld. du Nord — Le Rainey
Tél. : 927-01-72

ԳԻՐՔ ԵՒ ՁԱՑՆԱՊՆԱԿ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բոլոր հեղինակներէն, արուեստագէտներէն եւ հրատարակիչներէն որոնք գիրք կամ ձայնապնակ հրապարակ կը հանեն, կը խնդրենք մեզի ուղարկել մէկական նմոյշ· գրքերը՝ մեր գրադարանին համար, իսկ ձայնապնակները՝ մեր ռատիոժամին, այս վերջիններուն վրայ անդրադառնալու կամ ֆրանսերէն մակագրելով «նուէր — ոչ վաճառելի»։

Այդ նմոյշները ստանալէ ետք վարչութիւնս կրնայ, Մոնթրէալի մէջ սպառելու համար, ապսպրել անոնցմէ, եթէ անոնց պահանջքը ըլլայ եւ եթէ առաքդին հետ վաճառման պայմաններուն չուրջ համաձայնութիւն գոյանայ։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
Համազգ· Հայ Մշակ· Ընկերակցութեան
Մոնթրէալի մասնաճիւղի
վարչութիւն

HAMASKAIN
Association Culturelle Arménienne
3401, Olivar Asselin, Montréal 390
P. Q. Canada

ՀԱՅՑԷի ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, 1973 Օգոստոս 21էն սկսեալ Հ· Բ· Ը· Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովի, կեդրոնական Գրասենեակի, «Ցուշարար Միութիւն» պաշտօնաթերթի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի կեդր· Ցանձնաժողովի եւ անոր գրասենեակին նոր հասցէն է՝
Armenian General Benevolent Union
628 Second Avenue
New York, N. Y. 10016

Բարեհաճեցէք ձեր առաքումները կատարել վերոյիշեալ հասցէին։

Հեռաձայնի թիւը՝ (212) – 684–7530, *կը մնայ անփոփոխ։*

ԴԻՒԱՆ ԿԵՆՏ· ՎԱՐՉ· ԺՈՂՈՎԻ
Նիւ Եորք, Ն· Ե· Օգոստ· 7, 1973

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Մելքոն Պասմաճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կաղդուրման կայանի նոր չէնքի կառուցման (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալանճեան կը նուիրեն 30 ֆր· Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 30 ֆր· «Ցառաջ»ին։

×

Պ· Ս· Դավուտեան 100 ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, ողբացեալ Յովսէփ Թաքիկեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէն Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Տիկին Սիւզան Մատթէոսեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հեռաւեալ նուէրները.—

Պր· Կազարեան (Վիթռոլ) 50 ֆր·, Սարգիս Զէյթունլեան 20, Մինասեան եղբարք, Պօղոս Պարսամիկեան, Արթին Նէվչէհիրեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Անդրանիկ Խրիմեան 10ական ֆր·։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Լիոնի խումբը, Լիոն կը հանի Օգոստոս 28ին ժամը 19ին, եկեղեցին (295 Ռիւ Պուաշո)։

Մարսէյլի խումբը Մարսէյլ կը հանի Օգոստ· 28ին կէս գիշերին (Ակարոնեան ակումբը)։

Փարիզի խումբը, Փարիզ կը հանի Զորեքշաբթի Օգոստ· 29ին, ժամը 18–19ին Սքուար Մոնթոլոն։

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշան – տուքներու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ դրաւոր տեղեկանալու համար պայմանները – րուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ սը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Աւընիւ Պուրկէն, Իսի։

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

1914էն ի վեր, Ֆրանսական բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ, ինչպէս նաեւ կիլիկիոյ, Կովկասի եւ Սարդարապատի մէջ, հայ զինուորը քաջաբար կռուած ու իր արիւնը նուիրած է յանուն արդարութեան եւ հայրենիքի։

Ցաւերժացնելու համար անոնց նուիրական յիշատակը, Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է արժանավայել յուշարձան մը կանգնել Փէր-Լաչէզի գերեզմանատան մէջ, Ֆրանսական կառավարութեան սիրայօժար տրամադրած մէկ հողամասին վրայ։

Հակառակ այն իրողութեան որ մենք Հայերս սփիւռքի մէջ պետականօրէն չենք ներկայացուած, սակայն չնորհիւ հայ կամաւորներու եւ Հայաստանի Սուր Ընկերակցութեանց հետեւողական ջանքերուն, ու մանաւանդ այս վերջին Ընկերակցութեան Պատուոյ Անդամ դարձած ու անոր չքանչանով պարգեւատրուած Ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու բարեացակամ մէջնորդութեանց պատճառաւ, կարելի եղաւ Հայերուս համար ալ ուրիշ ազգերու՝ Պելճերու, Չեխերու, Իտալացիներու եւ Ցոյներու կողքին հողամաս մը ապահովել, ձրի, Փարիզի մեծագոյն գերեզմանատան ամէնէն ընտիր մէկ բաժնին մէջ։

Բացառիկ պատիւ մըն է որ ընծայուած է Հայերուս, այս հողամասի նուիրումով, նկատելով որ ան կը գտնուի հրապարակային վայրի մը մէջ՝ բոլորէն տեսանելի։ Մեր վրայ պարտականութիւն կ'իյնայ, ուրեմն, ամէն միջոց ի գործ դնել այդ հողամասին վրայ կանգնելու համար փառահեղ յուշարձան մը, նուիրուած հայ ռազմիկին՝ որուն գերագոյն զոհողութեան կը պարտինք մասամբ մեր երկրորդ հայրենիքին մէջ մեր վայելած տեղացիներուն համահաւասար իրաւունքները։

Գեղեցիկ «մաքէթ» մը պատրաստուած է արդէն, որուն իրագործումը կախում պիտի ունենայ մեր ժողովուրդի նիւթական քաջալերութենէն։ Կասկած չունինք որ տարիներու ընթացքին այս յուշարձանը ուխտատեղացութեան վայր մը պիտի ըլլայ գալիք սերունդներուն համար։

Կազմուած է Ցուշարձանի Կառուցման Ցանձնախումբ մը, Ռազմիկներու նախագար Պր· Անարէ Պոռի Հովանաւորութեան տակ, որուն Պատուոյ Անդամներն են մեր երեք Ցանրանուանութեանց Պետերը, ինչպէս նաեւ կարգ մը Ֆրանսացի եւ հայ ծանօթ անձնաւորութիւններ։

Հանգանակութիւնը բացուելէն իսկ առաջ այս պատուոյ անդամները, որոնց դիմուած էր միայն իրենց պատուոյ անդամութեան հաւանութիւնը խնդրելու համար, ինքնաբերաբար նուիրատուութիւններով իրենց մասնակցութիւնը բերած են եւ արդէն ստացուած է չուրջ մէկ միլիոն հին Ֆրանքի գումար մը։

Սրտագին կոչ կ'ուղղենք մեր հայրենակիցներուն, Ֆրանսայի մէջ թէ այլուր, բերել իրենց նիւթական առատաձեռն աջակցութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ չուտով իրականացնել հայ քաջարի ռազմիկին նուիրուած հրապարակային յուշարձան մը կանգնելու մեր ազգանուէր ծրագիրը։

Նուիրատուութիւնները կարելի է ուղարկել հետեւեալ հասցէին՝

Comité pour l'Erection d'un Monument
destiné aux A. C. Arméniens
morts pour la France
Siège Social :
32, Rue de Trévise, Paris (9e)
C.C.P. No 31 492 66 La Source

Բոլոր նուիրատուները պիտի ստանան Ցուշարձանի Կառուցման Ցանձնախումբին տեղեկագիրն եւ դանձապետին կողմէ ստորագրուած պաշտօնական ընկալագիր մը։

Վստահ ենք որ մեր այս կոչը լայն արձագանգ պիտի գտնէ հայ հասարակութեան մօտ որ պիտացած է միշտ ըստ արժանւոյն գնահատել եւ քաջալերել ազգօգուտ ձեռնարկները։

Արտասահմանի հայ թերթերէն կը խնդրենք արտատպել Հայ Ռազմիկներու այս կոչը։

Ի դիմաց Հայ Ռազմիկներու
եւ Ցուշարձանի Կառուցման
Ցանձնախումբի
ՍՈՒՐԻՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճէրն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ջկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր·
Առաքման ծախքով
17 ֆր·
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՑԱՌԱՋ » 1973

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։

Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները։

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24
VENDREDI
24 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Վերամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·794

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.794

ՕՐՈՒԱՆ ԹՕՍՓԸ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ

—0—

Ա.— Պոլսոյ
յոյն եւ հայ պատրիարքարանները

Կոստանդնուպոլսոյ Յունաց Տիեզերական պատրիարք Ժերունադարդ Աթենագորաս վախճանեցաւ 1972ին։ Նոյն տարուան Յուլիսին իրեն յաջորդ ընտրուեցաւ Տիմիթրիոս Ա., որուն պահակալութեան առաջին տարեդարձը տօնուեցաւ անցեալ ամիս։

Այդ առթիւ Մոնտ Հրաւարակեց իր մտահոգութ թղթակից Ռոպէր Սոլէի Պոլսէն ղրկած մեկ զրուցիւնը, Ֆէնէրի յունական պատրիարքարանի ներկայ վիճակին մասին (1973 Օգոստոս 16)։

Անդրադառնալէ առաջ այդ զրուցեան, կ'ուզենք մեր ընթերցողներուն տալ կարգ մը պատմական տեղեկութիւններ Յունաց — եւ Հայոց — պատրիարքութեան անցեալին մասին։

Բիւզանդական կայսրութեան օրով մայրաքաղաք Կոստանդնուպոլսոյ յոյն պատրիարքները կրօնական եւ աշխարհիկ կրկնակ մարզերու մէջ կը վայելէին լայն իրաւասութիւններ։ Սուլթան Մէհէմմէտ Բ. Ֆաթիհ 1453 Մայիս 29ին Պոլիսը գրաւելով զայն դարձուց օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաք։ Եւ որովհետեւ քրիստոնեաները մեծամասնութիւն կը կազմէին, զանոնք սիրաշահելու համար յաղթական կայսրը իր գրաւած երկիրներուն մէջ հռչակեց կրօնքի ազատու-թիւն։ Վերահաստատեց Յունաց Տիեզերական Պատրիարքութիւնը այն բոլոր իրաւունքներով եւ իշխանութիւններով, զորս կը վայելէր անիկա բիւզանդական կայսրութեան օրով։ Ֆաթիհ ճանչնալով յոյն-օրթոտոքս եկեղեցւոյ անկախութիւնը՝ զայն միանգամ ընդմիշտ կ'ազատագրէր լատին եկեղեցւոյ գերիշխանութենէն։

1453էն առաջ բազմաթիւ Հայեր կը բնակէին օսմանեան Պետութեան սահմաններուն մէջ եւ ունէին յատուկ հոգեւոր իշխանութիւն մը, որուն կեդրոնն էր Քէօթահիա։ Երբ Պրուսա մայրաքաղաք դարձաւ, Հայոց «առաջնորդարան»ն ալ հոն փոխադրուեցաւ։

Օսմանեան նոր մայրաքաղաքին՝ Պոլսոյ մէջ Հայերու թիւը մեծապէս աւելցած ըլլալով, 1461ին Ֆաթիհ Պոլիս հրաւիրեց Պրուսայի առաջնորդ Յովակիմ Եպիսկոպոսը, զոր կը ճանչնար, եւ զայն նշանակեց Պատրիարք Հայոց, Յունաց պատրիարքին վայելած միեւնոյն եկեղեցական ու աշխարհիկ առանձնաշնորհներով։ 1612էն սկսեալ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան ենթարկուեցան նաեւ զաւառի ուրոյն առաջնորդութիւնները։

Յոյն եւ հայ պատրիարքներու վայելած աշխարհիկ, քաղաքային առանձնաշնորհները, մանաւանդ 1863ի Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը աչքի փուշ էին դարձած 1908ի յեղափոխութեամբ իշխանութեան գլուխ եկած Մոլեռանդ Իթթիհատականներուն, որոնք առաջին օրերէն սկսան իրենց մամուլին մէջ օրացոյց պայքար մղել պատրիարքարաններուն դէմ՝ զանոնք որակելով Պետութեան մէջ Պետութիւն։

Արդէն 1821ին, յունական ապստամբութեան առաջին օրերուն, Ֆէնէրի Յունաց Պատրիարքարանը կը նկատուէր իբրեւ գրգիչ ու օժանդակ օսմանեան բռնակալութեան ենթակայ Յոյներու ազատագրական չարժումներուն։ Յունաց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆՆԿԷՐ՝ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

—0—

ՆԻՔՍԸՆ ՁԱՄԲՌԻ ԴՐԱՒ
ԻՐ ՀԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ՝ ՌՈՁԸՐՍ

—0—

Կը սպասուէր անշուշտ նման կարգադրութեան մը։ Գաղտնիք չէր որ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին գաղաքականութիւնը վարողը եղած է միշտ Անրի Քիսինկէր եւ Ռոճըրս ցարդ կը պահէր տիտղոս մը, առանց պատասխանատուութեան։

Նիքսըն իր այս նշանակումը հաղորդեց մամուլի թղթակիցներուն յանպատրաստից, Սան-Քլէմանթէի իր ապարանքին պարտէզին մէջ։ Կը մնայ ան-

իր սաղմին մէջ խեղդել ժողովրդական համատարած ըմբոստութիւնները, Սուլթան Մահմուտ Բ· 1821 Ապրիլ 10ին Զատկի օրով Պոլսոյ Պատրիարքարանի մուտքին առջեւ կախաղան բարձրացուց Տիեզերական Պատրիարք Ղրիղորիոսը, պատարագի ոսկեճամուկ հագուստներով զգեստաւորուած։ Պատրիարքի կողքին նոյն օրը կախուեցան Եփեսոսի եւ Թեսաղոնիկէի մետրապոլիտները։ Նոյնպէս կախաղանով պատժուեցան բազմաթիւ յոյն երեւելիներ։ Նոյն տարուան Յունիսին հազարաւոր Յոյներ ջարդուեցան Կիպրոսի, Իզմիրի, Այվալըքի, Սելանիկի եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Իսկ ամէնէն ահռելի ջարդը տեղի ունեցաւ 1822ին, երբ Քիոս (Սաքըզ) կղզիին 100·000 բնակիչներէն 80·000ը չարաչար սպաննուեցան։

1827 Դեկտ· 18ին Ռուսիա պատերազմ յայտարարեց Թուրքիոյ դէմ եւ Կովկասի կողմէն մինչեւ Կարին, Պալքաններէն մինչեւ Ատրիանուպոլիս (Էտիրնէ) յառաջանալով չարաչար պարտութեան մատնեց օսմանեան բանակները։ 1829 Հոկտ· 7ին Ատրիանուպոլսոյ դաշնագրով Մորա եւ Յունական ապստամբութեան ընդհանրապէս չորս դերասանները, որոնք մաս կը կազմեն Թատերական «Փիրլիք Շահնեզի» խումբին վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուած են։ Ասոնց դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ օգնած են ծայրայեղ ձախ խմբակցութիւններու։

Անգլիա հարիւր միլիոն ֆրանքի փոխատուութիւն մը ըրած է Եգիպտոսի։ 1970ին արդէն 50 միլիոնի փոխատուութիւն մըն ալ ըրած էր։ Այս դումարը պիտի ծառայէ կազմածներ դնելու Մեծն Բրիտանիայէն։

չուշտ Մերակոյսին վաւերացումը որ պարզ ձեւակերպութիւն մըն է այլեւս։

Արտաքին նախարարի իր նոր պաշտօնէն զատ, Քիսինկէր կը պահէ նաեւ Նիքսընի անձնական խորհրդատուի իր դերը։ Կ'ըսուի թէ Նիքսըն դեռ չարաթ մը եւս պիտի հաղորդէր իր այս որոշումը, բայց Ռոճըրսի վերջին յայտարարութիւնները դէպ տպաւորութիւն ըրած են նախագահին վրայ, որ նախընտրած է ժամ առաջ վերջ դնել Ռոճըրսի պաշտօնին։ Այս վերջինը, արդարեւ, քանի մը օր առաջ ըսած էր, մամուլի առաւլիսի մը ընթացքին թէ չի բաժներ «Ազգ· ապահովութեան մղձաւանջը» որ կը տիրէ Սպիտակ Տան մէջ։

Նիքսըն եւ Ռոճըրս հին բարեկամներ են, երկուքն ալ փաստաբան բայց քաղաքական չահերը նախամեծար կը համարուին։ Նիքսըն յայտարարեց նաեւ թէ բացարձակապէս որոշած էր հրաժարելու բայց չուրացաւ թէ որոշ պատասխանատուութիւն ունի ընտրական պայքարի առեն եղած անկանոնութիւններուն մէջ։ Այդ ցաւոտ հարցը (Ուաթըրկէյթ) սակայն այլեւս անցեալին կը պատկանի, ըստ։

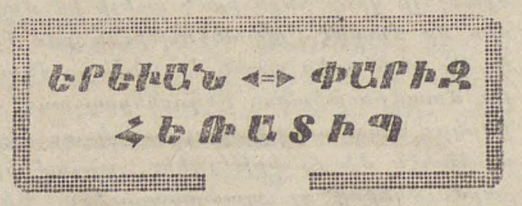
Նիքսըն խուսափեցաւ ակնարկ պատասխանելէ փոխ-նախագահ Անեուի վերաբերող հարցումներուն։ Թէեւ իր վստահութիւնը յայտնեց նաեւ բայց այլեւս պարզ է որ փոխ-նախագահը մինակը պիտի պայքարի իրեն դէմ եղած մեղադրանքները հերքելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՐՏՈՑԻ գինիներու մեծ խարեբայութիւն մը երեւան եկած է, որ բաւական աղմուկ հանած է Պորտօ եւ այլուր։ Աւեւնչ մը ի վեր հասարակ ճերմակ գինի մը խառնուած է սովորական այլ գինի – ներու եւ քիմիական միջոցներով վերածուած «Բարձրագոյն Պորտօ»ի։ Կը թուի թէ մեծ գինեգործներ մաս ունին այս գեղծումին մէջ։

ԹՈՒՐԲԻՈՑ մէջ չորս դերասանները, որոնք մաս կը կազմեն Թատերական «Փիրլիք Շահնեզի» խումբին վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուած են։ Ասոնց դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ օգնած են ծայրայեղ ձախ խմբակցութիւններու։

ԱՆԳԼԻԱ հարիւր միլիոն ֆրանքի փոխատուութիւն մը ըրած է Եգիպտոսի։ 1970ին արդէն 50 միլիոնի փոխատուութիւն մըն ալ ըրած էր։ Այս դումարը պիտի ծառայէ կազմածներ դնելու Մեծն Բրիտանիայէն։

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրէս)

ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԿՐԿԻՆ ԲԱՑԱՒ ԴԻՒԱՆՆԵՐԸ

Վերահաւատարմագրեալ եւ կրկին իր դուռները բացած է Գորիսի գաւառապետական թանգարանը։ Հոդ առաջին իսկ ակնարկէն ուշադրութիւն կը գրաւեն քարէ գործիքներ, կաւէ ամաններ, դրամներու նմուշներ, աւանդական սանտր եւ 250 տարուան պատմութիւն ունեցող քարէ կամբ։

Ճարտարապետութեան բաժնին մէջ ցուցադրուած են հինաւուրց Տաթեւի եւ Գլաձորի վանքերու, համալսարաններու փլատակներէն հանուած ճարտարապետական բեկորներ, Զանգեզուրի միւս վանքերու

ԱՐԱՐԱՏ

ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ԿԻԵԻ «ՏԻՆԱՄՕ»ԷՆ
ԵԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ

Խորհրդային Միութեան Փութպոլի Ախոյենութեան 21րդ չարթուան մրցաչարքին դծով՝ երկուշաբթի Օգոստ· 20, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Կիեւի մէջ, Երեւանի «Արարատ» խումբը պարտուեցաւ Կիեւի «Տինամօ»էն, 3–1 արդիւնքով։ Կիսախաղ՝ 0–0։

Ճակատագրական այս մրցումին, Հայրենի խումբը չկրցաւ իրականացնել իր վրայ դրուած յոյսերը եւ պարտուեցաւ խումբ մը, որ այս տարուան ախոյենութեան մրցաշարքին առաջին օրէն իսկ մնացած էր իր թիւ մէկ մրցակիցը։

13 յաջորդական չարաթներ ընդհանուր դասաւորման մէջ առաջին դիրքի վրայ մնացած «Արարատ» խումբը, պարտուելէն առաջ, կորսնցուց իր պարագլուխի դիրքը։

Այս մրցումին, Հայրենի խումբը առաջին կիսախաղին հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգելէ ետք, երկրորդ կիսախաղին տեղի տուաւ եւ 26 վայրկեաններու ընթացքին երեք յաջորդական կոլեր ստացաւ։

Արդարեւ, 52րդ վայրկեանին, Խորհրդային Միութեան ազգային խումբի «սքորըր»Պլոխին նշանակեց առաջին կոլը։ 14 վայրկեան ետք, Պուրիաք սքորը բարձրացուց 2–0ի, իսկ 78րդ վայրկեանին Պլոխին նշանակեց Կիեւի երրորդ կոլը, որմէ ետք, հիւր խումբը ինք խաղացողներով չարժակողականի անցնելով, փըրկեց իր պատիւը։ Արդարեւ, 85րդ վայրկեանին, Եդուարդ Մարգարեան խաղի բերաւ Կիեւի միջազգին բերդապահ Ռուտաքովը եւ նշանակեց «Արարատ»ի միակ կոլը։

Մրցումին վերջին վայրկեաններուն, Հայրենի խումբը կրկնապատկեց իր զրոհները, բայց արդիւնքը մնաց անփոփոխ եւ Կիեւի «Տինամօ»ն տարաւ յաղթանակը, 3–1 արդիւնքով։

Ստորեւ երեք առաջիններուն դիրքը՝

1·— «Տինամօ» Կիեւ 25 կէտ, 21 մրցում, նշանակած կոլ՝ 33, ստացած կոլ՝ 16։

2·— «Արարատ» 24–21–36–21

3·— «Տինամօ» Մոսկուա 22–20–29–19

լուսանկարներ, Ստեփանոս Օրբելեանի վկայութիւններով։ Ուշադրաւ են Գրիգոր Տաթեւացիի անձնական աթոռը, դիմանկարը։

×

ՊԱՏԱՆԻ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿԸ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է պատանի կոփամարտիկներու ախոյենական մրցումները։ Լաւագոյն դիրքերը գրաւած են Հայաստանի պատանի կոփամարտիկներու մասնագիտական դպրոցի սաները։ Դպրոցի վարիչն է ողիմպիական նախկին ախոյեան Վ· Ենգիպարեան։ Մրցումներուն մասնակցող 11 հայ մարզիկներն ալ արժանացած են մրցանակներու։ Ոսկէ չքանչաններ ստացած եւ ախոյեան հռչակուած են Վ· Մատաթեան, Մ· Վարդանեան եւ Գ· Աբգարեան։ Վ· Մատաթեան միեւնոյն առեն նկատուած է մրցումներուն մասնակից լաւագոյն կոփամարտիկը եւ պարգեւատրուած է յատուկ մրցանակով։ Արծաթէ չքանչաններ ստացած են հինգ, իսկ պրոնզէ չքանչաններ՝ երեք մարզիկներ։

Խմբական դասաւորումով Հայաստան երկրորդ տեղը գրաւած է։ (Մոսկուայի խումբը՝ առաջին տեղը)։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԱՍՓԱԼԻԹԸ»

—o—

Զ. Մ. Որբունիին այս գործը բառին սովորական առումովը վէպ մը չէ: Ան չունի ուժեղ կամ մեզմ գործողութիւն – ներ: Հոն չկան նկարագրերու լայն ու խոր մշակումներ: Անշուշտ չենք անտես Մինասը, երկին կեդրոնական դէմ – քը: Ու աննշան թիւ մը կը կազմեն տրա – մախօսութիւնները կամ երկխօսութիւն – ները: Գիրքը գրեթէ ծայրէ ծայր մենա – խօսութիւնն է Մինասին, վէպին հերո – սը, որուն երիտասարդութիւնը, «չար – չարկուած, երկչոտ եւ խոցելի» մանկու – թենէ մը եկած, մեզի կը տրուի վարա – նոտ, անորոշ ու տեւապէս երազային վի – ճակի մը մէջ: Իր ներկան չարունակական վերադարձ մը, ճամբորդութիւն մըն է դէպի անցեալը, դէպի իր մանկութիւնը: Իրականութիւն եւ երազանք անբաժան են ու համընթաց:

Քաֆքային գրեթէ ամբողջ գործը ար – թուն երազ մըն է: Փրուսթ կը դառնայ քունին եւ երազանքին մէջէն: Ներկայ պահուն արմատները անցեալին մէջ խրած են: Ոչ մէկ կասկած որ ստեղծագործա – կան արարքը չատ մօտ է երազին: Ար – ուեստագէտը իր երազները կը ներմուծէ իր գործին մէջ: Վէպը կեանքն է ուր կը մթաճուլուին յուշերը, ներկայ գործո – ղութիւնը եւ ապագային նետուած տե – սիլները: «Ասֆալթը» հոգեբանական ման – րադիտակի վերլուծական այդպիսի փորձ մըն է: Ցայտնի գրագէտներ երկար տաճն չկրցան ընտելանալ Փրուսթի դանդաղ կշռոյթին: Հոգեվերլուծութիւնը պէտք չէ որ յանգի դիպուածութեան: «Մնացորդ – ագ»ներու շրջանին էր: Ծանօթ հրա – պարակագիր Հրանդ Թորոսեան առարկեց թէ չի կրնար կարդալ Ցակոբ Օշականը, հակառակ իր բարեացակամ ճիգերուն: Իրեն դիտել տուեցաւ որ հարկ է յա – ռաջանալ ընթերցման մէջ մինչեւ հա – րիւր եւ յիսուն էջ: Այնուհետեւ ամէն դժուարութիւն կ'անհետանայ:

Որբունի կ'ընդունի թէ դիւրին պիտի չըլլայ իր վէպին ընթերցումը: Եթէ ճիշդ է թէ գոյութիւն ունի իրօք այդպիսի դժուարութիւն մը, պէտք չէ զայն վե – րագրել կշռոյթի դանդաղութեան կամ լեզուական խորթութեան: Արդարեւ «Ա – ֆալթ»ի լեզուն կը թուի թէ հոգածու ուշադրութեան մը առարկայ դարձած է: Շատ քիչ անգամ ան մեղանչած է ման – ուածապատ եւ անել նախադասութիւն – ներով կամ պարբերութիւններով: Հաւա – նաբար յոգնութեան արդիւնք: Եւ կամ յորդահոս մտածումները լուսագոյնս ար – տայայտուելու ժամանակ չեն ունեցած: Բուն մեղաւորը իր «պատմելակերպն» է, որուն պատճառաւ ընթերցողը անընդհատ ետ ու առաջ, յառաջ ու ետ ոստումներ կը կատարէ, չարունակ կը դեղերի նե – կայէն անցեալ, անցեալէն ներկայ: Իրա – կանութենէն երազանք, երազանքէն իրա – կանութիւն: Ու բնականաբար ուշադրու – թեան ճիգը կը յոսահատի: Հեղինակը ժամանակի հարց մը կ'արծարծէ: Ան դէմ է ժամանակին ուղղագիծ ըմբռնումին: Կ'ըսէ թէ ուղիղ գիծ գոյութիւն չունի: Ուստի վիպասանը պէտք է որ պատմէ բնականօրէն, այսինքն՝ անցեալը, ներ – կան եւ ապագան իրար խառնելով: Ա – ներեւ է նոյնպէս չափազանց գործածու – թիւնը անհարկի կրկնութիւններու: Հո – գեվերլուծական սեռին պահանջն է ար – դեօք:

Շնորհիւ իր բանուորական ջերմուած – ներուն, Մինաս մաս կը կազմէ հայ պրո – լետարական թերթին խմբագրութեան: Խմբագրատունը սրճարանի մը անկիւնն է: Պատին վրայ 1929ի օգոստոս մը: Ու – րեմն 1972ին հրատարակուած այս գործը իր նիւթը կը բերէ երեսունական թուա – կաններէն: Երիտասարդ բանաստեղծը կը սիրէ գատուորի մը աղջիկը, Նիքոլը, որ իր կինն է: Նիքոլ «համբաւաւոր» կարի տան մը «համբաւաւոր» մանրքէնն է, ե – ղկղնեայ հասակովը, սասեկ բարակ մէջքովը, մոխրագոյն աչքերովը, փոք – րիկ դլուխովը եւ դէմքովը, բարակ շըր – թունքներովը, սուր եւ նուրբ դունջովը, սպիտակ եւ երկար թեւերովը, իր ան – դիմադրելի համբոյրով, օդին մէջ թրթռա – գող քիթովը: Մինաս հոդին կորսնցու – ցած Հայ մըն էր: «Հոդեկան աղքատու – թիւն մը կը զգար երբ Հայերու հետ էր: Նիքոլ իրեն վերադարձուցած էր հայ ոդ – բերդութեան խլածը: Այո, Մինաս կը սիրէր Նիքոլը եւ այդ սէրը իր միակ ի – րականութիւնն էր: Եւ բնականաբար կը նախանձէր, կ'ատէր, կը տառապէր, կը կասկածէր, ինքզինքը կը դատապարտէր եւ կը զղջար: Եւ օրին մէկը Նիքոլ կը մեռնի տղաբերքի հետեւանքով: Ի հարկէ չատ դժբախտ է Մինաս: Բայց կայ Նի – քոլին քոյրը, Մոնիք, խոշոր ու բաց աչ – քերով, անչարժ, լարուած, սեւեռուն նայուածքով, որուն ձայնը «քաղցր նը – ւադ» մը կը դառնայ, ձեռքը Մինասին ձեռքին վրայ: Եւ Մոնիք կը բացագանչէ· «Սիրելի՛ս, դիս կին ըրիր···»: Ու Նիքոլ եւ Մոնիք, «երկու քոյր, երկու մարմին» կը նոյնանան «մէկ մարմնի մէջ եւ Մի – նասի թեւերուն մէջ»:

Սակայն եւ այնպէս, Մինասին երա – զային իրականութիւնը չի լքեր, չի մոռ – նար Նիքոլը որ կը յայտնուի ամենուրեք ամէն պահու: Ահա բանուորները որ աս – ֆալթ կը թափեն: Ուրիշներ կը տարա – ծեն տաք ու սեւ հալոցը: Կծու հոտ մը: Մինաս դէմքը կը դոյչ: Կը հազայ: Աչ – քերը կը բանայ ու ասֆալթին վրայ կը տեսնէ Նիքոլը որ կը քալէ ձեռքը Մո – նիքին ձեռքին մէջ: «Կը քալէ Նիքոլ, շրջապատուած լուսեղէն երիզով մը դժո – խային սեւութեան վրայէն, եռեւէն քա – շելով զայն ու խրելով ասֆալթին մէջ իւրաքանչիւր քայլին քիչ մը աւելի··· Մինաս կը ցցուի, կ'ուզէ վազել, հասնիլ Նիքոլին ու զայն առնել անգամ մը եւս գոնէ թեւերուն մէջ··· բայց տեղէն չար – ժելու անկարող է··· Մինչդեռ Նիքոլ Մոնիքին հետ կը խրի ասֆալթին մէջ: Ու Նիքոլ կ'անհետանայ···»: Որովհետեւ, վարի յարկէն, Մոնիքին ձայնը կը սթա – փեցնէ Մինասը եւ իրականութեան կը վերադարձնէ·

— «Մինա՛ս, սուրճը»:

«Սեռային փիլիսոփայութեան» յատուկ այս վէպին մէջ, ուր բանաստեղծութիւնն ալ կը ղգացնէ իր չնորհալի ներկայու – թիւնը, որուն իւրաքանչիւր էջին վրայ մէկ կամ աւելի պատկերներ, նամանա – ւանդ պատկերաւոր բաղդատութիւններ դրական ճոխութիւն մը կ'ապահովեն հա – տորին, որ առաւտաճեռնօրէն կը մա – տուակէ ճշմարիտ նկարիչի չահեկան բը – նաւնկարներ, ուր ուշադրաւ են արտաքին միջավայրի յաջող նկարագրութիւնները, որ վերջապէս գործը կ'օժտէ ներքին դաշտանկարներու ճարտար վերլուծում – ներով, ինչո՞ւ համար, մենք չկրցանք ըմբռնել, դժբախտաբար միջամուխ եղած են հայ գաղթականական առաջին տարի – ներու չրջանէն դոյզ մը փէ տիվէր: Աւտնց վերարերեալ մէկ քանի տասնեակ էջերը, իրենց անվրէպ կրկնութիւննե – րովն ալ անչուշտ, առաւել դրական չահ մը չեն ընծայեր, այլ ընդհակառակն, ըստ իս, գուցէ կը վնասեն ալ գործին, իրենց բացատական եւ կողմնակալ բնոյ – թին հետեւանքով մասնաւորապէս:

Առաջինը Մայիս 28ի հանդէս մըն է: Բեմին վրայ է առաջին բանաւոսը: «Նոյն պահուն սակայն խնդուք մը ճարպի պէս հալեցաւ անոր այտերուն վրայ ու սահե – լով իջաւ բերնին ծայրերը փոսիկներու մէջ եւ զոր երկարող խնդուքը բիծ մը ըրաւ: Բիծը գրաւեց ամբողջ դէմքը: Դէմքը ծամածռեցաւ ժպիտը մը ըլլալու համար: Ահռելի ապերախտութիւն մը եղաւ: Զարմանալի, ինչո՞ւ համար այդ մար – դուն յաղթական չարժուձեւը ապերու – թիւն մը եղաւ»: Հեղինակն է այդ հար – ցումին տէրը, որուն չի պատասխաներ, բնականաբար, որովհետեւ գրագէտ մը չի միջամտեր, պէտք չէ որ միջամտէ, դրականութեան արդի ըմբռնումին հա – մաձայն: Ցանկարծ վերէն եւ վարէն, հայ պրոլետարները թռուցիկ կը թափեն եւ կը դոչեն· «Կեցցէ՛ Նոյեմբեր 29ը»: Ի հարկէ վրայ կը հասնի « վոհմակը » (?) Այս բառը երկու անգամ գործածուած: Եւ բռունցքի, ոտքի հարուածներ: Գրա – դէմը կը վսեմացնէ, կը տեսլականէ, կը գաղափարականացնէ զոհը, պրոլե – տարն Մինաս որ, կերտեալ Ցիսուս Քրիս – տոսի հարազատ պատկերին վրայ, կը ժպտի գինքը ծեծողներուն, կը ներէ ա – նոնց եւ կը ջանայ հաստատել իւրաքան – չիւրին անմեղութիւնը:

Իսկ երկրորդը «Ազգադաւ ոճիր» մըն է: «Շարքայինները սրահէն ներս կը խու – ժեն եւ բեմին վրայ կը դաչունահարեն··· Ուրեմն ուրիչ զոհ մը պրոլետար: Ու խմբապետը թերթը սեղանին վրայ կը դնէ, գլուխը ձեռքերուն մէջ կ'առնէ եւ կը մտածէ·

— «Պէտք է յաջորդ թիւը չատ ուժեղ ըլլայ: Շատ մանրամասնութիւններ··· Մանրամասնութիւնները չատ աւելի կը տպաւորեն: Պէտք է արտիլել որ թշնա – մին (?) ծռած գլուխը բարձրացնէ»:

Վաստակաւոր դրագէտին դէմէն ծորած «վոհմակ» եւ «թշնամի» բառերուն հար – ցական նշանները մենք դրած ենք:

Արդ եթէ իրաւամբ հեղինակը կը ձգտի «որակով դրականութիւն» մշակելու, եւ մենք կը հաւատանք ատոր, ապա ուրեմն ի՛նչպէս բացատրել եւ արդարացնել ան – տեղի միջամտութիւնը վերոյիշեալ էջե – րուն: Եթէ իրօք դրականութիւնը պատ – մութիւն չէ, ու մենք մեր անվերապահ համամտութիւնը կը յայտնենք իրեն, յա – նուն ինչի՞ երկու փէ տիվէռները տուն տեղ եղած են վէպի մը մէջ, որուն տե – սակը չի կրնար հանդուրժել այդպիսի մասնակցութեան մը:

«Ասֆալթը» կրնար մնալ, պէտք էր որ մնար ապաքաղաքական, անկողմնակալ, ընկերային վարդապետութեան պար – տադրութիւններէն ազատ ու զերծ՝ մեր – սակար կուսակցամտութենէ եւ որեւէ յանձնառութենէ:

Ախտո՜ս, սիրոյ երգը պէտք չէր վե – րածել աւերութեան երգի:

ԱՐՇԱԽԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Քանն – Լա Պոֆֆա,
18 Օգոստ· 1973

ՎԷՐՔԸ ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ Է...

—o—

Հայկական Սփիւռքի ամէնէն մտահո – գիչ երեւոյթներէն մէկը հաղորդութեան պակասն է՝ տարակարծիք մարդոց եւ բարմութիւններու միջեւ:

Նոր չէ ցաւը: Ո՛չ ալ լոկ պայմաններու կամ միջավայրի հետեւանք: Շա՞տ հինէն կուգայ եւ ազգային հիւանդութիւն է:

Նախարարաց առուներ, իշխանապետու – թիւններ լեռներու վրայ մեկուսացած ամրոցներ, բերդաքաղաքներ, մրցակից կամ հակառակորդ ճակատներ՝ Հայաս – տանի թէ կիլիկիոյ մէջ պարսպապատ ուրոյն զօրութիւններու դերին մէջ զրած են մեր արքունական, աշնուական, զին – ուորական եւ հոգեւոր գեկավարութիւն – ները, միութեան ու հաւաքական դոր – ծունէութեան ամէն դուռ փակելով, յա – ճախ նաեւ հակամարտ ուժերու վերածե – լով մեզ:

Աւելցուցէ՛ք աշխարհակալ կայսրու – թիւններու չարիքը, մօտաւոր ու հեռաւոր ազդեցութիւններու հետեւանքով ստեղ – ծուած այլասերումը, ու կրնաք դուռ

խմբապետը թերթը սեղանին վրայ կը դնէ, գլուխը ձեռքերուն մէջ կ'առնէ եւ կը մտածէ·

— «Պէտք է յաջորդ թիւը չատ ուժեղ ըլլայ: Շատ մանրամասնութիւններ··· Մանրամասնութիւնները չատ աւելի կը տպաւորեն: Պէտք է արտիլել որ թշնա – մին (?) ծռած գլուխը բարձրացնէ»:

Վաստակաւոր դրագէտին դէմէն ծորած «վոհմակ» եւ «թշնամի» բառերուն հար – ցական նշանները մենք դրած ենք:

Արդ եթէ իրաւամբ հեղինակը կը ձգտի «որակով դրականութիւն» մշակելու, եւ մենք կը հաւատանք ատոր, ապա ուրեմն ի՛նչպէս բացատրել եւ արդարացնել ան – տեղի միջամտութիւնը վերոյիշեալ էջե – րուն: Եթէ իրօք դրականութիւնը պատ – մութիւն չէ, ու մենք մեր անվերապահ համամտութիւնը կը յայտնենք իրեն, յա – նուն ինչի՞ երկու փէ տիվէռները տուն տեղ եղած են վէպի մը մէջ, որուն տե – սակը չի կրնար հանդուրժել այդպիսի մասնակցութեան մը:

«Ասֆալթը» կրնար մնալ, պէտք էր որ մնար ապաքաղաքական, անկողմնակալ, ընկերային վարդապետութեան պար – տադրութիւններէն ազատ ու զերծ՝ մեր – սակար կուսակցամտութենէ եւ որեւէ յանձնառութենէ:

Ախտո՜ս, սիրոյ երգը պէտք չէր վե – րածել աւերութեան երգի:

ԱՐՇԱԽԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Քանն – Լա Պոֆֆա,
18 Օգոստ· 1973

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱՐԵԿՈՒԽ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ· ՄԱՍ

— *Թերթն ալ այդպէս կ'ըսէ···*

Գաւաթ մը դինի եւս լեցուցի եւ խոշոր ումպ մը կուլ տուի: Սեղանէն ելլելու պահուն, յանկարծ, անակնկալօրէն լ – սաւ·

— *Քանի մը օրով դիւղ պիտի երթամ հանդստանալու· մինակս կը ձանձրանամ· հետս կուգա՞ս···*

Գիւղ երթալու չրջանը չէր, պիտէի: Դեռ երկու օր առաջ լսած էր թէ Հռոմի թատրոններուն լաւագոյն եղանակն է: Տարօրինակ էր դիւղ երթալու այդ փա – փաքը· ինք որ արդէն կը ձանձրանար նոյնիսկ քաղաքին մէջ:

— *Պատասխան չտուիր, բաւ Մարիա, հետս պիտի գա՞ս թէ ոչ···*

Այս անգամ կէս–խնդրական, կէս–հրա – մայական էր չեչտը: Կը զգայի որ այս աքանչելի կինը ինքն իրմէ աւելի իմ մա – սիս կը մտածէ· պատեհութիւնը լաւ էր եւ կը յարմարէր ատեն մը անյայտ մնա – լու մտադրութեանս: Ընդունեցայ առա – ջարկը: Շատ ուրախացաւ եւ սկսաւ մէկ սենեակէն միւսը երթեւեկել, անհամբեր չարժումներով ու պատրաստուիլ: Քիչ յետոյ, նոր բան մը յիշելով, բացագան – չեց·

— *Երթամ գնումներ ընեմ· դուն այս – տեղ սպասէ:*

Սովորաբար այդ կարգի գնումները միասին կ'ընէինք· այս անգամ չուզեց որ ընկերանամ իրեն ու ես ալ չպնդեցի:

Մարիա դուրս ելաւ, ու ես անցայ սեն – եակս եւ պատուհանէն դիտեցի· կը տես – նէի կարմիր յայտարարութիւնը, որուն առջեւ միչտ բազմութիւն կար: Տեսայ որ Մարիան ալ մօտեցաւ ու սկսաւ կար – դալ· յետոյ քանի մը քայլ հեռացաւ ու նորէն վերադարձաւ եւ կարդաց· յետոյ փողոցէն դանդաղօրէն իջաւ: Նայուածքս պամուած էր կռնակին: Ցետոյ երբ սկը – սաւ քալել, մոլորած, չուարած եւ յոգ – նած մէկու մը տպաւորութիւնը կը թո – ղուր այդպէս: Կեցած տեղս մնացի պա – տուհանին առջեւ, մինչեւ որ դարձաւ փողոցը ու անհետացաւ աչքերէս:

Իր հեռանալէն վերջ երկար ատեն մը – նացի այդպէս: Մոայլ եւ նեղացուցիչ յուզում մը սկսած էր պաչարել զիս: Կարծես անծանօթ յուշարար մը հեռւս կեցած կը կրկնէր·— «Ինչո՞ւ Մարիան այդպէս ուշադրութեամբ կարդաց մատ – նոցին նուէը խոստացող այդ թուղթը··· ինչո՞ւ վերադարձաւ ու երկրորդ անգամ կարդաց· անչուշտ ճշդումի մը համար· եւ ի՞նչ բան ճշդելու համար··· պարզա – պէս մտածութեան դումարը···

Արդարեւ չատ մեծ դումար մըն էր խոստացուածը եւ չատեր պիտի ուզէին տիրանալ այդ դումարին, պարզ ցոյց – մունք մը կատարելով: Մարիա փորձու – թեան պիտի մատնուէ՞ր· կամ պիտի կա – րենա՞ր դիմանալ փորձութեան: Եւ ինչո՞ւ այդպէս մտածկոտ կը քալէր: Իրապէս գնումնե՞ր պիտի ընէր թէ ոչ արդէն բըռ – նած էր ոստիկանատան ճամբան···

— *Ո՞վ էր այդ կինը ինծի համար իտալացի աղջիկ մը: Ո՞վ էի ես իրեն համար — օտար տղայ մը: Ձիշդ է մաեր – մութիւն մը ստեղծուած էր մեր միջեւ· բայց այդ սովորական կապը պիտի կա – րենա՞ր յաղթել փորձութեան, մեծ դու – մարի մը տիրանալու եւ նոյն ատեն ծա – ռայութիւն մը մատուցանելով իր երկրի ոստիկանութեան: Մարիա կրնար մատ – նել զիս, իսկ ատիկա ոչ իսկ մատնու – թիւն պիտի ըլլար իրեն համար, այլ պարզապէս օրինապահ քաղաքացիի մը վայել պարտականութիւն մը, որ օրէն – քին կը յանձնէ ոճրագործ մը···*

Ձայն մը ներսէս կ'ըսէր որ թողում հե – ռանամ այդ տունէն, քանի ուշ չէ: Ան – հեմութիւնը այդ կը պահանջէր: Ա – նուաղն պարտաւոր էի դուրս գալ այդ տունէն, կենալ փողոցի վերի անկիւնը եւ հեռուէն դիտել, թէ Մարիա մինա՞կ կը վերադառնայ, թէ ոստիկաններու ըն – կերակցութեամբ: Այս բոլորը կը մտա – ծէի, բայց տեղէս չէի կրնար չարժիլ: Ուրիչ ձայն մը ներսէս կ'ըմբոստանար նման կասկածի մը դէմ: Մարիա հա – րուստ էր եւ դրամի պէտք չունէր· ապ – նիւ էր ու բարի· նման վատութիւն մը կարելի՞ էր սպասել իրմէ: Բայց····

Պատուհանէն հեռացայ քիչ մը եւ սեն – եակիս մէջ քանի մը անգամ չրջեցայ, չկարենալով որոշում մը տալ· յետոյ կըր – կին պատուհանին առջեւ եկայ· մօտ քան վայրկեան առաջ զացած էր· ժա – մանակը կը հաշուէի, բայց ժամացոյցը կարծես չէր քալեր: Այդ սպասման պա – հուն քանի քանի մամուռներ ու հակա – սական զգացումներ կային սրտիս մէջ:

(89 – շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՔԱՐ

ՊՈՒՐ ԼԱՊԱՆ

Բ.

— Տիկին, Ժուզեֆ Ինգլեզի տղան տասներկու տարեկան է միայն, կրկնեց Լիւսի: Իրաւունք չունիս զինք ստիպելու, որ ծխէ: Օրիորդ, ան չի՛ ծխեր: Ձեռքը ծոցը կը պահէ, որպէսզի ոտքերը չդողան: Ժպտէ՛ նայէ՛ ինծի՛ ... Ես ալ ծխեցի առաջին անգամ, երբ տասներկու տարեկան էի: Ինչո՞ւ ես ինծի նայիր

Ա՛յրի Տիկին Ժորժ Տէր–Թոմայեան եւ աղջիկը՝ Մարի–Սարա, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր–Թոմայեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Փեհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փեհլիվանեան, այրի Տիկին Նեկտար Տէր–Թովմայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նափօ Թօփալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պուճիքեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Համբարձումեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան–Փօլ Գասապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժինէթ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փեհլիվանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ստեփանեան, Հայրապետեան, Տէր–Թոմայեան, Ղազարոսեան, Փելիվանեան եւ Մանիսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօտալոյն, հօր, զաւկին, փեսայի, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԺՈՐԺ ՏԷՐ–ԹՈՄԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 22ին, 41 տարեկանին, իր բնակարանը, 35 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 24 ժամը 15·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը (ռիւ տը լ'Էկալիթէ) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը մինչեւ որ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ անոր հաւատայ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեանք ունենայ»։

Աւետարան ըստ Յովհաննու 3–16

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Կ. Պօյաճեան 300 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր եղբօր՝ Յոլակ Պօյաճեանի յիշատակին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

•

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան 45 Ռիւ տը լա Տեֆանս, Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահին մէջ, Ուրբաթ Օգոստ. 31, ժամը 20·30ին, կը դասախօսէ, պէյրութէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ Զարաշուհ դաշնագրի մը 50ամեակը

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ընդհանուր ժողովը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սկիզբ կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ գրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի։

Լոյս տեսաւ

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճիերը Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ջկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքները, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակները տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, դիմում յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—o—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԿԱՊՈՅՏ ԽՄԱՋ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Լիոնի խումբը, Լիոն կը հանի Օգոստոս 28ին ժամը 19ին, եկեղեցին (295 Ռիւ Պուաշօ)։

Մարսէյլի խումբը Մարսէյլ կը հանի Օգոստ. 28ին կէս գիշերին (Ահարոնեան ակումբը)։

Փարիզի խումբը, Փարիզ կը հանի Շաբաթ Օգոստ. 29ին, ժամը 18–19ին Սքուար Մոնթոլոն։

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ԱՄԱՌՕՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵՑԷՔ ՄԱՑՏ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

— E T E —

— HIVER —

PRA - LOUP
ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.
LA STATION DE SKIS DES ALPES DU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de
Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կաթոլյա Ֆաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ Կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան Եղիազարեանի Ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Դրօշներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանզարանի սրահը։

×

Կաթ. Ֆաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

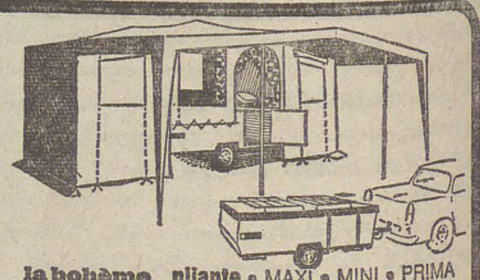
Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՇԱԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
25
SAMEDI
25 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·795

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.795

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

(Մահուան 800ամեակին առթիւ)

——0——

1973 *Յունուար 16ի կաթողիկոսական կոնդակով, Վազգէն Ա· յիշեցնելով որ ներկայ տարուան Օգոստոս 13ին կը լրանայ Ս· Ներսէս Շնորհալի մեծ հայրապետին մահուան (1173) ութհարիւրամեակը, կը հրաւիրէր… «համայն հաւատացեալ ժողովուրդն Հայոց», տարւոյս ընթացքին հանդիսաւոր արարողութիւններով եւ հայերէն ու օտարալեզու հրատարակու – թիւններով ոգեկոչել եւ պանծացնել անոր նուիրական յիշատակն ու անթա – ռամ գործը :* (Յառաջ, 1973 *Փետր·* 21) :

Յետագային իրեն կը ձայնակցէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Խորէն Ա· :

Էջմիածնայ պահակալը կը չեշտէր, որ Հայաստանի անկախութեան կորուստէն վերջ, 1080էն մինչեւ 1375, ամբողջ երեք դար Կիլիկիոյ հայկական Պետութիւնը նոր փառքով կը պսակէր հայ ազգի պատմութեան գիրքը եւ անկորնչելի արժէքներ կ'ընծայէր հայ մշակոյթի գանձա – տան :

Ներսէս Շնորհալի 1100ին (կամ ըստ ոմանց 1102ին) ծնաւ Կիլիկիոյ Մարաշ գաւառի Ծովք կոչուած բերդին մէջ (Սեւ Լեռ) : Հայրը՝ իշխան Ապիրատ Պահլաւունի, Գրիգոր Մագիստրոսի թոռը, ուրիշ շատ իշխաններու հետ հոն էր զաղթած Մեծ Հայաստանէն : Իր չորս զա – ւակներէն երկուքը՝ Գրիգոր եւ Ներսէս՝ հիմնական կրթութիւնն ստացան Քեսունի կարմիր Վանքին մէջ, իրենց մեծ մօրեղբօր Գրիգոր Բ· Մեծ Վկայասէր կաթողիկոսի կարգադրութեամբ : Ներսէսի եղբայրը՝ Գրիգոր, 1113ին իր ուսուցչին Բարսեղ Ա· Աղեցիի մահէն վերջ, 20 տարեկանին գաւճաւ կաթողիկոս՝ Գրիգոր Գ· Պահլաւունի անունով եւ 1116ին կաթողիկոսական աթոռը փոխադրեց Ծովք–դղեակը, զոր հայրը իշխան Ապիրատ, բարեկարգած էր եւ զայն օժտած բարձրարժէքի մեծ եկեղեցիով մը, արժանի՝ հայրապետանոցի :

Լուսաւորչի Աթոռը 102 տարի միայն մնացած էր Ս· Էջմիածին՝ 303էն 405 : Այնուհետեւ 1036 տարի, մինչեւ 1441 տեղ տեղ պիտի թափառէր, ամէնէն երկար մնալով Կիլիկիա :

Գրիգոր Գ· Պահլաւունի 18 տարեկանին վարդապետ ձեռնադրեց իր կրտսեր եղբայր Ներսէսը եւ զայն նշանակեց իրեն օգնական ու գործակից : Յետագային Մամեստիայի եպիսկոպոս դարձաւ Շնորհալի, որ սակայն մշտապէս մնաց կաթողիկոս եղբօր մօտ, նախ Ծովք, յետոյ Հռոմկլայ, եփրատի ալ ափին վրայ, ուր փոխադրուեցաւ կաթողիկոսական աթոռը 1149ին : Ծերունի հայրապետը գահէն հրաժարելով, իր ձեռքով կաթողիկոս օծեց Ներսէսը 1166ին, երբ անիկա 64 տարեկան էր : Երեք ամիս վերջ վախճանեցաւ Գրիգոր Գ· Պահլաւունի : Շնորհալի եօթը տարի եւ չորս ամիս մնաց Հռոմկլայի հայրապետական աթոռին վրայ, մինչեւ իր մահը, Հինգշաբթի, 13 Օգոստ· 1173 : Իր անունը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներու Գաւազանագրքին մէջ անցած է իբրեւ Ներսէս Դ· Կայեցի՝ ի յիշատակ չորք քառորդ դար Հռոմկլայ ապրելուն : Ու նաեւ՝ զանազանուելու համար «Շնորհալի» մականէրն ունեցող միւս եպիսկոպոսներէն :

×

Ներսէս Շնորհալի իրական ու վաւերական հանճար մըն է, հարատած ժառանգորդը Ոսկեդարի մեր անմահ մտաւորականներու հոյլին : Բազմակողմանի չնորհներով օժտուած՝ կիլիկեան թագաւորութեան ժբ· դարու փոթորկալից օրերուն տաղանդաւոր հոգեւորականը ռահվիրան դարձաւ հայկական մշակոյթի նոր վե – րածնունդին : Հինգերորդ դարու Ոսկե – դարէն եօթը հարիւր տարի վերջ ստեղծեց երկոտասաներորդ դարու Արծաթէ Դարը :

Շնորհալի բանաստեղծ էր ամէն բանէ առաջ : Իր բեղուն գրիչը առատօրէն արտադրած է անհամար չարականներ, տաղեր, գանձեր, աղօթքներ, պատմական, քաղաքական, հայրենասիրական, տիեզերաբանական, մանկավարժական բանաստեղծութիւնները, աշխարհիկ եւ ազգային բովանդակութեամբ դրուածքներ, վկա – յաբանական եւ դաւանաբանական նա – մակներ, աստուածաբանական մեկնու – թիւններ, հանելուկներ, առակներ, եւն· :

Ո՛րքան խեղճ պիտի ըլլար Հայաստան–եայց Առաքելական Եկեղեցին առանց Շնորհալիի հեղինակած տէրունական ա – մէն տօնի յատուկ աւուր պատշաճի հոգեմատոյց չարականներուն եւ աղօթքնե – րուն : Ո՞ր հաւատացեալ Հայը տակաւին այսօր յուզումով եւ երկիւղածութեամբ չունկնդրեր այբուբենական կարգով (ա֎ մինչեւ ֆ) չարայարուած հոգեւոր եր – գերը, — «Առաւօտ լուսոյ», «Աշխարհ ամենայն», «Այսօր անճառ» եւայլն, ինչպէս անուանակապով գրուածները, «Նո – րաստեղծեալ», «Նայեաց սիրով», «Նո – րահրաշ պսակաւոր» եւայլն, որոնց իւ – րաքանչիւր տունի առաջին գիրերով կը կազմուի Ներսէս :

Ինք կը յօրինէր երբեմն նաեւ չարականներու եղանակները եւ կ'երգէր :

Կարմիր Վանքի մէջ ուսած էր աստուածաբանութիւն, իմաստասիրութիւն, ուսողութիւն, տիեզերագիտութիւն, տոմարագիտութիւն եւայլն : Ու երբ Բիւզանդիոնի կայսր Կիւ Մանուէլ կոմնենոս փորձեց հայ եւ յոյն եկեղեցիներու միութեան հրաւէր կարդալ Հայոց կաթողիկոսութեան, Շնորհալին էր, որ հրապարակ իջաւ՝ անձամբ վիճաբանելու համար կայսեր կողմէ ղրկուած յոյն աստուածաբան ու ճարտարաբան Թէոդորիանէի հետ, որ Հռոմկլայ եկեր էր 1170ին : Շնորհալի իր պատասխանը ղրաւոր ղրկեց կայսեր : Մամեստիայի մէջ ալ դաւանաբանական եւ ծիսական տարբերութեանց եւ երկու եկեղեցիներու միութեան մասին խօսեցաւ Մանուէլ կոմնենոսի փեսայ եւ ներկայացուցիչ Ալեքս դուքասին հետ, որ սքանչացաւ անոր տուած պատասխաններէն : Շնորհալի չկրցաւ ընդառաջ երթալ կայսեր հրաւէրին, Պոլսոյ մէջ անձամբ միասին տեսնուելու համար այդ հարցերուն շուրջ : Մահը արգելք եղաւ :

Անհնար է այս նեղ սիւնակներուն մէջ մանրամասնութիւններ տալ մեծ հայրապետի կեանքին ու գործին մասին : Գո – հանա՛նք յիշելով միայն իր ղլխաւոր երկերէն մէկ քանի, — Ատենաբանութիւն, Ընդհանրական թուղթ, Բան հաւատոյ, Մեկնութիւն՝ Մատթէի, Առակաց, Եօթն կաթուղիկեայց, Սահմանաց գրոց, Ցիսուս Որդի, Ողբ Եդեսիոյ, Վիպասանութիւն (ոտանաւոր պատմութիւն Հայոց), Շարականներ, Խրատ ժամերգութեան, Հաւատով խոստովանիմ աղօթք՝ 24 տուն, Թարգմանուած եւ տպուած Վենետիկ՝ 36 լեզուներով, Բանիմ չափաւ, եւայլն :

Հազարամեակին առթիւ Գրիգոր Նարեկացին Ֆրանսերէնի թարգմանուելով ծանօթացուեցաւ օտարներուն :

Ութհարիւրամեակը խթան պիտի ըլլա՞յ անմահ ու աննման Շնորհալին ալ ճանչցնելու քաղաքակիրթ աշխարհին, ի պանծացումն հայկական դարաւոր մշակոյթի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆՈՐԻՆ

ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ ԵՐԳ ԱՂՕԹԱԿԱՆ Ի ԴԷՄՍ ՍՐԲՈՅ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՆԱԵԻ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԴԻՄԻ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱԿԻ

Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար, առ իս լոյս ծագեա՛ :
Բղխումն ի Հօրէ, բղխեա՛ ի հոգւոյս բան էից ի հաճոյս :

Գանձդ ողորմութեան, գանձիդ ծածկելոյ գտող զիս արա՛ :
Դուռն ողորմութեան, դաւանողիս բա՛ց, դասեցո՛ վերնոցն :

Երբեակ միութիւն, եղելոց խնամող, եւ ինձ ողորմեա՛ :
Զարքի՛ր, Տէ՛ր, յօգնել, զարքո՛ զթմրեալս, զուարքնոց նմանիլ :

Էդ Հայր անսկիզբն էակից Որդի, է միշտ սուրբ Հոգի :
Ընկա՛լ զիս, գթած, ընկա՛լ ողորմած, ընկա՛լ մարդասէր :

Թագաւոր փառաց, թողութեանց տուող, բո՛ղ ինձ գյանցանս :
Ժողովող բարեաց, ժողովեա՛ եւ զիս ժողովս անդրանկաց :

Ի էէն, Տէ՛ր, հայցեմ, ի մարդասիրէդ ինձ բժշկութիւն :
Լե՛ր կեանք մեռելոյս, լոյս խաւարելոյս, լուծանող ցաւոյս :

Խորհրդոց դիտող, խաւարիս շնորհեա՛ խորհուրդ լուսաւոր :
Ծնունդ Հօր ծոցոյ, ծածկելոյս ստուերաւ ծագեա՛ զլոյս փառաց :

Կենարար Փրկիչ, կեցո՛ զմեռեալս, կանգեա՛ զգլորեալս :
Հաստեա՛ հաւատով, հաստատեա՛ յուսով, հիմնեցո՛ սիրով :

Զայնիւս աղաչեմ, ձեռօքս պաղատիմ, ձիր բարեաց շնորհեա՛ :
Ղամբարամբ լուսոյ, դեկավար ճարտար, զօդեալս ամբացո՛ :

Ճառագայթ փառաց, ճաճապարհ ինձ ցո՛յց, ճեպել ի յերկինս :
Միածինդ Հօր, մո՛յծ զիս յառագաստ մաճուր հարսանեացդ :

Ցորժամ գաս փառօք յահագին աւուրն, յիշեա՛ զիս, Քրիստոս :
Նորոգող հնութեանց, նորոգեա՛ եւ զիս, նորոգ զարդարեա՛ :

Շնորհատու բարեաց, շնորհեա՛ զհաւատքիւն, շնորհեա՛ զթողութիւն :
Ուրախացո՛, Տէ՛ր, ոգւոյս փրկութեամբ, ոյր վասն եմ ի սուգ :

Զար մշակողին, չար սերմանց նորին չորացո՛ զպտուղն :
Պարգեւիչ բարեաց, պարգեւեա՛ իմոց պարտեացս թողութիւն :

Զուր շնորհեա՛ աչացս, ջերմ հեղուլ արտօսր, ցնծել զյանցանս :
Ռետինդ բաղցու, ռահ հոգւոյս արբո՛, ռահ ցոյց ինձ լուսոյ :

Սէր անուն Ցիսուս, սիրով էով ճմլեա՛ սիրտ իմ բարեղէն :
Վասն գթութեանդ, վասն ողորմութեանդ վերստին կեցո՛ :

Տեսչալուոյդ տեսլեամբ տո՛ւր ինձ յագեցնել, Տէր Ցիսուս Քրիստոս :
Բարուն երկնաւոր, բոտեա՛ զաշակերտս քոմից երկնայնոց :

Ցօղ արեան էո, Տէ՛ր, ցօղեա՛ ի հոգիս, ցնծացնէ անձն իմ :
Իւծեալս մեղօք, ւիւծեալ աղաչեմ, ւիւսել ինձ բարիս :

Փրկիչ բոլորից, փութա՛ զիս փրկել փորձութեանց մեղաց :
Քաւիչ յանցանաց, քաւեա՛ զօրհնաբանս, էեզ երգել զքոյս :

Սուրբ Աստուածածնին բարեխօսութեամբն յիշեա՛, Տէր, եւ ողորմեա՛ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱԽԱՐՈՎ ԵՒ ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Այս անգամ մամուլի Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան է, որ խորհրդային գիտունը Անդրէյ Սախարով տեսակցութիւն մը տուած է եւ չեչտած ցարդ ըրած յայտարարութիւնները : Սախարով կը պնդէ որ Արեւմուտքը պէտք չէ ընդունի որեւէ մերձեցում Խորհ· Միութեան հետ եթէ փոխարէնն ձեռք չձգէ Խորհ· Միութեան ներքին իսկական ազատականացում : Սախարով անդրադարձած է նաեւ իր բարեկամներուն մէկուն մահեմահիկոս՝ Տուբր Շեխանովիչի պարագային.— «Տարիներէ ի վեր, կինս ու ես կը ճանչնանք Շեխանովիչը իբրեւ բարի, շատ խելացի, հաւատարակչռուած եւ ողջամիտ մէկը : Այս առթիւ կոչ ըրած ենք համաշխարհային կարծիքին : Կը յուսանք որ իր ամ–

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՁԱՐԹԱՓՔ ՈՐԴԱՓՔ ԼՈՒՍՈՅՈՅ

ՅՕՕԱՄԵԱԿ ՇՆՈՐՀԱԼԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

ԳՐԵՑ՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Քրիստոսի 1000 թուականէն 1100 թուականներուն մէջ, քաղաքներ, գեղակ – ներ, գիւղեր եւ ժողովուրդներ սարսափի չարժումի մէջն էին. Հայաստանի սահ – մաններն էին ամէնէն աւելի տագնապի մէջ: Ընտանիքներ խուճապահար պէպլի Արեւմուտք կը փախչէին: Բարբարոսները կուգան, բարբարոսները կուգան, աղմուկը կ'անցնէր երկրէ երկիր, ծովէ ծով:

Իսկապէս Մանազկերտն արդէն հերո – սական պատերազմ տուած էր Տուղրիլի դէմ: Հայաստան կը կոտորէր եւ կը կթէր ինքն իր վրայ:

Ազնուական ընտանիք մըն ալ, որ Պահ – լաւունի անունը կը կրէր, եւ աւանդա – բար սուրբ Լուսաւորչի ցեղէն կը համար – ուէր, եկած հասած էր Ծովինի կողմերը, հոն Ծովք անունով փոքրիկ լիճ մը կայ, անոր շուրջ տուն տեղ եղած էր, թերեւս փոքրիկ բերդ մըն ալ չինած էին. առանց ամրութեան կարելի չէր այդ գարերուն ազատ ապրիլ:

Հոն ալ հասաւ բարբարոս արեւելքցի – ներուն խառնիճաղանճ ազմուկը: Պահ – լաւունին անցաւ Եփրատ գետը, այդ հըր – կայ վիշապը միակ պաշտպանն էր վայ – րենիներու դէմ: Կամուրջներ չկային, տեղական լաստեր կը գործէին մարդն ու էշը, վաճառականն ու գիւղացին ափէ ափ անցնելու համար:

Իշխան Ապիրատ կը կոչուէր այդ Պահ – լաւունին, Գրիգոր Մագիստրոսի սերուն – դէն էր, քեռորդին էր Գրիգոր Վկայասէր մեծ կաթողիկոսին. հայ իշխանական տուներուն մէջ պատկառելի անուն ունէր:

Իշխանն եկաւ հաստատուելու Եփրա – տի չատ մօտիկը, արեւմտեան կողմը. այդ հողը Գող Վասիլ կոչուած հայ իշ – խանին կը պատկանէր: Գող Վասիլ ժա – մանակին մեծ գէմքերէն մէկն էր, եկող հայ փախստական իշխանին հող ու բերդ կը չնորհէր իր դիրքն ամրացնելու հա – մար, ազգակից պատերազմներուն ժա – մանակ:

Այդտեղ ալ լճակ մը կար, ան ալ Ծովք կը կոչուէր: Ապիրատ սիրեց այդ լիճն ու վայրը եւ հոն կանգ առաւ. այնտեղ բեղ մըն ալ կար Հռոմկլայ կը կոչուէր. Գող Վասիլ այդ բերդն ալ Ապիրատին սեփականութիւն տուաւ: Պահլաւունի իշ – խանն իր տիկնոջ, պահապան զինուոր – ներով, ծառաներով եւ թերեւս իր չորս մանչերէն մէկ երկուքն ալ դեռին միւս ափը ծնած էին եւ հիմա ազին կ'անց – նէին:

Ապիրատ իշխանը չորս մանչեր ունէր, առաջինը Վասիլ իշխանն էր, երկրորդը Շահան զօրավարը, երրորդ՝ Գրիգորիսը եւ չորրորդ աղաւնին՝ Ներսէսն էր:

Օր մը Գրիգորիս մեծ հայրապետը, Ապիրատին մօրեղբայրը, այցի եկաւ իր թոռնիկներուն: Թերեւս Վասիլ եւ Շա – հան զինուորական պատուի կեցան, բայց Գրիգորիսն ու Ներսէսը չատ փոքր էին, անշուշտ վազեցին եւ հայրապետին ձեռքը պաղին, մօրուքը չոյեցին, ոտքերը ղըր – կեցին: Վկայասէրը չատ սիրեց այդ եր – կու փոքրերը, փափաք յայտնեց որ հետն առնէ եւ տանի Ամանոս լերան վրայ, հոն Հայոց կարմիր վանքը կար: Ամանոս լեռը, որ յոյն, սասրի վանքերով լի էր, ունեցաւ նաեւ բազմաթիւ հայ վանքեր, տեսակ մը Թէփայիտ էր ճգնող հոգիներու համար:

Ինչո՞ւ կարմիր վանք կը կոչուէր, թէր – եւս պատերը կամ եկեղեցին Հայաստանի կարմիր չէչաքարի պէս զգեստ հագած էին: Եղած վանքերու մէջ չատ անուանի էր. հոն էր Ստեփանոս անունով մեծ պիտանականը որ Գրիգորիսի եւ Ներսէսի ալ վարժապետ պիտի ըլլար:

1113 թուականին ամառ եղանակ էր. ամէն մարդ պիտի թէ կիլիկիան որքան տաք ու խոնաւ է. մժեղներու, ճանճերու երջանիկ աշխարհն է: Այդ տարին Գրի – գորիս արդէն 19 տարեկան էր. խոհեմ եւ իմաստուն երիտասարդ մը. կրնար տա – րեցներուն հետ իմաստութեամբ մրցիլ: Ներսէս մանչուկը 11 տարեկան էր: Գրի – գորիս մեծ Վկայասէրն արդէն չատոնց վախճանած էր եւ տեղը Բարսեղ հայրա – պետն անցած էր: Տառապանքի մէջ մեր աթոռը, հաստատ տեղ մը չունէր, Ծոյ – ները թշնամի, Սելճուքները թշնամի, հալածական կը չրջէր լեռնէ լեռ, վանքէ վանք:

Բարսեղ արդէն մահուան մօտն էր ար – կածի մը զոհ կ'երթար: Զորս կողմը նայեցաւ արժանաւոր յաջորդ մը ղնելու համար եւ դասաւ պարմանի Գրիգորիսը. կանչեց իր մօտը կաթողիկոսական գոգն ու գաւազանը ձեռքը տուաւ, ինքն առա – ջին անգամ խոնարհ երկրպագութիւն ը – րաւ եւ զայն օծեց կաթողիկոս:

Շատեր մրմռացին սակայն աւանդու – թեան համաձայն Գրիգորիսի երակնե – րուն մէջ Ս. Լուսաւորչին արիւնը կար, մեծ հայրապետներուն չառաւիղն էր, զարգացած եւ սրբակեաց երիտասարդ մըն էր եւ չսխալեցան, երիտասարդ կա – թողիկոսը իր վարքով եւ սրբութեամբ ցոյց տուաւ թէ արժանի էր այդ բարձր աթոռին:

Ներսէս կարմիր վանքին մէջն էր, մաս – նաշ մանչուկ մը, ծանր խարազ հա – գած, մօրուքաւոր աշակերտներու մէջ հրեչտակ մըն էր. փոքրիկ Սամուէլ մար – գարէ մը որ տաճարին մէջ Աստուծոյ կը ծառայէր: Խոնարհ էր, հեզ, աղօթասէր ու բարի: Տակաւին պէտք էր սորվիլ, թուղթերու վրայ օրինակել հին մագա – զաթներ թէ մխիթը պահելու համար ա – նոնց խմասաները եւ թէ դեղագրութիւնը գարգացնել: Գիտէր թէ ժամանակն ոսկի է, եղաւ ոսկերերան գրող, եղաւ բանաս – տեղծ, եղաւ հոգեբան եւ պիտի ըլլար նաեւ հայր Հայաստանի: Ս. Ներսէս Լամ – բրոնացին, ժամանակակից մեծ հայրապետ մը եւս, կը վկայէ թէ Ս. Շնորհալին մարգարտաչար դիր ունէր, իր ազնուա – կան կերպարանքին տակ իր մանկութիւնը գեղեցկութիւն էր:

Այդ ժամանակ հայ եւ օտար վանքե – րու մէջ գլխաւոր զբաղումը աղօթք եւ հոգագործութիւն էր. վանքեր կային որ անասուններ ալ կը պահէին. այսպէս էր նաեւ հիւսիսային մեծ Հայաստանի մէջ մինչեւ Հաղբատ, մինչեւ Սանահին: Չեմ դիտեր թէ կարմիր վանքը բացառութիւն կը կազմէ՞ր:

Ս. Ներսէս Շնորհալիին թողած հոկայ դրականութիւնը ցոյց կուտայ թէ ան մանկութենէն կովերով, տանձերով ու խնձորներով չէր զբաղած, այլ գրելով, կարդալով եւ երկնային խորհուրդներուն մէջ թափանցելով:

Իր ուսումներն հոգեւորական էին, ե – րանի թէ ճանչցած ու կարդացած ըլլար Հոմերոսը, Պղատոնը, Արիստոտէլը, խո – րաթափանց միտքը չքեղ հանդերձանք պիտի ունենար:

Իր գլխաւոր վարժապետը Աստուածա – չունչն էր: Թերեւս արաբական դրու – թիւնը կամ իր մեծ պապին Գրիգոր Մա – գիստրոսի քերթողական ոճերուն հետե – ւելով, Շնորհալին ալ իր երկար քեր – թուածները նոյնհանդ կը վերջացնէր, այսօր տաղտկալի է, բայց այդ դարուն ճարտար նորութիւն էր:

Շնորհալին տակաւին կը սորվէր, իր կաթողիկոս եղբայրը հոգ կը տանէր այդ մատաղ բողբոջին վրայ. ինքն ալ Թերեւս կարմիր վանք կը բնակէր, աթոռը տա – կաւին հաստատ տեղ չունէր: Գրիգորիս կարծես թէ անհամբեր էր իր ձեռքերով եղբայրն ալ Աստուծոյ նուիրելու: Եկաւ հասաւ ցանկալի ժամանակը, Շնորհալին ալ 19 տարեկան էր, երբ 1121ին, կաթո – ղիկոս եղբայրը օրհնեալ ձեռքերը բար – ձրացուց եւ ըսաւ Կոչեմ զՆերսէս ի սար – կաւագութենէ ի խահանայութիւն: Անու – նը Ներսէս դրին եւ մենք չենք դիտեր թէ առաջ իր անունն ի՞նչ էր, ի՞նչ էր ա – նունը այն երջանիկ մօրը որ Աստուծոյ խորանին սուրբ զաւակներ կը նուիրէր: Ո՛րքան ժլատ եղած է պատմութիւնը:

Իր քահանայութենէն յետոյ ոչ միայն Թէ Թիկունք եղաւ կաթողիկոս եղբօրը այլ զրաղեցաւ նաեւ զրականութեամբ: Հազիւ 20 տարեկան կար երբ գրեց Վի – պասանութիւն անունով առաջին գիրքը:

Շնորհալին կամաց կամաց բարձրացաւ բանաստեղծութեան, տաղաչափութեան աստիճանները: Երաժիշտ էր նաեւ, կը դրէն պատմիչները, թէ աքանչելի ձայն ունէր եւ կարող երգահան էր, չատ մը կրօնական քերթուածներուն երգն ալ ին – քը չինած է եւ մատած են մեր չարականե – ներուն մէջ որ այսօր ալ կարելի է հա – ճայքով կարդալ, լսել եւ երգել: Իր Առա – ւօտ լուսոյ, Աշխարհ ամենայնը եւ բազ – մաթիւ այլ երգեր, տաղեր ու գանձեր ծանօթ են ամէն հայ եկեղեցականի: Կը կարծեմ թէ արեւելեան եկեղեցիներուն մէջ ամէնէն քաղցրահնչիւն երգն Հայերն ունին, մեր ժողովրդական երգերը տուն տուած են կրօնական երգերուն, երկուքը մէկ քաղցրութիւն, մէկ սիրտ ունին:

Եւրոպացի երաժշտագէտներ սկսեր են հետաքրքրուիլ արեւելեան եկեղեցիներուն հին երգերով: Գերմանացի, Ֆրանսացի մանուգէտներ եկան Ս. Ղազար, եւ իրենց համեմատ լաւագոյն երգերը Հայերն ունին:

Տակաւին Հայոց կաթողիկոսական ա – թոռը հաստատուն տեղ մը չունէր. Թէր – եւս Կարմիր վանքը կը բնակէին, կամ Ամանոսի հայ վանքերէն մէկուն մէջ: Անոնք քաղցր երազով կ'ապրէին վերա – դառնալ Անի, այդ քաղաքը կենդանի էր. Ծոյները չկային, Սելճուքներուն ձեռքն էր: Բայց տարիները չատ խստնակ էին. տգղերը աւազակութեամբ կ'ապրէին, բերդերը դողերու որջ դարձած էին: Եր – կու եղբայրները ո՛րքան անձկութեամբ կը դիտէին դէպի Արեւելք, ո՛րքան երազ – ներով կ'ապրէին. պիտի բանային Անիի մայր եկեղեցիին դռները. Հրաշափառով պիտի մտնէին: Բայց ժամանակն Հայե – րուն թշնամի էր:

Արդէն Գրիգորիսի կաթողիկոսութիւ – նը բաւական խռովութիւն հանեց. ան 19 տարեկան երիտասարդ էր եւ ահա լուր հասաւ թէ Վասպուրականի մետրոպո – լիտը, եղիսէ կոչուած եպիսկոպոսն ա – պըստամբեր է մայր Աթոռէն եւ առան – ձին կաթողիկոսութիւն հիմներ է Աղթա – մարի մէջ: Արծրունիներու նահանգը ըն – դունեցաւ այս նոր բաժանումը, սակայն Բագրատունիները եւ միւս նահանգները մերժեցին եղիսէն: Իր աթոռը մնաց մին – չեւ 1864 թուականը, եւ ապա մարեցաւ նաեւ վանեցիներու սրտերուն մէջէն ալ:

Գրիգորիս եւ Ներսէս յուսահատ Հա – յաստանէն որոշեցին Կիլիկիա հաստատ – ուիլ եւ Ծովքի մօտ Հռոմկլայ դղեակը պիտի ըլլար ապագայ հոգեւոր կեդրոնը:

Քիչ մը հանգիստ գտնելով Գրիգորիս որոշեց իր Ներսէս եղբայրը եպիսկոպոս ձեռնադրել: 1134ի ժամանակներն էին. Ներսէս թերեւս 32 տարեկան կար արդէն, հոգիով եւ մտքով հասուն էր: Այդ ժա – մանակ կային սպիտակ մօրուքներով բազմաթիւ հայ եպիսկոպոսներ, բայց Ներսէս մը չկար, ան ուրիշ բան էր:

Նորընծայ եպիսկոպոսն աւելի եռան – դով լծուեցաւ կաթողիկոսարանի գործե – րուն, բայց Գրիգորիսի անձնական աչ – խատանքներէն, դրեթէ ինքն էր որ հա – սարակաց գործերն առաջ կը տանէր: Այդ խոնարհ եւ աստուածավախ հոգին հրեշտակի դեր կը կատարէր այնքան տաղնապալից օրերուն: Բայց եւ այնպէս ժամանակ կը գտնէր դրելու, հոգեւոր բանաստեղծութիւններ, ճառեր, նամակ – ներ եւ մեկնութիւններ: Հայաստանեայց եկեղեցին նոր Ոսկերերան մը ունէր որուն կրնար վստահիլ իր ապագայ փառքը:

Շնորհալիին անունը սկսաւ հայկական սահմաններէն դուրս ալ տարածուիլ, գործնականին մէջ ինքն էր կաթողիկոսը: Իր ձեռքը տարածած էր օտար երկիրներ, կամ Վերին Հայաստան բնակող Հայե – րուն վրայ ալ: Հայ առեւտրականներ, կրօնականներ, ճամբորդներ իր անունը կը տանէին երկրէ երկիր. հպարտ Բիւզան – դացին իսկ զայն Հայոց Ոսկերերանը կը կոչէր: Եթէ հայկական կիլիկիոյ պետա – կան ուժը տակաւին նոր կը բողբոջէր եւ հերոսները սուրը ձեռքին բերդէ բերդ կը վազէին զանոնք պաշտպանելու համար եւ չկար Լեւոն Մեծագործ մը կիլիկիոյ սահմաններն երկաթով պաշտպանելու, կրօնական ուժը զօրաւոր էր. հայ ազգը մէկ զանգուած պահելու եւ օտարներուն յարգանք պարտադրելու համար:

Շնորհալին Արեւելեան եկեղեցիներուն, Լատին եկեղեցիին հետ միութեան կեդ – րոն դարձաւ: Ան ամէն ջանք կը թափէր վերանորոգելու համար Քրիստոսի եկե – ղեցին մէկ անձի մէջ: Նոյն հոգին փո – խանցեց նաեւ Ս. Ներսէս Լամբրոնացիին մէջ: Ինչ որ այսօր Վատիկանի Բ. տիե – զերական ժողովը ջանաց մէկ հօտ մէկ հովիւ աւետարանական պատգամն իրա – կանացնել. Հայերն իրենց փոքր միջա – վայրին մէջ, մեծ դաղափարականներով կ'աշխատէին հոգիով իրար մօտ բերել բաժնուած քոյր եկեղեցիները:

Հայաստանեայց եկեղեցին միութեան փափաքներն այդ ժամանակները կարելի չեղաւ իրագործել. Բիւզանդիոն չատ հե – պարտ եւ պահանջկոտ էր Հռոմ չատ հե – ռու էր եւ կային քաղաքական բազ – մաթիւ պատճառներ, Սուրբ Հայէկի խմբին – բը, արեւմուտքէն Գոնիայի Սուլթանն – ը աջքանի մէջ առած էին փոքրիկ կի – լիկիան եւ Ծաչակիրներու դրաւած եր – կիրները. Եդեսիան դրաւած եւ այլն էին, Շնորհալին ողբ մը գրած էր. գրա – ւեցին եւ այրեցին Մարաշն ալ, Քեսունն ալ: 1149 թուականն էր եւ Շնորհալին ող – բաց այդ քրիստոնեայ քաղաքներուն ա – դիտաբեր անկումը:

Գրիգորիս եւ Շնորհալին հանգիստ չու – նեցան, պէտք էր բերդէ բերդ ապաստա – նել սուրբ Աթոռը պաշտպանելու համար: Վճռեցին իր կաթողիկոս եղբօր հետ վերջ – նականապէս Հռոմկլայի բերդն հաս – տատուիլ: Ան լաւ պաշտպանուած էր, Եփրատէն քիչ մը հեռու ժայռի մը վրայ, չրջականերն իրենց էին, ընտանե – կան սեփականութիւն էր, արդէն իրենց առօրեայ ապրուստը ընտանիքէն կուգար եւ ապահովութիւնը անոր դինուորական ուժին վրայ վստահացած էին: Սակայն անտանելի կլիմայ ունէր: Երկար տարի – ներ հոն մնաց եւ առաւ նաեւ Կաշինի անունը: Շատ ժամանակներ յետոյ աթո – ռը Սիս փոխադրուեցաւ, երբ ապահով մայրաքաղաք եղած էր:

1152ին Շնորհալին Թերեւս 50 տարե – կան էր. իր հասուն հասակին մէջ էր բարձր գրականութիւն արտադրելու հա – մար: Ժամանակները նպաստաւոր չէին, բայց իր սիրտն անհանդարտ էր, միտքը լեցուն էր անդուլ զազափարներով: Այդ թուականին ան գրեց իր գլուխ գործոցը, որ Ցիսուս Որդի կը կոչուի, հոգիով քերթուածին առաջին բառերով: Քեր – թուածին իսկական անունն է Ողբերգու – թիւն վիպասանական ի տարից սրբոց: Ցիսուս Որդին երեք մասերու բաժնած է. Այլաբանութիւն Հին Կտակարանէ, Այ – լաբանութիւն Նոր Կտակարանի եւ յառա – ջութիւն աւետարանական ճչմարտու – թիւններու ուր քերթողաբար կը հասնի վերջին դատաստանին: Կարելի է նմանց – նել Տանդէի Աստուածային Կատակեր – գութեան եւ քիչ մըն ալ Միլտոնի Դրախտ կորուսեալին:

Ցիսուս Որդիի քովիկը գրած է իր հո – գեշունչ եւ ժողովրդական Չաւտաղ Խոստովանութիւնը, 24 տուներէ բաղկացած: Զգայուն եւ հոգերուխ աղօթք մըն է, չատ սիրելի հայ հաւատացեալին: Ժա – մանակին գոց պիտէին, կ'երթային ծանր հիւանդներու բարձին հաւատքով կ'աղ – ատանէին, բժշկութիւն կը խնդրէին. ո՛վ դիտէ քանի արցունքներ սրբած է իր հրաշագործ զօրութեամբ: Հաւատով խոս – տովանիմ մը գարերով անցաւ ու մինաց մեր ժամագրքին մէջ Նարեկացիի ընկեր fաղցրութեամբ աղօթքի կողքին, հայ մամիկը թերեւս այսօր ալ կ'արտասանէ Շնորհալիին հոգիով:

Բազմաթիւ են Շնորհալիին երկրորդա – կան գրուածքները.— Առակներ, Գան – ձեր, Նամակներ, Հանելուկներ, Շարա – կաններ եւ Մեկնութիւններ: Ան գրաղած է ոչ միայն հաւատակաւոր հոգիները յա – գեցնելու համար, այլ նաեւ մանուկները, որոնց սիրելի հայր եղած է:

Թերեւս իր հետը կը չրջեցնէր, անոնց հանելուկներով քրիստոնէական կը սոր – վեցնէր, կը դաստիարակէր եւ անոնց սրտերը կը զօրացնէր: Հռոմկլայի մեր – ձակները բազմաթիւ էին տգղները, մա – նաւանդ պահակներու ընտանիքները հոն էին, տեսակ մը իր ընտանիքը կը կազ – մէին: Իր պատառը կը բաժնէր տգղա – ներուն հետ, հիւանդներուն հոգ կը տանէր, այցելութեան կ'երթար, նոր Ս. Ներսէս Պարթեւ մըն էր, որ լոյս կը սփռէր տու – ներու մէջ եւ հաճոյքով կը խնամէր ան – կեաններն, անոնց հետ իր զուտլ ճաշը կը բաժնէր:

Ան յոդնել չէր գիտեր, ո՛վ գիտէ որ – քան անհանդիստ կեանք կ'անցընէր, որ – քան ճգնութիւններ կը կատարէր թէ իր անձը մաչեցնելու Քրիստոսի սիրոյն հա – մար եւ թէ հաւատացեալներուն բարի օրինակ ըլլալու համար: Եւ ահա պատ – հեցաւ անխուսափելին:

Թերեւս 1153ի գարնան ծանր չերմով բռնուեցաւ: Թերեւս մօրախտ (մալարիա)

էր. լսեցին բարեկամները, ազգականները աղօթեցին եւ եկան այցելութեան: Ամէնէն աւելի իր վախել եղբօր որդին Ապրատ՝ սուրբին անկողինէն չէր բաժնուեր: Ապրատին կապուած էր սուրբ Հայրապետն ալ եւ առանձին նամակ գրած է: Այս պատահական ջերմը, չուրջ քսան տարի մինչեւ սուրբին մահը, զինքը առկախ չարչարեց:

Շնորհալին մեծ մխիթարանք ունեցաւ երբ իր Շահան եղբօր Շահանդուխտ աղջիկը հարս գնաց Լամբրոնի Հեթում իշխանին: Հեթում ութ զաւակներ ունեցաւ որոնց մէջ հատ մը պիտի ըլլար չքնաղ ծաղիկ մը, չնորհալի հրեշտակ մը եւ փառք հայ եկեղեցիին, Ս. Ներսէս Լամբրոնացին. անպարտելի ապահո տիեզերական եկեղեցիին, արքեպիսկոպոս Տարսոնի, գոր օտար եկեղեցիներն ալ կոչեցին երկրորդ Պօղոս Տարսոնի:

Կիլիկիան տակաւին խաղաղ կեանք չունեցաւ: Թորոս Բ. Պալսէն վախած էր առաջելական ճամբայով. եկած էր իր հայրենի բերդերուն տիրանալու: 1155–1156ին հերոսական պատերազմներ տեղի կ'ունենային: Բիւզանդիոն իր դաւերով, կայսերական ուժերով չկրցաւ այդ փոքրիկ ազգին վրայ յաղթանակներ տանիլ: Հերոսական տոհմ մը՝ կամաց կամաց վտարեց յոյն բանակները եւ տիրացաւ Կիլիկիայի եւ պատրաստեց փոքր բայց չքեղ թագաւորութիւն մը:

Գրիգորիս կաթողիկոսն ու եղբայրը Շնորհալին ամէն ջանք թափեցին երկու քրիստոնեայ ազգերը հաշտեցնել, բայց վէճերն ու վտահսիրութիւնը չատ էին Բիւզանդացիներուն դէմ: Կամաց կամաց քիչ մը խաղաղութիւն տիրեց Հռոմկլայի չուրջը: Շնորհալին յաջողեցաւ Լամբրոն երթալ իր խնամիին տեսութեան. այցելեց նաեւ տեղական չատ մը բերդատէրերու տալ 1166ին վերադարձաւ Հռոմկլա:

Իր եղբայրը Գրիգորիս ծերացած էր, հիւանդ էր, փափաք ունէր Ներսէս եղբօրն յանձնել կաթողիկոսական գօղն ու գաւազանը: Կանչեց ազնուականներ, կրօնաւորներ մօտակայ եպիսկոպոսներ, յայտնեց իր վախճաքը: Ոչ ոք կրնար հակառակիլ Շնորհալիի ընտրութեանը, սուրբ անձ մըն էր, Լուսաւորչի ցեղէն պիտի բազմէր Հայաստանի առաջին աթոռակալին աթոռին վրայ: 1166 Ապրիլ 17ը Յազկազարդի օրն էր: Այդ օրն Հայաստանի համար ամէնէն փառաւորը պիտի ըլլար: Երկու հայրապետներ երկուքն ալ սպիտակ մօրուքով, պայծառ դէմքով, անարատ նայուածքով, մին գահին վրայ, միւսը գահին ոտքը, սէրը սիրոյ կը յանձնէին երկնային համբոյրով: Չեմ գիտեր թէ ո՞րն աւելի յուզուած եւ արտասուալից էր:

Երկուքն ալ կը պատկանէին հայ եկեղեցին սրբացած դասին, երկուքն ալ տաղանդաւոր էին, մանաւանդ Շնորհալին մեծ աստղի պէս կը ցոլանար իր եղբօրն աչքերուն մէջ:

Գրիգորիս կաթողիկոսը սրտագին ճառ մը խօսեցաւ, ապա յանձնեց սրբազան գօղն ու գաւազանը իր եղբօրը, գրկախառն համբուրուեցան, հաւատացեալներն ալ բեչտակներուն հետ բարձրաձայն ապագղակեցին Արժանի է, արժանի է: Շնորհալին դեռ աւելի հոգեվից խօսեցաւ, ինչպէս սուրբերը գիտեն խօսիլ:

Նոր կաթողիկոսին գլխաւոր հոգն եղաւ, կարգաւորել հայ եկեղեցին, միացնել Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը մայր աթոռին: Բայց իր սիրտն ու աչքերը բոլորովին տարբեր ճամբաներ բռնած էին: Ան չնայց գիրքերով, նամակներով, ճառերով, քերթուածներով իր ժողովուրդին մօտն ըլլալ, սրտին մէջն ըլլալ, պօղթել եւ հաւատալ միասին:

Թերեւս 66 տարեկան էր երբ կաթողիկոսական աթոռին վրայ բազմեցաւ, ըսպիտակ մօրուքով արդէն մաշած եւ յոգնած մարմին մը ունէր, սակայն նոր եռանդով լեցուեցաւ բարեկարգել հայրենի եկեղեցին: Իր Ընդհանրական Թուղթը վկան է Շնորհալիի հոգիին: Ամէնէն աւելի պէտք էր վառել հոգիով եպիսկոպոսները (չուրջ 200 հատ), կրօնաւորները, իշխաններն ու պինուորականները, հաւատացեալներն ու բարեսիրական հաստատութիւնները, ամէնուն համար առանձին եւ յարմար խօսք ունէր:

Մանաւանդ սէր ցուցուց աղքատներուն հանդէպ, մանաւանդ աղքատացած ազնուականներուն հանդէպ, որոնք հացի կարօտ մնացեր էին եւ մուրալ կ'ամչնային. անոնց պատուհաններէն քսակով ոսկի կը նետէր: Սովորական աղքատները, այն խեղճ բորոտները որոնք մարդկութենէն վտարուած էին, լայն տեղ ունէին իր սրտին մէջ:

Շնորհալին հայ կեանքին կեդրոնն եղաւ. թէ՛ Վերին Հայաստանը թէ Կիլիկիան իր թեւերուն տակ առած էր: Տակաւին ժամանակները խռովալից էին. թէ՛ եկեղեցական եւ թէ քաղաքական ճակատներուն վրայ: Նախ պէտք էր մեր եկեղեցին կարգաւորել, պատարագները, ժամասացութիւնները, մաշտոցը, ձեռնադրութիւնները պէտք ունէին արմատական վերանորոգումի:

Եկաւ, հատաւ նաեւ Ս. Ներսէս Լամբրոնացին, այդ երիտասարդը հոգեբան եւ խմաստասէր էր. կորովի էր եւ մեծ քեռիին նման սրբակեաց էր. միացուցին իրենց ուժերը ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ գործելու համար: Երկերով եւ բանաստեղծութիւններով լեցուց մեր եկեղեցիին կամարները, հիանալի ձայն ունէր, չնորհք ունէր բառերն ու եղանակները յօրինելու: Մինչեւ հիմա հայ հոգին այդ հայրապետին չունչով կը սնանի:

Ով չի գիտեր իր Զարթիճեները, Առաւօտ լուսոն, Աշխարհ ամենայնը: Իր սէրն ու հաւատքը պէտի Աստուած չատ խոր ու զօրաւոր էր, ինչ որ բերնով կը դաւանէր սրտով կը ղգար, մտքով կը խորհար. անպայման ատով կը վերանար հոգին, դուրս կ'ելլէր մարդկութենէն երբ աղօթքի մէջ էր.

Սէր Աստուն Յիսուս
Սիրով ծով ճմլեա
Սիրտ իմ բարեղէն:

Այս հրաշալի հայցուածքով ինքն է որ մինչեւ հիմա հայ ժամադրքին մէջ մեղի հետ կ'աղօթէ:

Ս. Ներսէս Լամբրոնացին, ժամանակակից եւ սրտակից մեծ հայրապետին, եւ անոր եղբօր աղջկան տղան էր. քանի անդամ զմայլած տեսեր էր այդ կենդանի սուրբը որ Աստուծոյ հետ դէմ յանդիման կը խօսէր:

Իր անխոնջ աշխատանքները, ճգնութիւնները զինքը մաշեցուցին. առկախ կը հիւանդանար, երկրին խոնաւ եւ ջերմոտ կլիման պատճառ դարձաւ որ վերջնական տենչէն անկողին իյնար: Թերեւս երբեմն սարերը կը բարձրանար, Լամբրոն կամ Սեւ լեռը կ'երթար զով օդ մը քաշելու համար, բայց իր բովանդակ կեանքը Հռոմկլայի լճակին ջերմոտ ափերն էին:

Կամաց կամաց ծխրեցաւ, ուժէ ինկաւ, եւ սակայն դեռ Յոյներու հետ միութեան հարցով կը զբաղէր: 1173ին, Մանուէլ կայսրը անգամ մըն ալ մարդ ղրկեց միութեան համար, բայց յոյն եկեղեցին աւելի հայ կաթողիկոսութիւնը ճնշելու կ'աշխատէր քան թէ աստուածային միութեան:

Հսկայ կաղնիի մը նման տարածուեցաւ իր խշտեակին վրայ: Հազիւ կը շընչէր, չրթները միշտ կը թրթռային, ստէպ կը ժպտէր եւ ապա երկինք կը նայէր: Իր չուրջն հաւաքուեցան եպիսկոպոսներ, ազնուականներ, ազգականներ, աղքատն ու հասարակ հաւատացեալը:

Օրհնեց բոլորը, օրհնեց Հայաստանը եւ աներեւոյթ եղիայի նման վերացաւ երկինք 1173, Օգոստոս 13ն էր, Հինգշաբթի օր մը: Զինքը թաղեցին Հռոմկլայի եկեղեցիին մէջ, դեռ հոն է կ'ըսեն աւերակներուն մէջ, ծածկուած անմահական երկինքով, ուր դեռ կէս գար առաջ ուխտի կ'երթային, նոյնիսկ այլադաւանները. այժմ դեռ հոն է, չկայ մեռոնը ճակտին աղօթող մը, սակայն կայ ազգ մը, աշխարհէ աշխարհ թափառական, սրտին մէջ անջնջելի դամբարան մը ունի Ներսէս Շնորհալիին, որ այսօր 1973 Օգոստոս 13, 800 տարի է, ձեռքին մէջ հայրապետական դաւազանը, դլխուն սեւ ամպի պէս քօղը, կը կրկնէ ամէն առաւօտ՝

Զարթիճ որդիճ լուսոյ:

Հ. Վ. Ց.

Վենետիկ, Օգոստ. 1973

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԵՐԲ ՇՆՈՐՀԱԼԻՆ Կ'ՕԳԵԿՈՉԵՆՔ...

Հայ ժողովուրդի մտաւոր եւ մշակութային կեանքի պատմութեան մէջ քիչ չէ թիւը դէմքերու՝ որոնք իրենց գործին տարողութեամբ եւ ծաւալով կ'ընկճեն քեզ, երբ կը փորձես համրուած սիւնակներու կամ հաչուուած էջերու մէջ խտացնել բազմաճիւղ եւ հարուստ իրենց վաստակը:

Ուրախարիւրամեակն է Շնորհալիի մահուան, — Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան 64րդ դահակալին, որ Յովհաննէս Գ. Օձնեցիի եւ Գրիգոր Նարեկացիի հետ անցած է Հայց. Եկեղեցւոյ կողմէ տօնելի բազմերախտ եկեղեցականներու կարգին, Ս. Ներսէս Դ. Կլայեցի հոգեւորականն կոչումով:

Զոյգ հայրապետներու կարգադրութեամբ, 1973 Օգոստոս 13էն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր չորս ամիսները յայտարարուած են ոգեկոչական հանդիսութեանց չրջան. հարց է սակայն, թէ հիմնաւոր, արժանավայել եւ մնայուն ի՛նչ գործ կարելի է ակնկալել տարաւիւռ մեր համբանքէն...:

Բեմերէն ու մամլոյ սիւնակներէն անցեալի փա՛ռքը որճալ՝ հաւանօրէն քանի մը ժամուան եւ քանի մը օրերու ապրում առեղծէ: Հրապարակային ատենախմբութեանց եւ հանդիսաւոր հատաքթներու ընթացքին մեռնողին վաստակը վերծանել՝ վտահարար ազգային մեր հպարտութիւնը փայփայէ:

Ցետո՞յ:

1974ին ի՞նչ մնացած պիտի ըլլայ իրրեւ անուն ու աւիշ, որպէսզի ուշ արթնցողները բան մը իմանան ու մանաւանդ օտարախօս Հայն ու Հայութեամբ հետաքրքրուող օտարը աղբիւրէն ծարաւ չվերադառնան՝ եթէ փորձեն տատղել թէ ո՛վ էր ու ի՛նչ էր Շնորհալին:

Սրտի կծկումով գրի կ'առնենք այս տողերը ու կը խորհինք թէ այս առթիւ հրատարակելի ակնարկներով եռամեծար Հայրապետի կեանքին ու գործին մասին, անկարելի է սեւեռումի տակ առնել ծովի դրականութիւնը մեծ քնարերգուին, պատմագրին, հոգեչունչ քերթողին եւ բարոյախոսիչ հովուապետին՝ որուն ստեղծագործական բերքը կ'ընդգրկէ աշխարհիկ թէ կրօնական դրականութեան մարզերը (վիպասանութիւն, ողբ, առակներ, հանելուկագրային ստեղծումներ, չարականներ, տաղեր, պանծեր, պօղթքներ), դաւանաբանական թուղթեր եւ պատմական վկայագրութիւններ, երաժշտական յօրինումներ, խրատական վեհխատ կոչեր եւ հրաւիրակներ, քրիստոնէական միութեան եւ բարոյական կեանքի պատգամներ, ու տակաւին անհամար սեւեռումներ աղօթական, հայրենասիրական, բարեպաշտիկ եւ խորհրդաղգած ապրումներու՝ որոնք «Արծաթէ Դարու»ն ամէնէն խռովիչ մեծերէն մէկը կ'ընեն դինք, Յովհաննէս Սարկաւագի, Ներսէս Լամբրոնացիի, Մատթէոս Ուռհայեցիի, Յակոբոս Տարօնցիի, Վարդան Այգեկցիի, Մխիթար Հերացիի, Մխիթար Գոշի եւ Ալաւկայ որդի Դաւիթի նման ժամանակամերձ մեծութիւններու կարգին:

Եթէ տատներորդ դարուն հետ մեր միտքերուն մէջ կը ցցուի Նարեկացիի «լուսապսակ ճակատը» ու տատնըմէկերորդ դարը կը պայծառանայ Գրիգոր Մագիստրոսի խմաստուն ճառագայթումով, տասներկուերորդ դարը կը փայլի Շնորհալիի տաղանդով՝ պերճ ու բազմակողմանի, — թերեւս առանց այն ամպրոպային ու ժայթքուն, յորդահեղեղ եւ փրփրայոյզ հեղումին՝ որով կը բնորոշուի Նարեկացիի գործը. թերեւս առանց այն համապարփակ զարգացումին եւ խմաստաբանական խորացումներուն՝ որոնք Մագիստրոսինը եղան. սակայն դալն, անխռով, հեզասահ ու հաղորդական:

Եթէ ժամանակին պատչաճելու եւ այս կարդի տարեդարձներ ու դարադարձներ իսկապէս արժեւորելու առաջադրանքը գործի վերածելու կարելիութիւններ տեսնէինք՝ պիտի ակնկալէինք որ, փոխան կիսատ–պռատ ոգեկոչումներու, Շնորհալիի նման մեծերու յիշատակութիւնը տիրի նկատուէր օտարին ծանօթացնելու մշակութային մեր վաստակն ու ժառանգութիւնը, — առնուազն խթան դառնար օտար լեզուներով գոնէ մէկ երկու գիտական աշխատասիրութեանց:

Հայոց Միջնադարը (Ժ.–Ժէ. դարեր) մտաւոր մեր կեանքի ամէնէն կենսունակ չրջադարձներէն մէկը կը պատմականացնէ, երբ Կիլիկեան Հայաստանի Հռոմկլայի եւ Տարսոնի հարստութեան, վանական եւ մշակութային կեդրոններուն հետ աշխարհաբարն ու աշխարհիկ ոգին հետզհետէ կ'արմատանան, երբ գիտական առումով բարձրորակ դրականութիւն մը կը ծաղկի՝ բժշկական, իրաւաբանական, իմաստաբանական, առակագրային, առեղծաբանական, երկրաբանական, տոմարագիտական եւ այլ ճիւղերու ծաղկումով կամ զարգացումով, նոր դարուն ու նոր զարթօնք կը բացուի բիւզանդական եւ սել–ճուքեան հալածանքներէն խոյս տուող, Տաւրոսեան լեռներու հովանիին ապաստանող տարահալած հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Ո՞վ, ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի պեղէ վեցդարեան այդ չրջանի մտքի անչափելի մեր վաստակը օտարին համար, — բարդելու համար մեր մեծութիւնը՝ ուրիշներու ունեցածին վրայ...:

Օ՛, գիտենք: Հայրենիքը բլուրնե՛ր կը բարձրացնէ գիտական նոր ու լուրջ դրծերու լոյս ընծայումով: Օտար մեծ–համբաւ գիտնականներ եւ Հայերէ ոմանք՝ դէպերով գիրք ու հատոր հրատարակած են օտար լեզուներով: Բայց մեր ուզածը՝ ամերիկեան, եւրոպական եւ հիւրընկալ այլ ափերու վրայ ապրող հայ թէ օտար, նոր ու նորագոյն սերունդներու յատուկ առձեռն աղբիւրներ, ամէնօրեայ ընթերցումի ձեռնտու հատորիկներու հրատարակութիւնն է:

Ասելով միայն մեր «տան» մասին՝ ո՞ր օրուան կը սպասեն ազգին ջղերը, ամերիկածին հայ երիտասարդութեան եւ օտար մտաւորականութեան յատուկ հինգտասը դիրք պատրաստել տալու համար տարեդարձէ տարեդարձ...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԼՕԼԵԱՆ

ԵՐԳ

ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԷՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ՊԱՇՏԱՄԱՆ ԳԻՇԵՐՈՅ

Յիշեսցուք ի գիշերի զաւուն ֆո, Տէր:
Բխեսցեն սիրտք մեր զբաղ բարի, եւ լեզուք մեր պատմեսցեն զգործս երկնաւոր թագաւորիդ:
Ի մէջ գիշերի յարուցեալ, խոստովանեսցուք զքեզ, Տէր:
Զաղօթս մեր տացուք ֆեզ, Տէր, ի գաւիթս ֆո ի մէջ նոր Երուսաղէմի:
Ի գիշերի համբարձցուք զձեռս մեր սրբութեամբ առ ֆեզ, Տէր:
Ի ձայն գոհութեան, ամենայն հոգիք, օրհնեցէք զՏէր:
Զարթի՛ք, փառք իմ, զարթի՛ք, եւ ես զարթեայց առաւօտուց, ալէլուիա:
Զարթի՛ք ընդ գուարթունս, մանկունք վերինն Սիոնի· ալէլուիա:
Զարթի՛ք, որդիք լուսոյ, ի յօրհնութիւն Հօրն լուսոյ· ալէլուիա:
Զարթի՛ք, փրկեալք արեամբ, եւ տուք գփառս փրկողին· ալէլուիա:
Զարթի՛ք, նոր ժողովուրդք՝ նոր երգս առեալ նորոգողին· ալէլուիա:
Զարթուցեալքս ի գթաղմանէ գիշերային հանգստեանէ:
Շնորհեսցէ մեզ մարդասէր Տէր մխիթարութիւն եւ ի սփոփանս եկեղեցւոյ:
Ահիւ եւ դողութեամբ կացցուք ի յաղօթս:
Եկեալ խոստովանեսցուք գյանցանս:
Եւ գտցուք ի Քրիստոսէ գէաւութիւն եւ եւ զմեծ գողորմութիւն:

մշակութային մեր վաստակն ու ժառանգութիւնը, — առնուազն խթան դառնար օտար լեզուներով գոնէ մէկ երկու գիտական աշխատասիրութեանց:

Հայոց Միջնադարը (Ժ.–Ժէ. դարեր) մտաւոր մեր կեանքի ամէնէն կենսունակ չրջադարձներէն մէկը կը պատմականացնէ, երբ Կիլիկեան Հայաստանի Հռոմկլայի եւ Տարսոնի հարստութեան, վանական եւ մշակութային կեդրոններուն հետ աշխարհաբարն ու աշխարհիկ ոգին հետզհետէ կ'արմատանան, երբ գիտական առումով բարձրորակ դրականութիւն մը կը ծաղկի՝ բժշկական, իրաւաբանական, իմաստաբանական, առակագրային, առեղծաբանական, երկրաբանական, տոմարագիտական եւ այլ ճիւղերու ծաղկումով կամ զարգացումով, նոր դարուն ու նոր զարթօնք կը բացուի բիւզանդական եւ սել–ճուքեան հալածանքներէն խոյս տուող, Տաւրոսեան լեռներու հովանիին ապաստանող տարահալած հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Ո՞վ, ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի պեղէ վեցդարեան այդ չրջանի մտքի անչափելի մեր վաստակը օտարին համար, — բարդելու համար մեր մեծութիւնը՝ ուրիշներու ունեցածին վրայ...:

Օ՛, գիտենք: Հայրենիքը բլուրնե՛ր կը բարձրացնէ գիտական նոր ու լուրջ դրծերու լոյս ընծայումով: Օտար մեծ–համբաւ գիտնականներ եւ Հայերէ ոմանք՝ դէպերով գիրք ու հատոր հրատարակած են օտար լեզուներով: Բայց մեր ուզածը՝ ամերիկեան, եւրոպական եւ հիւրընկալ այլ ափերու վրայ ապրող հայ թէ օտար, նոր ու նորագոյն սերունդներու յատուկ առձեռն աղբիւրներ, ամէնօրեայ ընթերցումի ձեռնտու հատորիկներու հրատարակութիւնն է:

Ասելով միայն մեր «տան» մասին՝ ո՞ր օրուան կը սպասեն ազգին ջղերը, ամերիկածին հայ երիտասարդութեան եւ օտար մտաւորականութեան յատուկ հինգտասը դիրք պատրաստել տալու համար տարեդարձէ տարեդարձ...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԼՕԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ

Այրի Տիկին Ժորժ Տէր-Թոմայեան եւ աղջիկը՝ Մարի-Սարա, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր-Թոմայեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Փեհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փեհլիվանեան, այրի Տիկին Նեկտար Տէր-Թովմայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նափօ Թօփալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պուճիքեան, Տէր եւ Տիկին Ալթիւր Համբարձումեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փօլ Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժինէթ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փեհլիվանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ստեփանեան, Հայրապետեան, Տէր-Թոմայեան, Ղազարոսեան, Փեհլիվանեան եւ Մանիսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, փեսային, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԺՈՐԺ ՏԷՐ-ԹՈՄԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 22ին, 41 տարեկանին, իր բնակարանը, 35 Ավենիւ Պուրկէն, Իսի:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Օգոստոս 24 ժամը 15·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Իսիի գերեզմանատունը (ռիւ սը լ'Էկալիթէ) եւ ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը մինչեւ որ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ անոր հաւատայ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեանք ունենայ»:

Աւետարան ըստ Յովհաննու 3-16

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սերոբ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ ընկ. Գրիգոր Ռատիկեաններու, Տէր եւ Տիկին Ն. Ռատիկեանի եւ զաւակներուն, իրենց մօր, մեծ-մօր, կեսուր մօր՝ այրի Տիկին Ռըստիկեանի (Ծնեալ Պրժեան) մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Օգոստ. 19ին:

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհիին՝

ԵՂՍԱ. ՌՍՏԻԿԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին:

(Լուրերու շարունակութիւն)

բողջ կարելին պիտի ընէ ազատելու համար այս մարդը այն սարսափելի ճակատագրէն, որ իրեն կը սպառնայ, այսինքն յիմարանոց մը մնալ անորոշ ժամանակով»:

Սախարովի համար խորհրդային իշխանութիւնները սթալինեան մեթոտներու կը վերադառնան եւ Արեւմուտքը իրաւունք չունի չհետաքրքրուելու այս վիճակով: «Հակառակ պարագային, կ'ըսէ Սախարով, անձնատուութիւն կ'ըլլար»:

Հիւլէական խորհրդային ռումբի «հօր» համար Մորհ. Միութիւնը արգելափակման հսկայ կայան մըն է»:

Տարբեր գետնի վրայ բայց միաժամանակ, Նոպելեան մրցանակաւոր Սոլժենիցինին, նամակով մը՝ ուղղուած Ներքին նախարարին, կը գրէ. «Ոչ սորուկ մըն եմ, ոչ ալ դերի մը: Ազատ եմ ապրելու ուր անհրաժեշտ կը նկատեմ: Ոչ ոք, ոչ իսկ բարձրագոյն իշխանութիւնները սեփականատէրի իրաւունք ունին իմ վրայ, պիս ընտանիքէս բաժնելու համար»:

Գրագէտը «նախատինք» մը կը նկատէ Յունիս 19ի այն օրէնքը, որ կ'արգիլէ քաղաքացիի մը՝ հաստատուիլ ուր որ կ'ուզէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբի Հինգշաբթի օրուան հանդիպումը նախաքայլ մը կը նկատուի իսկական բանակցութեանց, սենտիքաներու կողմէ: Յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ պալ չարթու, երբ Ժիրօ վերադառնայ Մոնակոյէն, ուր մեկնած է նախատեսուած այցելութեան մը համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նոր նախարարը՝ Քիսինկէր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց թէ նախ եւ առաջ նախապատուութիւն պիտ է տայ Եւրոպայի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ խումբը, Լիոն կը հասնի Օգոստոս 28ին ժամը 19ին, եկեղեցին (295 Ռիւ Պուալօ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը Մարսէյլ կը հասնի Օգոստ. 28ին կէս գիշերին (Ահարոնեան ակումբ):

ՓԱՐԻԶԻ խումբը, Փարիզ կը հասնի Զորեքշաբթի Օգոստ. 29ին, ժամը 18-19ին Սքուար Մոնթոլոն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթռնպուլ
Զկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Պ. Ստեփան Հէլվաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Լորիս Բաբանեանի, Փարիզ:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիոնէն Օր. Քլօտ Պատմաճեան յայտնեցին թէ նախ եւ առաջ նախապատուութիւն պիտ է տայ Եւրոպայի:

ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
26
DIMANCHE
26 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 փր· Հատը	0,70 փր·
Արտասահման	Տար· 135 փր· Վեցամսեայ	65 փր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — 12·796

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.796

ՕՐՈՒԱՆ ՖՕՍՓՐ

ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

(1896 Օգոստոս 14/26)

———0———

Ա·

Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածով Հայկական Հարցը օսմանեան Պետութեան սահմանադրական շրջանակներէն դուրս ելլելով կը դառնար միջազգային դիւանագիտութիւնը զբաղեցնող խնդիր :

Արեւելեան Հարցը ժԹ· դարու ամբողջ ընթացքին պատճառ դարձեր էր Եւրոպայի վեց մեծ Պետութեանց մրցակցութեան : «Հիւանդ» էր օսմանեան կայսրութիւնը : Անդամահատութիւնը սկսեր էր Պալքան– ներէն : 1877–78ի պատերազմի վազրը – դային Հայկական Հարցն ալ կը դառնար մէկ մասնիկը Արեւելեան կոչուած ցաւոտ խնդրին :

Պերլինի մէջ Հայերուն խոստացուածը ո՛չ «անկախութիւն» էր Պալքանի քրիս – տոնեայ երկիրներու տրուածին պէս, ո՛չ իսկ տեղական – վարչական կամ մշակու– թային « ինքնավարութիւն » : Մեղի կը խոստանային օսմանեան կառավարու – թեան մէջոցաւ բարենորոգումներ մտցնել Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգներուն մէջ :

Թուրքերը երբեք չյարգեցին իրենց խոստումը : Վեց մեծ Պետութիւններն ալ, որոնք երաշխաւոր էին դարձած բարե– նորոգումներու գործադրութեան եւ ո– րոնց հաշիւ պէտք է տար Բարձրագոյն Դուռը բան դաշնագրի տրամադրու – թեանց, կը մնային բոլորովին անտարբեր չընելու համար մեղադիր :

Ապտիւլ Համիտ համառարած ջարդե– րով կը պատասխաներ Անգլիոյ, Ֆրան – սայի եւ Ռուսիոյ 1895ի «Մայիսեան Ծրա– գրին» :

Յեղափոխական կուսակցութիւնները կը սկսին կազմուիլ Պերլինէն չուրջ տասը տարի վերջ՝ նպատակ ունենալով զէնքի ուժով տիրել օսմանեան կառավարու – թիւնը, որ ապահովէ Հայերու կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւնը Թըր– քահայաստանի մէջ՝ Թուրքերու, Քիւր – տերու եւ Չերքէզներու վայրագ խժդժու– թիւններուն եւ անպատիժ աւազակութեանց դէմ :

Պանք Օթոմանի զրաւման նպատակն էր ցնցել Եւրոպան, որ քիչ մը աւելի լրջօրէն զբաղի Հայկական Բարենորոգումներով, որոնց երաշխաւորն էր :

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը լիովին յաջո– ղեցաւ իր յեղափոխական այդ յանդուգն ձեռնարկին մէջ : Օր ցերեկով զրաւեց օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ միջազ – գային զրամատիրութեան միջնաբերդը ներկայացնող այդ հիմնարկութիւնը : Ոտքոյ վեց զէսպաններուն ներկայացուց Հայութեան պահանջները, սպառնալով օդը հանել զրամատան չէնքը՝ մէջը իրենց պատանդ պահուած 140 բազմազգի պաշտօնեաներով : 27 հոգի էին միայն Պանքան զբաւորդները, որոնց հրամա– նատարը՝ եղերաբախտ Բարգէն Սիւնի, չէնքի մուտքին կը նահատակուէր առա– ջին իսկ վայրկեանին :

Արմէն Գարօ (Գարեգին Փաստրմա – ճեան), 24 տարեկան, Նանսիի գիւղա – տնտեսական վարժարանի ուսանող, կը սպանէր չէկավարութիւնը այդ պա – տասխանատու ձեռնարկին, օգնական ու– նենալով Հրաչը (Հայկ Թիրեաքեան), նոյնպէս ուսանող՝ Նանսի :

Հ· Յ· Դաշնակցութեան գեկավար մար–

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգստ· 20–21–22)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցու– թեան Կեդր· Կոմիտէի Ա· քարտուղար՝ Ա· Քոչինեան ընդունած է Իտալիոյ Հա– մայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կո – միտէի անդամ Վէնեսիի շրջանի մասնա– ճիւղի քարտուղար՝ Սպարտակօ Մարան– կոնին եւ Օսթիի շրջանի քարտուղար՝ Լուիճի Մանանօ : Հանդիպումը տեղի ու– նեցած է բարեկամական մթնոլորտի մէջ :

×

ՀԱՄԵՐԳ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՄԻՋ

Մոսկուայի մէջ, մեծ յաջողութիւն դը– տած է Սեւիլիանաւանի շրջանի Երգի–Պարի ինքնագործ խումբի ներկայացումը :

Խումբը մասնակցած է Մոր· Միու – թեան անհատութեան նուաճումներու յու– ցահանդէսի բացօթեայ բեմերուն վրայ կազմակերպուած աւանդական մրցոյթին : Ան քանի մը համերգ տուած է կատարե– լով Ալեքսանդր Ցարութիւնեանի, Էդգար Ցոլհաննիսեանի, Արնօ Բաբաջանեանի գործերը, եւ ներկայացուցած է նաեւ ժողովրդական պարեր :

×

ՀԱՅԿ· ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ ԷՍՏՈՆԵՐԷՆ

«Խտոնական գիրք» հրատարակչականը այս տարի մանուկ ընթերցողներու հա– մար պատրաստած է «100 ժողովուրդի հէքեաթները» մատենաշարը, որու առաջին գիրքը կը կազմէ «Հայկ· Հէքեաթներ» ժողովածուն : Հոն տեղ գտած են «Սու– բասանը», «Սուտլիկ որսկանը», «Տէրն ու ծառան» եւ այլ ծանօթ հէքեաթներ Ցովհ· Թումանեանի մշակմամբ : Հայերէնէ

մինը ծրագրած էր շատ ընդարձակ աս– տիճանաչափի վրայ կատարել օգոստոս– եան յեղափոխական ցոյցերն ու եղեռնա– փորձերը, — Սամաթիա, Կամուրջ, Քրէ– տի Լիոնէ, Պապը Ալի, Ղալաթա–Սէրայ եւ Օսմանեան Դրամատուն : Լրտեսները ձախողեցուցին բոլորը՝ բացի վերջինէն :

Սամաթիոյ մեր ընկերները ժամանակ չունեցան գործադրելու իրենց ծրագիրը : Լրատուութեան մը վրայ Թուրք պետնե– րը Օգոստոս 14–26ի լուսաբացին պա– շարեցին Միասքեաններու տունը ուր հա– ւաքուած էին Ֆէտայիները : Գնունին կը փնտռէին : Առաջին ռումբը կին մը նե– տեց : Հերոսական երկար դիմադրութենէ վերջ պիւցաղնօրէն նահատակուեցան Գը– նունի, Սուրէն (Արտաշէս Անդրէասեան) եւ Միասքեան :

Օսմանեան Դրամատունը զրաւուեցաւ որոշուած ժամուն :

Մեր ընթերցողները ծանօթ են զէպքի մանրամասնութեանց : 76ամեակին առ – թիւ ներկայացուցեր էինք Ֆրանսայի Ար– տաքին նախարարութեան փաստաթուղ – թերը՝ հրատարակուին Դեղին Տետրակին մէջ, 1893–1897, Հայկական գործեր, Փա– րիզ, 1897 : (Ցառաջ, 1972 Օգոստ·26–31) :

Կ՚արժէ համառօտակի ներկայացնել նաեւ Պանք Օթոմանի փոխ–անօրէն Ժ· Օպուանոյի ականատեսի յուշերը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

թարգմանութիւնը կատարած է արձակա– գիրը Ա· Եասքսըն : Գիրքը լոյս տեսած է 60 հազար տպաքանակով :

×

ՇԱՀԵԿԱՆ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Սիւնիքի վանական կալուածատիրու– թիւնը 9–13րդ դարերուն» վերնագիրը կը կրէ Գրիգոր Գրիգորեանի աշխատութի– նը, զոր հրատարակած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատա – րակչականը : Գործը նուիրուած է Սիւն– եաց նահանգի վանական մեծ միաբանու– թիւններուն վարչա–տնտեսական գործու– նէութեան քննութեան : Մենագրութիւնը կ՚ամփոփէ հինգ գլուխներ՝ վանական կալուածատիրութեան ձեւաւորումը, բը– նոյթը, կառոյցը եւ տնօրինումը, բնակ– չութեան չահագործման ձեւերը եւ վան– քերու եկամուտները, վանքերու կրթա – կան եւ բարեգործական հաստատութիւն– ները, դիւղացիութեան պայքարը վանա– կան կալուածատիրութեան դէմ :

×

ԿԸ ԽՆԱՅՈՒԻ ՍԵՒԱՆԻ ՋՈՒՐԸ

Վերջացած է ջրաթեքնիքական մեծ կա– ռոյցի երկաստիճան ջրհան կայանի գոր– ծարկման հինգ տարին : Ուժեղ եռաչրք խողովակներով Հրազդանէն տնուած ջրա– տարը Արտաշատի եւ Արարատի շրջան – ները ոռոգելով 20 հազար հեկտար դաշտ ու այգի, ղղալապէս թեթեւցուցած է Սե– ւանի բեռը, հնարաւորութիւն տալով, որ այդ ժամանակամիջոցին լիճին ջուրը խը– նայուի մէկ միլիառ 385 միլիոն խորա – նարդ մեթր :

Մօտակայ տարիներուն Արտաշատի եւ Արարատի շրջաններուն ոռոգելի կը դառ– նան նաեւ 10–15 հազար հեկտար անմշակ հողեր, որոնք նոյնպէս ջուր կը ստանան ոչ թէ Սեւանէն այլ ջրհան կայաններէն : Ցարդ ազատ դեռի վրայ կը կառուցուի 80 միլիոն խորանարդ մեթր ջրամբար :

×

ՔԱՐԸ ՎԵՐԱԿԵՐՏՈՂ ՄԻՏՔ

Քանդակագործ Արտաշէս Ցովսէփեան եւ ճարտարապետ Սեզա Պետրոսեան ստեղծած են հայ ականաւոր ճարտարա– պետ Ալեքսանդր Թամանեանի յուշար – ձանը, որ կառուցուած է անոր անունը կրող փողոցը :

Թամանեան ներկայացուած է ստեղ – ծագործական մտորումներու ժամանակ :

×

ԲԱՐՁՐԱՅԱՐԿ ՆՈՐ ՇԻՆՔ

Լենին պողոտայի եւ Ամիրեան փողոցի անկիւնը 1975ին շահագործման պիտի յանձնուի բարձրայարկ նոր չէնք մը, որու շինարարական աշխատանքները արդէն սկսած են :

« Երեւաննախագիծ » հիմնարկութեան 2րդ արուեստանոցի ճարտարապետներ Լե– ւոն Բալայեանի, Մարտին Թումանեանի, կառուցող Իրինա Գեղամեանի նախա – գծի համաձայն 16 յարկնոց այս չէնքը քառաթեւ պիտի ըլլայ : 13 յարկերը բնա– կելի են : Շէնքը կ՚ունենայ 93 բնակարան 437 քառակուսի մեթր ընդհ· մակերեսով :

Առաջին եւ երկրորդ յարկերուն կըրաց– ուի «Գիրքերու Տունը» ուր կը կազմա– կերպուին գիրքերու ցուցահանդէս – վա– ճառքը իսկ Գ· յարկը կը տրամադրուի ամբողջութեամբ բնակողներու եւ յաճա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ
ՉԻԼԻԻ ՄԷՋ

———0———

ՊԱՑՔԱՐ ԱՑԷՆՏԻ ԴԷՄ

Ազգ· Պաշտպանութեան նախարար Զօր· Փրացի հրաժարումէն ետք, կացութիւնը միշտ չփոթ է Չիլիի մէջ : Նախարարը հրաժարած էր որպէսզի բանակին մէջ պատակոտում չպատահի, գալով նախագահ Այէնտէի, մերժած է իր կառավարու – թեան հաւատքական հրաժարականը : Բա – նակը սակայն վերապահ կը մնայ վար – չակարգին նկատմամբ եւ կարգ մը ուրիշ զօրավարներ ալ հրաժարած են : Միւս կողմէ բախումները կը չարունակուին Սանթիակոյի փողոցներուն մէջ եւ յստակ չէ թէ այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս Այէնտէ պիտի փրկէ ժողովրդական ճա– կատի իր կառավարութիւնը խորհրդա – րանական մեծամասնութեան դէմ :

Գործադուլներու չարքէն ետք, որ ար– դէն վատթարացուցած էր կացութիւնը, Մորհրդարանի մէկ քուէարկութիւնը նոր իւղ պիտի լեցնէր կրակին վրայ : Արդա– րեւ, Դեմոկրատ – Քրիստոնեայ, կեդրոն եւ Ազգային երեսփոխանները բանաձեւ մը կը քուէարկէին, ուր կը յայտարա– ուէր թէ կառավարութիւնը «ապօրինի» է եւ կոչ կ՚ընէին բանակին, որ դադրի ա– նոր օժանդակելէ : Եւ հակառակ անոր որ Այէնտէ կ՚առարկէր թէ այդ «անհաւա– տալի» բանաձեւը իրաւական ոչ մէկ արժէք ունի, քանի որ ընդդիմութիւնը Ծե– րակոյտի ձայներու անհրաժեշտ երկու երրորդի համեմատութիւնը չունէր պին– գը տապալելու համար, սպայակոյտները կը մտահոգուէին եւ վերջ կուտային բա– նակին մասնակցութեան իշխանութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Թաս գործակալութիւնը ծանր յարձակումի անցած է ակադեմա– կան Սախարովի դէմ, զոր կ՚մբաստանէ իր «սարկամութեան համար զրամատի– րութեան առջեւ» : Սախարով «սուտերով կը զրպարտէ» եղեր իր երկիրը, կեր հայ– թայթելու համար արեւմտեան մամուլին :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը կոչ ըրաւ Զօր· Ղրիվասի, որ վերջ տայ կիպ– րոսի իր ահաբեկչական գործունէութեան : Կը թուի թէ Աթէնք չուզեր որ Անգարայի հետ իր յարաբերութիւնները վատթարա– նան այդ պատճառով :

ՑՈՑՆ ԵՐԱԺԻՇՏ, Միքիս Թէոտորա – քիս այլեւս կրնայ Ցունաստան վերադառ– նալ, իշխանութիւնները որեւէ ձեւով չեն առարկեր :

խորդներու հանգիստի կազմակերպման :

Շէնքը պիտի արժէ մէկ միլիոն 43 հա– զար ռուբլի :

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Մոր· Միութեան ոտնագնդակի ախո – յեանութեան հերթական հանդիպումները կ՚անցընեն Արարատցիները Սեպտ· 1ին Երեւանի Հրազդան մարզադաշտի մէջ, Ալմա–Աթայի «Կայրաթ»ի դէմ :

Ախոյեանութեան մասնակցողներուն մը– նացած է 9 շրջան : Երեւանցիները հինգ խաղ կ՚ունենան իրենց դաշտին վրայ եւ 4՝ հակառակորդի :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՓԱՌ՞Ք ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

Զեռագիր մատեաններ անբաւական էին ժողովուրդներու ընդհանուր եւ արագ զարգացման համար։

Պէտք է որ ծնէր 14րդ դարու հանճարեղ մարդը, մեծ գործաւորը՝ Կիւթէնպէրկ եւ վիթխարի հանդրուան մը սկսէր ազգերու քաղաքակրթութեան ընթացքին, ստեղծելով տպագրութիւնը, որով կարելի ըլլար գիրքերու միլոցաւ իմացականութեան ջահը պտըցնել երկրէ երկիր եւ հզօր մղում մը տալ միտքերու զարթնումին։

Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը ոսկեգրուագ քանդակած է անունն այդ թանկագին մարդուն, որ մեծագոյն ռահվիրաներէն մին եղաւ հանուր ազգայ մը-տաւորական յառաջդիմութեան։ Կիւթէնպէրկ թողած է յիշատակ մը, որ յաւէտ անվթար պիտի մնայ երախտապարտ մարդկութեան հոգիին մէջ, ցորչափ ուսում ու դպրութիւն, գիտութիւն ու արուեստներ կենդանի մնան սիեզերքիս վրայ։ Վասնզի Կիւթէնպէրկի գիւտը պե-րազնցապէս առատրեց առնոյ ամէնուն ալ փոյթընթաց բարգաւաճման ու ծաւալումի գործին։

Տպագրութեամբ է որ հնարաւոր դարձաւ երբեմնի Պապիւրոսի պատառներուն եւ Մագաղաթին յաջորդող Թուղթին վրայ գրուած քիչ մը օրինակներէն արագօրէն եւ անհամեմատ առատութեամբ բազմապատկել — իրարու քով չարուած մեառղեայ կարկառուն տառերու միջոցաւ — եւ տպուած գիրքը տարածել ի սիւնս աշխարհի։

Տպագրութեամբ է որ մեծ մաքեր սկսան աւելի սերտ մտերմութեան մէջ դանուիլ իրարու հետ եւ գիւտերու անվերջ շարքի մը ծնունդ տալ։

Տպագրութեամբ է որ իրենց աշխատանոցներուն մէջ փակուած գիտուններու աչքը զօրեց տեսնել հեռաւոր հորիզոնի մը վրայ նշուլող նոր լոյս մը, եւ զաղափարներու անմիջական հազորդակցութեամբ ու չփումով յառաջ եկան անվերջ գիւտերու բարիքներ՝ համօրէն մարդկութեան համար։

Տպագրութեամբ է որ խորհուղներ, իմաստուններ, զաղափարի թունդ առաջնորդներ, բարոյախօսներ եւ հասարակական կեանքի վարիչներ կրնան խօսիլ բիւրաւոր մարդոց, անոնց զաղափարներն ուղղել եւ ազդել անոնց վրայ։

Ոչ ոք կրնայ առանձին նկատել ինքզինք՝ երբ գիտէ կարդալ եւ գիրք մը ունի ձեռքը։ Ովկիանոսներէն եւ քաղաքներու խաժամուժ ամբոխէն հեռու՝ անկիւն մը, իր գիւղին մենութեան մէջ ապրող չինականն իսկ՝ երբ կարդալ գիտէ, կրնայ ողողուիլ եւ տաքնալ մեծ միտքերէ ճառագայթող լոյսերով, գիտակ դառնալ աշխարհի անցուդարձե-րուն, օրօրուիլ եւ անջնջելի հեշտալի կեանքն ապրիլ՝ բանաստեղծներու զբօսածքներով, մանաւանդ տեղեակ ըլլալ մարդասէրներու գործին, ընկերաբաններու տեսութեանց եւ մարդկութիւնը յուզող ու զայն զբաղեցնող սուրբ ու սեպուհ հարցերուն։

Տպագրութեամբ է որ գիտութիւն, գրականութիւն ու գեղարուեստ օր քան զօր մեծ զարկ ստացան։ Անով է որ ազգեր սկսան գիրար աւելի ճանչնալ, փոխադարձաբար օգտուիլ իրարու ըրած յառաջդիմութիւններէն, հեռաւորութիւնները պզել անցնիլ, անջրպետները ջնջել, խորհրդակից դառնալու իրարու։

Երբ տպուած գիրքի մը էջերուն մէջ կը թարթափինք, մերթ անհետացող սերունդները են, արօրի ու թագի մարդերը, որոնք իրենց զլուխները կը ցցեն հոն ու կը թուին խօսիլ մեզի՝ դարերու մէջէն, չքացած ազգեր՝ որոնք իրենց փառքի արեւներով կարծես կը նային մեզի, մերթ ժողովուրդներ, անխոնջ վաստակաւորներ, որոնք կը թելադրեն մեզի օգտուիլ իրենց ջանքերէն, իրենց ձեռնարկներէն ու յղացումներէն։ Ու մենք մոռցած մեր չուրջի ամայութիւնը երբ առանձին ենք, մոռցած չարութիւնները՝ երբ ապիրատներէ հալածուած, մոռցած չուառութիւնը՝ երբ դժբախտներու լեզէոններէ չըրջապատուած, մոռցած նաեւ սեւն ու սուգը՝ երբ սխրութիւնն եկած մտած մեր սեմէն ներս, առօրեան տափակ մտածումներէ ու նկատումներէ պահ մը դերծ, կը մխրճինք հատորի մը մէջ ու մտովի կըրճանք ապրիլ իմաստասէրներու, քերթողներու, դիտուններու, ճշմարիտին ու գեղեցիկին համար կռուողներու եւ յաղթած մարդկութեան՝ կեանքերնին ի սպաս դնողներու թանկագին մտերմութեանը մէջ, ազատելով մեր միտքը խաւարի տիրապետումէն, զայն կաչկանդող թիւրը ըմբռնումներու բիւրա գերութենէն։

Ի՞նչ պիտի ըլլար արդեօք աշխարհի վիճակը, եթէ տպագրութիւնը չստեղծուէր եւ սուղ ու կրակ ձեռագիրներ մեհնաշնորհը մնային իշխաններու եւ ընչեղներու, կամ, երթային երբ զարդ ու պերճութիւն հանդիսել առանձնաշնորհեալ էակներու ժլատ զրադարաններուն մէջ եւ կամ քանի մը բախտաւորներու զգրոցներու մութ անկիւնը։ Հասարակ ժողովուրդն ո՞ւր պիտի գտնէր իր սփոխանքին ու ինքնազարգացման աղբիւրը։

Այսպէս, առաւել քան չորս դարէ ի վեր՝ ազգերու յեղաշրջումին ու բարգաւաճման մեծ դրօշակիրը եղած է Տպագրութիւնը։ Անով է որ բռնութիւնները տապալած են ու ժողովուրդներ ազատագրուած։ Ճնշումներու, տառապողներու աղաղակները՝ չարժուն տառերու մոգական զօրութիւններով Մամուլին տակէն ստղոսկած՝ հաղարաւոր օրինակներու չնորհիւ ալիք ալիք, երկիրէ երկիր կը թռչըտին, կ'արձագանգեն, խորհուրդին մտածել կուտան, անտարբերին՝ զգածուիլ, ընկերաբաններու հնարք որոնել կը դրդեն ու մարդկային եղբայրութիւնը կը սկսի ամրապնդուիլ աւելի սերտ կապերով արհամարհելով պատնէշներն ու սահմանագլուխները։

Փա՛ռք եւ պատի՛ւ Մամուլին։

Քաղաքակրթութեան այդ հրաշարուեստ արօրը դեռ ինչե՛ր կը վերապահէ մեզի՝ իր արտադրած օրաթերթերով, հանդէսներով ու հատորներով, ազատ մտքի ու դաղափարի իր արշաւասոյր վարուցանքին մէջ։

ԹԷՕԴԻԿ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՆՈՐՀԱԼԻԻ «ԹՈՒՂԹ»ԵՐԸ

—o—

Իր «Հայ ժողովրդի մտաւոր մշակոյթի զարգացման պատմութիւն» երկհատոր ստուարածաւալ գործին մէջ, Ա. Աղա-Բէկեան (Երեւան) անդրադառնալով Շնորհալիի կեանքին ու գործին (Ա. հատոր, էջ 333–341), ասոր «Թուղթ»երուն մասին կը գրէ.

Շնորհալին ունի նաեւ արձակ ստեղծագործութիւնները, որոնք քանակով աւելի քիչ են, քան չափածոն։ Դրանց մէջ առաջնակարգ տեղ է գրաւում հայ ժողովրդի բոլոր դասերին ուղղուած ոգին եւ խոյնը եւ խրատական յորդորը, որ գրել է իր կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ։ Այդ յորդորը մեզ հասել է հետեւեալ վերնագրով. «Թուղթ ընդհանրական Ներսիսի կաթուղիկոսի Հայոց առ հասարօրէն Հայասեռ ազինս, որոց տեսչութիւն հաւատացաւ նման ի տեառնէ»։ Շնորհալին իր խօսքն ուղղում է թէ՛ կլիրիկոսի ու Հայաստանի եւ թէ ամբողջ աշխարհում ցրուած Հայերին. «Ընդհանուր հաւատացեալոց հայկականացդ սեռից, որք յարեւելս ի սեպհական աշխարհդ Հայաստանեայց բնակեալք, եւ որք յարեւմտեան կողմանդ սահեալք նիզդեհութեամբ. եւ որք ի միջերկրեայս ի մէջ այլազգու ազանց տարաբերեալք եւ որք յիւրաքանչիւր յեզերս աշխարհաց ըստ մեղաց մերոց ցրուեալք՝ ի հաղաս եւ ի դղեակս, ի գիւղս եւ յագարակս, որոց այդոսիկ ամենեցուն հահանայապետաց եւ հահանայից, վանականաց եւ հաղաքայնոց, իշխանաց եւ իշխեցելոց, գինուորաց դասուց՝ ձիավարժից եւ հետեւակաց, դաւանապետաց եւ գործակալաց, տանուտէրաց եւ երկրագործաց, վաճառականաց եւ արուեստագիտաց··· արանց եւ կանանց, մանկանց եւ երիտասարդաց, կատարելոց եւ ծերոց··· ողջոյն սիրոյ եւ խաղաղութեան հասցէ»··· եւ ապա՝ յայտարարում է իրեն կաթողիկոս ընտրուած մասին։

Այնուհետեւ դիմում է հասարակութեան բոլոր ներկայացուցիչներին՝ իւրաքանչիւրին տալով իր պաշտօնին կամ հասարակութեան մէջ վարած աշխատանքին համապատասխան խրատ։

Վանքերում եւ մենաստաններում ապրող հոգեւորականներին առաջարկում է, որ նրանք, որ իրենց վարքով ու բարքով «պերաչխարհիկ» են, աշխարհի հանգիստն, իսկ թշնամու դէմ պարիսպ, սրբեն սրբակրօն կեանքով եւ նուիրական եկեղեցուն, ուստի խնդրում է «զի ձեր ոչ լիցին անհամ եւ անաղ որպէս զամենայնի համեմեալ ըստ խրատուն առաքելոյ»։

Հոգեւոր առաջնորդներին յորդորում է լինել անաչառ, արդար, սուրբ, պարկեշտ, հիւրասէր, ժողովրդին հաւատարիմ ուել հեզութեամբ եւ ոչ թէ սատանայի նման, ինչպէս վարուում են աշխարհիկ իշխանները, այլեւ լինել ժուժկալ, ո՛չ արծաթասէր։

Քահանաներին յանձնարարում է ժողովրդի նկատմամբ լինել հայր եւ ծնող, չպղտուել առեւտրով, ինչպէս քաղաքների քահանաները, որոնք «յառաջ քան զմինչեւ ցժամ պատարագին ի վանսն փողոցս քաղաքին չըլինի ի տուրուսն թիւն վաճառաց»։

Իշխաններին հրահանգում է, որ ժողովրդին չծանրաբեռնեն ծանր հարկերով, չնեղեն աղքատներին ու անմեղներին, չար կառավարիչներ չնշանակեն ժողովրդի գլխավոր, աշխատաւորների վրայ ձր վճարեն լրիւ։

Քաղաքացիներին պատուիրում է խնայողութեամբ եւ նեղպատութեամբ ապրել ժողովրդին ու տուրքեր չպահանջել։

Երկրագործներին եւ բոլոր ժողովուրդներին խրատ է կարդում՝ չլինել արբեցող, քանի հետեւանքներն բոլորովին տարբեր են։

Արդ, ուղղակի սարսափեցուց, երբ կարծ ըսի թէ քանի մը օր վերջ պիտի վերադառնամ։ Զարմանքէն վախէն խոշոր բացուած աչքերով պիտէր ու չէր հասկնար։

— Հոո՞մ պիտի դառնաս, բայց ի՞նչ...

— Կարեւոր գործ մը ունիմ...

— Ի՞նչ գործ...

Այս հարցումները ըրաւ շատ բարձր արագ ձայնով, բայց երեւի չուտով դրադարձաւ թէ այդքան առաջ երթալու իրաւունք չունի եւ լռեց առանց պատասխանս սպասելու։ Միւս կողմէ քիչ վերաւորուած կը զգար իր կնոջական ժանապատուութիւնը։

Իրաւ ալ, բաւական մեծ ապերախտութիւն էր երիտասարդի մը համար, թողուլ այդքան հոգածութիւններ, հանգստութիւն, սիրուն կին մը եւ մեկնիլ։

(90 – 2

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱՒԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Վերջապէս Մարիան երեւցաւ փողոցին ծայրէն, թուղթէ խոշոր ծրարներով բեռնաւոր։ Վար վազեցի օգնելու համար եւ ծրարներուն մէկ մասը առի ձեռքէն։

Երբ վեր ելանք, ուշադրութեամբ դիտեցի իր մաքուր դէմքը, պղնուական դիմագծերն ու չարժումները եւ ամչցայ մտահոգութենէս։

Անկարելի էր որ նման հրեշտակային էակ մը վատութիւն գործէր ու դաւանէր։ Իրաւունք չունէի կասկածելու իր ուղղամտութեան վրայ։ Պայծառ ու չիտակ հոգի մըն էր Մարիան. այդպէս ճանչցած էի եւ այդպէս ալ մնաց մինչեւ վերջ, պղնիւ ու բարի։

Հոմի այդ արիւնոտ դէպքէն անբաժան, յիշողութեանս մէջ տակաւին թարմ կը մնայ Մարիային քնքոյշ պատկերը, առանց սուտերի...

Երկու ժամ վերջ արդէն նստած էինք Մարիայի Վիլլային պատշգամը, հեռու քաղաքին աղմուկէն. բոլորովին խաղաղ եւ հանգիստ։ Մեր դիմաց ընդարձակ կապոյտ լիճ մը կար, որուն մակերեսը թեթեւ հովին տակ կ'ալեծփէր։ Ջիղերս կատարեալս հանդարտած էին ու կը զգայի երջանկութեան իրական արժէքը։ Այսպէս խաղաղ անկիւն մը, բնութեան դեղեցկագոյն մէկ վայրին մէջ, Մարիայի նման խորապէս հասկցող, բարի եւ համակրելի աղջկան մը հետ միասին, բախտ մըն էր, որ ամէն օր եւ ամէն մարդու չէր կրնար վիճակուիլ։ Եթէ ուզէի, ամբողջ կեանքս կրնայի անցնել այնտեղ, կարուած աշխարհէն եւ կեանքի հազարումէկ դժուարութիւններէն։ Արդէն Մարիայի բոլոր խօսակցութիւնները կը շօշափէին այդ խնդիրը։ Կը հասկնայի թէ ինչ ակնկալութեամբ այդքան մանրամասնօրէն կը խօսի իր կալուածներու մասին, կը հաշուէ իր տարեկան եկամուտները, կը չեշտէ մէկու մը հետ կապուած չըլլալու պարագան, եւայլն, եւայլն...

Մտիկ կ'ընէի, բայց միտքս ուրիշ տեղ էր. դեռ ընելիք գործեր կան։ Իմացած էինք որ Էնվէրը եւ Տոքթ. Նազըմ արդէն անցած են Պաքու եւ անոնց ազէ մնալը անարգանք էր մեր կազմակերպութեան համար. դեռ կային Պահէյտտին Շաքիրը, Ճեմալ Ազմին, բոլորն ալ մահուան դատապարտուած էին, մէկ միլիոն անմեղ Հայերու չարդին որպէս զղխաւոր պատասխանատու։ Ի՞նչպէս կարելի է հանդիստ մնալ, քանի բուն չարդարարները կը մնային անպատիժ։ Պէտք է մեռնէին անպայման, եւ, մէկ երկուքը իմ ձեռքովս...

Մինչ այս մտածումներուս մէջ էի, Մարիա կը խօսէր եւ յաջորդ օրուան յայտագիր կը ծրագրէր։ Ընթրիքը միասին պատրաստեցինք։ Խորոված ըրինք եւ հաշուեղանը պատշգամ փոխադրեցինք։ Երբեք պիտի չմոռնամ քանի մը օրուան կարճատեւ այդ կեանքը։ Ցաջորդ առաւօտ ձուկ որսալու գացինք կանուխէն, նաւակով եւ բաւական ձուկ բերինք։ Մարիա սեփական մակոյկ ալ ունէր։ Ճաշէ առեն վար իջայ, գեղանայարկէն դինի բերելու համար։ Կարծես դինետան մը չեմարանը ըլլար այնտեղ. հարիւրաւոր շիշեր կային ամէն տեսակի դինիներու եւ ինծի անծանօթ այլազան խմիչքներու։ Հետս երկու շիշ կարմիր դինի բերի։

Սովորականէն շատ աւելի խանդավառ տրամադրութեան մէջ էր Մարիա. քանի մը գաւաթ դինին դինք աւելի պերճախօսութեան դարձուցած էր եւ դարձեալ սկսած էր իր կալուածներուն եւ հասոյթներուն չիւը եւ ամուսնէն մնալիք ժառանգութեանց թուումները։ Ես այլեւս մտիկ չէի նէի քաղաքավարութեան համար։ Գիտէի — շատ հին ու զօրաւոր դինի մը — ազդած էր իմ դլուխս, բայց իր պարզ հեռանկարներէն բոլորովին տարբեր դուրեամբ։

Արդ, ուղղակի սարսափեցայ, երբ կարծ ըսի թէ քանի մը օր վերջ պիտի վերադառնամ։ Զարմանքէն վախէն խոշոր բացուած աչքերով պիտէր ու չէր հասկնար։

— Հոո՞մ պիտի դառնաս, բայց ի՞նչ...

— Կարեւոր գործ մը ունիմ...

— Ի՞նչ գործ...

Այս հարցումները ըրաւ շատ բարձր արագ ձայնով, բայց երեւի չուտով դրադարձաւ թէ այդքան առաջ երթալու իրաւունք չունի եւ լռեց առանց պատասխանս սպասելու։ Միւս կողմէ քիչ վերաւորուած կը զգար իր կնոջական ժանապատուութիւնը։

Իրաւ ալ, բաւական մեծ ապերախտութիւն էր երիտասարդի մը համար, թողուլ այդքան հոգածութիւններ, հանգստութիւն, սիրուն կին մը եւ մեկնիլ։

ՀԱՅԿ ՀԱՅՈՒՆԻ

ԲԱՂՄԱԿԱՐԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Բ.

ՀԱՅԿ ՀԱՅՈՒՆԻ

Նա էն տղան էիր, որ փոքրուց էրազ էր տեսնում երկինքում կռվել ու ամպերի միջից էրկնքագործ էր գալիս, որ էն վիշապին սպանի, որ ամբողջ աշխարհին էր սարսափեցնում։ Ամպերի միջից էրկնքագործ էր գալիս, որ էն վիշապին սպանի, որ ամբողջ աշխարհին էր սարսափեցնում։ Ամպերի միջից էրկնքագործ էր գալիս, որ էն վիշապին սպանի, որ ամբողջ աշխարհին էր սարսափեցնում։

Այբի Տիկին Ժորժ Տէր-Թոմայեան եւ աղջիկը՝ Մարի-Սարա, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր-Թոմայեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Փեհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փեհլիվանեան, այրի Տիկին Նեկտար Տէր-Թովմայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նափօ Թօփալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պուճիքեան, Տէր եւ Տիկին Աբթիւր Համբարձումեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փօլ Գասապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժինէթ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փեհլիվանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ստեփանեան, Հայրապետեան, Տէր-Թոմայեան, Ղազարոսեան, Փեհլիվանեան եւ Մանիսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, փեսայի, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԺՈՐԺ ՏԷՐ-ԹՈՄԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 22ին, 41 տարեկանին, իր բնակարանը, 35 Ավենիւ Պուրկէն, Իսի:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Օգոստոս 24 ժամը 15·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Իսիի գերեզմանատունը (ռիւ տը լ'Էկալիթէ) եւ ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը մինչեւ որ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ անոր հաւատայ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեանք ունենայ»:

Աւետարան ըստ Յովհաննու 3–16

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վարդուհի Մուսայեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանեէոյի մասնաճիւղին, Յոլակ Պօյաճեանի մահուան տարեդարձի առթիւ:

×

Քոթ տ'Ազիւրի Քանն քաղաքէն, արձակուրդի շրջանին յանկարծամահ իրենց սիրելի բարեկամին՝ ողբացեալ Գրիգոր Թովմասեանի կորուստէն, խորապէս ազդուած խումբ մը հայրենակիցներ կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանին 650 ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 200 ֆրանք:

Նոյն առիթով կը յայտնեն իրենց խորին ցաւակցութիւնները հանգուցեալի այրիին՝ Տիկ. Ս. Թովմասեանի եւ որդիներուն՝ Թովմասեան եղբայրներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգոստ. 19ի գաշտահանդէսին առթիւ, Պելֆոնթէյն, օգափոխութեան կայանի նոր չէնքին կառուցման ի նպաստ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Առաքելեան Արթիւր (Պուլէն) 600 ֆր., Կարապետեան ընտանիք (Վիէն), ի յիշատակ Ղազար Կարապետեանի 500, Թոքոսեան ընտանիք (Ռուան), Ոմն (Պոլիս) 500ական, Ժան Պօյաճեան (Ռոման) 300, Ոմն (Ալֆէնք) 250, Ժամկոչեան Յարութիւն 250, փոխան ծաղկեպսակի իրենց կնքամօր՝ Տիկ. Արամ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց, ի յիշատակ իրենց հօր Հայկ Զրուանդեանի մահուան տարելիցին 250, Աճէմեան (Լիոն), Ընտրիկեան ընտանիք (Սէն Շամոն), Բարակեան (Պոլէն), Պօրանեան ընտանիք (Միլան), Տէր եւ Տիկ. Տէրտէրեան (Ալժէրի) 200ական Ֆր., Բալոյեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչեան Նշան (փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Արամ Սարգիսեանի մահուան առթիւ), Տէր եւ Տիկին Պատուական (Ալֆորվիլ) 150ական, Ֆրանք:

ՍՏԻՊԱՂՇԵՑԻՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաչուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Ազգ. Առաքելական Թեմին:

Գրաւոր դիմել մինչեւ Օգոստոսի վերջը, տալով աշխատանքի վկայականներ եւ նախկին գործատէրերու անունները:

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ խումբը, Լիոն կը հանդիպի Օգոստոս 28ին ժամը 19ին, եկեղեցին (295 Ռիւ Պուալօ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը Մարսէյլ կը հանդիպի Օգոստ. 28ին կէս գիշերին (Ահարոնեան ակումբ):

ՓԱՐԻԶԻ խումբը, Փարիզ կը հանդիպի Զորեքշաբթի Օգոստ. 29ին, ժամը 18–19ին Սքուար Մոնթոլոն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Զկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Լոյս տեսաւ

Գին 15 Ֆր.
Առաքման ծախքով 17 Ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան 45 Ռիւ տը լա Տեֆանս, Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահին մէջ, Ուրբաթ Օգոստ. 31, ժամը 20·30ին, կը դասախօսէ, Պէյրութէն՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ ՍՓԻՒՌՔ ԵՒ ՀԱՑ ԴԱՏ
(Լօգանի դաշնագրին 50ամեակին առթիւ)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Ռ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ:
Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները:

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM. BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :
LIBRAIRIE HAMASKAINE.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵԻԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

Գինն 2600 Ֆրանք

Երթի ընթացքին մէկ գիշեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ:

Արձանագրութեանց համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre — Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ առաջ ժամը 15էն 18:

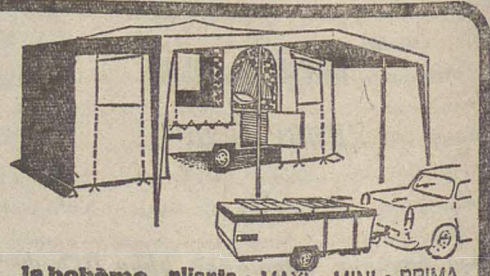
MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԻՄԻՆ՝ Կ. Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, fractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomiac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28
MARDI
28 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վերջամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.797

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.797

ՕՐՈՒԱՆ ԹՕՍՓԸ

ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱԻՈՒՄԸ

(1896 Օգոստոս 14/26)

———0———

Բ.

Դրամատան փոխ-տնօրէնին յուշերը (1)

Պանք Օթոմանի փոխ-տնօրէնն ը. Օ-պաուճոյ, որ ակնառու վկան էր եղած դրամատան դրաւման եւ յարակից բոլոր դէպքերուն, դրքոյկով մը — չատ հապուդիւտ — լոյս ընծայած է իր յուշերը, հայերէնի թարգմանուած Յովսէփ Սվաճեանի կողմէ :

1896 Օգոստոս 26 Ջորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 1·20ին, հազիւ ճաշը աւարտած դրամատան Բ. յարկի ճաշասրահին մէջ, քանի մը պայթիւններ լսելով, փոխտնօրէնը վազեր է դէպի պատուհան ու տեսեր, որ դրամատան մուտքի մեծ դրան եռեւ պահուրտած մարդիկ անդադար կը կրակէին դէպի փողոց : Բակին մէջ ցըրուած չուրջ 15 հոգիներէն ոմանք պատուհանէն փողոց կը կրակէին, ուրիշներ՝ արճանակիներով եւ ուժանակներով զինուած՝ անչարժութեան մատներ էին ահաբեկ պաշտօնէութիւնը : Վերջապէս ոմանք ալ կծկուած՝ դէտինը դրուած պարկերու մէջէն ուժանակներ եւ փամփուշտներ կ'առնէին :

Փոխ-տնօրէնը ուզեր է դեռնայարկ իջնել, սակայն մէկ ձեռքը արճանակ, միւս ձեռքը ուժանակ ունեցող երիտասարդ մը, որ խումբին պետն էր — Արմէն Գարօ ըսել կ'ուզէ — արգիլեր է : Ուրիշ երկու ընկերներ իրեն միանալով զինքը ետ մղեր են փողոցին վրայ նայող դրասենեակ մը, ուր սարսափահար վիճակի մէջ արդելափակուեր էին քանի չափ պաշտօնեաներ : Անգլիացի տնօրէնը՝ Սըր Խակար Վինսընթ (Վէնսան) փափեր էր չնքի վերի պատշգամէն, որ դրամատունը հաղորդակցութեան մէջ կը դնէր Թախտի Ոէժիին հետ : Այդ ճամբով փախեր էին չուրջ տասը հոգի, որով դրամատան մէջ արդելափակուած պատանդներու թիւն էր 140 հոգի :

Օպաուճոյ՝ հետն ունենալով Փանաճիրի եւ Ֆէրիտ պէյերը՝ կ'ուզէ բանակցիլ երկու հայ պետերուն հետ, որոնցմէ մէկը Թխադոյն, փոքր, նիհար, նուրբ պեխով խիստ մաքուր սեւ ոըտէնկոտ հագած եւ ուսէն դեղին պայուսակ մը կախած երիտասարդ մըն էր, հայատիպար (Հրաչ), միւսը՝ խարտեաշ, դէր, կարծես թէ չէր պատկաներ միեւնոյն ցեղին (Արմէն Գարօ) : «Երկուքն ալ սքանչելի կերպով Փըրանսերէն կը խօսին» :

Խոշոր արճանակ մը եւ ուժանակ մը դրուեր էին այն սեղանին վրայ, որուն չուրջը տեղի կ'ունենար խօսակցութիւնը, մինչ դուրսը կը չարունակուէին հրացանաճգութիւնները ներսիններուն եւ դրամատունը պաշարող զինուորներուն միջեւ :

Արմէն Գարօ եւ Հրաչ բացատրեր են թէ իրենք կը ներկայացնեն յեղափոխականն կուսակցութիւնները, որոնք կը պահանջեն իրենց ճնշուած հայրենակիցներու ճակատագրին բարելաւումը : Թէ ո՛չ մէկ թշնամութիւն ունին դրամատան եւ անոր արկղներուն հանդէպ : Դրամատունը դրաւելով իրենց նպատակն էր Եւրոպայի ուշադրութիւնը հրաւիրել իրենց վրայ : Խորհեր էին թէ լաւագոյն միջոցն էր բռնի ուժով տէր կանգնիլ այդ մեծ հաստատութեան, որուն մէջ ա՛յնքան միջազգային շահեր խնդրոյ առարկայ են :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

———0———

ՎԱՂՏՀԱՅՄ ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԳՆԱՑ

Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, Եգիպտոսի նախագահը Սատաթ Թայէֆ (Սէուտական Արաբիա) գացած է եւ գաղտնի հանդիպում մը ունեցած Ֆայսալ Թագաւորին հետ : Գահերէց վերադարձին Սատաթ ընդունած է Գնդ. Խատաֆիին, որ անակնկալօրէն Եգիպտոս ժամանած է : Կը թուի թէ Լիբիոյ նախագահը չատ դժգոհ եղած է որ Սատաթ, գացած է տեսնուիլ Ֆայսալի հետ, այլ ինքն Խատաֆիի մեծագոյն թշնամիին եւ այդ ալ ըրած է Լիբիա – Եգիպտոս միութենէն հազիւ քանի մը օր առաջ :

Ցայտնի չէ անշուշտ թէ Խատաֆի ի՞նչ ըսելու եկած է :

Սատաթ – Ֆայսալ հանդիպումին մասին դանազան վարկածներ կան : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Եգիպտոս կըրնայ նիւթական օժանդակութիւն մը ուզած ըլլալ Սէուտական Արաբիայէն, այդ ձեւով փոխարինելով լիբիական օժանդակութիւնը : Կը խօսուի նաեւ արաբական քարիւղային ռազմավարութեան մը սահմանումին չուրջ, որ պիտի փոխարինէր դիւանագիտական նախաձեռնութիւնները եւ Եգիպտոսի ռազմագիտական յաւակ-

———

Այն պահուն իսկ, որ դրամատունը կը դրաւուէր, պատգամաւորներ գացեր էին Թարապիա եւ Պէօյիւքճէրէ, դեսպանատան յանձնելու համար յուշագիր մը, որով կը յայտարարուէին, որ եթէ 48 ժամուան մէջ զոհացում չտրուի անոր մէջ արձանագրուած բաղձանքներուն, օդը պիտի հանէին դրամատունը՝ մէջինները, որքան ալ խորունկ ըլլար իրենց ցաւը անմեղ զոհերուն համար, զորս պիտի պատճառէին–

Ու եղրակացուցեր էին.

«Մօսքերնիս պիտի պահենք : Բաւականաչափ տինամիտ ունինք հոս ամէն ինչ ոչնչացնելու համար եւ պատրաստ ենք զոհելու մեր կեանքը այն սուրբ գործին համար, որուն պաշտպանն ենք մենք» :

Արմէն Գարօ փոխ-տնօրէնին տուն կուտայ անձնատուութեան պայմանները, որուն ամփոփումն է.—

Սուլթանը հանդիսաւորապէս կը խոստանայ մեծ պետութեանց անյապաղ դրծադրել Հայաստանի մէջ բարենորոգումները՝ նոյն օրը ապստամբերուն կողմէ դեսպանատանց յանձնուած ծանուցագրին հիման վրայ : Պայմանները ընդունիլ 48 ժամուան ընթացքին, ապա թէ ոչ դրամատունը օդը պիտի հանուի :

Օպաուճոյ բաւական դժուարութիւններով կը յաջողի լուր ղրկել Պալատ, ուր կիւց ժամը չորսին հրաւէր կուգայ, որ իրեն կը սպասեն : Անհնար էր դուրս ելլել : Փոխ-տնօրէնը եւ պալատական քարտուղար Աքիլ պէյ, որ դործով եկած ըլլալով դրամատան մէջ ծուղակն էր ինկած, առաջին յարկի պատուհանէն դուրս ցատկելով կ'իյնան զինուորներու թեւերուն մէջ :

Երկու բանագնացները ամայի փողոցներէ անցնելով ի վերջոյ կը հասնին Երըտղրոլի պալատը եւ կը ներկայանան առաջին քարտուղար Թահսին պէյին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 22)

ԸՆԹԵՐՑԱՍՏԻՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լենինականի մէջ Երեւանեան խճուղիի վրայ նոր դրախտուէթ մը բացուած է : Այնտեղ կարելի է գտնել հայերէն, ռուսերէն դիրքեր եւ դրենական պիտոյքներ :

×

Գ. ՅՄԻՆ ՍԱՐՈՑԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի դրական շրջանակները նշած են Ուիլեըմ Սարոյեանի ծննդեան 65ամեակը : Զայնասփիւռը առանձին հաղորդում կազմակերպած է, իսկ Հայաստանի Գրողներու Միութեան օրգան Գրական Թերթը էջ է նուիրած Սարոյեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան :

Գ. Յմին այդ թիւին մէջ՝ «Օրհեալ լինելութիւնները, Իսրայէլէն զիջումներ ձեռք ձգելու համար :

× *Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը Վալտհայմ Դամասկոս հասած է : Ցոյս չկայ որ Վալտհայմի շրջապտոյտը լուծում մը բերէ Մերձաւոր Արեւելքի տագնապին եւ աւելի տեղեկատուութեան առաքելութիւն մըն է :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրակառքին վարորդին սպանութիւնը, Հիւսիսային Ափրիկեցի ճամբորդի մը կողմէ, մեծ տարողութիւն ստացած է եւ ցեղապաշտական բնոյթ առած է : Ցոյցեր, կոչեր եւ համախմբումներ իրարու կը յաջորդեն եւ կրկին խընդրոյ առարկայ կ'ըլլայ բանուորներու «վայրի ներգաղթ»ին հարցը :

ԱՊԱՏԱՆի մէջ հրացանաճգութիւն մը տեղի ունեցած է խափանարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Երկու մեռեալ եւ 15 վիրաւոր կայ :

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տրուած է Օգոստոս 28ին, բողոքելու համար ապրուստի սղութեան դէմ :

ԿԻՊՐՈՍի Արդարութեան նախարարը ազատ արձակուած է : Ծանօթ է որ անցեալ ամիս առեւանգուած էր Էոֆայի (Զօր. Ղրիվաս) անդամներու կողմէ :

ՄԱՏԱԿԱԲԻՐԻՆ վերջնապէս հեռացած է օտար լեգէոնը :

ԱՆԳԼԻՈՑ մայրաքաղաքին մէջ ահաբեկչական արարքները կը չարունակուին եւ մթնոլորտը չատ ծանր է : Բանակը ահազանգի մէջ է եւ Իրլանտայի յեղափոխական բանակը (Իռա) պատասխանատու կը նկատուի :

ՅՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կուսակցական պաշտօնաթերթը ծանրօրէն կը քննադատէ Զինաստանը, որ «զինակցութիւններ կը կնքէ յեռադիմական տարրերու հետ» : Միւս կողմէ Փեքինի «Ժողովուրդի Օրաթերթը» կը նախատեսէ չինարերէնի խոր բարեփոխում մը, վերջ տալու համար լեզուին բարդութեան :

նեա գու, Ուիլեըմ Սարոյեան» խորագրով իր յօդուածով կը գրէ թէ Սարոյեան այնքան անյիշաչար եւ բարի է մնացած որ չես կարծեր թէ եղեռն տեսած ժողովուրդի զաւակ է :

×

ՄՐՑԱՆԱԿ ՆԱԽԱԳԾՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ

Տօքտ. Միւթեան Նախարարաց Խորհուրդի չինարարութեան գործերու պետական կոմիտէն, պիւտճեան եւ թեքնիքի պետական կոմիտէն եւ արհեստակցական համամիութենական կեդրոնական խորհուրդը չնորհած են 1973ի մրցանակները առաւել աչքի ինկող նախագիծերու եւ այդ նախագծերով չինարարութեան համար : Առանց կարգին 5000 ռուբլիի մրցանակի արժանացած են Տ. Մ. Մարգարեան, նախկին կառավարիչ (յետ մահու), Գ. Ա. Մելիքեան, Երեւանի Ֆիզիքայի հիմնարկութեան նախկին տնօրէն Տօքտ. Ալիխանեան :

×

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՄԵՏԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆՕԹ ՄԱՄՆԱԳԻՏ

Սվերդլովսք քաղաքի հասարակութիւնը վերջերս նշած է դունաւոր մետաղագործութեան բազմավաստակ մասնագէտին – րէն մէկուն՝ Ատրաչէս Բաբջանի (Բաբաջանեան) գիտական գործունէութեան 25-ամեակը :

Թեքնիք պիւտճիններու Տօքթ. Բաբջանը եօթը մենագրութիւններու եւ 140 գիտական յօդուածներու հեղինակ է : Կը դլխաւորէ դունաւոր մետաղագործութեան գիտաթեքնիք ընկերութեան Սվերդլովսքի մարզային վարչութիւնը : Պատրաստած է բազմաթիւ երիտասարդ գիտնականներ : Բաբջան փոքր տարիքէն հեռացած է Հայաստանէն բայց սերտ կապ պահած է հայրենիքին հետ :

×

«Ս. ՀԱՑԱՍՏԱՆի ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆը

Այս է խորագիրը վերջերս Մոսկուա լոյս տեսած հատորին, հեղինակութեամբ ճարտարապետներ՝ Վ. Ցարութիւնեանի, Մ. Հասրաթեանի, Ա. Մելիքեանի :

×

ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ ԻՆՔՆԱԳԻՐԵՐՈՎ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. Միասնիկեան գրադարանը հայերէն դիրքերու աշխարհի մեծագոյն գրադարանն է : Հոս, խնամքով կը պահուին այնպիսի երկեր, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն եւ թանգարանային արժէք կը ներկայացնեն : Առանք հանրածանօթ մարդոց ինքնագիրներով դիրքեր են, հայ գրականութեան ականաւոր ներկայացուցիչներու ստեղծագործութիւններու առաջին հրատարակութիւնները, որոնց վրայ կան հեղինակներու ուղերձներ բարեկամներու ու մտերիմներու : Ահաւասիկ տետրակ մը, որու վրայ գրուած է «Սարսուռներ», քնարական բանաստեղծութիւններ, Դանիէլ Վարուժան, Վենետիկ, 1906, իսկ չապիկի միւս երեսին ձեռագրով՝ «Մշակի խմբագրութեան յարգանքներով կը նուիրէ հեղինակը» : Նման գործեր կան Սիամանթոյէն, Կոմիտասէն, Յովհ. Թումանեանէն, Պերճ Պռոշեան, Մուրացան, Շիրվանզադէ, Իսահակեան, Զարենց, Վ. Թոթովենց, Զ. Եսայեան, եւն., եւն. :

ՄԵԹԵՐՆԻԽ

(1773–1859)

ԾՆՆԴԵԱՆ 200ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

—o—

«Դիւանագիտութիւնը, կ'ըսէ Մաօ Ցէ Թունկ, պատերազմ մըն է առանց արիւնայեղութեան»: Սակայն կը մոռնայ աւելցնել որ առանց դիւանագէտներուն, չատ մը արիւնալի պատերազմներ տեղի պիտի չունենային: Դիւանագէտը մարդ մըն է, որուն պյոն եւ ոչը մեր հասկցածէն բոլորովին տարբեր նշանակութիւն մը ունին եւ խոստումները կրնան համոզել միայն միամիտները:

ԺԹ· դարու պատմութեան մէջ կը յիշուին անունները չատ մը դիւանագէտներու, որոնք յաջողած են իրենց երկիր – ներուն մեծ ծառայութիւններ մատուցանել, բայց անոնցմէ ոչ մէկը կը հասնի Թալլերանի մը կամ Մեթերնիխի մը տոզրութեան:

Այսօր պիտի փորձենք վերլուծել երկրորդին գործունէութեան լծակները եւ նպատակները:

Քլեմենս Մեթերնիխ ծնած է Գերմանիոյ Քոպլենց քաղաքին մէջ, Հռենոսի ափին, ասկէ ճիշդ երկու հարիւր տարի առաջ: Հայրը՝ Կոմս Մեթերնիխ դիւանագիտական պաշտօններ վարած էր Աւստրիական կառավարութեան հաշւոյն: Քլեմենս ոտացաւ իր դասակարգին պատշաճող ուսում: Երկար տարիներ յաճախեց Սթրազպուրգի համալսարանը **մեծ** հետաքրքրութիւն ցոյց տալով դիւտութիւններու հանդէպ: Ան հետացում ունէր Ֆրանսացի դասական մեծ դրողներուն հանդէպ, ինչպէս՝ Քորնէյ, Ռասին, Մոլիէր, Փասքալ, Վոլթէր, Ռուսօ:

Քանի տարեկանին, դրկուեցաւ Ֆրանքֆորթ, Վեսթֆալիոյ կաթոլիկէ կոմսերու իրը ներկայացուցիչ եւ իրեն տրուեցաւ պատիւը բացումը կատարելու Մաքսիմիլիէն Բ· կայսեր թագադրութեան առթիւ տրուած պարահանդէսին: Քանի մը վայրկեան պարեց Լուիզ տը Մեքլենպուրգ իշխանուհիին հետ, որ յետագային պիտի դառնար Փրուսիոյ թագուհին:

Այդ շրջանին Ֆրանսա կ'ապրէր յեղափոխութեան դժուարին տարիները: Լուի ԺԶ· թագաւորին գլխատումը սկսած էր մահուղել Եւրոպայի բոլոր վեհապետները, որոնք չէին սպասեր այսպիսի «սրբապղծութեան» մը:

Վեհապետը ինքզինքը կը նկատէր ոչ թէ ժողովուրդին ներկայացուցիչը, այլ Աստուծոյ տեղակալը երկրի վրայ: Մեթերնիխ մինչեւ կեանքին վերջը կառչած պիտի մնար միջնադարեան այս տեսակէտին, եւ ահա հոն է իր գործունէութեան խոցելի կէտը:

1793ին, Մեթերնիխ դնաց Լոնտոն, ուր ճանչցաւ Անգլիոյ անուանի քաղաքական մարդիկը, ինչպէս՝ Փիթ, Ֆոքս եւ Պուրք: Այցելութիւն մը տուաւ նաեւ Վիէննա: Իսկ 1794ին ամուսնացաւ Աւստրիոյ նախկին վարչապետին՝ իշխան Քաունիցի աղջկան հետ:

Այդ շրջանին է որ Մեթերնիխ մուտք գործեց դիւանագիտական ասպարէզէն ներս Աւստրիոյ հաշւոյն:

1801ին մեկնեցաւ Պերլին եւ Միւնիխ իբր պատգամաւոր: Ամբողջ Եւրոպա կը մտահոգուէր Ֆրանսայով, ուր Պոնա – փարթ կոչուած Քորսիքացի մը, անցած ժողովրդական բանակին գլուխը կը տանէր յաղթանակ յաղթանակի վրայ: Այդ օրէն սկսեալ Մեթերնիխ պիտի հանդի – սանար պահպանողական Եւրոպայի ա – խոյեանը Փարիզի մէջ ծնունդ առած յեղափոխական պաղափարներուն դէմ, ո – րոնք սկսած էին մուտք գործել բոլոր երկիրներու ժողովրդական խաւերէն ներս:

Եթէ Եւրոպա կ'ուզէր ձերբազատուիլ Քորսիքացի դեւէն եւ անոր տարածած պաղափարներէն, պէտք է մէկ ճակատ կազմէր անոր դէմ: Ճիշդ է որ Անգլիա, Փրուսիա, Աւստրիա եւ Ռուսիա կ'ուզէին Նափոլէոնի անկումը, բայց կը հետապնդէին հակառակ չահեր: Անգլիան կը կազմակերպէր դաշնակցութիւններ, պատերազմի հոգը ձգելով միւս երկիրներուն վրայ, մինչ ինք օգտուելով ծովային իր դիրքէն նոր գաղութներ կը նուաճէր: Փրուսիա կ'ուզէր պահել զինեալ չէզոքութիւն մը, իսկ Ռուսիա կ'ուզէր իրագործել իր դարաւոր երազը, տիրանալ Պոլսոյ եւ նեղուցներուն: Աւստրիան է որ կը կրէր մեծագոյն վնասները:

Աւստրիա ըսելով պէտք է հասկնալ աւստրիական կայսրութիւն մը, այսինքն, այժմու Աւստրիան, Հունգարիան, Սերպիան, Զեխոսլովաքիան եւ Գերմանիոյ հարաւային մէկ մասը, մօտ 40 միլիոն բնակիչներով:

Մեթերնիխ ի գործ դրաւ իր դիւանագիտութիւնը եւ յաջողեցաւ հաշտեցնել Փրուսիոյ եւ Ռուսիոյ չահերը: Բայց Նափոլէոն կանխեց այդ ծրագիրները ուղարկելով Օսթերլիցի վայրէն յաղթական նամակը:

1806ին, Մեթերնիխ, Աւստրիոյ դեսպան նշանակուեցաւ Փարիզի մէջ: Նափոլէոն չհակառակեցաւ այս նշանակութեան, կարծելով որ Մեթերնիխ Ֆրանսայի անկեղծ բարեկամն էր: Մինչդեռ աղուէսի մը առջեւ կը բանար փարախին դուռները:

Այդ շրջանին Փարիզ կը հանդիսանար Եւրոպայի մայրաքաղաքը: Թիւլըրիի պալատին մէջ կը վխտային ոչ միայն Եւրոպայի քաղաքական մեծագոյն դէմքերը՝ այլեւ իշխաններ եւ թագաւորներ, որոնք կուգային իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելու նոր կեսարին: Կը սրբուէին նաեւ պարահանդէսներ եւ հայկերոյթներ:

Երիտասարդ դեսպանը կը հանդիսանար նոր բոլոր նայուածքներուն թիրախը: Գեղեցկադէմ, վայելուչ, կնամեծար, պարզացած, ան կը խօսէր ու կը դրէր մաքուր Ֆրանսերէն մը, որ հետզհետէ կը պատճառէր բոլորին: Կիները մանաւանդ կը գառնային անոր չուրջը թիթեռնիկ – կը գառնային անոր չուրջը թիթեռնիկ – ներու պէս: Իրը հմանուհի ունեցաւ փարիզի ամէնէն գեղեցիկ կիները, որոնց կարգին Քարոլինն՝ Նափոլէոնի անառակ քոյրը, եւ Ալեքսանդրի գքուհին՝ մանչուկ Ժիւնոյի կինը եւ չատ մը ուրիշներ:

Մեթերնիխ երեք տարի մնաց Փարիզ՝ իրը դեսպան, եւ հասկցաւ չատ մը բաներ: Իր հմանուհիները որ կը պատկանէին Նափոլէոնի չրջապատին իրեն կը հաղորդէին կարեւոր տեղեկութիւններ կայսեր ծրագիրներուն մասին: Թագաւորին կողմնակիցները, որոնք հասած էին բարձր պաշտօններու, պատրաստ էին յարմար առիթով դաւադրութիւն մը սարքել եւ Նափոլէոնը վար առնելով դահէն, տեղը դնել հաշմանդամ Լուի ԺԶ· դըբախտաւոր թագաւորին եղբայրը: Մեթերնիխ իմացաւ նաեւ որ Ֆրանսայի ժողովուրդը յոգնած էր պատերազմէն եւ կ'ուզէր խաղաղութեան մէջ ապրիլ ամէն գնով:

Նափոլէոն չուտով հասկցաւ երիտասարդ դեսպանին յետին նպատակները, եւ օր մը, արքունիքի խոշոր սրահին մէջ, բոլոր պալատականներու եւ դեսպաններու ներկայութեան պախարակեց Մեթերնիխը:

— Պարոն դեսպան, ի՞նչ կ'ուզէ Աւստրիոյ կայսրը: Իմացայ որ բանակներ կը պատրաստէ: Արդեօք նոր թշնամի՞ մը չահեցաւ: Գիտեմ որ դուք պատերազմ չէք ուզեր: Բայց կայ խորհրդաւոր ձեռք մը, որ կը դործէ մութին մէջ, որպէսզի պայթի մեր չուզած պատերազմը եւ այդ ձեռքը կը կոչուի Անգլիա:

Եւ իսկապէս ալ պատերազմը ծագեցաւ: Ֆրանսական բանակները տարին էխմուլի եւ վակրամի փայլուն յաղթանակները եւ հասան Վիէննայի դուռնեբուն առջեւ:

Այս նոր աղէտը դարմանելու համար, Մեթերնիխ նշանակուեցաւ Աւստրիոյ Արտաքին Գործոց նախարար: Եւ այս պաշտօնին վրայ է որ ան յայտնաբերեց իր դիւանագիտական հանճարը: Ոչ մէկ խրտութիւն դրաւ գործածուելիք միջոցներուն մէջ, ինչպէս պատրաստած էր իր խոտլացի վարպետը:

Պէտք էր ամէն գնով մեղմացնել Քորսիքացի դեւին զայրոյթը: Այդ շրջանին Նափոլէոն ձգած էր իր ժողկին կինը, որովհետեւ ամուլ էր: Կ'ուզէր թագաւորական գերդաստանէ իշխանուհի մը: Նախ դիմեց Ռուսիոյ ցարին, յետոյ Աւստրիոյ կայսեր: Մեթերնիխ համոզեց իր տէրը, որպէսզի չմերժէ Նափոլէոնի առաջարկը եւ 1810ին կնքուեցաւ Նափոլէոնի եւ մեծ դքսուհի Մարի Լուիզի ամուսնութիւնը:

1812ին գործեց իր մեծագոյն դաւաղրութիւնը· դիտնալով որ Նափոլէոն կը պատրաստուէր արշաւելու Ռուսիոյ վրայ, եթէ ցարը չյարգէր Անգլիոյ դէմ հռչակուած ցամաքային պաշարումի տրամադրութիւնները, Մեթերնիխ ցարին հասկցուց, որ Աւստրիա պիտի չմնայ հեռու մնալ այդ արշաւէն, հակառակ որ իրեր օդնութեան դաչինք մը ունէր Ֆրանսայի հետ: Այսպէսով ան կը քաշալերէր ցարը որպէսզի ամուր մնայ իր դիրքին վրայ եւ չվախնայ պատերազմէն: Եթէ յաղթողը Նափոլէոն ըլլար, Աւստրիա պիտի չարունակէր մնալ անոր հաւատարիմ դաչնակիցը, հակառակ պարտպային պատի կազմակերպէր նոր դաչնակցութիւն մը չորս մեծ Պետութիւններու մէջեւ, մահացու հարուածը տալու համար վերաւոր առիւծին:

Եւ այդպէս ալ եղաւ: Նափոլէոն նախ աքսորուեցաւ Էլպա, յետոյ Սէնթ Հելէն կղզին: Ռուսիոյ, Անգլիոյ, Փրուսիոյ եւ Աւստրիոյ վեհապետները եւ ներկայացուցիչները հաւաքուեցան Վիէննայի մէջ ճշդելու համար Ֆրանսայի ապագան եւ վարչակարգը:

Երեք լուծումներ կը ներկայանային՝ Պուրպոններու վերադարձը, Մարի Լուիզի խնամակալութիւնը մինչեւ Նափոլէոն Բ·ի չափահասութիւնը, նոր վեհապետի մը նշանակումը:

Ալեքսանդր Ա· կայսրը կողմնակից էր երկրորդ լուծումին, որ կը համապատասխանէր Ֆրանսայիներու մեծամասնութեան ցանկութեան: Մեթերնիխ կողմնակից էր առաջին լուծումին՝ Պուրպոններու վերադարձին, եւ ահա հոս է իր տաղանդին խոցելի կողմը: Այս մեծ ու սաւառնող միտքը կառչած կը մնար անցեալին եւ կ'անտեսէր ժողովուրդներու զարթնումը եւ պահանջները: Մեթերնիխ յաջողեցաւ պարտադրել իր տեսակէտները եւ Պուրպոնները վերադարձան Ֆրանսայի գահին վրայ:

Աւիւծը տապալելէ ետք, այս մեծ միտքէն կը սպասուէր նաեւ մեծ սիրտ մը, բայց Մեթերնիխի սիրտը վերածուած էր մեռադէ մեքենայի մը: Ինք որ կը խօսէր քրիստոնէութեան եւ բարոյականի սկզբունքներուն անունով, մայրը եւ զաւակը բաժնեց ամուսինէն եւ հօրմէ, եւ պատճառ դարձաւ Նափոլէոն Բ·ի չուտափոյթ մահուան: Աւելին՝ ան կարելին ըրաւ որպէսզի զաւակը ատելութիւն եւ զզուանք պդայ իր հօր՝ Նափոլէոնի հանդէպ, բայց չյաջողեցաւ, որովհետեւ կան զգացումներ, որոնք չատ աւելի բարձր են, քան ամէնէն ճարպիկ դիւանագէտները:

Մեթերնիխ ընդունիլ տուաւ Սուրբ Ձիւնակցութիւն կոչուած համաձայնութեան մը սկզբունքները, ըստ որուն վեհապետները պէտք է վայելէին անխոցելիութեան մենաչնորհը: Անոնք պէտք է կազմէին ատելականական սպայակոյտ մը, եւ ճնշէին ժողովրդային յեղափոխութիւնները, ուր որ կը ծագէին:

Այս սկզբունքին վրայ է որ Մեթերնիխ բախումներ ունեցաւ Ռուսիոյ ցարին հետ, օսմանեան կայսրութեան անդամահատման հարցով: Յարը կողմնակից էր սուլթանի տիրապետութեան տակ գտնուող քրիստոնեայ ժողովուրդներու ազատագրման: Երբ ծագեցաւ յունական յեղափոխութիւնը, Մեթերնիխ ցարին հասկցուց, որ Աւստրիա պիտի չմնայ հեռու մնալ այդ արշաւէն, հակառակ որ իրեր օդնութեան դաչինք մը ունէր Ֆրանսայի հետ: Այսպէսով ան կը քաջալերէր ցարը որպէսզի ամուր մնայ իր դիրքին վրայ եւ չվախնայ պատերազմէն: Եթէ յաղթողը Նափոլէոն ըլլար, Աւստրիա պիտի չարունակէր մնալ անոր հաւատարիմ դաչնակիցը, հակառակ պարտպային պատի կազմակերպէր նոր դաչնակցութիւն մը չորս մեծ Պետութիւններու միջեւ, մահացու հարուածը տալու համար վիր

ՁԱՎԱԿՈՑՈՂ

ԲՐԺՇԿ ՄԱՍՆ

Ե.

Հ՞նդկտո։

— Ֆ՜նչ ասուսաբան մը ըսեմ...

— Ֆ՜նչ է ասուսաբանը եւ յաղթական տոնը։ Ամո՛ւր, փառա՛ւոր ցոյն մը։ Ամէն տարի, հինգ տարիէ ի վեր, հիմնադրուած օրէն, մենք կը տօնենք զայն։ Ֆ. փօլ Հարրիսի անունով ամերիկեան մեծահարուստ մը ապրած է Տորթմունտ քաղաքին մէջ։ Ան ունեցած է ընդարձակ ագարակներ, ուր կը բուծանէր ոչխարներ։ Ամէն տարի, Մայիսի առաջին կիրակին, ան կը հրաւիրէր իր գիւղացի բոլոր հարեւանները, որպէսզի անոնք ալ մասնակցին իր ոչխարներուն մազաթափին։ Ֆ. փօլ Տարիչ։

Մեր հերոսը հանգիստ կը նայի իր շուրջը։ Ամէնքն ալ ոչխարներ են։ Ոչխարներ՝ որոնք կը սպասեն, որ իրենց մազերը խուզեն։ Ոչխարներ՝ որոնք կը սպասեն, որ իրենց մորթին վրայ ոսկի ծնի

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պուլվառ Օտտոյի ընկերուհիներէն Ասպիկ Գուլումճեանի իր մօր մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Պօմոնէն Տէր եւ Տիկին Մկրեան իրենց թոռնուհիին՝ Քաթիա Գրիգորեանի պսակառթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան (Լիոն) 50 Ֆ., Պր. Վաղարշակ Տէր Վարդանեան իր եղբօր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ 20։

ՍՏԻՊՈՂԱՀԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքաւտախնամը։

Գրաւոր դիմել մինչեւ Օգոստոսի վերջը, տալով աշխատանքի վկայականներ - բուն ցանկը եւ ամսական պահանջները։

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ խումբը, Լիոն կը հասնի Օգոստոս 28ին ժամը 19ին, եկեղեցին (295 Ռիւ Պուալօ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը Մարսէյլ կը հասնի Օգոստ. 28ին կէս գիշերին (Ահարոնեան ակումբ)։

ՓԱՐԻԶԻ խումբը, Փարիզ կը հասնի Զորեքշաբթի Օգոստ. 29ին, ժամը 18-19ին Սքուար Մոնթոլոն։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Իհաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Հէֆեաթներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, բնտիր թուղթ,
մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 ֆր.
լաթակազմ 20 ֆր.

×

Հայաստանի

ԱՆԿԱԽՕՒԹԻՒՆԸ

իրրեւ գաղափար եւ իրրեւ առաջադրութիւն)

Գին 5 ֆր.

կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն
17. Ռիւ Պլէօ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգոստ. 19ի դաշտահանդէսին առթիւ, Պելֆոնթէն, օդափոխութեան կայանի նոր չէնքին կառուցման ի նպաստ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Յովակիմեան (Լիոն), Նալպանտեան (Լիոն), Օր. Զաւրճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Փեչոխմալճեան (Փարիզ), Պ. Մինասեան (Մարսէյլ), Գալուստեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Փողհարեան (Լիոն), Ֆրանկիւլեան (Մարսէյլ), Պապեան (Սէն Շամոն), Պ. Կարապետեան (Թուլոն), Փաշանեան, Վարդանեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին. Թաթուլ Ինճէեան (Փարիզ), Էքինճեան (Լիոն), Տիկին Ճամուրեան (Մարսէյլ), Համանճեան (Լիոն), Մել - քոնեան (Լիոն), Գրաճեան (Փարիզ) 100-ական, Պալեան, Զաթըրեան (Ռոման), Մինասեան (Մրիպէլ), Ճերոյեան, Հէլ-վաճեան (Փարիզ), Ոմն, Ոմն, Ոմն, Գրի-գորեան, Այանեան (Կրընոպլ), Տիկ. Այ-վազեան (Լիոն), Տիկին Մամուրեան (Լիոն), Գարակէօզեան (Լիոն), Թահան (Սէն Մօռիս) 50ական, Ճիվէլէկեան (Լիոն), Ոմն, Ոմն, Ոմն 20ական։

Ընդհ. դումար 7330)։

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel,- Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.
Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
կարմիր Չէնիֆերն Ամառուան
Առկախ կամուրջներ
Իսթռնպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գինն 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Խելի Հայ Մշակոյթի Տան 45 Ռիւ տը լա Տեֆանս, Սեբաստացի Մուրատ - Խրիմեան սրահին մէջ, Ուրբաթ Օգոստ. 31, ժամը 20·30ին, կը դասախօսէ, Պէյրութէն՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ ՍՓԻՒՌՔ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏ
(Լօգանի դաշնագրին 50ամեակին առթիւ)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայոց Թէհլիրեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմանները։

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ողբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ - Սէնուվիլի Հ. Յ. Դ. վարդան Եղիազոմիտէի ճաշ - պարահանդէս Հոկտեմբեր 27ին։

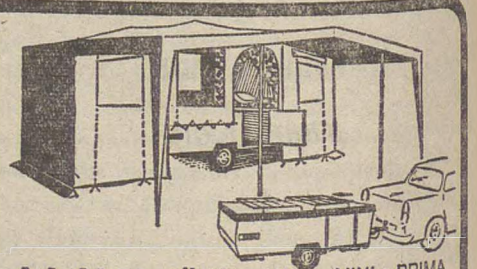
×

ԲԱՅԱՌԻԿ ՕՐ

Թրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ Թանգարանի սրահը։

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.86
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM. BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :

LIBRAIRIE HAMASKAINE.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
29
MERCREDI
29 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·798

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.798

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

(1896 Օգոստոս 14/26)

—0—

Գ·

Դրամատան փոխ–տնօրէնին յուշերը (2)

Երկրագի պալատը երթալով, Օպուա – նոյ միակ նպատակն էր ողջ–առողջ ա– պառել հայ յեղափոխականներուն ձեռքը պատանդ մնացող իր պաշտօնեաները: Առաջին քարտուղար Թահսին պէյի կար– ղադրութեամբ փոխ–տնօրէնը կը հրա – ւիրուի Մապէյնի մէկ հիւրասրահը, ուր նախաբարեական մանակի խորհուրդ մը նիստ դումարած էր: Մարմարեայ սեղա– նին վրայ դրուեր էին ռումբի քանի մը կտորներ: Օպուանօ խօսքը մեծ–եպար – քոսին ուղղելով կ'ըսէ թէ դրամատան մէջ արդէլափակ կը մնան 150–160 հոգի· պէտք է փրկենք անոնց կեանքը եւ պաշ– պանենք աւանդները: «Ի՞նչ փոյթ մեզի Հայերուն պահանջները· մեր պաշտօնէու– թեան փրկութիւնն է, որ կը պահանջէ մեր տան պահպանումը», կը չեշտէ Օպուանօ, որ կ'աւելցնէ թէ յարձակման մը պարագային անոնց բոլորն ալ սուռ– գապէս պիտի մեռնին եւ դրամատունը պիտի քանդուի:

Ցետոյ հեռաձայնէ չեչոը աւելի սպառ– նական կը դառնայ·

— Երբ այդ անձերը կը պատկանին հինգ–վեց տարբեր ազգերու, եւ երբ հաստատութիւնը ա՛յնքան միջազգային չահեր կը ներկայացնէ, հաշուի չէ՞ք առ– ներ թէ ի՛նչքան սուղի կրնայ նստիլ ձեզի: Արդէն Նորին Վեհափառութիւնը պատաս– խանատու պիտի բռնեմ մեր պաշտօնէու– թեան կեանքին եւ մեր դրամատան փըր– կութեան»:

Աբգունի սենեկապետ Իզզէթ պէյ իրմէ կը պահանջէ Հայերուն ծանուցագիրը, ըոր հետը բերած էր: Մեծ եպարքոսը քա– ղաքավար ձեւով կ'ուզէ ճամբու դնել զինքը, սակայն Օպուանոյ կ'ընդդիմանայ:

— Հոսկէ դուրս պիտի չելլեմ, կ'ըսէ, մինչեւ որ ինծի բացարձակ կերպով ա– պահովութիւն չտրուի թէ մեր պաշտօ – նէութեան կեանքն ու դրամատունը պի– տի ինայուին:

Մինչ այդ դրամատան տնօրէն Սըր Իսկար Վինսընթ եւս պալատ եկած եւ Նախաբարեայ Խորհուրդին հետ կը բա– նակցի եղեր: Զինք ալ կը տանին անոր քով: Երկուքով կ'որոշեն պահանջել կա– ռավարութենէն, որ ազատ Թողու դրա– մատունը դրաւող Հայերու եւ իսկոյն օ– տար նաւու մը վրայ փոխադրէ զանոնք· դեսպանատունները պէտք է երաշխաւորեն անոնց կեանքի ապահովութիւնը:

Իզզէթ պէյ անդադար կ'երթեւեկէ Նա– խաբարեայ Խորհուրդին եւ Սուլթանին միջեւ:

Նախաբարները կը յայտարարեն թէ կառավարութիւնը չի կրնար անմիջապէս ըլլալ յեղափոխականներուն առջեւ: Ա– տիւլ Համիտ կը յանձնարարէ անդլիացի տնօրէնին, որպէսզի երթայ ըսելու Հա– յերուն թէ Սուլթանը ներած է իրենց եւ թէ ազատ պիտի ըլլան մեկնելու օտար երկիր: Երկու տնօրէնները կը մերժեն այդ պաշտօնը, որ արժէք կրնար ունենալ այն առեն միայն, երբ իրենց ընկերանային մեծ Պետութեանց ներկայացուցիչները:

Այդ անվերջանալի բանակցութեանց ըն– թացքին, պահ մը դուրս կ'ելլեն Մա – պէյնէն եւ բակին մէջ դիպուածաբար կը հանդիպին ռուսական դեսպանատան ա– տաջ Թարգման Մաքսիմովին, որ Պէյ – յիւքտէրէյէն եկլտըզ փութացեր էր՝ տե– ղեկանալու համար անցուդարձերուն: Տնօրէնները սոսկալարար կը խնդրեն ա– նոր հեղինակաւոր միջամտութիւնը՝ «ըս– տոյգ մահէ փրկելու համար դրամատան խեղճ պաշտօնեաները»:

Ի վերջոյ կարմիր սուլթանը կ'որոշէ, որ տնօրէնները Մաքսիմովի եւ երկու զօ– րավարներու ընկերակցութեամբ դրամա– տուն երթան՝ հայ ֆէտայիներուն հաղոր– դելու համար եղած կարգադրութիւնը: Պատգամաւորները դիչերուան ժամը 10ին կը մեկնին Եկլտըզէն:

Դրամատան գրասէնէն առաջ իսկ մայ– րաքաղաքին մէջ սկսեր էր Հայերու ջար– դը, որ պիտի տեւէր երեք օր եւ պիտի խլէր 6·000 զոհեր: Օպուանոյ կը պատմէ թէ ճամբու ընթացքին ձիերը կը փոխեն իրենց ուղղութիւնը, զգուշանալով կոխո– տել դիակները, որոնք անցքը կը խափա– նէին: Ամբարձակ նաւերու բեռը պարպող խեղճ հայ բեռնակիրներն էին անոնք, դաշելով անոնց սեւ փոշիով ծածկուած հագուստներէն: Թոփհանէի առջեւ Մաք – սիմով կը նշմարէ բիրերով զինուած խումբ մը մարդիկ, որոնք կը պահուէ – տէին մութին մէջ: Մաքսիմովի հրամա– նով իրենց ընկերացող սպանները զինա – թափ կ'ընեն ջարդարարները:

Բանադնացները սանդուխ չկարենալով դտնել, չեն կրնար դրամատան պատու – հանէն ներս մտնել: Ուստի փողոցին մէ– ջէն կը բանակցին հայ երկու պարապլուխ– ներուն հետ, որոնց ամէն մէկը ձեռքին մէջ ունէր հրացէն մը եւ ռումբ մը: Ամէն Գարօ եւ Հրաչ կը յայտնեն թէ՝

«Անընդունելի են ձեր առաջարկները: Պիտի սպասենք մինչեւ յաջորդ երեկոյ: Դեսպանները թո՛ղ հոս զրկեն իրենց թարգմանները եւ մեզի խօսք տան թէ մեր պահանջները դոհացում պիտի գըտ– նեն: Այն առեն դուրս պիտի ելլենք: Ապա թէ ոչ, ամէն ինչ օդը պիտի հա– նենք: Մենք զոհած ենք մեր կեանքը, քալ դիտնալով թէ անդամ մը այստեղ մտնելէ ետք պիտի չկարենանք ողջ դուրս ելլել:

Օպուանոյ կը զրէ թէ Հայերու այս պատասխանէն սաստիկ կը մնաւ: Մաք– սիմով կը գործածէ իր ամբողջ պերճա– խօսութիւնը: Կը համոզէ, կը սպառնայ, կը խոստանայ, կ'աղաչէ, ամէն ինչ կը փորձէ: Ի վերջոյ առտուան ժամը մէկին Հայերը իրենց մէջեւ երկար խօսակցու– թիւններէ վերջ եւ դթալով դրամատան պաշտօնեաներուն վրայ, կը հաւանին դուրս ելլել հետեւեալ պայմաններով·—

1·— Ուղղակի պիտի երթան զբօսանաւ բանադնացներու ընկերակցութեամբ:
2·— Դեսպանատանց Թարգմանները յա– ջորդ օր իրենց մօտ պիտի երթան քննելու իրենց պահանջները: 3·— Պիտի պահեն իրենց ատրճանակները, բայց պիտի յանձ– նեն ռումբերն ու պայթուցիկ նիւթերը: 4·— Մեռեալներն ու վիրաւորները պիտի փոխադրուին ռուսական հիւանդանոց· վիրաւորներէն անոնք որ պիտի առողջա– նան, պիտի արտօնուին երթալու օտար երկիր:

«Ամէն ինչ լմնցաւ· հասանք մեր նպա– տակին», կը զրէ Օպուանոյ: Ֆէտայի – ները կը սկսին վերցնել մէճիտիէներու պարկերը, որոնցմով ամբօրէն փակեր էին մուտքի մեծ դուռը: Ու դուրս կ'ել– լեն: Գանի մը կառքեր բռնադրաւելով ա– նոնց մէջ կը զետեղեն երեք մեռեալները: Կառուներով կը ծածկեն ռումբի պայ – թիւնէն յօշոտուած երկու դիակները: Կառքերով ռուսական հիւանդանոց կը փոխադրեն վեց վիրաւորները: Ֆէտայի– ները պինուորական զօրաւոր ջոկատով մը շրջապատած, կը մեկնին հաստատ քայլերով: Անոնց կը հետեւին Սըր Իս– կար Վինսընթ եւ Մաքսիմով:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1972Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՆՈՐ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցու– թեան կեդր· Կոմիտէն եւ Հայաստանի Նաարարաց Խորհուրդը քննութեան առ– նելով Հայկ· Նախաբարաց Խորհուրդի ա– ռընթեր գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինու– թեան պետական մրցանակներու յանձնա– ժողովներու առաջարկութիւնը, որոշած է Հայաստանի 1972Ի պետական մրցանակ– ները չնորհել·—

Գրականութեան բնագաւառ·— Նայիրի Եղիազարի Զարեան (յետ մահու) «Սպա– սում եմ քեզ» եւ «Սասունցի Դաւիթ» ստեղծագործութեանց համար:

Մանկական գրականութեան բնագաւառ· Ժաժակ Մեսրոպի Գիւլնազարեան «Պատ– ուոյ քարը», «Պատմուածքներ Ա. Բ – տուտիքի մասին» եւ «Անտեսանելի ըստ– ուերներ» մանկա – պատանեկան ստեղ– ծագործութիւններու ժողովածուներուն համար:

Երաժշտութեան բնագաւառ·— Մ· Ա– լեքսանդր Գրիգորի Ցարութիւնեան, ժո– ղովրդական արուեստագէտ, «Զօն Լենի– նին», «Օրատորիօ» եւ Սայաթ–Նովա օ– փերային համար:

Համերգային կատարողական գործու– նէութեան բնագաւառ·— Մեհակ Վար– դանի Աբրահամեան, վերջին տարիներու համերգային ծրագիրներուն համար:

Թատերական արուեստի բնագաւառ·— Գուրգէն Զանիբեկի Զանիբեկեան, Հայկ· պետական Ակադեմիական Դրամատիկա– կան Թատրոնը վերջին տարիներուն խա– ղացած իր դերերուն համար:

×

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ ԿԱՊԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԵՏ

Բիւրականի աստղադիտարանը ստեղ – ծագործական կապեր կը պահէ արտա – սահմանի աւելի քան քան աստղաֆիզի– քական կեդրոններու հետ, ինչպէս յայ – տարարեց տնօրէնի տեղակալը, ֆիզիքա– մաթեմաթիքական դիտութիւններու տոք– թոր Լուդվիդ Միքլղյեան, Արմէնփրէսի թղթակցին: Ներկայս Բիւրականի դասա– ւանդութեանց կը հետեւին Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ երիտասարդ աստղագէտ– ներ: Իրենց կարգին հայ աստղագէտները դիտական աշխատանքներու համար եղած են Արեւելեան Գերմանիա, Մեքսիքա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Աւստրալիա:

×

ՎԻՄԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀՆՁԻՒՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե– միայի հրատարակչութիւնը լոյս ընծա – յած է Սուրէն Աւագեանի «Վիմական ար– ձանագրութիւններու հնչիւնաբանութիւն» դիրքը: Աշխատութիւնը նուիրուած է ժ.– ԺԴ· դարերու վիմական արձանագրու – թիւններու աւանդուած հայերէնի հնչիւ– նական օրինաչափութիւններուն ուսում – նասիրութեան: Միջնադարու վիմական բնագրերը մեծ մասամբ չարադրուած են

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ - ԼԻԲԻԱ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—0—

Լիբիոյ յեղափոխական խորհուրդի նա– խագահը՝ Գնդ· Մուամմէր յայտարարած է Ալ Նահար անկախ օրաթերթին·—

«Ցառաջես ենք գալով Եգիպտոս – Լի– բիա միութեան իրագործման, նախա – տեսուած Թուականին, Սեպտեմբեր 1ին եւ Եգիպտոսն է այդ ձախողութեան պատասխանատուն»:

Այս տեսակցութիւնը չնորհուած է կի– րակի օր, երբ Մուամմէր անակնկալ կեր– պով Գահիրէ կը հասնէր: «Գահիրէ ե– կանք կացութիւնը քննելու համար նա– խագահ Սատաթի հետ եւ Սեպտեմբեր 1ի հանրաքուէին հարցը»:

Եւ Լիբիոյ պետը չի ծածկեր որ «տա– րակարծութեան բազմաթիւ կէտեր կան» ինչ կը վերաբերի «միութեան ձեւին» եր– կու երկիրներու միջեւ: Մուամմէր առա– ջարկած կ'ըլլայ Սատաթի որ հանրաքուէի դրուին միութեան երկու բանաձեւում – ները՝ մէկը լիբիական, մէկը՝ եգիպտա– կան, բայց Սատաթ մերժած է:

Եզրակացնելով Մուամմէր չեչտած է թէ չի պիտեր տակաւին որ միութեան ձա – խողութիւնը խղում պիտի բերէ թէ ոչ Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ մէջ բացուած է Պիսար Եակիբի եւ Վիկտոր Կրասինի դատավա– րութիւնը: Առաջինը զաւակն է Սթալինի օրով գնդակահարուած Զօր· Եակիբին, պատմաբան է եւ ամբաստանուած է ին– պէս Կրասին որ դաղտնի կապեր հաս – տատած է հակախորհրդային կազմակեր– պութեան մը հետ:

Իրաւքի մէջ Քիւբաերու եւ Պաղտատի իշխանութեանց յարաբերութիւնները վատթարացած են: Պատս կուսակցու – թեան պաշտօնաթերթը Ալ Սաուրա կը մեղադրէ քրտական տարրեր որ խափա– նարարական արարքներ գործած են Սան– ճարի եւ Քէրքիւքի շրջաններուն:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի դանիական ընկերութիւն մը, որ պետական նպաստ ալ ստացած է, որոշած է գործնել «Քիսուսի սիրային կեանքը» ինչ որ բաւական յուզում յա– ռաջ բերած է կրօնական շրջանակներու մէջ: Վօքլիւզի մէկ գիւղաքաղաքը՝ Ափթ ընտրուած է իբրեւ վայրը, մինչ Պապը յայ– տնած է նման ծրագրի մը առթիւ:

ժամանակի աւելի հասկնալի, պարզ դրա– բարով, որ իր բոլոր յատկանիշերով զգա– լապէս կը տարբերի դասական գրական հայերէնէն: Սակայն արձանագրութիւն – ներ կազմողները կամ փորագրողները, հմուտ չըլլալով նոյնիսկ այդ ոչ խրթին դրաբարին, արձանագրուող բնագիրնե – րուն մէջ յաճախ ներմուծած են իրենց կենդանի բարբառներու բազմաթիւ տար– բեր՝ առօրեայ աշխարհիկ կեանքին ու կենցաղին վերաբերող նոր բառեր, դար– ձուածքներ, եւայլն:

ՁԵ՞Ն ԱՄՉՆԱՐ...

(ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱԿՈԹՈՂԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՆՈՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Մարսէյլէն մեզի ղրկուած նամակէ մը եւ անոր ընկերացող Ֆրանսական «Լը Փրովանսալ» թերթի Օգոստոս 7ի թիւէն, ինչպէս նաեւ Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի Օգոստոսի առաջին չաբթուան համարներէն կը տեղեկանանք թէ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը յու – սահատած չէ Ֆրանսայի պետական չըր – ջանակներուն կողմէ Նահատակաց Ցիշատակարանի խնդրին առթիւ ցոյց տրուած լայնախոհական եւ արդարակորով կեց – ուածքէն ու նոր արշաւի մը ձեռնարկած է՝ կերպո՛վ մը աչքէ հեռու պահելու հա – մար Փրատոյի (Մարսէյլի թաղամասե – րէն) Հայոց· Եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ Մարսիլահայերու կողմէ կանգնուած յուշակոթողի արձանագրութիւնը·

— «Ֆրանսայի համար մեռած եւ թրր – քական ջարդերու հետեւանքով նահա – տակուած Հայերու յիշատակին»:

Աւելորդ է ըսել, թէ Անգարայի յու – դումը կը բխի «թրքական ջարդերու» յի – շատակութենէն···:

Պետական ու քարոզչական ամէն խաղի դիմեցին, չարժման մէջ դրին մամուլ եւ դիւանագիտական անձնակազմ՝ ճնշում ի գործ դնելու համար Ֆրանսայի վրայ, որպէսզի չնչուի այդ արձանագրութիւնը, սակայն չյաջողեցան: Սպառնալիքէն զոր – ծի անցնելով՝ Փարիզէն Անգարա հրաւի – րեցին իրենց դասպանը, Հասան Ըչըք, դիւանագիտական յարաբերութեանց ան – պաշտօն խզում յառաջ բերելով· սակայն Փարիզ գոհացաւ Անգարայի Ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ ցաւ յայտնելով Թուրք դեսպանի մեկնումին համար···:

Ֆրանսական մամուլը պարզեց աներ – բայօրէն թէ կանգնուած յուշակոթողը պատմական ճշմարտութեան մը խորհր – դանշական արտայայտութիւնն է ու ա – ո՛վ ալ՝ Մարսիլահայ քաղաքացիներու իրաւունքի սահմաններուն մէջ:

Անցան ամիսներ, ու կը պարզուի, ա – հաւասիկ, որ Թուրքիա «գոհացած չէ Անգարայի ֆրանսական դեսպանին միջո – ցաւ յայտնուած ցաւէն», եւ, անշուշտ, կ՝ակնկալէ որ ձեւո՛վ մը ընթացք տրուի Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան պահանջին· այլապէս, Թուրք դեսպանը պիտի չվերադառնա՛յ իր պաշտօնատեղին:

Մարսէյլի Ֆրանսական երկու թերթե – րը՝ «Լը Փրովանսալ» (ընկերվարական) եւ «Վա Մարսէյէզ» (համայնավար), ի – րենց Օգոստոս մէկի թիւերուն մէջ ար – ձագանգելով Պոլսոյ Թուրք թերթերէն «Հիւրրիէթ»ի Յուլիս 31ի համարին մէջ հրատարակուած դրութեան մը, դիտել կուտան թէ Անգարայի նուազպոյն պայ – մանն է··· պատ մը բաշել Մարսիլիոյ հայկական յիշատակարանին առջեւ, որ – պէսզի կարելի ըլլայ «Թուրքֆրանսա – կան բարեկամութիւնը» վերահաստատել լրիւ, ու «երկու երկիրներու միջեւ ստեղ – ծուած ցրտութիւնը դարմանել»···

Մէջբերումներ ընելու պէտք չենք տես – ներ:

Անգամ մը եւս բացորոշ կը դառնայ որ Զարդարարը կը յամառի Ֆրանսան չփո – թել Անատոլուի իր դաւառներո՛ւն հետ ու դիմել ամէն հնարքի՝ Ֆրանսացիներու ազատութեան ըմբռնումը ներդաշնակելու համար իր բռնամիջոցներու քաղաքակա – նութեան հետ:

Համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Վա Մարսէյէզ», իր Օգոստոս մէկի թիւով իսկ — «Հիւրրիէթ»ի հրատարակութեանց արձագանգ ըլլալէ եառ — դիտել կուտայ թէ «ամուլ վիճաբանութեան» մը լծուած է Թուրք կառավարութիւնը՝ երբ կը չա – րունակէ նոր ու ծիծաղելի առաջարկնե – րով իր պահանջը պարտադրել: «Հասկը – նալի չէ այս վերաբերումը, որ կր ձգտի ուրանալ պատմական ճշմարտութիւնը», կ՝եզրակացնէ թերթը:

Թրքական այս նոր խեղկատակութիւնը իր կարգին կը ճաղկէ մեր պատօնակիցը՝ «Յառաջ» (1973 Օգոստոս 7) Ֆրանսերէ – նով դրի առնուած խմբագրականով մը:

— «Բացումէն վեց ամիս ետք ալ, դի – տել կուտայ «Յառաջ», մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու ի յուշ կանգնուած յուշակոթողը կը շարունակէ մեղան հո – սեցնել, ու փարիզի թուրք դեսպանը չի վերադառնար իր պաշտօնատեղին՝ որով – հետեւ, համաձայն Թուրքիոյ Արտաքին նախարարին, «*հայրենասէր մը չի՛ կրնար փոխել իր որոշումը*»: Ի՞նչ գեղեցիկ նա – խադասութիւն··· Ուրեմն, հարցը լու – ծում կրնայ գտնել ա՛յն պարագային մի – այն, երբ պատ մը կը բաշուի յիշատակա – րանին առջեւ: Երա՞զ կը տեսնեն···

«Ճիշդ է որ ամօթի պատերը անհետա – ցած չեն տակաւին աշխարհի երեսէն· ա – հաւասի՛կ, Թուրքերը կ՝ուզեն անոնցմէ մէկն ալ Ֆրանսայի մէջ բարձրացնել: Հաւանաբար հարց ծագի այս նոր պատին վրայ հետեւեալ արձանագրութիւնը ֆա – դակելու· «*Թուրքիոյ պահանջով 1973ին հատատուած պատ՝ ի հեճուկս Ֆրան – սայի Դաշնակից Հայութեան եւ անոր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն — ո – րոնք չարդուեցան Թուրքերու կողմէ, 1915 Թուականին եւ ի նպաստ Ֆրանքե – Թուրք բարեկամութեան յաւերժացման*»··

«Եւ սակայն, թրքական ցանկութիւն – ները մէ՛կ բան են՝ իսկ անոնց իրակա – նացման համար առաջարկուած անհեթեթ – ու ծիծաղելի ծրագիրները ուրի՛շ բան··· Ո՞վ պիտի համարձակէր նման պատ մը բարձրացնել· ա՛յն ալ հայ եկեղեցիի մը սեփական եւ անբռնաբարելի շրջափակին մէջ:

«Ո՞ր օրէն ի վեր կարելի եղած է պա – տերով··· պատմութիւնը ծածկել···»:

Հոս չենք վերջնաբար մեր պաշտօնակիցին եւ ուրիշներու հատատումները՝ Թրքա – կան խեղկատակ առաջարկութեան մա – սին, ո՛չ ալ մեր ըսելիքը՝ այդ առթիւ:

Կ՝ըսենք մնացեալն ալ՝ յաջորդով:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԼԻՒԲՈՒՅՍ ՊՈՌՁԻԱՅԻ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա·

Ակադեմական Մարսէլ Պիռօն ուսում – նասիրելով պատմական եւ համբաւաւոր ընտանիքին՝ Պորճիաներու կեանքը, ի վեր կը հանէ Ռոտրիկօ Պորճիայի (յետա – գային Ալեքսանդր Զ· Պապ) եւ իր տղուն Սեզառ Պորճիայի դաժան գործերը եւ անոնց զոհ Լիւքրէս Պորճիայի անմեղու – նակ դիմագիծը:

Ծագումով Սպանացի, բայց հաստատ – ուած Իտալիա, Պորճիա ընտանիքին կեան – քը ծնունդ տուած է ամբողջ ժա· դա – րու ընթացքին բազմաթիւ վէպերու եւ թերթօններու, որոնց մէջ չէ յարգուած թէ՛ պատմական ճշդրտութիւնը եւ թէ յարգանքը դէպի մարդկային ճշմարտու – թիւնը:

Երկու դէմքեր Ալեքսանդր Զ· Պապը եւ իր տղան Սեզառ Պորճիան ներկա – յացուած են եթէ ոչ իրենց հրէչներ, ո – րոնց մոլութիւնները չափազանց մեծ – ցուած են, այլ եւ եղած են այնպիսի դէմքեր, որոնք չեն ունեցած այն առա – քինութիւնները զոր մարդիկ կ՝ուզեն տեսնել եկեղեցականներու քով, այս պա – րագային՝ Պապին: Գարշելի կը թուի որ Պապը երբ Կարդինալ Ռոտրիկօ էր սիրա – կանն եղած ըլլայ չատ գեղեցիկ կնոջ մը որ իրեն տուած է հինգ զաւակներ··· Կարդինալ Ռոտրիկօ, Ալեքսանդր Զ· Պապ ըլլալէն առաջ ունեցած է այդ կապը եւ Վերածնունդի Իտալիան որոշ չափով ներողամիտ էր մարմնական սխալներուն, որոնց համար չվճռեանքներ կը դտնէր: Իսկ այն որ պիտի ուսումնասիրէ Պոռ – ճիաներու պատմութիւնը, պիտի հաստա – տէ թէ անոնք աւելի վատ եղած չեն քան չատ մը անոնց ժամանակակիցները, մի – այն պարմանալի կը թուի որ Լիւքրէս Պոռճիան ալ խառնուած ըլլայ անոնց սոսկալի պատմութեանց:

Այս ամբողջ խնդրին մէջ, կը դրէ ա – կադեմական Մարսէլ Պիռօ, ծանր պա – տասխանատուութիւն կ՝ինկնայ Վիքթոր Հիւկոյի վրայ, որ ներկայացուցած է Լիւքրէս Պոռճիան իրրեւ անաւակ կին մը եւ դիտուն մը թոյն պատրաստելու մէկ:

Լիւքրէս Պոռճիա կրնար միայն կրաւ – բական դեր մը խաղալ իր հօր եւ եղբօր ձեռնարկներուն մէջ, այսինքն պրաւել Իտալիան քաղաքականապէս եւ միացնել զայն:

Իտալիան կազմուած բաժան բաժան իշխանապետութիւններէ, Պապը իբրեւ դերիչխան կ՝ուզէր եկեղեցիի հոգեկան ա – ռաջնորդութեան հետ միացնել Պետու – թեան վարչութիւնը: Պոռճիաները հաս – քեցին իրենց բոլոր նիւթական եւ հոգե – կան ուժերը միացնելու այս անհունօրէն բաժնուած Իտալիան դաշնակցութեան մը մէջ: Հայր եւ որդի կը մտածէին թէ Լիւք – րէս ալ բնականօրէն իր դերը պէտք է ունենար քաղաքական այս մեծ որոշու – մին մէջ:

Լիւքրէս աղջիկն էր չատ դեղեցիկ վա – նոցա Քաթանայի, որ ամուսնացած էր յարգելի պաշտօնակալի մը հետ: Պապը իր զարմուհի Սարիանա Միլլայի խնամ – քին յանձնած էր զայն: Սարիանա մեծ – ցուցած էր նաեւ Լիւքրէսի եղբայրները:

Ռոտրիկօ Պոռճիա Կարդինալ էր երբ ծնաւ Լիւքրէս 1480ին: Անոր սորվեցու – ցին լատիներէն, պար, տեղնադործու – թիւն, բանաստեղծութիւն, ճննասպակիի վրայ նկարչութիւն:

Արդէն տասը տարեկանին, Ռոտրիկօ որ տակաւին Պապ չէր, կ՝ուզէր զայն ամուսնացնել: Ան կը նախընտրէր Սպա – նացի մը քան Իտալացի, որով նախա – պատուութիւն տուաւ Շէրբուպէն որ Սան – Թիլի, Վալանսայի կոմս Օլիվաններու ըն – տանիքէն, որոնց հետ դարաւոր կապեր ունէին Պոռճիաները: Երիտասարդը տա – նըհինգ տարեկան էր եւ հանդիսաւորա – պէս նշանեցին փոխանորդագրերով:

Լիւքրէս եւ Շէրբուպէն դիրար երբէք տեսած չէին եւ պէտք չէ տեսնէին: Բայց տարի մը եառ կարդինալին ապրեցու – թիւնը այն աստիճան աւելցաւ, որ Օլի – վայի հետ կապը ցանկալի չթուեցաւ ինչպէս նախորդ տարին, հետեւաբար չեղեալ համարեցան նշանառութը եւ բա – նակցեցան Ալֆոնսայի հետ, նմանապէս Սպանացի: Բայց Ալեքսանդր Զ· Պապ ընտրուելէն եառ, մտածեց թէ Պապի մը վայել էր արքայական ընտանիքի մը հետ միանալ, որով հետապնդուց սպանական թեկնածուն եւ նախընտրեց Միլանի զո – րաւոր դքսութեան Լիւդովիք Լը Մոռ եղբօրորդին՝ Ճիովանի Սֆորցան:

Լիւքրէս եղած էր տասներեք տարեկան եւ երեք տարուան մէջ երեք անգամ նը – շանուած եւ երկու անգամ եառ ըրած: Միլանի եւ Վատիկանի մէջեւ այս զբաղ – նակցութիւնը լաւ քաղաքականութեան նշան էր, ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսա կը յարձակէր Իտալիոյ վրայ, որով ա – ճապարեցին ամուսնացնել փոխանորդա – պրերով:

Ճիովանի Սֆորցա որ երեք տարիէ ի վեր այրի էր, անհամբեր էր տանելու իր փոքրիկ կինը Փեզարօ, սակայն Պապը կը յետաձգէր մեկնումը իր աղջկան, զոր չատ կը սիրէր եւ որուն ներկայութիւնը ծալուած անկիւնը կը բանային, լման կարգալու համար:

Մարիան ներս մտաւ ու մինչ ես տար – բեր ուղղութեամբ նայելու վրայ էի, ե – կաւ կեցաւ կողքիս եւ մատովը կարմիր Թուղթը ցոյց տալով, ըսաւ·

— *Կարդացի՞ր···*

— *Այո, կարդացի, պատասխանեցի եւ յարձրաձայն խնդացի:*

— *Եթէ ճանչնայիր փնտռուած անձը եւ դիտնայիր անոր տեղը, ոստիկանութեան լուր կուտայի՞ր, հարցուց, կէս–կատակ, կէս–լուրջ:*

— *Ոչ· ըսի, չէի յայտներ···*

— *Ինչո՞ւ· չէ՞ որ մեծ պարգեւ կը խոս – տանան:*

— *Սպաննուած մարդը մեծ ոճրագործ մըն է եւ հաւանաբար սպաննողն ալ ազ – նիւ մէկը· դրամի համար կարելի՞ է մէկը մատնել:*

— *Բայց փնտռուողը ոճիր մը գործած է···*

— *Իսկ մեռնողը մէկ միլիոն ոճիր գոր – ծած է···*

Զպատասխանեց, անդրադառնալով որ խօսակցութիւնը հետզհետէ լուրջ հան – դամանք կ՝առնէ ու ես ալ կը խոժոռիմ: Լռութիւնը խզելու համար սկսայ կատա – կել եւ իմ կարդիս հարցուցի·

(92 – շար·)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԻՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ· ՄԱՍ

Արամը գտայ եւ մտանք սրճարան մը ու խորհրդակցութիւն մը ունեցանք ա – պագայի մեր ընելիքներու մասին: Ան ալ շարք մը նորութիւններ բերաւ տեղե – կացուց Հրաչ Փափազեանի պարագան:

Մտնաւոր կարգադրութեամբ Հրաչ Թուրք ուսանողի դերը պիտի կատարէր, Թուրք չրջանակներու մէջ եւ այդ հան – դամանքով ալ եկած էր Հռոմ, Պերլին անցնելու համար: Շատ հետաքրքրական էր Հրաչի պարագան եւ կրնար մեծ օգուտ – ներ ունենալ:

Մեր հետապնդումներուն առեն մեծ դժուարութիւններու կը հանդիպէինք եւ կը յոդնէինք: Այնպէս որ Թուրք չրջանա – կի մէջ դտնուող մեզմէ մէկը, անձնա – հատելի ծառայութիւն կրնար մատուցա – նել, դիւրացնելով մեր դործը, կարեւոր անձնաւորութիւնները մեզի տեղեկագրե – լով:

Արամ խօսեցաւ իր ճամբորդութեան մասին ալ եւ, հետաքրքրական պարա – դայ, յայտնեց թէ Պրինսիպիէին կառա – խումբով Հռոմ եկած միջոցին, իր բաժ – նին մէջ ուղեկից ունեցած էր բարձրաս – տիճան Թուրքեր, որոնց խօսակցութեան միակ նիւթը եղած էր Սայիտ Հալիմ փա – շային սպանութիւնը: Ինք լուռ մտիկ ը – րած էր եւ միայն վայրկեան մը հարցու – ցած էր անոնց, թէ սպաննողը ձերբա – կալուա՞ծ է: — Ոչ, ոչ, կը պատասխանէ Թուրքերէն մէկը: Արամին սիրտը կը հանդստանայ:

Կը ճանչնայի Հրաչը· ուշիմ եւ դոր – ծունեայ, Կ· Կ·ի վստահելի դործակիցը, եռանդուն երիտասարդ մըն էր, որմէ հրահանգներ ստացած էի Վ· Իհսանի ա – հաբեկման չրջանին: Իրաւաբանական հա – մալսարանի ուսանող, Թուրքի մը չափ սահուն Թուրքերէն կը խօսէր եւ լաւա – տեղեակ էր Թրքական բարքերուն ու սո – վորութիւններուն: Բոլորովին ապահով էի յաջողութեան: Արամը նորութիւն մը եւս աւելցուց· — Թէ Հրաչ Թլփատման պզտիկ դործողութեան մըն ալ ենթար – կուած է··· կատարեալ դարձնելու հա – մար իր «Թրքացումը»: Ցայտնեմ, թէ, յետադային, Պերլինի մէջ, Հրաչ, չատ նուրբ եւ անթերի կերպով կատարեց իր դերը եւ չատ օդտակար եղաւ մեզի, խը – նայելով մեզի այն թանկագին ժամա – նակը, զոր ստիպուած պիտի ըլլայինք վատնել, երկարատեւ ու տաժանելի հե – տապնդումներու համար:

Արամ՝ ինքն ալ Գ· Մ·ին պէս, դէմ դտնուեցաւ Պոլիս վերադառնալու դաղա – փարիս: Բայց որոշումս անդառնալի էր: Գլուխը չարժեց ու քթին տակէն բաներ մը մրմռաց: Հաւանաբար կը խորհէր որ Պոլիս երթալուս մտադրութեանս մէջ Գայեանէն տեսնելու փափաքս առաջին տեղը կը բռնէր եւ ընթացքս տղայական կը դտնէր:

Շուտով բաժնուեցանք իրարմէ· խոհե – մութիւն չէր միասին ըլլալ: Ուրիշ փո – ղոցէ մը տանս ճամբան բռնեցի, չուրջս դդուշութեամբ քննելէ վերջ· տուն մտայ եւ սենեակս ելայ· պատուհանէն կը դի – տէի անցորդները եւ կը տեսնէի ոստի – կանական յատարարութեան կարմիր Թուղթը, որուն վրայ դեղարանին վրայ բացուող ու գոցուող լոյսերը կը խաղա – յին: Անցորդներէն ոմանք կը կենային ու կը կարդային եւ ոմանք ալ դաւազանով

ՁԱՎԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԲՐՈՆՑ ՄԱՍ

ՊՈՅՏ ԼԻՉՔ ԺՈՂՈՎՐԴԻ

Բ·

— Ընկերնե՛ր, ես ալ ձեզմով կ՚ուրախանամ, որ ձեր միությունը կը հաստատուի։ Ձեր ներկայացուցիչները ինծի ամէն բան պատմեցին։ Ես ալ ուրախ եմ, որ ձեր միութեան մէջ ինծի համար ալ տեղ մը կայ։ Ես ալ ձեզի պէս աղքատ եմ, ես ալ ձեզի պէս կը տառապիմ։ Ես ալ ձեզի պէս կ՚ուզեմ, որ մեր երկրին մէջ ալ ժողովուրդը ազատ ապրի, որ ալ ոչ ոք կարենայ մեզ ճնշել, մեզ հալածել։ Ես ալ ձեզի պէս կ՚ուզեմ, որ մեր երկրին մէջ ալ ժողովուրդը ինքնիշխան ըլլայ

Պր. Անդրանիկ Յովսէփեան եւ զաւակը Րաֆֆի, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան Մամբրէեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Քէհեաեան Փասքալ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էսայեան Փասքալ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մամբրէեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գլեր Կուլուկեան եւ զաւակները Կոստան եւ Փաթրիկ, Տէր եւ Տիկին Աբա Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Անժէլ Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տօնիկ եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պր. Յովնան Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Գափուճեան Աւետիք ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, հարսին, քրոջ, զարմիկին եւ սանուկին՝

ՋՈՒԱՐԹ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
(ծնեալ Ազատեան)

մահը, 42 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Հինգշաբթի Օգոստոս 30 ժամը 10·30ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Էնթեր Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Ազաքատախնամը։

Գրաւոր դիմել մինչեւ Օգոստոսի վերջը, տալով աշխատանքի վկայականներ - րուն ցանկը եւ ամսական պահանջները։

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—o—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
կարմիր Ջէնֆերն Ամառուան
Առկախ կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՆ

Մնողքները, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, դիմել յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի տեսչուհիին հասցէն։—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ԴԱՄԱՀՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան 45 Ռիւ տը լա Տեֆանս, Սերաստացի Մուրատ - Խրիմեան սրահին մէջ, Ուրբաթ Օգոստ. 31, ժամը 20·30ին, կը դասախօսէ, պէյրութէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՍՓԻՒՌՔ ԵՒ ՀԱՑ ԴԱՏ

(Լօզանի դաշնագրին 50ամեակին առթիւ)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Տարեկան մեծ արձակուրդներու առիթով
կազմակերպած է

ARMENIE : du 1er au 19 Septembre 1973
Séjour en pension complète à l'Hôtel ANI Avec retour via LENINGRAD
PRIX : SEJOUR ET VOYAGE AVEC TOUTES LES EXCURSIONS 2150 F.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակ։

Այս ճամբորդութեան կրնան մասնակցիլ 18էն 35 տարեկան բոլոր հայ երիտասարդները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ուրբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ - Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. վարդան Եղիազարեանի Ճաշ - պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, Կիմէ Թանգարանի սրահը։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Կիրակի Հոկտ. 28ին, ժորժ Եփ չքեղ սրահներուն մէջ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճ - նախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմանները։

ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM. BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :
LIBRAIRIE HAMASKAINE.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

Գինն 2600 Ֆրանք

Երթի ընթացքին մէկ դիչեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան - Մոսկուա - Փարիզ

Երկու հոգիանոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Ամենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով։ Բազմաթիւ շրջապտոյտներ։

Արձանագրութեանց համար դիմել

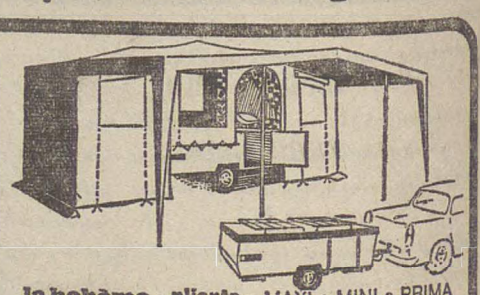
TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուլճեանի, ամէն երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եառք ժամը 15էն 18։

MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱՂԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԻՄԻՆ՝ Կ. Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30
JEUDI
30 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅԱՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·799

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.799

ՕՐՈՒԱՆ ՖՕՍՓԸ

ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱԻՈՒՄԸ

(1896 Օգոստոս 14/26)

———0———

Դ. եւ վերջ

ՓոխԻտաօրէնքին յուշերը (3)

Ժ. Օպուանոյ կը պատմէ թէ իր Եըլտըզի պալատը մեկնումէն եւաք զրամատան մէջ ո՛չ մէկ հրացանաձգութիւն լսեր է: Պաշտօնեաները զգուշութեան համար զեռին պառկեր են: Հայ պարագլուխներն ալ հանդարտ մնացեր են:

Արմէն Գարօ Վուլֆինկին պատմեր է այն վայրագութիւնները, ջարդերն ու կողոպուտները, որոնք տեղի կ'ունենան Հայաստանի մէջ: Իր ընտանիքն ու բարեկամները սպաննուած են: Յուսահատ, իր կեանքը զոհած է իր հայրենակիցներու օգտին, վճռած ըլլալով իրականացնել իր նպատակը կարելի միջոցներով, որքան ալ սոսկալի ըլլան անոնք, այն է՝ ապահովել գործադրութիւնը բարենորոգու – թեան, որոնք քանիցս խոստացուած են Սուլթանին կողմէ եւ երբեք չեն գործադրուած:

Ու աւելցուցեր է թէ այն պահուն երբ ինք կը զրուէր զրամատունը, ապստամբութիւն ծագեր էր մայրաքաղաքին եօթը զանազան կէտերուն վրայ: Հայերուն նպատակն է եղեր կործանել Պոլիսը առեւտրական եւ անտեսական տեսակէտ – ներով, չարունակ նոր խռովութիւններ յարուցանելով: Իրենք յարմար գտեր էին ամէնէն առաջ տէր զառնալ զրամատան, մտածելով որ անկից իր զրաւած դիրքով կը չհապզրզդէր ո՛չ միայն Օսմ. կառավարութիւնը, այլ նաեւ բոլոր մեծ Պետութիւնները:

ՓոխՆօրէնքը կը սկսէր, երբ Վանեցի կը կարծէ էրզրումցի Արմէն Գարօն, որուն համար կ'ըսէ թէ հայերէնէ եւ թըրքերէնէ զատ սահուն կերպով կը խօսէր նաեւ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն: Դրամարկղին մօտ քազմաթիւ զրամատոմսեր եւ զրամներ մնացեր էին, զորս կարելի էր դիւրաւ գողնալ: Արմէն Գարօ անձամբ կ'օգնէ Վուլֆինկին եւ փանճիրի պէյին պանոնք զրամարկղներուն մէջ փոխադրելու համար: Իրիկուան ժամը 8ին պաշտօնեաներէն ոմանք գանգատած ըլլալով, որ անօթի են, Արմէն Գարօ պաշտօնեաներուն յատուկ ճաշարանէն կը հատաքէ ինչ ուտելիք որ գտնէ եւ կը հրամցնէ անօթիներուն, քիչ մըն ալ ներողութիւն խնդրելով:

Յարձակման պահուն Ոսկեղջիւրի վրայ նայող պատուհանէն փախչիլ փորձող երկու պաշտօնեաներ՝ փէն եւ կրապո – վոքի՝ ձեռքը կ'իյնան Թուրքերուն, որոնք ծանրապէս կը վիրաւորեն զանոնք, Հայ կարծելով անոնք:

Օպուանոյ Օգոստոս 15/27ի առաւուան ժամը հինգին կը տեսնէ, որ զրամատան փողոցէն կ'անցնին աղբահաւաք կառքեր, որոնց մէջ խառնիխուռն դիզուած են զինակներ: «Բազուկներ եւ սրունքներ դուրս են կախուած աղբարգին կերպով: Այս տխուր թափօրները դէպի Բերա կը բարձրանան: Ոմանք կ'երթան Ֆէրիդիւղի Հայոց գերեզմանատունը»:

Ժամը 7ին անօրէնը Սըր Խակար Վինսընթ այցելութեան կ'երթայ զանազան դեսպանատուններ, անոնցմէ ապահովու – թիւն առնելու համար, թէ պիտի յարգուին Հայոց արուած յանձնառութիւն – ները: Ժամը 10ին դեսպանները կը հաւաքուին երիցագոյն անդամ աւստրիացի Պարոն Կալիսի մօտ եւ կ'որոշեն չոգենաւ զնել հայ յեղափոխականները օտար երկիր զրկելու համար: Ֆրանս. դեսպա – նատան զործակատար մը կ'ուղեւորի պաշտօն կը տրուի հսկելու այդ որոշման գործադրութեան վրայ:

Առաւօտեան մինչեւ կէսօր զրամատան այցելուները կը պատմեն թէ նախորդ օրը հազարաւոր Հայեր ջարդուած են Ոսկեղջիւրի չրջակայ թաղերուն մէջ, «աչքերուն առջեւ դինուորական միութիւն – ներուն, որոնք եւս մեղսակից են կամ անտարբեր»:

Դրամատան դեռնայարկին մէջ խուզարկելով կը գտնեն 11 քիլօ 400 կրամ կշռող պարկ մը՝ ոսկիքերով լեցուն: Գտեր են նաեւ պատրոյդներ, 45 դնդակեւ ոսկիքեր, ոսկիի 25 դլանաձեւ փամփուչտներ եւ մեծ թիւով վեցհարուած – եանի զանազան տեսակ փամփուչտներ: Բոլորը կը յանձնեն ամբաչէն զօրաց սպայի մը, որ գանոնք բեռնակառքով մը Թօփհանէ կը փոխադրէ:

Դրամատան պաշտօնեաներէն մեռած են երեք եւ վիրաւորուած վեց հոգի: Ռէժիի մէջ ալ գտեր են երկու մեռեալներ:

Ոստիկանական նախարարութենէն պաշտօնեայ մը դրամատան տնօրէնէն կը պահանջէ, որ իշխանութեան յանձնուին չուրջ քսան Հայեր, որ մաս կը կազմեն տաորադաս պաշտօնէութեան: Օպուանոյ կը զրէ· «եթէ այդ խեղճերը անոնց յանձնենք, անոնք կորսուած են: Շատերը անմեղ են եւ պէտք է գանոնք փրկել»:

Առաջին յարկի մէկ սենեակին մէջ կ'արգելափակեն այդ Հայերը, որոնք ոստիկանութեան պիտի յանձնուին զոյդ զոյդ: Ո՛չ ոք դուրս պիտի ելլէ զրամատունէն, մինչեւ որ վերադառնան անոնք որ հարցաքննութեան զացին: «Ապահովաբար, կ'ըսէ, վերջիններըը բնաւ պիտի չտես – նենք, եւ մենք մեր միջեւ կը համաձայնինք, որ ամէնէն վերջը պիտի յանձնենք երկու բեռնակիրներ, որոնց մեղսակցութիւնը յեղափոխականներուն հետ ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ: Ես աչքովս տեսայ, որ անոնցմէ մէկը համբուրեց Գարօն սանդուխին վրայ, յարձակման պահուն»:

Դուրսը հրացանաձգութիւնը կը չարունակուի: Հեռուէն երբեմն կը լսուին ուժգին պայթիւններ: Իրեն կը պատմեն թէ Ղալաթիոյ մէջ՝ Հայերու պատկանող դրասենեակներ եւ խանութներ յարձակման ենթարկուած են եւ կողոպտուած: Յարձակողները ընդունուած են ռումբի հարուածներով: «Այդքան ռումբ կը դանուի ուրեմն ամէն կողմ», կը հարցնէ Օպուանոյ:

Դրամատան չէնքը պաշարուած է զինուորներով: Պահակախումբեր կը չրջին անընդհատ: Պաշտօնեաները ճամբու կը դնեն ժամը 4ին, կը պահեն միայն տասնեակ մը «անվեհերներ», որոնք դիչերը դրամատունը պիտի մնան:

Հայ յեղափոխականներու չոգենաւ զըրուելուն ալ ականատես եղեր է փոխանօրէնը: Ֆրանս. Ֆլէշ պահականաւը խարխեր է մօտը անգլիացի անօրէնին կիւլնար դբօսանաւին, որուն մէկ էին Հայերը: Ծովային նախարարութեան եւ ոստիկանութեան չոգեմակոյկները պաշտպանած են զբօսանաւը, արգիլելու համար փախուստի ամէն փորձ: Հայերը տեսնուեր են մեծ Պետութեանց թարգմաններուն եւ Ֆրանս. դեսպանատան առաջին թարգման Ռուէյի հետ: Անոնցմէ խնդրեր են թոյլ տալ իրենց երթալ Պիրէոն, «որ կեդրոն մըն է յեղափոխական քարոզչութեան»: Խնդրանքը կը մերժուի: Որոշուեր է զանոնք զրկել Մարսիլիա, Մէսաժըրիի ծիրանեւ չոգենաւով: Ֆլէշի նաւաստիները կը խուզարկեն հայ ֆէտայիները եւ կը զրաւեն անոնց ատրճանակները: Շատերը երկ–երկու հատ ունէին· մէկուն վրայ նոյնիսկ ռումբ մը կայ եղեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻԼԻԻ ՄԷՋ՝ ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

———0———

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԿԸ ՏԻՐԷ

———

Ազգ· Պաշտպանութեան նախարար Զօր· Փրայի հրաժարումէն եւաք ծովակալ Ռաուլ Մոնթերօ եւս իր կարգին հրաժարեցաւ Ելմտական նախարարի պաշտօնէն: Արդէն քանի մը օրէ ի վեր նախարարը չէր ներկայանար իր պաշտօնատեղին, որովհետեւ, ինչպէս կը հաղորդուի, ըսպաներ ճնշում կը բանեցնէին, որպէսզի ինք եւս քաշուի կառավարութենէն:

Դէպերու հաստատումով աւելի ծանր երեւոյթ մըն ալ կայ: Արդարեւ ցամաքային ուժերու սպայակոյտը՝ բաղկացած 21 զօրավարներէ, իր հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց· այս ձեւով նոր ընդհ· հրամանատարը՝ Զօր· Օ· Փինոչէ, որ Զօր· Փրայի տեղը զրաւած է, պիտի կարողանայ «ազատ չարժիլ»:

Մինչ կողմէ զործադուլները, որոնք կառավարական ներկայ տագնապին պատճառ զարձած են, կը չարունակուին: Այսպէս, 140·000 առեւտրականներ եւ խանութպաններ որոշեցին չարունակել զործադուլը: Փոխադրականքերու զորադուն ալ վերջ զտած չէ եւ բանակցութիւնները ցարդ արդիւնք առած չեն:

———

Ո՛չ մէկ սանթիմ՝ իրենց զրպանը:

«Անոնցմէ ապատած ըլլալնուն համար ա՛յնքան զոհ ենք, որ անոնց մաս մը զրամ կուտանք իրը օգնութիւն»:

Լա Ֆլէշի երկու նաւակները՝ ոստիկանական մակոյկներու ընկերակցութեամբ ծիրանեւի վրայ կը փոխադրեն հայ ֆէտայիներն ու Ֆրանսացի սպաները: Ժամը վեցն է: «Շոգենաւը կը հեռանայ եւ հետզհետէ անհետանայ կ'ըլլայ»:

×

Հոս կը վերջանան Ժ· Օպուանոյի Յուշերը: Իր զրքոյկին խորագիրն է «1896 Օգոստոս 26ի օրը Օսմանեան Կայսերական Դրամատան մէջ, Կոստանդնու – պոլիս»:

Ապտիւլ Համիտի եւ դեսպաններու տըւած խոստումներէն ո՛չ մէկը կը դոր – ծագրուի: Ձենք խօսիր Բարենորոգում – ներու մասին, որոնք մեռեալ տառ մնացին մինչեւ վերջ: Շոգենաւին վրայ Ֆրանս· դեսպանատան Ա· Թարգմանը Հայ Ֆէտայիները նաւապետին կը ներկայացնէ իրրեւ հասարակ աւազակներ, որոնք զրամատունը մտեր էին զայն կողոպտելու համար···: Ա՛յսքան վատութիւնը չէր բաւեր: Մարսիլիա հասնելնուն, թրքական «փաչա» տիտղոսով պատուուած Արտաքին նախարար Գաբրիէլ Հանոթոյին հրահանգով մեր հերոսները կ'արգելափակուին Սէն Փիէըի բանտը: Արմէն Գարօ եւ Հրաչ կը յաջողին արտօնութիւն ստանալ Եւրոպայի մէջ իրենց ուսումը չարունակելու: Միւսները կը զրկուին Արժանթին··· իրրեւ աքսորական:

Ի՞նչ տարբերութիւն ունէին Ապտիւլ Համիտ եւ երաշխաւոր վեց մեծ Պետութիւնները:

Դէպերու վկայութեամբ ներքին մթնոլորտը ծայր աստիճան լարուած է եւ ձախ թէ աջ իրենց չարքերը զօրակոչի կ'ենթարկեն· տագնապը նոր փուլի մէջ կրնայ մտնել նոր դահլիճի կազմութեամբ, թէեւ նախագահը՝ Այէնոէ դժուարու – թիւններու կը հանդիպի նոր դահլիճին կազմութեան ուղղութեամբ:

Այ կամ ձախ կրնան պետական հարուածի փորձ կատարել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին սպանցի լրագրողներուն յայտարարեց, թէ Ֆրանսա կը փափաքի, որ Սպանիա փուլով մաս կազմէ ոչ միայն Հասարակաց Շուկային, այլեւ «եւրոպական կազմակերպութեան»: Այս բաղձանքը երկու առիթներով արդէն իսկ պաշտօնապէս արտայայտած էր Ֆրանսա՝ Փոնփիտուի եւ անկէ առաջ Զօր· տը Կոլի միջոցաւ: Ժօպէր Սէն Սեպաստիէնի մէջ տեսակցած էր Սպանիոյ Արտաքին նախարարին հետ:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ մէջ հանդարտ մթնոլորտով յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ հանրահաւքի սպաննուած վարորդին: Երկու հազար վարորդներ, իրենց աշխատանքի զգեստներով, իրենց վերջին յարգանքը մատուցին՝ ընկերանալով դագաղին: Յուղարկաւորութեան թափօրին մաս կազմեցին աւելի քան երեք հազար հոգի, որոնց չարքին Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխանին ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ այլ երեսփոխաններ եւ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ: Միւս կողմէ Մարսէյլի ոստիկանապետը ցնոր տնօրինութիւն արդիլեց որեւէ բնոյթի հրապարակային ցոյց: Արդարեւ հրապարակային ցոյց մը նախատեսուած էր՝ կազմակերպութեամբ «Մարսէյլի Պաշտպան Կոմիտէի», որ կը պահանջէ երբեակ քննութիւններ (արհեստի, առողջապահական եւ դատական) սահմաններուն վրայ, օտար աշխատաւորներու համար:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ յայտարարեց «Լչոշիէթ Փրէս»ի եւ «Լը Մոնտ»ի մոսկուայի թղթակիցներուն, թէ իր կեանքը վտանգուած է, այսուհանդերձ, եթէ թունաւորուի կամ սպաննուի՝ «իր հիմնական աշխատանքները լոյս պիտի տեսնեն»: «Սպառնական նամակներ ստացած եմ· կը սպառնան սպաննել զիս եւ ընտանիքիս անդամները··· այդ նամակները խորհրդային զաղտնի ոստիկանութեան կողմէ ուղարկուած են· ասիկա կը հաստատուի բազմաթիւ տուեալներով»: Միւս կողմէ Պիօտր Եակիր եւ Վիկտոր Կրասիլ, ըստ «Թաս» գործակալութեան «գղջում» յայտնած են իրենց հակախորհրդային գործունէութեան համար: Երկու զատապարտեալները ընդունած են, միշտ ըստ «Թաս» գործակալութեան, թէ կապի մէջ եղած են արտասահման գտնուող սպիտակ Ռուսերու հետ: Երկու զատապարտեալները «հերքած» են թէ իրենց խոստովանութիւնները ճնշումի տակ եղած են:

ՄԱԿ–ի ընդհ· քարտուղարը՝ Վալտհայմ Դամասկոս այցելելէ եւաք Պէյրութ ժամանեց: Այս առթիւ նկատել տուաւ, թէ Մերձ· Արեւելքի հարցը աշխարհի ամէնէն վտանգաւոր խնդիրներէն մէկն է եւ «մեր պարտականութիւնն է օգնել, որպէսզի լուծում մը գտնէ անիկա, սակայն հրաշքներ չեմ կրնար գործել»:

ՄԵՔՍԻԿԱՑԻ կեդրոնական մասին մէջ զօրաւոր չարժ մը տեղի ունեցաւ: Հինգ հարիւր հոգի մեռաւ եւ հազար հոգի ալ վիրաւորուեցաւ: Հազարաւորներ անպատսպար կը մնան:

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

1866–1927 Օգոստոս 30

—o—

Ազատութիւն սիրող բոլոր ժողովուրդները, նոյնիսկ չսիրողները, հերոսա – պաշտ են: Ու վա՛յ այն ժողովուրդին՝ որ հերոս չունի, իր ծոցէն հերոս չէ հասցուցած: Փառք Բարերարին՝ մենք չատ ենք ունեցած հերոս. կարելի է անոնց մեծին ու փոքրին, յայտնիին ու անյայտիին անուններով էջեր լեցնել. բայց այդ դուրս է մեր ծրագրէն. այսօր մենք պիտի խօսինք անոնց մեծագործներէն մէկուն, անհնաման Զօր. Անդրանիկի մասին:

Ան, Շապին Գարահիսարի, իր ծնողական տաղաւարին բազմաթիւ աչքառու դաւակներէն ամէնէն մեծը, համբաւուածը, սիրուածը ու համազգային զովքի արժանացածն է: Ծնած է 1866ին՝ եկեղեցւոյ թաղը: Հայրը՝ Թորոս, մայրը՝ Մարիամ: Մեծցած է Նազելի անուն իր քրոջ հոգածութեամբ: Զայն կը յիշէր զորովով ու անհուն գուրգուրանքով:

Համեստ ընտանիքի զաւակ, պատե – հուածին չէ ունեցած միջակորեակ կամ բարձրադոյն կրթութիւն ստանալու: Կանուխէն մտած է գործի ասպարէզ՝ հօրը խանութին մէջ առաղձագործութիւն ընելու:

Ի ծնէ ըմբոստ էր, յախուռն, աւան – դապաշտ ու հայրենասէր:

1880ին, երբ ինք դեռ հազիւ 14 տարեկան էր, Թարգմանչաց ոճնի նախընթաց Կիրակին, Շապին Գարահիսարի թեմին առաջնորդական տեղապահ Տէր Սարգիս քահանայ Ներսէսեան, աւուր պատշաճի կը քարոզէ ու կը պատուիրէ որ ժողովուրդը այդ օրը սուրբ ոճն պահէ. խնութ չբանայ, աշխատանք ու առեւտուր դադրեցնէ (մեզմէ զատ ո՞ր ազգը Մշակոյթի Տօն ունի): Կեսարացի բողոքական Հայ մը, Կարապետ Թորոսեան անունով, անաստելով կամ եղած հրահանգին անտեղեակ, կը բանայ իր կրպակը: Անդրանիկ, իրեն հասակակից երկու ընկերներով, կ'երթայ ու կը հրամայէ որ փակէ կրպակը: Ազմուկ ու կռիւ: Վրայ կը հասնի ոստիկանութիւնը ու Անդրանիկը, իր ընկերներով կը նետուի բանտ: Լուրը առնող առաջնորդը, փչերը զօտին կոխած, կը վազէ կառավարչատուն, կը մէջտեղ ու կ'ազատէ տղաքը նոյն օրն իսկ:

Հինգ տարի յետոյ, 1885ին, Շ. Գարահիսարի մէջ յեղափոխական շարժումներ ծայր կուտան: Առանց կուսակցական պիտակի, ինքնապաշտպանութեան խումբեր կը կազմուին: Անդրանիկ այդ խումբե – րուն մէյացողներուն առաջիններէն կ'ըլլայ:

Վախճանեալ Վռամշապուհ Արք. Քի – պարեան, որ այդ օրերուն իբրեւ Նազարէթի քահանայ կը պաշտօնավարէր իր ծննդավայրին մէջ, տղաքը, պիչերով, զաղտնի կը տանի Հազին Քարը: Տիքմէն Սարի կողքին, Ս. Սարգիսի ուխտատեղին ուր լալկան փոքր ուռենիին տակ, քարէ դուռին մէջ պաղ ճոխ ազբիւր մը կը չաղակրատէ Սուրբին հետ, ծունկի կը բերէ տղաները, ու յեղափոխական կը մկրտէ զանոնք: Կ'օրհնէ անոնց ճանապարհն ու դէնքերը, զործին մասին տեղեկութիւններ կուտայ ու իրենց դերերը կը բացատրէ:

Ինքնուսնական թուականներուն Ան – դրանիկ կ'անցնի Պոլիս: Վռամշապուհ քահանայ, իր յեղափոխական զործու – նէութեանց պատճառաւ կը հալածուի կառավարութեան կողմէ ու կ'ապաստանի Պոլիս: Երէցկնոջ մահով արդէն այրեցած էր: Պոլսոյ զարիպ Մշեցիները կ'որդեգրեն զայն ու կը կոչեն «Ղարիպ Տէրտէր»: Արփիար Արփիարեան իր նորավէպին, կարմիր ժամուցին մէջ կ'անմահացնէ զայն: Այդ նորավէպը յետոյ թատերախաղի ալ վերածուեցաւ ու մեծ ընդունելութիւն զտաւ Պոլսոյ բեմին վրայ:

Ժամանակ վերջը, Քիւպարեան քահանայ կը ձեռնադրուի վարդապետ՝ եւ, աւելի ուշ՝ կ'եպիսկոպոսանայ: Մեռաւ՝ երբ արքեպիսկոպոսի կոչման էր արժանացած:

Վախճանելէ առաջ, խոր ծերութեան մէջ, օրհնեց Անդրանիկի պսակը, ու աւելի ուշ՝ լալով՝ ու ճիշդ այն խօսքով որ յեղափոխական էր մկրտած զայն ու պսակած, կատարեց նաեւ անոր, Մեծ Հերոսին թաղումը:

×

Ըսինք արդէն թէ հայ ժողովուրդի հերոսներէն ամէնէն աչքառուն, հիացուածն ու սիրուածն էր ան: Իր ողջութեան խակ, ժողովուրդը ճանչցաւ անոր մեծութիւնը, սիրեց զայն ու երգեց իր փառքը: Իր կոյսերուն ձեռքով «զոփնեպսակ» կապեց անոր ճակտին. «իրրեւ արծիւ» սաւառնեցուց զայն Հայաստանի կապոյտ երկնքին վրայ, իր մռնչէն «սուլթան – ներ դողացին», ու մաղթեցին որ չուտով «բացուի զարունը» որ հերոսը գործի սկսի:

Հայերէն զատ օտարներ ալ սիրեցին զայն: Պուլկարները, իրրեւ երախտապիտութիւն, խաչ ու աստիճան տուին իրեն, Փիւրտեր հիացան իր քաջութեան վրայ, ու իր տղուն զինուորականի համբաւը տարածուեցաւ չորս կողմ:

Եղաւ տեսակ մը մեր օրերու Սասունցի Դաւիթ: Իր մէկ ոտքը Մուշ էր, միւսը՝ Սասուն, օր մը վասպուրական, ուրիշ օր մը, անակնկալօրէն՝ մի այլ տեղ...

Կռուէ կռիւ, սարէ սար, վտանգէ վտանգ սուրաց: Լման երեսուն տարի կռիւ մղեց անարդ թշնամիին դէմ, միշտ եղաւ առաջին գիծերուն վրայ. ինչ որ ինք պիտի վարանէր ընել՝ չպահանջեց որ ուրիշներ ընէին... Ինկան իր ընկերներէն չատերը ու իրենց արիւնով բոսոր ներկեցին հայրենի հողը. ինք, ո՛վ հրաշք, սկզբունք մը իսկ չտատցաւ: Մենք իսկ ակռանք հաւատալ թէ իր «անխոցելիութեան» առասպելին մէջ ճշմարտութեան բաժին մը ըլլալու է...

Զինակիցներ ու հետեւորդներ չատ ունեցաւ: Բայց բոլորը, անտրտունջ, ծառայեցին կարզապահութիւն պարտադրող իր ծանր ձեռքին տակ: Սիրեցին զինքը ու կապուած մնացին իրեն:

Արդարադատ էր ու ընկերական ոգին ամուր իր մէջ: Ծնած առաջնորդ էր: Երկու հիմնական կիրք ունէր, — ան – ահման առելութիւն դէպի Թուրքը, խո՛ր, գործօն սէր՝ դէպի հայ ժողովուրդը, մանաւանդ դէպի անոր խոնարհ դասակարգը:

Լաւ կը ճանչնար Հայաստան երկիրը: Կը բաւէր որ անգամ մը անցած ըլլար տեղէ մը, կրնար անվրէպ յիշել ամէն թումբի, մացառի, փոսի ու քարի տեղ՝ յարմարագոյն կռուի դիրքը որոշելու համար:

Իր զէնքի ընկերները զիտէին այս պարագան ու կը հնազանդէին առանց ա – ոարկութեան ու կասկածի:

Ջնչին զոհերով մեծ գործեր է կատարած, ու անել կացութիւններէ՝ անպատուելի ելք գտած:

Իր մահուան տարելիցին առթիւ — 1927 Օգոստոս 30ի երեկոյին — իր կենսագրականը գրել չէր մեր նպատակը, պարզապէս վերյիշեցնելու որ մոռցուած չատ մը բաներու պէս ան մէկն ալ չմոռցուի... Մեղքը մերն ալ է... Այս տարի մոռցանք թէ իր ծննդավայրին, Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին տարելիցն էր Յունիս ամիսը — Յունիս 2էն Յունիս 27— Այդ ամսուն էր որ ան մը Հայեր, բերդ քաշուած, թքին մահուան ու Թուրքի դէմքին:

Խունկ ու ծաղիկ տանիլ կամ դրկել կարելի չէ հոն. բայց դիտեմ, վստահաբար դիտեմ թէ, հիմա հոն, աւազուտքին վրայ ու ժայռերուն փչչին տակ, միաթերթ ու ուժգնօրէն բուրումնաւէտ վայրի մեխակներ կը բուսնին... Թող անոնք բուրումնաւետեն հերոսներու ինկած տեղերը:

ՍՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԳՈՐԾՕՆ ԸԼԼԱՆՔ, ՄՆԱՆՔ ՎՃՌԱԿԱՆ

—o—

Խիղճը հոգեկան խռովք կ'ենթադրէ: Դառնամով կ'անդրադառնանք մեր սխալներուն, սակայն հոգիո՛վ կը տառապինք, հոգեկան ապրումով միայն կը վերա – դառնանք ուղիղ ճամբուն կամ ճշմար – տութեան:

Նո՛յնն է պարագան ամօթապարտու –

թեան, — «ամօթի զգացումին»: Նոյնպարպուած անհատներ եւ ժողովուրդներ ամչնալ չեն գիտեր, որովհետեւ պատակելով հանդերձ իրենց սխալին՝ չունին հոգեկան մեծութիւնը իրենց մոգդատումին ենթարկուելու, մարդկային այթաքօրմը ընդունելու եւ ինքնասրբագրութեան ճիդը ընելու:

Թուրքը չատ լաւ գիտէ թէ ոճրապարտ դատակնիքը կը կրէ իր ճակտին վրայ, թէ հայասպինդ արարքը անպարակելի պատմութեան իսկ փաստով: Սակայն հոգի չունի, որպէսզի դիղջը, խիղճը, ամօթի զգացումը իրենց փրկարար դերը կատարեն՝ հատուցման քայլը առնելու, վէրքերը սպիացնելու եւ քաւութեան մղելու համար պինք...

«Յառաջ»ի հարցումը թէ «ո՞ր օրէն վեր կարելի եղած է պատերով ծածկել պատմութիւնը»՝ մեզ կը տանի ի վերջոյ այն հաստատումին թէ Թուրքը իր ազգային պատմութեան հանդէպ իսկ յարգանք չէ ունեցած եւ չունի: Ո՛չ միայն հեռուոր անցեալի, այլեւ ժամանակակից օրերու իր պատմութիւնը նենգափոխած ու խաթարած է յաճախ՝ համաձայն օրուան պահանջին...:

Սխալիլը մարդկային է, սխալ մը ընդունելը՝ աւելի՛: Սակայն մարդիկ գործուած սխալի մը չանդրադառնալ ատեն, յամառիլ այն պնդումին մէջ թէ գործուած որեւէ սխալ չկայ՝ խնդրոյ առարկայ անձին մէջ ամբարդութիւն, զազանային բնազդ եւ ոճրագործ էութիւն կ'ենթադրէ: — Եղեռնէն յիսունեւութ տարի ետք, Թուրքը տակաւին հո՛ն է, ուր թշնամիները կը փայփայէին ցնորքը դատելու, ազգեր բնաջնջելով...:

Փարիզի մեր պաշտօնակիցը Թրքական հին ու նոր այդ ցնորամտութեան կատարագառնայ, երբ Օգոստոս 7ի ֆրանսերէնով իր խմբագրականին մէջ կը յուսահատիլ հաստատել.

— «Ափ մը կրաղիսո՞վ պիտի ծեփուին որ չկրցան մոռցնել Եփրատն ու Տէյր էլ Զօրը՝ իրենց ջուրերով ու աւազներով: Սպանդի ճամբաներուն վրայ ցցուած դակոտոր դարձած մեր նահատակները, որոնք հասարակաց փոս մը իսկ չունեցան իրենց անհունին համար, հիմա — յանկարծ Դիւանագիտութեան — յիշատակարան մը ալ պէտք չէ ունենան...:

«Այո, դիւանագիտութիւնը անհրաժեշտ է անշուշտ եւ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը գեղեցիկ բան է. սակայն երբ ժողովուրդի մը արիւնը զոհելու գնով...

«Թուրքերը շատ աւելի լաւ բան մը ըրած պիտի ըլլան՝ եթէ հետեւին այսօրուան Գերմանիոյ օրինակին եւ ո՛չ թէ հետամուտ ըլլան ամօթի պատերով ծածկելու ամօթալի ոճիրներ:

« Մարսէյլի յիշատակարանը երեւակայական բոլոր պատերէն եւ պատնէշներէն անդին. պիտի մնայ խորհրդանիշը ժողովուրդի մը, զոր ուզեցին բնաջնջել, սպանանել, եւ որ, սա-

բակալութիւնը ժամերու խնդիր է:

Ուրիշ թերթ մը չատ աւելի լուրջ եւ մտահոգիչ լուր մը կուտար: Կը դիտէր թէ Փաշային տան առջին յաճախ տեսնուած է երիտասարդ մը օրիորդի մը ընկերակցութեամբ: Այդ երիտասարդն է ոճրագործը եւ իր ընկերուհին անկասկած մեզասակից է: Հակակայ որ խնդրոյ առարկայ աղջիկը Հելենան է: Եթէ ոստիկանութիւնը գտնէ Հելենան, կացութիւնը կը լրջանայ. առնուազն ոստիկանութիւնը կ'ունենար իմ ճշդրիտ եւ մանրամասն նկարագրութիւնս: Ջեւով մը պէտք է ստուգէի թէ Հելենան ոստիկանութեան հետ չփում ունեցած է. չատ կարեւոր էր: Եթէ աղջիկը խօսած ըլլար, ստիպուած պիտի ըլլայի ծպտուիլ ու այլեւս ճամբորդել. ինչ որ խիստ դժուար էր ինծի համար:

Հելենան տեսնելու համար իրենց տան կողմերը երթալ վտանգաւոր էր. պէտք էր գինքը գտնել վարժարան գացած կամ վերադարձած միջոցին. վարժարանին անունն ու տեղը գիտէի եւ որոշեցի յաջորդ օրն իսկ հոն երթալ:

Աւտոն կանուխ գացի եւ հեռուէն հսկեցի դպրոցի մուտքի դրան վրայ:

Համազգեստաւոր խումբ-խումբ պզիկներ ամէն կողմէ կուգային ու ներս կը մտնէին:

(93 – շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

— Իսկ դուն, եթէ ճանչնայիր փընտուողը, կը մատնէի՞ր...

Երկար լռութիւն մը. յետոյ մէկէն ըսաւ.

— Այո, ես կը ճանչնամ մէկը, որ անպիտան տղայ մըն է, չար է, անհնազանդ է եւ կ'արժէ որ ոստիկանները գինքը բռնէին ու լաւ մը պատժէին, ոչ թէ այդ թուրքը սպանած ըլլալուն համար, այլ գիշերները փողոցները թափառելուն համար...

Մարիա, պահ մը եւս մնաց սենեակին մէջ, եւ դուրս ելած պահուն ըսաւ.

— Եթէ գիտնայի թէ քեզ այստեղ, այս տունիս մէջ պիտի բռնտարկեն, անմիջապէս կ'երթայի ոստիկանատուն...

Զարմանալի տխրութիւն մը եկած էր վրան. կարծես նախազգացումը ունէր, որ մեր վերջին գիշերները պիտի ըլլային: Բնականաբար անտեղեակ էր մեր – տադրութեանս եւ չէր գիտեր թէ պիտի մեկնէի վենետիկ, ալ բնաւ հոտմ չվերադառնալու համար. բայց կը զգար որ անախորժ բան մը կը սպասէ իրեն: Կարծես վերադարձած էր առաջին օրերու մելամազձոտութեան: Շատ կ'ուզէի սրտատին խօսք մը ըսել իրեն, բայց մեկնումս գաղտնի պահած ըլլալով, կը վախնայի որ կեղծիքի ապատորութիւն կը թողում վրան եւ գէշ յիշատակ մը. չէի ուզեր խարել գինք:

Գիշերը կրկին հանդիպեցանք Արամին հետ: Ծօսեցանք ճամբորդութեան մասին ու որոշեցինք երկուքս զատ զատ վենետիկ մեկնիլ: Արամը անծանօթ էր քաղաքին մէջ եւ Փաշային սպանութենէն վերջ եկած էր. որով, ոստիկանութիւնը անոր հետ խնդիր չէր կրնար ունենալ: Մինչդեռ ես կը փնտռուէի եւ ձերբակալուելու պարագային, եթէ հետս ըլլար, ան ալ կը վտանգուէր պիտի հարցաքննուէր եւ մեր չարք մը ծրագիները նոյնպէս պիտի վտանգուէին: Հետեւաբար Արամ առաւօտեան չորեկատքով մեկնեցաւ. երկու օր ետքի համար իրեն հետ ժամանադրուեցանք:

Իրիկունը ընկերներուս հետ պտոյտներ ըրի: Դէպքն ու հեղինակը ծանօթ էր այլեւս իրենց, բայց որեւէ մտավախութիւն չունէի. բոլորն ալ մաքուր ու պաղտնապահ երիտասարդներ, լնծի որեւէ հարցում չէին ըներ եւ հետաքրքրութեամբ թերթերը կը կարդային: Մեծ մասը հարցաքննութեան տարուած էին. բայց բոլորն ալ արձակուած էին: Կը պատմէին թէ ի՞նչ հարցումներ ուղղած էին իրենց եւ իրենք ինչ պատասխաններ տուած: Վարդապետ մըն ալ հարցաքննած էին, կ'ըսէին: Իսկ ոստիկանութիւնը իմ գոյութեանս անտեղեակ էր, երեւի, քանի որ փնտռուն մը չէի քնակեր:

ՀԵԼԵՆԱՅԻՆ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Սայիտ Հալիմի սպանութիւնը իտալական թերթերուն պատուոյ սիւնակներէն իջած էր այլեւս երկրորդական սիւնակներու մէջ, թէեւ Ա. էջին վրայ: Միշտ նորութիւն փնտռող մամուլին բնական վերաբերումն է սա զգայացունց դէպքերուն հանդէպ: Մտահոգիչ բան մը կար ինծի համար, թերթ մը կը գրէր, թէ ոճրագործին հետքը գտնուած է եւ ձերբակալութիւնը ժամերու խնդիր է:

Ուրիշ թերթ մը չատ աւելի լուրջ եւ մտահոգիչ լուր մը կուտար: Կը գրէր թէ Փաշային տան առջին յաճախ տեսնուած է երիտասարդ մը օրիորդի մը ընկերակցութեամբ: Այդ երիտասարդն է ոճրագործը եւ իր ընկերուհին անկասկած մեզասակից է: Հակակայ որ խնդրոյ առարկայ աղջիկը Հելենան է: Եթէ ոստիկանութիւնը գտնէ Հելենան, կացութիւնը կը լրջանայ. առնուազն ոստիկանութիւնը կ'ունենար իմ ճշդրիտ եւ մանրամասն նկարագրութիւնս: Ջեւով մը պէտք է ստուգէի թէ Հելենան ոստիկանութեան հետ չփում ունեցած է. չատ կարեւոր էր: Եթէ աղջիկը խօսած ըլլար, ստիպուած պիտի ըլլայի ծպտուիլ ու այլեւս ճամբորդել. ինչ որ խիստ դժուար էր ինծի համար:

Հելենան տեսնելու համար իրենց տան կողմերը երթալ վտանգաւոր էր. պէտք էր գինքը գտնել վարժարան գացած կամ վերադարձած միջոցին. վարժարանին անունն ու տեղը գիտէի եւ որոշեցի յաջորդ օրն իսկ հոն երթալ:

Աւտոն կանուխ գացի եւ հեռուէն հսկեցի դպրոցի մուտքի դրան վրայ:

Համազգեստաւոր խումբ-խումբ պզիկներ ամէն կողմէ կուգային ու ներս կը մտնէին:

կայն, կենդանի՛ է այսօր աւելի քան երբեմ ու չի կրնար իր նայուածքը հեռացնել աւերակեալ այն շէներէն՝ ուր մայր տաճարներու կերտիչ իր գաւակները ճար – սարապետութեան դասեր տուին արեւմտեան աշխարհին:

«Անիէն ու Անի-ամարէն սկսեալ՝ հայկական բոլոր վէմերն ու բարերը Հայոց մարտիրոսագրութեան յուշարարներն են: Ո՛չ մէկ պատ կրնայ փոխել ա՛յն, ինչ որ եղաւ: Ու ա՛յն, ինչ որ եղաւ, պատիւ չի բերեր մարդկութեան»:

×

Թրքական ցնորաբանութեանց առթիւ Տ. Ղ. առորագրութեամբ խարանիչ գրութեան մը տեղ տուած է նաեւ Մարսէյլի ընկերվարական օրաթերթը, «Փրովանսալ», Օգոստոս 7ի իր թիւով:

«Մարսիլիացիները իրենց ամօթի պատը պիտի ունենա՞ն» *խորագրին տակ, յօդուածագիրը (Տիրան Այվիկեան կ'անդրադառնայ « Հիւրիւթ » թերթի եւ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան... պատ մը բարձրացնելու մտածումին ու սուր կերպով հեղնելէ եւոք ծիծաղելի այս պահանջին հեղինակները, դիտել կուտայ թէ Մարսիլիոյ քաղաքացիները պիտի չներեն Թուրքիոյ՝ որեւէ միջամտութիւն կամ ոտնձգութիւն իրենց ներքին գործերուն:*

Մարսիլիոյ հայկական յիշատակարանը ձմարտութեան կոթողումն է, կ'ըսէ նամակագիրը, նուիրուած՝ 1915ի անմեղ զոհերուն: Թրքական ոճիրը ո՛ր Թուրքներն եւ որո՛ւ կողմէ ալ որ գործուած ըլլայ, դատապարտելի է, համաձայն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան 1968 Նոյեմբեր 26ի բանաձեւին: Ու անոնք որ կ'անտեսեն կամ կը ժխտեն զայն՝ կրկնակ առումով մեղապարտ ու մեղսակից կը դառնան:

— «Թուրքերը պէտք է գիտնան թէ փրատոն... ՀԱՐԵՄ մը չէ ու Մարսէյլի սրտին վրայ ամօթի պատ մը պիտի չբարձրանայ երբեք»:

×

Ու հիմա, կը վերադառնանք մեր... յանկերգին:

Բացայայտ է Թրքական զօրաշարժը՝ օտար աշխարհի եւ հիւրընկալ բոլոր երկիրներուն մէջ հակահայ պայքարը Թուրքիոյ ի նպաստ արդիւնքներով պսակելու համար:

Պետական մեքենան, մամուլը, դիւանագիտական կապեր ու նիւթական աղբիւրներ՝ չարժման մէջ են դրուած ամէն տեղ, պատմական ճշմարտութիւնները իսկ խարդախելու համար:

Ընդունելով հանդերձ թէ մեր միջոցները սահմանափակ են անհամեմատօրէն, մեզի կը մնայ ըլլալ արթուն, չբջահայեաց եւ զուսպ՝ այլ վճռական ու գործօն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԼԻԻՔՌԷՍ ՊՈՌՃԻԱՅԻ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

———o———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լիւքէսի ամուսինին վրայ սկսան կասկածներ ունենալ թէ Սպանիոյ հաչուոյն կը լրտեսէր:

Վախնալով որ Պոռճիաներու աղդեցութիւնը կրնար վտանգաւոր, սուրը իր դերը կատարեց: Երբ իր պալատը կը վերադառնար, յարձակում կրեց Ս. Պետրոսի եկեղեցիին առջեւ: Հանրային կարծիքը դատապարտեց Պոռճիաները: Վի – բաւարեալը Պապին յարկաբաժինը տարին, Լիւքէս նստաւ անարին քով եւ խնամեց դիչեր–ցերեկ, հարկ եղած զգուշութիւնները ձեռք առնելով:

Լիւքէս սպառեց որ քիչ մը լաւանայ ամուսինը որպէսզի կարենայ փոխադրել Նափոլի ուր աւելի ապահով պիտի ըլլար: Գիտնալով որ ինչ կրնար պատահիլ Լիւքէս երբեք չէր ձգեր անարը, եւ երբ սակայն ըլլալով Պապի կամ Սեզառի կողմէ: Հազիւ թէ դուրս ելած էին երկու կիները, դինեալ մարդիկ յարձակեցան, պատրուակելով թէ պիտի խուզարկէին ամբողջ տունը, Պապին դէմ մահափորձ կատարուած ըլլալով: Այս առիթով դուքսին բոլոր բարեկամները ձերբակալեցին եւ տարին:

Երբ Լիւքէս ուզեց ամուսինին սեն – եակը մտնել, բոլոր դուռները գոց գտաւ, պահպանուած զինուորներով, հոն էր նաեւ Սեզառի մեծ ձեռնարկներուն գործադրիչը:

Լիւքէս այլեւս բնաւ չտեսաւ իր ամուսինը: Իրեն ըսին թէ անկողնէն վար ինկած եւ մեռած էր արիւնահոսութեան հետեւանքով, ան ոչ իսկ կրցաւ աղօթել դիակին վրայ կամ ներկայ ըլլալ թաղման: Արդարացնելու համար իրենց ոճիրը, ըսին Լիւքէսի թէ իր ամուսինը կ'ուզէր սպաննել Սեզառը: Լիւքէս այլեւս չկըրնալով հանդուրժել, որ սպաննելէ եւոք անպատուէին ամուսինը, ձգեց եւ հեռացաւ, մանաւանդ երբ տեսաւ որ Պապը եւ Սեզառ երրորդ ամուսնութեան մը կը ձեռնարկէին:

Իր հրամանով սենեակ մը սեւերով ծածկեցին: Իր բոլոր դարդեղէնները եւ հագուստները ղրկեց Վատիկան, պահելով միայն սուգի հագուստ մը եւ սպանական սովորութեան մը համաձայն, կոպիտ հոդէ ման մը գործածեց:

Որոշ ատենի համար Պապը յարգեց անոր առանձնութիւնը եւ վիշտը, բայց մխիթարն ատեն զայն վերամուսնացնելու քայլերէ եւս չկեցաւ:

Լիւքէս միշտ կ'աղօթէր եւ անհիմն է այն առասպելը թէ մէկ այր մարդու բազուկներէն միւսին կ'անցնէր: Ժողովուրդը կ'ատէր Պոռճիաները եւ Լիւքէս իրբեւ Պապին աղջիկը թիրախ էր այդ դրպարտութեանց:

Լիւքէսի հասկցուցին թէ իր պարտքն էր իր ծնողքին քով վերադառնալ, ծառայել եւ օգնել ինքն ալ անոնց մեծ ծրագրին իրականացման, — միացեալ Իտալիոյ մը համար:

Երկար ատեն մերժեց որ ամուսնութեան մասին խօսին, ան կ'ուզէր նուիրուիլ իր զաւկին: Եւ երբ հայրը ստիպեց, Լիւքէս պոռաց թէ յոգնած էր այլեւս դժբախտութիւն պատճառելէ բոլոր այն մարդոց որոնք կ'ամուսնանային հետը:

Ալեքսանդր Զ. Համբերութեամբ սպասեց, որ անցնի բարկութիւնը: Ի վերջոյ Լիւքէս պիտի հասկնար եւ պիտի ամուսնանար մէկուն հետ, որ յարգանք, խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն բերէր: Պապը եւ Սեզառ ալ կը ձգտէին ստանալու յարգանք, որովհետեւ չատ մը պալատներու մէջ անոնց վրայ կը նայէին իրբեւ արկածախնդիրներ, իսկ Լիւքէս կը տառապէր Պոռճիաներու դէմ համբաւէն: Պապն ալ խաղաղութեան կը ձգտէր այլեւս, այս էր պատճառը, որ աղջկանը համար ընտրեց Էսթէ տը Ֆէռառէ ընտանիքէն մէկը, մտածելով թէ բարօյապէս հիանալի պիտի ըլլար իր քաղաքականութեան համար, որով իր բոլոր ճարպիկութիւնը գործածեց համոզելու Էսթէներուն, որոնք կը կասկածէին աղջկան իրական արժանիքներուն վրայ եւ Պապին չհաղթդրդռութեան իրենց հետ դաշնակցելու:

Ի վերջոյ Ալֆոնս դուքսին համար կը հաւանէին Լիւքէսը իրբեւ հարս առնել, պայմանաւ որ Իփոլիթօ Էսթէին կար – դինալի աստիճան տրուէր, Էսթէ կը պահանջէր նաեւ որ Ֆէռառներու կողմէ Պապին տրուած տարեկան տուրքը ջնջուէր: Այս պայմանները դնելով, կը կարծէր թէ Պապը պիտի հրաժարէր, բայց ընդունեցաւ: Այս բանակցութեանց միջոցին բազմաթիւ անդամներ խզում յառաջացաւ, որովհետեւ Էսթէ Ֆէռառները միշտ կ'աւելցնէին իրենց պահանջները: Ամէնէն վերջը խնդիր յարուցին թէ ի՛նչ պիտի ըլլային Լիւքէսի զարդեղէնները, դրաս ստացած էր իր նախորդ ամուսիններէն եթէ «մեռնէր»: Կարելի է երեւակայել թէ ի՛նչ ազդեցութիւն կը գործէին Լիւքէսի նման խելացի մէկուն վրայ այս անվերջանալի սակարկութիւնները:

Այսուհանդերձ Լիւքէս մտաւ անոնց ատն մէջ մեծ յոյսերով եւ գոհ էր որ կ'ապրէր Ֆէռառի մէջ, ուր ի պատուի էին արուեստը եւ մշակոյթը: Իսկ Էսթէները որոնց ախորժակը չագեցում գտած էր, գնահատեցին գեղուհիին առաքինութիւնները եւ ընդունեցան իրենց չրջանակին մէջ անկեղծ համակրանքով:

Լիւքէսի զարդեղէնի ճաշակը զուգընթաց կ'երթար իր մտաւորական զործօն կեանքին հետ: Իր դրագարանը ճոխ էր, մանկութենէն սորված էր յունարէն, լատիներէն, դասականները, խաչալոյծ բանաստեղծները: Ո՛չ մակերեսային էր ոչ ալ թեթեւսոլիկ: Բայց քիչ մտաւորական պահացում կը ստանար ամուսինէն, որ պարզապէս զինուոր մըն էր եւ կը չահագրգռուէր միայն պատերազմով: Տասնըմինը տարի ապրեցաւ Ֆէռառի մէջ եւ որեւէ մեղադրանքի տեղի չտուաւ: Իր մտաւորական հաճոյքները կը մխիթարէին զինք ամուսինն բազմաթիւ անհաւատարմութեանց դէմ:

Իր դիրքը այս տան մէջ քիչ մը խախտեցաւ երբ խորտակուեցան Պոռճիաները: Ալեքսանդր Զ.ի մահով եւ Սեզառի բանտարկութեամբ Սպանիոյ մէջ, քաղաքական օգտակարութեան ամէն յոյս ցնդեցաւ: Պոռճիաները «յարդի կրակի» պէս անցան դացին, ինչպէս կ'ըսէին:

Լիւքէս կամքի զերագոյն ուժով տարաւ ընտանիքին քայքայումը: Անոնց հետ ալ չքաշաւ միացեալ Իտալիոյ մը ծրագիրը: Լիւքէս ողբաց հօրը մահը, նաեւ եղբօրը, որ սպաննուած էր Սպանիոյ մէջ: Սրատեսիւ ջերմեռանդութեամբ ինքզինք նուիրած էր Սէն Ֆռանսուայի եւ ամէն օր կը խոստովանէր:

Բազմաթիւ զաւակներ ունեցաւ: Երկու հատին իր հօրը՝ Ալեքսանդր անունը դրաւ, բայց չուտով մեռան: Կ'ըսէին թէ ինչ որ այդ Պապին հետ կապ ունէր, դժբախտութիւն կը բերէր իր յաջորդներուն: Ինամքով կը հսկէր իր տղոց Էնթոլի, Իփոլիթոյի, Ֆռանչեսքոյի եւ աղջկան Էլէոնոռայի կրթութեան վրայ, թէեւ անոնց դաստիարակութիւնը չատ հետաքրքրական էր նչանաւոր մանկավարժի մը, սակայն ինքն իսկ կը սորվեցնէր լատիներէնէն: Իր տղան Էնթոլ նչանաւոր անձնաւորութիւն մը եղաւ:

1519 Յունիս 15ին, երբ ծնունդ կուտար ժամանակէն առաջ ծնած աղջկան մը Իզապելա Մառիայի, տղաբերքի ջերմը զգեանեց այս ուժեղ եւ գեղեցիկ կինը, որ մեռաւ ինը օր ետք, երեսունեւեքին տարեկանին:

Մ. Մ.

ԿԱՐԴԱՑԻՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՔ ԼԻԶԻՆ

Ե.

— Ուրկէ՞ կը ճանչնաս այդ մարդը: Ինչէ՞ն գիտես որ այդ պարահամուրհակները անոր ձեռքը կը գտնուին:

— Ես գիտեմ թէ ան Տիկին Տէլիոնէն գնած է ու խնամքով կը պահէ իմ ատոլպած մէկ յայտարարութիւնս, որ չատ վնասակար է: Այդ կեղծ կամ ճշմարիտ պատն ոը Ռէյսը անչուշտ լուրջ պատճառներ ունի, այդ կարգի թուղթեր գնելու եւ անոնց հաւաքածոն պատրաստելու համար: Անշուշտ գիտեմ ինծի վերաբերեալ բաները, բայց տեղեկութիւն չունիմ ձերիններու մասին. պէտք կը զգամ իմանալու:

— Ինչո՞ւ:

— Շատ պարզ պատճառով: Երկուքնիս ալ սպառնալիքի տակ կը գտնուինք: Հետեւաբար միանալու ենք, հասարակաց թշնամիին դէմ պայքարելու համար:

Տիւշըմէն ամբողջ մարմնովը կը դողար: Ուզեց չփոթեցնել իր նախկին սիրուհին ու ըսաւ.

— Բայց ես անկէ վախնալիք բան չունիմ:

Ամանոա ուսերը ցնցելով պատասխանեց.

— Ես չեմ կրնար այդ պատմութիւնները, պատասխանեց Ամանոա: Դուն լաւ գիտես որ ես տխմար չեմ: Պառոն ոը Ռայս ի՞նչպէս ձեռք անցուցած է այն պարահամուրհակները, զորս դուն ուրիչի անունով ստորագրած ես:

— Վճարելով զանոնք:

— Շատ՞նց կը ճանչնայիր այդ մարդը: Քու բարեկա՞մդ էր:

— Այդ օրը առաջին անգամ կը տեսնէի զայն...:

— Առաջին հանդիպումէն եաքն իսկ քեզի օգնե՞ց: Ի՞նչպէս եղաւ ատիկա:

Տիւշըմէն կը վախնար: Ան պատմեց թէ պառոն ոը Ռայս ինչ անակնկալ կերպով իրեն առաջարկած էր ծառայութիւնը:

— Տարօրինակ չգտա՞ր ատիկա եւ նոյնիսկ տարօրինակէն աւելի բան մը, գոչեց մանկամարդ կինը:

— Այո, չատ տարօրինակ թուեցաւ, բայց...:

— Սակայն ընդունեցար:

— Ինչո՞ւ մերժէի օգնութիւն մը, որ ճիշդ ատենին կը հասնէր, դիս ազատելու համար...:

— Կը կարծես որ դի՞ս պիտի համոզես թէ այդ մարդը բան մը չէ պահանջած քեզմէ:

— Ի՞նչ կ'ուզէիր որ պահանջէր:

— Ռաուլ, լսօսէ, ճշմարտութիւնը ըսէ ինծի: Քեզի ըսի թէ երկուքս ալ սպառնալիքի տակ կը գտնուինք ու պէտք է իրարու միանանք, ազատելու համար այդ թշուառականին ձեռքէն, որ պառոն չէ, ինչպէս դուն պառոն չես:

— Ի՞նչ է անոր անունը:

— Օվիտ Սուլիվօ: Գող եւ մարդասպան մըն է. ու քանի մը օր առաջ թունաւորեց դիս...:

— Քեզ թունաւորեց: Ինչո՞ւ:

— Ան կը զգար թէ իր միտքը հասկըցած էի: Կը նշմարէր որ իր դիմակէն չէի խաբուեր: Այդ մարդը մէկէ աւելի ոճիրներ գործած է: Ինծի ծանօթ է անոր գործած մէկ ոճիրը, որ ձախողած է իր կամքէն անկախ պարագաներու մէջ:

— Ինչ ոճիր է ատ, հարցուց Ռաուլ Տիւշըմէն, չափազանց հետաքրքրուած:

— Մէկ ամիս առաջ, ինքնակոչ պառոն ոը Ռայս, իր բուն անունովը՝ Օվիտ Սուլիվօ, կ'ուզէր անդիի աշխարհը ղրկել մանկամարդ աղջիկ մը, որ Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստարանը մեծցուած որբուհի մըն էր: Կիսովին միայն յաջողեցաւ: Դանակի հարուած ստացող որբուհին ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, բայց չմեռաւ:

— Վստա՞հ ես թէ այդ մարդն էր ըսպաննիչը:

— Հարիւր պատճառներ ունիմ այդպէս ենթադրելու: Փոքր նչանի մը պէտք կայ, կատարելապէս վստահ ըլլալու համար: Թող այդ նչանը ինծի հայթայթուի, ու այն ատեն զէնքեր պիտի ունենամ եւ զօրը պիտի ըլլամ վրէժս լուծելու համար:

Որբուհի, Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստարան բառերը Ռաուլ Տիւշըմէնի ուշադրութիւնը դրաւած ու սարսափը կրկնապատկած էին:

— Գիտե՞ս թէ ինչ է այդ որբուհիին անունը, թոթովեց Տիւշըմէն:

— Լիւսի:

— Լիւսի՛, գոչեց Տիւշըմէն: Ա՛հ, այդ անունը կը գտնուէր մանուկին ապահովական յանձնումի փաստաթուղթին մէջ, զոր ինծմէ կը պահանջէր այդ մարդը:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

Պր. Անդրանիկ Յովսէփեան եւ զաւակը Բաֆֆի, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան Մամբրէեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Քէհեաեան Փասքալ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էսայեան Փասքալ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մամբրէեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գլեր Կուլուկեան եւ զաւակները Կոստան եւ Փաթրիկ, Տէր եւ Տիկին Արա Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Անժէլ Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տօնիկ եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պր. Յովնան Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Գափուճեան Աւետիք յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, հարսին, քրոջ, զարմիկին եւ սանուկին՝

ՋՈՒԱՐԹ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
(ծնեալ Ազատեան)

մահը, 42 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Հինգշաբթի Օգոստոս 30 ժամը 10·30ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Լէթեր Քոմփլեքս դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յուսիկ Գարակէօզեան, Պետրոս Աբսլանեան ընտանիքները, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ–մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԴԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Եաւմայեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 2) Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ (Ալընիւ տիւ Փրատօ):

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Լեւոն Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Նշան Մուրատեանի եւ իրենց զաւակներուն եւ իրենց բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝ այրի Տիկին Ալթուն Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Օգոստոս 24–25ի լուսնալիք գիշերը՝ 71 տարեկանին:

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհիին Տիկին Ալթուն Մուրատեանի մահը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալի զաւակներուն եւ իրենց պարագաներուն:

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՄԱՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Թոմասեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Գրիգոր Թոմասեանի մահուան տխուր առիթով կը նուիրեն Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ 1000 Ֆր, Հայկազեան վարժարանին եւ Կոմիտաս երգչախումբի 500ական, Աղքատախնամին, Տէրունի եկեղեցւոյ, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու 250ական: «Յառաջ»ի բարեգործման 250:

Նոյն առթիւ վոխան ծաղկեպսակի.— Պոլէնէն Պր. Յարութիւն Աւագելեան եկեղեցւոյ 200 եւ Աւագելեան ընտանիք՝ 100, Տէր եւ Տիկին Ճիպլայէլ Պահատուրեան դպրոցին 100, այրի Տիկ. Ռեբեկա Կիւլպէնկեան դպրոցին 50, Պոլիսէն Տէր եւ Տիկ. Արթաքի Խոշահին եկեղեցւոյ եւ դպրոցին 100ական:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան 45 Ռիւ տը լա Տեֆանս, Սեբաստացի Մուրատ – Մրմեան սրահին մէջ, Ուրբաթ Օգոստ. 31, ժամը 20·30ին, կը դասախօսէ, Պէյրութէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՍՓԻՒՌՔ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏ

(Լօգանի դաշնագրին 50ամեակին առթիւ)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Իմաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Էէֆեաքներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, ընտիր թուղթ,
մաուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 ֆր.
լաքակազմ 20 ֆր.

×

Հայաստանի
ԱՆԿԱԽՕՒԹԻՒՆԸ

իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն)

Գին 5 ֆր.

Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն
17· Ռիւ Պլէօ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris, (10e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM, BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :

LIBRAIRIE HAMASKAINE.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յակոբ Գուլումճեան 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը վնտռէ Փարիզի Ազգաժառանգամը:

Գրաւոր դիմել մինչեւ Օգոստոսի վերջը, տալով աշխատանքի վկայականներ եւ ամսական պահանջները:

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրխտապրոր խումբի բոլոր ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ, Սեպտ. 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամները անծանօթ պինուորի բոցի արծարծումը կը կատարեն Սեպտ. 3ին ժամը 18·30ին եւ ծաղկեպսակ կը դնեն:

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Չէնիերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆ ԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 ԻՆ

—o—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայկազեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէոդորեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութիւններու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմանները:

ՅԱՆՁՆԱԽՕՒՄԸ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին:

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ուրբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Մարսէյլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէի դասախարկութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31
VENDREDI
31 AOUT
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·800

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.800

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Բ. ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐԸ

—0—

Լօզանի մէջ Թուրք պատուիրակները ամէն ճիգ ըրին միանգամ ընդմիշտ Ջնջելու համար Պոլսոյ Ֆէնէրի յունական Տիեզերական Պատրիարքութիւնը, որուն կրօնական իշխանութիւնը կը տարածուէր օրթոտոքս եկեղեցիներու վրայ ի սփիւռս աշխարհի :

Ջնջելէ եաք օտար Պետութեանց վայելած դատական, Թղթատարական, անտեսական եւ այլ առանձնաշնորհները՝ ծանօթ կապիտիւլասիոն անունով, քեմալական Թուրքերը կ'ուզէին միանգամ ընդմիշտ ձերբազատուիլ օսմանեան կայսրութեան օրով, — Սուլթան Ֆաթիհէն սկըսեալ — քրիստոնեայ պատրիարքարաններու վայելած աշխարհիկ – դատական ու ընկերային — իրաւասութիւններէն :

Իմէթ փաշա այդ կէտին մէջ բախեցաւ Վէնիզէլոսի եւ մեծ Պետութեանց դուռն ընդդիմութեան, որուն չնորհիւ Ցունաց Տիեզերական Պատրիարքութիւնը պահուեցաւ Պոլսոյ մէջ, իբրեւ զարաւոր պատմական յիշատակ, սակայն զրկուեւ – ցաւ ո'չ միայն աշխարհիկ բոլոր իրաւունքներէն, այլ եւ կրօնական–եկեղեցական իրաւասութիւններն ալ բոլորովին սահմանափակուեցան : Դարձաւ «կրօնական ազգ. հիմնարկութիւն» մը՝ ենթակայ թրքական օրէնքներուն :

Նոյնը՝ Հայոց Պատրիարքութեան համար : Ինչպէս քանիցս յիշեցուցած ենք, Պոլսոյ Հայոց պատրիարքը իջեցուցած են իսթանպուլի պաշ փափագի աստիճանին :

Լօզանի դաշնագրին 27էն մինչեւ 45րդ յօդուածները կը վերաբերին Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն, որոնք հակառակ չատ սահմանափակուած ըլլալուն՝ լրիւ չեն զործադրուիր : Հանրապետական Թուրքիան կը չարունակէ հարձրագոյն Դրան աւանդական քաղաքականութիւնը՝ ըստ կամս վարելու համար երկիրը, անտեսելով հանդիսաւոր – րապէս եւ գրաւոր կերպով իր ընդունած միջազգային յանձնառութիւնները :

Հայերու պարագային, Պոլսոյ քաղաքապետութիւնն ու Անգարայի կեդրոնական կառավարութիւնը ցարդ արգելք կը հանդիսանան Լօզանի դաշնագրով արձանագրուած համայնքային ընդհանուր ժողովի դումարման եւ կրօնական ու վարչական ժողովներու ընտրութեան : Անոնք նոյնիսկ չեն ուզեր ապաստիականացուած հայկական որբանոցի մը եւ եկեղեցիի մը փոխարէն նորերը կառուցանելու արտօնագիրը տալ :

Գալով Մոնտի գրութեան, թղթակիցը՝ Թոպէը Սոլէ՝ դիտել կուտայ թէ Ցունաց նոր պատրիարքը՝ Տիմիթրիա Ա.՝ չունի իր հոչակաւոր նախորդին՝ Աթենագորասի պատկառազդու կերպարանքն ու իրաւասի պատկառազդու կերպարանքն ու իրաւասութիւնները : Ու մինչ Աթենագորաս մինակը եւ արագ որոշումներ կուտար, Տիմիթրիոս չատ չաճապարելով, միշտ կը խորհրդակցի տասներկու անդամներէ բաղկացեալ սուրբ սինոդին հետ, որ որոշումները կուտայ, ըստ Ֆէնէրի աւանդական սովորութեան, ինչպէս պիտի տուեր է մետրոպոլիտ մը :

Տիմիթրիոս իբրեւ նորութիւն իր կողքին ստեղծած է մասնաւոր դրասենեակ մը, որուն տնօրէնը կը վարէ պատրիարքարանի ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնը : Սինոդն ալ իր կարգին նշանակած է համակարգումի եւ ծրագրումի յանձնաժողով մը, որուն նախագահն է Մելիտոն, Քալկեդոնի ազգեցիկ մետրոպոլիտը, որ Աթենագորասի ամէնէն հաւատարիմ նեան յաջորդը պիտի ըլլար, սակայն Թուրք կառավարութիւնը իր անունը ջնջած էր թեկնածուներու ցանկին վրայէն :

Տիմիթրիոս Ա. Ցունաստանի սինոդին ընտրութեան եղանակի փոփոխութեան մասին վէճ ունեցեր է Աթէնքի առաջնորդին հետ եւ յաղթած՝ ի զոհունակութիւն սլաւ օրթոտոքսներու, որոնք նոր պատրիարքը կը նկատեն եղեր նուազ Ցոյն, ուստի եւ աւելի «տիեզերական» :

Որոշ տարակուսութիւններ կան Պոլսոյ պատրիարքարանի եւ այլ «ինքնագլուխ» օրթոտոքս պատրիարքութեանց միջեւ : Համօրթոտոքսական տիեզերական մեծ ժողով մը միայն կրնայ հարթել վէճերը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ – ԼԻԲԻԱ

ՆԱԽ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ

—0—

Եգիպտոս – Լիբիա միութեամբ «արաբ նոր Պետութեան» մը ծնունդը հաղորդեցին Սատաթ եւ Գնդ. Քատաֆի, Գահիրէի մէջ : Սակայն յստակ դարձաւ նաեւ, թէ իրական միութեան մը հաստատումը դեռ երկար ժամանակի կը կարօտի :

Արաբ երկու երկիրներու առաջնորդներուն միացեալ յայտարարութենէն կը պարզուի, որ Գահիրէի տեսակէտները լիովին ընդունուած են, որով Սատաթ կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրած է : Արդարեւ, Եգիպտոս կը ձգտի «դանդաղ» ճամբով եւ յաջորդական փուլերով իրականացնել Եգիպտոս – Լիբիա միութիւնը եւ անհամաձայնութեան մը պարագային՝ չիրադործել այդ միութիւնը : Գնդ. Քատաֆի, ընդհակառակն, կ'ուզէր, որ երկու երկիրներու միութիւնը իրականութիւն դառնար Սեպտեմբեր մկկին, այլապէս սպառնացած էր հրաժարիլ :

Արդ, ըստ միացեալ յայտարարութեան նախ պիտի կազմուի Սահմանադիր մարմին մը՝ բաղկացած եգիպտացի 50 երեսփոխաններէ եւ նոյնքան թիւով Լիբիացիներէ : Սահմանադիր մարմինը պիտի մշակէ նոր Սահմանադրութիւն մը, որ հանրաքուէի պիտի դրուի երկու երկիրներու մէջ. ապա միացեալ Պետութեան նախագահը պիտի ընտրուի : Այս յաջորդական փուլերուն համար ոչ մէկ թուական նշանակուած է :

Դէպերու հաստատումով Սատաթ նը– պաստաւոր դիրքի մէջ կը գտնուի : Արդարեւ, Գնդ. Քատաֆիի հետ տեսնուելէ առաջ, Եգիպտոսի նախագահը Սէուտական Արաբիա այցելած եւ Ֆէյսալ թագաւորէն նիւթական լայն օժանդակութեան մը խոստումը ստացած էր : Միւս կողմէ, միութիւնը հաստատուելու պարագային Եգիպտոս մեծապէս պիտի օգտուի Լիբիոյ քարիւղի արտադրութենէն : Միեւնոյն ատեն հազարաւոր անգործներ Եգիպտոսէն հնարաւորութիւն պիտի ըստանան Լիբիոյ մէջ աշխատելու, ուր արդէն 200·000 Եգիպտացիներ բնակութիւն հաստատած են :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստոս 23–24)

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՒՆ ՈՍԿԷ ՇՔԱՆՇԱՆԸ

Վերջերս Պերլինի մէջ տեղի ունեցած երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան միջազգային փառատօնին մասնակցած է նաեւ Մելանիա Աբովեան, որ երգչուհի է Հայֆիլհարմոնիայի մէջ : Երգչուհին այդ փառատօնին դափնեկիրը դարձած է՝ ստանալով ոսկէ չքանչան : Անոր երգա–

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարութիւն մը ըրաւ, առջի օր, Սախարովի եւ Սոլժենիցինի տեսակցութիւններուն առթիւ, ուր խորհրդային դիտնականը ու դրադէտը կը դատապարտեն խորհրդային վարչակարգին ազատութեան անընդունելի սեղմումները : Մառշէ կ'ըսէ թէ սթալինեան մեթոտներու վերադարձ մը չկայ եւ եթէ ըլլար, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակաւ կը դատապարտէր : Կ'աւելցնէ թէ քանի որ Սախարով եւ Սոլժենիցին կրցած են նման յայտարարութիւններ ընել, այդ իսկ կը փաստէ թէ... ազատութիւն կայ Խորհ. Միութեան մէջ : Միւս կողմէ, Փիէր Տէքս («Ինչ որ դիտեմ Սոլժենիցինի մասին» դրքին հեղինակը) յայտարարեց ձայնասփիւռի Ֆրանս–Ինթէռ կայանէն թէ բացարձակապէս համախոհ է Սոլժենիցինի հետ :

ԱՆԳԱՐԱՁԻ մօտերը 47 հոգի ձերբակալուած են : Բոլորն ալ կը պատկանին մահմետական կրօնական խմբակցութեան մը :

ՓԵՔԻՆ հաղորդեց թէ Օգոստոս 24էն 28 դումարուած է չին Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարը, որու ընթացքին դատապարտուած է պաշտօնապէս Լին Փիայոյի «դաւաճանութիւնը» : Այս վերջինը « արտաքսուած » է կուսակցութենէն : Լին Փիայօ 1969 Ապրիլին, չին Համայնավար կուսակցութեան 9րդ համագումարին, Մաօյի յաջորդը ընտրուած էր : Լին Փիայոյի «արտաքսման» պարագան տարօրինակ կը նկատուի, քանի որ կիսապաշտօնական լուրերու համաձայն, ան մեռած է 1971 Սեպտեմբեր 13ին, երբ օդանաւը, որով փախուստ կուտար ան, վար ինկած է Մոնկոլիոյ մէջ : Չին Համայնավար կուսակցութեան անդամներու թիւը 28 միլիոն է : 1249 պատգամաւորներ մասնակցած են 10րդ համագումարին :

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը՝ Հիթ Պելֆաստ ժամանեց, ուր տեսակցեցաւ Հիւս. Իրլանտայի բողոքական եւ կաթոլիկ պարագլուխներու հետ :

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՑԻ վարչապետին համաձայն, Ֆրանսա հիւլէական ռումբ մը եւս պայթեցուցած է Խաղաղականի մէջ : Ասիկա հինգերորդ փորձն է՝ հիւլէական ռումբի պայթումի, Ֆրանսայի կողմէ, Փոլինեզիոյ մօտերը :

ՊԻՑՐՈՒԹի եւ լիբանանեան այլ քաղաքներու մէջ խաղաղ ցոյցեր կատարուեցան՝ բողոքելու համար ապրուստի սղութեան դէմ : Համաձայն արհեստակցական միութեանց, ապրուստը որոշ ճիւղերու մէջ վերջին ամիսներուն սղած է մինչեւ 15 տոկոս :

ցանկին մէջ առանձնայատուկ տեղ կը գրաւեն Կոմիտասի երգերը եւ Պերլինի փառատօնին ալ այդ երգերով հանդէս եկած է :

×

Գ. ՋՕՀՐԱՊ՝ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրիգոր Զօհրապ գրական այն դէմքերէն է, որոնք իրենց ստեղծագործութեան առընթեր անդրադարձած են նաեւ գրականութեան տեսութեան, գեղագիտութեան հարցերուն եւ օրուան գրականին կեանքին՝ փորձելով յառաջադէմ տեսակէտներ հաստատել այդ մարզին մէջ : Այդ միտքերը միշտ կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը : Այս իրողութիւնը վերստին կը հաստատուի «Գր. Զօհրապ՝ գրականութեան մասին» հատորով, որ լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչութիւնը : Գիրքին յառաջաբանը գրած է Փրոֆ. Մինաս Հիւսեան : Հաւաքածոն կը բովանդակէ գրագէտին «Ծանօթ դէմքերը», մամուլէ եւ դիրքերէ քաղուած յօդուածներ, Թերթոններ, ակնարկներ, գրախօսականներ, թատրոնի քննադատութիւններ եւ ճառեր : Հատորը ունի նաեւ ծանօթութիւններու բաժին մը :

×

ՁՈՒԿԻ ՊԱՇԱՐՆԵՐԸ ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սեւանի ձուկի պաշարները աւելցնելու ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանքներ կը կատարէ Կամոյի ձկնաբուծարանը : Բանի մը տասնեակ Ջրաւազաններու մէջ լեցուած ձկնկիթները 65–67 օրէն ձկնիկ կը դառնան : Ամիս մը եաք, երբ անոնք 20–22 միլիմեթր երկարութիւն կ'ունենան եւ մէկ կրամէն աւելի ծանրութիւն, Ջրուղիներու մէջ կը գետեղեն : Երեսուն Ջրաւազաններու մէջ ալ վեց ամսուան տեւողութեամբ կ'աճեցնեն հարիւր հազարաւոր ձկնիկներ, որոնք երբ հինգ սանթիմեթր երկարութիւն կ'ունենան, կը թափեն Գետառագետ, Ծակքար եւ Լիճք գետերը :

Բուծման տարբեր ձեւերով ամէն տարի Սեւան կը թափեն 60–65 միլիոն բախտակ, Գեղարքունի, Կոզակ եւ այլ տեսակի ձուկեր : Ջերմուկ առողջարանին մօտ, Արփի գետի ափին, սկսած է «Իշխան» տնտեսութեան հաստատումը. պիտի չունուին 70 Ջրաւազաններ՝ Իշխան եւ կարմրա – խայտ տեսակի ձուկեր բուծելու համար :

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Երեւանի Շահումեան չրջանի ոտնագնդակի պատանեկան խումբը, որ «Սասուն» անունը կը կրէ, իր դասին մէջ Հայաստանի ախոյեանն է : Այս հիմունքով ալ մասնակցած է «կաչէխ գնդակ» ակումբի համամիութենական մրցումնե – րուն՝ 11–12 տարեկաններու միջեւ : Հայաստանի ախոյեան խումբը յաջողութեամբ վերջացուցած է ենթախումբի խաղերը՝ յաղթելով իր բոլոր մրցակից – ներուն եւ ապահովելով տասը կէտ : Սակայն կէս–եզրափակիչ մրցումներու ընթացքին պարտուած է «Օրլեոնոկ» խումբին (1–2 կէտով) : «Սասուն» մնացած է երկրորդ դիրքի վրայ :

1965էն ի վեր է, որ տեղի կ'ունենան ոտնագնդակի պատանեկան ախոյենական մրցումները : 1966ին եւ 1969ին «կաչիէ գնդակ» բաժակը նուաճած է Երեւանի «Անի» խումբը, իսկ 1968ին, երբ մըրցումները երկու դասաւորումով տեղի կ'ունենային (11–12 եւ 13–14 տարեկաններ) յաղթանակները կ'ապահովէին Երեւանի «Էրեբունի–2750» եւ «Մասիս» խումբերը :

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՇՆՈՐՀԱԼԻԻ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԵՐԷՆ...

—o—

Կարմիր Վանքի չնորհաչատ աշակերտը՝ Ներսէս, որ յետագային Շնորհալիի պատկը արժանաւորապէս պիտի կրէր գլխուն վրայ, իր «Թուղթ Ընդհանրական»ին մէջ կը փորձէ ատաուածային չնորհի նշո՛յլ մը գտնել ըղձանի ուղեկորոյս հոգեւորականութեան վարք ու բարքին, կենցաղային եւ բարոյական ըմբռնումներուն մէջ։

Ընդհանուր զաղափար մը տուած էինք արդէն պատմական այդ փաստաթուղթի դրական եւ բարացուցական կարեւորութեան մասին։ — Քանի մը պարբերութիւն ալ կուտանք այսօր՝ մեր կարդին աղօթելո՛վ որ... չնորհք աստուածային լնուն զմիտս եւ զհոգիս մերազնեայս. այսինքն՝ մերինե՛րն ալ կաթիլ մը արժանաւորութիւն, գիտակցութիւն, առաքինի վարք ու բարք և գիտութիւն կարենան ծծել հին ու անապա՛ռ այդ կարասէն։

Կլայեցի սուրբը տրտում է, ի տես եկեղեցականներու՝ որոնք «ագահութեամբ եւ որկորաութեամբ» կ'ապրին. չեն զոհանար միաբանական կերակուրով եւ հանդերձանքով ու կը յանձնուին արբեցութեան՝ սաթօքն հանդերձ...

Վանական – միաբանական կեանքէ խոյս տալով, կ'ըսէ Շնորհալի, նման կրօնաւորներ առանձին կ'ապրէին «ո՛չ յաղագս ճգնական վարուց՝ որպէս միայնակեացք, այլ վասն ագահութեան ախտի, զի զանձին իւրոյ աշխատութիւն ոչ հասարակաց եկեղեցւոյն, այլ իւր միայնոյ ամբարիցէ ... Զի առ բազումս՝ բան զերկիւղ Աստուծոյ առաւել զօրէ ընկերակցացն ամօթոյ երկիւղ, յետս դարձուցանելով զյօժարութիւն մտացն ի չար ցանկութեանց մեղացն կատարմանէ»...։

Եսասիրութիւն, աշխարհիկ կեանքի միտում, եկեղեցւոյ սպասաւորութեան տեղ՝ սեփական չահերու հետամտութիւն, աստուածավախութեան տեղ՝ անճնասուութիւն չար ցանկութեանց եւ մեղանչումներու... Ու տակաւին, աւելի՛ նուաստ բարքեր.

— «Են ոմանք դարձեալ յաշխարհասէր եւ ի մեղկ կրօնաւորաց, զի անձամբ իսկ ընդ աշխարհականս բնակեն ի գիւղս եւ ի քաղաքս, եւ ի բանից բերանոյ գարշութիւնս եւ ի գործս վատթարութեան, եւ յորովայնամոլութիւնս անպատկառս եւ յարբեցութիւնս անառակս, եւ յամենայն անկարգութեանց բերմունս՝ առաւելուն քան զնոսա... Ստութիւն վասն գողութեան, ո՛չ լոկ բանիւ՝ այլեւ մեծամեծ երդմամբ ուրացութիւն... Ցազգի մերոյ կրօնաւորաց բազումս տեսանեմք անհրահանգս եւ անխրատս եւ անհնազանդս աւագագունից եւ գրեթէ զրովանդակն բաց ի սակաւուց»...

Աչխարհարարի վերածելու հարկ կա՞յ։

Ձենք կարծեր։ Լաւ է, կը խորհինք, որ բառածը քի՛չ մըն ալ անհասկնալի մնայ...

Հայրապետը անուղղայ կը նկատէ բարձրաստիճան եկեղեցականութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը. եւ որպէսզի չկարծուի՛ թէ քահանաները սուրբեր են, նո՛յն բարեկրօն խոստովանութեամբ կը ճաղկէ նաեւ անոնցմէ ոմանք.

— «Ցառաւօտէ մինչեւ ցժամ պատարագին, ի վաճառափողոցս բաղաքին շրջին ի տուրեւառութիւն վաճառաց»...։

Ժոնարհամիտ, պարկեշտ, ուղղադատ՝ Շնորհալի իր «Թուղթ Ընդհանրական»ին մէջ դիտել կուտայ թէ Հայ. Եկեղեցին ունի՛ նաեւ արժանաւորներ. իր կողմէ ուղիղ ճամբու հրաւիրուած կրօնաւորներու սայթաքումները կը վերագրէ չըըձանի ընդհանուր թշուառութեան, աղքատութեան եւ տգիտութեան։ Կը չեշտէ, թէ այդպէս չէր՛ն եկեղեցին ու եկեղեցականութիւնը՝ հին օրերուն, «մինչեւ յաւերումն աշխարհի ի հիմանց»։ Եւ վերջապէս, խօսելով նաեւ ի՛ր մասին՝ կը հաստատէ.

— «Բայց մի՛ ոք կարծիցէ զմէնջ թէ իբրեւ առողջս զմեզ համարելով յախտից մեղաց՝ ձե՛զ միայն զբժշկականս զայս մատուցանեմք դեղ՝ որպէս հիւանդանոց. այլ ծանիցէ ամենայն ոք, զի մեք առաւել եւս զամենեսեան ունիմք պէտս հոգւոց բժշկութեան»...։

Ձեզմէ ոչ ոք թող ենթադրէ թէ մենք զմեզ մեղքի ախտէն զերծ կը նկատենք, կ'ըսէ Շնորհալի։ Գիտցէ՛ք բոլորդ ալ, որ մենք ձեր բոլորէն աւելի պէտք ունինք հոգւոյ բժշկութեան։

×

Հաստատուած պատահիկներ միայն մէջբերինք մեր քանի մը ակնարկներուն մէջ՝ անմեռ Սուրբին յորդորականներէն ու հաստատումներէն։ Իր «Թուղթ Ընդհանրական»ը ա՛յլապէս ուսանելի դրուագներ, վկայութիւններ, անժամանցելի դասեր կը բովանդակէ։ Ի՛նչ լաւ բան ըրած պիտի ըլլային օրուան մեծերը, եթէ այդ «Թուղթ»ը իբրեւ մշտական կոչ ու հրաւէր բաղմագրէին ու զրկէին աշխարհասփիւռ մեր իշխաններուն և սպասաւորներուն Հայ. Եկեղեցւոյ...։

Մ. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

ՊԵՅՔԻՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ամանային բանակատեղին հաստատուած է Պեյքինի քաղաքի մուտքին, բլրակի մը վրան։ Զանազան գուգատախտակներ այցելուն կ'առաջնորդեն բանակատեղին, որ կը նչմարուի հեռուէն՝ ծածանող զոյգ եռագոյններով։

Ֆրանսայի զանազան ըղձաններէն եկած մօտ երկու հարիւր հայ տղաք, հաւաքուած են իրարու քով, հայկական մթնոլորտի մէջ զիրար գտնելու եւ ամրանալու համար։

Օգոստոս 14ին բանակատեղին կ'ընդունէ նէր այցելուներ, ծնողքներ, նախկին Նոր Սերնդականներ եւ բարեկամներ։

Դաշտահանդէսը, Օգոստոս 15ին տեղի ունեցաւ զուարթ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ։ Բակին մէջ, ծառերու չուրքին, հաւաքուած էին երէց եւ երիտասարդ, աւանդական եւ հաւաքական ճաշին համար։

Կէսօրուան ժամը մէկին Իրանահնդ – կաստանի թեմի առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեան, տեղական թերթերու եւ հեռատեսիլի թղթակիցներու ներկայութեան կատարեց խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։ Ներկաները յուզումով հետեւեցան եպիսկոպոսին աղօթքին, զրուած յատկապէս այս առիթով։ Արարողութեան աւարտին ներկաները միասնաբար երգեցին Հայր Մերը։

Ցետ միջօրէին, ժամը չորսին, սկսաւ դաշտահանդէսը։ Բանակաղներ, հայրե – նակիցներ, հիւրեր, աւելի քան երկու ժամ տեւող այս հանդէսին հետեւեցան հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով։

Հանդէսին բացումը կատարեց Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան անունով, բանակումի վարիչ՝ ընկ. Անդի Փափազեան։ Երիտասարդ ընկերը, բարի գալուստի իր խօսքէն ետք, երեք կէտերով սահմանեց բանակումին նպատակը եւ կարեւորութիւնը, որոնք կը բխին Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի հիմնական առաջադրութիւններէն։ Կը մէջբերենք ընկեր Փափազեանի խօսքին հիմնական մասերը.

«Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութիւնները միշտ հիմնական նպատակ ունեցած են, բանակումի ընթացքին հաւաքուած հայ երիտասարդութեան փոխանցել հայ մշակոյթի ծանօթացումը եւ սէրը, տալ անոնց բաւարար տեղեկներ ճանչնալու համար Հայ Դատը եւ ըմբռնելու մեր հաւաքական պայքարին իմաստը»։

Ընկերը, իր խօսքին վերջաւորութեան, կոչ ըրաւ բոլորին, որպէսզի աշակցին Նոր Սերունդի ծրագիրներուն իրակա – նացման, յայտարարելով որ Նոր Սերունդը կը ծառայէ հայ ժողովուրդի գոյա – տեւման։

Ընկ. Փափազեան յետ հրաւիրեց զե կերուհի Հիլտա Սապունճեանը, որպ վարէ հանդէսը։

Յետ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ցակոբ Գա հան, յատկապէս հրաւիրուած Պէյրու թէն, որպէս բանակումի դասախօս։ կերը չեշտեց ի միջի այլոց.—

«Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ անոր ընթրուած երիտասարդութեան հետ ապրելու կոչուեցայ. Ծառայութիւն՝ որ կրկի երկիր սերունդները կը կապէ իրարու Դուք կ'ըսէք Ֆրանսահայ երիտասարդութիւն, ինչպէս Լիբանան կ'ըսենք Լիբանահայ երիտասարդութիւն, այլուր՝ Ամերիկահայ կամ Իրանահայ։ Այս բոլոր բաժանումները զուտ աչխարհագրական մասս ունին. կը բաւէ որ քերթենք պատան երկիրներու մէջ մեր վրայ դրուած բարակ մաշկը, ժպտունդ կհզնը, տեսնենք որ Աւստրալիայէն մինչեւ Քանադա, Պէյրութ, Մարսէյլ կամ Փարիզ կը բաբախէ նոյն երակը Հայութեան։ Թափանցենք այս երիտասարդութեան մէջ, ունեցէք ներքին տեսլական, պատգամ որ տարբեր կշռադատով, բայց նոյն հիմնական զգայարանքներով այս աղբիւրին իրենց ժողովուրդին ճակատագրերը, եւ եթէ արու եւ ձեռներէց ձիրքերը հասցնենք գիտենք գիտակցութեան, ազգային լինելութեան եւ մեր ճակատագրի իրականացման ճամբուն վրայ Մարդկային հաւաքականութիւնները բոլոր են, անդիտակից, կոյր եւ ամէն մինչեւ այն ատեն, որ գիտենք միաւորուժի վերածող, կամք դարձնող դպրոցը, իմէալ չունին։ Այլազան երկիրներու մէջ ապրող մեր սերունդները կացնող տղաքը չեն կրնար ոչ իսկ մի ուրներու դէմքար ըլլալ, եթէ չմրոտ հաւաքական իմէալի մը չուրջ, եւ հաւաքական իմէալը մէկ կրնայ ըլլալ բոլոր սերունդներուն համար, երկար պահուած երէկ, այսօր զանազան ափերու վրայ, կամ ծնած օտար երկինքներու տակ։ Այդ մեր մեծ երազն է որ կը բռնուի Հայաստանի ամբողջականութեամբ, սահմանի այս կողմ եւ այն կողմ գտնուող հողերու միացումով, կը բռնուի Հայ ժողովուրդի մէկ ըլլալու ներկան հաւատքով եւ ապատ պետականութեամբ։

Ե՞րբ, ե՞րբ կրնայ այդ ըլլալ, հարուն ինձի այս տղաքը։ Ես կ'ըսեմ պատմութիւնը կ'իրագործուի նախ գիտակցութեան մէջ, մեր հաւատքը ապա այդ կ'իրագործուի պայքարով Հարկ է տեսնել որ ազգի մը պատմութիւնը սերունդի մը կեանքով չի սահմանուիր։ Ազգի մը պատմութիւնը գրուած է սերունդներու։ Իւրաքանչիւր սերունդ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ
ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ
Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ
ԱՀԱՒԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ
Բ. ՄԱՍ

Հելենան չուշացաւ. ընկերուհիի մը հետ խօսելով, դիրքերը թեւին տակ դանդաղօրէն կը քալէր։ Զմօտեցայ իրեն եւ այնպէս մը ըրի, որ ինքն ալ զիս չնկատէ։ Զինք առանձին պէտք է գտնէի։ Ուշադրութեամբ կը զննէի փողոցը եւ կողմնակի ճամբաները, տատւելու համար թէ արդեօք հետեւող մը ունի՞։ Պահ մը կասկածեցայ հեծանիւով մարդու մը վրայ, որ դպրոցին դրան առջեւ կանգ առնելով, թուղթ մը հանեց, տուաւ դռնապանին։ Կրնար գաղտնի ոստիկան մը ըլլալ, բայց կասկածները փարատեցան, երբ քիչ վերջ ներսէն թուղթը վերադարձուցին եւ հեծանիւով մարդը մեկնեցաւ։ Ով գիտէ ինչ էր։ Ինչ ալ ըլլար, Հելենան արդէն ներս մտած էր եւ ինձի կը մնար սպասել կէսօրուան դադարին։

Դպրոցէն քիչ մը անդին փողոցի մը մէջ սրճարան մը մտայ եւ ժամանակս սպաննելու համար քանի մը նամակներ գրեցի Պոլիս։ Կէսօրին նոյն դիրքս դրաւեցի ու սպասեցի Հելենային. քիչ վերջ աղջիկը դուրս ելաւ խումբ մը ընկերուհիներու հետ եւ չիտակ իմ ուղղութեամբ սկսան առաջանալ։ Կռնակս իրենց դարձուցած կը քալէի առջեւէն. երբ ինձի հասան, ճամբայ տալու ձեւով քիչ մը մէկ կողմ քաշուեցայ։ Կը սպասէի որ Հելենան ինք նկատէ զիս, որպէսզի իր ընթացքէն հետեւցնեմ ընելիքս։ Տեսաւ զիս. դէմքին վրայէն լոյս մը անցաւ. սիրուն աչքերը վար առաւ, ձայն չհանեց ու յայտնի ըրաւ թէ զիս կը ճանչնայ։ Ես ալ բան մը յայտնի չըրի եւ այս անգամ անոնց հետեւեցայ։

Քիչ վերջ Հելենան բաժնուեցաւ ընկերուհիներէն եւ մինակը բռնեց ուրիշ ճամբայ մը տուն երթալու համար։ Քայլերս արագացուցի եւ հասայ իրեն ու յանկարծով բարեւեցի զինքը եւ թեւէն բռնելով կեցուցի։

Նոյնպէս յանկարծով բարեւս փոխադարձեց բայց գլուխը կախ։

— Հելենա, գիտե՞ս քանի մը ժամէն կը մեկնիմ Հռոմէն եւ չուզեցի, առանց քեզ անգամ մըն ալ տեսնելու ճամբայ ելլել։

— Ո՞ւր կ'երթաս, հարցուց։

— Փարիզ...

Զայն չհանեց։ Փարիզ երթալու մտադրութիւն չունէի անշուշտ, բայց մտանուր կը ստէի, որպէսզի երբ զինքը հարցաքննեն, տարբեր տեղերու մէջ փնտռեն զիս։ Ինչ կ'ըլլայ չըլլար։

— Քեզի հետ չատ մը անոյշ յիշատակներով կապուած եմ, Հելենա. մեր պըտոյտները բնաւ պիտի չմոռնամ... քեզ երբեք պիտի չմոռնամ...

Այդ պահուն տան ճամբէն չեզած էինք արդէն եւ ձեռք ձեռքի պտոյտ կ'ընէինք, մեր առաջին հանդիպումներու օրերուն պէս։ Միշտ կը լռէր եւ տխուր էր. մտտւիս կզակը թեթեւ մը վեր առի, որպէսզի աչքը աչքիս դայ ու հարցուցի.

— Ինչո՞ւ բան մը չես ըսեր։

— Ըսելիք բան մը կա՞յ, պատասխանեց ու չեչտակի աչքերուս մէջ նայեցաւ։

Աչքերը լեցուած էին զարմանքով եւ անձկութեամբ։ Ցայտնի էր որ նեղուած էր ինձի դէմ, բայց կը վարանէր արտայայտուիլ։ Թեթեւ մը վարդագոյնով անուչցած դէմքին սպիտակ մորթը պըրկուած էր կարծես։ Հետզհետէ աչքերուն զարմանքն ու անձկութիւնը փարատեցան հանդարտ հոգածութեամբ լեցուելով։ Նայուածքներուս տակ եւ մինչ թեր մեղադրանքի պէս բան մը մնայ։ Պարզ, բարի ու մխիթար աղջիկ։ Ո պիտի ինչեր կ'անցնէին մտքէն. պէտք հանդիպումէս նպատակը պարզել իրեն այլեւս հարկ չկար ծածկելու։ Եւ ըսի.

— Հելենա, չեմ դիտեր թերթերը կարդա՞ս թէ ոչ։ Կը դրեն աղջկան մասին, որ երիտասարդի մը հետ յանտեսուած է սպաննուող Փաշային կողմերը։ Արդ, քեզ ճանչցող չկայ կաւին. բայց կրնայ պատահիլ որ ոստիկանութիւնը կերպով մը երեւան հանքնութիւնդ եւ հարցաքննուիս։

— Ի՞նչ պէտք է ըսեմ, եթէ հակառակն բանի մը գտնեն զիս ու հարցաքննեն...

— Ըսէ որ դուն բանկ մը լուր չունիս, բայց մանաւանդ կրցածիդ չափ բոլոր ինչ տարբեր ձեւով նկարագրէ դէմքս կազմս. օրինակ, հսկայ մարդ մըն էր ըսէ, կարմիր մազերով ու կապոյտ աչքերով, աւելցուցէ ժպտելով եւ ժպիտ ալ իր աչքերը լուսաւորեց։ Ցետոյ երկու լուսանկարներս ունիս քովդ. նոնք պատռէ նետէ, տուն երթալուդ պէտ չմոռնաս...

(94 – շար.)

պարտի տանիլ իրեն վիճակուած պայքարը:

Մեր պայքարը ունի բազմաթիւ երեսներ: Առաջին հերթին, պայքարիլ հարկ է ներքնապէս մեզ տկարացնող, մեզ ի-րարմէ բաժնող, մեզ իրարու օտարացնող ազդակներու դէմ: Ընկերային անորոշ տեսիլքներ, առանց մեր ազգային խոչընդոտները, մեզ կը պարպեն ոչ միայն մեր հայութենէն, այլ նաեւ մեր մարդկութենէն: Ինչ որ ալ պատահի, մեզ հիւրընկալող բոլոր երկիրներուն համար, մենք օտար ենք, նոյնիսկ եթէ պահուըտինք հպատակութեան անցագրի մը եռանէ: Մեր օրրանը, այսօր եւ վաղը, կրնայ միայն մեր հաւաքական հայրենիքը ըլլալ: Այսօր համար ալ, հարկ է խմբել սերունդները ազգային արժէքներու, հասկացողութեան չուրջ, եւ այդ հասկացողութենէն մեկնիլ հաւաքական դրական աշխատանքի: Այս ընելու համար միջոցները այլապէս են, — տեղ մը այդ գործը կ'ընեն դպրոցները, այլ տեղ՝ եկեղեցին, ուրիշ տեղ՝ ակումբները: Կարեւորը այդ օճախներէն ցոլացող մեր յոյսն ու հաւատքն է:

Երկրորդ հերթին մենք պայքար ունինք բոլոր անոնց դէմ, որոնք իրաւազրկած են, որոնք յափշտակած են մեզմէ ինչ որ կը պատկանէր եւ կը պատկանի մեզի: Ներքին ճակատի վրայ իրաւունքի սկզբանելու այս հիմնական միտքը կ'ամրացնել մեր չարքերը: Այս իրաւունքի սկզբանելու ձգտումը կը կազմէ նաեւ հիմնաքարը Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն: Եթէ ճիշդ է որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն կայ եւ կան օրէնքներ, վերաբերող մարդկային իրաւանց ցեղասպանութեան անժամանցելիութեան եւ դատապարտութեան, ապրելու ինքնորոշման, մենք ալ, որպէս ազգ ունինք այդ օրէնքներէն օգտուելու անրոնազարելի եւ անժխտելի իրաւունքը»:

Դեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին բանակոդներ հայկական խանդավառ պարերով, խմբական արտասանութեամբ, մեներգով, խմբերգով: Երկար պիտի ըլլար թուել բոլորին անունները, — Նազար եւ Հիլտա, Սիւզի եւ Եղիշէ, Սիլվա եւ Յակոբ, Օահէթ եւ Գրանեաններ...: Բոլորը անխտիր, ապրեցան եւ փոխանցեցին տաքուկ Հայութիւն եւ ներկաները կը պահեն անկասկած, այս դաշտահանդէսէն, քաղցր յիշատակներ:

Գարեգին Արք. կատարեց հանդիսութեան փակումը: Սրբազան հայրը յատկապէս չեշտեց, որ հաւաքական կերպով պէտք է բացուինք ընդհանրապէս մշակոյթին, մասնաւորաբար հայ մշակոյթին: Կարեւորութեամբ ընդգծեց որ մեր փառքը մեր արժէքներուն մեղ կը դարձնէ աւելի մարդ: Կոչ ըրաւ բոլորին ծանօթանալ մեր պատմութեան, մեր մշակոյթի բոլոր երեսներուն:

Գարեգին Արք.ի խօսքէն ետք ներկաները հաւաքուեցան իր եւ ընկ. դասախօսին չուրջ, չարունակելու համար հանդիսութեամբ ստեղծուած մթնոլորտը:

Անոնք որոնք ներկայ եղան կրնան վկայել Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի բանակումի դրական աշխատանքին մասին: Հարկ է գարգացնել բանակումի առաջադրութիւնները եւ ստեղծել նիւթական աւելի լայն պայմանները, որպէսզի բանակումին կարենան մասնակցիլ աւելի մեծ թիւով տղաք եւ աղջիկներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԿԱՐԻԶ ՄԸ ԺԻՐԱՅՐ ԲԱՄՊՈՒՐԳԵԱՆ

ՔԱՆՆ (Յատ.).— Ամառուան եղանակին այս քաղաքին բազմաթիւ կալըրներուն մէջ նկարներ կը ցուցադրուին: Ծանօթ կամ սկսնակ նկարիչներ իրենց գործերը կը ներկայացնեն հանրութեան, որ բազմազան գոյներու եւ տեսակներու խճանկար մըն է անկասկած:

Ուրախալի է հաստատել, թէ Հայերու անուններ եւս կ'երեւին թերթերու եւ ծանուցումներու վրայ: Այդ անուններէն մէկը՝ Ժերար Բամպուճեան, որ 29 կտաւներ կը ցուցադրէ ներկայիս Մարթինէզի կալըրիներէն մէկուն մէջ:

Նկարիչը երիտասարդ է՝ 29 տարեկան եւ ծնած է Թուլոն: Արդէն տարիներէ ի վեր գործեր կը ցուցադրէ եւ 1972ին միջազգային մրցանակ ստացած է: Անոր նախասիրած «նիւթերն» են հարաւի փոքր նաւահանգիստները՝ իրենց մակոյկներով եւ երբեմն առագաստներով, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի լճակատեպ վայրերէն մէկը՝ Քամարկը՝ իր ցուլերով, ձիաւորներով եւ ցլամարտիկներով: Նկատելի է, որ ան կը սիրէ «կենդանի պահեր» արձանագնել իր պատառաներուն վրայ. այսպէս ցուլը իր խոյանքի պահուն կամ ձին ու իր հեծեալը առուի մը մօտ՝ օրուան խոնջէնքէն եռք իրենց ծարաւը յագեցնելու պահուն եւ, վերջապէս մակոյկներ, որոնք կիսամութին կարծես կիսարթուն կը սպասեն լուսաբացին:

Անոր մթնոլորտը թանձր է, հանդարտ եւ «եղերական»: Այս տարերքը կը ստեղծէ առաւելարար մոյդ գոյներու խառնուրդով — կանաչ - կապոյտ, մոխրա - դոյն, վառ կարմիր — անոնց տիրապետումով: Բայց «լոյս»ը միշտ ներկայ է իր «դեղին» ճաճանչումով: Երիտասարդ նկարիչը իր գործերուն մէջ ներդաշնակութիւն մը կը փորձէ հաստատել «չարժում»ին եւ «արձանացում»ին միջեւ, թէ առաջինը՝ խոյանքներով արտայայտուած՝ աւելի ցայտուն է:

Ժ. Բամպուճեանի « Աղջիկները » ցայտայայտ են իրենց ժեստերուն մէջ, եռանդի եւ կեանքի խառնուրդ մը՝ կիրքի արտայայտութեամբ:

Հաճելի է դիտել նկարիչին գործերը, որոնք արուեստի կնիքն ունին:

Ժ. Մ.

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ԳԵՐԱՍԻՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ՝ ՓՈՒ – ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Գերասիմ Մարտիրոսեան որ Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահին առաջին տեղակալն է, ծնած է 1926ին Երեւան: Միջնակարգ դպրոցը աւարտելէն յետոյ աշխատած է որպէս ատաղձագործ: 1948ին աւարտած է Թիֆլիսի երկաթուղային փոխադրութեան ճարտարագէտներու հաստատութիւնը: Այնուհետեւ աշխատած է որպէս Պէչորա կայարանի դլխաւոր ճարտարագէտ: 1965–1973 աշխատած է որպէս կուսակցութեան Վորկուտայի քաղաքային կոմիտէի առաջին քարտուղար: 1973էն Գերասիմ Մարտիրոսեան պատասխանատու աշխատանք է կատարած կուսակցական կեդր. կոմիտէի մէջ, պարգեւատրուած է Լենինի, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան չքանշաններով:

×

ՀԻՒՐԵՐ ՁԱՓՈՆԷՆ

Երեք օր իրրեւ գրօսաշրջիկ Հայաստան եղած են Ճափոնի 55 տարրեր քաղաքներէ քաղաքապետներ, փոխ-քաղաքապետներ եւ նահանգապետարանի անդամներ: Հիւրերը ընդունած է Երեւանի Քաղաքային Խորհուրդի գործադիր կոմիտէի նախագահը Գրիգոր Հասրաթեան: Հանդիպումներ ունեցած են նաեւ Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի առընթեր օտար երկիրներու գրօսաշրջիկութեան վարչութեան պետ Եղիա Գէորգոֆի հետ: Այցելած են Երեւանի տեսարժան վայրերը:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր, հայրենիքի մէջ կատարելագործուելու նպատակով, Երեւան կը գտնուին Միացեալ Նահանգներէն, Քանատայէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Յորդանանէն, Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն եւ Եթովպիայէն ժամանած սփիւռքի հայ 25 ուսուցիչներ:

Երեւանի ուսուցիչներու կատարելագործման հիմնարկին մէջ արդէն իսկ սկսած են աշխատանքները:

Զեկուցումներով հանդէս եկած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից – անդամ Էդուարդ Աղայեան («Հայ լեզուաբանութեան զարգացումը»), Երեւանի քաղաքային խորհուրդի գործադիր կոմիտէի ժողովրդական կրթութեան բաժնի վարիչ, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ռոմա Դալլաքեան («Հայ գրականութեան դասաւանդումը դպրոցի մէջ»), Խորհրդային Միութեան գեղարուեստի Ակադեմիայի Թղթակից – անդամ Գրիգոր Խանջեան («Խորհրդային Հայաստանի կերպարուեստը») եւ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Աչոտ Տէր-Գրիգորեան («Հայոց լեզուի դասաւանդումը դպրոցի մէջ»):

Աշխատանքները պիտի տեւեն մօտ մէկ ամիս: Սփիւռքի հայ ուսուցիչներու համար Հայաստանի ճշդրիտ գիտութիւններու, գրականութեան եւ ժողովրդական կրթութեան նուիրուած դասախօսութիւններ պիտի կարդան ծանօթ գիտնականներ Սերգէյ Մերգելեան, Բարդէն Առաքելեան, Գուրգէն Սեւակ, Մկրտիչ Մկրտեան, դրող Սաեփան Ալաջաջեան, Լուսաւորութեան նախարար Ս. Հախումեան եւ ուրիշներ:

Սփիւռքի հայ ուսուցիչները պիտի երթան նաեւ Կիրովական, Լենինական եւ Սեւան, ծանօթանալու համար մանկավարժական աշխատանքի դրութեան եւ պիտի այցելեն Հայաստանի տեսարժան ու պատմական վայրերը:

×

«ՆՈՒԱԳՈՒՄ Է ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆԸ»

Մոսկուայի մէջ հրապարակ եկաւ «Նուագում է Անահիտ Ցիցիկեանը» ճայնապնակը:

Ջուլթակահարուհիին եւ համամիութեան ռատիոյի եւ պատկերասփիւռի սէնֆոնիք նուագախումբի կատարումով ձայնագրուած են՝ Էրիկ Յարութիւնեանի Քոնչերթ-պոէմը, Ջուլթակի եւ նուագախումբի համար, , Էդուարդ Բաղդասարեանի Ռապսոտին Ջուլթակի եւ նուագախումբի համար, Գրիգոր Հախինեանի Պոէմը՝ Սայաթ – Նովայի երգերուն թեմաներով եւ կտոր մը « Աղթամար » պալէէն: Առաջին երեքը ձօնուած են Ս. Ցիցիկեանի:

Ձայնապնակի կողքին վրայ ռուսերէնով եւ անգլերէնով ներկայացուած է արուեստագիտուհիին կատարողական դիմանկարը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ ՆԱԻԵՐ

Հեռաւոր արեւելեան ծովային նաւատորմի հիանալի չոգենաւներէն է «Երեւան»ը որ քառորդ դարէ աւելի ուղեւորութիւններ կը կատարէ Վլատիվոստոքէն Յաղագական եւ Հնդկական ովկիանոսներուն վրայէն դէպի Ճափոն, Աւստրալիա եւ այլ երկիրներ: «Կամօ» չոգենաւը որ յաճախակի խարիսխ կը նետէ Հնդկաստանի, Վիէթնամի, Պիրմանիայի, Ինտոնեզիոյ նաւահանգիստներուն մէջ:

«Արմենիա» գեղեցիկ նաւը Սեւ ծովեան նաւագնացութիւններ կը կատարէ դէպի Յունաստան, Լիբանան, Թուրքիա եւ Միջերկրականեան ծովի այլ երկիրներ: Ետքը տարուան պատմութիւն ունի «Լենինական» չոգենաւը որ հեռաւոր ուղեւորութիւններ կ'ընէ դէպի Պրազիլիա, Քուպա, Քոլէկթ, Իտալիա: Կան նաեւ «Ամբարտա», «Յակոբ Յակոբեան», «Սեւան» հեղուկանաւերը ինչպէս նաեւ «Նելսոն Մտեփանեան» ձկնորսանաւը, եւայլն:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆՔ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Ե.

— Յանձնումի փաստաթուղթը, կրկնեց օլիվըր Ամանտա, անձկութեամբ եւ յոյսով ապառաւն:

— Այո: Ինծի մատուցած ծառայութեան վերահսկէն՝ վիս բռնադատեց որ ժուանելի քաղաքապետարանին մէջ պտնուող այդ փաստաթուղթը իրեն յանձնեմ, որու համաճայն՝ ատնտուն Փարիզի Ընկերակից Մանուկներու ապաստարանը յանձնած էր այդ աղջիկնակը, պահպանումի ծախքերը անվճար մնացած ըլլալուն համար: Այդ մարդը կ'ըսէր թէ ինք աղջկան հայրն էր...:

— Թշուառական: Այլեւս տարակոյս չունիմ: Այդ մարդը զարկած է Լիւսին, եւ քեզմէ առած փաստաթուղթը անտարակոյս պիտի ծառայէ նոր ոճիր մը գործելու: Բայց դուն իրաւունք ունէի՞ր այդ թուղթը անոր յանձնելու, յարեց Ամանտա:

— Ոչ: Քաղաքապետութեան արշիւին մէջ պէտք է մնար:

— Եթէ երբեք իմացուի, որ այդ թուղթը առած ու անոր յանձնած ես, ի՞նչ կրնայ ըլլալ հետեւանքը:

Ռաուլ սարսռաց: Պաղ քրտինքի կաթիլները թրջեցին քունքերը:

— Կորստեան պիտի մատնուիմ ան պատճառ, ըսաւ Տիւշմէն:

— Եւ դուն վրէժ պիտի չլուծե՞ս այդ չարագործէն, որ քեզ անդունդէ մը ազատել ուզած է, ուրիշ անդունդի մը մէջ գլտորելու համար: Դուն պիտի չջանա՞ս անոր ձեռքէն կորզել քեզ կորստեան մատնող այդ փաստաթուղթը եւ այն կեղծ պարտամուրհակները, որոնցմով օճիքէդ բռնած ու քեզ լուծեան դատապարտած է:

— Օ՛հ, ես ալ կ'ուզեմ վրէժ լուծել: Բայց ի՞նչպէս:

— Իմ վրաս վստահութիւն ունի՞ս:

Ռաուլ Տիւշմէն վարանեցաւ: Սակայն քանի մը երկվայրկեան յետոյ որոշեց սա պատասխանը տալ.

— Այո...:

— Կ'ուզե՞ս որ ես գործեմ. կատարեալ հնազանդութիւն կը խոստանա՞ս ինծի:

— Այո: Ի՞նչ պէտք է ընել:

— Կեղծ պատռն տը Ռայսի արարքնե – րուն վրայ հսկել:

— Ատոր համար դրամի պէտք կայ, մինչդեռ ես դրամ չունիմ:

— Քեզի դրամ կը գտնեմ...: Հիմա իմ մասիս ճշմարտութիւնը պէտք է ըսեմ քեզի: Մենք երկուքնիս ալ այդ մարդուն մեղսակից ենք, ինչ որ կրնայ մեզ հետեւանքը տանիլ: Հետեւաբար ինքզինքնիս ազատելու ենք:

Ամանտա Ռեկամի երիտասարդին պատմեց բոլոր այն բաները, որոնց ծանօթ են մեր ընթերցողները: Ռաուլ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ:

— Սա ատոյդ է որ անդրամը չատ ճարտարօրէն գործիք ըրած է քեզ, իր ծրագիրը յաջողցնելու համար, ըսաւ Տիւշմէն: Ոչ նուազ բացայայտ է որ իր չահը կը պահանջէ երեւան չելլել: Ի՞նչպէս գտնելու է զայն: Ո՞ւր գտնելու է:

— Օվիա Սոլիվօ Փարիզի մէջ կը ճանչնայ մեծ ճարտարագործ մը, որ Քուրպլուայի մէջ գործարան մը ունի: Ամանտա հասած կարդ մը խօսքեր ինծի սա կասկածը կը ներշնչեն թէ մտանուր մտերմութիւն մը կը տիրէ այդ գործատիրոջ ու այդ աւազակին միջեւ: Անոնք իրարու կը յաճախեն: Փօլ Համանի տան ու գործարանին վրայ հսկողութիւն կատարելով կարելի պիտի ըլլայ օրին մէկը տեսնել պատռն տը Ռայսի հոն մտնելը: Այսպէս պէտք է գործել:

— Ի՞նչպէս կարելի է գործել, բոլորովին բուժուելէ առաջ:

— Քու բուժումիդ պիտի սպասենք: Կարեւորը սա է որ այժմ համաձայն ենք իրարու հետ: Վաղը պիտի տեսնե՞մ քեզ:

— Այո: Վաղը պիտի դամ, հրաժեշտ առնելու քեզմէ: Դրամի պէ՞տք ունիս: Ընկերութիւնը այս առտու ինծի առաջարկեց հինգ հազար ֆրանք տալ, հաշտարար կերպով կարգադրելու համար վնասի խնդիրը:

— Ընդունեցա՞ր:

— Անշուշտ: Այդ դումարը քանի մը օրէն պիտի վճարուի ինծի: Թերեւս աւելի դրամ առնայի, եթէ դատ բանայի, բայց չեմ ուզեր մէջտեղ ելլել:

Ամանտա ուրախութեամբ հեռացաւ, որովհետեւ իր նախկին սիրահարին տուած այցելութիւնը փափաքած արդիւնքը տուած էր: Մահկամարդ աղջիկը կը հաւատար որ իր եւ Ռաուլի միջեւ կնքուած պինակցութիւնը ի վերջոյ պատճառ պիտի ըլլար Օվիա Սոլիվոյի կորստեան:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՖԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ծառուկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտեմբեր 2) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօրեղբօր որդւոյն՝

ԱՐՇԱԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

(Սեբաստիոյ Պուրհան գիւղէն)

մահուան (Պուէնոս-Այրէս) քառասունքին առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 50ական ֆր. Մոնմորանսիի Հանգստեան տան, Կապոյտ Խաչի Անիէս-Պուա Բոլոմպի մասնաճիւղին, Նոր Սերունդի Անիէս - Պուա Բոլոմպի խումբին, Անիէս-Պուա Բոլոմպի Զօրեքշաբթի օրուան դէպրոցին, Իսիի նորակառոյց եկեղեցւոյ Ֆոնտին, «Յառաջ»ին եւ 100 ֆր. Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին:

(Տառնալ «Յառաջ»էն):

×

Այբի Տիկին Սիրվարդ Ալեքսանեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՄՍՈՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, Սեպտ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

(ծնեալ Էլմայեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ Պ. Եղիա Սերոբեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Իսիի Հայ Մշակոյթի «Մուրատ - Խրիմեան» տան 100 ֆր., Իսիի Կապ. Խաչին 100 (առանձնալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Էդուար Եավրուեան եւ զաւակը Շահէն, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Հացունի (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Կարապիս Զաարճեան եւ զաւակները Անուշքա եւ Քրիստին (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Ժիլ Օնորա, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ճիհանեան եւ զաւակները (Մոնթրէալ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Օհաննէսեան (Ըբեւան), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Օհան - նէսեան եւ զաւակները (Երեւան) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ-մօր եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՊԷԱԹՐԻՍ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆԻ

(ծնեալ Սահապեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այբի Տիկին Վիքթորիա Խաչմանեան 100 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի ի յիշատակ Պարտիզակցի Կարապետ Ադամեանի մահուան: (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ, Սեպտ. 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍՏԻՊՈՂԱՔԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Ազգապատասխանատուն:

Գրաւոր դիմել մինչեւ Օգոստոսի վերջը, տալով աշխատանքի վկայականներ - րուն ցանկը եւ ամսական պահանջները:

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ջկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՇԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւնները դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Մնողքները, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամները անծանօթ զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարեն Սեպտ. 5ին ժամը 18·30ին եւ ծաղկեպսակ կը զետեղեն:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

——o——

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

— E T E —

— HIVER —

PRA - LOUP

ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.

LA STATION DE SKIS DES ALPES DU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de

Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM, BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :

LIBRAIRIE HAMASKAINE.

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES